This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

https://books.google.com

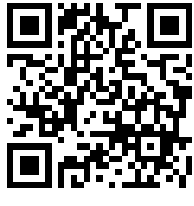

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

Digitized by Google

4° =
Belg 102 ?
Item 2.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

ABRAHAM KEMPS

Leven der Doorluchtige Heeren van

ARKEL,

Ende Jaar-Beschrijving der Stad

GORINCHEM,

Heerlijkheyd, ende Lande van Arkel, onder deſſelfs Heeren, ook onder de Graven van Holland, tot den Jare 1500.

Daar by gevoegd uyt verſcheyden Brieven en Schriften, de Vryheden, Keuren, Hant-veſten, Gewoonten, Herkomen ende Gewijſdens.

MITSGADERS,

De Regeerders der ſelver Stede ende Lande, tot den Jare 1558. toe: Met noch een By-voegſel getrokken uyt de Aanteykeninge der voorſz. Stede, nopende derſelver Regeerders van de voorſz. Jare 1558. tot deſen jegenwoordigen Jare 1655. toe.

Nu uyt-gegeven door ſijn Soon HENRIK KEMP.

TOT GORINCHEM,

Voor PAULUS VINK, Boek-verkooper, 1656.

Digitized by Google

Bayerische
Staatsbibliothek
München

Digitized by Google

TOE-EYGENING

Aen de

Ed: Heeren, Borgermeerſters ende Regeerders der Stadt Gorinchem ende Lande van Arkel.

MYn Heeren, alſoo mijnen Vader zal: *Abraham Kemp*, met innerlijke ernſt heeft getracht by een te rapen den oirſpronk der Ed: Heeren van Arkel, hare Regeringe, handel, ende andere treffelijke daden by de ſelve gepleegd; Ook hoedanigh de ſelve Heeren hare Heerſchappye hebben vergroot, met wetten ende vryheden verſien, die eenigſints in tijden ende wijlen openingh der regeringe der ſelver Stadt Gorinchem ende Lande van Arkel ſoude konnen doen; ook de Vryheden, Keuren, Hant-veſten, Gewoonten, Herkomen ende Gewijſden, ſoo ten deele onder de voorſz. Heeren verleend, gedaan ende gevallen, als mede na dat de voorſz. Heerlijkheyd is gekomen

Digitized by Google

men aan het Graaffchap van Holland, ofte der ſelver Graven tot dien jare 1500 toe. Soo is 't dat ik niet heb konnen na laten U Ed: deſe Beſchrijvinge toe te eygenen, verhopende dat U Ed: daar goede vergenoeginge in nemen, ende deſe Beſchrijvinge in dank aanveerden ſult, en U Ed: ſullen gelieven my te verſchoonen, dat ik geen wijder beleeftheyd in 't ſchrijven deſer toe-eygenen betoone, alſoo de redenen U Ed: ooren (als zijnde begeerig omme de Beſchrijvingh ſelfs te leſen) mochte vervelen, blijvende

U Ed: Achtbare ende Voorſienige Heeren,

U. Ed:

Dienſtwillige ende onderdanige Dienaar

HENRIK KEMP.

Digitized by Google

Aanſpraak aan Gorinchem,

Over het uytgeven van de Beſchrijving' van

GORINCHEM

En't Land van

ARKEL.

Door wijlen

ABRAHAM KEMP.

MYn ſoete Woonſtê, Luſt-prieël van mijn gedagte,
Met groen Tapijt, en Stroom, en plantingh omgeſnoerd,
Die met u ſchoonheyd, met u Lugt mijn hert ontvoerd,
Tot noch toe wiſt ik niet de glimp van u geſlachte.

Nu hoor ik bald'ren van de kraft uw'r Groote-varen,
Daar Duitſland, Frankrijk, en dê Turk voor heeft gebeevd;
Van hare Manhaft, die haar bloed'ge Ladders geevd
Tot Wapen-ſchild. Spreek, borger, noit meer van de baré.

'K verlangde dik de wieg te zien van uw' geboorte,
Want al uw' rimp'len en uw' fronſen tuigden my
Een oude herkomſt, en een wijde Heerſchappy,
Die nevens Holland heeft gebotkanſt met haar poörte,

En Schaly-torens, eer uw' veſtingh uw' omringde,
En Wolfrens ſteenen uwe Gorrekens verzag
Met Borger-regt; verdweenen is al mijn geklag
En al mijn zugt, die na dijn eeuw en opkomſt dingde.

Ik

Digitized by Google

Ik lees' hier van uw' Burgten, Torens en Kaſteelen,
Die g'eertijds met al-oude luiſter Kaizerlijk
Vertoonde, nu uit puin, en gruis, en ſtof, en ſlijk,
Weer opgehaald, uit ſtraten-naam, en ſteene-keelen.

Soo waard gy, maar gy zijt noch nergens na de minſte,
Uw' toorens en uw' ſteen-werk heeft de tijd geſlegt,
Of 't ongelijk des tijds; uw' Adel is noch hegt,
Uw' groen gezoomde kreits bied Holland noch de winſte.

Uw' vryheids brieven, en uw' regten zijn in leven,
Die, ſchoon geveſeld en geraveld, nu in Druk,
Mijn ſoete Woonſtê, my weer baren nieuw geluk,
Sy zijn van Graven, Vorſten, Hertogen gegeven.

Beleevde KEMP, ontbrak'er noch iets aan mijn lievde,
Gy vuld het, kond ik u doen leven uit uw' as,
Gy zaagd mijn dankbaarheid; ai! Gorkum, ſpoeid u ras,
En ſmeed een Beeld voor hem, wiens pen u, my geriefde.

Ex litteris immortalitas.

I. M.

Op

Digitized by Google

OP

ABRAHAM KEMPS

Deftige Beſchrijving van

ARKEL

En

GORRECHEM.

SIet *Arkels* Stam en Troon, hier opgaan, ſtaan en vallē,
En *Gorr'chem*, Arkels *kind*, in wieg en jeugd en wallē.
Eē *Stam* wiens *Adel-tronk* d'aal-oudheyd gaf en ſag,
Maar in een Eeuw, vol twiſts en le'eg van Schrijvers, lag
Onkundig en verſmoord, tot dat, en beter tijden
En penn', de'en ſien een *Boom* wiens Heerlijkheyt benijden
D'ondeugd, maar die de deugd ſoo voede, dat haar lof,
En Ed'le *Vrugten*-Rey, beſcaauwdē land en hof, (heldē
Een *Troon*, bewrogt door 't ſwaard en deugd van ſoo veel
Uyt Arkels ſtam, die *Prins* en *Vorſt*, ja *Kayzar* ſtelden
In top van Staat en Roem; omringd ja dik bekleed
Met *Myter*, *Staf* en *Kroon*: wiens Magt en Luyſter, deed
Sig in *Euroop'* ontſien, wiens Paarlen Starren ſchenen
Door 't aangeſpatte bloed der Barb're *Zarazenen*.
Tot dat deeſ' ſtam en boom met d'Adel d'ondeugd droeg,
En dat deeſ' Troon met d'Eer, in hoogmoed overwoeg.
Dat *Nabuyrs* bitze nijd, en 't bloedig *Broeder*-twiſten,
Dien Troon ontſloopte, en dien boom haar *Takken* ſpliſten:
Of dat het wankkel-rad van d'aardſe Eer en Magt
Sig wende, ſtilſtaans moey, en 't onderſt boven bragt.

* *

Doe

Digitized by Google

Doe daalden Arkels Troon, en *viel* haar Kroon aan ſtukken,
Doe ſag men Arkels Stam ontwortelen en rukken
Van een, en uyt haar grond, dat ſcaars een ſtijl en plant
Van Arkel overbleef in 't *Arkel-Dorp* en *Lant*;
Twas doen dat d'Edelmoed en naauw benarde kragten
In wanhoop teelden, en voor 't laatſt te voorſchijn bragten
In 't Arkel-land een *Burgt*, uyt 't Arkel-Dorp een *Stad*,
Die Arkels naam in *Poort*, en *Straat*, en *Wapen* had.
Doe was't dat *Gorrechem*, haar *Wieg* en *Jeugd* eerſt raapte
Uyt *Gorr'kens* viſ-gehugt, en gretig t'ſamen ſchraapte,
De ſplinters van den Troon, en ſtukken, ja het gruys
Van d'afgevalle Kroon, en het verbrijſeld huys.
En rees in kort dus hoogh in muyren, magt en luyſter,
Dat nu haar *Moeder* ſelf, ſchuyld in haar ſchauw en duyſter.
Nu praald en pronkt dees *Lauw'r*, die uyt ſo ſchoone ſtam,
Ja helden-bloed en graff, ſproot, wieſch en voedſel nam.
Dees' *Phœnix*, welkers Neſt de blaak-zon deed ontbranden
Van nijd en twiſt, wiens vlees en hayl'ge ingewanden
Door eygen hayloos vyer verteerd wierd, uyt haar as
Herboren, leeft en ſweeft nu ſchoonder alſſe was;
Als 't eenig Hooft en pronk van Arkels Heerlijkyen
Aan *Maab*, *Waal*, *Lek* en *Ling'*, diens ſchatten daag'lijks glyen
Met Arkels *Regt* en *Naam* ja *Letter* in haar ſchoot
En maken *Arkels-kind*, met laan en loſſen groot,
Dat nummer buyten-nijd haar groodheyd meer vermind're,
Noch binnen-twiſt of trots haar waſdom oyt verhind're,
Maar dat haar Borger-hayl, en Vader-Heerſchappy,
Op deugd en regt gegrond, Aal-oud, ja Eeuwig zy.

Tandem ſit ſurculus arbor.

H. A.

Digitized by Google

EER-GIFT
Op A. Kemps Beschrijvinge van
GORINCHEM
EN
LANDE van ARKEL.

O KEMP! gy zijnde dood! u romp en galm geeft luister
Om hooren waarheyds klank van *Arkels*, *Gorinchems* bouw,
Den *Oorspronk*, *Wett'* en *Recht* door onverstant eerst duister,
Maar redelik verstand hier door begrijpen souw,
'T *Geboort'* en *daden* van het *Arkels* bloed gebleken,
Hun *Hantvest*, *Borgers-recht*, 'twelk waarheyds luister geeft
U doode galm van d'oud' geheugenissen spreken,
U Wereld is nu dood, u doode romp die leeft.
Wel KEMP: kempt na u dood, d'aard wereld kan u dekké,
Maar uwen romp en galm geeft ons verheugen van
Dijn stem, die klinkt en perst ons slapend oog' te wekken
Van't geen dat is geschied, en levend blijken kan.
Ghy *Voedsters* die nu merkt het *Arkels* ware bouwingh,
Werkt op dien *Grond-vest oud*, of onverstand werkt nijd,
Vernieud uyt Liefd' tot *God* goe *Wetten* tot waarschouwing,
Elk mensch moet Kempen hier, doch elk *Verbeyd den tijd.*

'K verbey den tijd

* * WEY-

Digitized by Google

WEYNIGE LETTEREN,

Ter Eeren van den Met-arbeyd, ende Lief-hebbende Op-souker, deses Bouks; ende naar sijn dood, door Henrik Kemp, *sijnen Soon, in't licht gebracht.*

SY die door haar Edele daden,
Kloek beleyd, en wijse Raden,
So voor den Turk als hier te Land,
Door hare groote sterke hand,
Verkregen hebben wet en vryheyd,
Tot de arme *Gorgjens* blyheyd,
Voor wien sy uytten natten grond,
Doen maken hebben *'t puntigh Rond*,
'T gene nu door sijne krachten
Kan Ste'en en Volk'ren verachten,
Zijn te loven haar wetten me'e
Die hier een Lezer vind ter Ste'e.
'K segh noch door gestorte bloeden
Van d'over Ed: *Arkels* moeden.
Dies moet als nu mijn ted're int,
Ook loven, dien, die eerst begint,
De pers door hem te doen persſen
Om yders oor te verversſen,
'T geen hy gehaalt heeft uytten hoek,
Gestelt in't wit gedrukte boek,
Het welk menigh man wou dempen,
Dies een *yder Mensch moet Kempen*.
De Dood en is voor hem geen dood,
Hy leeft geruſt in *Abrahams* Schoot.

C. V. W'esek

Digitized by Google

Ter Eeren van

ABRAHAM KEMP, Zalr:

Op het uit-geven van sijn

ARKELSE GESCHIEDENISSEN.

KEMP die al u deugd wil tellen,
En op een Register stellen,
Sal bevinden in den aart,
Dat g'een rechten deughd'-aart waart.
'T zy men op u ampt wil letten,
Daar u niemandt in versetten,
'T zy op al u doen en laat,
Ront-om vond men middel-maat.
Uwen tijd ghy wel besteden,
En u woordt vol vrome reden,
En u pen in stijl, en dicht,
Leerden deughdigh onderricht.
Dat g'in alles waart belezen,
Blijkt in't geen nu kompt gerezen,
Uyt de dikke duysterheydt,
Door u schrijvens neerstigheydt.
'T Arkels Bloedt, byna vergeten,
Doet g'ons na de waarheydt weten,

Digitized by Google

En haar daden wijt vermaart,
Dit u ſchrijven net verklaart.
Yder tot een zeeden-ſtempel;
Om te volgen haer exempel
Hoe de deugd haar heeft gekroont,
En met hoogen Staat beloont.
Dus u roem met d'haar ſal blinkken,
En door al de wereldt klinkken,
Sonder immer te vergaan
Sal u naam ten toone ſtaan.
Schoon ghy neder zijt geſonkken,
In de duyſtere Spelonkken,
Sal men even-wel verheught,
Prijſen uwe ſchrijvens deught.

Virtus ſibi Pretium,

JOH. KEMP.

Digitized by Google

Op 't uytgeven van de Jaar-Beſchrijving van de Aeloude Heeren van

ARKEL

En de Stadt

GORINCHEM.

Door Abraham Kemp beſchreven.

DEn Gorinchemſen KEMP gehoudē voor eē wonder,
Door 't oude duyſter, dat hy heeft in't licht gebracht,
Verhaald d'opkomſte van het Arkelſe geſlacht,
Hen ſtrijden, winſten, en hoe ſy weer quamen 't onder.

Met Gorkums oirſpronk, en dan ſpreekt hy in't beſonder
Van vryheyd, heerſingh, en voor-rechten van de ſtadt,
Wat ramp en voorſpoet, ſy van voor aan heeft gehadt,
Waar door hy leefd, hoewel ſijn romp is wormē plonder.

In hoe goet Nederduyts, hoe kort, en wel geſeyd,
Hy anders daân heeft met ſijn woorden uytgeleyd,
Is in geen anders werk, als in ſijn Schrift te leſen.
'T is gans onnoodig iet te roemen tot ſijn eer, (meer,
Want prijſt KEMP ſoo ghy kond, ſijn boek, verdiend noch
Ook 't geen ſijn ſelven prijſt, hoeft niet te ſijn gepreſen.

J. W.

Digitized by Google

OP

A. KEMPS

Stadt

GORINCHEM

En

Lands van Arkels Beſchrijvinge.

HOewel Atheenen was verſien, van kloeke tongen,
Door-voed met 't voegtigh pit, uyt wijſheyds harſſen-pan,
Hoewel het Rooms, het Griex, Hebreeus, daar werd ge-ſongen
Met veel verſcheyden toon, tot dienſt van meenigh man.

Had ook dees Schrijver (KEMP) het ſap eens mogen ſuygen
(Atheenen) uyt u borſt, en dat 't gemalen doek
Met ſijn door-ſneede wiek u leeringh mocht betuygen,
Men ſou bevinden dan verſterkt dit KEMPEN Boek.

Met rijp en kloeke re'en, en Daan der vrome Helden,
Geſproten uyt den ſtam, en 't eel Doorluchtigh bloed
Van Arkel, die ons Stadt haar ſuyver vryheyd ſtelden
Door Rechtbank, en goet Recht, dat yder volgen moet.

Doch mits ſijn moeders-taal geé uytheems in hem teelde,
Soo heeft hy (echter) noch ons Gorinchem Arkels Land
beſchrijvingh ons getoont, waar meed' hy ons af-beelde,
De Hant-veſt voor 't gemeen, den Borgers vryen ſtand.

'T kan Daalen.

Digitized by Google

Jaar Beſchrijving
'S LANDS VAN ARKEL,
En der Stad'
GORINCHEM.
EERSTE BOECK.

DAt het Land' van Arkel, (geboort-plaatſ' van Gorinchem) gelegen is, in Neder-land, in 't Oud Batavia, in 't gedeelte des Werelds genaamd Europa, is bekend, maer of het den naam heeft van den Duytſen *Hercules*, ſoo eenige willen, is onſeker. Dit Batavia heeft, na op-gang * 't Graafſchap, nu Hertog-dom Gelre, ſtreckt neffens den Rijn, na neder-gang * tot den uyt-loop van de Leck, na-mid-dag * den ſlinkſen Arm van den Rijn, genaamt de Waal, na-mid-nacht * de Leck, 't recht vermaard Batavia behelſende, d'Over- en Neder-betuw', de Graafſchappen, Kuylenburg, Leerdam, de Heerlikheyden Arkel, Vianen, en den Alblaſſer-waard in ſijnen om-kreitz, een Eyland omvangen mette voorſz. Stroomen Waal, Leck, en Merwe, die ſommige willen, van den Franſen Koning *Merovæus*, de naam te hebben, in 't midden een ſtroomken de Lingen, of 't Lange Water, nu door Gorinchem inde Merwe vlietende; noch inden Alblaſſer-waard een waterken, de Gieſſen ende Graaf-ſtroom met 18 ſluyſen, in de Merwe ende Leck, uyt ſluypende, behalven de Duikers, zijnde Binne-landſe Waterſtuyters, en Uytlaters, heeft oock veel gegraven Vlieten; is in den omgang van ouds 26 hier-landſe mijlen, d'een door d'ander te rekenen; praald, met ſijnen Twee-hoornigen-hoog-duytſen Rijn, Franſe Maſe, Inlandſe Merwe, Leck, en ſoet-ruyſende Linge ook na-by-heyd van de lang-ge-armde Wilde Zee. Dit treflick Land Batavia vorders af te malen is mijn voorneemens niet, willens zijnde plotzelijck te dalen tot de Heeren van Arkel, die men ſeyd (volgens den gemeenen ſleur) van de Troianen her-komſtigh te zijn: want Troia als een Seuge heeft veel

* Ooſt. * Weſt. * Zuyden. * Noordē.

Digitized by Google

* Adrian. Iun. Biggen geworpen: maer den vermaarden Hoornſen * Genees-meeſter *Ilion* verwerpende, en *Priamus* ſchakel los-brekende, houd dit voor een klucht.

Het Iaer Chriſti, omtrent 360. Dan dat d'Arkelſe oud zijn, kan niemand loochenen, nadien ontrent het Jaer ons Heylands 260. heerſchende den Roomſchen Adelaar, *Valentiniaan* begonnen den teugel der regeeringe af te ſchudden die van Poitiers, Brittanien, de Vrancken en Saſſen, verwoeſtende d'uyterſte grenſen van Vranckrijck, *Valentiniaan* rillende van wraack-koorts, ſend om de baldaad te ſtuyten en de muytery in haer geboorte te ſmooren, *Theodoſius*, een beroemt Oorlogs-man, namaels ſoo uytmuntent Keyſer die verſeld met de *Herculorum*, nu Arkelſe (ſonder onderſcheyd te konnen maken of deſen naam ouder is geweeſt aan d'Arkelſe Heeren, of aan't Arkelſe Land) ende Batavieren d'oproerders dempt. Om nu de keten der Heeren van Arkel te beginnen, ende voort van ſchakel tot ſchakel te tellen, diend aan-gemerckt haren eerſten naam en Wapen, ſy hieten, de Heeren vander Toornen; haer Wapen was twee Roode Toornen, met Hemel-blaeuw dack in een verguld veld; waar na ſoo 't ſchijnt de Hoog-Arkel-poort van Gorinchem is vergeleken, na voerden ſy twee roode Leederen, oud-vremds gemaackt met trappen, aen elcke zyde van den poſt eenen optrad, noch heden genoemd de Baren van Arkel; men ſeyd dit teecken te ſteygeren uyt haar batze kloeckheyd, als den gewaanden Jongen *Priamus* Vranckrijck overrompelde, en dat d'Arkelſe altijd d'eerſte op de Leederen, om de Borchten te beſtappen, die met haer bloed beſpatten: Wat daar van zy is de ſtille waarheydt bevolen.

Korte afkomſt der Heeren van Arkel.

Men ſeyd Troiaanſe zaad en e'el Heogduytſe Bloed,
'T Lof-ruchtig Arkels Huys heeft eerſtmaal uyt-gebroed,
Dat Hercules den Duyts wan Human, d' eerſt der Hunnen
Dat nu de Hungaers zijn ſoo braaf in 't peerde-runnen:
Van dees daald' Human die het Land van Arkel hiet,
Na ſijnen Hercules, maar oft ſoo is geſchied,
'T is twijffel hoe dit Land, en and're eerſt begonnen,
Doch Arkel houd men d'oudſt' van Bataviers Baronnen.

Of deſe navolgende verhalingh oock volkomen geloof kan hebben
378. heeft den verſtandigen Leſer te bedencken. Ontrent het Jaer 378 ſwey-

de

Digitized by Google

de den Scepter over * *Agrippine* (doe naam-voerig van de voort-teeld- * Keulen.
ſter van *Nero*) nu Keulen aan den Rijn, *Angiſus*, d'eerſte Kruys-eeren-
de Koning' *Kaarl*, *Brabons* Sone, die de Sicambren, nu Weſtphalen met
haren Hertogh *Priamus* verdreef, die Vranckrijck wonnen, en daer
neſtelden, *Angiſus* by Straaſburg, van *Gratiaen'* verwonnen, te Romen
gevangen, na, *Theodoſium* dienſtig' komt t'huys, krijgd van *Sant Marten*
Biſſchop van Tours den Doop; teeld een Soon *Karel*, en een Dochter
Verana, of *Vemy*. *Priamus*, voerende den Toom van Vranckrijck,
begift eenen *Heyman van Dardanien*, met een Land, nu Lotrijck ende
Johan van Arkel, (Dienaers van Jupijn en andere Goden) met 't Land Iohan.
van Baar, in't Jaer 418. zijn ſy gedoopt, van *Urbitius*, 15. Biſſchop van 418.
Metz. *Arkel* ſticht Pierlepont, en houd daer ſijn woning', *Johan*, en
Andronia, Kind'ren van Arkel, *Agatimber* en *Caſſandra*, Spranten van
Dardanien leggen een wiſſel-knoop in echte, waar uyt ſproot *Heyman*
van Arkel, en and're. Een deel van den Stam van *Arkel*, ſetten ſich in
Hungaryen, voeren noch het Arkels Wapen. *Heyman* voornoemt, Ho-
veling' by Koning *Angiſes*, brald' met ſchoonheyd en klem van armen,
Verana, (anders Vrou *Aye*) door hittige herts-tochten verliefd', vlucht
met hem in Vranckrijck, daer hyſe trouwt, en vier kind'ren aan haar
wan, als *Ridzaard*, *Reynold*, *Olivier* ende *Adelaard*, (andere noemenſe
Ritzerd, *Vridzerd*, *Adelaard* en *Reynout*) de wonderlicke 4. *Heyms* of
Aymijns Kinderen, welcker Hiſtorie hoewel by onſen Schrijver, ver-
ſierd geacht, nochtans by hem, en ſelfs by die van den Huyſe van Arkel
eenige ſchittering van waarheyd heeft behouden, alſoo d'een die in ſijn
Hiſtorie, d'ander op haar aal-oude huys te heukelem, in afbeeldſel, ſit-
tende op het Ros-beyaard, vertoonen.

Dat Ritzerd, Aymijns Soon by ſyne Huyſvrouw Wan
Johan die Vader was van eenen, oock Johan,
Den eerſten Arkelſ' Heer van Dagobert den Grooten,
Voor ſynen trouwen dienſt ſoo hoogen gaef genooten:
'Tis woord maar weynig' blijck, doch nu ſal waarheyds glans
Noch t'elcken meer en meer, den rey gaan aen den dans,
Dat 's 't wit, en 't oogemerck, wat waar is klaar te ſtellen,
En met geen beuſeling noch oogh, noch oor te quellen.

Digitized by Google

Heer *Jan van Arkel*, d'eerſte die Arkel begreep.

618. *Jan*, *Ridzaard* Soon in't Jaer 618. be-aard zijnde na-latende ſijnen Soon, *Jan*, de Heerlickheyden Pierlepont, Montagu, en Valkeſteyn, is den Franſen *Dagobert*, Sone van den Grooten *Lotarius*, om de baldaad der Vrieſen te ſtutten met machtige Wapenen tegen haren Koningh *Radbodus*, in't Jaer 641. met *Puppijn van Harſtel*, Hertogh van Braband, ſijnen Veld-overſte gekomen, winnende 't ſtercke Slot Wirtenburg, nu Utrecht: *Jan van Arkel*, Hooft-man over veel Wapen-dragers geſwollen van moed, vernield' de weerbarſtige vyanden, wind des Konings genegentheyd, die hem in vrydom, begaafd met Franchijn, en waſch de Landen over de Leck, met allen toebehoorē, waer uyt *Hoveus* * *abt van Egmond*, ſeyt dat Egmonds, Arkels, en Waſſenaers-Heeren, een groot deel van Holland, een heele eeuw voor d'eerſte Graaf *Dircks* komſte beſeten hebben. Heer *Jan* ſiende ſijn Land van Arkel, vol boſſen, wilderniſſen bewoond, meer van wilde ſwijnen, wolven, en mogelick van and're grouwelijcker dieren, dan van *Adams* nakomelingen, eerſt verbaaſd, grijpt moed, vecht, ſlaat dood, vangt, verjaagd, dat onredelick gebroedſel: kapt af boomen en ſtruycken, ſlicht de wegen, ſuyvert de paden, en maackt eenen menſchelijcken toe-gangh, voornemelijck tot Arkel, gelegen aan den ſachten ſtroom der Lingen, ſteld dat Hoofd-end naam-plaats van 't heele Land, namaals ſoo vermaard, en gelijck den Godts-dienſt behoord' te gaan voort menſchelijck gemack, ſticht daar een Kerck, voort ſuckelende, doet van gelijcken tot Hoornaar, en Hageſteyn, dit niet ver dat over de Leck, ontrent een kleyn ſtroomken, de Yſſel, tuſſen der Goude en Oudewater vry wat verre, van Arkel ongetwijffeld, dat ſijn macht ſoo ſtreck, maar, ſiet het wanckel rad van 't menſchelijck geluck, nauwelicks beveſtigd, de Vrieſen, Denen en Noor-mannen, woedende Barbariſe volcken ſtuyven op, met bulderende buyen, winnen de Burgd van Utrecht, door-ſtroopen het Land, verbranden ſijn Kercken, verſlaan ſijn Onderſaten: Hy, vol wee-moed, geſult in gal, vol van angſt, meer voor deſe twee-voetige, Beyren, en Wolven, dan voorgaande vier-voetige, beſchickt ſijn ſaken, packt ſijn goederen, verſaemt ſijn lief-talige, treckt in Vranckrijck, blijft wonen te Pierlepont, bekomt daar eenen Sone, *Heyman* die, ſoo wel als ſijn Vader daar eynde, latende eenen Sone *Jan*, en ſijn Land van Arkel woeſt, voor ſijn vorige onredelijcke Land-ſaten verſelſchapt met

641. 641. * Hovæ. Chron. Egmond. Heyman de tweede Heer.

Digitized by Google

met nieuw aangekomen Roovers, en Dieven, mogelijck, naam-gevers van den Dief-dijck, nu soo wel bekend.

Heer Heymans sone, Jan de derde in't getal,
Van die eerst t'Arkel quam kreegh weder ongeval,
Dood Branchion van Baar, die hem verbind ren wonde
Dat hy een sterckе Burgt ter grenzen setten soude,
Hy vlucht na Arkel, en ter Alme swend een Swaan,
Tot Arkel op den Dam, daar hy sich neer dee slaan,
De vlengels van dat dier, neemt hy tot Hellem teken,
Gelijck tot desen dagh aan 't Wapen is gebleken.

Jan de 2. de iij. Heer.

JAn van Arkel, Heer *Heymans* soon, was de derde Heer van Arkel, Hoornaar (of Hoorn) Hagesteyn, Pierlepont, 'tgetal te rekenen van *Jan* d'eerste, die Arkel begreep, was een sterck man, machtigh van middelen dienvolgens hoog'in de borst, willende een vaste Borgt maken, in't Land te Pierlepont, *Branchion*, Broeder van de Heer van Baar, mogelick van de afkomst van *Jan van Arkel*, en *Cassandra van Dardanien* stuyft op, brandende van voort-varentheyd, krijgd Mannen, Wapenen, piecken, houwelen, en and're snuysteryen, smijt de Burgt in 't zand: *Arkel* grimmig' in toorn, opgesto'kt door den helschen Fenijnblaser, *Mas'st Branchion*, desen van 't Maaghschap van *Dirck* de derde Koning van Vranckrijck, vervalt *Arkel* in sulcken angst, dat hem heel Vranckrijck te nauw was, roept sijn Vrienden door haar-lieder raadt, treckt hy met *Elsbeen* sijn Vrouw, (my onbekend van wat geslacht) sijn Kind'ren en al sijn gevolg, vluchts-wijse na 't onbewoonde Landt van Arkel, na veel reysens, komende te scheep, op een water, de Alm, in Heerlickheyd Altena, daer * Op-alm, Uyt-alm, Almsteyn, Almkerck, ende and're, de naam af voeren, varende daar hem Godt leyde, 't Land niet kennende, siet wat wonders soo't anders waar is, daar mijnen grooten Onderscoecker *Aert Kemp*, geen reden van twijfel af steld, als wel van iet anders, en oock als noch het Helmteycken van Arkel bewijs' af schijnt te doen: een schoone Swaan komt snorren, over langhs, over dwars, dan voor, dan achter, dan aan d'een, dan aan d'ander zy van de Schepen, als of sy desen aankomenden Heer wilde begroeten, en geleyden, daald end'lick in't water, en swemt voor uyt, hy verbaasd' en met een verblijd, sich inbeeldende, gelijck de menschen veeltijds doen, dat

* I. vander Eyck. pag. 37.

Digitized by Google

dit iet ſonders moſte bedieden, gebied' dien lang-gehalſden leydſman, met ſijnen witten Wapen-rock, te volgen, te blijven, daar die bleve, ofte hen op 't uyterſte verliete. Sy drijven op den ſtroom der Alme, na 't roeyen van haren ſoeten Leyder, komen by Alm-monde, uyt-gang van de Alm in de Maſe, raken door de Maſe in de Linge, weer een wonder, komende tot Arkel by den Dam, die men noemd Beren-waard (of om dat ſich Beeren daar onthouden hebben in die woeſte wilderniſſen, of om iet anders) daer na een Klooſter geſticht wierde, de Swaan treed te lande, Arkel beſchoud die plaats, mogelick wetende het recht ſijner Vaderen aldaar, ontdoet ſijn packagie, ſpant ſijn mee-gebrochte huyſen, en ſlaat ſich daar neder, om te blijven woonen, ontwijffelick, bouwende, en ſtichtende, 't gene door den tijd onder 't ſtof leyd, en door gebreck van penne-werck, uyt geheughnis is. Doch ſoo veel vind men
694. daar van, dat hy in 't Jaer ons Heeren 694. heeft doen hermaken, de
697. Kercken van Arkel, Hoorn', en Hageſteyn, die in 't Jaar 697. volgens het over-oud gebruyck der Roomſe Kercke van *Sant Swibert*, Engelſ' Biſſchop, mee-wercker van *Sant Willibord* (bekeerder deſes geweſts tot 't Chriſten geloove) ſijn gewijd d'eerſte ende leſte in d'eere *Maria* Moeder Gods, de middelſte van *Sant Denijs*, dien omgebrochten voor Chriſti belijding', daar *Sant Denijs* vermaarde plaatſ', buyten Parijs Begraaffstee der Koningen van Vranckrijck, den naam af behoud. Arkel van nu af voerende Swaans-vleugels, en hals, voor ſijn Helm-teycken eyntelijck met ſijn Vrouw *Elſbeen* ſijn tot Arkel geſtorven, en begraven d'eerſt' van al, na-latende eenen Sone *Heyman*.

Dien Heyman liet het Land van Arkel om het rooven,
Dat van den Dief wech quam en moſt in d'oorlogh ſtooven
Die kleyne Puppijn, met ſijn Broeder Grifo kreeg,
Daer Grifo 't leven liet in Puppijns tweede zeeg',
In grooten Karels dienſt, (op wien ſoo weynigh paſſen,
'T baldadige geſnor der wreede wilde Saſſen)
Hy oud, noch troulick ſlaafd' tot dat aan d'Elve-vloed,
In eenen fellen ſlagh hy ſtorte 't manlick bloed.

Heyman de 2. de iiij. Heer.

HEyman, Heer *Jans* ſoon ge-echt met *Tekla*, Dochter van *Wolfbrand*, Sone van den eerſten Heer van Egmond, na vermaarde Graven en *Cecilia*, jonger ſuſter van *Tekla*, getrouwt met de Heer van *Waſſe-*

Digitized by Google

Waſſenaar, drie machtige mannen deylen Holland in drie deelen Egmond de Noord-zy, van Haarlem tot Vrieſland, Arkel, d'Ooſt-zy, tot Utrecht toe, en Waſſenaar de Zuyd-zy tot Dort toe, maar wat is't ongelnck en geluk, ſtappen d'een na d'ander, ſoo dat hier niet ſekers en blijſt. De Roovers en Dieven, ſchuyl-hoeckende in't boſ', nu den Dief-dijck, loeren op de proye, kippen nu eenige te peerd, dan te voet, deeſ' met gelden, die met waren, d'een quetſende, d'ander moordende, ja maackten 't in't leſt ſoo bont, dat Heer *Heyman* door angſt bekleind, volgende 't ſpoor van ſijn over-oude Vader, *Jan*, die eerſt Arkel begreep, met alle de ſijne ſich na Vranckrijck begaf, bevelende 't Landt van Arkel, Godt, en 't geval. *Puppijn* de kleyne Hertog', en Prinçe van Soyſon, Normandie, Lotrijck, Ooſtenrijck, Braband, en is met *Grifo* ſijn Broeder in twiſt, die, ſwellende van overmoed, ruyd veel on-Chriſten Prinçen tegen *Puppijn*, begeeft hem te veld, *Puppijn* verſaamt al ſijn macht, met een die van heel Vranckrijck, *Heyman van Arkel*, rokende van yver, voegd' ſich by *Puppijn*, ontrent den Weſer ſtroom, komen de heyren by een, men barſt uyt, yeder rept ſijn geweer, *Grifo* leyd onder, wort neffens *Taſsilo* Hertog van Beyeren, Hertogh van Landfreed van Duytſland, Prins *Singerick* en and're van *Puppijn* gevangen in't Jaer 748. die door ſmeking van de ſijne, d'ondaed vergeefd' maackt, *Grifo*, Hertogh in Normandien, geeft hem 12. Graeffchappen, ſet *Taſsilo* weder tot Hertog in Beyeren, teeckenen van een edel gemoed, te vergeven't gedane quaad, maar't Jaar 762. *Puppijn* Koning van Vranckrijck zijnde, ſlaat *Grifo* deeſ' weldaad in de wind, verruckt de Saſſen, en andere weder van haren plicht, komt tegen *Puppijn* te veld, en krijght ſijn leſte gericht, *Puppijn* ſijn levens rol geſpeeld hebbende, heeft *Karel* ſijn ſoon om ſijn groote daden, of leden, genaamd de groote, veel ſtrijden tegen de Heydenſe Saſſen gehad, in een van de welcke, *Heyman van Arkel*, langh in ſijnen dienſt gewaackt hebbende, in ſijn oude dagen, in't Jaar 783. aan 't water d'Elve, 't leven verlooren heeft, nalatende *Jan*, eenen jongen Sone. 748. 762. 783.

Jan, was de vijfde Heer, een Ridder, vroom en ſchoon,
Vermaard, om ſijnen dienſt, de Keyſerlicke Kroon,
Soo langen tijd gedaan, aan drie beroemde Helden
Den grooten Karel (die tot Burrig-voogd hem ſtelden,
Te winden als een breyl, van't ſnoo Weſt-phaals gedrocht,
Die hy met Gode-ſchalck, in't eynd noch t'onderbrocht)
Lotar is Lodewijck, de dood hem doe verſlinden,
Tot Ingelheym aan Rijn, ſijn Graf-plaats is te vinden:

Jan

Digitized by Google

Jan de 3. de v. Heer.

Jan de 3. diens naams, de v. Heer van Arkel, by ſijns Vaders af-lijven jong-jarigh', groeyd in deugden, wierd aangenaam den oogen, held-achtigh van aard, en daden, van den grooten *Karel*, erweeld' Burg-voogd tot Muyden, Stadt, en Stift, aan de Weſer, Weſt-phaalſe Land-aard, hangende aan 't wan-geloof veler Goden, welcke Weſt-phalingen, verruckt van ſinnen, dickwils uytbarſtende, vele een-God-kennende menſchen, deerlick vermoorden, om ver ſmijtende de Kercken, Oeffen-plaatſen, hare ydele ſotheyd tegen ſtrevende, welckers geweldige ondaad den grooten *Karel* op-weckende, heeft hy, met krie-
798. melingh van yſere Mannen, in't Jaer 798. Weſt-phalen betrapt, *Jan van Arkel*, blakende in wraack, om ſijns Vaders dood, van de Heydenen getreft, begeeft ſich onder de Wimpel van Heer *God-ſchalck van Ardennen*, en bluſt ſijn moedige genegentheyd, na *Karels* dood, diend' hy, deſſelfs Soon *Lodewijck de goedertieren* (om ſijn deugden alſoo genaamd, een loſlicke eer, die niet vallen ſal, ſoo lang de wereld ſtaat, en daar yeder Prins na behoord te trachten, en na hem *Lotharius*. Doch begeeft
856. de wereld in 't Jaar 856. nalatende eenen Soon *Heyman*. Sijn Graf-plaats word geſien, te Ingel-heym ontrent den Rijn, tuſſen Mentz en Bing' in de (daar na) Keurvorſtelicke Paltz, klare teeckenen, dat deſe, en eenige navolgende Heeren weynig, of niet in't Land van Arkel, verkeerd hebben. En hoewel de gemeen bederving' deſer Nederlanden, tot de beſchrijving' van Arkel, weynigh doen kan, alſoo Arkel genoegſaam onbewoond lagh. Soo werd hier even-wel, als met een woord aangeroerd, dat *Aerd Kemp*, die met uytbeelding van vele ſchroomelicke daden, van 't hollende Boeven-jacht Noormannen, en Denen, (die oock door heel Vranckrijck ſtreefden) op 't Tonneel ſteld.

Eer Jan van Arkel ſterf, wierd Heyman ſijnen Soon
Een Dienaar van Loys des goeden Keyſers Kroon:
Doe Kamer-waarder van den Hertog van Loreynen,
Soo friſs, ſoo batz, ſoo ſtout om d' Adel niet te kleynen,
Een Franſe Helena, baard Foppen en Johan,
Daar na heel over-oud ſtorf deſen braven Man.
Heer Heyman dicht by Trier, te Manderſcheid begraven,
Sijn Ziel ſoo 'k hoop om hoog', ſijn lijf bevrijd van 't ſlaven.

Digitized by Google

Heyman de 3. de vj. Heer.

EEr Heer *Jan* de 3. sterf, had hy *Heyman* sijn Soon besteld, ten Hove van Keyser *Lodewijck*, daer hy Kamer-Heer wierd van de Hertogh van *Lotrick*, een vroom Ridder. Doch kan van sijn manlijcke daden, en handelingen niet anders gevonden werden, dan dat hy by *Helena*, een Heeren Dochter uyt Vranckrijck, twee Sonen had, *Fop* sijn navolger, en *Jan*, en dat hy heel oud overlijdende, tot manderscheyd by Trier begraven is, in't Jaar 915. Merk aan de bot en onheblijkheyd 915.
deser en ontrent swevende tijden, by *Baronius* * en and're genoemd een * Baron. ann.
yseren eeuw, soo om hare hardigheyd, van Imborst der menschen, overloopende gal van bitterheyd, bars van alle heusheyd, broed-nest van schelm-stukken als boven al sober van letteren, die ten tijde Christi, en 4. of 500. Jaar daar na als honigh vloeyden, en eerst 3. of 400. Jaar na desen tijd haren adem weer begonnen te verhalen.

Heer Fop, dienst Lodewijk, des Keysers Aernouds Kind,
Met wien hy Vngarslaef, en Vrancken overwind,
En daar na Coenraed uyt het Huys van't wrevel Sassen,
Daar hy op Gijsberts dienst van Lotrik moste passen,
Doe Hewrik Vogeler met Lodewijken sloeg',
Het Krijgs-loon desen Fop na d'ander Wereld joeg'
In 't Land van Lotrik, daar de Roode Arkels-baren
Doe meer als t'Arkel selfs, te sien en vinden waren.

Fop de vij. Heer.

HEer *Fop*, dienende den Keyser *Lodewijk*, *Aernouds*-soon, zijn de grusame Hungeren Duytsland in-gebarst, schriklik vernielende, Swaven, Vranken, Beyeren, en Oostenrijk, maar aan de Lech een Waterken daar de schoone Stad Augsburg' op leyd, is den Hol gestut. Na *Lodewijk* diende hy Keyser *Coenraad*, van eenige genoemd een Sas, van d'ander een Vrank, dees noemd' hem *Lodewijks*, die *Coenraad van Vrankens* soon, Siet de verwardheyd van die tijden. De Schrijvers haar-plukken onder een, d'een in de Jaren, d'ander in de Geslachten, de derde in't vervolgh van de Kroonen, de vierde in wat anders, en soo voort. 'T is dan geen wonder nadien in de Hooft-personen, Keysers, Koningen

Digitized by Google

gen en hare daden, die (als met blixem-ſtralen ſchieten, en met gerucht donderen door de heele wereld) nauw verborgen konnen blijven, ſoo grooten verſchil en weynigh ſekerheyd in deſe tijden gevonden word, dat van de mind're Heeren van Arkel, hoe wel na haren doen treflick uytmuntende ten aanſien van dees-tijds Barbarize zeden, on-ervaren in de Letter-konſt, ſoo luttel is te vinden. Nu, ter ſake *Gijſbert* Hertogh van Lotrijk, was Overſte van Heer *Fop*, 't welk wel paſt op den eerſten Zetel der Arkelſe, hier voor in Lotrijk ofte Baar, en ook toond dat ſy Onderſaten van Lotrijk zijn geweeſt. *Lodewijk* de 4. Koningh van Vrankrijk, genaemd, van Over-zee, beſat Lotrijk. *Henrik de Vogeler*, Roomſch Koningh, ſoekt 't ſelve weer aan 't Duytſe Rijk te brengen: ſy ſlaan daerom *Fop van Arkel*, blijft, en word begraven in Sant Na-
935. zarius en Nabarius Kerk, in Loreynen, in 't Jaar 935.

TWEEDE BOECK.

Heyman, *Foppen* ſoon, de 8. Heer van Arkel, (gerekend van *Jan*, die alder-eerſt t'Arkel quam) komt tot Arkel, blijft daar woonen, ſoo al ſijn na-ſaten ook deden.

Heyman van Fop geteeld, na Hungarien ſtapt,
Daar hy in Bemen mee veel Sarazijns betrapt,
Doen Botiſlaus met den Grooten Otto krijgden,
In welken Keyſers-dienſt dees' Held Manhaftigh bijgden:
Van daar na Vrieſland trekt, ſiet, Silla Land-voogds kind,
Die reys-reed met hem gaat, mits ſy hem hittig' mind,
Na Holland, daar Graaf Dirk hem in ſyn landen veſte,
De Heeren blijven daar van deſen tot de leſte.

Heyman de 4. de viij. Heer, of 1.

Heyman de 4. Heer, *Fop van Arkels* ſoon, ſchoon, vroom van leden en moed, in de lente ſijns Jeugds groeyende 't begrip, met de Jaren, ſiende ſijnen heym, Pierlepont, Baar, Lotrijk, en al d'omleggende grenſen, vervuld met Wapenen, Trommelen, Trompetten, en ander Krijgsgeſnor, den Oorlog' meer en meer wakkeren tuſſen die mögende Prinçen, den Lely-voerende Koning', en den Hertogh van Braband en Lotrijk. Sijn boeſem vervuld met droefheyd over de dood ſijns

Digitized by Google

ſijns Vaders, ſijn taye lijdſaamheyd veracht ſonder eenige vergoeding, krijgd een af-keer van dien Land-aard, vergaderd ſijn Vrienden, maakt ſijn ongereed tot gereed, begeeft ſich met al de ſijne in Saſſen, by den Roomſchen, of veel eer Duytſen Keyſer, *Otto den Sax*, d'eerſte dies naems, geſeyd, de Groote, die 37. Jaren van 937. af, manlijk heerſte. *Otto*, verward in den oorlog tegen *Botiſlaus*, Beemſ' Koning, maar eygentlijk Hertog *Beleſlaus*, booſ' Tyran ſpruytende dat *Otto* een moord wreken wilde, aldus geſchapen *Vratiſlaus* den 2. Chriſtelijkken Hertog van Bemen, liet na twee Sonen *Wenceſlaus*, of duytſer *Wencelijn*, en *Boleſlaus*. D'eerſte wierd opgetogen van de vrome *Ludmilla* ſijn Grootmoeder, in Godvreeſentheyd en alle tucht, ſober in ſpijs en drank, kuys al ſijn dagen. D'ander, *Boleſlaus*, worde vergift door d'op-voeding van ſijn booſe en afgodiſſe Moeder, Hy, en Sy haten *Wenſelijn*, hadden hem geern van den Stoel geſchopt, maar de gunſt des volks veſte ſijn Zetel: *Wenſelijn* ingeſopen van Gods-dienſt, wil hem plaats maken, en in een Klooſter gaan. Den Broeder, Duyvels-aas, wil niet af wachten, bedenkt door liſt hem om te brengen: liet een Vorſtelijk Maal toeruſten, nood ſijnen vromen Broeder, maar bevlekt dat Maal met bloed: want in plaats van groeten, of daar mee beſigh zijnde, ſlaat hem dood, ſoo bald hy in huys quam: veroverd alſoo, door een Broeder-moord de Regeeringe. *Joabs* kus bemerkt wat ontucht, haat der Vromen, geſult met heerſch-zucht, door Duyvels opruyen, ſich niet ontſiet te doen. *Otto* dan, in ſtrijd tegen *Boleſlaus*, komt *Heyman* met ſijn Wapen-dragers heerlijk ontfangen, den Keyſer te dienſt, en word na de zege, om ſijn Ridderlijke daden, van *Otto* innerlijk bemind, en treflijk begaafd. Daar na in't Jaar 973. ſend hem *Otto*, met meer volk na Neder-Saſſen, nu Ooſt-Vrieſland, by *Tielman* ſijn Land-voogd, edel en machtig, om onder dien daar 't geſach te hebben over Neder-Vrieſland, als Dokkum, Bolſwerd, Staveren, en 't Land alſnu Weſt-Vrieſland, niet, 't gene ten aanſien, van Zuyd-Holland, Noord-Holland is, namelijk, Enckhuyſen, Hoorn, en die geweſten, t'onrecht Weſt-Vrieſland geheten, maar van Ooſt-Vrieſland nu 't Graafſchap Emden, *Silla*, des Land-voogds-dochter, 't bobbelende bloed, kokende hittige hertz-tochten tot *Heyman*, niet konnende doen killen, hebbende ſomtijds ſijn vlagen van liefde bemerkt. Siet waar die onweerſtaanlijke koortz, de ſchaam-roodheyd jaagd', pakt haar kleynoodjen, verſiet haar van veel penningen, rukt tot *Heyman van Arkel*, met meening' van trouw: Hy ziende ſijn twee-ſelvige verblijd, maar beangſt, om haar kleyn gevolg', dorſd' in ſijn Ampt niet blijven, na rijp overlegh, kieſd Holland voor

Munſter. pag. 949.

973.

Digitized by Google

ſchuyl-plaatz, word van *Dirk* de 2. ſoo van naam, als in-ſtellingh dies Graaffchaps, met ſijn Gemaal te Hove ontfangen, daar de trouw volgd' eenige Jaren blijvende, ſommige ſeggen als Hof-meeſter, and're noemen hem ſijn Stadt-houder van Vrieſland, die eerſt niet wilden den Graaf kennen, maar door twee groote Veld-ſlagen daar toe gedwongen wierden. Immers, dit's den grond-ſlag, daar de by-wooning van hem, en ſijn na-ſaten, t'Arkel en Gorinchem, op-gebouwd is, vermeerderd Holland, met twee Sonen, *Fop* en *Heyman*, by and're *Dodo*, ſoo *Pontus de Huiter*, in ſijn Geſlacht-ſchrift van Arkel ſeyd: in welke Geſlacht-ſchriften en Wapen-teyckenen, niet alleen der Arkelſe verdeylingen, in verſcheyden Heerlijkheyden verſpreyd is, maar ook alle den omleggenden Adel. Deſen *Dodo*, ſoude na *Heyman* ſijn Vader geweeſt zijn de 2. Heer van Leder-dam, kort, Leerdam, of den naam hebbende van de Leder, Arkels-wapen, of van een der Leden 's Lands van Arkel, gelijk 't Land daar noch heet vander Lede, of alleen van de leſte Letter van't woord Arkel, L. ſoo hier na ſtaat, doch *Boxhoorn* ſeyd van de Ling, Linger-dam. Maar ſijn Geſlacht verdwijnd, Hy geen Stam na-latende. *Heyman* bedrijf-al van Holland, verneemd dat Koningh *Dagobert* van Vrankrijk, een ſijner Voorſaten vergund had, ſekere Landen, niet verre van 't Hollands Hof, dat toen was, datter een van ſijn Voor-vaders met ſijn Vrouw be-aard lagh, en dat't Land ook hiet Arkel, gelijk hy ſijn Heerſch-heyd voerde: Hy aen 't ſnuffelen, 't Kantoir ge-opend, Brieven en Papieren door-zocht, aan 't preutelen en mommelen van 't ſwart in't wit: Eynd'lijk, vind den bezegelden
980. Brief by *Dagobert* verleden. Hy, fluks by Graaf *Dirk*, laat hem 't klaarblijk zien. Den Hoogen Prins, *Dirk*, Graaf van Holland, niet willende veraarden van des Franſen mildheyd, beveſtigd' die gift, ſchenkt *Heyman* en ſijn Onderſaten 's Lands van Arkel, vryheyd van Tollen en anders. Maar *Heyman* kon al de Landen niet hebben die Koningh *Dagobert*, ſijn Voor-vader gegeven had, om dat ſijn Ouders, die niet hadden bewoond, noch in gebruyk gehad, en dat *Kaarl Martel*, de kleyne *Puppijn*, en de na-volgende Koningen van Vrankrijk, daar na, 't zy om dat die ſonder gebruyk lagen, of om dat daar deur den eygendom was verjaart, of ook, dat ſy van de voorgaande gifte niet geweten hebben, uyt pure Gods-vrucht, een groot deel van dien gegeven hadden, aan de *Sante Willeboord* den Engels-man, *Bonifaas* den Duyts, en *Gregorius*, de 1. 2. 3. en na-volgende, Aartz- en Biſſchoppen van Utrecht. Heer *Heyman*, ſich genoegende met 't overſchot, neemt af-ſcheyd van Graaf *Dirk*, van de Edele *Hildegard* ſijn Vrouw, Koning *Lodewijks* Dochter

van

Digitized by Google

van Vrankrijk, de . . . . die hem seer beminde, om haar beyder gewaande Troyaanse af-komst, doch soo 'k geloov' meer om sijn deughden, reysd' met al sijn' Ridderschap, en gevolg', ontwijflijk veel, tot Arkel: Daar vielen, Hy, en de Sijne aan 't spitten, en delven, uytroyen van boomen, en struyken, de Landen te effenen, t'een te bereyden tot Teel-land, t'ander tot Weyde voor Beesten, slooten en wateringen te graven, om yder 't sijn, by gifte, koop of anderssins bekomen, t'onderscheyden, hutten, en huyskens te bouwen. Self, *Heyman*, steld daar een Ridderlijke Wooning tot sijn, en sijn huys-gevolghs-verblijf, van hout, mits dit Land geen steen en had, en den vond van steen, uyt gekneede aarde, of kley, te bakken, ongeboren was. Den Gods-dienst, die voor al moet gaan, behertigd' hy eerst, her-timmerd de Kerk van Arkel, geest die seker Landen, en Renten, om haar Besorgers te voeden, stichter een Autaar, na de Roomse manier, in d'eere Godts, en 't heylige Kruys, Sich weder-keerende tot vord'ring' van sijn nieuw-aangenomen Heerlijkheyt, en om die in haar eerste jeughd', ten minsten met eenige schijn van Heerlijkheyd te çieren, doet van boven komen veel harde steen, ongetwijffeld van de Maas uyt 't Land van Luyk, en daar om-her, alsoo dien Land-streek, meer van sulken harden stof, uyt sijn ingewand braakt, als eenige and're verr' of na-by, willens zijnde, daar van te maken, een pratze Burgt, tot Arkel, en d'Arkelse Kerk, om de Hoofd-plaatz sijner Regeringh, ook een uytstek van Hoofd-çieraad te geven, maar 't spreek-woord bleek hier, Den mensch meend, maar God doet, want de dood verbood'et hem, in 't Jaar 980. soo *Gosthoeven*, 990. soo een ander 996. soo *Aert Kemp* in sijn aanteekeninge seyd, en wierd' in een Tombe gesteld, tot Arkel, in 't Choor van de voorsz. Kerk, en *Silla*, sijn Vrouw ook, sonder te weten voor, of na. 980. 990. 996.

Na Heymans dood quam Fop, die Arkel seer vermeerd,
Van Oyen 's Graven kind, Mary hy echt'lick eerd,
Sijn Wapen-veld van Goud, in silver hy veranderd,
Sticht Koninckliicke Borght tot Arkel, en door-wanderd
Sijn heele Heerschappy, maackt Dorpen hier en daar,
Op Arkels-letters-naam en vood-getrapte baar,
Veel woels in weynig tijds vijf en seven jaren
Verliet hy deese en most na d'ander wereld varen.

Fop de 2. de ix. Heer of 2.

FOp van *Arkel*, Heer *Heymans*-soon, machtig' rijck van Goud, en Silver, Landen meen ick niet anders dan die hy hier besat, en aan de

Digitized by Google

kant van Loreynen, mogelijck meer in naam, dan dat hem groot voordeel van dien wegh quam, maar ſijn Groot-vader *Tielman*, Land-voogd van Neder-Saſſen, geen nakomeling' hebbende dan ſijn eenige Dochter *Silla*. Deſes *Foppen* Moeder had hem veel van deſe Guld-en-ſilver-aarde over-geſonden, veel ſeghick, om de groote pracht die hy in ſoo jonge Heerſchappy aanſtelde, behalven de verbetering' van ſijn Hooft-dorp Arkel, en het maken van noch vier ſchoone Dorpen op een ry aan de Linge, gevende die Letter-naam van 't woord A. R. K. C. L. als Arkel, Riet-veld nu een gehucht Kedichem (kort Kekum) Eterwijck nu Ooſterwijck, en Leerdam, nu Stad' en Graafſchap 't alder Ooſtelickſte, by ſommige Leerbroek gewaand, doch t'onrecht maackte hy oock op den Dijck Blockland, over-ſulcks genaamd Hoog-Blockland, ten aanſien van Laag-Blockland, Zuydwaard gelegen, met een Kerck die hy dede wyen met naam-eer van Sant van de Blijde-boodſchap-Schrijver. Dat Water, namelick, de Linge, plach te loopen (ick meen met eenen ſprant alſoo den rechten loop by Wolfare, nu Gorinchem, in de Merwe ſtroomd) deur Blockland en Hoornaar, in de Gieſſen, by Gieſſen-dam in de Merwe ſluypende, en mits veel handelaars daar vernachten, herſtelde hy de Kerck van Hoorn op een zand-duym, houdende haren ouden naam *Sant Denijs*, om-vlechtende die met een ſchoon Dorp, al teeckenen van groote middelen, maar 'tgene den meeſten luyſter gaf, was 't opbouwen van de Koninckliycke Borcht tot Arkel van groote gehouwen harde ſteen, by ſijn Vader van boven doen komen. Merckt, Koninckliycke Borcht, eenen naam voorwaar te groot voor een Heer, die niet een Stad bouwde die ſelfs de Graven van Holland te pratz geweeſt ſou zijn, waar uyt te ſpeuren is de treflickheyd van dien, hoewel niet beſchreven, wat Pleyn, wat Voor-hof, wat Eet-zalen, wat Kameren, wat Luſt-hoven en Boomgaarden deſen *Fop* daer had, tot çieraat van ſijn Hof-houden, want te vergeefs is dien naam, Koninckliyck van ons Voor-ouders niet geſteld, of grooter ſijn macht, of ſijn pracht was ſtaat te bedencken: Echte ſich met *Maria*, des Edelen Heeren, ſommige ſeggen, Graven Dochter van *Oyen* (onder Nieuwmeyen, een van de vier deelen van Gelderland, daar Roermond, Zutven en Aernem, de drie ånd're van zijn) kreeg een Soon *Jan*, Heer, na
1008. hem, *Fop* ſterf in 't Jaar 1008. na 12. Jaar heerſchens wierd 't Arkel begraven met ſijn Vrouw. Een ding ontmoet ons twijffel-achtigh, dat *Heyman*, *Foppen* Broeder, ſiende zaat ſijns Broeders, van hem begift, na Vrankrijk trok, wierd van den Koningh, om Ridders en deughds-daden, Grave, in 't Land van Aquitanien gemaakt, daar ſijn na-ſaten,

noch

Digitized by Google

noch Graven, 't rechte Wapen van Arkel voeren, na-dien hier voor, onder *Heyman* sijn Vader, Hy *Heyman*, of *Dodo*, genoemd, Heer van Leerdam, geseyd werd sonder Kind'ren gestorven te zijn, hoe dit t'samen past, staat t'overleggen.

Doen volgde vierde Jan, die tot sijn Huysvrouw nam
Elizabeth van Kuyk, e'el van een Graven Stam,
Met Dirk, een Hollands Graaf, hy 't heyligh Land besochte,
Een Stad, Jerusalem, hy menigh Heyden brochte,
Van't Ros, in't graf, tot dat hy eyndelijk den geest
Weer na den Hemel sond, plaatz daar hy was geweest
Liet weder eenen Jan, om Arkel op te queken,
Van wien, na Vaders dood men ook hier na sal spreken.

Jan de 4. de x. Heer, of de 3.

DE Na-zaat van *Fop*, *Jan* de vierde dies naams, vermeerde sijn Landen, met Ochten . . . . . was een vroom en sterk Ridder, had tot Gemaal *Elizabeth*, *Gouthoeven* seyd, *Willemijn*, Graaf *Willems* Dochter van Kuyk, op de Maas'. Boven de Stad Grave, teelde aan haar *Jan*, Heer na hem, welken naam dese Heeren nu meest al voerden, en een schoone Dochter, *Maria*, na getrouwd met Heer *Jan van Broukhorst* (nu een Graafschap op de Drusiaanse graft, aan de nieuwe Ysel, tussen Doesburg en Zutven, ook een van de vier Baronnien van Gelderland, * d'and're drie zijn Berg, nu een Graafschap Baard, en Wisch.) Desen soon van *Fop*, volmaakte voort de Burg van Arkel, in't jaar 1018 ontstond een twee-spalt tussen *Dirk*, 3. dies naams, 4. Graaf van Holland, en *Adelbold de Vriese*, de 19. Bisschop van Utrecht, d'eerste van dat Ampt, die Holland bekrijgde, geweesd Overste Raads-heer van Keyser *Henrik* de 2. Hertogh van Beyeren, *de Suyvere*. Dit was den grond des twists, *Adelbold*, had de Vriesen wedersparrig gemaakt tegen *Dirk*, voord had hy een Edelman, *Dirk Bavo*, gesteld Leen-graaf, van Bodegraven en Swammerdam, tussen Woerden en Leyden, die met toomeloose tocht, *Dirks* Landen dapper quellende, door hem op 't hasepad quam. De Bisschop geswollen van moed, en vol wraak-koortz, rukt met een groot heyr tussen Bodegraven en Swammerdam: *Jan van Arkel*, met sijn macht den Grave te dienst komende, doen eenen slagh tegen den Bisschop, op den 9. van Somer-maand, in't Jaar 1018. die 't on-

*Hantvest. Cron. pag. 9. 1018.

Digitized by Google

onder-lot kreeg, en van ſijn gevolg' ſtruykelden, *Wigger*, Voorſpraak der Kerk van Utert, *Wijdekin* en *Gazo*, Graven, *Lazo Algaar* en *Sweer*, Ridders, met veel Groote. De Biſſchop her-haald ſijn adem, maakt weer troupen, beteekend den Grave, na ſtijl der oude Krijgs-helden, dagh tot ſlagh, op den 29. van Hoy-maand, by Bodegraven. *Dirk*, met hulp ſijns Broeders *Zyphrijd*, Vooghd van Kenemer-land, (and're noemen hem t'onrecht *Buto*) en deſen *Arkel*, met Heer *Gerit van Dieperſon*, Burgh-graaf van Leyden en and're, komt te velde, tegen den grimmigen Leeuw *Adelbold*: de zeeg' bleef daar ſy was, en *Adelbold* gevangen, hoewel den gemeenen Cronijk Schrijver ſeyd, dat hy haeſtig van daar reed, ſtijf in't zand lagen volk maar Prieſter *Barthold* Diaken, (O godlooſe en ongeregelde tijden, dat Prieſters en Diakenen, uytgekipt tot den dienſt Godts, ten oorlog' gaan, en haar kneukelen plaſſen in't Chriſten bloed.) Voorts *Jan* en *Godefrijt*, Graven, *Hiddo*, *Halmarijk*, *Walſelijn*, *Hubert* en *Hildebolt*, Ridderen: *Zyphrijd* en *Heyman*, Banre Heeren met veel vrome Mannen, door deſe groote dienſten, is de liefde van Graaf *Dirk*, tot Heer *Jan van Arkel*, hoog' gewaſſen, en hy in dapperen aan-zien maakte, in 't Jaar 1025. dat groote Dorp, Leder-broek, ook Schoonre-woerd, Nieuland, en Slingeland, met een deel van Noordeloos, met groot volk, ſeyd mijnen Schrijver, ongetwijffeld, ja, want ſoo veel plaatzen van gronds op te ſtichten, bebouwen en bevolken, met weynige niet te doen was, mits in yder Dorp ook Kerken en Toorens gemaakt, en Vicaryen geſticht wierden, werken, nu weynig' by de hand genomen, inſonderheyd van Toorens by mijnen tijd, binnen Amſterdam eenige weet luttel meer. Hoe heeft het Land van Arkel gekrioeld, d'een met hout, d'ander met ſteen, and're met yſer, loot, kalk en and're ſtoffen, te loſſen en ſlepen, yder verblijd, werk-luyden, door haar dienſt-loon arm, om de milde giften, rijſende door wel-vaard rijke doorluſt, om die nieuwe ſtichtingen te zien, Geeſtelijken door brand-yver der vermeerderinge harer dienſt-plaatſen, weerlijke ſich met handel geneerende, door hope van winſt, en vaſt yder om 't ſijn. Ondertuſſen is te merken den aard van deſen Heer *Jan*, in de voormelde ſaak, tot welvaard van ſijn Gemeente, in de navolgende ſijn Godts-vrucht, want de Landen beloofd, zijnde onder 't Jok der Afgodiſſen. En Graaf *Dirk*, genegen tot boet, reyſ' om 't graf onſ' Heylands (700. voeten van 't hoog Calvarien) te beſoeken. Siet, wat doet Heer *Jan*, hy ſtekende in die groote moeyte van al deſe nieuwe Dorpen, bekommerd ſijn voorgaande, ook wel te regeren, mede te leen houdende van de Biſſchop van Utert, 't Land van Hageſteyn, onder...

Reiſb. breidenſach.

en

Digitized by Google

en Haaſtrecht, onder 't Bailjuſchap van Schoonhoven, ontrent d'Yſſel, tuſſen Oude-water en der Gou gelegen, noch beſigh om ſijn Koninglijke Borgd, t'Arkel, nu volmaakt met alle noodlijkheyd en çieraad, van binnen te verſorgen, alles verlatende, beſchikt ſijn ſaken, verſaamd veel Edelen en Dienaars, beveeld ſijn beminde, te Gode, en reyſd', met Graaf *Dirk*, die (om d'onveyligheyd der Heydenen) veel Wapendragers mede nam, en menigen ſtrijd tegen d'ongeloovige, hoe daar van, om 't ſober ſchrijven, niet veel geſeyd werd, dan dat Heer *Jan*, in 't Jaar 1034. by and're 1035. aldaar geſtorven, en door Graaf *Dirk*, heerlijk begraven is, in der Chriſtenen Gaſthuys, tot Baruten, ouds Beritus, * ſeyd *Giſtel*, noch ouder Guijf, na *Guijſer*, Sone van Canaan Stad in Phenitien, onder Syrien, aan de Middel-zee, (niet wijd van Sidon) geweeſd Biſſchops-ſtoel, onder 't Eertz-Biſdom van Tyrus, ook geſeyd Barutes een Koningrijk, onder den Vader van de Maagd, die *Sant Joris* aldaar van den Draak verloſte. *Eliſabeth*, of *Willemijn van Kuyk*, Arkels Weduw', by eenige (weet niet waarom) genoemd, *Maria*, ſterf 1036. begraven in't Kerken-Choor t'Arkel. 1034. 1035. 1036.

* Giſtel. pag. 49.

'T is weder Jan, een Heer, ſoo vroom als een van al
Die voor hem ſijn geweeſd, hier ſtaat een reden pal,
Dat hy den kampſlagh dee, maar 't tegen-deel is waarheyd,
Soo ſeker Schrijver in ſijn Soons verhalingh klaar-zeyd,
Een Spruyt van Altena, hy had tot ſijn Gemaal:
Maakt 'Dorpen, trekt daar na tot Salems Berg' en Daal,
Komt weder t'Yſſelmond gequetſt, is doe geſtorven,
En heeft met Arkel, plaatſ, tot lange ruſt, verworven.

Jan de 5. de xi. Heer, of de 4.

DE Leen-houding' van Hageſteyn, en Haaſtrecht, voor-verhaald, ſtelt *Aert Kemp, Jacobs* in ſijn grootſte aanteekeninge, of die onder deſen Heer *Jan* de 5. eerſt begon: maar dat hy in ſijn kleynder aanteekening, als ook den gemeynen Arkelſen Schrijver op deſen *Jan* leyd, den kamp te Venegien, verbeterd hy in ſijn groote aanteekening, die toe-eygenende den na-volgenden *Jan*. Deſen *Jan* begeefd zich ten Huwelik met *Margriet*, Dochter van Heer *Jan van Altenade*: had tot een gift 't Dorp Scharluinen, daar hy aan wan *Jan*, ſijn na-volger, *Janne*, Na-vrouw van *Robbert*, de 4. de 9. Heer van Heuſden, en Joſſt. Gouthoev.
. . . . . die trouwde *Gerit*, de 2. Heer van Teylingen, Soon van

Digitized by Google

Heer *Symon*, d'eerſte Heer, Broeder van *Brederoede*, Siende *Jan*, dat ſijn Voor-zaten, de Weſt-zy van 't Lange Water, niet alleen met de 5. Arkel-Dorpen op den Dijk, maar ook binnen bevolkt hadden, ſtapt aan d'Ooſt-zy van de Linge, maakt daar Heuklem (nu een Stedeken) Vogels Werne, (nu maar een gehucht) Spijk (*Gouthoeve* ſeyd * de Kerk te Spijk) deſe heeft een fray ſpitz, en Dalem, nu al byſonder Heerlijky'en, Toens, was *Robbert de Vrieſe*, Man van *Geertruid van Saſſen*, Weduwe van Graaf *Floris van Holland*, en Schoon-vader van *Dirk* de 5. Voogd' van des Jongen Graafs Landen; die dê noch met eenen naam Vrieſland hieten, alſoo deſen *Dirk* d'eerſte was, die zich Graaf van Holland liet noemen. Met dien *Robbert*, is Heer *Jan* voort Jaar 1076. ſoo *Gouthoeven* ſeyd, uyt de Vlaamſe Cronijk, ontrent het Jaar 1085. dat twijfel geeſt, om dat *Jan* 1077. ſtierf, gereyſt na Rodes, ontrent 20000. ſtappen van't vaſte Land van Aſien, in de Middel-zee (ouds vermaard door't Sonne-beeld van koper 70. ellen hoog, diens duym een man nauliks kon omvatten, met welks koper degiptſe Soudaan 900. Kamelen laadde) van daar na Cipers Eyland, een van de grootſte in dien boezem, immers ſoo vermaard, als 't vorige, door den over-hoogen berg' Olimpius, en ſoo verſeld met de Hertogen van Ferrare (beter Mark-grave) Bruynſwijk, Graven van Gulik, Loon, en and're, ten heyligen Lande, doende daar wonderlijke groote Wapen-daden meer, in de herſenen te verbeelden door 't woord wonderlijk, zijnde boven gemeen, als door byſonder verhaal, dat den Vlaming' en Hollander ſoo weynig doet, als mijnen Arkelſen Thuys gekomen is, met den ſelven *Robbert* en Jonker *Dirk van Holland*, in 't Jaar 1076. met machtig' volk, gebarſt voor 't Slot Yſſelmonde, om *Coenraad de Swave*, 22. Biſſchop van Utert daar op te beſluyten. Blijkt dat den haat tuſſen Holland en Utert, dagelijks aanwies, 't oude zeer van *Adelbold* weer op-gekrabt, door *Willem van Pont*, deſes *Coenraads* Voor-zaat van Keyſer *Hendrik* de 4. t'onrecht bekuypt, gekregen aantaal tot 't Graafſchap van Ooſt-Vrieſland, beter geſeyd Heerlijkheyd van Vrieſland. *Coenraad* Krijghd groote hulp, 't komt tot een ſlagh, den Biſſchop leid onder, van de ſijne ſneuvelen *Gerlach*, Grave van Zutven, *Wernbold* en *Gijſbert*, Ridders, *Lambert Prooſt*, tot Deventer, *Volkmaar*, Prieſter tot *Sant Bonefaas*, (ſiet, weder Geeſtelijke ten krijg') d'ander gejaaghd, verſopen meeſt, 't Voorburg word neder-gerukt, 't bonſen en ſtormen op de Burgd gaat aan, *Coenraad* rillende van lijfs-gevaar, ſwicht het zeyl, kend Yſſelmond, en gantz Holland, daar hy ook iet op te ſeggen meende te hebben, aan Jonker *Dirk*, vry. Doch in dit ſtommelen, ſukkelden Heer *Guert van Bink-*

* Gouthoeve.

Kleyn. Atlas.

1076.

Digitized by Google

Binkhorſt, en veel brave knechten van 's Graven zijde mette neus in't zand, Selfs Heer *Jan van Arkel*, ter dood getreft, t'ſcheep, Merwe en Linge op-gebrocht, ſterft t'Arkel, den 7. in Lou-maand 't Jaar 1077. en bekomt ſijn Vaders Graf. De gemeyne Schrijvers ſeggen, 1074. en dwalen hier ſeltſaam, want ſy ſchrijven hem toe den kamp om ſijn Wapen, te Venegien, dat op den navolgende paſt, in't verhaal van welks leven en eynd van ſterven, als na blijken ſal, groot verſchil is. 1077.

Den ſeſten Ian dieſ' naams by Goverd van Buillion,
Trok na Ieruſalem, dat ook den Chriſten won,
Eerſt tot Venetien, moſt om ſijn Wapen kampen,
Hy hield de zeeg' met kracht, den Vngar die moſt ſchampen:
Te Straaſburg overleen, tot Arkel doe gebracht,
Kreeg daar ſijn Onders Graft, en't op-ſtaan noch verwacht.

Jan de 6. de 12. of de 5. Heer.

Jan de ſeſte, beroemd van wijſheyd, trouwd *Aleid*, Dochter van *Ian* de 8. Heer van Heuſden, Sone van *Boudewijn* en *Aleid van Gennep*: haar Moeder was *Margriet*, Dochter des Heeren van Steenvoorden, wan daar aan *Ian*, ſijn Na-volger, *Solpert* of *Dodo*, Heer van Leerdam, *Hugo*, Heer van Botterſloot, kreegh veel vryheden voor ſijn Onderſaten, van veel Prinçen en Heeren, daar hy ſeer af bemind was, ſonder dat men eygentlijk kan weten van wie, of wat vryheden.

Dewijl ons nu hier ontmoet ſijn reyſ' na 't beloofde Land, om Jeruſalem te helpen winnen, is 't wel de moeyte weerd, van deſe Stadt, daar onſen Salighmaker gekruyſt is, en d'oorſaak deſes oorlogs, wat naarder te verhalen, te meer, nadien mijn oog'merk, doorgaans in deſe beſchrijvingen is, d'oorſaken en omſtandigheden van ſaken, en plaatſen, daar de Heeren van Arkel hun by gevonden hebben, op 't kortſt' en klaarſt' my doenlijk, aan te roeren, houdende 't ſelve niet buyten den wegh te loopen. In't Zuyden * leyd een Land, geheeten Canaan, na 't geſlacht Iſraels, daar woonende een vromen Prieſter *Melchiſedech*, boude daar Salem, ontrent het Jaar des Werelds, twee-duyſend, doch na datſe van de Kinderen Iſraels in-genomen was * ontrent het Jaar twee-duyſend vijf-honderd, wierdſe Jeruſalem genoemd, bleef onder de Joden na veel verſtoringen door haar vyanden, tot dat ſy * ontrent 't Jaar des werelds drie duyſend vier-honderd, door den Grooten *Pompejus*, den Romeynen çijnſbaar gemaakt is. Deſe Stadt is deyrlik vernield, van *Titus*, des

* Collar. wand. ziel. pag. 175.

* Item pag. 223. 224.

* Item pag. 325.

Digitized by Google

Keyzers *Veſpaziaans* Sone, in't Jaar, na de geboorte Chriſti 72. 't welk
* Ioſeph. overvloedigh te vinden is * by *Ioſephus*, *Egeſippus*, *Tacitus*, en and're
Egeſip. Tacit. &c. Hiſtori-ſchrijvers. De Joden in't jaar 130. op-ſtuyvende tegen de Ro-
* Baron. an. 130. meynen * om't verbieden der beſnijdenis ſeyd *Spartianus*, *Dio*, ſeyd
om een ander oorſaak, zijn van den Keyſer *Elius Adrianus* * in't jaar
Item, an. 137. 137. t'eene-maal t'onder gebrocht, * en *Adrianus*, dê Jeruſalem na
* Item, an. 326. ſijnen naam noemen, *Elia*. Daar na, in't jaar 326. dê den Grooten
Conſtantijn, een nieuwe Stadt van Jeruſalem oprichten * tegen over de
* Item, an. 614. vernielde oude Stadt, die van *Coſroes*, Koningh van Perſen, * in't jaar
614. ingenomen, en weder verlaten onder't gebied van den Keyzer
* Item, an 636. *Heraclius*, gebleven is, * tot het jaar 636. Als-wanneer *Haumar*, Prin-
çe der Arabiers, en Sarazijnen, Syrien t'onder-gebrocht hebbende, Je-
ruſalem ingenomen heeft, waar van de Sarazijnen tot deſen tijd toe
meeſter zijn gebleven, en in't jaar 1095. is te Tours in Vrankrijk een
1095. * Synode. gemeene * Vergaderinge door den Paus *Urbanus* de 2. gehouden. Den
Baron. an. 1065. * Eenigh-woonder *Petrus*, geboren t'Amiens, brocht van Ieruſalem de
* Hetemijt *Patriarch. droeffe brieven van den Overſten * *Symon*, aan den Paus, aangaande
de klacht van't H. Land, onder den dwang der Sarazijnen, *Peeter* ſteekt
de Trompet die heel Weſten door gehoord' wierd, den Paus doet deſ-
* Predica- tien. Paul. æmil. tige * vermaningen in deſe Vergadering, elk wekt op, neemt de Wape-
nen van de wand 't getal word meer als genoegh, den Ken-penning
was de Chriſtelijke liefde, het Zold aflaat van ſonden, 't Veld-teeken
een rood Kruys op 't kleed van hun rechte ſchouder der kentenis, vry-
dom van alle laſten, over haar goederen, tot haar wederkomſt in't jaar
1096. 1096. begon den tocht, onder de hoopen groot, t'ſamen wel 300000.
waren veel hooge Mannen, als *Ademar* Biſſchop van Puij, Gezant van
den Paus, Hertogh *Govert van Builjon* en *Lotrik Euſtaas*, en *Baldewijn*
ſijn Broeders, *Robbert de Vrieſe*, de jonge 12. Graaf van Vlaand'ren, en
met hem den Graaf van Henegou, en deſen Heer *Jan van Arkel*, voort
Roelof, Graaf van Metz, *Hugo de Groot*, Broeder van *Philips* d'eerſte,
de 38. Koning van Vrankrijk, Graaf *Steven van Loijs*, *Raimond*, Grave
van S^t. *Gielis*, *Boemond*, Hertogh van Poelgien, Hertogh *Robbert van
Normandien*, Sone van *Willem van Normandien*, Koning van Engeland,
en and're. Heer *Jan*, met ſijn geſelſchap, Land te Venetien, verwacht
goeden wind, 't Wapen van Arkel, voor ſijn Herbergh geſteld, word
van een vremd Heer in toornigheyd wech-gedragen, *Arkel* vergaderd
al de Ridderſchap, in-en uyt-landz, bewijſt ſijn recht, den and'ren doet
tegen-bewijſ', blijven bey hard-nekkigh, men wijſd' haar ten kamp,
(een ſaak gans onſeker, of de zeeg' by 't recht blijven ſou, doch dier tijd
ge-

Digitized by Google

gebruykelijk, maar nu by veel verr'-ziende Chriſten Prinçen, als godlooſ' verboden) *Arkel* wind, d'ander bid vergiffeniſ', die hy krijgd, en ſcheyden goe vrinden. Deſen vremdelingh word gezeid, een Ungar, Heer van Tirolis. Of Ungarien, moet ſich doe verder uyt-geſtrekt hebben, als-nu, * dewijl het nu in't Zuyden heeft de Riviere Zauw, in't Noorden Polen en Ruſſen, met den Berg' Carpafris, in't Weſten Ooſtenrijk, Moravien, en Stiermark, en in't Ooſten Myſien, en Tyrolis een Graafſchap in Lombardyen, * tuſſen de Rivieren Atheſin, Oenum, en 't Alpen-gebergh, ver van den anderen, of in Ungaryen moſt een plaatz weſen Tirolis genoemd, voord-reyzende komen te Conſtantinopolen daar den Keyzer *Alexis Comnenus*, een Klaag-reden doet, over den grooten af-breuk * by den Turkzen Sultan, Alphazal Soliman, hem gedaan, winnen daar na de groote Steden, Nicea, * in Bitinien, Tarſus * in Cilicien, * Antrochia. En hebben na veel ſtrijden, innemingen van Steden en gruwelijke Bloed-ſtortingen, de Stadt Ieruſalem, * in 't jaar 1099. belegerd daar Graaf *Robbert van Vlaanderen*, onder wiens troupe, Heer *Jan van Arkel* was, ook een byſonder leger-deel had. Den 4. van Hoy-maand, zeid *Æmilius*, wierd de Stadt ingenomen, maar *Baronius* * zeid, den 14. *Godfrid van Buillion*, Hertogh van Lotringen, word Koning, wil geen goude Kroon opſetten, in deſe Stadt daar Godt een doorne Kroon gedragen had, Heer *Jan van Arkel*, bleef acht jaren in't H. Land, op de Heydenen Oorlogen, wierd daar Ridder geſlagen, doende veel vrome feyten, en hoewel der Chriſtenen daden in't Heylige Land, breed genoeg beſchreven zijn, daar Heer *Jan*, ongetwijffeld veeltijds by is geweeſt, nochtans om dat men niet ſekers van hem uytgedrukt vind, heb ik liever, de ſelve ſtilſwijgend verby te gaan, dan hem eenigen meerderen lof, mogelijk wel waar, maar evenwel twijffelachtigh toe te ſchrijven. Eynd'lik, oud, en af-geſloofd, weder-komende, is op den Rijn, by Straaſburg, ſiek geworden, en overleden, veertigh jaar Heer geweeſt zijnde, in't jaar 1117. den . . . . *Heuter* zeid 1112. word gebalzemd, den Rijn af-geſcheept, en t'Arkel in de Kerk begraven.

* Kleyn. Atlas. pag. 546.
* Item. pag. 571.
* Paul. æmil. pag. 190. 191.
Item, pag. 193. 199.
1097. 1098. 1099.
It. pag. 215.
* Item, pag. 229.
* Item, pag. 232.
* Baron. an. 1099.
1117.

'Tis Jan, die nu weer heerſt en met ſijn Broeders deelt
Behouden elk genoeg', 't genoegen alles heelt,
Dat gier-luſt wenſchen doet, ſijn tijd duyrd negen jaren,
Hoe kleyn by d'eewigheyd, daar hy na toe moſt varen.

Digitized by Google

Jan de 7. de 13. of de 6. Heer.

Johan, and're ſeggen *Foppo*, ſoo verſcheyden word in deſen tijd geſchreven, ſoo aangaande de Heeren, haren naam, haar daden, die dikwils d'een d'ander toe-geſchreven werden, de jaren, en ſoo voort. Doch ik volg' *Aert Kemp*, die mits ſijn groote neerſtigheyd in't onderſoeken de fouten van ſijn kleene, ook van de gemeene Cronijk, verbeterd heeft. Deſen *Jan*, ſegh ik, trouw *Eliſabeth*, des Graven Dochter van der *Lip*, toen geheeten: De Grave van Swanenburg, wan by haar *Jan*, ſijn Na-volger. Deſe Heer *Ian*, gaf ſijn Broeders elk haar deel, uyt den Lande van Arkel, als, *Folpert*, by and'ren *Dodo* genoemd, een vroom Ridder, de Stadt en Slot Leerdam, Schoonre-woerd, den Diefdijk, Haaſtrecht, en Over-heykoop, en alſoo begaafd, was hy een groot Baanre-Heer, van den welken geſproten zijn, d'Edele Baanre-Heeren vander Lede, en van ſijn Kind'ren komen de Heeren van Gellikom, Sevender, en Haaſten, die plachten te voeren ſwarte Baaren, of Leederen, in een ſilveren Veld: Voorts gaf hy hem de halve Heerlijkheyd van Dalem: En aan ſijn jongſten Broeder, Heer *Hugo*, de Heerlijkheyd van den Botterſloot, daar hy na hiet, Heer *Hugo Botter*, ook Blokland, en Spijk, met al haar toebehooren. Heer *Folpert van Leerdam*, nam tot ſijn Wapen een vergult Veld, met de roode Baaren van Arkel, willende 't Wapen anders niet breke̅, door dien hy ſeyde, de Heeren van der Lede ouder te weſen, dan de Heeren van Arkel, 't welk hier voor anders blijkt, als zijnde Leerdam, 't leſte vande 5. Letter-dorpe̅ van Arkel. En Heer *Huig Botter*, hield 't Wapen van Arkel, heel, mits ſettende een maat Botter in't ſilvere Veld. D'Heer van Dalem nam twee ſilvere Baaren in een rood Veld: wanneer deſe deyling geſchiede, is onſeker, *Aert Kemp*, ſeyd 1136. want hy ſeyd daar na, * dat deſen Heer *Ian*, wel tien jaar eerder ſtierf, *Pontus de Heuter*, ſeyd 1212. dat dan langh na deſen Heer *Ians* tijd ſoude weſen, ſulks, dat wy in deſe eeuwe noch met eenige duyſterheden, na den weg moete̅ taſten: Heer *Ian* negen jaren geregeerd hebbende, ſtorf ruſtelijk, in't jaar 1126. en wierd t'Arkel in't Choor begraven.

* Item pag. 245.

1126.

Heer Ian, na Iannen komt, die met drie Vrouwen trouwd,
Doch d'een voor, d'ander na, hy weer een Ian behoud,
Het is en 't blijfd al Ian, 't getal dat moetet wijſen,
Of anders ſou men d'een voor d'anders daden prijſen.

Met

Digitized by Google

Met Grave Diederik, hy trekt na't heyligh Land,
Grimbergen, ſoo na-by, daar ſneuveld hy in't zand.

Jan de 8. de 14. of de 7. Heer.

JOhan, Heer *Ians*-ſoon, Heer van Arkel, God-vreeſend, vol innigheyd, wijſ', ſterk, en groot-moedigh, heerſte ſijn Onderſaten, in groote ruſt, was van alle Heeren, ge-eerd en bemind, trouwde eerſt *Petronella*, des Graven Dochter van Meer, and're ſeggen Are: Daar na *Geertruid*, Grave *Hendriks* Dochter van *Loon*, Moeder van ſijnen Na-volger, *Ian*, Heer van Arkel, en ten derden *Aleid*, by and're *Chriſtina*, des Edelen Heeren Dochter van Steen-voorden, by de welke hy had *Hendrik*, na by huwelijk, Heer van Houdichem, (waar gelegen my onbekend) die ſette maar een roode Baar in ſijn Wapen, in 't jaar 1124. zeyd *Kemps* Cronijk, trok deſen Heer na Ieruſalem, dit moet weſen eer hy ſelver Heer was, na dien ſijn Vader, ſoo hier voor ſtaat, ſtierf, in't jaar 1126. De Chriſtenen waren dier tijd in't heylige Land haad getoomd, *Balduyn*, Koning van Ieruſalem, * van de Turken gevangen, doch bequamen aan-zienlijke hulp, Heer *Ian*, won menige ſtrijden en ſteden, maar al uyt blind by ons geſchermd, als geen byſonderheyd hebben, quam ten leſten met veel lit-teekenen van wonden, getuygen van ſijn oorlogs-daden, en naam van Ridderſchap, wederom, wierd van ſijn Broeders, Edelen en Onderſaten heerlijk ontfangen, in't jaar 1132. quam Heer *Ian*, met ſijnen Broeder, Heer *Huig' Botter*, ten dienſt, *Dirk* de ſeſte, de ii Grave van Holland, tegen de Vrieſen, die gewoonte maakten van opſtuyven, * 't was Winter, de wateren over Brugt met yzige dammen, de Vrieſen geweyrd met piekken, kuyſen, en ſwijn-ſpeten, toonden hun manlijk, doch verlooren twee ſtrijden op eenen dagh, 't getal der verſlagenen, word niet gevonden. Daer na, in't jaer 1138. *Otto*, Grave van Benthem, Pals-grave op den Rijn, Broeder van *Sophia*, Grave *Dirks* huyſvrouw, plonderende en brandende in't Land van Twente, (d'oorzaek waerom, vind ik niet, rukte *Herbert van Beron*, een Vrieſ', de 26. Biſſchop van Utrecht, een deel volk te voet en te peerd', by een ſtelde tot Hoofd-man *Hugo Botter*, Heer van de Botter-ſloot, Blok-land en Spijk voornoemd, deſe werde geroemd de ſterkſte man van heel Duytſland, ſtreden by Otmarſen, Heer *Hugo* lag boven, verſloeg Grave *Otto van Beyle*, met veel volk, *Otto van Bentem*, worde gekipt, en Utrecht eerlijk gevangen geſet. Hier is weder een verſchil, hoe na deſen *Otto van Bentem*, Graef *Dirk* beſtond. *Aart Kemp* zeyd

* Baron. an. 1123.

1132.

* Chron. Holland. pag. 276.

1138.

Digitized by Google

* Goutho. pag. 276. *Item, pag. 281. zeid,*'t was ſijn ſuſters-ſoon, *Gouthoeven* zeyd eerſt *ſijn Wijfs broeder, en daer na * ſijn ſuſter-mā, Grave *Dirk*, verzaamd in ſpoed veel volk, beſluyt Utrecht, richt ſijn ſtorm-werken, om de Stad te vernielē, Heer *Ian van Arkel* quam hem te hulp, met een menighte gewapende, verwervende vriendſchap, aen den Grave, op hem geſtoord, door ſijn broeder *Hugo Botters* daad, Biſſchop *Herbert*, wikkende ſijn onmacht, gebied d'Utrechtſe haer ſtad te beſchermen, neemt weynig Geeſtelike, en tot Wapenen witte kleed'ren; Kruyçē en Vanē, trekt den Grave te gemoet; die, ziende des Biſſchops çieraadjen, en 't Boek, om hem, en de ſijne, te vermaledyen, ziet, de gehoorſaamheyd, dies-tijds-groote, aan de Kerke, werpt Helm en Schild van hem, valt bloods-hoofds, ongeſchoeyd, op't plat, bid' genade, en ontſlagh van den ban, 't word hem vergund, en *Otto van Bentem*, Palſgraaf, een ſchoon heerlik Jongman geloſt, die geeft, tot dankbaarheyd, aan 't Stift ſijn Slot Benthem, gelegen . . . . ontfangende dat van den Biſſchop weder te Leen, voor hem, en ſijn nazaaten, doch worde korts daar na (a) van Grave *Heyman van Staalwijck* verſlagen, in't ſelve Jaar 1138. ſeyd *Aert Kemp*, en (b) *Gouthoeven*, maar de Rijm-Kronijk (c) ſeyd' 1140. reyſde Heer *Jan*, met Graaf *Dirk*, uyt (d) boet-veer-digheyd, na 't Heylige Land, en tot Ieruſalem, en quamen in 't navolgende Jaar door Italien geſond weder t'huys. Deze Heer van Arkel, maakte Ackoy, en de dagelickze heerlikheden van Gellikom, Rumpt, Dijnſpik, Burgh, Burghmalſen, nu Buren, en Buren-malſſen, ſoo ik meen, in 't Iaar 1144. trok deze Heer *Jan van Arkel*, met d'Heer van Yſſelſteyn, te hulpe, den Edelen mogenden *Aernout Berthout*, Heer van Grimbergen, tegen den jongen *Godevaard* de 3. de 25. Hertogh van Braband. D'oorzaak dezes Oorlogs was *Godefroy van Buillion* (Koning van Ieruſalem) en *Baldwyn*, ſijn Broeder, reyzende in Zyrien, belaſten Graef *Henrik van Limburg*, hun na-maag, de zorge van de Hertogdommen, Builjon, Lottringen, ende Bratuſpantien . . . . . .

(a) Gouth. pag. 281.

(b) pag. 246 pag. 277.

(c) Rijmkron. fol. 93.

(d) Pelgrimagie, 1138. 1140. 1141.

1144.

Deſen *Henrik van Limburg*, hield de zijde van Keyſer *Henrik* de 4. die zich tegen den Paus *Alexander* de 2. ſettende, van hem, uyt den ſtoel geſchupt wierd, (e) en in ſijn plaats geſteld, ſijnen ſoon *Henrik* de 5. dies *Henrik van Limburg* gevangen wierd, en d'zelve Hertogdommen aan *Henrik* de 5. overgeven moſt, als vervallen in hoogſte-macht-ſchendery, *Govert metten Baard*, afkoomſtig van *Otto, Caroli Craſſi* ſone; de 16. Hertog van Braband, ſoo genaamd, om toe-zegging ſijn Vader gedaen, (f) van den baard niet te laten moetzen, voor dat hy Lotringen en Braband de Prinçen van Ardennen weder afgenomen had, na grooten ſtrijd wint die, en *Govert* word de 23. Hartog van Braband, ook van Lotringen,

(e) Gouthoev. pag. 258.

(f) Afbeeld. der Hertog. van Braband.

Digitized by Google

gen, Graaf van Leuven, en Mark-graaf des Heyligen Rijks. *Henrik van Limburg* barſt tegen hem aan, *Aarnout Berthout*, Prinçe van Grimbergen, rijker, machtiger, en moediger dan *Goverd*, * wil hem voor Overhoofd niet kennen. Na veel ſtrijdens, lag *Aarnout* boven, *Govert* ſterf, in't jaar 1140. Sijnen Soon *Govert* de 2. de 24. Hertog regeerd 3. jaren en ſommige maanden, nalatende een een-jarig Kind, *Goverd* de 3. de 25. Hertog van Braband. *Berthout*, Braband verwoeſtende, hebben de Heeren van Weze-maal en Bier-beke, 's Kinds Voogden, hulp verſocht aan *Dirk van Elzaten*, de 16. Graaf van Vlaand'ren, op voorwaarde, dat men Braband van Vlaand'ren te leen ſou houden. De Brabanders geſtijfd mette Vlamingen trekken te veld, nemen den jongen Hertog *Goverd* mê, hangen hem met de wiege aan eenen boom, gedurende den veld-ſlagh, eenen ſpiegel voor haar herte, om vroom te ſtrijden, of, haren Heer ſchandelijk in nood te laten, een moed-voedend krijgds-ſtuk over veel eeuwen, by de Macedoniers * tegen d'Illiriers gebruykt. Die van Grimbergen, met veel machtige Heeren, haar Magen leveren hun eenen geweldigen, en gedenk-weerdigen ſlagh, maar hadden't quaatſt, Heer *Aarnout van Grimbergen*, *Gerit* ſijn Soon, Graaf *Walter van Vierſſen*. De Heeren van Coutſy, *Johan* en *Sigbert van Breda*, *Arkel* * *Yſelſteyn Bronkhorſt*, *Henrik van Houbeke*, en veel Baronnen, Ridders en Knechten, ſtruykelden ſonder opſtaan. De Grimbergers moſten van *Goverd* haar Wetten ontfangen, en lijden dat de jongſte Soon, 't Leen verhef, den oudſten toe-kijk, en dat voor altijd, om dat deſen oudſten den oorlog aangehitſt had. Den Brabander koſten't ook veel koppen, d'Heeren van Dieſt, Boetzelaar, Weze-maal, Bierbeke, Reynes, Leefdale, Hoorn, Trazengijs, Heuſden, en and're. Onſen Heer *Johan*, worde t'Arkel na ſtaat begraven.

* Zijnde neffens Grimbergen, Heer van Mechelen, Duffel, Walem, Rumſt, Heyſt, Herlaar, Geel, Retſe, Berlar, Poſtel, en and're plaatzen.

* Adrian. Barland. Cron. Brab.

* Ook Heer Hugo Botter, Heer van Botterſloor, Blokland, en Spijk, zeyd Gouthoev. pag. 133.

Den negenden Johan bedroefd om 's Vaders dood,
Betreed doe ſijne plaatz, geruſtigh in den ſchoot
Sijns Onderdanen, leefd hy twee-en-dertig zomers,
Sijn Heerſchappy noch rijſd', baard t'elken al wat vromers.

Jan de 9. de 15. of de 8. Heer.

JAn de 9. diens naams, veirde ſijn Heerſchappy, met groote droefheyd aan, door ſijn vreedzame en mêdelijdende gewiſſe, geprikkeld om de dood ſijns Vaders, en ſchoon-vaders, want *Aart Kemp* zeyd, dat hy getrouwd had, *Sophia*, de jongſte Dochter, des voorgemelden

Digitized by Google

Heeren *Aarnds van Grimbergen, Heuter*, wil, *Geertruid*, Dochter, *Henriks*, Grave van Loon. Andere schrijven des Graven van Loons, Broeders Dochter, en kreeg aan haar eenen Soon *Johan*. Desen Heer *Jan* was zeer bemind van veel Vorsten en Heeren, regeerde 32. jaar, storf
1176. in Herfst-maand 1176. wierd t'Arkel, in de Kerk begraven: anders word van hem niet gevonden, te schrijven.

'T is Jan en 't blijfd al Jan, die d'Arkels Heerschappy,
Van d'een na d'ander krijgd, by Keyzer Fredrik, by
Het heyligh Land betrad, met Floris, Hollands-Herder,
Hy bouwd het Heuklems Slot, en strekt sijn woning verder,
Mits Asperen hy koopt, voor Koevorden verspoord,
Daar bleef hy in den krijg, die menigh mensch vermoord.

Jan de 10. de 16. of de 9. Heer.

Jan de 10. wierd de 16. Heer van Arkel, te rekenen van den aldereerssten, of de 9. als men telt, de gene die geduerigh daar zijn blijven woonen, was wijs, sterk, en schoon, troude *Margriet*, Dochter van *Balduijn van Ninive*, of Ny-elle, jonger Broeder van Graaf van Vlaanderen, daar hy aan verwekte *Jan* de 11. stichter van Gorinchem, en een Dochter, na-vrouw van *Engelbert van Bronk-horst*.

1180. In't jaar 1180. * quam tijding uyt 't heyligh Land, dat *Saladin*, Soudaan van Persien, Babylonien en Egypten, met eenen afgrijzelijken leger daar wilde komen, dies, *Philippus Augustus*, of de zeeg-hafte Koningh van Vrankrijk, en *Henricus*, Koningh van Engeland, groote hulpe belooven. Maar *Philips van Elzaten*, de 17. Graaf van Vlaanderen * *Floris* de 3. de $\frac{10}{11}$ Graaf van Holland, *Boudewijn van Ninive*, voornoemd, *Matheus*, Graaf van Boenen, (of Bolonien) Heer *Peter*, Bisschop van Kamerik: dese leste 3. Broeders van Graaf van Vlaanderen, Graven *Willem van Henegouw*, *Tiebald van Ardennen*, met veel Baronnen, Heeren en Ridderen van verscheyden tongen, sterk 9000. man, zijn in persoon sonder toeven gereyst, Heer *Jan van Arkel*, met Heer *Herberen van Botterstoot*, des overleden Heer *Hugen* Soon, met meer ander Heeren en Ridderen, van den fijnen was, in't gevolgh van Graaf *Floris van Holland*, haar reys viel ter zee, door den Oceaan, de Hoofden van Vrankrijk, en Engeland, en de Spaanze ongrondelijke diepte, door de engte daar *Hercules* zuilen staan, tot in't Middellandze Meyr, den Archipelago door-snijdende, in Grieken, by den Keyzer Ma-

* Baron. an. 1180.

* Cron. Holl. divis. 13. cap. 10. 11. Cron. Flandr. fol. 27.

Digitized by Google

Manuel Comnenus, van daar na Cipers, en landen te Acçon, trekken voort te land na Jeruſalem, niet Heyr-krachts, maar Pelgrims-wijſe, om 't heyligh Graf te beſoeken, doch ſoo ſterk gewapend, om 't groot perijkel der Sarazijnen. Siet waar den Godts-dienſtigen yver dies tijds de menſchen toe-gedrongen heeft, hadden onder-tuſſen veel ſtrijden, daar ſich *Arkel* ſoo vroom in droeg, dat hy van Graaf *Philps van Vlaanderen*, Ridder geſlagen wierd, een eer, als doe hoogh geacht, wanneer die in 't heyligh Land bekomen was, met den tijtel, Jeruſalems Ridder, of Ridder van 't heligh Graf, ten deel tot onſen tijd noch in heug'nis van Jeruſalem zijn, de voorſz. Prinçen, met hun gevolgh van 6000. man ongewapend (door hulp van *Juwijn*, Koningh van Slavonien, die gedoopt en *Joris* geheeten was) met vry-geley van den grooten *Saladin*, als Pelgrims gereyſt tot de Berg Sinai, 30. mijlen van Jeruſalem, tegen middagh (a) alſoo genoemd van de doorne-ſtruyken, die met menighte daar op waſſen, want Sinai is doorn-achtigh, daar op heeft Godt de thien Geboden aan *Moyſes* gegeven, word ook Horeb genoemd: op den 23. September 1483. is hy (b) van *Bernard Breidenbach*, en den Graaf van Solms vlijtigh beſien, en bevond boven maten, hoogh, en groot, met twee hooge Spitſen, d'een tegen opgang der Sonnen, Sinai, d'ander tegen ondergangh Horeb, genoemd, in 't midden ſtond een Kloofter geheeten van de 40. heylige Martelaars, met een ſchoon Luſt-hof onder aan den Bergh, na 't Noorden, of mid-nacht, recht tegen de Spitſe Horeb is een Monikken-Kloofter, van *Sant Katrijnen* orden ook eenen ſchoonen Luſt-hof, met een Fonteyn: op 't afgaan van de Spitſe Horeb, is de ſpelonk daar Godt met *Elias* (c) ſprak, daar is een Kapel, wat lager, een ander ſpelonk, daar *Moyſes* in ſtond doen hem God (d) voorby gingh, recht op 't hooghſte van Horeb, ſtaat een heerlijke Kapel, en is de plaatz daar Godt *Moyſes* de thien Geboden (e) gaf: de Kapel is met yſeren deuren beſloten, daar de Monnikken van *Sant Katrijnen*-Kloofter de ſleutels van hadden: niet verr' van deſe Kapel, op de hoogte van Horeb, ſtaat een ander ſpelonk, daar *Moyſes* 40. dagen, en nachten gevaſt had, daar ſtaat een Kerk der Sarazenen en Turken. De hoogte Sinai, is veel hooger dan de Spitſe Horeb. Deſen Berg Sinai, is gelegen twee dagh-reyſen van de Roode Zee: De Woeſtijne, om den Bergh gelegen, word genoemd de Woeſtijne Sinai, daar hebben de Joden 't gulden Kalf (f) aan-gebeden, daar zijn al de Wetten (g) gegeven, daar zijn *Nadab*, *Abihu*, Kind'ren *Aarons*, van 't vuyr (h) verteyrd, en daar zijn ook de ſilvere Baſuynen (i) ingeſteld. In 't weder-keeren van den Bergh Sinai, zijn ſy door raad van den Koningh *Agijlas*, een Zarazeen,

(a) Reysb. der Schrift. Pag 81.
(b) Bern. Breydenb.
(c) 1. Reg. 19. vſ. 8. 9.
(d) Exod. 33. vſ. 22.
(e) Exod. 34. 45. 27. 28.
(f) Exod. 32. 1.
(g) Exod. 20. 2. en 34. 14.
(h) Levit. 10. 12. Num. 3. 4.
(i) Num. 10. 1.

Digitized by Google

zeen, door ſijn Broeder, den Koning *Nobyliter van Abilinens*-baſtaard-ſoon-Nobiliter, met vijf-duyſend gewapende, gewacht by de Iordaan, maar dat vernemende, zijn na Ceſarien by den Bergh Libanus gereyſd, eenen hoogen Berg in Syria (k) 16. mijlen van Ieruſalem, tegen't Noorden, daar op waſſen Ceder-boomen, Cypreſſen, wel-ruykende bloemen, en Wierook, daar den Bergh den naam van heeft Wittenbergh, of Wieroooks-bergh. Sommige meynen, dat op de hoogſte ſpitſe, altijd ſneeuw leyd, dat nemmer ſmelt, oorſaak des naams, Witten-berg, dat de Zee-vaarders, door den Witten ſchijn, een gewis teeken geeft: hy heeft twee deelen, Libanum, en Anti-Libanum, voor-by de Stadt Sidon, heet hy Anti-Libanus, en by Damaſco, en tegen 't Noorden, Libanus: daar op woonen tweederley Secten, Maronitæ en Truici: haar gevoelen te beſchrijven, is onſ' meeningh niet, die 't luſt, leſe 't Reys-boek, op de voor-geroerde plaatz. *Nobiliter* verwacht haar een mijl buyten Ceſarien, ſcheurd den geley-brief van *Saladin*, deurſteekt den Bode, Graaf *Philips*, met de ſijne daar komende, ſtellen hun te weyr, eer *Nobiliter* ſijn verwachte hulp, van 12000. man by hem kreeg. De Graaf van Beunen wierp *Nobiliter* van ſijnen Drommedaris, Graaf *Phlips* op hem vallende, nam hem ſijn koſtelijk ſweerd, en ſloegh hem dood, ſijn Heyr wierd verſtroyd, in den ſtrijd, 3. of 4. dagen daar na tegen den Koning van Abiliven, hadden ſy (l) grooter zege, komende te Acçon, zeylden door de middellandze Zee, in Creten, een Eyland, nu Candia genoemd, in 't Noorden beſpoeld met den Archipelago (m) of Dægeiſe Zee, in 't Zuyden komt de Libyſe, en Egyptize Zee aan-burtelen, in't Weſten d'Adriatiſe of Veneed'ze, en in't Ooſten de Carpatiſe Zee: 't heeft Wolf, Vos, Serpent, noch eenig ſchadelijk Dier, dan alleen een geſlacht van ſpinne-koppen. Is vermaard door den Bergh Ida by d'inwoonders, Philority geheeten, ook by de Poëten, door hare Koningen, *Jupiter*, *Radamanthus*, en *Minos*, onder de Goden geteld, en by de verdoolde Schrijvers, deur den breed-verſierden Dool-hof van *Dædalus*, van daar varende, quamen te Liſſebon in Portugaal, by *Machtild*, Wedue van de Koning, die *Phlips van Elzaten*, Graaf van Vlaanderen, trouwde, en in Vlaanderen quam woonen, Heer *Jan van Arkel*, Heer *Herberen van Botterſloot*, en and're reyſden yder na huys.

(k) Reysb. der Schrift. pag. 91.

(l) Cron. Flandr. fol. 28. ℔ ſo

(m) Atlas. Petr. Bert. Kaartb.

1187. Den 28. van Herfſt-maand, in't jaar 1187. heeft *Saladin*, (n) Ieruſalem ingenomen, den Koning *Guido* gevangen, deed den Tempel van binnen en buyten, van't hooghſte tot laagſte waſſen, met Roos-water, om vander Chriſtenen beſmettingh te ſuyveren, en van de 4. hoeken, met wonderlijk gerucht af-roepen, ſijn Wet. Den Paus *Vrbanus* de 3. die

(n) Baron. an. 1187.

Digitized by Google

die tijdingh hoorende, ſtierf van droefheyd. De Kardinaſen verlatende hun gemak, gaan 't Kruys prediken. In 't jaar 1188. worde weder een Kruys-vaart na 't heylige Land beſloten, Geeſtelijke, Wereldlijke, Hooge, Middelbare, Lage, waren al met ſulcken Chriſtelijken yver, brandende, dat ſy opwaarts na 't Ooſten ſcheenen, als te vliegen, gelijk de gloeyende geuſteren, uyt een brandende vuyr na de wolken ſwieren, een groot werk, Vrouwen, Kinderen, Vrinden, Magen, Paleyſen, en Wooningen, genoegh voor eeuwigh te verlaten, ten aan-ſien van onſe flauwe tijden. De voornaamſte waren Keyzer *Fredrik* d'eerſte, genaamd, Barbaroſſa, of metten roſſen baard, Hertogh *Fredriks* ſoon van Swaven, de Koningen *Philippus*; *Auguſtus* (o) *van Vrankrijk*, *Richard van Engeland*, de Hertogen van Beyeren, Saſſen, *Coenraad van Ooſtenrijk*, *Fredrik van Swaven*, *Henrik van Lotrik* en Braband, de Graven, *Phlips Delzater*, van Vlaand'ren, *Floris* de 3. de [illegible] van Holland, *Dirk van Cleve*, *Otto van Gelre*, *Willem van Ooſt-Vrieſland*, Graaf *Floris* 2. Soon, de Heeren *Johan van Arkel*, *Herberen van Botterſloot*, en veel and're, komende in Kalabren, een van d'uyterſte Landen van Italien, wierd Keyzer *Fredrik van den Abt*, *Joachim*, voorzeid, dat hy niet veel uytrichten, Ieruſalem niet winnen, en verdrenken: nu immers dit word voor waar verteld, 't Heyr trok aan de Griekze zijde, te lande, door het rouw, en bergh-achtigh Bulgaryen, (gelegen tuſſchen Servien, Romanien, en de Donauw (p) zijnde Romanien genoemd, na de wijd-beroemde Stadt Conſtantinopolen, eertijds nieuw Roma) en ſoo voort, achter S^t. *Joris* arm, (een Griekſe Zee-ſtreek) om ſo over-ſchepende na 'theylig Land, daar hy veel ſteden en ſloten wan, breeder by *Æmilius* verhaald, die 't luſt, leſe hem; ſoo tot de woeſtijne Sur, 30. mijlen van Ieruſalem, (q) tegen 't Zuyd-weſten, gelegen in 't ſteenige Arabia, ſtrekkende van 't Ioodſe land tot de Roode Zee, en aan Egypten, belegerde aldaar 't ſterk Damiaten, aan een van de uytloopingen des Nijls, Peluſiacum genoemt, zijnde op een na de ooſtelijkſte, die men geloofd, door de kloekheyd van *Willem van Holland*, en de Haarlemmers met haar Schip, onder met ſterke zagen bezet, de geſpannen Haven-ketenen aan ſtukken ſnijdende, gewonnen te zijn, en die van Haarlem, haar Wapen noch ſweyende, tot haar vier Sterren, een ſilveren Sweerd in den Schild, daar door van den Keyzer bekomen te hebben, daar den Patriarch van Ieruſalem, hen 't Kruys toe gaf. Eyntelijk, Keyzer *Fredrik* verdronk, in een Rivier, in 't jaar 1190. en wierd begraven t'Antiochien, in *Sant Pieters* Kerk, (r) korts daar na ſtierf Graaf *Floris van Holland*, en is beneven des Keyzers Tombe geſet. Daar na quamen Heer *Jan van Arkel*, en *Herberen*

1188.

(o) Paul. Emil.

(p) Atlas.

(q) Reysb. der Schrift. pag. 200. 206.

1190.

(r) Gouthoev. pag. 283.

Digitized by Google

van den Botterſloot, met meer and're Heeren, weder t'huys: Heer *Jan*, ſtichtein ſijn Heerlijky, aan d'ooſt-zijde van de Lingen, by Heukelem, een groot ſterk Kaſteel, genoemd Caſtrum Herculis, doch ſijnen Soon *Jan* de 11. (ſtichter van Gorinchem) volmaakt'et, en om-muyrde Heukelem: *Willem*, Graaf van Ooſt-Vrieſland, (als voren Leeuwaarden en dien land-ſtreek) geworden Graaf van Holland, d'eerſte dies naams, belegerd met veel volk, Heer *Folperts* Slot, t'Aſperen, (f) won 't, en ſlichten't, in't jaar 1204. Doch Heer *Jan van Arkel*, kocht de Stadt, en 't Slot van Aſperen, of de grond-veſtingh, daar na van Heer *Gerit*, *Folperts* Soon. Sulks dat hy beneven ſijn ander Heerlijkyen, ook geteld word d'eerſte Heer van Heukelem, Aſperen, Gellikum, Renoy, Akkoy, Leuven, en 't Slot van Leyden-burgh, &c. Wonderlijk is ontrent deſen tijd geweeſt de boetveerdige ſtrengheyd des levens, van *Everwach*, geweſene Rent-meeſter van *Dirk van Are*, de 32. Biſſchop van Utrecht, (t) waar van *Gouthoeven*, on-aan-geſien d'aanſtootelijkheyd deſes tijds-geſintheden in't langh verhaald, hoe hy Godt verſaakte, den vyand der Hellen, Huld, en Eed dede, mits hem helpende ſijn rekening door-drijven, hoe hy Meeſter *Olivier van Keulen*, om ſijn goede leeringen ſocht te vermoorden, ſtervende, na veel geleden pijnen, weder in't leven quam, groote boetveerdigheyd betoonde, 't kleen Kerkſken van Schelunien deed afbreken, en een groote ſchoone Kerk bouwde, met groote innigheyd, vaſten, en bidden, daar bleef woonen: Een verhaling, den Roomſen ſoo aangenaam, als den on-Roomſen miſhaaglik, en overmids, 't ſelve by verſcheyden Schrijvers verhaald word, ook mijn gevoelen niet tegen en gaat, hebik die ſoo weynigh als eenige and're navolgende, ſeldſame, wonderheden, by God niet onmogelijk met beſcheydenheyd niet on-aangeroerd gelaten, ſonder nochtans 't ſelve met die meeningh te ſtellen, om mijn ſchrijven, yemand van wat gevoelen hy zy, aanſtootelijk te maken. In't jaar 1226. ſteld *Aart Kemp*, in ſijn aanteekeningh, daar na 1227. den eerſten van Oogſt-maand, de gemeene Cronijk 1225. den ſterf-val, van Heer *Jan van Arkel*, en Heer *Herberen van Botterſloat*, by Koevorden, aldus toe-gekomen. In't jaar 1225. geviel (v) binnen Groeningen, machtige Stadt en Heerlijky, een groot gevecht, tuſſen *Egbert*, haren Burgh-graaf, en *Roelof*, Burg-vooghd van Koeyorden, *Otto vander Lip*, 34. Biſſchop van Utrecht, quam met macht van volk te Groeningen, gebood vrede, op verbeurte van lijf en goed, een klaar teeken van het Opper-geſegh aldaar. De Biſſchop, den rugh gedraeid, vernield *Roelof*, *Egberts*-huys, by Ham gelegen, komt binnen Groeningen, en jaaghd den Burgh-graaf tot in Vrieſ-

(f) Oude Holandſ. Cronijk. 1204.

(t) Gouthoev. pag. 301. 302.

1225. 1226. 1227.

(v) Gouthoev. pag. 307.

Digitized by Google

Vriesland: Die veel Vriesen vergaderende, Groeningen belegerd, en *Roelof* sluypt daar uyt, na Koevorden, maar komt haast weder, met een deel volk Groeningen beleggen, Bisschop *Otto*, geterghd, door dese hoogmoedige dartelheyd van *Roelof*, versaamd sijn macht: Tot 's Bisschops hulpe quamen de Graven, *Gerit van Gelre*, *Dirk van Cleve*, *Boudewijn van Benthem*, *Floris* de 4. de ¾ Graaf van Holland, sond daar d'Heeren, *Jan van Arkel*, en *Herberen van Botterslоot*, Heer *Hugo Botters*-soon, met 400. Ridders en Knechten, dies *Roelof*, van Groeningen af, en na Koevorden toe: by den Bisschop quam ook Heer *Gijsbert van Aamstel*, land, sloegen haar neder tot Anem by Koeverden, daar der Bisschoppen van Keulen en Munsters hulpe, soo veel hy begeerde, hem ook by-woonde: Men raadslaagd, by voor-oordeel word *Roelof* uyt al sijn goed geset, sijn hulpers begenadighd, gerekend, sonder weerd. *Roelof*, de Burg-voogd belegerd sich by 't Dorp van Koevorden, tussen hem en den Bisschop lagh een zodsig moras, onbeganghlijk: 's anderdaags 's morgens de Son 't hoofd uytte Zee stekende, den eersten van Oogst-maand 1227. de Graaf van Goer, *Sant Martijns*-Banier-drager, doet trommen slaan, trompetten blasen, Ruyter te peerd, Soldaat in't geweyr, hy voor uyt, 't Heyr hem na, aan 't moras, men meent dat te betrappen met menzen en peerde-voeten, maar 't slorpt in de swaard der harnassen, dringd noch meer deur, eenige smoren, and're worden van de mannen, sommige van de vrouwen der Drenters vermoord, vele doodlijk gewond, ontsprongen't, den Burg-voogd *Roelof*, met een deel Ruyters hun na, heur Mond-behoef, Tenten, Juweelen, en ander by-hebsel tot buyt: al den nacht gerotst, keerd na Koevorden met veel gevangens, daar onder *Gerit van Gelre*, *Gijsbert van Aamstel*, en *Dirk*, Proost van Deventer, Bisschop *Ottens* Broeder, *Otto* self, vonden sy in een zodze leggen, sy aan 't smaden en martelen, de kruyn sijns hoofds gevild; na veel pijnen, hem in een onreyn plaatz, op den selven eersten van Oogst-maand versmoord. In desen strijd bleven over de vijf hondert man, daar onder veel groote Edelen, ook Heer *Jan van Arkel*, 49. jaar geregeerd hebbende, Heer *Herberen van Botterslоot*, sijn Neve, en Heer *Aarnd van Horstmeer*, een vroom Ridder, vermaard boven alle duytsen, langen tijd op sijnen schild gevlot, verdronk eyndelijk: Bisschop *Otto* uytte zodze gehaald, word 't Utrecht in den Dom begraven. Of de Heer van Arkel en d'and're begraven zijn, vind men niet, and're schrijven nochtans t'Arkel.

DER-

Digitized by Google

DERDE BOEK.

Van Gorkom hoord men nu den elfden Jan, die ſticht,
Aan Ling' en Merwens-kant, 't Dorp Wolfaren verlicht
Dit groote werk ten deel, want daar nu is den Tooren
Daar ſtond een kleyn Kaſteel der ſelver plaatz te vooren:
Hy ſteld de Kerk daar aan, en bouwd een ſterke Borgt
In't Ooſten voor de Stadt, van alles wel verſorgt,
Deeſ Gorr'kens Viſſerkens zijn nu in zulke graaden,
Dat ſy in Holland zijn ſtaag mê 's Land nauſte raaden.

Jan de 11. de 17. of de 10. Heer.

Johan de elfde, des Man-haften *Iohans* Soon, groot-moedigh, ſterk en vroom, had by ſijns Vaders leven, ten huwelijk *Maria*, Dochter des Graven van Vernenburg, en van de Dochter van Graaf *Otto van Bentem*. Heer *Jan* kreeg van de Duytſe Heeren, de Heerlijkheyd van Schelluinen, metten hoogen gerechte: voeghde die by 't Land van Arkel, ſoo de duytſe Heeren die verkregen hadden, van de Heeren van Altena, mogelijk aan Altena, weder by erveniſſ', of anders gekomen, na dat Heer *Jan van Arkel*, de 5. dies naams, Schelluinen, van Heer *Jan van Altena*, met deſſelfs Dochter *Margriet*, ten huwelijk gekregen had, als voren verhaald is. Dewijl nu voor-komt de ſtichtingh van Gorinchem, de byſonderſte oorſaak, waarom ik dit werk heb aangevangen, om neffens de Heeren van Arkel, en haar daden met alle omſtandigheden ook te verhalen, de bouwingen en geſchiedeniſſen van Gorinchem, van begin aan, ſoo God ſulks toe-laat: tot nu toe ſoo ſal ik na vermogen yder ſaak op ſijn tijd ſtellen, en hier by de ſtichting van de Stadt brengen, 't geen deſelve van ouds aan-gaat, daar ik geen ſekeren tijd van inſtelling af vinden kan. Voor eerſt ſtaat te letten op de tijd van de ſtichtingh: De gemeene Cronijk van Arkel, als ook *Aart Kemp*, ſtellen 't jaar 1212. in welke meningh den ſelven *Kemp* noch is geweeſt, doe in 't jaar 1604. de gebeenten van de Heeren opgegraven, en in een verheven Tombe geleyd zijnde, uyt ſijn aantekening de beſchrij-

Digitized by Google

ſchrijvingh in een Tafereel boven de ſelve Tomben geſteld is, gelijk men noch ſien kan. De groote Cronijk van Holland ſteld ontrent 't jaar 1236. dat dan door Heer *Jan de Sterke*, ſou moeten gedaan zijn deſen Soon, alſoo deſen Heer *Jan*, in 't jaar 1234. by de Stadingers verſlagen wierd. *Aart Kemp* deſe meeningen wederleggende, zet (naarder dan *Jan de Kleyne*, ontrent het jaar 1230.) met *Gouthoeven* * klaarder 't jaar 1230. dat als doe deſen Heer *Jan*, Vader van *Jan de Sterke*, de Stadt en 't Kaſteel bouden, en dat Heer *Jan de Sterke*, die voorts volmaakt heeft, voort jaar 1275. doe hy ſtierf, en de 9. Heer gerekend word, als Heer *Otto* de 13. ſou zijn, ſoo hem de Cronijk van Holland t'onrecht teld: 'tis ſoo waarſchijnlijk niet, dat *Jan van Arkel*, die *Margriet van Ninive*, of *Nivelles* trouwde: deſen Heer *Jans* Vader, die 't jaar 1176. begon te regeeren, en 1227. ſtierf, de Stadt in't jaar 1212. ſoude geſticht hebben, als wel in tegen-deel de na-volgende reden. *Otto van Holland*, (deſen Heer *Jans* Huyſvrouwen Moeders Vader) Soon van *Dirk* de 6. dies naams, 12. Graaf van Holland, en van *Sophia*, des Palts-graaf van Rijneggens Dochter, kreeg na overlijden van *Otto*, ſijn Moeders Broeder (die van Graaf *Herman van Staalwijk* verſlagen wierd, ſoo voor onder *Jan* de 8. gezeyd is) 't Graaffchap Bentem. Hy had in de portie van ſijn Erfdeel, in 't Graaffchap Holland, een kleyn Heerlijkheyd, een Dorp met een kleyn Kaſteelken (dat nu den ouden Kerk-tooren van Gorinchem is, zeyd mijnen Schrijver) genaamd Wolfferen (waar van op deſen huydigen dagh noch geſeyd word, Wolfferzen Dijk, en eenig land, op Wolfferen) bepaald, ſoo 'k op 't naaſt kan giſſen, Ooſt-waard mette Lingen, daar die in de Merwe uytloopt, Zuyd-waard den Merwe-ſtroom, Weſt-waard (ſoo 'k meen) Schelluinen, en Noord-waard 't Land van Arkel. . . . . .

* Ian le Petit. Cron. van Holland, in Franſ. * Gouthoev. pag. 85. 1230.

Heer *Jan*, noch Jong, doch getrouwd, kocht door raad ſijns Vaders *Ian* de 10. en hulp ſijns Schoon-vaders van Vernenburgh, dit Wolfferen, van Graaf *Otto van Bentem*, door dien, zeyd *Aart Kemp*, is deſen Heer *Jan* aan den koop van Wolfferen, van ſijns Huyſvrouwen Grootvader gekomen, hechtende 't ſelve aan 't Land van Arkel, om de ſchoone gelegentheyd van den uytloop der Linge in de Merwe, welke bequaamheyd van plaatz (hy nu ſelf Heer zijnde) hem ongetwijffeld aangepord heeft, om daar een Stadt te bouwen, die Hoofd en Haven ſou weſen van 't heel Land van Arkel. By 't ſelve Kaſteelken ſtuyte de vloet van de Merwe, door 't Zee-water op-gedrongen ſtoot, om dat de kracht van den opdrang daar machteloos wierd, als om dat de twee Rivieren, Maas en Waal, tuſſen Loeveſteyn en Workom, in een vlietende tegen

Digitized by Google

den op-vloet, met meerder kracht aan-rolden, te ſterker trok, alſoo de Waal, die ontrent Tiel mê na de Lingen placht te loopen, daar, en de Maas die ook verby Heuſden na Geertruydenbergh liep, te Hedikhuyzen geſtopt waren, en die twee ſtroomen gedwongen, d'een voorby Bommel, d'ander neffens de Dorpen van Heuſden, en Altena, aan den laagſten hoek van den Bommeler-weerd, namelijk, by Loeveſteyn, in't geheel te verſamen: by dit Kaſteel, of Burg, woonden eenige Viſſers, arm volkſkens, die men om haar kleyn-mogentheyd, Gorrekens hiet, deſen naam, waar uyt geſproten, is my onbekend; doch ſulks is 't, dat als noch 't woord Gorrig', voor arm, ſimpel, of oolik gebruykt werd, daarom zeyd men, als men een arm, ongedaaig menſch ſiet, hoe gorrig ſiet hy 'er uyt, 't is eenen gorrig-gen bloed, en diergelijke. Daar uyt hiet Heer *Ian*, deſe Stadt Gorrekom, kort, Gorkom, doch nu heetſe Gorichem, by ſommige Gorinchem, by andre doch qualijk Gornichem, welk den rechten naam is, kan den verſtandigen Lezer uytkiezen, en tot naarder openingh letten, dat een van deſe twee in-ſichten, 't ſekerſt is. Hom, een Engels woord, beduyd Huys, of Woon-plaatz, Heim, een Hoog-duytz woord, 't ſelfde: na 't Engels dan, Gork-hom, of Gorchhom, den Hom', Huys, of Woon-plaatz van de Gorrekens: op't Hoogduytz, Gork-heym, of Gorg'-heym, den Heym, of Woon-plaatz van de Gorr'kens, 't laaſt, raakt naaſt: Doch ik ſal den naam gebruyken, ſoo my die uytte pen ſchiet: Eer ik daal tot de timmeringe ſelf, diend verhaald de * omgelegentheyd der plaatzen, en ſteden. Gorinchem dan, heeft in't Noord-ooſten, Heukelem, Leerdam, Aſperen, gerekend een groote ('k gis ander-halve) mijl: in't Ooſten, 'k Kaſteel Loeveſteyn: in't Zuyd-ooſten, Workom, bey een halve mijl, of meer Zuydweſt, de Vlek Werkendam, eertijds een ſtedeken, een mijl by die van Gorinchem, ontmuyrd Noord-weſt, tuſſen anderhalf en twee mijlen, Nieu-poort, de Graaf van Egmonds-ſtadt, door de Schutters van Gorinchem de muyren neder-geleyd: Noorden, Ameyde, anderhalve mijl, eertijds de Jonk-heer van Arkel tot een onverſterflijk Erf-leen, van de Graaf van Holland gegeven, ook 't Huys Slingeland, mette Gerechte, Heerlijkheden * hoogh en laagh, en alle toebehooren: Noord-ooſt, de Veſtingh Leks-mond, meer dan anderhalve mijl, was onder *Dirk* de 6. dies naams, Graaf van Holland, een Stadt die *Floris de Swarte* . . . om een Vryſter, Dochter Heer *Aarnts van Rechem*, daar d'Heer *Herman van Arenſberge*, en de Heer van Kuyk, Oomen af waren * af-brande, dat *Floris* 't leven koſte. De vaſte ſteden, rond om Gorinchem gerekend meer dan twee mijlen, Zalt-Bommel, Heuſden, Sant Geertruy-

* Situatie.

* Griffie van de Leenhove in Hollant. l. 5. fol. 330.

* Rijm-Cronijk. fol. 13.

Digitized by Google

truydenberg, Schoonhoven, Vianen, Kuylenburgh, en Buyren, op vier mijlen, Tiel, 'sHertogenboſch, Breda, Dort, der Gou, en Utrecht. Onder Gorinchem behooren de Dorpen * langs de Lingen, Arkel, Rietveld, Kekum, Ooſterwijk, Buinen, Nuland, Leerbroek, en 't laag eynd van Middel-koop, beneden den Zouwendijk, Hoorn, Blokland, Schelluinen: en daar na dicht by onſe tijden, heeft *Aarnd de Iode*, Heer van Herdiks-veld, Burgh-voogd op Loeveſteyn, de hooge gerechtigheyd van Herdiks-veld ook aan deſe Stadt over-gegeven. Wederkomende tot de ſtichting, Heer *Ian* deed al de huyſen van't Dorp Wolfaren af-breken, en gebood die te ſtellen om den voorſchreven Toorn, in form van een Stadt, de ſteenen van d'afgebroken Kerk van Wolferen wierden gebruykt tot het maken van een Kerk, aan den ſelven Toorn, als noch de grootſte Kerk van Gorinchem, dan, of den Toorn, doe ſoo hoogh was als nu, of datter noch een ſtagie op gemetzeld wierd, of dat hy doe van gronds op gemetzeld is ('t welk ik beſt geloof) is my onbekend: Soo hoogh en kan niet weſen, om dattet een kleyn Kaſteelken genoemd word, en den Toorn een groote hooghte heeft, een ſtagie opgezet, en blijkt niet uyt het werk, dat eenre-hand ſchijnd te weſen, maar beter is gelooflijk, dat het Kaſteelken in't werk gevoegd of gebruykt is, na gelegentheyd heel, of ten deele, ſoo d'uytſtekende kantelen na Zuyden en Noorden aan 't ooſtelijkſte plat van ter enggen noch eenighſins uytwijſen: Doch *Aart Kemp* zeyd, dat de Kerk is geſticht aan den Toorn van 't Kaſteelken, ſulks dat het eng achter by den Toorn, noch zijn de muyren van't Kaſteelken, hebbende de Kerk 3. panden en 2. kooren, om de welke na lange jaren begoſt was, een nieuw werk van grauwen arduyn, doch onvolmaakt weder afgebroken: immers den Toorn is boven ſonder kap geweeſt, alſoo die in 't jaar 1517. daar eerſt op geſteld is. Al de Beelden, Boeken, verçierzelen en noodigheden van de Kerk van Wolferen, dê hy brengen in dees nieuwe Kerk te Gorinchem, die na de Roomſe manier gewijd wierd in d'eere Godts, en de Santen *Martijn* (Biſſchop van Tours) en *Vincent*. Hy dê de Stadt al-om bemuyren en ſterk maken, met hooge dikke Toornen, en ſonderlingh aan de Weſt-zy' tegen Holland, met thien hooge Toorens, behalven de kleyn' en die namaals gemaakt wierden. De Stadt was van ouds in den omring langs de muyren ontrent 3000. paſſen, maakt 336. roeden, yder roede 12. voeten, van de Burg of Dalem-poort af, totte Kanze-poort, 800. paſſen, is 160. roeden: van de hoog-Arkel-poort tot aan 't Tolhuys, by de Water-poort, voort verby den blauwen Toorn 1440. paſſen, is 288. roeden. Aan dit kleyn begrip waren veel poorten: De

* Aart Kemps korte aanteek. pag. 18.

Digitized by Google

Burg- of Dalem-poort in't Ooſten, na Gelder-land, d'eerſte naam na de Keyzerlijke Burgh, daar af verhaald ſal worden, d'and're na Dalem, in't Zuyden de Hooft-poort, om op 't Stads-ſcheep-timmer-werf te gaan: De Blauw-poort, tegen de Born-ſteegh, om te gaan na de ſchepen op de Kaa, van den uyt-gang van de Haven, *Sant Chriſtoffels*-poort tegens 't oud Vlies, aan de ſchuyten op de Haven te gaan, (deſe leſte twee, in't jaar 1573. af-gebroken en met een Wal beſloten, makende maar een kleyn Klinket aan de Graaflijkheyds Tol: De Wolffers-poort, een van d'oudſte om langs 't Merwe diep, na Wolferen en Dort te gaan of rijden, met eenen Wind-kooren-molen daar beneven, waar van de Molen-ſtraat haren naam heeft, (te niet gedaan by Hertog *Willem van Beyeren*, Graaf van Holland, Vrouw *Iacobs* Vader, die daar een Kaſteel maakte.) De Cancellary- of Kanze-poort, in't Weſten uyt-gaande, na een ſchoon Voor-ſtadt, van alderhande Ambachten en Neiringen. De hoog-Arkel-poort uytgaande van den Korten-dijk, langs den hoogen-Lingen-dijk na Arkel een Brug, daar na is noch gemaakt de laag-Arkel-poort. De Stadt heeft een tamelijk vierkante Merkt, daar men (met blauw-gegaatte ſteen) noch ſiet teekenen van 't groot Tonneel, daar Hertogh *Kaarl van Bourgonje* op gehuld wierd, en de gemeente om trok te voet en te peerd: met een Stadt-huys, dat men zeyd by *Dirk van Leuven*, een treffelijk Koopman, eerſt tot een Pakhuys gebouwt te zijn, in 't begin der Stadt, langh eer die aan Holland quam: D'oude breede ſtraten zijn in 't Ooſten over de Lingen: De Burgh-ſtraat om te gaan na de Burg-poort, de Koorn-merkt aan de haven, met het Noord-eynd, op de Zuyd-zijde den Appel-dijk, behalven de kleyn en die met vergrootingh, zedert 't jaar 1574. noch daar by gemaakt zijn: In't Weſten van de Lingen, of haven, de Hoog-ſtraat, en Gaſt-huys-ſtraat, daar 's Maandaags, 's Woenſdaags, en Vrydaags Week-markt gehouden word, van alderhande Eet-waren, en anders de Kanze-poort-ſtraat, den Langen-dijk en Zuyd-eynd, den Korten-dijk, d'Arkel-ſtraat na de laag-Arkel-poort, daar men de Beeſt-merkten houdt, de Hair-ſtraat, de Molen-ſtraat, Zuyd-waard van 't Merkt-veld, de Krijt-ſtraat achter de groote Kerk, na de Wolfers-poort: (welke ſtraat ſoo men zeyd, 't jaar 1417. dien naam kreeg, doe Jonkker *Willem van Arkel* verſlagen worde) behalven alle de kleyne ſtraten en ſtegen. Gorinchem is van ouds verdeylt geweeſt in vijf wijkē, 1 De Noord-ooſtzy van de Burg-poort tot d'Arkel-ſtraat, 2 De Zuyd-ooſtzy van de ſelve poort totte Merkt, en Molen-ſtraat, 3 De Noord-weſtzy van de Arkel-ſtraat, met de Noordzy van de Gaſt-huys-ſtraat, tot de Kanze-poort,

van

Digitized by Google

4 van de Weſtzy van de Molenſtraat en Merkt, de Zuydzy van de Gaſthuys-ſtraat tot de Kanze-poort: 5 De Voorſtadt aan de Weſtzyde, de Haven deſer Stadt treffelijker dan in eenige Stadt van Hollandt, namelijk de Lingen, een loopend water, * heeft haren oorſpronk genomen, uyt 't bovenſte van d'Over-betuw, by het Tol-huys Lobik, en Stadt Heuſſen, Cleefs gebied, voort na Elſt, Bemmel, door de Grift, (die van Nieu-megen tot Aarnem door de Betuw gegraven is) op Emeren, Hilteſberge, Falborgh, Slijkoyen, Homolt, Heteren te Roode, in Dornik, Humme, Heven, Wees, Hoeſden, Ochten, Iſendoorn, Ochtel, Ommingen, Weſt-roey, Mol, Avezaat, Beneden-Buyren, met eenen inval van Mol in de Lingen, daar genoemd de Molen-graft, voort verby Burenmalſen, Geldermalſſen, Tricht, Deyl, en Spijk, Rund, Gellikom, Renoy, Akkoy, verby en in Aſperen, daarſe de Minn' genoemd word, na Leerdam, Heukelem, Ooſterwijk, Leuven, Kekum, Spijk, Rietveld, Arkel, Dalem, deur en om de Stadt Gorinchem, in de Merwe, zijnde een loop van den vermaarden Rijn, uytte Switzers-gebergh-ten, en de voortreffelijke Maas, uyt Vrankrijk, verby deſe Stadt komende, daar de Lingen, of Haven door een diepe kreek, (in't jaar 1542. van boven tot die kreek toe, voort deur gegraven) in vallende, verby den Briel in de groote Noord-zee loopt. Deſe Stadt en 't Land van Arkel, heeft van aanvangh in 't Geeſtelijk geſtaan, onder de Biſſchop van Utrecht, met voorwaarden dat de verkieſing' vande Geeſtelijke perſonen, den Heer van Arkel, en de beveſtingh den Biſſchop toe-quam. En ſommige Biſſchoppen uyt Utrecht verdreven, hebben hier haar woonplaatz gehouden, en haren dienſt gedaan. Om nu weder te komen totte bouwingh van 't begin der Stadt, is gemaakt in 't bemuyren een Kapel, by of onder de Kanze-poort, om Gods-dienſt te plegen, by de gene die van huys reyſden, te veld gingen, of daar uyt quamen, verſien met Renten, tot onderhoud, waar in den 26. Junij 1572. de handelingh met den Hooft-man *Marinus Brand*, beſloten wierd. Aan de Weſtzyde beneven de laagh-Arkel-poort, was ook een kleyn Kapelleken met Renten verſien. D'oudſte gebouwen binnen de Stadt dan verhaald hebbende, van d'eerſte beginſelen ſtaat nu te ſeggen van drie treffelijke Burghten, d'een neffens de ſtichtingh alhier, en d'ander twee elk op haren tijd af te beelden. Deſen Heer *Jan* d'elfde, timmerde aan 't Ooſten buyten by Gorinchem een Keyzerlijk Paleys, aanmerkt Keyzerlijk, hoe grootz, hoe pratz, hoe trotz, dat men hiet de Burg', of 't Hof van Arkel, mits hy doende af-breken de Koninklijke Burght tot Arkel * de ſteenen, balken en and're ſtoffen, wederom gebruykte tot dit

* Kort Uittrekz. pag. 21.

* Dit afbreken geſchiede al ſtuck-wijs, in langheid van tijden, ſulks dat men deſe Burgd t'Arkel, noch al langh daar na bewoonde, als hier achter op't jaar 1267. te zien is.

Digitized by Google

dit Slot, daar hy, en ſijn Na-zaten bleven woonen. Men wil ſeggen datter in gantz Duytſland dieſgelijks geen en was: Een Peirel aan de Kroon van Gorinchem, ſoo kleynen Stadt te brallen met een çieraad dat 't wijd-vermaarde Duytſland d'oogen uyt ſtak. Het hooge Hof had in 't omgaan ſeven onwinlijke Toornen, met een hooge, lange, wijde Zaal, en een ſchoon Kapel, koſtelijk verçierd, daar de Heeren, Vrouwen, en Kind'ren van Arkel den Gods-dienſt hoorden: 't middelſte Hof had vier groote ſware Toornen, en dees beyde Hoven elk een groote wijde om-gaande Gracht: Maar 't nederſte Hof had rond-om een groote, dikke, hooge Cingel-muyr, met veel ſterke Toornen omgaans, en een groote Voor-poort, in 't midden van 't neder-Hof ſtond een groote ſchoone Kerk, met een Choor, daar de gemeene Dienaars van d'Heer van Arkel dagelijks dienſt hoorden. De ſelve Burgd had ook ſchoone Hoven en Boomgaarden, en langhs de ſteeg' of Dalemze wegh groote opgaande boomen: Een werk, 't geſicht van de aanſchouwers met verwonderingh ſterr'-oogig' na ſich trekkende, gelijk den Zeyl-ſteen het yzer en ſtaal. Hier mede ſluytende de gemeene beſchrijvingh, ontrent de ſtichting' der Stadt Gorinchem, noodigh ſal wederkeeren tot 't vervolgh van de Jaren, om voorts alle and're ſaken, hier over-geſlagen, te brengen yder op ſijn plaatz, maar ſal eerſt de grootſte Hoofden van de Chriſten-wereld, in 't jaar 1230. bouwinge der Stadt in verſcheyden landen roemen: Als te Romen, den Paus *Gregorius* de 9. In Duyſland Keyzer *Fredrik* de 2. Te Conſtantinopolen, Latijns Keyzer *Baldwyn* de 2. Grieks Keyzer in Ooſten *Johannes:* In Spanjen Koningh *Ferdinandus* de 3. In Vrankrijk Koningh *Lodewijk* de 8. In Engeland Koning *Henricus* de 3. en in Schotland Koning *Alexander* de 2. De Stadingers, gelegen aan de Zuyd-ooſtzyde van de Elve, beneden Hamburgh, en ontrent Bremen in Weſtphalen, zijn ontrent deſe tijd, ſoo Heeren als Onderſaten van de Chriſten leere in wan-geloof gevallen, doende veel ongoddelijke boos-daden, ſonder eenig teken van berouw, of weder-keeringh. Dies de Paus *Gregorius* de 9. hoorende haar afvalligheyd tot vremde Goden, verſmadenis van alle onderrichtingen, en vermoorden der toe-geſonden Geeſtelijkheyd, een kruys-vaard tegen haar doe prediken. Soo dat in 't jaar 1234. met het Kruys ook geteekend wierden, Hertog *Henrik van Braband*, de 2. *Floris* de 4. Graaf van Holland, Graaf *Dirk van Cleve*, en meer and're daar na toe varende met 300. Schepen. Heer *Jan van Arkel*, vernaamd voor heel Godtvruchtigh was, met veel van ſijn Dienaars en Onderſaten, in 't geſelſchap van Graaf *Floris*: Merkt den brandenden yver, Hy, die een nieu-
1234.
we

Digitized by Google

we Stadt bouwd, ſoo machtigh eenen Toorn maakt, als de Gorinchemſe Kerk-toorn, ſoo ſchoon een Kerk, ſoo treflijken Keyzerlijke Wooning', beroemd, de heerlijkſte tuſſen de groote Zee, en de Alpen, verlaat alles, gaat voort Chriſten geloof ſtrijden, en na twee zeeg-hafte overwinningen, word in den derden ſtrijd verſlagen, op den 16. van Hoymaand, in't jaar 1234. en is in Stadinger-land begraven.

Den Sterken Jan nu volghd, wiens daad dees uyr noch leeft,
Dat hy een grooten Henghſt van d'aard geheven heeft,
De handen om een balk, de beenen toe-genepen,
En ſoo het beeſt heel los van d'eirde opgegrepen:
Hoe Gorkom voort by hem in orden is geſteld,
Het overleg gen meer dan 't ſchrijven ons verteld,
Van Ochten's Graven Kind weer eenen Jan hem baarde,
Tot Gorkom men haar bey met groote pracht be-aarde.

Jan de 12. de 18. of de 11. Heer.

Jan de 12. genaamd de Sterke, om ſijn grootte van lichaam, armen en beenen, eer een machtigh Reu', als een boven-maten groot man gelijk, ſooik ſelfs met oog-ſienlijkheyd ten deele kan betuygen, over het aanſchouwen van de gebeenten der Heeré van Arkel, in't jaar 1604. doe de ſelve opgegraven en in de verheven Tombe geleyd wierden, tuſſen beyde de Chooren in de Kerk tot Gorinchem, daar tot eeuwige gedenkenis de beſchrijvingh boven ſtaat. De beenen die yder geloofde van Heer *Jan de Sterke* te zijn, ſoo langh uytſtekende tegen d'ander'e als groote-mans-gebeenten, tegen die van Kinderen. Hy dan ſterk, als eenen tweeden *Milon van Crotonen*, * die eenen grooten Stier op ſijn ſchouderen tot op de verheven ſpitze eens hoogen bergs droegh, en aldaar met ſijn vuyſt dood ſloegh: die de dik gedrayde touwen om ſijn hooft-ſlapen, met 't verheffen ſijner hooft-zenuwen dê barſten en breken. Hy, *Jan de Sterke*, ſegh ik, ſittende op eenen gezadelden Hengſt, ſloegh ſijn handen en armen om eenen balk, 't peerd, met ſijn die en van d'aard met alle vier de voeten opheffende, dat het deur den drangh van pijn overluyd ſchreette: Een groote kracht, Sterke mannen-kracht verr' te boven gaande, jegenwoordigh, als ook deurgaans, by onſe tijden in heerlijke geheugenis, ſoo door de vertooning' in gehouwen ſteen, in de laagh-Arkel-poort, daar hy d'armen ſlaat om den balk daar de ſchuyf-balken door neder-ſtorten, een giffing' of hy ſulks, rijdende

* Guld. Wink. figur. 61.

Digitized by Google

dende door de hoogh-Arkel-poort (alſoo de laagh-Arkel-poort, hier voor by 't noemen van de poorten ten deele aan-geroert, langh daar na eerſt gemaakt is) daar gedaan ſoude mogen hebben, voorts by afbeeldingh over korte Jaren, in't Vendel van d'Arkel-ſtraat, zich dit feyt, als in d'Arkel-poort geſchied, meer dan and're plaatzen der Stadt, toeeygenende, en noch leſtelijk in ſteen gehouwen, de ſelve oplichtingh van 't peerd boven de Nieuw-water-poort, in't jaar 1642. gebouwd. Niet alleen door deſe ſijn groote ſterkheyd, maar ook om ſijn Grootmoedigheyd, rijkdom, macht, wijſheyd, goedertierenheyd, miltheyd tot den Armen, en and're deugden, wierd hy over al ontſien, gevreeſd, bemind, en ge-eerd. Inſonderheyd is aan te merken met verwondering, dat hy ſijn Dienaars Rijk maakte, en ſijn Onderſaten niet ſchatte. Te beklagen is 't immers, ik beklaagh ten hoogſten, dat van deſen treffelijken man een çieraad van't hoog-vermaard Arkel, en Gorinchem (wiens afbeeldſel, als ook van ſijn Huyſvrouw, ons noch overig is, op de Tombe der Heeren van Arkel, in onſe Gorinchemſe Kerk) ſoo weynigh in geſchrift is te vinden, gedurende ſijn acht-en-dertigh-jarige regeringh van 1234. af, tot 1272. toe. Hy trouwde *Bertha*, des Graven Dochter van Ochten, en van de Betuwe: kreegh by haar twee Sonen, *Jan* ſijn Na-volger, en *Otto*, den eerſten Heer van Heukelem: *Aart Kemp* zeid, ook *Aarnd van Arkel*, Ridder: maar 't is vremd, hy noemd meer-maal twee Kinderen, doet ook volgende deilingh onder ſijn twee Kinderen, ſonder deſen *Aarnd* daar in te noemen, maar wel in een ander ſaak, als verkrijgende in 't jaar 1298. van *Reynold*, Graaf van Gelre, als Momboir, 't Huys van Zoelen. Wanneer deſen Heer *Jan de Sterke*, de deilingh van ſijn Heerlijkyen onder ſijn voorſz. twee Zonen, *Jan* en *Otto*, gedaan heeft, vind ik niet, maar wel de deilingh ſelf, beſtaande hier in: D'oudſte, *Jan*, ſou blijven Heer van Arkel, met den aankleven van dien, d'anderen, *Otto*, gaf hy Heukelem, Stadt en Slot, Aſperen, Stadt en Burght, 't Slot Ackoy met het Dorp, de Heerlijkheyd Leuven, met 't Kaſteel Leyenburgh, en de dagelijkſe Heerlijkyen van Gellekom, en Renoy. Deſen *Otto*, d'eerſte Heer van Heukelem, troude Heer *Jans* Dochter van Heuſden, nalatende erfgenamen: de vord're Heeren van Heukelem, Aſperen, en Ackoy, waar van en van al de Stammen uyt 't Huys van Arkel afdalende, *Aard Kemp*, in ſijn Aanteekening de geboort-lijn, d'eerſte tot den leſten duydelijk ſteld. De Heer van Arkel, als 't hoofd, had 't heel Wapen, Heukelem, als een Jonger Soon van Arkel, voerden't ook heel, maar boven met een Lazuire Bare-ſteel. Aſperen ſette in't ſilvere veld, boven't Wapen van Arkel, een Meerle,

Ak-

Digitized by Google

Akkoy, eenen Hond, de Heer van Leyenburgh drie Meerlen ſonder voeten. Wat voorts Heer *Jan de Sterke* uytgericht heeft, 't welk ſonder twijffel veel is, hoe hy Gorinchem heeft verbeterd, wat treflijke perſonen binnen ſijnen tijd daar gewoond hebben, 't is al in't dood-boek; alleen vind ik genoemd in't jaar 1262. eenē Jonkker *Maas van Kedichem* woonende op den Korten-dijk: voorts is in ſijnen tijd geſchied 't verbranden van de Kerk van Arkel, dat hier terſtond volghd, en 't grouwelijk overlijden (ſoo ik vaſtelijk meen) van Heer *Folperd vander Le.* 1262.

In, of ontrent 't Jaar 1267. Heer *Folperd vander Le*, of Leerdam, en Haaſtrecht, heel oud, als zijnde Broeder van Heer *Hugo Botter*, voor ſoo vermaard, boos, ontziende God noch menſch: men wil hem naſeggen, dat hy den Duyvel lijf en ziel gegeven had, dat hy langh leven ſijn vyanden krenkken, en ſijnen quaden wil volbrengen mocht: Grouwelijke ſinnen, God bewaar yder. Deſen *Folperd*, grimmigh op Heer *Jan de Sterke*, ſijnen Neve, mikt dagh en nacht op deſſelfs val, ſonder ontfangen leed, voor de vuyſt te kaal, leyd op ſijn luymen, ontbied vier dagen voor Kriſt-dag den Kuiſter van d'Arkelſe Kerk, en gelijk Schelmen met geld te bekooren zijn om een groote ſom, beſteld dat op dien heyligen nacht, als wanneer *Arkel* ongetwijffeld in den Gods-dienſt waar; hy dē deuren ſluyten, een teyken mette klok geven, en uytte Kerk ſluypen, ſou *Folperd* met veel volk ooſtwaart van de Kerk, aan de Lingen in den Grienden verholen, ſou dan ſijn heerlijk feyt volbrengen. De tijd komt, vele van Arkel zijn ter Kerken, ook Heer *Jan*, met acht of thien Jonkeren, en haar Knechten, maar niet Vrouw *Bertha*, die grof van kind, met haar gevolgh op de Burghd van Arkel bleef, de nieuw Burghd by Gorinchem noch niet çierſlijk genoegh bereyd, om daar eerlijk te geleggen. De Kuiſter ſluyt twee deuren, maar by de Weſt-deur noch onledigh, ziet, wat by-val, *Arkel* krijgd roeringh in de dermen, gaat haaſtigh met 4. of 5. Edele knechten, die hem ſtil volgen, ſonder Kuiſters weten uyt: Die klept drie ſlagen met de klok, 't gezette teeken, gaat uyt, ſluyt die deur van buyten, *Folperd* vliegd op, omcingeld de Kerk, ſteekt den brand in alle hoeken, daar't al bleef, Geeſtelijk, Weerlijk, Prieſters, Toe-zienders, Heeren, en Jonk-vrouwen, behalven een Jongh Knechtgen by *Folperd* in den Doop geheven, dat hy ſelf door een glas-venſter uythielp. Alder-ſchelm-achtigſt feyt, broedneſt van alle grouwelen, de Gods-dienſtige ſoo te vermoorden, booſwicht arger dan *Hatto*, eerſt Biſſchop van Mentz, aan Rijn * die in't jaar 914. in een groote duyrte, veel arme, hongerige luyden by een verſaamde in een ſchuyr, als wilde hy die ſpijſen, maar deedze al met de ſchuyr ver- 1267. * Munſter. pag. 602.

Digitized by Google

branden, ſeggende: 'T waren muyzen die 't Kooren wreten, en nergens nut toe zijn; doch God ſtrafte hem door muyzen, want den toorn by Ling in Rijn, (noch genoemd den Muyzen toorn) die hy in 't water dê bouwen, kon hem vander muyzen-beten niet bevryden. Heer *Jan*, had Weſt-waard van d'Arkelſe Kerk aan de Poel-ſtraat een ſterke ſteenen Kamer, wel omgraven, daar vlood hy, de Brugh optrekkende, ziende ſijn Kerk branden, hoorende ſijn volk roepen, karmen, en handgeſlach doen, met uytbarſtingh van veel tranen, bleef daar tot hooghdagh, en *Folperd*, haaſte, na Leerdam. Die van Gorinchem, Arkel, en andere, vinden haren Heer, die met weenende oogen, en wringende handen, dê vermoorde in de ſelve Kerk, voort Kruys-Outaar, dê begraven. Heer *Dirk Vranken*, Pauw van Gorinchem, Schrijver van de Oude gemeene Arkelſe Cronijk, die in veler handen is, zeyd, dat hy in ſijnen tijd, als in't jaar 1456. noch eenige verzenghde beelden van dien brand gezien heeft, te weten, hoe *Joſeph van Arimatia*, en *Nicodemus* 't Lichaam ons Heeren van 't Kruys doende, aan *Maria* met *Sant Jan* overgeven, en doe weer geverruwt wierden. De Kuiſter gevangen, ſonder pijn den aanleyd van Heer *Folperd*, ſijn lijf met gloeyende tangen genepen, word daar na verbrand, (ongetwijffeld binnen Gorinchem) *Folperd*, ziende ſijn aanſlag gemiſt, vervloekt de Duyvelen, trekt door vrees en ſchande na Hoogh-Duytſland, blijft daar een tijd, hy wederkomende ſleept ſijn booſheyd noch mê: by Winter-tijd de Betuw ingebroken, bleef 't water ſtaan aan den Boter-ſloot, dat doe eenen goeden Dijk was, *Folperd* by nacht in een kleyn ſchuyt, met twee of drie Dijkers, ſteekt dien Dijk deur, verdrenkkende veel menſchê en beeſten in den Ne'er-weerd, met on-uytſprekelijke ſchade, een nieuw ſchelmſtuk, ſpruytende uyt Duyvelſe booſheyd, ſoo een vervloekt menſch betamende; voort vervallende ſonder beterſchap, gevield op ons Heeren Hemel-vaards-dagh, ſonder dat het jaar genoemd word, doch by deſen Heer *Jans* leven, geloov' ik, dat hy, *Folperd* te Haaſtrecht by der Gou was, at daar 't middagh-maal met veel van ſijn vrienden, en wierd dronkken, daar na in't midden van ſijn volk, op ſtraat ſtaande, inde locht gevoerd, met grooten ſtank, en wierd noyt we'er gezien, maar op te plaatz daar hy geſtaan had, bleven drie droppelen verſch bloed leggen: een grouwelijke zaak, dappere waarſchouwingh voor alle menſchen, om diergelijke godlooſheden te ſchouwen, als den Almogenden God te verzaken, en den Duyvel aan te hangen: van dier tijd af wierden op 't Slot te Leerdam vreeſſelijke geluyden gehoord, vervaarlijke gedaanten van vremde dieren en andere ſpoken geſien, ſoo dat niemand van angſt

Digitized by Google

angſt daar blijven dorfd, ſomwijlen wierden de menſchen hier en daar geworpen, en gequetſt. Dies Heer *Pelgrim* ſijn Soon dat af te breken, en een ander maken, aan de Weſtzy van Leerdam, op de Lingen. Wat van deſe Spoken zy, d'een geloofd het d'ander niet, inſonderheyd by die van 't Hervormd' geloof, word veel daar tegen gebibbeld, nochtans * *Lodewijk Lavater*, vermaard Predikant van die geſintheyd, tot Zurich in Switzerland, heeft een heel Boek daar van gemaakt, en beweerd ernſtelijk datter Spoken zijn; en behalven dien zijnder ſoo veel getuygeniſſen van, dat ik my niet en ontzie de navolgende geſchiedeniſſen voort te verhalen, ſoo die ons van de oudheyds-tijd, om beter kenniſſ' daar van te hebben, als wy, overgeleverd zijn. *Pelgrim* voornoemd, wierd na ſijns Vaders dood Heer vander Le, en Haaſtrecht, hy beroofden de Kerken, verkrachten eerbaar Maagden en Vrouwen, nam ſijn Onderſaten goed, en dê ſoo veel booſheden, dat de ſchaal, van ſijn en ſijn Vaders quade feyten, gelijk hingh, ſonder aan d'een of d'ander zy over te ſlaan. Hy had den booſen vyand manſchap gedaan, op voorwaarden dat hy altijd geſond en voorſpoedigh ſou leven, tot dat hy over een loopend water voer met een Peerd, de gemeene Cronijk ſeyd een Merry, en als dat geſchiede, dat hy op dien dagh ſterven ſou, en verdoemd zijn. Een groote ſottigheyd, te willen bedriegen dien Bedrieger, die ouder is dan 't bedrogh ſelf, dat na de Scheppingh eerſt in de Wereld is gekomen: noch grooter ſottigheyd voor een weynig tijds weelde d'eeuwige weelde te verkoopen: hy gebood dan ſijn knechten 't geender tijd, by hem met peerden over 't water te varen. En leefden lange tijd in ſijn goddeloosheyd, heel oud, God hem tijd verleenende tot beternis, doch te vergeefs: 't vervolgh hier van in't jaar 1305. Onſen Heer *Jan de Sterke*, geregeerd hebbende 32. jaar, zeyde *Aard Kemp*, doch moet 38. weſen, te rekenen van 1234. af, ſtierf in't jaar 1272. den 15. van Bloey-maand, en wierd tot Gorinchem in de Kerk, in't L. Vrouwen Choor begraven, onder een ſchoone Tombe, in den Kelder van de welke men met een kleyn wentel-trap neder-daalde: Op de Tombe waren twee Beelden gehouwen, na hem, en ſijn Vrouw *Bertha van Ochten*, met ſijn Wapen, die noch ten huydigen dage, als ik dit ſchreef op de verheven Tombe leggen, boven ſijn graf was als doe gemaakt een ſchoon Bord, met ſijn achten-deelen, Arkel, Vlaanderen, Loon, Buiren, van Vaders, Vernenburg, Luxenburg, Benthem, Holland, van Moeders wegen.

* Ludovic. Lavater. Van de Spoken.

1272.

Iohan, des Sterken Soon, aan Sterkenburrig' trouw,
Van wien by eenen Soon ook Ian, en Heer, behouw:

Digitized by Google

Van Ian van Brabandt hy Tot-vrydom heeft verkregen,
Van Holland dieſgelijks, tot Arkel ſeer genegen,
Toond d'Onderzaten gonſt, Veronen, groote plaatz,
Daar teckend hem de dood, het uytterſt' van ſijn kaatz.

Jan de 13. de 19. of de 12. Heer.

Jan de 13. Heer *Jan* des Sterken Soon, trouwde *Bartraad*, of *Berta*, Graaf *Geerid van Sterkenburgs* - Dochter, zijnde Sterkenburg . . . . . die hem baarde *Jan*, ſijnen Na-volger: *Geertruid*, getrouwt met *Huyberd* de 3. dies naams, de 5. Heer van Kuylenburg. *Floris*, die na den hier na-genoemdē *Hugo Botter-man*, Heer wierd van Botter-ſloot, Spijk, Blokland, en Dalem, * *Herber van Arkel*, Ridder, en *Mabelia*, die troude *Otto van Egmond*, Bailiou van Kenemerland. Deſen Heer *Ian*, was een vroom Ridder, grootmoedigh en wijs, altijd trachtende ſijn Onderſaten Rijk te maken en vryheden te verwerven, die 't haren voordeel mochten ſtrekken. Gelukkige Onderdanen die ſulke Heeren hebben, maar hoe veel vindmer noch huydenſdaags, die niet anders en trachten dan haar Gemeenten te verdrukken, niet alleen geen nieuwe Vryheden voor de ſelve verkrijgende, maar d'oude te niet doende, en haar Onderſaten niet handelende als mede-leden, maar als ſlaven.

* Aard Kemp. Iac. Dalemsb. fol. 3. & ſo.

Door dien deſen Heer *Ian*, mede was in den Oorlog tuſſen Hertog *Ian van Braband*, en Graaf *Reynold van Gelre*, om 't Hertoghdom van Limburg, waar door hy ook voor Gorinchem eenige vryheden kreeg, ſoo ſal ik d'oorſaak van dien, wat breeder verhalen. In 't jaar 1276. na dat Hertogh *Henrik van Limburg* geſtorven was; verviel 't Hertogdom op *Adolf*, Graaf van den Berg, die 't al langh te voren verkocht had, aan *Ian*, d'eerſte dies naams, de 29. Hertog van Braband, voor een groote ſom' geld: Dies Hertogh *Ian* derwaards reyſde, om 't Land aan te veerden; *Reynold*, ten Echte gehad hebbende *Limburgs*-Dochter, eygende ſich 't bewind van Limburg ſijn leven lang toe, hoewel ſijn Vrou voor haar Vader geſtorven was. In Hertog *Ians* hulp waren, de Graaf van den Berg, Graaf *Walraven van Gulik*, met ſijn Broeder Heer *Geerid van Caſt'ren*, Graaf *Everard vander Mark*, en *Henrik van Wijndeke*, ſijn Broeder: De Stadt Keulen, en veel Edelen, ook Heer *Ian van Arkel*, met ſijn Macht: Graaf *Reynold van Gelre*, had te hulp Heer *Zifrid van Weſterburg*, eerſt Biſſchop van Keulen, Graaf *Henrik van Lutzenburg*, en *Walraven* ſijn Broeder, Heerē *Walraven van Valkenburg*,

1276.

Ian

Digitized by Google

Ian van Limburg, *Henrik van Weſterburg*, en andere; doch wierd gepeyſt, en we'er gebroken: Dan alſoo *Aard Kemp* 't vervolgh deſes Oorloghs ſteld, in 't jaar 1288. dat my dunkt miſverſtand te zijn, om dat Heer *Jan*, in 't jaar 1287. ſijn brieven van Tol-vrydom kreegh, door de dienſten in deſen krijg gedaan, die voor de belooning geſchied zijn: Soo ſal ik ontrent dien tijd de ſelve voort verhalen: Nu ſullen ſich allenſkens meer en meer beginnen t'openbaren de byſonderſte ſaken en gelegentheden van Gorinchem, en 't Land van Arkel, een voorneme oorſaak deſes geſchrijfs. In 't jaar 1277. is gemaakt het Dijkrecht tuſſen de Lek en Merwe, totter Zijdwen, of Zijven toe, waar van 't kort inhoud volghd, gelijk ik in meening' zy van alle Brieven, Keuren, Hand-veſten, of andere Schriften die ik verhaal, te ſtellen, niet 't geheel van woord te woord, maar alleen 't kort inhoud, of den volkomen zin. *Floris*, Graaf van Holland (de 5. dies naams de 11. Graaf, Koningh *Willems* Soon) * bekend by Raad ſijnre Edelen, Heeren, *Dirk van Hairler*, *Willem van Brederode*, *Henrik vander Lek*, *Sweer van Apkon*, en *Otto van Slingeland*, Ridderen, *Jan van Arkel*, *Hugo Boter*, *Aarnd van Lieſveld*, *Herberen vander Lede*, *Gijſbert van Langeraak*, *Willem Mol'naars*, *Zeger van Rade*, *Herberen vander Merwede*, *Tellinx Tolinx van Niemands-vriend*, en *Willem Bleſkens*, Knapen, te hebben geſet eenen omgangh des Dijks, der Zijdwende tuſſen de Lek, en de Donk, by ſijn geſworen Heemraders ordening. [1] Hy kieſt 13. Heemraden, (geſproten uyt 't Hoogh-duyts woord, Heym, als Raaden van dien Heym, of Woon-plaatz) van Zuyd-Holland 8. van de Lande 's Heeren van Hailars 2. van *Jan van Arkels* Land 1. van *Hugo Botters* 1. en van *Gijſbert van Langeraaks* land 1. [2] Op drie tijden in 't jaar ſchouwen, in Mey, by *Sant Jan*, mid-zomer, en by *Sant Merten*, in de winter. De Dijken zijn geſet van haar Naar-damme, by 't water Gieſſen, ter Noord-zijde-waard, ter Merwen toe. De Dijken ter Merwe in de neder-gang, tot den opgang der Lek, tot Ameyde toe, en vander Ameyde totter voornoemde ſtede, de Donk geheeten. Na elke Schouw ſal weſen een Achter-ſchouw, tot ordeningh der Heemraders: Elken Rechter van yder Schouw ſal eens om-gaan, dien Dijk in ſijn Ambacht, ſoo hy wil. In welken om-gangh die Ban ſal weſen van 4. penningen Hollands: in den anderen van 8. penningen, en in den derden 12. penningē. De Dijk-ſchouwer, yemands gebroken Dijk makende, ſal ontfangen twy-ſchatgeld, (dubbeld) van den eygenaar, van d'overblijvingh dies gelds, en ander vervallen, ſal de Dijk-ſchouwer den Graaf rekeningh doen, die d'on-oirboirlijke ten Ambacht af, en andere aan magh ſetten.

1277.

* Aard Kemp. Iac. beſte Hant-veſt-boek. fol. 38. 39. 40.

Digitized by Google

Den Bode, of Stede-houder, voor de breuking des Dijks, ſijn geld niet willende uytleggen, ſal 't d'Ambachts-heer, of Rechter, in dat Ambacht doen, en twyſchat, (of twee-voud) nemen, houdende boven ſijn uyt-geleyd, een deel, en de twee deelen den Graaf. Al die ter ſchouwe of makinge der Dijken komen, neemt den Graaf, en ſijn geſworen Edel-luyden in beſchermingh. De Graaf ſal den Ambachts-heer, of den Rechter, doen uyt-reyken, 'sGraafs Recht, van elke Schouw van dien, die onder dien Rechter zijn, en weder aan den Rechter van dien, die onder de Graaf zijn. Een zimpel Ban ſal weſen vijf ſchellingen, en een gemeen Ban 20. ſchellingen Hollands. In wiens Dijk vol, en geloofd zijnde, eenen wiel braak, die moet de gemeente van dien Lande weder dijken, ten vollen, maar ongeloofd zijnde, dies dijk-eygeners goed ſou daar toe gaan, ſoo verr' als 't ſtrekte, en daar na de Gemeente, Graaf en Edelen, verbinden hun. Soo yemand deſen Dijk en Zijdewinde pooghde te breken, geſamender hand met alle die binnen dien Dijk woonen, hun tegen te ſtaan, van wat vrienden ſy zijn, of van wat Heeren geſteld. Wat Ambachts-heer of Rechter, ter Schouwe niet en quaam' op den Dijk, om ſijn penningen uyt te leggen, of 't nood waar, in ſijn Ambacht, ſal gelden aan de Graaf honderd ſchellingen Hollands, en de Beſchouwer ſal die penningen uyt-leggen en genieten, als voren. Wie van de Heemraden niet komt ter geſetter beſchouwingh, verbeurt aan de Graaf elken dagh tien ſchellingen, en den leſten dagh, tien pond Hollands. Gegeven, in't jaar 1277. ſwoenſdaags na Paaſchen. In't jaar 1280. verleend' Graaf *Floris* voornoemd dien aangaande * noch eenen Brief, by Raad ſijner Luyden, woonende tuſſen de Merwe, en de Lek: dat alle jare, op de 3. tijden in den voorgaanden Brief, geroerd, by de Bailliu van Zuyd-Holland, of ſijn Gemachtighde, en de Heemraden, ſullen geſchouwd worden, de Hooft-dijken leggende tuſſen de wateren van de Merwe, en vander Grave of Graft van Schelluinen, die men heet Schelluinze-ſloot neder-waard, tot 't water vander Lek toe, voort al de Dijken, daar tuſſen leggende, die gemeenlijk Domeynen worden geheeten, en den Dam van Gieſſen, die hy de ſelve ſijne luyden geoorlofd hebbe te Dijken, wanneer ſy willen, over den water Gieſſen, noch de Dijken des voorſz. waters van de Lek, opwaard gaande, totter Ameyde toe, en vander Ameyde totter Donk, beloovende ſijne luyden dat hy Heer *Jan* Ridder van Arkel, met redenen ſoo ſal bewegen, dat die na orden der Heemraden ſijn Land, alſoo ſal doen Dijken, dat de andere Landen daar door geen ſchade ſullen lijden, en ſijnen Dijk ſal doen ſchouwen, in dier manieren, en op die tijden, als die van Zuyd-

1280. * Item, fol. 40. 41.

Hol-

Digitized by Google

Holland, en of daar verſuymeniſſ' in viel, ſal de Graaf in ſijnen eygen naam door ſijnen Bailliu en Heemraden dat doen maken, en vervullen. Al die haar Dijken verliefen, overmits der Dammen daar tuſſen gelegen, die nu gedijkt zijn, of gedijkt ſullen worden, ſullen ander Dijken tuſſen de voorſz. Waters na orden der Heemraden aannemen, of ſullen houden na gelegentheyd haars Lands, die . . . wort geheiten in Duyts. Niemand magh in ſchouwen eenigen gebroken Dijk aannemen te maken voor minder geld of loon dan hun by Heemraden toe-gewijſt word. Gegeven in't jaar onſes Heeren, duyſent twee hondert tachtigh, des ander-daaghs na Palmen.

'T groot wonder in 't jaar 1282. te Heukelem geſchied, (die noch een Dorp genoemd) als elders genoegh te leſen, word by my hier over 't hooft geſien, om de dees-tijds-gezinde niet t'ontroeren, niet, als mijn gevoelen in geloofs-ſaken ſoekende te bewimpelen, maar door redenen als voren, en dat het Gorinchem noch Arkel eygentlijk niet raakt. Doch hier uyt is de Bevaard te Heukelem ontſtaan, die by mijnen tijd noch geweeſt is. In't jaar 1284. maakt Heer *Jan* te Everdingen (gelegen by de Lek, tuſſen Kuylenburgh en Vianen) een verdragh met die van den Dom, en Oude-munſter van Utrecht, van haar Waterleydingh in de Zeerik, Enc, en de hoog' ſchouw van Arkel, Vianen, Everdingen, z ijnde den inhoud, als hier op 't kortſt volght. Heer *Jan van Arkel*, doet yder weten, * dat hy die van den Dom, en Oude-munſter t'Utrecht, *Johan vander Lede*, *Gijſbert uytten Goya*, Heeren *Sweer van Beuſekom*, *Huybert van Everdingen*, *Arnold* en *Bernd van Schalkwijk*, *Gerid van den Rijn*, *Gijſbert*, Heeren *Gijſberts-ſoon van Schalkwijk*, *A. Milre*, en *Jan Sampſon*, om te ſchutten, de ſchade langh door 't water geleden, verkocht heeft eenen Water-gangh van beneden de ſteegh, t'Everdingen langhs tot Schoonre-woerd toe, en tot Ameyden-Zijdwind, al dat binnen dien Ban-dijk leyd en aan de Lek, door de Zeerik, aan den Dam en voort die graft uyt, in't * lange Water. Onder voorwaarden, daar ſy in de Zeerik komen, ſullen ſy haar ſluyſen en dammen, houden, en aan de Lek-dijk, Quel-dammen, en als 't water in de Zeerik gekomen is, ſoo ſal Heer *Jan* zorge daar voor dragen, word'et land rijdende * en bleef ſoo 4. jaren by haar ſchuld, die in de Zeerik wateren, ſoo waar dien Water-gangh *Arkel* weder vry, maar geſchiet dat by ſchult van *Jan van Arkel*, of *Jan vander Lede*, of haar Erfgenamen dan niet vry. Drie Schouwen in't jaar d'eerſte Sondag in Mey, *Sant Jan*, en *Sant Mertens-avont*, elke Schouw een achter-ſchouw, na die 3. Schouwen, magh men met een Ambachts-heer, en twee Heemraden, den Dijk verſekeren, is't

1284.

* Aart Kemp. Iac. Dijkboek van Land van Arkel, voorder fol.

* de Lingé

* inbrek.

noot,

Digitized by Google

noot, elke verbeurte van de 3. Schouwen 5. ſchellingen, de Heemraden en een derde deel de Rechter, daar't in ſijnen Dijk vervalt, de 2. deelen en die ſal 't alles inpanden, waar den Dijk ongemaakt is, verbeurt men 3. pond, daar ſullen de Heemraden niet afgaan hy en zy volmaakt, dat' heim loven, de koſten, laſt den Dijk-eygener. De Dijkers op den Dijk vechtende, ſal die Rechter berechten, diens hoefflag', het is, maar doodſlagh, die des heerſchap is. In dien Watergangh magh niemant viſſen, met korven, noch fuyken. In de Dammen ſal men ſoo veel ſluyſen leggen als Heemraden goet vinden en die beſchouwen, als de Dijkken, en op die keur t'Ambacht in die keur vallende, verbeurt 5. ſchellingen mergens-gelijk. Acht Heemraden, 4. van de Lek, 4. van de Lange-water, ſullen ſchouwen vander Ameyde Zijdwind, tot Everdingen op den Lek-dijk, voort den Dief-wegh tot Leerdam aan't Lange-water, en ſoo 't Lange-water neder, tot Arkel, aan den Dijk van
* den Dam * Beren-waarde. *Hier blijven uyt vijf regelen, duyſter om verſtaan.* Die de Heemraden weerſpreekt verbeurt tegen elk een pond, en tegen die't in ſijn hoefflag valt 8. pond, de Richter ſal 't uytpanden en d'acht pond half hebben, d'Opſtal van de Watergangh ſal groot weſen, na oirboir van't Land: braak aan de Zijd-wind eenen Wiel, aan geloofden Dijk,
*ongeloofden. de gemeyn Polder ſou die op-maken, aan gelaſterden * Dijk, eerſt des Dijk-eygenaars goet, daar na de Polder op-gemaakt, komt hy aan't gemeyn Ambacht, met het Erf daar toe behoorende. De Zeerik gegraven wordende, ſal men d'eerd, Ooſtwaart op d'Heer van Arkels Land ſoo verr' als men kan werpen. Al die totte Schouw komen, ſullen vaſt geley hebben, van alle miſdaad. Gegeven tot Everdingen by de Kerk, Dijnſdaags in de Paas-week, in 't 1284. jaar, dat Godt Menſch wiert.

1285. 1286. Ontrent de jaren 1285. of 86. moet geweeſt zijn den 2. Oorlog tuſſen Hertogh *Jan van Braband*, tegen Graaf *Reynold van Gelre*, die *Aart Kemp*, doch door miſverſtant, meen ik, ſtelt, op't jaar 1288. alſoo Heer *Jan*, door dienſten in dien Oorlogh gedaan, in't 1287. kreeg van Hertogh *Jan* de 2. Brieven van Vrydom der Tollen voor ſijn Onderſaten, alſoo den dienſt voor de gift moet gaan. Den Hertogh lagh boven aan *Reynolds* zijde, bleven, Graaf *Henrik van Luxenborg*, met ſijn Broeder, *Henrik van Weſterburg*, des Biſſchop van Keulens-broeder, een braaf Soldaat, en meer als duyſent Edele, behalven 't gemeen volk, dit geſchiede by Woronk . . . . . .

Graaf *Reynold van Gelre*, dapper geraakt, wiert gevangen, en bleef al ſijn leven ſwak, Biſſchop *Zifrid van Keulen*, worde van de Graaf van den Bergh gevangen wech-gevoerd, men ſeyd, dat in dien ſlagh bleven de

Digitized by Google

de beſte Ridders van heel Duytſland. Om de Ridderlijkheyd van Heer *Jan van Arkel*, gonde hem Hertog *Jan* een verſoek, hy tot voordeel van ſijn Gemeente van Gorinchem, verſocht eeuwige Tol-vrydom voor haar, heel Braband deur, te water en te land; daar Hertogh *Jan*, in't jaar 1287. deſen Brief af verleent, Dat hy tot gunſt van ſijnen Neve, om deſſelfs verdienſten, al de Poorters tot Gorinchem woonende, voor haar perſonen en goeden de verſochte eeuwige Vryheyd vergonde. Gegeven des Woenſdaags na d'acht dagen, na dertiendag', in't jaar 1287. In 't ſelve jaar, Dijnſdaags na *Sant Peter* en *Pauwels*-dagh, gaf hy Heer *Jan* noch eenen Brief van de ſelve Vrydom, voor alle menſchen in ſijn Heerlijkheyd, of Vryheyd woonende, of blijvende ook voor hare goeden. Alſoo Heer *Jan* ook groote dienſten gedaan, had, *Floris* de 5. Graaf van Holland, om te wreken op de Vrieſen ſijn Vaders Koning *Willems* dood, verleende hy de Heer van Arkel, in't jaar 1289. deſen Brief: Dat hy alle menſchen tot Gorinchem woonende, eeuwelijk geeft, alſulke Vrydommen als ſy van ſijn Voor-vaders tot nu toe gehad hebben, te weten, dat ſy door al ſijn landen, Tol-vry reyſen mogen. Geſchied t'Utrecht, Sondaags voor *Sant Valentijns*-dagh, Saterdaags voor *Sant Merten*, 's jaars 1290. heeft deſelve Graaf *Floris*, die van de Stadt Grave op de Maas * gelijke eeuwige Tol-vrydom, in Holland en Zeeland gegeven, alhier geſteld om ſien of 't namaals over Gorinchem mê ſtrekt: 's Jaar daar aan was ſoo grooten duyren tijd, over de geheele Wereld, dat veel menſchen van honger ſtorven. Ontrent deſe tijd, immers voor de dood van Heer *Jan*, is 't gebeurt, dat ſijnen Soon, Jonkker *Jan van Arkel*, tot Gorinchem op de ſtraat eenen vrolijken ſchoonen Jongen *Koomen* ontmoette, die hem om Godts-wil bad, ſijn marſſ' te verbeteren, Jonkker *Jan* ſeyd al lacchende, wilt ghy my goede rekeningh doen, alle jaar, ik ſal u geven ſoo veel als u marſſ' nu weerd is, de winſt ſullen wy deylen, den *Koomen* beloof 'et: Den Jonkker gaf hem een deel geld, den *Koomen*, 't eynden 't jaar weder te Gorinchem komende toont ſijn verbeterde marſſ', meer dan de helft, willende den Ionkker ſijn deel geven, Ionkker *Jan* lacchende, gaf hem noch een deel geld, latende hem 't ander houden, belaſtende ſijn ſaken wel waar te nemen. Deſen *Koomen* droegh ſich ſoo wel, dat hy in korte jaren een rijk Koopman worde: hiet den *Arkelſen Koomen*, want in wat vremde landen hy quam deed' 't Wapen van Arkel maken. Ten leſten trouwde hy een rijke Wedue te Genua, in Italien, vermaarde Koop-ſtadt aan de Liguſtize Zee, tegen over 't Eyland Korzika. Hy wierd uyttermaten rijk, en deed het Wapen van Arkel treflijk ſtellen

1289.

1290.

* Tolb. Mr. Henr. Cornel. pag. 54. 1291. En int ſelve jaar 1290. maakt de voorſz. Graaf Floris, Heer Ian van Arkel, Otto, Heer van Aſperen, en noch 10. andere Heeren, Ridders van S. Iacobs Orden. Siet hier van breeder Marc. Zuer. Boxhorn. Tonneel. Holl. pag. 48. 49.

Digitized by Google

voor ſijn huys, daar hy woonde. Dat 't goet doen niet ongeloont blijft, ſal hier na aan deſen Ionkker *Jan* blijkken. Na dat Graaf *Floris van Holland*, de 5. dies naams, Koningh *Willems*-ſoon, van Heeren *Geerid van Velſen*, *Herman van Woerden*, *Gijſbert van Aamſtel*, *Arend van Benſcop*, *Geerid van Krayenhorſt*, *Willem van Teylingen*, *Willem van Zaanden*, en haar aanhangers door *Velſens* hand vermoord was, * in 't jaar 1296. den 5. van Hoymaant, ſijn Soon *Jan* in Engeland zijnde, en aldaar getrouwd hebbende *Elizabeth*, Koning *Eduwaards* de 1. Dochter, is Graaf *Jan van Henegouw*, Soon van Graaf *Jan van Avennes*, en *Alis*, Koningh *Willems*-ſuſter, Muy van den vermoorden Graaf *Floris*, in Holland gekomen, om 't Land in't afweſen van ſijn Neef *Jan van Holland*, te regeeren. In 't navolgende jaar 1297. de Vrieſen, haren ingewortelden aart van oproer gebruykende, heeft Graaf *Jan van Henegouw* als Land-vooghd, tegen hun mede gebrocht ſijnen getrouwtſten vriend Heer *Jan van Arkel*, en Heer *Niclaas van Putte*, met haar Schepen, verbranden Enkhuyzen, en verſlaande veel Vrieſen, doch verſtaande dat ſijn Neef Graaf *Jan van Holland*, uyt Engeland over-gevlott was, vertrekt alleen met weten van *Arkel*, ſtillekens na Henegouw. Graaf *Jan van Holland* voornoemt, na ſijn hulding', dê machtigh volk vergaderen, Heer *Jan van Arkel*, hem mede te hulp komende tegen de Vrieſen, ſy ſlaan den 2. van Gras-maant, by Alkmaar, op de wijde plaatz Veronen, *Gouthoeven* ſeyd * Wijde-geeſt, Holland wind, doch *Arkel* word verſlagen, en tot Gorinchem begraven. Dit Veronen noemt *Gouthoeven* * Vronen, en om dat men niet veel beſcheyd in de Hollandſe Cronijk daar van vind, ſeyd hy, verhaalt hy 't wat breed, doch niet ſeggende uyt wien. Dit's den ſin van ſijn ſeggen: Niet verr' van Alkmaar, tuſſen de Dorpen, Koe-dijk, Lange-dijk, en *Sant Pancraas*, heeft over 315. jaren groote een Koopſtadt geſtaan, Vronen genoemd, daar de Weſt-Vrieſen, willende tegen Holland oorlogen, haar vergadering hielden: na deſes Stadts-naam worden de vruchtbaar koorn Landen, tuſſen die drie Dorpen leggende, de Vroon-landen genoemd, hebben een eygen Rent-meeſter, gezeyd, van de Vronen, Te Valken-oogh Dorp, daar ontrent is noch een Metalen Klokſken te Vronen, 't jaar 1280. gegoten, Vronen kop'ren Zegel, is korts daar noch gevonden, by een Kuyper geſuyvert, in was uytgedrukt, en bewaart in de Kamer van Rekeningh in den Haag', zijnde eenen op-zienden Arent met uytgeſtrekte wieken, een Sweerd aan de ſlinkker-zy. Deſe Koopſtadt lag bequaam by eenen loop uyt den Rijn, voor-by Krabbendam vlietende, Kermerland afpalende, waar van noch by de Vroon-landen een afloo-

* Cron. Holl. 1296.

1297.

* Gouth. pag. 348.

* Gouth. pag. 84.

pen-

Digitized by Google

pende ſtroom word geſien, den mond van de Haven, voor Schepen uyt Zee, tot aan 't Markt-veld van Vronen, noch ſoo genoemd. De Stadt, door rijkdom trotz, de Graven ongehoorſaam, is, door Graaf *Ian van Henegouw* belegert, doet groot geweld, vindſe te ſterk en te wel verſien, maakt verſtand met den eenen Burgermeeſter *Phobus*, die voor een leerſ' vol geld een van de poorten ſnachts, den 3. van Lente-maant 1303. geopent heeft, de Hollanders ingekomen plonderen, verbranden en vernielent al, d'Engelſe de Graaf te hulp geweeſt, nemen een metatale Klok mê, die te Lonnen noch bewaart word. Graaf *Ian van Henegouw*, verbood deſe Stadt ten eeuwigeu dagen weder te bouwen, latende de ploegh door haren grond trekken. *Phobus* op 't Slot Nigenburgh by Alkmaar gevangen, (door wien volghd niet) is in eenen Toorn (ſoo men ſeyd) levendigh gedolven: dien Toorn ſoo langh hy ſtond, hiet *Phobus* Toorn. Aan't Kerk-hof van de vernielde Stadt, wiert een groot houte kruys geſteld, met Latijnſe woorden't jaar-getal, aldus verduytſt, *Siet de Moeder van Vrieſland valt neder*: en wierd lange jaren van de nakomelingen onderhouden.

Hier komt nu weder Ian, een machtigh Arkels Heer,
Voor al die'r zijn geweeſt, in hoogheyd's werelds eer,
Den booſen Pellegrim hem na-laat 't Land van Lede,
En Haaſtrecht, ſoo den held Huyg' Botterman ook dede,
Spijk, Blokland, Botterſloot, van Cleef een Edel kind,
Sijn Soon te Keulen trouwd, alwaar zich die bevind
Een machtigh Ridderſchap, maar in het peerds-loops-ſteken
Heeft ſijn ervarentheyd in't hooghſte top gebleken,
Wierd Prins van al dien hoop, hy brocht mê van den Rijn
De Kruys-broers t' Aſperen die'r langh gebleven zijn.

Jan de 14. de 20. of de 13. Heer.

NA 't afſterven van *Ian* de 13. wierd ſijn Soon *Ian* de 14. dies naams Heer van Arkel, in't jaar 1297. hy kreegh ten huwelijk *Gimgard* noch 1297 eenige Erf-dochter van Heer *Henrik van Voorn*, Burg-graaf van Zeeland, by de welke hy had *Ian*, na hem Heer *Kunegond*, Vrou van *Iohan* de 5. de 20. ende leſte Heer van Heuſden, uytten ſtam van *Robbert* de eerſte Heer, alſoo deſen Heer *Ian*, Heuſden verkocht aan Hertogh . . . . . van Braband, en *Mabelia*, die tot eenen Man kreegh, Heer *Sweer van Abkoude*, en *Wijk te Duerſtede*, Ridder. Heer

Digitized by Google

Ian van Arkel voorsz. verkocht in't selve jaar den Achter-dijk, die van Oosterwijk, Kekum, Westeringen, en Rietveld, elk tegen sijn Erve. Dit's kort inhoud des Briefs.

* Aart Kemps beste Hantvestb. fol. 79. 80. & 80.

* *Johan*, Heer van Arkel, verkoopt die van Oosterwijk, Kekum, Westeringen, en Rietveld, alle die'r Erve binnen hebben, dien Achterdijk, haar water, eeuwelijk mê te keeren, elk tegen sijn Erve, te behouden in sulken recht als haar Erf gelegen is. Den Dijk soo breed en soo langh als hy was, in sijn Heer Vaders tijden, eer hy dien lande afgenomen wierd: hy doet leggen drie schouwen 'sjaars, op *Sant Geertruids*-avond, ter halve Lente-maand, *Sant Jan*, mid-zomer, en *Sant Merten*, in de winter, soo verr' te gaan de Schouw als sy placht in sijn Vaders, en Oude-vaders tijd, doch magh die Rechter en Heemraad, is't noot, een ander Schouw leggen, of meer, t'allen tijden in't jaar: hy beloofd voor hem en sijn ervê dien Dijk trouwelijk te houden. Geschied 'tjaar 1297. 's Maandaags na *Sant Laurens*, in Oogst-maand. In 't jaar 1298. den 5. dagh na d'acht dagen van Paaschen, heeft *Aarnd van Arkel*, Ridder, Soon van Heer *Jan de Sterke*, deses Heer *Jan van Arkels* Oud-oom, van *Reynold* Graaf van Gelre, als Momboir, van de Dochter van wijlen Heer *Otto van Zoelen*, verkregen 't Kasteel van Zoelen by de Lingen, tussen Tiel, en Buyren, met sijn toe-behooren, als 't van hem te leen gehouden word, te bewaren, tot dat de Dochter mundigh, dat self te leen ontfanght, sterft sy eer, of sonder Kinderen, sal hy 't *Reynold*, of sijn Erven vry weder leveren. In krijgs-tijd sal hy 't hem en den sijnen openen sonder 't Slot schade te doen: Ook beneerstigen dat de Kinderen van Heer *Welc*, Ridder van Zoelen, met haar Vrienden, ende sijns Arkels Vrienden, haar Erveniss' vertyen, valt daar twist om, den Graaf sal 't slechten tot borgen t'samen, en elk bysonder, Heeren *Otto van Buyren*, *Jan vander Lede*, *Roelof*, genaamd de *Kok*, Ridders, en *Jan van Arkel*, sijn beminde Maag' Knape.

1298.

Desen Heer *Jan* uyt yverigen moed, reyst na Jerusalem, om aldaar Ridder geslagen te worden, soo 't geschied, doch vind niet in wat jaar, maar moet geweest zijn na 't laast-voorgaande van *Aarnd van Arkel*, om dat hy daar noch Knape genoemd word. In't weder-keeren, komende in Italien, by Genua, wierd hy en de sijne van alles berooft, uytgesondert, kleed'ren: Hy suchtende, sonder geld of kenniss', troosten hem sijn Dienaars, seggende, dat sy voor hem de goede luyden souden gaan bidden: binnen Genua komende dorfin geen herberg gaan, maar besocht ons' L. Vrouwen Kerk, en bad Godt om hulp. Sijn Dienaars loerden van straat tot straat of sy yemand van kennis vonden: Eyntelijk in

Digitized by Google

in een ſchoone ſtraat, ſagen ſy 't Wapen van Arkel, voor een treff'lijk huys: Sy geklopt, en gevraaght, Wie woont hier? Wie heeft dit Wapen voort huys doen maken? Men antwoord den eygenaar van't huys, vorder gevraaght, ſeyd men, dat hy geboren was uyt Ne'er-Duytſland, ſy den Heer voor gevordert, en hem verteld de gelegentheyd van *Arkel*, hem als ſijn Landſman ſonder twijffel bekend. Den Huys-heer, ſey, wel vrolijk, Dit huys, en de helft van mijn goed behoort met recht hem toe, met ſijn geld heb ik 't gewonnen: Stemm', als van een Engel, klinkkende in d'ooren der Dienaars, Kom, ſeyden ſy, ſoo 't u belieft, in de L. Vrouwen Kerk ſult g'hem vinden, hy ras met haar voort, die in haar hert Godt hooghlijk dankten: by den bedroefden *Arkel* komende, hoe verheught hy was, is wel te denkken, doe den Huys-heer ſeyde, dat hy was den *Koomen*, die met ſijn marſſ' te Gorinchem van deſen Heer *Ian* ſoo begift was. Vier of vijf dagen was Heer *Ian* in ſijn huys, die hem de helft van ſijn goed geven wou, maar Heer *Ian* wildes niet, dan ſoo veel gelds te leen, daar hy eerlijk met ſijn gevolg mê tot Gorinchem komen kon, en hem mê-gevende een van ſijn vertrouwtſte knechten, ſou hy ſoo veel dadelijk wederom ſenden, 't welk geſchiede. Heer *Ian*, tot gedachtenis hier van, droegh altijd liefde tot de Jonge *Koomens*.

Dewijl wy nu loopen na 't gulde Jaar van 1300. en *Aard Kemp*, in ſijn kort Uyttrekſel, ſeyd, dat al voor 't ſelve jaar, de heyl: Geeſt-kapel tot Gorinchem, in d'Arkel-ſtraat, met een ſchoon ſpitz Toorn tot verçierſel van de Stadt, van d'Edele Heeren van Arkel, is gebouwt, ſonder nochtans te ſeggen by wien, of op wat tijd: Soo dunkt my dat 't ſelve alhier bequamelijk gebrocht word: Als mede van't oud Gaſt-huys, in de Gaſthuys-ſtraat, ook al voor 't jaar 1300. gefticht, tot een Gaſthuys voor d'arme Mannen en Vrouwen, genaamt na *Sant Eliſabeth*, met een Kapel, om dienſt te doen, en een bouw-huys, namaals gemaakt tot eenen Beyaard, om alderhande bedelaars t'ontfangen.

Graaf *Ian van Holland* overleden zijnde, hebben Heer *Ian van Reneſſ'*, en andere, haar geſteldt tegen Graaf *Ian van Henegouw*, die in Holland gekomen, en rechte Erfgenaam was, * ontbieden *Aalbrecht van Oeſtenrijk*, Roomſ' Koningh, Keyzer *Rudolph van Habſburghs* Soon, dat hy neder komen ſou, met heyr-kracht, de Graafſchappen van Holland en Zeeland (aan't Keyzer-rijk vervallen, om dat Graaf *Ian* ſonder Kinderen geſtorven was) met geweld aan te veirden. *Aalbrecht* komt te Nieumegen, daagd den Grave voor hem te verſchijnen, zend heymelijk Brieven van oprokkingh in Holland en Zeeland, maar die 1300.

* Rijm Cron. pag. 64.

Digitized by Google

wrochten meer liefde tot Graaf *Ian*, dan haat. Den Graaf vergadert ſoo grooten volk, als oit in Holland by een was; komt *Sant Laurens*-avond, in Oogſt-maant 1300. te Gorinchem, daar hy de Vrieſen als die wan-trouwende, afdankte. 's Anderen daags den 10. van Oogſt-maand, voer hy na Nieumegen, maar Koningh *Aalbrecht* vernemende ſijn groote macht, trok na Kranenburgh in't Land van Kleef, daar door tuſſen ſpreken van . . . . . Eerſt-Biſſchop van Keulen, vrede tuſſen den Koningh en Graaf gemaakt is. De Zeeuwen, door toedoen van *Reneſſ*, en de ſijne, voeren met hondert ſchepen de Lek op, half Oogſt 1300. den Koningh te helpen, maar die ontbood hun den beſloten vrede, en wees hun na huys. Graaf *Jan van Henegouw*, en Holland, in een ſchip op de Merwe zijnde, ſond hem Heer *Jan van Arkel*, tijdingh dat de Zeeuwen de Waal afquamen, en Tiel al verby waren, voeren voort, verby Bommel, Gorinchem, en Werkendam, maar hun werde ſoo veel wederſtoot gedaan, dat ſy de rugh voorby Workom na Heuſden voeren, daar ſy landen, en hares weeghs trokken, ſonder dat ik vorder vermaan daar van doe. Als Arkel of Gorinchem, niet anders rakende dan de tochten aldaar gevallen. Doch *Gouthoeven*, en d'oude Hollandſe Cronijk, ſtellen deſen handel van Koningh *Aalbrecht* op 't jaar 1301. maar * de Schrijver van de Rijm-Cronijk, als op die tijd geleeft hebbende, heeft 't meeſte geloof van waarheydt. Om dat Heer *Ian van Arkel*, en Heer *Hugo Botter-man*, ſijn Neve mé zijn geweeſt, in den bloedigen en vermaarden ſlag van Kort-rijk, ſoo dient d'oorſaak deſes krijghs wat hooger verhaalt. *Gwye van Dampier*, de 25. Graaf van Vlaanderen, Broeder van *Willim van Dampier*, * de 24. Sone van *Willem van Dampier*, de 23. Grave: had by ſijn 2. Vrouw, 's Graven Dochter van Lutzenburg, behalven 3. Sonen ook 3. Dochters, * d'eerſte wierd Koningin' van Schotland, de 2. Vrouw van Friveys, de jongſte *Philippina*, (van *Phlips de Schoone*, de 40. Koning van Vrankrijk ten Doop geheven) was ten houwelijk belooft, *Eduwaard*, Prins van Wallis, Sone van den grooten *Eduwaard* de 1. dies naams, Koning van Engeland, die ook Schotland onder hem brocht. *Phlips de Schoone*, was gram op Graaf *Gwye*, om deſe belooſte, ſonder ſijn believen, mits Engeland en Vrankrijk, vyand waren, en *Phlips* had ook ſelf een Dochter, die hy *Eduwaard* toegeſchikt had, als 't ook viel, waar door Vrankrijk namaals ſoo bedorven wierd, om 't verſterven van de Kroon. Graaf *Gwye*, meenende Koningh *Phlips de Schoone* te verzoenen, ſond in't jaar 1297. ſijn Dochter *Philippe*, eerlijk na Parijs, met 30. Kamenieren, in't geleyde van *Robbert van Muers*, haar oudſte Broeder, met 30. oude Rid-

Item, pag. 65.

* Rijm Cronijk van Holland. 1301.

* De Cronijk van Vlaand'ren ſeyd niet van Willem den 23. maar ſet Gwye van Dampier den 23. Grave.

* Cron. van Vlaand'ren, fol. 41. y ſo.

Digitized by Google

Ridders: *Robbert* bleef by geval buyten Parijs, *Philippe*, in 't Hof komende wierd van *Iohanna van Navarre*, Koningh *Philips* Vrouw, met haar gevolgh gevangen. Hier begind den Oorlogh uyt te barſten: De Koning en Koningin van Vrankrijk geſwollen van gramſchap, vergiften de teere *Philippe van Vlaanderen*, die 't beſterft, en worgen de 30. Kamenieren, en werpenſe in de Zeyne, hingen de 30. mede-gekomen Ridders aan de galge. Gal-braking, ja dulle verwoedheyd, eer ontſinnige menſchen, dan voorſichtige Koningen, betamende, brand in yver Vlamingen, om deeſ' moorden te wreken: 't geſchied, den Oorlog' dondert op't hartſte: *Phlips de Schoone*, vermeeſtert bynaaſt heel Vlaanderen, ſend daar, om te regeren ſijn Broeder, Graaf *Carel van Valois*, (Vader van *Philips van Valois*, d'eerſte die van den naam *Valois*, Koning van Vrankrijk wierd.) Door valſen raad van deſen *Carel van Valois*, reyſde Graaf *Gwye* met ſijn 2. oudſte Sonen *Robbert van Muers*, en *Ian van Nevel*, en noch 43. andere, in de Cronijk van Vlaand'ren * alt'ſamen genoemt, na Parijs, om den Koning genade te bidden, die heet-vlammende vergramd, hen ſien noch hooren wilde, maar elk byſonder gevangen dê ſetten. Dit verloopende tot het jaar 1302. *Iacob van Samtpol*, der Koninginnen van Vrankrijks Oom, Land-voogd van Vlaanderen, overlaſt de Vlamingen ſoo, dat ſy hem te lande uyt dreven: Koningh *Philips* (en noch meeſt de Koningin grouwelijk verſtoord) vergadert veel volk, uyt heel Chriſten-rijk, quam 't Krijgs-volk te Parijs, niet om Vlaanderen, maar door aandrijving' van den Paus *Bonifacius* de 8. om de Zarazijnen weder uytte Koningh-rijken van Maiorke, en Melinde te drijven, die ſy korts ingenomen hadden, tot welken eynde de Paus aan den Koning, en Koning aan alle Chriſten Prinçen ſchreef, om te Parijs te verſamen, als 't geſchiede. De Koning brocht al dit vergadert volk, daar toe dat ſy na Vlaand'ren reyſdê, om ter Sluys 'tſcheep te gaan, voor hebbende heel Vlaand'ren ten grond toe te bederven. Graven *Robbert van Artois*, en *Iacob van Samtpol*, der Koninginnen Ooms waren Overſte van 't Heyr, die voerden op haar helmen eenen brandenden beſem, betekenende dat ſy heel Vlaand'ren ſouden ſuyveren, en kaal maken, en vegen't met vuyr. De Koningin beval haar, dat men al de Seugen (de Vrouwen) van Vlaand'ren de borſten affnijden, en al heur Verkenen (de Kinderen) met ſweerden deurſpeten ſou. Heer *Ian van Arkel*, en * den ſterken Reus en Ridder Heer *Hugo Botterman*, ſijnen Neve, hoorende van deſen machtigen Tocht, ſitten op met een groot gewapent geſelſchap, reyſen eerſt by Koningh *Phlips de Schoone*, bieden hem haren dienſt, bereyd met den haren voor in den

* Cron. Vlandr. fol. 43.

1302.

* Cron. v. n. de Sauvagie van Fontanelt. in Bryc.

ſlag

Digitized by Google

ſlag te ſtaan, maar wierden, om 't eyſſen van haar groot Zold verſmaad: Sy by den Jongen Prinçe van Vlaanderen (des gevangen Graaf *Gwyen* Soon) aanboden, en eyſſen als voren: die hun ſiende, ſoo grof van Lichaam, ſoo ſtout in woorden, ſoo wratigh in't eten, elk voor twee mannen ſpijs, neemtſ' aan: ſoo hy ook doet eenen *Ian van Reneſ'*, een vroom man, dat een geeſtelijke Broeder *Willem van Reneſ'*, onderſaat van de-
Cron. van Vlaandr. fol. 45. ſo. ſen *Reneſ'*, ter Doeſt, in 't Mord-vrye, hoorende * yverende voor Vlaanderen, gaat ter Doeſt in de ſtal, neemt met hem 2. merryen, verkoopt, d'een voor een ſweerd, eenen grooten ſterken ſtaf, en een luttel geld, op d'ander reed hy na Kort-rijk, en deed in den ſlagh ſoo veel vrome ſeyten als yemand. Den Strijd-dagh gekomen, namelijk den 11. van Hoy-maant: Vlaanderen ontbied *Arkel* en *Botterman*, dat de Franzen aan-quamen, *Hugo* gaf geen antwoordt, maar verwoedigh als een grimmende Leeuw, begon uyttermaten water te maken: Dit den Vlamingh geſeyd, wierd hoogh verſtoort, zend ander-maal, om dadelijk te komen, midd'lerwijl waren *Arkel*, *Botterman*, en hun volk gewapent, en torſſen voort. Den Vlaming vraagt met toornigh gemoed, Men wilde voor in den ſtrijd ſtaan, doe den vyand verr' was, Is men nu vervaard nu hy by is: Neen, ſeyd *Botterman*, 'k heb my in als bereyd, om d'edelſte Banier van Chriſten-rijk onder de voet te rukken, of dit lijf daar voor: de Vlamingen ſweld de moed, ſy haar volk in orden: de Franzen in 3. troppen: in d'eerſten met *Robbert van Artois*, de Koningen van Majorke en Melide: in de tweede *Ian ſonder Genade*, Graaf van Ooſtervant, oudſte Soon van Graaf *Ian van Henegouw* en Holland, met 6000. man: de 3. onder Grave *Iacob van Simpol*. Aan de Vlaamze zijde ſtonden Heeren *Ian van Arkel*, en *Hugo Botterman*, met haar volk, al ſtoute, ſterke, mannen voor aan, ſy metten haren, verſloegen d'eerſten hoop der Franzen, met grooten arbeyd, en wonnen vromelijk de Banier van Vrankrijk, die ſy met groot brommen den Vlamingh leverden, genietende *Arkel*, boven de zoldy, groot geld, juweelen en Vryheden. De Franzen deylden t'onderſpit, daar bleven (ſoo men't ſeggen magh volkomen geloof geven, dat *Aard Kemp* nochtans vol uyt ſteld en noemt, waar uyt) aan de Franze zyde, elf duyſent Prinçen, Heeren en Edelen, en 8000. and're vrome mannen, daar onder mede de Koningen van Majorke en Meliden, de Hertogh van Loreynen, *Geverd* Graaf van Vierzon, Soon van Hertogh . . . . . van Braband, de Biſſchop van Bellevaak, de Prins van Albemarche ſijn Broeder, de Graven *Robbert van Artois*, *Rodolph van Nigelle* Coneſtabel van Vrankrijk, *Iacob van Simpol*, *Ian ſonder Genade*, Graaf van Oo-

Digitized by Google

Ooſtervant, *Lodewijk van Klermond*, de Prinçen van Champaingien, Noortford, en Clarion, de Graven van Baarn met ſijn drie Broeders, *Tzye Bolonnoijs*, met ſijn Broeder *Govert Tzweſſen*, *vander Mark*, *Dammertijn*, *Momeljard*, *Foreys*, *Marle*, *Hen*, de Heeren van Kraynen, Wezemaal, Alengijn, de Kaſteleyn van Rijſſel. Deſen ſlagh ſeyd *Aard Kemp*, *was* den 11. van Hoy-maand, in 't jaar 1302. doch Cronijk van Holland ſeyd den 11. van Oogſtmaant. De Heer van Arkel, en *Hugo Botterman*, ſijn Neef, bleven na de ſlagh noch een tijd in Vlaanderen, daar Heer *Hugo* (door 't gedrangh in den ſlagh van binnen gequetſt) ſtierf, en wierd t'Axel in een ſchoon Tombe verçierd, met ſijn Wapen begraven. Heer *Jan*, doe ſijn wonden geneſen waren, reyſt met grooter eeren na Gorinchem, en overmits Heer *Hugo* geen kinderen na-liet, beſtorven aan Heer *Jan* de Heerlijkyen, Blokland, Botterſloot, Spijk en ander goeden, die hy weder gaf aan ſijn Broeder *Floris van Arkel*, maar die't jaar 1330. ook ſonder kinderen ſtervende, zijn de ſelve Heerlijkheyden weder aan de Heer van Arkel gekomen. Hier voor in't leven van Heer *Jan de Sterke* is verhaelt de booſheyd van Heer *Folpert van Leerdam*, en ſijn quaad eynde, ook dat ſijn Soon *Pelgrim*, in dien niet te boven gingh, hem in ondaad gelijk was. Deſen *Pelgrim* ſijn rol van godlooſe moedwil geſpeelt hebbende, voer daaghs na *Marien* Hemelvaard, d'een ſeyd 't jaar 1304. d'andere vijf, met veel volk tegen den avond over de Lek, in 't Sticht van Utrecht, 's nachts beroofden hy de Dorpen, ſtakſ' in brandt, en ving de huys-luyden, den roof eerſt overſchepende by Beuſekom: hy vernemende dat de Ridders en Gemeenten van't Sticht hem vervolghden, haeſtigh na 't water, en met den Canonik, Jonkker *Aard van Buyren* leſt in't ſchip, de Schippers, 't Zeel, daar 't ſchip mê gemeerd was, los: Hoor wat grouwelijks: Een Swart Man, op een groote ſwarte Merry, die vreeſſ'lijk runnikte, komt rijden na 't ſchip: ſy alle als mede Pelgrom ſchrikkelijk verveerd, ſchreeuwen, ſteek af, ſteek af, maar den Swarten Man, met ſijn Merry, ſprong van den dijk in't ſchip, dat te grond ſonk, daar ſy alle verdronkken. Grouwelijk dan grouwelijk, indien't waar is: een groote waarſchouwingh voor alle godlooſe. Of dit, en 't geen *Gouthoeven* * ſeyd, een of verſcheyden is, ſtaat te bedenkken. Hy ſeyd, in't jaar 1304. den 12. October, is Heer *Jan van Reneſſ'*, met Heeren *Jan vander Lede*, *Aarnd van Aamſtel*, *Weſſel van Everdingen*, *Aarnd van Buyren*, Ridders, uyt vreeſ' ſijnder vyanden, ſtil uyt Utrecht gegaan, in een kleyn Schipken, om over de Lek te varen, voor Beuſekom, by Kuylenburgh, maar haarder veel, met ſware harnaſſen in't ſchipken zijnde, is't te grond gegaan

1304. 1305.

* Gouth. pag. 380.

Digitized by Google

en zijn alle verdronkken: 't ſchijnt een te zijn, doch 't recht beſcheyd is my onbekent. Heer *Pelgrim* wierd geviſt, en te Marien-weerd begraven aan de Lingen, tuſſen Deyl en Eynſpik, 't Land vander Le, Leerdam en Haaſtrecht, quam aan Heer *Jan van Arkel*, door den Graaf van Holland, dieſe met recht aan hem gewonnen had, mits *Pelgrims* booſheyd, en gaf die Heer *Jan* weer over, om ſijn deughd, en ook als recht erfgenaam, en Heer *Jan* gaf die aan ſijn jonger Broeder *Floris van Arkel* en ook Dalem.* Na *Pelgrims* dood dorfd' niemand komen by den Werf daar 't oude Slot vander Le geſtaan had, waar op hy geboren was: 'tgeſicht wiert van ſpoken, 't gehoor van menigerley ſchroomelijke ſtemmen, den reuk van vuylen ſtank gequeld: veel daar opgeweeſt zijnde, hadden haar ſinnen of macht van ander Leden verlooren, en bleef ſoo ſtaan, lange jaren, datter geen menſchen by dorfden komen. Eyndelijk twee jonge ſtoute mannen, willende d'oude niet gelooven, gingen op eenen middagh op den Werf, quamen in een vervallen kelder, daar d'een verſchrikt weer uyt quam, d'ander wierd vaſt gehouden, als of hy met ketenen gebonden waar, ſonder yemand te ſien, riep en ſchreeuwde, bleef daar ſoo langh, tot dat den Prieſter quam, die hem met gebeden en dienſten verloſte, hoorende een ſchartzende ſtemm', had u den Schepper aller dingen niet beſchermd, ik ſou u als ſtof der Sonnen vermaalt hebben. Daar na dê Heer *Jan* ſoo veel gebeden en dienſten doen volgens de gewoonte der aal-oude Roomze Kerke, dat den Almogenden Godt, drie reyſen ſulks gedaan zijnde, de plaatz ſoo reynighde, dat noyt na die tijd eenige veryaarlijkheyd daar meer geſien noch gehoort wierd.

* Aard Kemp Iac. Dalemsb. fol. 3. 4 fo.

In 't jaar 1305. heeft Heer *Jan* eenen Brief verleden, van't Waterſchap des Lands van Kuylenborgh boven den Dief-dijk, mette ſluyzen op de Lingen: dit's in 't kort den ſin: *Jan*, Heer van Arkel * bekend verkoft te hebben om een ſom, hem voldaan eeuwelijk en ervelijk, eenen Watergangh, aan Heer *Gijſbert uyten Goy*, Ridder, *Jan van Beuſekom*, en *Gijſbert van Kaatz*, Knapen, met al 's Lands behoef, gelegen van oorde, door 't land, ſoo *Jan van Beuſekoms* gericht gaat, aan't Langs-meer toe, en Langs-maar-weg' aan d'over-zyde, tot des Biſſchops-grave, en die Langs-neder-waard, tot het end' van *Jans* en *Gijſbert* voornoemts Heerſchappen, aan de Zuyd-ooſt-zyde, en van des Biſſchops-grave, deur't Land, ſoo harer twee'r Heerſchappen gelegen zijn, ten * Dief-dijk-waard: aan d'ander-zy van Kodden-orde neder-waart, den Lek-dijk, tot aan den Dief-dijk toe, en die langs ter Lingen-waart, tot daar *Jans* en *Gijſberts* Heerſchappen keeren. Met voorwaarden

* Aard Kemp Iac. Dijkb. voor den folio.

* Hier voor in 't jaar 1282. word genoemd den Dief-wegh, nu den Dief-dijk, ergo, moet dien Dijk tuſſen deſe jaren gemaakt zijn.

Digitized by Google

den dat Heer *Jan van Arkel* al 't water, vallende binnen de voorſz. omloop en ſy hem toebrengen, aan den Dijſ-dijk, in de Weteringh, daar als voren, *Jan* en *Gijſberts* Heerlijkyen keeren, hy ſonder weder-ſeggen leyden ſal, nu, en namaals de Weteringh langhs tot Bruninghs-graaf, dat langhs tot midden in de Linge, en voorts in 't rechte Diep van de Merwe. De Weteringh van de Stede daar heur water ontfangen word tot in de Lingen, ſal (langh) weſen 30. mans voeten, en 15. wijt, boven aan de boorden, of minder in diepte of wijde, ſoo haar Heemraden goet dunkt. De Wetering aan elke zy, opſtal, een meet-roede van 14. mans voet, daar 't hun nood is, haar eird te leggen in graven, laiken, of vegen. Niemand magh in de Weteringh viſſen met korven, kubben, kudellen-fuiken, weren, noch geenderhande viſgaren, of die hinder aan den Watergang lijd, macht vryelijk aan ſtukken ſnijden, die viſſer verbeurd 20. ſchellingen ſwarte tornoyſe uyt te panden, d'een helft d'Heer van Arkels, d'ander helft der Koopers Heemraden. De Koopers mogen ſoo veel ſluyſen leggen 't eynden in Bruinings-grave, ter Linge-waard, als hun nut zijn, en hun word ſoo veel eird gegeven als hoir Heemraden dunkt te behoeven, om haar ſluyſen en dammen te dijken, en houden mogen die nemen daar 't hun oirboir is, vliegen hun ſluyſen in door kracht van 't water, ſy leggen die we'er ſonder verbeurnis, door ouderdom vermaakt, haar komt het oud hout, haar Heemraden en gevolgh, in 't ſchouwen, neemt Arkel in ſijn vry-geley op de ſchouw graven, laiken, van Weteringh, dammen, ſluyſen, vechtende onder hun, 't gaat Arkel niet aan. Al dit belooft Heer *Ian van Arkel*, by ſijn Ridderſchap en Chriſtelijke trouw, voor hem en ſijn na-zaten vaſt te houden, en nevens hem hebben tot meer ſekerheyd gezegelt, Heer *Aarnoud van Arkel*, Ridder, ſijn Oom, *Herberen van Arkel*, ſijn Broeder, *Ian uyten Goy*, en *Otto van Heukelem*, Knapen, ſijn Neven, op dertien-dag 1305.

In 't jaar 1307. verlijd Heer *Ian van Arkel*, aan Heer *Herberen van Arkel*, ſijn Broeder, den grooten Weerd, en eenige andere goeden, 't blijk volghd in 't kort: *Iohan*, Heer van Arkel, geeft ſijnen lieven Broeder, Heer *Herberen van Arkel*, Ridder, den grooten Weerd, (groot 45. hoeven, dat is, 700. mergen) gerechte en tiende, met 50. mergen Lands, gelegen in Reyners-koop, naaſt de voorſz. Heer van Arkels Land, aan d'een, en *Ricouds* Land, vander Noordeloose, aan d'ander zy. En noch 17. mergen, gelegen in't Land vander Lede, geheeten Hagens-hoeve, in rechten Erf-leen, hem en ſijn na-komelingen, echte geboort, van Sweerd-zyde (ook Soon, of Dochter) bid om meerder ſekerheyd, Heer *Aarnoud van Arkel*, ſijn Oom, en *Otto van* 1307.

Digitized by Google

Heukelem, ſijn Neve, dit mê te bezegelen. Gegeven, 't jaar 1307. op *Sant Bonifaas*-dagh, 't Zegel van Heer *Ian van Arkel*, was een gewapend Man te peerd, 't Wapen van Arkel op de borſt, den toom en ach-
1311. ter-dekſel met 'tſelve Wapen. In't Jaar 1311. *Gwye van Avennes* (ſoon van Graaf *Jan van Henegouw*, en Holland, Broeder van de goede Graaf
* Tronciliym. *Willem*) de 42. Biſſchop van Utrecht, zijnde * op de geeſtelijke vergaderingh te Vienne in Vrankrijk, onder Koningh *Phlips de Schoone*, by Paus *Clemens* de 5. gehouden hebben, de Vrieſen van Stelling-werf belegerd het Slot van Vollen-hoe, ſeyden den Biſſchop wilden in haar Land doen timmeren, om haar te dwingen, de Land-zaten weerden ſich vromelijk: hy des gewaarſchouwd, quam dadelijk herwaards, gebood' Heir vaard', by hem quamê, Heer *Floris* Domprooſt van Utrecht en Heer *Johan van Arkel*, Ridder, ſijn opperſte Raden, Heer *Dirk de Goedertieren van Brederoede*, en *Claas van Putten*, Baronnen en Raden 's Hoofs van Holland, met 't Hollandz heyr, en veel ſchepen: Ontlegeren Vollenhoe, en waren van meeningh met de Vrieſen te ſlaan, maar deur den ſterken wind en grooten water-ſtort, 's nachts daar aan, dat haar Tenten ſcheurden, en men 't Land niet bruyken mocht, zijn ſy weder 't ſcheep gegaan, daar de Vrieſen quamen en maakten peys.

1312. 'sJaar daar na 1312. geeft Heer *Johan*, die van Zyder-veld eenen vryen Water-gang, genaamt den Hubert: dit's 'tkort begrip des Briefs. *Johan*, Heer van Arkel, geeft voor hem en ſijn Na-zaten de Erven, gelegen op Zyder-veld, tuſſen den Lek-dijk, en ten korten Gericht, binnen den Dief-dijk, en ter ſtege van Everdingen, eenen vryen Watergangh, op ſijn geleyde van Zydervelds-veld, in de Zeerik, ſoo na den Dam deur de ſluyſen, t'Arkel in de Lingen, en voort in de Merwe. De Land-genooten in den voornoemden Ring', ſullen die ſluyſen en den Water-gangh helpen maken, mergen mergens-gelijk, maar waart dat Heer *Huybert van Vianen*, en die in ſijn Land woonen, of die in de Zeerik Weteren, (ſonder alleen die van Zyderveld) of Heer *Jan*, of ſijn nakomelingen haren Water-gangh toe-ſloegen, om redenen, daar om ſouden de Land-genooten van Zyderveld geen bekreun maken. Waart dat de Heer van Vianen, en die in de Zeerik Weteren dat uytwonnen, met koſten of dienſten, daar ſou Zyderveld niet toe gelden, of Heer *Huybert van Vianen*, en die in de Zeerik Wateren eenen and'ren Watergangh van d'Heer van Arkel kochten, tot 'sLand vordeel, daar ſou Zyderveld mê aan laſten, Arkel bekend van de Land-genooten des Rings ontfangen te hebben 16. pond ſwarte Tornoyſen, een groote Konings-Tornoyſe, tot 16. penningen te korten of niet, na gelegentheyd des koops,

Digitized by Google

koops, ſluyſen te maken, en weteringen te graven, ſullen ſy gelden hoevens-gelijk. Deſe voorwaarden zijn eeuwelijk, en al miſdeden die van Zyderveld, in't groot of kleyn tegen Arkel, ſy verlieſen haren Water-gangh niet: Arkel neemt op ſijn geley, de Schouten, en Heemraden van Zyden-der-veld voornoemt, en van Negen-hoevē tot Everdingen in manieren, als die Sluyſen en Water-gangen ſchouwen. Neffens Arkel zegelen Heeren *Gijſbert van Yſelſteyn*, *Herberen van Arkel*, *Gielis van den Boſſe*, Ridders, *Alard van Bueren*, *Otto van Henkelem*, Heer van Aſperen, *Jan van Boeſinchem*, *Otto van Heukelem*, *Jan vander Noordeloofe*, en *Gijſbert Ians* Broeders uyten Goye, Knapen, op *Sant Gregorius*-avond (xj. van Lente-maand) 1312.

In't jaar 1314. wierd te Keulen aan Rijn, een huwelijk geſloten, tuſſen den Sone van deſen Heer *Iohan*, genoemd, Jonkker *Ian van Arkel*, en *Ermgard*, (by andere, t'onrecht *Ioanna*) eenige Dochter en Erfgenaam van *Otto* d'eerſte, de 26. Graaf van Cleef, en van *Margriet van Vernenburgh*, Suſter van *Hendrik* Eerſt-Biſſchop van Keulen. Welken *Otto* een Soon was van *Dirk* de 9. de 25. Graaf, en van de Dochter van Hertogh *Aalbert van Ooſtenrijk*. Merk 't hoog' opſtijgen des huyſes van Arkel, t'elken meer en meer. Des huw'lijks-voorwaarden brochten onder and'ren mê, dat *Dirk van Cleve*, Graaf *Otten* Broeder na deſſelfs aflijven, 't Graafſchap Cleef ſou regeren ſijn leven-langh, en kreeg *Arkel* eenen Soon by *Ermgard*, die ſou Graaf van Cleef weſen: Groote Feeſt wierd over dit huwelijk te Keulen gemaakt, ja ſoo groot, dat d'Overlandſe Heeren ter eeren van dien, een Tornoy beriepen, en hielden Prinçelijke werken: In welken, neffens *Arkel* en ſijnen Soon, den Bruydegom, ook waren Heer *Iohan van Heukelem*, *Otto*, Heer van Aſperen en Akkoy, en andere ſijne Vrinden. Heer *Ian van Arkel*, kreeg daar d'eer deſer wereld, wierd gemaakt Overſte des Steekſpels, Prinçe der Ridderſchappen, een eer, voorwaar uytſtekende hoogh voor Arkel en Gorinchem. Deſen Tornoy onderſoekende, kan ik die elders dan in *Aard Kemps*, en in de gemeyne Cronijk niet vinden, 't welk my doet bedenkken dat hy onder de beroemde Tornoyen niet gekend moet weſen. *Munſterus* * beſchrijvende al de 36. Tornoyen by de Hooghduytze Ridderſchap, op-geſteld met de namen van de Prinçen, Heeren en Edelen daar verſchenen, gedenkt deſer niet, noch ook dit jaar, maar 't jaar 1311. te Ravenſburg in Swaven, den 17. en den 18. Tornoy, daar na 't jaar 1337. te Ingelheim aan Rijn, ſelfs Keulen werd niet gedacht, dan 't jaar 1179. dat Graaf *Floris van Holland*, daar't 11. Steekſpel hield: hier mê ſal ongetwijffeld over-een komen het Turnier-boekſken,

1314.

* Munſter. pag. 1045. & ſeqq.

Digitized by Google

* Bibliot. Libror. Germanicor. Claſſic. pag. 528.

M. Batholomei Calamorini, van de 36. Tornoyſen * van den tijd, Keyzer *Henriks* den 1. tot op Keyzer *Maximiliaan* den 1. gehouden. In dit huwelijk zijn geteeld 7. Sonen en 2. Dochters, waar van hier na. Heer *Ian*, van Keulen ſcheydende, nam ſommige Kruys-broeders mê, en brocht die te Gorinchem, haar-lieder Orden * had aanvang, ontrent het jaar 1216. door 5. Godtvruchtige mannen, die ſich eeuwelijk aan Godt opdroegen aan handen, *Hugo* Cardinaal, 's Paus Legaat, haar Overſte ſtelde hem te Hey, op de Maaſ' in't Land van Luyk. D'eerſte Schepenen van Gorinchem, die wy bevinden op't navolgende jaar 1315 zijn geweeſt *Ian van Slingeland*, *Vrederik die Bonte*, *Henrik Delianen Inan*, (merkt d'eenvoudigheyd dies-tijds-ſchrijvens) *Aarnt Helvoert*, *Iordaan van Malſſen*, d'ander twee ontbreken ons, ſoo ook namaals noch vele, hoewel wy gedenkken, alle be-ampte der Stadt ſoo veel mogelijk by orden des tijds te ſtellen. Droeve klachten, bittere tranen, weynigh verſchillende van *Ieremias* weenen, zijn op vele plaatſen in 't jaar 1316. geſtort, door den grooten honger, geboodſchapt by een groote vervaarlijke Staart-ſtarr': Doode Krengen ongekookt, waren luſt der graige magen, menighte van Menſchen, in Dorpen, Boſſen en Velden neer-geſwijmeld, dood, en ſtraks gedompeld, kleyne Kind'ren des Moeders borſten afgeknaagd, dan den leſten ſnik levende, nauwliks ſoo veel om doode te begraven, kinderen ter nauwer nood verſchoont, voor der Moederen mond-koſt. Toen (de gemeyne Cronijk ſeyd 1315.) woonde te Gorinchem by de Vis-brugg' over de haven, op den noordhoek van de Burgh-ſtraat, een Godtvruchtige Wedue, *Elizabeth Henriks*, deſe deyld' mildelijk haar Koorn, gedachtig 't Vrouwken van Zarepta. Eens over maal, komt een arme vrouw met veel kinderen ſchreyende van honger, ſy die aan tafel geſet, koſt en drank vol op, haar Dienſt-maagd belaſt noch een ſchepel Koorn voor haar van de Solder te halen, die mord, Vrou wy hebben niet meer dan drie ſchepel Koorn in huys, als dat op is, wat ſullen wy dan eten ? Gaat in den naam des Heeren, doet dat ik u beveel, God ſal 't verſien, ſprak de Vrou, 't Jongwijf al knorrende na boven; Hoor, Gods wonder-werk, de deur opdoende, den drangh van't Koorn dwingd haar achterwaarts, ſy na beneden, de handen van een, van blyſchap geroepen, en de Wedue, by een Bode doen uytroepen door al de ſtraten der ſtadt, dat alle behoeftige, by haar milde deylingh hadden te bekomen: Groote blydſchap voor velen. Sie hier nu een recht tegendeel, binnen de ſelve ſtadt Gorinchem op den Korten-dijk, woonde een Koorn-kooper *Gerontus*, of *Gerink* geheeten, Rijk, maar ſoo vrek als de voorſchreven Wedue mild. Deſen

* Dionyſ. mutz. Kerkel. Hiſt. voor de Tafel-

1315. Boek, daar de Schepenen van Gorinchem in ſtaan.

1316.

den

Digitized by Google

den duyren tijd ſiende aanſtappen, ſijn Solders vol Koorn, 't ſlot daar veur, d'inbeeldingh, hopen gelts voort Kooren, niet voor den Armen, om Godts-wil. Deſen dwaas is bedrogen, Godt opent ſijn milde hant, 't Kooren waſt en komt ſoo overvloedig, dat een ſchepel Rogg' in plaatz van vijf ſchellingen voor vijf grooten Tournois te bekomen was. *Gerink* ſijn Solders opent, 't Koorn te koop, maar wat was't, den ſtank te groot 't Koorn onbequaam voor menſchen of beeſten-mont, in't loopent water by nacht, ſchande voor den Gierigaart. Geloof ten vollen by de aaloude Roomze-kerk-gezinde, Soo 't de her-vormde in twijffel trekken, wy geven Godt de macht. Die van Linden, of Lienden een Vleken Kaſteel in de Neder-betuw, groote ſchade doende * aan d'ingeſeten 's Biſdoms van Utrecht, verbrandende een groot deel van 't Kaſteel Dullenburg, rukten dikwils over Rijn, namen des Biſſchops wagens en karren, met montkoſt: *Vrederijk van Zierik*, 43. Biſſchop van Utrecht Stichter of gront-legger van den Doms-tooren aldaar, onverſien van Krijghs-volk, verſoekt hulp aan Graaf *Reynout van Gelre*, te vergeefs, mits die van *Reynout de Swarte*, ſijn Soon gevangen wierd: daar na ook aan den goeden Graaf *Willem van Holland*, in't jaar 1318. die een ſchoon heyr van volk vergaderende, al ſijn Hollandſe Edelen verbygaande, Overſte daar af maakt onſen vromen Heer *Iohan van Arkel*, teeken van een machtigh aanzien: *Arkel* te velt, verbrant het Huys te Lienden, 't Stedeken van Bommel, ('t jaar 1306. eerſt geſticht) met d'omgelegen Dorpen, ringelende de vyanden dat ſy niet alleen des Biſſchops ſchade voldoen, maar ook 't Kaſteel Dullenburgh tot haar ſelfs koſt' weder opbouwen moſten, behalende Heer *Iohan van Arkel* grooten dank, van den Biſſchop en den goeden Grave, beneffens lof en weerbeloningh. Maar deez' ſijn vreugt was vermengd met droefheyt, 't gemeyn beloop van de wereltze ſaken; want op den 3. van Lente-maant in dit ſelve jaar ſtierf ſijn Edele Vrouwe *Ermgard*, (de gemeene Cronijk ſeyd *Mabelie*) *van Voorn*, die te ruſte geleyd wierd in 't L. Vrouwen Choor der Gorinchemze Kerk, onder de Tombe der Heeren en Vrouwen van Arkel, met den Sterken Heer *Ians*, en ſijn Vrouws Beelden verçiert. 'T is ook in dit jaar geweeſt, dat Heer *Iohan*, vindende behoorlijk ſijn mede-gebrochte Kruys-broeders van Keulen, een heerlijk *Kloofter* te bouwen, en de Stadt Gorinchem, ſoo dicht en vaſt betimmert, geen plaatz ledigh, om dat binnen de muyren te ſtellen, 't ſelve doch te ſtichten buyten de Borgh-poort, tuſſen de Keyzerlijke Borghd van Arkel, en de Stadt. Maar die geeſtelijke Broeders duchtende namaals eenige on-minn' tuſſen de Stadt en de ſterke Burgt, verwierpen die

*Oud Hol. Cron. diviſ. 21. Cap. 14.

1318.

Digitized by Google

die plaatz, als in nood-tijd t'onveyligh, Arkel met toestaan van sijnen Neve de Heer van Asperen, brengtze daar, alwaar 't Klooster gemaakt wierd, en sy, en hare na-saten zeting' hielden. Te verwonderen is't dat mē wel vind van die dichte betimmering', en niet van Stads Regeerders, veel min van haar inwoonders, anders dan de Schepenen, in de jaren
1319. 1319. *Willem de Jonkheere, Jan de Veer*, 1320. de selve Jonkheer, met
1320. *Willem die Zeelander*, en 1321. de voorsz. Jonkheer, met *Diederik Pamerken*, en *Willem die Broeder*, mitsgaders *Claas Hellink-rode*, Gasthuysmeester.
1321.

Heer *Iohan van Arkel*, en *Willem van Hoorne*, oudste Soon van Heeren *Geerards*, Heer van Altena, en Woudrichem, overkomen met een
1322. in 't jaar 1322. noopende den Tol, Visserye, &c. in deser voegen.
* Copye, in Aard Kemp Iac. best Hantveftb. fol. 78. ɣso. 79 & ɣso. * D' Heer van Arkel en sijn Poorters sullen vry zijn, op den Tol te Workom, en die van Workom Tol-vry reysen, te water en te land tot Gorinchem: met Schepenen brieven sal men over en we'er in beyde Heerlijkyen richten. D'Heer van Arkel, noch Poorters van Gorinchem, noch haar goed, magh men te Workom, noch in't Land van Altena besetten, ten waar zijt overgegeven hadden voor 2. Schepenen van Workom, of 4. Wethouders ten platten Lande, en over dwars-nacht recht doen, 'sgelijks die van Workom te Gorinchem, en in den Schependom. D' Heer van Arkel heeft den opslagh met sijn veir vander spliss' te Workom, tot Sleeuwijker Kerk toe, ook alle Visseryen en water aan beyden zijden der Merwen van de halve Lingen, tot Schelluinersloot toe: *Hoorne* scheld *Arkel* quijt, de manschap die hy en sijnen Vader van d'Heer van Arkel plachten 't eyssen, desen brief is by hen beyden, en *Willem*, Graaf van Henegouw en Holland (de goede) *Ian*, Heer van Heusden, Knape, en *Willem van Duvenvoorde*, Ridder, bezegeld in't jaar 1322. op onser Vrouwen Lichtmis-dagh, den 2. van Sprokkel-maand. De Dijkagie van den Lekken-dijk, waar van den Brief gemaakt is, in't jaar 1323. alsoo ik de Copye daar van niet en heb, Soo
1323. werd den onderzoeker gewesen * tot de Register-kamer van Holland,
* Aard Kemp Iac. Dijkb. voor den fol. alwaar de selve te vinden is *Libr. El. ij. Fol. xv. verso.*

Op den Kers-nacht, 1324. ten twaalf uyren, stierf den vromen en
1324. hoogh vermaarden Heer *Iohan van Arkel*, de 14. dies naams, in grooter waardigheyd geregeerd hebbende 27. jaren, en wierd begraven in sijn Voor-ouders Graff, in de Kerk binnen Gorinchem, in't L. Vrouwen Choor.

Digitized by Google

Nu komt hier we'er een Jan, na doode van Johan,
Die d'eer van't Ridder-ſpel in't Rijnze Keulen wan,
Daar deſen Ermgard van Kleef ſoo deftigh trouwde,
En wel met voorwaard ook het ſelve Land behouwde,
Maar 't was geen Vrouwen-leen, dies bleef het aan den Oom,
Mits Arkel qualijk kon, die brengen in den Toom,
Sijn negen Kinderen word deftigh van geſchreven,
Doch Otto, tweeden Zoon, is Heer van't Land gebleven.

Johan de 15. de 21. of de 14. Heer.

Johan, de 15. dies naams, by ſijns Vaders leven te Keulen, Man van *Ermgard* (andere ſeggen *Elizabeth*) *van Kleef*, geworden, kreegh by de ſelve 7. Sonen, en 2. Dochteren, elk van dien word alhier in 't kort aan-geroerd, ſonder dat wy eygentlijk weten de jaren haarder geboorte.

1. *Johan* d'oudſte, ſtierf van een quetſing', te Dordrecht in eenen Tornoy gekregen.

2. *Otto*, wierd na 's Vaders dood Heer van Arkel, en aankleven van dien, met Pierlepont.

3. *Aarnd*, Heer van Zoelen, Avezaat, Noordeloos, 't Advocaatſchap van Alblas, en Alblaſſerdam, Bergen in Krimpender-weerd, na hem, Heer *Aarnd-berge* genoemd, hy was ook Ridder.

4. *Johan*, Kanonik in den Dom, en daar na Biſſchop van Utrecht, eyndelijk Biſſchop van Luyk, Hertogh van Buill'jon, eerſte Graaf van Loon.

5. *Robbert*, Heer van Stolwijk, Vliſt, Arents-berg, ook van Aſperen, van ſijn Vrouws-wegen.

6. *Herberen*, Heer van Slingeland, Molenaars-graaf, Bleſkens-graaf, den grooten Waard, met meer ander Dorpen, en Heerlijkyen.

7. *Willem*, (by andere *Johan*) had de halve Heerlijkheyd van Lopik, Bokhoven, Haaſtrecht, met 't Slot te Goudriaan, maar hy ſterf jongh, en de Heerlijkyen quamen weer aan ſijn Vader.

1. *Mabelia*, d'oudſte Dochter, trouwde heymelijk Heer *Boet* (de kleyne Cron. zeyd *Bot*) *vander Eem*; dies haar Vader haar niet en wilde ſien, om haar ſlecht huwelijk. Sy bleef woonen na haar Mans

Digitized by Google

dood t'Utrecht, by haar Broeder, Biſſchop *Jan van Arkel*, daar ſy na 't jaar 1380. by hem in ſijn Tombe ook begraven is.

2. *Elizabeth*, trouwde *Willem van Hoorn*, hy ſtorf 1342. Daar na 1365. trouwde ſy Heer *Borr' van Heemſtede*, by huw'lijkze voorwaard, dat jaar geſteld.

1316. In de na-volgende jaren, als 1326. zijn binnen Gorinchem bekent geweeſt, de Godden-poort, en *Jacob Roelofsz.en*-ſteegh, Belvoirts-ſteeg
1317. in de Molen-ſtraat, d'oude Schuyts-ſteeg in d'Arkel-ſtraat 1327. Schepenen *Sybrecht Mullijn*, *Jan de Wachter*, en
1328. 1328. *Rutger vander Hairs Wooning'*, in de Meulen-ſtraat.

Phlips de Schoone, de 4. van den naam, de 45. Koning van Vrankrijk, in't jaar 1313. over-leden zijnde,* zijn hem in't Rijk gevolgd, ſijn 3. Sonen, d'een na d'ander, als *Lodewijk Huttin*, de 10. ſterf 1316. *Phlips* de 5. *de Lang'*, ſterf 1321. en *Kaarl* de 4. *de Schoone*, ſterf 1327. al ſonder Kinderen. Na veel twiſtens wierd volgens de Saliq; Wet, die de Vrouwen van de Kroon houd, in dit jaar 1328. Koningh *Phlips* de 6. van Valois, ſijn eerſte werk was den krijgh met Vlaanderen, *Lodewijk van Muers*, of van Creſſy, de 24. Graaf van Vlaanderen was, den Koning volgens haar 20. jarigh verdragh, 's jaars vijftigh duizend gulden ſchuldigh, om die in te vorderen, leid *Lodewijk*, de Vlamingen veel grooter ſchattingh op, als 't noodigh was; ſy verjagen hem en hy vlucht by den Koningh, die met een groot heir Vlaanderen beſoekt, in ſijn hulpe krijgen de Goede Graaf *Willem van Henegouw*, en Holland, en onder andere Heeren, met hem Heer *Johan van Arkel*, ſlaande haar Tenten ontrent Kaſſel. Die van de Stadt waren ſoo trotz en ſpottelik, dat ſy van wollen of linnen eenen grooten Haan maakten, gaven die levende verwen, en ſetten daar onder dit veers;

* Paul. æmil. Nicola. gil.

Der Vondelingh zal Kaſſel dwingen,
Als wollen Vog'len konnen zingen.

Noemende *Valois* eenen Vondelingh, als tot het Rijk vond'linghs-wijs opgenomen. De Vlamingen, willende den Koning, aan d'een zijde des berghs over-ylen, quam Graaf *Willem* van d'ander zijde tegen hun aan, word van't Peerd geworpen, in't uiterſt' gevaar, doch met groote kracht van de Heeren *Dirk van Brederoede*, *Johan van Arkel*, *Phlips van Waſſenaar*, *Iohan van Egmond*, *Aarnd van Cruningen*, *Iohan van Polanen*, *Iohan van Haemſtede*, *Willem van Duven-voorde*, Ridderen, verloſt Koningh *Phlips*, won Kaſſel, verbrandent, verſloeg' wel 6000. Vlamingen, op den

Digitized by Google

den 24. van Oogſt-maand 1328. en ſette *Lodewijk van Muers* weder in ſijn Graafſchap Vlaanderen.

'T Jaar 1329. waren Schepenen tot Gorinchem, *Aarnd Coppe*, *Meynert Willemſz.* ende bekend Jonkker *Aarnd Kemerlinx-huys*, op den Korten-dijk, op den hoek van Stadts-ſteyger, Jonkker *Ians van Roode*, huys, op den Korten-dijk, naaſt de Kappel-ſteegh, *Dirk de Moniks* huys, op den Korten-dijk. 1329.

Schepenen, *Willem die Zeelander*, *Iacob Wouterſz.*, *Robbrecht Willemſz.* en bekend * Jonkkers *Iorden Millinks* huis, in de Gaſthuis-ſtraat, *Meeus Vinkken* huis, in de ſelve ſtraat. 1330. * Kort uittrekz. pag. 20.

Schepenen, *Sebrecht Mullijn*, *Aarnd Aarndſz. Cappe*, *Aarnd Raven*, *Robbrecht Willemſz.* In dit jaar 1330. ſterf Heer Floris van Dalep, en dat quam weer aan Arkel.

Schepenen, *Willem die Zeelander*, en bekend *Willem de Jonkheer*, en *Ian de Ionkheer*, ſijns Soons huys, op de Korten-dijk.

Op *Sant Clemens*-dagh, in Slacht-maand, 1334. was 't een grooten ſtorm van wind, donder en blixem, dat het water over alle dijken vloog en veel menſchen en beeſten verdronkken. Aart kemp Iac. Dalemb. fol. 3. *verſo.*

Om van de volgende Jaren, tot 1342. toe, iet te ſeggen, waren het Jaar 1335. Schepenen, *Willem die Zeelander*, *Robbrecht Willemſz.*, *Aarnd Rave*, *Brunis Janſz.*, *Aarnd Aarndſz. Cappe*, *Aarnd de Gruyter*. 1331. 1332. 1334. 1335.

Schepenen, *Robbrecht Willemſz.*, *Brunis Ianſz.* 1337.

Schepenen, *Meynaard Willemſz.*, *Ian van Oyen*. 1338.

Schepenen, *Bronis Ianſz.*, *Ian van Oyen*, en was bekend Jonkker *Aarnd de Gruyter*, van Gend, * en *Ian*, ſijns Soons Wooningh over de Haven. 1340. * Kort uittrekz. pag. 19.

Schepenen, *Ian Cappe*, *Ian uter Kolre*, *Herberen Prop*, *Meeus Aarmſz.*, *Henrik Knobbout Claeſſz.*, Gaſthuys-meeſter, * *Boudewijn van den Hove*. 1342. * Kerkenb.

Op den 2. dagh van Lou-maand deſes Jaars was een groote Aardbevingh.

In 't voorſz. Jaar 1342. dienden de Engelzen in den Oorlogh van Brittanjen, * zeyd *Froſſard*, in ſijn eerſte Boek, cap. 149. een Capiteyn uyt Holland, genaamd *Cocquet*, geweeſde Pagie van de Heer van Arkel, hoogh vermaard, Rijk, door de loſſing van de geen, die hy gevangen kreegh, diende met 30. eygen peerden, *Valois*, Frans Koningh deed hem Ridderſchap, en een Rijk huwelik aanbieden, in ſijnen dienſt, 'twiert afgeſlagen, en willende eenen nieuwen Beyaard berijden, verſch by hem gekocht, voor 300. Kroonen, had *Reynouds* geluk niet, voor een * Gouth. pag. 389. ſet dit op 't jaar 1348.

Digitized by Google

gracht komende, ſpringt, vald met hem achter over, en hy breekt den hals, een vrees voor voet-gangers onnoodigh.

Mijn beſchrijvingh, die by gebrek van ſtof ontrent 20. Jaren wat los geloopen heeft, ſal nu weer vaſter voet beginnen te ſetten, en worden de handelingen van Utrecht hier mede ingevoeght, ſoo langh *Jan van Arkel* Biſſchop was.

Johan van Dieſt, de 46. Biſſchop van Utrecht, in Somer-maant 1340. den leſten adem-tocht herhaald hebbende,* kiezen eenige kapittelaars, door verſoek van Graaf *Willem van Henegouw*, en Holland, des goeden Soon, *Johan van Arkel*, Kanonik in den Dom aldaar, de 4. Soon van onſen Heer *Johan*, (geteelt ſeyd *Aard Kemp*, na overlijden van de Dochter van Kleve, by des Graven van Vernenburgs Dochter) andere, door ingeven van *Reynout de Swarte*, Graaf van Gelre, *Johan van Bronkhorſt*, Prooſt *S. Salvator*, t'Utrecht. Den Paus *Benedictus* de 12. verwierpze bey, en gaf't Biſdom eenen Edelen Romeyn, *Nicolaus de Capuijs*, maar die 't Utrecht ſelfs niet willende woonen, ſtaat af, word Kardinaal en Biſſchop van Peruſe, in Italien, *Benedictus*, in dit Jaar 1342. aan een quaad been overleden zijnde, en * den Kardinaal *Petrus Rogery*, gehernaamd *Clemens* de 6. in den Opper-ſtoel geſet zijnde, heeft den Edelen *Johan van Arkel*, doe te Romen zijnde, tot biſſchop van Utrecht (de 48.) doen wyen, door *Ganzelyn*, Kardinaal en Biſſchop van Albanen en Viterbe, in Slacht-maant, acht dagen na *Sant Marten* 1342. Een blinkkende Peirl aan de ſchoone Kroon van Arkel, ſoo groot een Ampt met Geeſtelijk geſagh, dier tijd ſoo geacht en ge-eerd. *Johan van Arkel* reyſd' terſtond met eenen tamelijken ſtaat van Ridders en Knechten over de geberghten, na beneden, om ſijn Biſdom aan te veerden. *Willem*, Graaf van Henegouw, Holland, Zeeland, &c. (des goeden Graaf *Willems* ſoon) zeyd, Dat Heer *Jan van Arkel*, aan d'een, en Heer *Otto van Aſperen* aan d'ander zy, aan hem verbleven hebben, alle-twiſt die ſy hadden, als d'Heer van Arkel van de Cijns-goed'ren, binnen de heerlijkheyd Hageſteyn, en d'Heer van Aſperen, van de gerechte, heerlijkheden, en goeden van Hageſteyn, op een peen van twee duyſent pond ſware Tornoys; Borgen voor de Heer van Arkel, zijn d'Heeren *Sweer van Apkou*, *Diederik van Hairlaar*, *Aarnd van Arkel*, en Heer *Diederik Alras van Arkel*, en voor d'Heer van Aſperen, Heeren *Aarnout van Yſelſteyn*, *Otto van Haeſten*, *Niclaas vander Duſſen*, Ridderen, en *Ian Weſtvaling*, Knape, d'uytſpraak word daar niet geſteld, maar daar volgd, willen dat men rechte, als ten tijde mijns zal: Vaders, doe hem dat aan-beſtierf van Joffr. *Margriet van Hageſteyn*, *Henriks* Wijf van-

* Gouth. pag. 378. 379.

* Baron. an. 1342.

Digitized by Google

vander Lek. Gegeven te Geertruydenberg', Saterdaags na *Sant Pauwels*, 1342.

'T volgend' Jaar vind men Schepenen, *Henrik Knobbout Claesſz. Willem die Zeelander*, *Aarnd Aarndſz. Cappens*, *Robbrecht Willemſz. Ian Corbeel*, Gaſthuys-meeſter, *Boude Wijn van den Hove*.

Johan van Arkel, Biſſchop van Utrecht, een fris Jonghman, in ſijn bloeyende jeugd, ſijn reys van Romen tot in Nederland volbrocht hebbende, word verſelſchapt met ſijn Edel Magen, op den 8. van Bloeymaant 's Jaars 1343. met grooter eeren, en feeſten, in ſijnen Biſſchops-ſtoel tot Utrecht geſet, bevindende door de achteloose ſlappigheyd van ſijnen Voor-zaat, *Iohan van Dieſt*, 't geheel Biſdom beſwaard met laſten en ſchulden, 't gantze Duer-ſticht verpand, uytgeſeyd Dorpen, de Stadt Kampen, en de Sloten, en Huyſen des Neder-ſtichts, 't Kaſteel van Stoutenburgh in Eemland, aan Heer *Aarnd van Yſelſteyn* verpand, voor 4800. pond, ('k meen dat het ponden Hollands of guldens zijn) was 't eerſt dat Biſſchop *Ian* afloſte, en daar na 't Slot Terhorſt, van Heer *Huybert Schenk van Kuylenburgh*, (twijffel of 't niet Tautenburgh moet zijn) voor 9000. pond. Hantveſt. Cron. pag. 152.

Van 't Jaar 1344. niet hebbende, vind in 't jaar 1345. Schepenen van Gorinchem *Robbrecht Willemſz.*, *Geraard van Lier*. 1345.

Door de groote ſchulden des Biſdoms van Utrecht (meeſt veroorſaakt door de ſloffigheyd van *Iohan van Dieſt*) vond ſich Biſſchop *Iohan van Arkel* ſoo benaud, dat hy om ſijn koſten te ſparen, renten te vergaderen en verpande goederen te loſſen, een geheel jaar, ſlechtelijk in vremde Landen reyſde, ſonder dat men vind waar, bevelende ſijnen Broeder, Heer *Robbrecht van Aſperen*, Stolwijk, Vliſt, &c. de bewaringe van ſijn Biſdom, en Onderſaten. Hier blijkt klaar het onderſcheyt van perſonen, d'een verquiſtende of achteloos, brenght eenen grooten Staat t'onder, d'ander ſorgvuldigh en verr' ziende, brenght den gevallen Staat weder op een goedt voorbeeld voor alle Staten van menſchen.

Willem, de 4. dies naams, Grave van Henegouw, Holland, Zeeland, &c. des goeden Graaf *Willems* Soon, * hebbende in't jaar 1338. 't eerſter ſijner regering, in Spangien, den Koning * *Alphonſus* de xj. van Kaſtilien, geholpen tegen de Mooren van Granaden, daar na 't heylig Graf te Jeruſalem verſocht, en t'huys gekomen, twee-maal in Pruyſſen gereyſt, ten ſtrijd tegen d'ongeloovige. Heeft in dit Jaar 1345. om ſommige ydel woorden, ſonder eygentlijk te weten welke de Stadt Utrecht belegert, hebbende in ſijn hulp eenen Hertogh, 13. Graven, 52. Baanre- * Gouth. pag. 377. * Meruh tijt. koſ. an. 1338.

Digitized by Google

heeren, 2800. Ridders, ook zelfs veel Leen-mannen des Stichts van Utrecht, als Heeren *Sweer van Abkou*, *Gijſbrecht* ſijn Soon, *Aarnd van Yſelſteyn*, *Iohan*, Burg-graaf van Montfoord, *Henrik van Vianen*, *Gijſbrecht van Starkenburg*, *Aamſt van Wijlven*, *Fredrik uyten Ham*, met anderhalf hondert duyſent man, een groot getal, nochtans klaar genoeg uytgedrukt in de Cronijk van Holland, maar *D. Plerius Winſenius*, in ſijn Cronijk van Vrieſland, zeyd 85000. noch al een over groot getal. Twee ſtrijden won hy, wierd in 't peylen der graft-diepte met een pijl in ſijn aanklauw gequetſt, maar haaſt geneſen. Heer *Robbrecht van Arkel*, Voogd des Stichts, zend haaſtigh aan ſijn Broeder Biſſchop *Iohan van Arkel*, uytlandig, de weet van 't beleg van Utrecht, die terſtond voor den dagh heul geſocht aan *Iohan*, Heere van Beaumond in Henegouw, Grave van Boloys, Heer vander Goude, en Schoonhoven, en Graaff van Soiſſon in Vrankrijk, van ſijn Wijffs wegen, Graaf *Willems* Oom, Broeder van de goede Graaf *Willem*, en Soon van Graaf *Ian van Henegouw*, en Holland, en maakt peys met Graaf *Willem*, Dat 500. Burgers bloods-hoofds-en-voets hem te voet ſouden vallen: Op haar eygen koſt moſt de Stadt t'elken verſoek van de Graaf 500. man over de Maaz leveren, 20. roeden van Stadts muyr, ſou men neder-werpen, en de Graaf in de Stadt een ſtraat hebben, om in en uyt te rijden t'ſijner gelieſte.

Den Biſſchop verſtoord op ſijn ongetrouwe Edelen, die Graaf *Willem* tegen haren Eed geholpen hadden, deedze bannen uyt 'tgeheele Sticht, maar d'een voor, d'ander na 't hooft om laag, ſchoon geſproken, groote beterniſſ' beloofd, en de verſoening afgebedeld, die ſy kregen, behalven Heeren *Sweer van Abkou*, *Aarnd van Yſelſteyn*, en *Aarnd van Wulven*, 't Slot te Wulven, in 't over-ſticht op 't plat, den 21. in Slachtmaant, daar na den Biſſchop in 't Land van Yſelſteyn, dat berooft en verbrand, doe voor Abkou, dat geeft hem op, voort na 't Dorp Emeneſſ' of Ymeneſ' by 't Huys ter Eem, dat verbrand, om dat ſy haar onder Graaf *Willem* begevende, den naam Ooſt-Holland hadden aangenomen. De ſelve Heer *Ian van Arkel* won Bunſchooten in Eemland,* eertijds met poorten en muyren omcingeld, die hy af-brande, ſoo liep de wraak met ſnelle voeten.

*Hantveſt. Cron. pag. 151.

Biſſchop *Iohan van Arkel*, had een ſchoone groote plaatz binnen Utrecht, ontrent *Sant Marien* Kerk, daar ſijn Peerd-ſtal opgeſtaan had, deez' met toeſtaan der Kerkelijke, geeft hy den Overſte der Duytzer Heeren, ter eeren Godts, om daar een Convent en Kerk te bouwen, doende haar noch groot behulp daar toe.

Sche-

Digitized by Google

Schepenen des jaars 1346. vind ik, *Mens Aarndsz.*, *Jan Cappe*, *Herberen Prop*, *Aarnd van Helvoird.* 1346.

Heer *Johan van Arkel*, met Jonkker *Otto van Arkel* ſijn Soon, verſelſchapt met *Walraven*, Heer van Voorn, d'Heer van Valkenburgh, ook ſelfs Hertogh *Reynold van Gelre*, beklimmen Tiel, en verbrandent, in den Toorn van de Kerk verbranden wel 145. menſchen.

In't Jaar 1347. waren Schepenen tot Gorinchem *Ian Gorbeel*, *Henrik Knobbout Claaſſz.* en Jonkker *Bouden* * Edelmans woning, was bekend in de Molenſtraat. 1347. * Kort uittrekz. pag. 20.

Biſſchop *Johan van Arkel*, doende groote neirſtigheyd, om ſijn Steden en Sloten weder vry te krijgen, heeft in dit jaar 1347. met hulp ſijns Onderſaten van Hertogh *Reynold van Gelre*, en *Edewaard* ſijn Broeder, geloſt het Land van Over-Yſſel, voor ſeſtigh duyſend goude Gelderze Rijders, maar die ſomme niet ten vollen konnende betalen, ſteld tot waarborg de Sloten Ter Horſt, en Stoutenburg. Hy kocht de Heerlijky, en Slot te Lage, van Heer *Aalbrecht*, Ridder, voor 500. pond. Ommuurd Renen, en verdrijſd, met hulp van Heer *Robbrecht van Arkel*, ſijn Broeder op *Sant Cecilien* avond, in Slacht-maand, en bygeſtaan van Heer *Huybrecht van Kuylenburgh*, en Heer *Jacob van Nieveld*, al vechtende, de Gunterlingen uyt Utrecht, heeſter wel 300. gebannen. Wie deſe Gunterlingen zijn geweeſt, ſtaat naarder t'onderſoeken. De Biſſchop ſticht ter Horſt, een by-een-ſameningh van Kanoniken. Heer *Engelbert vander Mark*, Biſſchop van Luyk, grooten twiſt hebbende tegen ſijn Luyker-waalen, ſchreef aan veel Heeren om byſtand: onder andere voegden ſich by hem de kloekmoedige Heer *Robbrecht van Arkel*, Heer van Aſperen, Heer *Huybrecht van Kuylenburgh*, en andere, by Haſſelt, aan de Waterloop der Demer, quam 't aan't ſlaan, meer dan 22000. Luykenaars in 't zand, den Biſſchop de zege, maar *Arkel* en *Kuylenburgh*, neffens andere Heeren, 't leſte gericht. Heer *Robbrecht* wierd t'Utrecht gebrocht, en ten inſicht van ſijn vrome daden en goede beſchermingen ſijnen Broeder den Biſſchop *Johan van Arkel*, en't heele Sticht gedaan, begraven in den Dom, aan de Zuyd-zyde van't Choor voor't Autaar, by ſijn Broeder geſticht, ter eeren de twee Santen, *Ian den Dooper*, en *Ian de Blijde-boodſchap-ſchrijver*, in een ſchoonen Kelder, en de Vlaggen en Wimpels van Arkel boven hem. Biſſchop *Iohan* hoog bedroefd, om ſijns vromen Broeders dood, noch belaſt met ſware ſchulden, verkieſt ſes Edel-mannen by hem meeſt betrouwd: Als Heer *Sweer myter Los*, Kanonik in den Dom, Heer *Iohan van Kuylenburg*, Heer *Henrik van Vianen*, *Ian van Wondenburg*, *Giſſbert van Sterkenburg*, *Iacob*

Digitized by Google

Iacob van Luchtenburg, Ridders. Deſe maakt hy Vooghden over 't Sticht om de koſten te minderen, ſchulden te betalen, en hy ſelfs met kleyn geſelſchap te Land uyt, na Tours in Vrankrijk hooft-ſtadt in Touraine, wel eer Biſſchops-zit-plaatz van den mild-dadigen Sante *Marten*, daar hy als onbekend ſoberlijk kon leven, tot 't uytgaan van 't Beſtand, tuſſen 't Sticht en Holland. Midd'lerwijl op heylige Sacraments-dagh, won Heer *Sweer Vyterloe*, de Kerk in Eembrugge, maakte daar een Slot, om uyt te oorlogen.

1348. 'T Jaar 1348. is bekend geweeſt *Claas van de Velde*, wooning in de Molen-ſtraat.

Alſnu begind een groote Peſt-ſterfte, over al de Wereldt, drie jaar duerende, * dat nauw'lik den 10. menſch in't leven bleef. Te Lonnen hooft-ſtadt van Engeland, op den ſnel-loopenden Teems, zijn op een Kerk-hof meer als 50000. menſchen begraven. De Joden wierden beſchuldight dat ſy de wateren vergift hadden, dies wierdender in Beyeren alleen over de 12000. omgebrocht. In't geberghte van Duytſland wierden door een groote Aard-ſchudding, veel Kaſteelen om vert' geworpen, op verſcheyden plaatzen bleef nauw'lik de helft van 't volk te lijve. Menighte van Steden, Dorpen en Sloten onbewoond, ſchrikkelijke tekenen van Gods toorn over der menſchen ſonden, wel hem die't tot waarſchouwing neemt om ſich te beteren. In de heftigheydt van dit jaar ſtierf ook de Vrouw van Heer *Ian van Arkel*, Graaf *Willems* de vierde van Henegouw en Holland, in't jaar 1345. by Staveren, met veel Ridders, en Edelen van de Vrieſen verſlagen, en ſijn Lichaam door ſeker litteeken gekend zijnde, word met noch 8. Ridders Lichamen uytgekipt, om te begraven, daar de gebeenten van d'andere dooden * noch ontrent 200. jaar onbegraven bleven leggen, tot dat ontrent 't jaar 1546. deſelve door laſt van Koningin *Maria van Hongarien*, Landvoogdeſſ' eerlijk be-aard zijn. Is 't ſelve gekomen ter ooren van Hertog *Lodewijk van Beyeren*, Keyzer van Roomen, den Man van *Margriet*, Dochter van den goeden Graaf *Willem*, deſes *Willems* Suſter, en alſoo *Willem* geen echte Kinderen, maar alleen een Baſtaard-zoon, *Daniel van den Poel*, Ridder, gewonnen by *Alit vander Merwen*, nagelaten had, ſoo beſloot hy met ſijnen Raad, dat Holland, Zeeland, en Vrieſland, aan 't Roomze Rijk vervallen was, gevende die Landen door Keyzerlijke macht, *Margriet van Holland*, ſijn huyſvrouw. Sulks dat in onſe Beſchrijving' van Gorinchem en Arkel, deſes *Lodewijks* na-ſaten menighmaal vermaand worden. De Hertogen van Beyeren in Hoogh-Duytſland, en de Palts-graven Keur-Vorſten op den Rijn, ſpruy-

* Baron. an. 1348.

* Gouth. pag. 380. 381.

Item, pag. 390.

Digitized by Google

ſpruyten manlijker Lini van den Grooten Keyzer *Karel*. Deſen *Lodewijk van Beyeren*, wierd 't jaar 1314. Keyzer, maar, tegen wil van ſijn eygen-ouder-broeders *Rudolf*, Paltz-graaf an Rijn, en den Biſſchop van Keulen, Keur-Vorſten, die beyde tot Keyzer kooren, *Frederik van Ooſtenrijk*, met groote oorlogen, heerſt', *Lodewijk* 33. jaren tot 't jaar 1347. dat hy oud 63. jaren, ter jacht van een peerd ſtortende, ſtierf. Had by deſe *Margriet van Holland*, ſijn tweede Wijf getrouwd 1324. vier Sonen, *Lodewijk den Romeyn*, als geboren te Romen 1328. en 1349. door overgift van ſijn ouder-broeder *Lodewijk*, Keur-Vorſt en Mark-graaf van Brandenburgh, ſtierf 1369. *Otto*, ook Mark-graaf van Brandenburgh, door overgift ſijns Broeders, ſtorf 1379. ſonder Kinderen, *Willem* en *Aalbrecht*, Graven van Henegouw, Holland, Zeeland. Om wat oorſaken *Willem* den derden Soon, deſe Landen kreegh, en ſijn twee ouder broeders daar buyten bleven, verhalen de hiſtorien niet.

Keyzerinn' *Margriet*, met Holland en d'ander Landen begift, komt in't jaar 1346. met groot gevolgh van Heeren en Vrouwen, beneden word Land-vrouw gehuld, maakt beſtand met Utrecht voor 2. jaren, ingaande *Sant Margriet*, den 13. in Hoy-maand 1346. En daar na weder in Beyeren, by haren man willende trekken, heeft ſy haren Soon Hertogh *Willem van Beyeren*, Graaf van Ooſtervand, na genoemd de Dulle Grave, (geen eygen Hertogh van Beyeren, maar alle die van den ſtamm' van Beyeren en Ooſtenrijk, mogen haar Hertogh ſchrijven) overgegeven en bevolen Holland, Zeeland, en Vrieſland, te regeren, op voorwaardē dat hy haar alle jaar ſou geven 28000. ponden Hollands, en ſulks niet doende, ſoude hy de Landen weder vry aan haar overgeven. Schoone beloften van hem, en weynig daad. Sy heeft hem ook geſtelt na haren dood, Erfgenaam van de ſelve Landen, en om dat Heer *Iohan van Arkel*, in den Brief mê verhaald wert, ſoo volghd hier 't kort inhoud.

Margriet, Keyzerin van Romen, Gravin van Henegouw, Holland, &c. Aangeſien Holland, Zeeland, en Vrieſland, ſeer belaſt zijn met oorlog en anderſins, een Lands-heer behoeven, om die te beſchermen, maakt Hertogh *Willem van Beyeren* haren Soon, na haren dood Erfgenaam daar af, draaghd hem op Holland, Zeeland, en Vrieſland, met allen aankleven van dien, dadelijk, maar behoud Henegouw ſoo langh ſy leeft, doch na haar dood ook te komen op hem, bid, dien Brief mê te willen bezegelen, *Ian van Henegouw*, Heere van Beaumond, haren Oom, Heer *Ian van Arkel*, haren Neve (die de tweede perſoon genoemd word) noemd daar na noch 22. Heeren, en 10. Hollandze en Zee- Gouthoev. pag. 383. 384.

Digitized by Google

Zeelandze Steden. Gegeven te Monike in Beyeren, den 5. van Louw-maand 1348. en de bezegelingh te Geertr'enberge, in't ſelve jaar.

Johan van Arkel, Biſſchop van Utrecht, genakende *Sant Ian* in Somer-maand, denkkende dat 't Beſtand met Holland, *Sant Margriet*, den 13. in Hoymaand deſes jaars 1348. eynde, verlaat Tours en Vrankrijk, en begeeft ſich na Utrecht, hoopte verminderingh, maar vond vermeerderingh van ſchulden, by quaad beleyd ſijnre 6. geſette Stichts-vooghden: 't Beſtand voorby, hy met ontbonden banieren, op een groot groen veld, geheeten Lapes, by 't Dorp van Emeneſſ', de Hollanders hem tegen, maar die verlooren den ſtrijd, en Heer *Melis van Muiden*, met meer and're vrome Ridders, bleven by den Biſſchop gevangen, daar hy veel af ſchatte: Hy kreegh Emeneſſ' en 't Dorp den naam weder, dwingende hun den aangenomen naam, Ooſt-Holland te verlaten, na oorlogs-daden over en weer, Hertog *Willems* verbranden van Jutfaas, Biſſchop *Jans*, rooven in Woerden, en Aamſter-land, wierd door 3. *Jannen*, Hertog van Braband, Graaf van Kleef, en Heer van Beaumond, der Keyzerinnē Oom, Beſtand gemaakt tot *Sant Martijn* in Slacht-maand. Geduyrende dit Beſtand, toogh Biſſchop *Ian van Arkel*, met heir-kracht over d'Yſſel, om te herhalen de ſchade by Heer *Gijſbrecht van Bronkhorſt*, hem gedaan, de Heerlijkheyd word verwoeſt. Maar Hertogh *Willem van Beyeren*, Voogd van Holland, zend den Biſſchop Hertog *Reynoud van Gelre*, en *Eduwaard* ſijn Broeder op den hall'. *Arkel* krijgd te hulp Heer *Sweer van Vorſt*, en den Heer van Cunre, beveeld *Fredrik van Eze*, een ſtout Ridder, Zalland, Twente, en Diepenheim te bewaren, doch 's jaars daar na wierd dit oorlogh, ook 't geen Heer *Ian van Gemen*, Heer *Ian van Nahuyſe*, de Heer van Steen-voorden, en *Gijſbrecht Sobbe*, Ridderen, Biſſchop *Ian* aan-deden gezoend, *Fredrik van Eze*, ſikz op 't rekenen, brocht van't eerſte oorlog 47200. en van dit leſte 13000. oude Schilden, verſchot, den Biſſchop geen geld by de kaſſ', wilde *vander Eze*, 't heel Land van Over-Yſſel daar voor houden.

1349. 'T jaar 1349. Schepenen van Gorinchem, *Ian Gorbeel*, *Geerard vander Eme*, *Hendrik van Puffelik*, *Geraerd de Blote*, *Ian de Blonde*, *Marcelis Aarndſz.* *Vos van Driel.*

Gaſthuys-meeſter *Boude Wijn van den Hove*, * of *van den Hem*.

* Kerkenb. * Gouth. pag. 385. In Lente-maand * verſaamt Biſſchop *Ian van Arkel* veel volk, wind en verbrand Ouwater, krijght veel gevangens en grooten roof, doch verloor *Ian van Rijzenburg*, 2. Broeders van Lichtenburgh, 3. Broeders *Ia-*

Digitized by Google

Iacob, *Ian*, en *Evert van Driel*. De Hollanders ſoeken wraak, maar krijgen ſlaagh by Schoonhoven, na lange hoop van zege, en laten by den Biſſchop gevangen, *Gijſbrecht van Langeraak*, *Herber van Lieſveld*, *Koenraad van Ooſterwijk*, Ridders, en veel andere, die met veel penningen de gevangenis los kochten, daar na in Oogſtmaand maakte men weder Beſtand tot *Sant Martens*-dagh 1350.

Gorinchemze Schepenen 1350. *Meus Aarntſz*. *Henrik van Puffelik*, *Willem de Goede*, *Ian Gorbeel*, *Geeraard de Bloote*, *Geeraard vander Eeme*. 1350.

Jonkker *Wolter de Kemps* Wooningh in de Molen-ſtraat, is bekend.

Dewijl nu hier voorkomt den naam, *De Kemp*, zijnde den mijnen, hoewel wy nu niet *De Kemp*, maar ſimpelijk *Kemp* ſchrijven, ſoo ſal ik mijn geſlacht hier eens in't kort aanroeren, en bewijſen mijn af-komſt, geſproten uyt goeden Aadel, 't welk my niet ſpottelijk nageduyd kan werden, uyt verwaande of zotte hovaardy, te geſchieden, nadien 'tvoornemen eygentlijk in deſen is, de ſaken van Gorinchem, en deſſelfs Regeerders, en treffelijke geſlachten, ſoo na te beſchrijven, als ik kan, waarom 't mijn dan meer nagelaten, als eens anders, *Aard Kemp*, verhaald breed in ſijn Stam-boek * den ouden oorſpronk van de *Kempen*, 't bediedſel van haren naam en wapen, doch dit alles overſlaande, daal plotzelijk op den tijd daar ik nu van ſchrijve. Tuſſen de Sonen van *Reynold* de 3. genaamd *de Vette*, Hertogh van Gelre, *Reynold* en *Eduwaard*, bey gierig tot heerzen, ontſtaat twiſt en inlandz' oorlog. *Eduard* verdrijſd *Reynold* met al ſijn aanhangh, vernielende haar Kaſteelen en huyſen: hier door zijn mijn Voorzaten, helpers van *Reynold*, als vluchtelingen en verjaagde, hier tot Gorinchem gekomen. De Edele (ſoo word hy genoemd *) *Matias de Kemp*, is ſelver hier niet gevlucht, maar na ſijn dood ſijn kinderen. Doch om aan te wijzen dat deſen *Matias de Kemp* mijn Voorzaat is geweeſt, ſal ik ſoo kort als ik kan, 't geſlacht enkkelijk tot op my doen afdalen. *Matias de Kemp*, dan had by Joffr. *Maria van Ochten*, in de Neder-betuw, ſijn huyſvrouw, van treffelijken Aadel, 3. Kinderen, Jonkker *Barthoud de Kemp*, *Elizabeth*, daar hier na 't jaar 1359. afgeſeyd werd, en *Wolter* voornoemt. Jonkker *Barthoud de Kemp*, die eerſt hier vluchte 't jaar 1362. (ſijn Broeder *Wouter*, en Suſter *Elizabeth* hier al woonende) teelde uyt Joffr. *Johanna van Rijn*, *Engbert de Kemp*, en die weder aan Joffr. *Elizabeth van Heeſbeen*, *Johan*, *Olandus*, *Walter* en *Matias de Kemp* (van welken *Olandus* en *Walter* in 't jaar 1456. geſproken zal worden) *Johan de Kemp* won

* Beſte ſtamb. A. Kemps. fol. 29. & ſo. 30. 31

* A. Kemps beſt ſtamb. pag. 33.

Digitized by Google

aan Vrouw *Wilhelmina van Schoonhoven*, *Engbert de Kemp*, *Cornelis*, *Agata*, *Maria* en *Johanna*: *Engbert de Kemp* teelde *Aard de Kemp*, meest genaamt *Vos*, en die weder *Aard Kemp* mijn Vader. Sulks dat aftellende, ik zy de 7. persoon na *Matias de Kemp*: Als 1. Jonkker *Berthoud*, 2. *Engbert*, 3. *Johan*, 4. *Engbert*, 5. *Aard*, 6. *Aard*, 7. *Abraham*. Tot besluyt van dese Geslacht-rekeningh, stel ik een Rijm, by mijnen Schrijver, ouds-wijse gemaakt, maar by my na den hedendaagzen stijl van dichten hervormd.

Van Deugd geleerdheyd Edeldom,
Mijns Voorzaats ik niet ydel rom
Hier over derd'-half-honderd jaar
Nam een van hun Stadts-eer-dienst waar,
Haar Rijkdom: doch dat's ebb' en vloed,
Maar't deed ook Kerk en Gods Huys goed:
Wel hem die God door Gods-dienst eerd,
Gods geef, 't geslacht door my vermeerd.

Dewijl Gorinchem, en d'omleggende Steden veel gelegen is aan 't Stapel-recht van Dort, en veel twisten en handelingen daar uyt gerezen zijn, soo sal ik die van tijd tot tijd, soo die zijn voorgevallen, verhalen, doch alleen den sin op 't kortst, 't oudste dat my voorkomt, in dese navolgende Hand-vest van 't Stapel-recht, die van Dordrecht by Keyzerinn' *Margriet* verleend.

* Gouth. pag. 382. * *Margriet*, Gravinn' van Holland, &c. geeft om veel trouwe diensten die van Dordrecht, eeuwigdurende: Dat alle goed, den Rijn, Maaz', Waal, Yssel, Lek en Merwede, op of af-varende, van waar 't komt, of wie 't toebehoort binnen Dort sal komen, en daar rechte Stapel houden, als Kooren en Zout, en dat sal men daar verkoopen, en op anderen bodem doen, en alle ander goed ten Stapel behoorende, uytgezeyd die van Middelburg en Zierikzee, die mogen met haar volle last opvaren ter hooghster Markt, met Zout, dat's te Keulen of Venlo, en we'er neerwaards, met Kooren of ander goed, daar sy willen. En soo mogen doen die van Dort. Doet yemand tegen dit Stapel-recht, die van Dort mogen daar mê doen wat sy willen, want sy wil dat altijd vast gehouden hebben. Hier over hebben geweest Heeren *Jan van Polanen*, Heer vander Lek, *Dirk van Brederoede*, Heer van Voshol, *Aarnd van Cruyningen*, *Herbern van Riede*, Heer van Peyndrecht, *Jan van Drongelen*, Heer van Meeuwen, Ridders, en Heer *Jan van Haemstede*, Knape.

Sy

Digitized by Google

Sy heeft voorts gebeden *Lodewijk van Romen*, Paltz-graaf van den Rijn, Hertogh van Beyeren haren oudſten Erf-ſoon, deſen Brief mê te bezegelen. Gegeven te Dordrecht, op *Sant Geertruyden-dagh*, den 17. van Lente-maand 1350.

In dit jaar 1350. is in Holland op-geſtaan een verdoemelijk venijn, eenen Duyvelſen twiſt, een vernielingh van alle rechtveerdigheyd, vol toorn, kijvingh, haat, nijd, vyandſchap, leugentaal, valſheyd, doodſlagen, verradery, brandſtigtingh, en alle quaad dat den Duyvel verſinnen kan, ſelf tuſſen de naaſte Bloed-magen, Vader en Soon, Broeder en Broeder, Oomen, Neven, en ſoo voort, geduyrende wel hondert veertigh jaren. O grouwel der grouwelen! ſtraffe der ſtraffen! krachtigh blijk van den toorn Godts over Hollands ſonden. Deſen twiſt is eerſt geſproten om 't verſchil tuſſen Keyzerinn' *Margriet*, en Hertogh *Willem van Beyeren* haren Soon, * d'een noemde ſich Hoeks, d'ander Kabbeljauws: de Hoekze waren geſint tot de wettige Regering van de Moeder, de Kabbeljauwze een afkeer van haar ſtrafheyd hebbende, is de tweedracht onder den Edeldom en Gemeente van Vader op Soon, en ſoo voort gedaalt. De Hoekze hadden wel 't meeſte recht, zeyd *Gouthoeven*, als toegedaan 't recht van de Staten, beſtaande van ouds in de Ridderſchap, Edelen en Steden; maar waren veeltijds 't ſwakſte, en wierden van de Kabbeljauwze verdrukt, die hielden 't met den Prinçe of Gouverneur van den Lande. De Kabbeljauze namen haren naam van den Zee-vis Kabbeljauw, een verſlinder van andere viſſen der Zee, ſoo wilden ſy de tegenſtaanders verſlinden. Haar Overſte waren Heeren *Jan van Arkel*, des Biſſchops van Utrechts Vader, *Jan van Egmond*, *Geerit van Eemſkerk*, met meer Edelen en Knechten, met de Steden Dordrecht, Haarlem, Delft, Gorinchem, en andere. De Hoekze hieten na eenen hoek of haak, daar men de viſſen mê vangt: haar hoofdliederen waren Heeren, *Dirk van Brederoede*, *Philips van Waſſenaar*, Burg-graaf van Leyden, *Jan vander Lek*, en Polanen, *Jacob van Binkhorſt*, met meer Ridders, en Knechten, ook de Stadt Leyden en andere, veel wreedheden en verwoeſtingen vielender, noyt te vooren, ſoo in Holland gehoort: binnen Delft ſloegen *Arkel* en *Egmond* dood, *Claas van Sweeten*, en 18. mannen. De Kabbeljauwze ſonden in Henegouw aan Hertogh *Willem van Beyeren*, Graaf van Ooſtervant, d'oudſte ſoon der Keyzerinn', die ſich te Bouchain onthield, ernſtelijk verſoekende Holland te komen regeren, niet willende langer de Keyzerinn' gehoorſamen: hy weygert, ſy laten niet af, en tarten hem ſoo langh, dat hy heymelik * te Gorinchem quam. Die van Delft trekken uyt, en bren-

* Gouth. pag. 389.

* Gouth. pag. 386.

Digitized by Google

gen hem in haar Stadt, daar hy dikwils uyt viel, en veel huyſen en ſloten der Hoekze verbranden, en eyntelijk hebben de Steden van Holland mette Kermers en Weſt-Vrieſen, Hertogh *Willem* voor Graaf aangenomen, en eed gedaan tegen wil van Keyzerin *Margriet*, ſijn Moeder. De Hoekze Heeren ſterkten haar ſloten en huyſen, met volk, voorraad van wapenen, en mond-behoef, trokken by de Keyzerinn', klaaghden haar ongeval. De Kabbeljauwze wonnen en verbranden wel 17. derzelver Sloten in een jaar.

1351. Schepenen, *Geeraerd vander Eem*.

Gaſthuys- en Heyligh-geeſt-meeſter, *Otto*, Heer *Jan Cans* Sone, in de Hoogh-ſtraat.

Hertog *Willem van Beyeren*, vergadert met groote neirſtigheyd veel volk, onder Heer *Iohan van Arkel*, van Vrouw *Machtelt van Voorn*, Wedue van Heer van Valkenburgh, Heeren *Ian van Kuylenburgh*, *Ian van Egmond*, *Gerit van Heemſkerk*, *Gerit van Haerlaer*, en andere, met veel vrome Knechten uyt Holland, Gelre, Kleve, Duytſland, betekenende ſijn Moeder, Keyzerinn' *Margriet*, tijd tot eenen water-ſlagh, op *S. Martens*-dag, mid-zomer 1351. en plaatz op de Maaz, tuſſen den Briel en 'sGrave-zand, een bedroefde ſaak, 't kind tegen de moeder, 't magſchien een oorſaak van deſes Hertoghs na-gevolghde plaagh van dulligheyd. De Keyzerinn' moedig, ſonder twijffel aan recht verſterkt, met Engelze, Henegouwers, Zeeuze, en andere: komt ter gezetter tijd en plaatz, 't gevecht viel ſwaar, 't geklank van ſweerden, 't werpen met ſteenen op de ſchilden, groot, 't geroep en geſchreeuw noch grooter: eyndelijk der Keyzerinnen hoop te ſwak, ſy verlieſt den ſlag, reyſt haaſtigh in Engeland, by haar Suſter Koninginn' *Philippe*. D'overſte Capiteyn der Keyzerinn' een Engels-man, den goeden Heer *Koſtijn van Reneſſ'*, *Floris van Haemſtede*, en andere, bleven: Heer *Dirk van Brederoede*, en meer Heeren, Ridders en Knechten, wierden gevangen. Men ſeyd dat de Maaz'-vloed- en ebb' drie dagen daar na root was, van 't geſtorte bloed. * Ook gelooft men dat Dordrecht, van waar vele in deſen bloedigen ſtrijd waren, haar Wapen hier van heeft gekregen, root en wit, om dat 't bloed aan beyde zijden der Maze vloeyden, en in't midden den ſtroom des waters. Dit was den 2. ſlag van dat jaar, den 1. won de Keyzerinn'. Daar na wierd peys gemaakt tuſſen de Keyzerinn' en haren Soon: Dat de Keyzerinn' haar leven lang ſou behouden Henegouw, en Hertogh *Willem*, Holland, Zeeland, en Vrieſland: ſy ſtierf vijf jaar daar na in Henegouw, en wierd te Valenzijn begraven.

* Gouth. pag. 388.

Korts voor den leſten ſlagh, op den 23. van Bloey-maand, was een Ver-

Digitized by Google

Verbond tuſſen Hertogh *Willem*, en Heer *Jan van Arkel*, met den ſijnen, Kabbeljauwze, tegen de Hoekze gemaakt.* Den eygen Franzijnen Brief ruſt onder d'Erfgenamen van Jonkker *Floris*, 't Serclaes Bailliu van Schoonhoven, 't kort inhoud volghd. * Gouth. pag. 386. 387.

Willem, Hertogh van Beyeren, Graaf van Holland, Zeeland, Heer van Vrieſland, maakt yeder kenlijk. Dat Heeren *Jan van Arkel*, *Jan van Egmond*, *Jan van Waterland*, *Geerard van Eemſkerke*, *Jan vander Wateringe*, *Jan die Mool'naar*, *Geeraerd van Egmonde*, *Jan van Bloemenſteyne*, *Willem vander Wateringen*, Ridderen, *Jan van Arkel*, *Jan van Kuylenburg*, *Jan vander Noordeloos*, *Henrik van Eemſkerke Henriks*-ſone, en *Daniel van Tolloyſe*, Knapen, Met ſijn Steden, Dordrecht, Delft, Leyden, Haarlem, Amſteldam, Alkmaar, Medenblik, Oudewater, Sant Geerdenberg, Schiedam, Rotterdam, hem wel byſtaan, om hem in ſijn Graaffchappen te houden tegen ſijn vyanden, Heeren *Willem van Duven-voorde*, *Ian van Pollanen*, en ſijn Broeders, *Dirk van Brederode*, *Arend van Duven-voorde*, *Iacob* en *Herberen vander Binkhorſt*, *Gerit van Heemſteden*, *Ian van Merenſteyn Aelberts* ſone, *Willem van Ouds-hoorne*, *Dirk van Raaphorſt*, en *Geeraerd van Poelgeeſt*, Ridderen, Heer *Matijs vander Borgh*, Prieſter, *Ian van Noertik*, *Ian vander Made*, *Reynaer Dever*, Heeren *Gerits*-ſoon, *Gerit die Ever Ians*-ſoon, *Floris van Raephorſt*, *Kerſtant*, *Wouter*, en anders heure Broeders van *Raephorſt*, *Geeraeds* Kinders, *Aernd van Groeneveld*, *Dirk van Groeneveld*, *Ian vander Borg*, *Ian Symonſz. vander Borg*, Knapen, en al heur mede-hulpers; neemt al ſijn vrienden ſaken op hem in ſijnen byſtand gedaan, en geloofd hen daar van t'ontheffen, ook met ſijn vyanden en heur kinder geen vrede te maken, dan met believen van ſijn voorſchreven vrienden, beloofd trouwelijk by hun te blijven, ſijn Landen geheel noch ten deel te vervremden, ſonder haren Raad. Sonder wettige geboorte ſtervende, ſal Hertogh *Aalbrecht van Beyeren*, ſijn Broeder, rechte Lands-heer zijn, of by ſijn dood d'oudſte na hem, daar toe yeder gebiedende, midts dat hy beſweere, al haar Rechten en Hant-veſten. Gegeven Sondaaghs beloken Paaſſen, den 23. van Bloey-maand, 1351.

Als 't Beſtand tuſſen Holland en Utrecht, *Sant Mathijs*-dagh 1350. uyt was, zijn de 6. bewaarders van 't Sticht, op 't jaar 1347. genoemd, totten Biſſchop gekomen, ſeggende, Sy konden niet langer voor ſijn ſchulden ſtaan, kieſt een van tween, geeft onſ' uytgeleyde penningen, of ſet ons 't geheel Land aan deez' zy d'Yſſel te pand. De Biſſchop *Iohan van Arkel* benaud, wiſt niet t'antwoorden, want hy in't heel Biſdom niet

Digitized by Google

niet meer bezat dan 't Slot te Vollenhoe, ſy wilden Vollenhoe mê hebben, en 30. jaar ſijn Zegel, mits hem noch gevende jaarlijks 2000. pond: hy wilde Vollenhoe niet geven, 't Capittel wilde van 't Zegel ook niet toelaten: hy verliet de 6. Vooghden van haar Ampt, voor ſoo veel in hem was, beveeld ſijn Zegel Heer *Gerit van Veen*, Kanonik in den Dom, maakt die ſijn Vicaris, zit op alleen met 6. peerden, en rijd na Romen, latende 't Biſdom't geval der avontueren. Midd'lertijd ging 't Beſtand tuſſen 't Sticht en Heer *Aarnd van Yſelſteyn* uyt. Dies de Maarſchalk van Utrecht, 's maandaaghs na beloken Paaſſen 1351. *Yſelſteyn* vijf weken belegert, en gaven haar met Heer *Aarnd* op, beloovende den Biſſchop trouw.

In Herfſt-maand 1351. was eẽ groote duyſternis der zonn', duyrende 17. uyren by geen menſche noyt ſoo geſien.

Als nu *Ian van Arkel*, Biſſchop van Utrecht, langh te Romen geweeſt had, hebbende 6. Vooghden mette Kerk, hem weder geroepen, om ſijn Biſdom ſelf te regeren. Hy op, t'Utrecht gekomen, op *Sant Gielis*-dag, den eerſtẽ van Herfſt-maand 1351. doch ſag geen middel om uyt ſijn ſchulden te raken, van al ſijn vrinden, byſonder van Heer *Ian van Arkel* ſijn Vader, en *Otto* ſijn Broeder verlaten. Hy betrouwende op Godt, ſet ſich kloekelijk ten oorlog tegen de 6. Voogden, en krijgt terſtont in 'tKaſteel van Woerſteyn.

* Cron. Vlaandr. fol. 63.

In dit jaar was 't ſoo heeten Somer * dat al 't Koorn op den velde bedorf.

* Iac. vand. Eyk beſchrijv. van Zuyd-Holland, pag. 76.

Heer *Ian van Arkel* is in dit jaar 1351. verlijt met deſe Dorpen * Nieuw-Lekkerland, (daar onder mê begrepen Elſhout, daar den Over- en Neder-waard, door twee treffelijke ſluyſen, uytwateren, groot 1040. mergen, Streef-kerk, groot 1488. mergen, leggende Ooſt-waard aan Nieuw-Lekkerland, Brandwijk en Gijbeland, waar onder hoort den Vuylen-dam, voor ſoo veel die ſtrekt, tot de palen van Blokland, groot 1040. mergen, en Bleſkens-graaf, groot 960. mergen. *Iacob vander Eyk* dit verhalende, ſeyd geen redenen waarom: Maar ik geloove door ſijn dienſten aan Hertog *Willem van Beyeren* gedaan.

1361. Alſnu is binnen Gorinchem bekend eenen Wind-kooren-molen, ſtaande beneffens de Wolfferſ'-poort daar de Molen-ſtraat de naam af heeft, in de ſelve ſtraat ſtond ook een Ros-molen, toekomende eenen *Ian Toniſſz.*

In de Vaſten 1352. heeft Heer *Ott' van Yſelſteyn*, aan Biſſchop *Ian van Utrecht* gedaan, 't Slot te Bever-waard, tuſſen Utrecht en Wijk te Duurſtede, daar onthield hem de Biſſchop, en begon ſelf de ſaken ſijns Biſ-

Digitized by Google

Bisdoms t'onderwinden: hy belegert 't Kasteel te Woudenburgh, dat hy in't navolgende jaar won, en sijnen Maarschalk 't Slot Ruweel. Heer *Ian van Kuylenburg*, en Heer *Ian van Vianen* Ridders, ontseggen hem, trekken in't Sticht en doen groote schade.

Op den eersten dag van Oogst-maand 1352. stierf Jonkker *Ian*, den oudsten Sone van Heer *Iohan van Arkel*, binnen Dordrecht, in eenen Tornoy, dapper gequetst zijnde, sonder dat men eenige beschrijvingh vorder daar van vind: latende tot verwachter van sijn Vaders Heerlijkheyden, *Otto* den tweeden Soon van den selven Heer *Ian*.

Schepenen, *Ian Gorbeel, Henrink van Puff liet, Meeus Aarntsz, Geeraerd de Bloote, Peeter Willem Zelmansz. Claes Knobbout Henriksz. Willem de goede.* 1353.

Op *Sant Pankraas*-dagh, den 13. van Bloey-maand, trok Bisschop *Ian* met macht voor de Stadt en Slot Montfoord, en brocht den Burgh-graaf, Heer *Sweer*, by handelingh onder sijn macht met uytreykingh van een groote somm'en eed van trouwigheyd. Hy won ook met geweld na negen weken belegh 't Slot Marken-burgh, dat metten grond gelijk makende, als ook den Roof-nest, 't Slot Hollensteyn.

Schepenen, *Ian Cappe*, *Ian de Blonde*, *Ian Michiels*-soon, *Ian Wouter Mijssen*, *Geeraerd de Blaak*, *Willem Aarnts*-soon, *Reynier Lambertsz.* 1354.

Bisschop *Ian* wind met kracht 't sterke huys Gorbeel, en breket ter eerden toe: belegerde doe 't huys Nieveld, daar wierd peys gemaakt met Heer *Gijsbert van Vianen*, dies most hy 't Slot Gorbeel weer opmaken, soo hy dê. Bisschop *Arkel* dwongh Heer *Sweer Uyterloe*, dat hy 't Slot Eem-brugh van hem te leen most houden, en voort aan een Burger van Utrecht daar tot Burg-voogd stellen. Hy loste ook't Kasteel te Vrede-land, dat sijnen Voor-zaat *Iohan van Diest* aan Keyzerin *Margriet* verset had, voor 7000. pond, welke som nu van harent wegen ontsingh Heer *Floris van Bokhorst*, Ridder, haren Rent-meester, Heeren *Sweer van Vorst*, en *Vrederik vander Eze*, overquamen ook met hem van haren onmatigen eys, daar sy 't heel Over-Yssel-land voor te pand hadden, en lieten Bisschop 't selve lossen voor een redelijke som, dat hy te voren noch eens gelost had, van den Hertog van Gelre voor 60000. Goude Gelderze Rijders.

Vrydaaghs na *Agnieten*-dagh, heeft Heer *Iohan van Arkel*, sijnen Schout in berg-Ambacht, gestelt *Philips Rootarts*, tot weder-seggen, die belooft Rekeningh te doen van alle na koopen, van alle giften en

Digitized by Google

boeten, behalven de boeten die de Schout van ouds toekomen.

1355. Schepenen, *Jan Meynersz. Marcelis Aarndsz. Vos, Aarnd Helvoird, Jorden van Malssen, Willem de Goede, Mateus vander Eycke.*

Kerkenb. Gasthuys-meester *Aarnd van Geesthose.*

Baron. an. 75. In dit jaar 1355. wierd den eenen Arm van *Sant Apolmaris, Sant Peeters* Discipel (geweesen Bisschop van 't oud Ravenna in Italien, die in 't jaar Christi 75. het 4. van den Keyzer *Vespasiaan*, doch sonder sijnen last aldaar gedood is) van Ravenna, tot Gorinchem gebrocht, door *Niclaas Preylier van Gorinchem*, Herder der Kerke alhier, die in groote eerwaardigheyd gehouden wierd.

Een Hooftman *Herman van Meerveld*, ontseyd Bisschop *Johan van Arkel*, en 't geheel Sticht, de reden waarom, werd niet verhaald. Dit ontseggen was in dien tijd 't gebruyk soo, dat de geen die yemand bevochten had, sonder hem eerst ontseyd te hebben, genoegh voor een dader van oneerlijkheyd geacht wierd. Heel anders is 't nu, daar men niet en tracht dan sijn vyants op 't onversienst aan te vallen, en te waarschouwen met den slagh. *Meerveld* viel in 't Land van Over-Yssel, veel schade doende. De Bisschop quam met 2000. peerden in 't Sticht van Munster, vernielden *Meervelds* Dorpen, Water-tochten, Moolens en bruggen, en bevocht soo peys: Bisschop *Jan* brenght die van Yselsteyn ook weder onder sijn gebied: Soo dat hy, hoe-wel verlaten van de sijne, toonende de wellingh van 't Edel *Arkels* bloed: Wierd een voorspoedigh jaar overwinnend' Heer, betaald sijn schulden, lost sijn Steden en Sloten, by de Voor-zaten verpand, dwong de Heeren, vernielde de Roovers, slichte haar sterkten, hermaakte de Kerken, en liet in den Dom t'Utrecht uyt sijn eygen borze maken eenen kostelijken Mijter, een silver vergulden Staf, daar men een Bisschop van Utrechts inleydingh voortaan mê afbeelden sou. Hy *Arkel*, was van grooter Eer en Faam.

Op de 12. Kalende van Lente-maand 1355. storf Heer *Jan van Arkel*, wierd met grooter eeren tot Gorinchem in sijn Voor-ouders Tombe begraven, en in sijn plaatz' quam sijn 2. Soon *Otto*.

VIER-

Digitized by Google

VIERDE BOEK.

Otto, den Grooten Ott', van Arkels Heerschappy,
Schier alderweest vermaard: sijn daden op de ry,
Soo veel als mog'lijk is, zijn in dit Boek geschreven,
Mits meer dan veertigh jaar, hy is als Heer gebleven.

Otto de 22. of de 16. Heer.

Otto, die mogende Heer van Arkel, Pierlepont, &c. was geboren op *Sant Vincents-dagh*, en namaals op dien dagh Ridder gemaakt: maar alsoo verscheyde Godtvruchtige dies naams gevonden werden, kan den dagh van sijn geboorte, of ridderschap, by my soo weynigh gevonden werden, als 't jaar: Dan bevind dat hy ten huw'lik had een schoone vrou, *Elizabeth*, Dochter van *Henrik*, leste Graaf, Suster van *Robbrecht*, eerste Hertogh van Baar, en met haar de Heerlijkheyd Pierlepont, met al den gevolgh en Landen van Maruielle, en Malengien, met Bossen, Jachten, Weyden, Wijngaarden, Hoven, getimmeren, en anders: haar oude moeder was (zeyd *Aard Kemp*) Koningh *Johans*-dochter, van Vrankrijk, en haar Oom, *Lodewijk van Baar* Ridder, daar na Carthuizer, en wierd van Paus *Martinus* de 5. gemaakt Kardinaal van Cypers: kreegh een Soon, *Johan* sijn na-volger, de leste Heer van Arkel, en een Dochter.

Den eersten en voornaamsten brief, die de stadt Dordrecht heeft, van 't Stapel-recht (behalven dien van Keyzerinn' *Margriet*, voor op't jaar 1350.) luyd in't kort aldus:

* Hertogh *Willem van Beyeren*, Graaf van Holland, Zeeland, Heer van Vriesland, verbeyder van Henegouw (de 5. na genoemd, de Dulle Grave) Den inhoud is al 't selve sonder eenige veranderingh, gelijk den brief van Keyzerin *Margriet* van 't jaar 1350. voornoemd, (oversulks onnoodigh hier weer te verhalen.) Gegeven in den Haag', den 15. Mey 1355. En tot meer zeker, sond Hertogh *Willem* een Send-brief aan die van Dordrecht, van inhoud: * Dat Schout, Schepenen, en Raad der selver Stadt, openbaarlijk souden kondigen, Dat niemand wie hy zys op-

* Copye in Aart kemp Iac. beste Hant-v. b. fol. 92. ende so Ook 't boek van 't Stapel-recht.

* Boek van de Stapel.

Digitized by Google

opwaart voorby Dort vaar, met Zout, hy en heeft aldaar verſtapeld, verkocht en vermeten, uytgezeyd de vrye Steden, die 't klaar betoogen konnen, die mogen varen ter hoogſter merkt, Keulen of Venlo, en moeten betoonen onſe Rent-meeſter van Zuyd-Holland, of den Tollenaar, dat ſy haar Zout daar verkocht hebben, voort allerhande Knapen, die men hiet Potiers . . . . . .

. . . . . .

die mogen voorby varen met een vierendeel Zouts, of daar beneden, en dat verkoopen na gewoonte. Wat Dordrecht tot onderhoud deſes doet, houd hy 't ſijne, behouden hem en ſijn vrye Steden haar recht. Gegeven in den Haag', op *Sant Peeter* en *Pauwels-avond*, den 28. van Somer-maand 1355.

Om dat die van Gorinchem behooren te weten wat Steden in Holland Tol-vry zijn, ſoo komt ons nu voor de vrydom van Kuylenburgh, luydende aldus:

*Tolb. Mr. Henrik Gorneliſſr.

* Hertogh *Willem van Beyeren*, Graaf van Holland, &c. geeft voor menigen trouwen dienſt, by ſijnen trouwen Raad, *Jan*, Heer van Kuylenburgh, en vander Lek, gedaan de Poorters van Kuylenburgh, Tolvry te varen, te water en te land, voorby al ſijn Tollen, in Holland, Zeeland, of elders, met al haar goed, ten eeuwigen dagen. Gegeven te Dordrecht, op *Sant Michiels-dagh*, den 29. van Herfſt-maand 1355.

De ſelve Hertogh *Willem van Beyeren*, op-geruyd, (vind niet voor wien) doet Biſſchop *Jan van Arkel*, op *Sant Martens-dagh*, in de winter, den 11. van Slacht-maand, ontſeggen: by hem voegden ſich tegen haren eygen Heer veel Stichtze Edelen: Als d'Heeren, *Aarnd van Tſelſteyn*, *Johan van Kuylenborgh*, *Gijſbert van Vianen*, *Ian*, Heer *Iansſoon*, *van Woudenburgh*, *Ian van Herlaar*, *Ian van Langeraak*, *Gijſbert van Nieroede*, *Johan van Blommeſteyn*, *Zoudijn uyten Rijn*, *Huibrecht van Schoonouwen*, *Sweer van Neſſe*, *Gerit van Vliet*, ook de Heeren van Sleyde, en Dikle, uyt verre landen, maar deez' 2. leſte komende in't Sticht by Montfoord met 40. peerden, wel gewapend, nemende den wegh na Oudewater, verdwalen, worden van de Burgers van Montfoord aangevochten, en met al haar Soldaten gevangen. Hertog *Willem* komt met ſijn heir in't Dorp Koote, by Wijk te Duerſtede, verwoeſt de Dorpen daar ontrent, en neemt grooten roof, na acht dagen den Biſſchop daar verwacht te hebben om te ſlaan: maar den Biſſchop konnende de Burgers

Digitized by Google

gers van Utrecht niet uyt krijgen, mits de tweespalt, gebrouwen door d'Heeren van Yselsteyn, Kuylenburgh en Vianen. Die van Emeness' vielen weder den Bisschop af, en tot de Hollanders, Heer *Ian van Egmond* quam met de Hollanders binnen die acht dagen, op *Sant Katrijnen*-dagh den 25. van Slachtmaand 1355. by Bunskoten: versloegh 70. Bunskoters, en trok met Hertogh *Willem van Beyeren*, weder na Holland.

Schepenen van Gorinchem, 't jaar 1356. *Meus Aernd*-soon, *Sander Rutgertsz. Ian van den Dam*, *Ian Seberts*-soon, *Claes Cnobbout Henriks*-soon. 1356.

Heer *Ian van Arkel*, Bisschop van Utrecht, tot wraak der Hollanderen, trekt vroegh na *Paulus* bekeeringh, in't lest van Lou- of begin van Sprokkel-maand, te veld, wind de Stadt Wezop, en 't huys te Muyden, vernield die, en krijgd grooten roof.

Heer *Aarnd van Yselsteyn*, heeft in de Vasten 1356. een vaste Vrede gemaakt tussen Hertogh *Willem van Beyeren*, en sijns Yselsteyns Neve, Heer *Sweer van Montfoord*, dier tijds Bisschops Maarschalk, die ook terstond tegen sijnen Heer begon te baldaden, los latende de gevangen Heeren van Sleyd, en Dijkle, met haar 40. Knechten, daar de Bisschop seer om vergramde, mits Heer *Sweer* noch sijn Maarschalk was, als geen rekeningh gedaan hebbende.

Den 14. van Lente-maand, quam Heer *Gijsbrecht van Nyenroede*, een vroom Ridder, uyt bevel Hertog' *Willems*, met veel Krijgsvolgh van Naarden, en verbrande 't Dorp van Zoest: Daar tegen quam *Otto van Laer*, doe 's Bisschops Maarschalk, met die van Amersvoort, in Emeland, daar hy, en Heer *Gijsbrecht van Nyenroede*, sloegen; Heer *Otto van Laer*, met 36. Poorters van Amersvoort wierden verslagen: *Nyenroede* vol-na dood, wierd op Pieken uyten slag gebrocht: Bisschop *Ian* vernielde Oud-naarden, *Adrian. Iun. Hornan.* Daar na op den 22. van Bloey-maand, sloegh Hertogh *Willem* sijn Tenten tot Hogewoerd in't Sticht, en dê door Heer *Ian van Egmond*, Heer *Stevens* Kasteel van Nyeveld vernielen. Eyntelijk wierd tussen Hertogh *Willem van Beyeren*, Graaf van Holland, en *Johan van Arkel*, Bisschop van Utrecht peys gemaakt en toegestaan, dat Heer *Gijsbrecht van Vianen*, met hulp van die van Utrecht sijn Slot Gorbeel weder sou opbouwen: Al de gevangens sou men vry laten, gebannen mochten we'er in Utrecht komen, als Heer *Henrik van den Rijn*, Proost tot *Sant Ians* Utrecht, Heer *Pelgrom* sijn Broeder, *Ian van Woerden*, *Gijsbrecht Gunter vanden Hoogenlande*, *Gerit* en *Dirk Bole*, broeders, *Ian Witte Roeloffz.* *Pietet Kannemaker*-

Digitized by Google

1357. Schepenen *Jan Meynaertſz. Aernd de Bruyne, Mathens vander Eyk, Herman die Jonge, Ian Lambertſz.*

Gaſthuys-meeſter * *Robbrecht Willemſz.*

* Kerkenb. * Kort uyttrekz. pag. 20. *Frans Aerdſz. Vos*, Wooninge * in de Haarſtraat, is bekend.

Johanna van Teylingen, Vrouwe vander Weteringh, hield dit jaar te leen, van de Heer van Arkel, 't gericht en tienden van Rubroek, en andere Landen, volgens den Brief by haar, Heer *Willem vander Wetering* haren Man, Heer *Gerard van Aſperen*, Heer van Tuyl, en *Willem Wiſſche*, bezegelt op *Sant Odulphus-dagh*, den 13. van Somer-maand, 1357.

1358. Schepenen *Reynier Lambertſz. Marcelis Aardſz. Vos, Jan Cappe, Jan Laſt, Jorden van Puſſlik, Claes Pros.*

Gaſthuys-meeſter, *Jan Michielſz.*

In de Haagze Reken-kamer, in't boek geteykent Tollen, fol. 22. 23. eyndende 't jaar 1358. ſtaat getekent * 't recht van de 4. merkt-tollen, tot Workom den Heer van Hoorn toebehoorende, en van den merkt-tol te Gieſſen, en voor eerſt wat van alrehande Waren gegeven word. In de 4. merkten te Woudrichem (of Workom) is niemandt vry dan de Poorters van Workom. Die van Dordrecht, wat ſy geladen hebben, geven van't ſchip niet meer dan eenen Vlaamzen. De Palm-merkt te Workom, gaat in Dingſdagh avond na half Vaſten. De *Sant Jacobs*-merkt, drie dagen voor *Sant Jacobs-avond* in Hoy-maant. De merkt van onſ' L. Vrouwen geboorte, drie dagen voor onſer Vrouwen-avond. De koude merkt drie dagen voor *Sant Lucas-avond*, in Wijn-maand. Op de avonden van de Santen, *Margriet, Iacob, Vrouwen* en *Lucas*, is't vol Markt, en dan verkondight men de prijs van't geld. De Markt van Gieſſen gaat in drie dagen voor *Sant Margrieten-avond*, en daar is niemand vry dan de Poorters van Workom, en Heuſden, en van alle goed ontfangh men als van den Toll' te Workom: noodigh zijn deſe ſaken by de Gorinchemze beſchrijvingh.

* Copye in Mr. Henr. Cornel. Tolb. pag. 59. 60.

In dit jaar 1358. dê *Iohan van Arkel*, Biſſchop van Utrecht, met muyren en grachten ſterken 't Stedeken Hardenbergh, gelegen op den vloed, de Vecht, * een mijl van Koevorden, en 4. van Swol, makende daar aan toornen en blokhuyſen, latende te niet doen een ſeer grooten bergh, die ontrent de Stadt lagh, daar (ſoo men zeyd) een Koninklijk Paleys, by de Heydenen geſticht, vernielende.

* Lodow. Guicciard. pag. 158.

'K meen, of ontrent deſe tijd, behoord geſteld te worden, de reyze van den Edelen Heer *Otto van Arkel*, met veel Baanre-heeren, en Ridderen, als Geſant van Hertogh *Aelbrecht van Beyeren*, Graaf van Hol-

Digitized by Google

Holland, tot den Koning van Engeland *Eduard* de 3. den gelukkigē oorlog voerden tegen *Philippus* en *Iohannes van Valois*, Vader en Soon Koningen van Vrankrijk, d'eerſte der Koningen van Engeland, die zich den Tytel van Vrankrijk toeſchreef, wegen ſijn Moeder *Iſabelle*, dochter van de Koningh van Vrankrijk, *Philips de Schoone*. Wonder is 't dat men niet vind wanneer en waarom deſe Ambaſſade is aangeſteld. *Aerd Kemp* zeyd, dat hy was geſonden van Hertogh *Aelbrecht van Beyeren*, Graaf van Holland, Hertogh *Willems* Broeder. Om dit naarder t'onderſoeken, ſtaat te weten, Dat in dit jaar 1358. * Koning *Eduard* voornoemt, een groote Hof-houding beroepen had, op *Sant Ioris-dagh*, daar ook ontboden was, en quam Hertogh *Willem van Beyeren*, de 5. Graaf van Holland, die heerlijk onthaald wierd van den Koning, en ſijn Muy de Koningin. Na de Feeſt weder in Holland gekomen, word ſijnre ſinnen byſter, ja raſende dul: de Hoekze en Kabbeljauwze weder tegen een: de Kabbeljauwze begeērden tot Voogdeſſe, Vrouw *Machtelt van Lakaſter*, Hertog *Willems* huyſvrouw. De Hoekze verkoren tot Landvoogd Hertogh *Aelbrecht van Beyeren*, Heer van Nubingen, Hertogh *Willems* Broeder, daar in de Kabbeljauwze eynd'lijk mē verwillighden. 'T kan weſen dat deſe Geſantſchap nu is geſchied in den aanvangh van Hertogh *Aelbrechts* Land-vooghdy, ſoo gemeenlijk geſchied, om de Prinçen daar men mē in vrindſchap is, 't ſelve te verwittigen, en dat is ook wel geloovelijk, maar dan is de ſtelling dat Hertogh *Aelbrecht* doe Graaf van Holland was, een mis-verſtand.

* Gouth. pag. 394

Terwijl Heer *Otto van Arkel* in Engeland was, ſtierf *Dirk* de 27. Graaf van Kleve, ſijns Moeders Oom, *Ian*, Kanonik tot Keulen, Graaf *Dirks* Broeder neemt met macht 't Graafſchap in: Drie Schutters mikten 't wit, elk om prijs: Drie groote Heeren meenden elk de naaſte Erfgenaam van 't Graafſchap Kleef te zijn, na de dood van Graaf *Ian* ſonder kinderen overleden. D'een was de Heer van Parwis, Graaf *Ians* Suſter-ſoon, maar ſijn Moeder was dood. Hy kreegh heymelijk de ſteden Kranenburg, en Orzoy met eenige ſloten. D'ander Graaf *Engbert vander Mark*, wiens Moeder noch leefde, 't was Graaf *Dirks* eenige Dochter van Kleef, en Graaf *Iohan* was daar Oom af, ſoo meenden hy groot voordeel te hebben, en dat na Keyzerlijke Rechten, de Broeders kinderen ſouden gaan voor der Suſter kinderen: hy had veel vrinden te Kleef. De derde Heer *Otto van Arkel*, ſchreef ſich 't meeſte Recht toe, want al was ſijn Moeder *Ermgard* dood, ſy was geweeſt eenige dochter van Graaf *Otto van Kleef*, een ouder Broeder van Graaf *Iohan*, dan Graaf *Dirk* was, en op die voorwaard was ſijn Vader Heer *Iohan van*

Ar-

Digitized by Google

Arkel getrouwt: Dat, na dood van Graaf *Dirk*, Heer *Iohans*-ſoon, Graaf ſou weſen: dit was deſen Heer *Otto*, maar wat was 't, 't Graafſchap Kleef is een quaad leen, 't ſterfd op Dochter noch Suſter, maar op Soon, op Broeder. En hoe-wel Heer *Otto* met veel volk in 't Land van Kleef gekomen was, eenige oorloghs-daden doende: Die van Kleef, met 't meeſt van de Ridderſchap en Steden, wilden hem, noch *Parwis* niet hebben, behalven Wezel, en Dinſlaken, die begeerden *Arkel*. De Kleefze kooren Heer *Adolf vander Mark*, Graaf *Engberts* Neef, alreeds gekooren, maar noch geen gewijd, Biſſchop van Keulen en Munſter, tot Graaf. Graaf *Engbert* en Heer *Otto* dit ſiende, vielen beyde met *Adolf* tegen *Parwis*: en Heer *Adolf* kreegh 't geheele Land van Kleef, Sloten en Steden, behalven 't geen *Parwis* had: hy gaf ſijn verkieſingh van de Biſdommen, Keulen en Munſter over, by des Paus toeſtaan, aan Heer *Engbert vander Mark*, ſijnen Oom, die Biſſchop van Luyk was, en 't ſelve Biſdom over gaf aan *Iohan van Arkel*, Biſſchop van Utrecht, Heer *Otten* Broeder. *Adolf* ſond dadelijk aan *Kaarl* de 4. Keyzer van Romen, en Koningh van Bohemen, die hem Kleve gaf, tot een onverſterfflijk erfleen, en hy wierd de 29. Graaf. Heer *Otto van Arkel*, en d'Heer van Parwis, kregen elk een ſomme van penningen, en ſtonden af van hare gerechtigheyd, aan 't ſelve Graafſchap, ten behoeve van Graaf *Adolf*.

1359. Schepenen, 't jaar 1359. *Henrik Knobbout Claeſſz. Mathens vander Eycke.*

Elizabeth de Kemp woonde nu al in haar huys binnen Gorinchem, op den Zuyden hoek van de Burgh-ſtraat: * Dit was de Suſter van Jonkker *Berthout*, en Dochter van den Edelen *Mathias de Kemp*.

* Aart Kemp Iac. beſt ſtamb. fol. 32. ℣ ſo 42. ℣ ſo. * Gouth. pag. 398.

Die van Delft vyandē van Hertog *Aelbrecht van Beyeren*, krijgen 4. vrome Edelmannen, als Capiteyns met haar Knechtē, * namelijk *Gijſbert van Nyenrode*, Heer *Ian van Kervene*, (Baſtaard van Arkel, woonende tot Gorinchem) Ridders, *Henrik van Woerd*, en *Gerit Wis*, Schiltknechten, die met haar Soldaten de Stadt Eed deden, trokken met de Poorters uyt, vernielden de Sloten Polanen en Binkhorſt, en mits Hertogh *Aelbrecht* in Zeeland was, ſloegen ſy in den Haagh 's Graven gevangenis op, en brochten de gevangenen te Delft. Hertogh *Aelbrecht* komt met ſnelle treden, en veel krijgs-mannen, belegerd Delft 10. weken en 2. dagen. De 4. Capiteynen deden vrome tegenweir, ſulks, dat die van Delft hun ſchriftelijk beloofden, niet te handelen met den Hertog dan hun acht dagen te voren waarſchouwende, om met haar volk uyt te trekken, maar hielden onbewuſt de Capiteynen raad tot vrede: De 4. Ca-

Digitized by Google

4. Capiteynen ontrieden 't hun, toonden't voorſchreven beſcheyd, en hadden geirn buyten met den Hertogh geſlagen, maar der Burgeren roep was Vrede. *Nyenrode* en *Kervene*, trokken met haar volk ſtillekens wech. Heer *Walraven van Borne*, Ridder, maakt dat die van Delft ſich aan den Hertogh over-geven moſten, haar muyren neder-leggen, en 40000. oude Schilden betalen. De vremde knechten, buyten de handelingh: Hertogh *Aelbrecht* quam met groote treflikheyd in Delft, Capiteyn *Henrik van Woerd*, op den Kerktoorn geſtapt wort afgehaald en onthoofd. *Nyenrode* en *Kervene* vluchten op 'tſterkke huys te Heuſden, daar ſy een heel jaar belegerd wierden, en door Heer *Otto van Arkel*, kregen ſy 's Hertogen genade, gaven 't Slot over, moſten binnen 2. jaren te Jeruſalem trekken, om 't heyligh Graf te beſoeken, 't welk ſy niet alleen deden, maar beſochten de geberghten Sion, en de begraving van *Sant Kat'rijn*.

Schepehen tot Gorinchem, *Sander Rutgertſz. Dirk de Wolf, Gielis van Tiel.* 1360.

Gaſthuys-meeſters, *Ian Michielſz. Claes Piek*.

In dit jaar 1360. waſſer een groote Sterft, van de haeſtige ziekt,* de lieden waren 's morgens wel, 's middaghs ſiek, 's avonds dood. * Cron. van Vland. fol. 64.

Schepenen, *Herman de Jonge*: 1361.

Johan van Arkel, Biſſchop van Utrecht, die van Stellingh-werf, Steenwijkker-woud, en Omme-land verwonnen hebbende, en weder tegen hem opſtaande van Stellingh-werf, verwindze andermaal, vernielende haar Bol-werken, gevende ſijn Soldaten verlof, al te rooven wat ſy konden, dies d'omgezeten wederſpannige 't hooft in de ſchoot te leyden.

Ontrent *Sant Marcelis-dagh*, (den 30. van Wijn-maand,) was eenen grooten ſtorm van wind, daar vele Kerk-toorens, moolens, en huyſen door neder-ſtorten, 't Zee-water ging ſoo hoog, als oyt menſch heugen mocht, dies veel Zee-dijken ſcheurden, menſchen en beeſten verdronkken.

Schepenen, *Jan Cappe, Marcelis Aarntſz. Vos*. 1362.

Jonkker *Berthout de Kemp*, Schild-knape, Sone van *Mathias de Kemp*, (alhier gekomen, door den twiſt tuſſen de 2. Broeders van Gelre, ſoo hier voor op 't jaar 1350. verhaald is) woond alſnu op den Zuydenhoek van de Burg-ſtraat, over de haven, in 't huys van *Elizabeth de Kemp* ſijn Suſter. Dan of *Mathias* hier gewoond heeft, en wanneer *Wolter* en *Elizabeth de Kemp*, hier zijn komen woonen, is my onbekend.

Heer *Aarnd van Arkel*, Heer van Zoelen, Avezaat, Noordeloos, &c. (Broe-

Digitized by Google

(Broeder van Heer *Otto van Arkel*) en ſijn kinderen verſoenen haar met Hertogh *Eduard van Gelre*, daar twee Brieven af zijn, 't kort inhoud volghd.

Aarnd van Arkel, Ridder, met ſijn twee Sonen, *Johan van Arkel*, Ridder, en *Otto van Arkel*, verklaren dat ſy verſoend zijn, met Hertog *Eduard van Gelre*, Graaf van Zutphen, haren genadigen Heer: Geven 't huys van Zoelen aan hem over, 't ſijnen wil, te breken oflaten ſtaan, maar niemand geven. Den Hertogh magh of hy wil haar doen de ſteenen van 't voorſz. huys; Al dat niet nagel-vaſt daar op is, mogen ſy vry wech voeren; hy ſal 't ſelve huys niet neder-werpen, ten zy *Reynold*, wel eer Hertog van Gelre, haarlieden ſijn bezegelde brieven voor Schepenen van Ruur-mond, of anders, beveſtigt, daar van geeft dat het ſijnen wil is. Al die nu op Zoelen zijn, ſullen op haar goederen ook verſoent, of vry zijn, wie niet begeert, ſal tot Kleef of Keppel vry geleyd worden. Sy ſullen Hertogh *Eduard* weder geven al haar brieven, op d'Ampten van Tiel, en Neder-betuw, of op 't Hertoghdom Gelre, ſy zijn van Schulo, Ampten, belooften, of koſten, bezegelt by Heeren *Reynold* en *Eduards van Gelre*, en haar vrunden, t'ſamen of byſonder, en daar van quijt-ſcheldingh-brief geven, voor haar, en haren Erven, ook quijt-ſcholden alle onbetaald geld, alle gedrongen Manſchaften, ende oirveden die ſy in 't land van Gelder hadden, van gevangen of anders, die Heer *Eduards* hulpers waren.

Sy, en haar broodige knechten, te weten, *Werner Heyntgen van Dornen*, en *Boele*, ſullen oorvede doen, den Hertogh te wille, en ſullen afſweiren al die de Hertogh haar by ſchrift overleveren ſal, uytbeſondert haren Eed, en Manſchap, dier Heeren daar ſy leen-mannen van zijn, of die haar aan erven: voorts ſullen ſy van den Hertogh te leen ontfangen ſulke goederen als leen-roerigh zijn van 't Hertoghdom van Gelre, en ſy te voren ontfangen hebben van Heer *Reynold* ſijn Broeder, en hem daar van Manſchap en hulde doen, ſoo Heer *Reynold* Hertogh van Gelre was, haar quijtſcheld. Duerende dit oorlogh daar den Hertogh in is, ſullen ſy buyten 't Land van Gelre, Kleve, en Sticht van Munſter blijven. En ſoo langh ſy met wil van den Hertogh buyten zijn, ſal hy over haar goed in't Land van Gelre niet laten richten, of ſal 't ſelve haar eerſt ter goeder tijd laten weten, en dan voort aan ſullen ſy in't land van Gelre mogen blijven: Sullen ſoo veel aan de Hertogh van Gelre geven, als 't den Biſſchop van Utrecht (*Johan van Arkel*) en de Heer van Koevorden goet dunkken ſal. Hier mede ſullen ſy en haar knechten, al-te-

maal

Digitized by Google

maal verſoent zijn, van 't gene voor date deſes geſchied is, beloovende dit al voor Sondag half-vaſten te voldoen, met 't huys Zoelen, dadelijk leveren, en ſullen in haar herberg te Nieumegen blijven, tot alles voldaan is. Sy bidden hare Neven, *Johan van Arkel*, Biſſchop tot Utrecht, en Heer *Walraven van Valkenburgh*, Heere van Born, en zitterd voor haar te zegelen. Gegeven 't jaar 1362. op *Sant Peeters-dag, ad Cæredram*, den 22. van Sprokkel-maand; volgd den tweeden Brief. * *Aernd van Arkel*, en ſijn voorſz. 2. Sonen, dat door toedoen van Heeren, *Jan van Arkel*, Biſſchop t'Utrecht, *Walraven van Valkenburg*, Heer tot Born, *Jan van Kuylenburgh*, en *vander Lek*, *Reynold van Koeverden*, *Jan van Broekhuyzen*, Heer *Willems*-ſoon, Ridder, *Gijſbert*, Heer van Vianen, en andere hare Mägen, tuſſen Hertog *Eduard van Gelre*, Graaf van Zutphen, ter een, en haar ter and're zijden, een ſoen gemaakt is, van alle woorden en twiſten, tot deſen dagh, dat *Aernd* overgeeft en levert, aan Hertogh *Eduard*, Zoelen, 't ſijnen vryen wille af te breken, of te behouden, ook alle brieven en beſcheyd, die ſy ſprekende hadden, op 't Hertoghdom Gelre, en Graaffchap Zutphen, en op d'Ampten Tiel, en Ne'er-betuw, en ſchelden *Eduard* daar van quijt, met ook alle onbetaald geld, dat men haar ſchuldigh is in de Landen Gelre en Zutphen, 't zy van gevangenen, Ding-talen, gedrange, en al des Hertogen hulpers; van alle Leden, goede leenen, manſchap, erffeniſſ'en verbinteniſſ'. En bekennen, dat ſy van haren Hertogh *Eduard van Gelre*, en *Zutphen*, ſchuldigh zijn t'ontfangen, alle goed, dat ſy van rechts-wegen houden ſullen, van't Hertoghdom Gelre, en Graaffchap Zutphen. Geſchied in't jaar 1362. ſwoendaags na Palm-ſondagh.

In dit jaar 1362. heeft Heer *Sweer van Voerſt*, *Jan van Arkel*, Biſſchop van Utrecht, ontzeyd (de Cronijk verhaald geen redenen waarom) en dê uyt ſijn Kaſteel van Keppel veel ſchade, in Over-Yſſel. Den Biſſchop met hulpe ſijns Broeders, Heer *Otto van Arkel*, en andere ſijne vrienden, vergadert veel volk, en belegert ontrent *Sant Iacob* in Hoy-maand, 't Slot te Voerſt. Dit was een, 't alder-ſterkſte en onwinlijkſte Kaſteel van 't geheel Sticht, (gelegen in * Swoller-kaſpel) 't hâd dubbelde grachten, de muyren waren 80. voet hoogh, en 12. dik, en daar-en-boven noch eenen vierkanten muur, of voorbailje. Den Biſſchop, had ook tot ſijn hulp Hertogh *Eduard van Gelre*, hy nam eerſt 't Voorburgh en met veel krijgs-muur-brekers, en andere krachten, deed hy vallen de groote ſware Toornen, die met haren val de groote Zalen verpletten, en na 15. weken beleghs, verovert hy 't, en dedet van de trotzte Gourhoev. pag. 399.

* Hantv. Cron. pag. 166.

Digitized by Google

hooghde, totte slechtste nedrigheyd brengen: 's jaars daar aan, *Sante Agnieten-dagh*, storf Heer *Sweer van Voerst*: sijn Soon sich beter bedenkkende, maakt den Bisschop in plaatz van vyand, tot vriend.

In dit jaar 1362. geduyrende 't belegh voor 't Slot van Voerst, word geboren *Iohan* de 16. diens naams, de 23. en leste Heer van Arkel, Heer *Otten* eenigen Soon.

1363. Schepenen, *Claas Pros*, *Ian last*, *Lan Rutgersz.* *Peeter vander Eme*, *Mathews vander Eyk*, *Henrik Cnobbout* *Claas*-soon, *Arend Meeus*-soon.

Hoe groot-machtigen Heer onsen *Otto van Arkel* was, blijkt ten deele hier uyt.

In dit jaar 1363. beriep hy Hertogh *Aelbrecht van Beyeren*, Stadthouder van Holland, Zeeland, en Vriesland, op den Vasten-avond, tot Gorinchem, ten Tornoy, en nevens hem, veel Ridders, Heeren, Vrouwen en Jonk-vrouwen, de treffelijkste van Holland, soo van de Hoekze als Kabbeljauwze: Sy verschijnen elk op 't heerlijkst: *Arkel* ontfanght den Hertogh en d'andere seer aansienlijk in sijn Stadt van Gorinchem; den Tornoy, kost, drank, vreugden-spiel, 't was alles cierlijk, en overvloedigh. Heer *Otto* een vreedsaam, wijs man, sijn Onderzaten beminnende en beschermende, van sijn Vrienden hoog geacht, van sijn vyanden dapper gevreest, doch in de diertijdze twisten, middel-matig, veel gezegs by Hertogh *Aelbrecht* en meer Grooten hebbende, weet d'een en d'ander soo te beleesen, dat den dertien-jarigen twist door moeder en soon gesproten, en alderhande maagschappen en geslachten, selfs tot vader en soon toe: het twist-venijn in de borst geblasen, en den strijdnaam, van Hoeks en Kabbeljauws, op 't hooghste uytgeschreeuwt hebbende, voor langen tijd gestild wierd. In 't eynd van dese Feest schenkt Heer *Otto*, aan Hertogh *Aelbrecht* twee de grootste Snoeken, dat men noyt te voren geen diergelijke in Holland gesien had, meerder dan heel groote Salmen, soo dat een yder sich daar van verwonderde. Waarom *Aard Kemp* verhaald van dese Snoeken, een kleyn gift aan soo grooten Heer, geloof ik te spruyten uyt d'ongemeenheyd van dese vissen, ongetwijffelt in sijn heerlijkheyd gevangen, en 't is meer geschied, dat groote Heeren kleyne schenkken, doch ongemeen van gestalte, in grooter weerden aannamen: voortaan quamen gemeenlijk de Heeren uyt Holland in 't Hoff van Arkel, om Heer *Otten* vreughd en vriendschap te doen.

Tot Metjens-hoek, een plaats ontrent Dordrecht . . . . . was alsnu een Tollenaar, die d'on-

Digitized by Google

d'onderſaten van Heer *Otto van Arkel*, dagelijks, ja ook boven gewoonte, meer dan andere ſchatte, on-aangeſien haar vryheyd van Tollen, voorgaande van de Graven van Holland. *Otto* dit hoorende ſchrijft drie brieven, hem radende tot afſtand. De Tollenaar trotzerende, op ſijn wel gezienheyd te Hove, acht kleyn de vermaning van ſoo machtigen Heer, beſwarende d'Arkelſe meer dan te voren. Dien getrouwen beſchermer en voor-vechter van de ſijne, Heer *Otto*, doet een ſchip met goet laden, mand dat met gewapende Knechten, geeft laſt ſonder ontſag verby den Tol te varen, 't geſchied: den Tollenaar fluks op, 't ſchip aangeranſt, en met het goed, verbeurd genoemd: den Schipper ſeyd, 't goed hoord te Gorinchem, die ſijn geen Tol ſchuldigh, 't blijkt by de Graaflijke brieven: Ik geef om d'Heer van Arkel niet, 'k wil mijnen Tol hebben, zey de Tollenaar. Maar ſy deden hem betaling, bequaam om den Tol van *Charons* Veir (ſoo de Poëten ſeggen) mê te voldoen. En Heer *Otto*, door wiens laſt ſulks geſchied was, met veel Ridders en Knechten, reyſd by Hertogh *Aelbrecht* in den Hage, hem te kennen gevende den overlaſt by dien Tollenaar, ſijn onderſaten gedaan, verſoekende quijtſcheldingh van die miſdaad. De Hertog 't feyt niet achtende, zeyde, Is 't anders niet, iſſer een boef dood, die blijf dood, komdy daarom hier, dat was niet noodigh, laat ons t'ſamen ter Tafelen gaan. Of dit nu geſchied is by den Hertogh, om dat hy meende die van Arkel door den Tollenaar verkort te zijn, of ter liefde van Heer *Otto*, of om eenige andere oorſaak, is my onbekend. Immers is om ſoodanigen daad op andere tijden wel groot oorlogh gerezen: den Over-heer met groot recht konnende ſeggen, Die verkort word, ſoeke recht, maar en rechte of wreke ſy ſelve niet. Even-wel Heer *Otto* kreegh meer vrydommen voor ſijn onderſaten, dan ſy te voren gehadt hadden, reyſde bly na Gorinchem. En geen Tollenaar in Hertogh *Aelbrechts* gebied dorſt daar na die van Gorinchem Tol eyſſen. Doch in't ſelve jaar 1363. onlang' na 't voorgaande, die van Dordrecht wouden die van Gorinchem dwingen, dat ſy uyt Holland, Zeeland en Vlaand'ren, met Kooren, Zout, en ander goed komende, 't ſelve eerſt tot Dordrecht ſouden moeten verſtapelen, volgens de brieven die van Dordrecht in de jaren 1350. en 1355. verleend. Dwingen boven haar vryheden, zeyd *Aerd Kemp* (ongetwijffelt moet Gorinchem een van die vrye Steden zijn geweeſt, daar in den brief 1355. af geſproken word.) Heer *Otto van Arkel* belaſt de ſijne tegen de vryheden niet te doen, haalden die van Dort met macht haar ſchepen aan, lijden en klagen, ſtond haar vry: hy ſchrijft aan die van Dort, ſijn onderſaten waren vry van Tol en Stapel.

Digitized by Google

'T gebeurd, *Boning*, een Schipper, komt uyt Zeeland, met een groot schip met Zout na Gorinchem, die van Dort hem na, 't schip als verbeurt, aan-getast, en op 't Galgh-oord geset: dit deden sy hem tot 3. Schepen toe. Heer *Otto* betaald *Boning* alle 3. de Schepen, verbied yder de vaart, tot naarder bevel: hy toornig toont sich meester van veynsen, een groote wijsheyd, of konst, in lands-stand-rakende-saken. Een tijd daar na, die van Dort brengen veel Wijn-schepen den Rijn af: *Otto*; dat wetende, door sijn bespieders, doet al de schepen met macht aanhalen, den Wijn tot Gorinchem op 't Merkt-veld gebrocht, werd aan Baanre-heeren, Ridders, Heeren, Edelen, en Knechten, ook Onder-saten ontrent Gorinchem woonende, maar meest de Gemeente van Gorinchem geschonkken, tot wraak, en Dordrechts spijt, die voortaan die van Gorinchem, sonder Stapel-recht te betalen, verby lieten varen, en op die voorwaarden vereenighden sy.

In dit selve jaar 1363. dê Heer *Otto*, van nieuws uyt den grond opmaken, in sijn Heerlijky van Arkel, aan de Lek, 't schoon heerlijk Kasteel Ever-steyn: hy dede ook de stede Gaspairn, en 't Slot te Hagesteyn, met diepe Graften, en hooge Muyren en Toornen sterk maken:

'T was ook alsnu, dat den dienst der Kerk van Schoonre-woerd ver-
* Collator. viel: *Otto* als * Gifter, versagh daar mê eenen goeden Priester: Den Proost van *Sant Marien* t'Utrecht, seggende daar toe macht te hebben, gaf die een ander, en dê daagen van 's Heeren (of Bisschops) wegen, den Priester by *Arkel* gesteld: *Otto* vertoornd, schrijft den Proost, soo lief hem sijn lijs was, sich daar mê niet te bemoeyen: 't was sijn eygendom hy kende geen Gifter in sijn Land, dan sijn selven. Den Proost stout en hooveerdigh, past op *Arkel* niet, doet niet alleen dien Priester in den ban, maar ook *Otto* selfs. *Otto* ongewoon trotz te lijden, gebied al die met ban-brieven in sijn land quamen, te vangen, daar quamender, maar hy liet de Boden in een sak steken en verdrenkken. De Proost doet *Arkel* daagen te Romen voor't Geestelijk Hof, (onder den Paus *Urbanus* de 5. die sich noch t'Avingnion in Vrankrijk hield.) Den Proost komt kort daar na te Vianen ten Kerken-dienst: *Otto* te Hagesteyn zijnde, sluypt heymelijk na Vianen, smijt hem dood, op den Kerk-rooster. Den navolger beswaart *Arkel* noch meer te Romen: hy send na die gewesene Hooft-stadt des Werelds sijn Dienaars, en doet die beklagers doodslaan, verr'-siende dingen, naulijks met eenigen glimp te verschoonen, dan met gerechtigheyds-voorstand, doch qualijk aan-geleyd. In't Hof te Romen was een Kardinaal, Heer *Reynier van Baar*, Broeder van

Jof-

Digitized by Google

Joffrouw *Elizabeth van Baar*, Heer *Otten* huysvrouw: aan deſen ſchreef *Otto*, verſoekende aan den Paus een algemeyn vergiffeniſſ' van alles: 't geſchied, *Otto* behield d'overhand, ſijn Prieſter de plaatz, en niemand dorfd' ſich tegen hem dien-aangaande meer verſetten: vremd is 't van *Otto*, dat hy ſijn tegen-ſtrijders ſoo dê doodſlaan, midts hy was Godt-vruchtigh, Godts geboden hoogh-achtende, 't recht der heylige Kerke voorſtaande, ſtichtende Altaren, en Vikaryen: En in ſijnen tijd mocht geen moed-willigh dood-ſlager, woekenaar, noch openbaar over-ſpeelder binnen Gorinchem, of in 't Land van Arkel blijven woonen.

'T jaar 1364. waren Schepenen, *Ian Sebrechtſz. Herman de Ionge*, *Claas Cnobbout Henrikſz. Iorden van Puffliet.* 1364.

In dit ſelve jaar, heeft de Paus *Urbanus* de 5. (te voren genoemd *Guiljelmus de Criſaco*, Abt van *Sant Victor*, te Marſeilje geweeſt, in Cicilien, Geſant van den Roomzen Stoel) Heer *Engelbert vander Mark*, herſet van 't Biſdom van Luyk, tot Biſſchop van Keulen. Heer *Ian van Arkel*, Biſſchop van Utrecht, een treflijk man, begaafd met veel deughden, op dees tijd t'Avignion, in 't Hof vanden Paus zijnde, om eenige ſaken, roerende ſijn Kerk van Utrecht, die hy 22. jaar man-haftigh met grooter eeren bedient had, wort gemaakt Biſſchop van Luyk, en Heer *Iohan*, des Graven Soon van Vernenburgh, die Biſſchop van Munſter was, ſette de Paus Biſſchop tot Utrecht. Heer *Ian van Arkel*, liet ſijn Neef, en Na-zaat voorſz. 't Biſdom van Utrecht, onbelaſt: Al ſijn Steden, Sloten, en Kaſteelen vervult, van alles dat tot mond, en krijgh tegen ſijn vyanden van noode was: met inkomen verrijkt, van ſchulden verloſt, met Kerk-cieraadjen, en vryheden verſien: eenen heel anderen ſtaat dan hy 't aanveerde, een ander manier gebruykt dan *Iohan van Dieſt*, ſijnen Voor-zaat, waar uyt ſijn Deugden, Kloekheden, Wetenſchappen by den verſtandigen genoegh te merken zijn, onnoodig alhier breeder verhaal daar af te doen. * Baron. an. 1362.

Deſes jaar Schepenen, *Matheus vander Eycke*, *Marcelis Aarndsſoon*, *Vos*, *Sander Rutgerſz. Ian Laſt*, *Sander Henrikſz. Claas Pros*, *Gielis van Tiel.* 1365.

In Louw-maand deſes jaars, is een huwelijk geſloten tuſſen, Heer *Borr' van Heemſtede*, en Jong' Vrouw *Elizabeth van Arkel*, Heer *Otten* Suſter, op deſe na-volgende voorwaarden. *Borr' van Heemſtede*, verklaard met Heer *Otto*, noopende dit huwelijk beſloten te hebben, dat d'Heer van Arkel, met ſijn Suſter geven ſal, hondert pont ſwarte, 'sjaars payement binnen 't land van Arkel, jaarlijks gang-baar, af te loſſen met duyſent pond en den vollen pacht. Hy *Heemſtede*, belooft binnen 'sjaars in 't

in't Land van Arkel, aan erve te beleggen 1600. pond: ſterft Jongh. Vrouw *Elizabeth* ſonder geboorte, ſoo ſullen haar erfgenamen, haar mede-gave, en kleynoodjen, na haar nemen, vry ſonder in eenige ſchult te gelden, by hem bezegeld, 't jaar 1365. *Sant Pauwels-dagh*, den 25. in Louw-maant.

Tot teeken dat Heer *Otto* geen overſpeelder dulden wilden, is't gebeurd dat in dit jaar binnen Gorinchem woonde een rijk Poorter, *Henrik Kanne-makel*, brandende van onkuyſheyd: Deſen betrapten de ſtraten en ſtegen der ſtadt, beſpiedende over al ſchoone Maagden, en Jonge Weduwen, ſommigen van dien beloofd hy trouw, mits ſy dat een jaar helende, bedroogh, en beſlieper alſoo vijf of ſes, en wierden bevrucht, elk hem houdende voor man, wierd ſijn booſdaad openbaar: Eenige daagden hem voor den Geeſtelijken Rechter des Prooſts van Aernem, doe te Gorinchem zijnde, yeder om voor te gaan in de trouw: hy in plaatz van verantwoordingh, ſpot daar mê, en bekend rondelijk al die Vrouwen getrouwt te hebben. Den Rechter hem vragende, wie d'eerſte trouw had, antwoord die woont hier te Gorinchem, niet en gingh al lachende ter Kerkken uyt. Heer *Otto* de klachten hier van hoorende, t'ſaam' toornigh, en mede-lijdig, doet de poorten van Gorinchem ſluyten, en ſwoer hem te doen onthoofden. *Henrik* ſchuyld op't Kerk-hof, en in de Kerk by de Roomſe, een toe-vlucht der miſdaders: *Otto* ſeggende, hy had tegen Godt en 't recht der heyliger Kerke gedaan, was overſulks diens beſcherminghniet waardig, wilde hem wet gewelt van daar nemen, en dooden: Maar by raad van ſommige, omcingelde men de Kerk, en 's anderen daaghs ſtolpten ſy hem in't midden van de Kerk, by des H. Kruys Autaar, op eenen grooten Zark, onder een groote Verwers-kuyp: hy ſiende geen uytkomſt, bad om genade, gingh in 's Heeren gevangenis, kreegh acht dagen tijd om ſich tot Godt te bereyden, wierd doe openbaarlijk onthoofd, en op 't Kerk-hof begraven, dienende tot een ſpiegel voor andere, om ſich van quaad daad te wachten.

Den eerſten grond-ſlagh van 't Over-waterſchap is in deſen jare gemaakt, blijkende by den navolgenden Brief, of Hant-veſt: 't kort inhoud is:

Aart kemp Iac. beſt. Hantveſtb. fol. 48. tot 50.

Aelbrecht, Paltz-graaf op den Rijn, Hertog in Beyeren, Ru-waard (of Ruſt-bewaarder) van Henegouw, Holland, Zeeland, en Vrieſland, Maakt yder kenlijk, dat hy voor ſijn Broeder Hertog *Willem*, voor hem en haar nakomelingen, geeft de Heeren van Arkel, Brederoede, Harlaar,

Digitized by Google

laar, Heeren *Aarnd van Arkel*, *Ian van Langeraak*, en *Willem van Slingeland*, en haar Landen, tuſſen Lek, en Merwede, en Markerker Zijdwijn, en Gieſſen-damm', en al die nu tot Gieſſen-damm' uyt wateren, en Heer *Herberen van Lieſveld*, met ſijn Land en Waterſchap, haar en haar nakomelingen, een waterſchap te lijden, deur ſijn Graafſchap, ten eeuwigen dagen, gaande van't Land van Lieſveld, deur Streve-landerbroek, en deur Nieuw-lekkerland, tuſſen 10. en 20. roeden, breed tot hare nutſchap, tot daar ſy uytgaan ſullen achter 't Elſhout, en van den opgangh voort in't Diep van de Lek, ſonder yemands belet, tuſſen 12. en 24. roeden breed, 't haren oirboir, daar Jonge Dammaes Erve gelegen is, ten Weſten, Een Kaa te leggen aan elke zy van heur Waterſchap: den Lek-dijk op en toe te doen, haar ſluyſen daar in en uyt te doen, en dat te dammen: de dammen op en toe te doen ſoo dik de ſluyſen nood hebben, den Heer en heur voorſz. landen by 7. van ſijn (Graaf) hooge Heemraden, of meer tuſſen Lek en Merwede. De voorſeyde kaaden, waterſchap, heulen, en bruggen, ſullen de ſelve Heeren doen ſchouwen met 7. geſworen Heemraders, en eenen gewaarden Richter, by haar daar toe te eeden uyt haar-lieder Land, by ſulke keuren en boeten als daar op leggen, t'haren profijt. De kaaden ſoo te maken tegen Overloopen of Leken, dat niemand in 's Graafs Land daar by ſchade lijd: Anders ſou ſijnen Dijk-graaf door ſijnen geſworen Bode een wete doen aan haren gewaarden Rechter, dat ſy binnen 2. dagen haar kaaden beſteden te maken, of hy ſou die doen maken t'haren minſten koſt. En braak 't Land in, ſy verbeuren niet, al liepen haar kaaden over dat 't water ſoo laagh waar om aarde te bekomen: hebben ſy aard van doen buyten haar eygen Land, ſy halenſe ter naaſter aard, ter minſter ſchade, tot Heem-radens çieringh, viſcht yemand in dit waterſchap en ſluyſen, ſonder verlof, met eenigh getouw, ſoo dik men 't bewijſt, met twee geloofweerdige luyden, verbeuren ſy tien pond Hollands, d'een helft de Graaflijkheyd, d'ander helft de voorſchreve Heeren. Hy neemt in ſijn beſcherminghen vry-geley, al die tot 't waterſchaps-dienſt, op ſluyſen, dijken, kaaden of anderſins komen, uytgeſondert, met recht ballingen des lands, belooft geen water (meer) te laten leyden in deſen waterſchap, onder noch boven, dan by gemeen toeſtaan der voorſz. Heeren. Soo yemand aan deſe punten hinder doet, ſal men aan ſijn lijf en goed verhalen, en wat de Heeren, of haar nakomers daar om doen, ſal hy en ſijn na-zaten voor goet houden. Gegeven in den Haagh, vrydaaghs na onſ' L. Vrouwen Hemel-vaars-dagh, in Oogſt-maand 1365.

Digitized by Google

Volgd nu den ſin van een uytſpraak van 't wateren, door Heer *Herberens* Land van Lieſveld.

Aart kemp Iac. dijkb. De Deeken en Kapittel van *Sant Martijn* en *Vincents-* (kerk) in Gorinchem, verklaren een Cedulle geſien en geleſen te hebben, in alles geheel, inhoudende, dit is 't ſeggen: *Jan van Leyenborgh*, Bailliu van Zuyd-Holland, als Overman, *Geerit van Baard-wijk*, *Gielis Koſt-wijs*, *Claas van Slingeland*, en *Tonis Sloot-mans*: Als tuſſen de Heeren van Arkel, Brederoede, Haerlaer, *Jan van Langeraak*, en andere, die met hun wateren ſullen, door *Herberens* Land van Lieſveld, aan de ander zy, en d'uytſprekers verburgen, dit ſeggen te voldoen, op een peyne van 3000. Mottoenen. Eerſt ſal men graven deur Heer *Herberen van Lieſvelds* Land, in't Weſt-eynd van 't Achter-land, opgaande in Graveland, ſoo veer de Heeren van doen hebben, en wat men hem af-graaft, ſal men hem betalen, tot ſeggē van vier perſonen, by de Heeren, en *Herberen*, daartoe te kieſen *Tonis Willemſz.* ſal een Overman weſen, Brieven te geven, en te bidden Hertogh *Aelbrecht*, en de Heer van Arkel, die mē te bezegelen. Men ſal Heer *Herber* ſulke ſekerheyd doen, ſijn kae'en en weteringen ſoo te houden, als d'Heer van Brederoede ſal hebben in den ſijnen, en Heer *Herber* ſal met hem in-gaan met wacht-deuren ſoo veel oirboir zijn. Men ſal Heer *Herber* koopen 40. gaarden Land, om by hem een vliet in te doen graven, anderhalve gaarde wijd: Heer *Herber* magh water in laten, g'lijk d'ander Heeren, als hy 't van doen heeft, en 't Heemraden goet-dunkt, van Heer *Herbers* land, ne'er-waard ſal men hem alle oude werken te vooren maken, buyten ſijnen koſt, en gemaakt zijnde, ſal hy ſijnen hoef-ſlag daar in houden, mergen-mergens-gelijk, en voort alle koſten en laſten mē gelden als d'andere Heeren. Of de Heeren eenen and'ren uytgangh konden krijgen, hun beter genoegende dan door Lieſvelds-land, tuſſen dit en Pinxteren eerſt-komende, ſoo ſullen ſy hem geen geld geven. Maar in Strevelander-broek beginnende te graven, ſullen ſy een half jaar daar na hem geven d'helft van 1800. Mottoenen. En al beginnen ſy na Pinxteren eerſt-komende, elders eenen anderen watergangh, ſy moeten hem binnen twee halve jaren daar na t'elken de helft van 't voorſchreven geld geven, doch met allen haren nieuwen watergangh latende varen, zijn ſy vry uytgeſproken in de Nieu-poort, op *Sant Baven-avond*, den leſten van Herfſt-maand, 't jaar 1365.

1366. Schepenen, Jonkker *Berthout de Kemp*, *Matijs-ſoon*, *Claes Colijn*, *Arent Meesz.*

Gaſt-

Digitized by Google

Gasthuys-meester, *Claas Vos*.

Op de uytspraak van 't voorsz. jaar heeft Heer *Herber van Liesveld*, desen navolgenden brief gegeven.

Herberen, Heer van Liesveld, Ridder, geeft Heeren *Otto van Arkel*, sijnen Neve, *Dirk van Brederoeden*, *Jan van Hairlaar*, Heer vander Ameyde, *Aarnt van Arkel*, *Jan van Langeraak*, Ridders, *Daniel*, Heer *Daniels*-soon van Toloysen, en *Willem van Slingeland*, Knapen, hoir luyden en landen, die nu uyt-wateren tot Giessen-damm', en 's Heeren Polder van Brederoede, een vryen water-gangh ten eeuwigen dagen, deur sijn Heerlijkyen te houden, als van Ammers-grave-land, en Achter-land, aan 't West-eynd deurgaande tot Strevelander-broek toe, sonder yemands weder-seggen, elf roeden breed. En wat land daar buyten blijft tot Brand-wijker-weerd, sal wesen tot 's waterschaps oirboir, land ontbrekende om haar water deur te leyden, en de kae'en te houden, mogen sy land hebben tot der Heeren voorsz. Heemraden çiering, vry van dijken en ongelden. De Heeren sullen door sijn Land haar kae'en houden, deurgaans een roede breed, beneden en boven, acht voet en anderhalve voet hoogh. De water-gang en kae'en sullen beschouwt werden by de Richter, en seven Heemraders van 't waterschap. Gebrek vindende, doen 't den gewaarden Richter weten, die binnen twee dagen dat niet doende maken, sullen't de Heeren doen makẽ, en schouwẽ. D'Heeren sullen geen schade lijden van eenig ban-werk, hun is eerst een weet twee dagen te voren gedaan, en sy gebrekigh blijvende, sou hy dat berichten. Niemand magh korven of horden in de water-gangh leggen, noch setten, noch visschen, overtuyghd met geloofweerdige mannen, verbeurt men t'elken 10. pond Holland, d'een helft aan Liesveld, d'ander 't gemeen uytwaterend land, met uytpandingh vind men daar wat in, dat magh men uytwerpen, en aan stukken snijden, wilt yemand met geweld keeren, vechten de voorstanders der wateringh daarom, sy verbeuren niet aan Liesveld, dan yemand dood blijvende, oogh verlooren, of lidt verlemd, daar sal hy recht van doen. Die haar waterschap en kae'en maken, magh men in Liesvelds Land besetten, noch beklagen, of hy en waar ballingh t'sijnen lijve. Heer *Herber* versoekt nevens hem te willen zegelen, als ook gedaan hebben, Hertog *Aelbrecht van Beyeren*, *Ruwaard van Henegouw*, Holland, Zeeland en Vriesland, van wegen sijnen Broeder Hertogh *Willem*, en Heer *Otto van Arkel*, 't jaar 1366. op onser Vrouwen Hemel-vaards-dagh, den 15. van Oogstmaand.

Aart kemp Iac. best. Hantvestb. fol. 50. 51.

Digitized by Google

De Heer van Brederode, heeft op den ſelven dagh ook verleend een waterſchap door ſijn Landen, als volgd.

Aart kemp lac. Dijkb.

Heer *Dirk van Brederoede*, geeft Heeren *Otto van Arkel*, ſijnen Neve, *Johan van Hairlaar*, Heer vander Ameyde, en *Willem van Slingeland*, en haren Landen, nu uytwaterende tot Gieſſendam, eenen vryen watergangh, met hem gemeyn, deur ſijn vry-heerlijkheyd Brederoede, ten eeuwigen dagen, ſonder yemands wederſeggen, totten Lande van Lieſveld toe, 12. voeten breed, met ſijn luyden te graven, boven heur gekochte Land, noch yet ontbrekende, dat Land ſullen ſy hebben, tot des waterſchaps gemeen Heemraders çieringh, ſullen met de ſijne houden haar kaade een roey breed, beneden en boven acht voet breed, en anderhalve voet hoogh: met ſijn onderſaten ſullen ſy houden gemeyn bruggen en wegen, aan de Gieſſen en in Otte-land, dat me'r over rijden mag met wagen en met peerden, en die te gelden mergen-mergens-gelijk. D'aard daar toe bewijſt hy hun binnen 20. roeden, over de brugge t'allen tijden: of mogen nemen by gebrek van aanwijſing, ter naaſter aarde en minſte ſchade, tot Heemraders çieringh. Geen kae'en, noch opſlagh mag men beſteken, maar ſalſe laten leggen ten gemeenen oirboir, kaa'en, watergang, en bruggen, ſtaan ter ſchouwe van de gemeen Richter, en Heemraders, of gewaarſchout binnen twee dagen, hy Richter ſulks niet doende, magh eenigh van de Heeren een Richter ſetten, tot dat Brederode ſijnen Richter dê ſchouwen. Geen ſchade te lijden van banwerk, niet te viſſen in de water-gang, 't vechten, en niet te beſetten, alles als in den Brief hier voren van Heer *Herberen van Lieſveld*. Sy behouden haren watergangh, door den Gieſſen-dam. Heer *Dirk van Brederoede*, en *Reynold van Brederoede*, Ridder, ſijnen oudſten Soon, bezegelen die, en neffens hun Hertogh *Aelbrecht van Beyeren*, 't jaar 1366. op onſer Vrouwen-dagh, verheffingh, den 15. van Oogſtmaand.

Ten ſelven dage zijn ook de Heeren van 't Over-weerd-waterſchap, te ſamen overkomen, in voegen als volgd.

Aart kemp lac. beſt. Hantv. b. van fol. 45 ÿ ſo. tot 48 ook ſijn Dijkb.

De Heeren *Otto van Arkel*, *Dirk van Brederoede*, *Ian van Hairlaar* Heer van Ameyde, *Aernd van Arkel*, *Iohan van Langeraak*, *Herberen van Lieſveld*, Ridders, *Daniel*, Heer *Daniels*-ſoon van Toloyze, en *Willem van Slingeland*, Knapen, ſijn overdragen, dat men ſal houwen en ſchouwen de kaaden en weteringen van de Gieſſen, deur-gaande tot *Herberens* Land van Lieſveld toe, van't Ooſt-eynd van Otte-land, tot het

Digitized by Google

het Weſt-eynd toe, tot in de wetering, die in't Land van Lieſveld gaat. En van't Land van Lieſveld, deurgaande de korte zijde van Otte-land, tot Heeren *Aarnds* Land van Arkel toe, voort door *Herberens* Land voorſz. tot Strevelander-broek door Nieu-lekker-land, totten dijk toe, daar de ſluyſen in leggen, en voort van de ſluyſen tot het Diep vander Lek toe. Eerſt ſal men de weteringen en kae'en, hoef-ſlagen, mergen-mergens-gelijk, van al de Landen die hier uytwateren ſullen. Deſe waterſchappen en kae'en, ſal men ſchouwen met eenen geſworen Rechter die gewaard (geſtelt) is van d'Heer van Brederoede, en ſijn Heemraders, daar van ſullen ſetten d'Heer van Arkel een, Brederode twee, Ameyde een, Heer *Aarnd van Arkel* een, *Ian van Langeraak* een, en *Herberen van Lieſveld* een, ſullen woonen en gegoed zijn in deſer Heeren Landen, voor de Heemraders ge-eed worden. De kae'en ſal men ſchouwen tot drie tijden 's jaars, op den eerſten van Lente-maand, op *Sant Odulphus*, den 13. van Somer-maand, en op *Sant Baven-dagh*, den eerſten van Wijn-maand. Den Richter magh den Heem-raad ook ontbieden op 's lands koſt, om te ſien of 't nut is 't waterſchap te ſchouwen, en de meeſte ſtemm' ſal gelden; wat Heemraad dan niet komt, verbeurt 10. ſchelling', ſonder vermaning op de 3. vaſte Schouw-dagen niet komende, ter (Gieſſen) Nieuwer-kerk, verbeurt ook 10. ſchelling', noodſaken uytgeſcheyden. Met 4. Heemraden magh de Richter ſchouwen, komender minder, hy magh met ſijn byhebbende, op d'achter blijvende teiren, tot dat hy 't meerder getal heeft, en ſchouwen kan, en de wech blijvende verbeuren daaghs 10. ſchelling', elk ſoo langh de Schouw duyrd. Elk Dorp dat ongeſcheyden is, en een gemeen weteringh, en kaa, heeft verbeurd 10. ſchelling', waar elk ſijn eygen ſlagh heeft, ſal maar drie penning' Hollands weſen, waar een ſlagh bekeurd word, ſal de Richter niet over-rijden, hy ſal 't beſteden, om den minſten koſt niet hooger dan dubbelt loon, by Heemraden çieringh, op een geſetten dagh gemaakt te zijn, en den Richter magh geen geld daar op uyt leggen, of 't werk is by de Heem-raders gelooft, ſijn uytleggingh is aan twee-ſchat geld, of 4. ſchat pand, en dat ongeld ſal den Richter houden: ſoo ſal men doen tot 't eynd van de Schouw. De Heemraders mogen dan de na-ſchouw over dwers-nacht leggen willenſe, waren op de na-ſchouw de beſtede kae'en, en weteringen niet volmaakt, ſoo ſullen ſy in een Herbergh teiren, op der gebrekigen koſt. Uyt elks Heeren Land ſal op de ſchouw weſen ſijn Rechter, of gewaarde Bode, en ſal bewijſen elken aan en af-gangh, op boete van 10. ſchellingen Hollands. De boeten ſullen zijn tot verval van de koſten, 't overſchot tot gemeen-

Digitized by Google

lands-oirboir, waar den koſt meer, 't komt op 't gemeen land, mergen-mergens-gelijk, Brederoos gewaarden Richter op de Schouw niet komende, magh Arkel, of ſoo vervolgens een van d'ander ſijnen Richter, ſoo langh ſetten, tot d'eerſtens komſt, yder Heer ſal bewaren in deſen water-gangh uyt-loopende, ſulks niet doende, ſal men mette meeſte ſtemm' keuren daar op leggen. Alle boeten op de kae'en en weteringen vallende, ook alle uytgeleyd geld, by den Richter ſal elk in den ſijnen doen panden, en dat ſenden aan den voorſchreven Richter, binnen 14. dagen na 't verval der boeten: wat boven den koſt loopt, daar ſal den Richter voor den Heemraad, binnen 's lands jaarlijks op *Sant Merten* in Slacht-maand rekeningh af doen. Niemand ſal water in-laten, ten zy by meeſte ſtemm' van de Heemraden, of houden 't in ſijn waterſchap, tot dat al 't koorn in't gemeyn waterſchap van den velde waar. Alde voorſz. Heeren belooven deſe punten voor haar, en haar na-ſaten t'onderhouden, en ſoo yemand van hun eenigen hinder opquaam, aan haar-lieder waterſchap, dat in den Elſhout uyt gaat, belooven ſy elkanderen te helpen, tegen yder een: in voorvallende twiſt ſal den meeſten hoop gevolgd worden. Gegeven op onſer Vrouwen Hemel-vaard-dag, den 15. van Oogſt-maand, 't jaar 1366.

1367. Schepenen, *Ian de Blonde*, *Ian Knobbout Ians*-ſoon, *Henrik Henrik Aechtens*-ſoons ſoon, *Ian Henrikſz.* *Iorden Malſſen*, *Frans Aarndſz.* *Vos*, *Willem Willems*-ſoon.

1368. Schepenen, *Henrik van Puff'liet*, *Sander Rutgerſz.* *Berthout de Kemp Matijs*-ſoon, *Laurens Millink*, *Claas Pros*, *Arent Meens*-ſoon.

Dit jaar was de heete ziekt, de grouwelijke peſt ſoo heftigh in deſe Nederlanden, dat alleen binnen Utrecht ſtorven ontrent elf duyſend menſchen.

1369. *Matheus vander Eycke*, *Berud Matijs*-ſoon, *Rutger vander Haar*, *Henrik van Tiel*.

In dit jaar verleende Hertogh *Aelbrecht van Beyeren*, eenen Brief van 't Neder-waterſchap, van den Alblaſſer-waard, in deſer voogen:

Aelbrecht, Paltz-graaf op den Rijn, Hertogh van Beyeren, &c. maakt yder kenlijk, dat hy tot nut ſijns Lands, dat uyt-waterd tot Alblaſſer-dam, en Vinkken Polre, geeft eeuwigh-duerende eenen water-gangh, uyten Alblas, deur't Blok-weer, tot Nieu-lekker-land, beneden 't waterſchap, dat de Heeren van boven hebben, tot het Diep van de Lek, aan die Landen hier verhaald: Als d'Heer van Arkel met Rubrock,

Digitized by Google

broek, de Heer van Brederoede, met Hoof-wegen, Wijngaarden, Papendrecht, met die Mathena. De Heer vander Lek, met Brand-wijk, Gijbe-land, Bleſkens-graaf, en Nieu-lekker-land, dat beneden 't voorſchreve waterſchap blijven ſal, Heer *Dirk vander Meruwen*, *Jan Jansſoon* van Baren, met Blok-land, dat gelegen is tot Vuylen-dam, met ſijn toe-behooren van Hoefwegen, Gieſſen beneden der Kerk, de Heerſchap van Alblas, Heer *Herberen van Lieſveld*, *Willem van Naaldwijk*, en *Jan vander Merwen*, Heer *Floris*, met haar drie Ambochten van Slydrecht, 't land dat ſy hier toe behoeven, ſullen dees' Heeren betalen, by çieringh der groote Heemraders, die den dijk ſchouwen. Sy ſullen haar water leyden, op elke zijde water-keering houden anderhalve voet hoogh, en anderhalve roede breed: ſeven geſworens ſullen deſen watergangh ſchouwen, een uyt 't land van Brederoede, twee uyt 't land van Lek, een uyt Blokland, een uyt Gieſſen en Molenaars-graaf, een uyte drie Ambochten van Slydrecht, en een uyt de Heerſchap van Alblas. Deſe beſchouwers ſullen ſetten, d'Ambochts-heeren van Alblaſſerdam, en Alblas, en by gebreke van hun, macht een van d'ander Heeren doen, ter tijd toe dat de voorſchreve Ambochts-heeren een ſetten: de geleyde keuren ſal den beſchouwer berichten: Al de geen' die hier in wateren, ſullen de ſluyſen, land en waterſchap gelden, mergen-mergens-gelijk, by aanbrengen der geſworen binnen de Dorpen daar elk land gelegen is. Niemand ſal in die Alblas, noch watergangh uytwateren, dan de gene voorſchreven, nu daar in waterende, ten waar het den Hertogh en ſijnen Raad goet docht, en ſijn Zuyd-Hollanders nut waar. Soo wanneer ſy den grooten Heemraad vermanen, ſoo ſullen ſy op haar ſluyſen komen, en daar 't den Heemraad ſekerſt denkt een vingerlingh voor ſchieten, en ſoo mogen ſy haar ſluyſen verleggen, en den dijk opgraven ſonder verbeurniſſ'. Gegeven in den Haagh, op *Sant Ceciliendagh*, den . . . . 't jaar 1369.

Schepenen, *Claas Pros*, *Diederik Michielſz.*: 1370.

In dit jaar 1370. kocht Heer *Otto* eenen water-gangh, ter Ameyde.

Ott', Heer van Arkel, *Johan*, Heer van Kuylenburgh en vander Lek, *Gijſbrecht*, Heer van Vianen, van de Goye, *Henrik van Vianen*, Heer vander Mey, met *Heylwig van Herler*, Vrouw van dat Land, ſijn Wijf, *Otto van Henkelen*, Heer van Akkoy, en *Gerit van Rijn*, den oudſten ſoon van *Rijn*, maken yder kenlijk, dat tot nut haars Lands, dat tot die tijd toe uytgewaterd heeft deur de Zeerik in de Lingen, ſy t'ſamen eenen wa-

Digitized by Google

watergangh gekocht hebben, tegen de voorſz. Heeren van Vianen en Ameyde, die inder ſelver Heeren land beginnen ſal, ſtrekkende in en deur de Middelhoes, in d'oude Zijdwijn voor Merkerk, voort daar deur in Lakerveld, by den ouden Wiel, ter minſter ſchade door die Zijdwijn een Lek-dijk toe, en deur den dijk in 't Diep vander Lek, tuſſen Koſt-verloren en de poorten vander Ameyde. Sy ſullen t'ſamen deſen watergangh en water-keeringh maken, en eeuwelijk onderhouden elk ſijn ſlagh daar van ontfangen mergen-mergens-gelijk, met malkander ſchouwen, ſulke keuren als heur geſworens daar op leggen ſullen, elk ſlagh binnen 'slands, tuſſen de Middelhoes en der Ameyde 5. ſchelling, en in de gemeynt buyten dijks een pond. Elk ſal ſijnen Heemraad ſetten en houden, als tot noch toe in de Zeerik geweeſt heeft, 2. uyt 't land van Vianen, een van Caſperd, en een van Everdingen. Den Schout van Vianen ſal de Heemraden beſchrijven, en men ſal ſchouwen van beneden op, komt d'een niet, d'ander mogen ſchouwen met twee of meer Heemraders: in wiens ſlag breuken vallen, die ſullenſe ſelf uytpanden als haar eygen ſchuld, aan twee-voudigh geld, of vierſchattigh pand. Heer *Gijſbert van Vianen*, en van den Goy, verbind ook Bolgerye, dat *Jans van Leyenburgh* te weſen plagh, deſe punten te doen houden. Sy ſullen een kaa houden aan d'Ooſtzy van de watergangh van Merkerk en Middel-hoef tot haar ſluyſen toe, hoog en groot voor overloop, en onredelijk leken, dat 't Kerſpel van Leks-mond en Laker-veld daar geen ſchade by lijden, en ſchade lijdende, ſullen die een weet doen aan den Richter van Vianen, Caſpert, of Everdingen, op diens koſt, die 't ſijn kaade is, en dadelijk niet gemaakt woudende, ſoo magh de Richter van Leks-mond, of Laker-veld, die beſteden met ſijn geſworens om twee-voud-arbeyds-loon, en dadelijk doen uytreyken, ten waar 't Land in braak van de groote Diepen, als de Lek, Lingen, of deur den Dief-dijk van boven of van beneden deur de Zijdwijn, dat men geen eird krijgen kond, dan ſoud men hem geen ſchade tot datter eird te krijgen waar. Yder aan dien watergang en kaaden ſchouwende of makende, heeft vry geley, ten zy hy vyand, dood-ſlager, of ballingh waar, vochten ſy, dat ſouden ſy berichten na 't recht van ons Land. Wie dit geley breekt, verbeurt lijf en goet: niemant magh in deſe water-gangh ſluyſen leggen, noch viſſen met ſtaande touwe, op een boete van 7. pond, doch elk Heer magh viſſen binnen ſijn Heerlijky met drijvende touwen: der Heeren Land, Erven mogen de ſluyſen opdoen en verleggen, tuſſen Koſt-verloren en der Ameyde, en blijven met hare ſluyſen binnen de ſluyſen die ſy nu ter Lek-waard hebben, behouden die van Laker-veld en Leks-mond,

Digitized by Google

mond, haar 't Wijns daar sy haar sluysen leggen mogen, of sy mede door de Zijdwijn wilden, en een hooft in de Lek te leggen, tussen Kost-verlooren en de poorten ter Ameyde. De Heeren mogen met haar oude sluysen oirboir doen, haar vlieten doen graven, laiken, en vegen, met haar selfs Richter en Heemraad te schouwen, altijd als 't hun noodigh denkt: waar sy land van doen hebben tot den watergang en kae'en, dat mogen sy nemen ten minsten schade, tot çieringh des hoogen Heemraads: wat keuren van visseryen of schouwen vervallen, die sullen komen in 's lands oirboir, tot de kosten van de schouwers. Of de Heer van Arkel overdroegh met d'Heeren van Vianen, en Ameyde, dat hy sijn Landen beneden den Dief-dijk, heel often deel mede in de Lek uytwateren woude, soo dat hy haar vliet behoefde, soo soud hy haar ander vlieten mogē doen makē, wijder en dieper, en haar kaa beter, dan ten tijde als hy die behoefd, en haar af neemt. Als men de sluysen sal besteden te leggen, of verleggen, of vermaken, soo sal men ter plaatz komen daar die nu leggen. Yemand van hun eenige deser punten verbrekende, belooven d'andere gesamenderhand, met aller macht die te doen herstellen, bezegeld by de Heeren in't Hoofd van desen gemeld, *Gerid van den Rijn*, als een Momboir, *Henriks van den Rijn* sijnen Soon, op den 8. van Gras-maand, 's jaars 1370.

Gorinchemze Schepenen, *Jan Knobbout Janſz. Sander vander Haar* 1371.
Rutgersz. Laurens Florensz. Sander Henriks-soon, *Jan Henriksz. Henrik Henrik Aechtensz. Herman Goyke Woutersz.*

Gasthuys-meester *Claas Vos*.

In dit jaar geeft Heer *Otto*, die van 't laagh eynd van Middelkoop, een uytwateringh tot Oosterwijk, ter Wiel uyt, met desen Brief.

Otto, Heer van Arkel, geeft den sijnen die erve hebben in't laag eynd van Middelkoop, eenen watergang, strekkende door Leder-broek, in't Gerecht vander Lede, voorts door Bruyn-kops-del, ten Achter-dijk toe, en soo door Oosterwijk, in de Wiel, op voorwaarden, dat die van Middelkoop houden sullen ten eeuwigen dagen, in Leerbroek, Bruyn-kopdel, en Oosterwijk, haar kae'en voor't overloopen, en voor onredelijk leken, die van't Neder-eynd van Middelkoop, van den Middelkoopsen weg, in 35. roeden na de Middel-wetering, en die van 't over-eynd 35. roeden binnen de Middel-weteringh, en voort ten achtersten kaa toe, by gebreke mogen eenige der landen, daar door belast aan den Heemraad, of twee gebuyren van Middelkoop, een weet doen, en haar Aart kemp Iac. Dijkb. voor den fol.

Digitized by Google

kaa dan niet makende binnen twee dagen, ſoo ſal ſijn Rechter van't land vander Lede, metten Heemraad van eenige der voorſz. drie Landen daar 't gebrek in waar, de kaa ſchouwen, en beſtedenſe om vier-vouts-arbeyds-loon, ons geld daar in leggen, en weer op-beuren, van die van Middelkoop, en dien onraad ſal ſijn Rechter van Middelkoop, van den Rechter van 't Land vander Lede, tot 's Heeren behoef uytpanden, en bleef 't Land in gebreke, ſoo ſal men deſe kae'en maken, als men eerſt eirde winnen mocht. Gegeven 't jaar 1371. op den Saterdagh, na *Sant Jans-dagh*, in Somer-maand.

1372. Schepenen, *Matheus vander Eycke, Marcelis Aerns*-ſoon *Vos, Jorden van Puff'liet, Henrik van Tiel, Henrik van Wijchem*.

* Aart Kemp. Iac. Dalemsb. fol. 3. & ſo. In dit jaar was *Jan van Dalem*, * woonende in de d'Arkel-ſtraat bekend.

1373. Schepenen, *Jan de Blonde, Gerit Smetzken Geritſz. Jorden van Puff'liet, Dirk de Gruter*.

Dit jaar 1373. maken *Otto*, de 7. Heer van Heukelem, en *Florens van Dalem*, een verdragh van etlijke Landen van Heukelem, deur de Wilt, in Slijk-oord te wateren. Hoe deſen *Florens*, Heer van Dalem ſoude zijn geworden, vind ik niet, 't inhoud des Briefis dit:

Aart kemp Iac. Dalemsb. fol. 5. 6. *Otto van Heukelem*, en *Florens van Dalem*, doen te weten, dat ſy overdragen zijn, nopende eenen eeuwigen watergangh, in't Land van Heukelem, aan de nederſte Zijdwijn, deur de Wild en Wild-dam, te leyden in de Merwe of Lingen, tot oirboir's Lands van Heukelem. Die van Heukelem mogen dien watergangh graven, ſoo wijd en diep, ladeken, en vegen, ſluyſen leggen, en verleggen, dammen toe en op-doen, ten Heukelems gelieven, en believen. *Otto van Heukelem*, magh ſijn Land genoemd Rubroek, met pijpen leyden, onder deſen watergangh, ſulks dattet Rubroek in deſen watergangh niet komen ſal. Twijffelt *Florens* (de nakomelingen in die handelingen altijd begrepen) dat die pijpen niet dicht zijn, en leken, hy mag de vlieten dammen, de pijpen op-doen ooſen, en die van Heukelem moetenſe dichten, en de dammen uytdoen, maar waren de pijpen dicht, *Florens* moſt de dammen doen wech-nemen. Die van Heukelem moeten haar kaa, ſtrekkende, tuſſen en de Wilde geheeten de Dalemze Queldijk, houden voor overloop van water en onredelijk leken, maar ſoo ſulks geſchiede, ſoude *Florens van Dalem*, aan den Richter of eenigh Heemraad van Heukelem des laten weten, en die in twee dagen, de kaa niet dichtende, maghſe *Florens* beſte-

Digitized by Google

ſteden op twee-vout-arbeyds-loon, ſonder meer onraad ten koſte van Heukelem, en dat niet betalende tot vermaningh, ſoo magh *Florens* den watergangh toeſlaan, tot dat hy voldaan is: by inbrek mogen die van Heukelem haar kaa eerſt dichten, en maken, wanneer men gelegen eerde winnen magh. De vliet die, die van Rubroek nu hebben, ſtrekkenden tuſſen *Otten* Land van Heukelem, en *Florens* Land van Dalem, ſullen ſy behouden. Daar den Dam geleyd is, in den vliet, *aan Floerkens Zijdwijn*, daar die van Rubroek plegen te komen in de Waal, ſullen die van Heukelem een weer maken, en houden, dat Dalem geen ſchade daar over lijd. De Zijdwijn in *Florens* Land, van den Damm' ten Waaldijk toe, ſullen Heukelem en Dalem, ten naaſten ſomer uyt eenre hant maken, en by inbrek ſullen ſy *de ſelve Zijdwijn* weder geſamender-hant maken, maar ſal Heukelem anders geen Schouw daar af lijden. Soo *Otto* ſijn ſluyſen weder-leyde in de Waal, volgens ſijn Brieven, ſal hy ſijn zeechten houden boven den vliet, als te voren, en van deſen laſt *van Florens Zijdwijn*, vry zy, ook daar op niet meer dijken, noch zeechden houden. Niemand magh in deſen watergang korven leggen, ſchutten noch met ſtaande getouw viſſen, 't Land dat *Florens* heeft, tuſſen de dijken vander wilde, ſal mede uytloſen, eeuwelijk buyten *Florens* koſten. Die van Heukelem ſullen een heul of brugh houden, om met wagen of karr' over de vliet te rijden, daar hy in de Wilde komt. Sy bezegelen deſen Brief, nevens Heer *Otto van Arkel*, op den 16. van Sprokkel-maand, 't jaar 1373.

De Heeren van Arkel, Vianen, Ameyde, word toe-gelaten ſluyſen te leggen, uytwijſens deſen Brief.

Aelbert, Hertogh van Beyeren, Ruwaard van Holland, geeft verlof, de Heeren van Arkel, Vianen, de Jongh-Vrouw vander Ameyde, haar ſluyſen te leggen ſoo veel als hun nut zijn, in de Zijdwijnd, tuſſen de nieuwe in-laagh die ſy gemaakt hebben aan den Dam ter Ameyde, en den Lek-dijk, welke ſluyſen ſullen uytgaan in de Lek, door den Lekdijk, t'heuren oirboir. Gegeven in den Haagh, op *Sant Symon*, en *Juden-dagh*, den . . van Wijn-maand, 't jaar 1373. Aart kemp Iac. Dijkb. voor den fol.

Meer Brieven van ſluyſen en dijken der ſelver Landen, (ſeyd *Aard Kemp*) ſal men vinden, in de * Lands-boek-kamer van Holland, in de oude * gedachtenis boeken, tot ontrent 20. of 21. getekend mette letter R. te ſoeken op den * Staat-beſchrijvingh, gebonden achter in de ſelve boe- * Regiſter-kamer. * Memoriaal boeke. * Inventaris.

Digitized by Google

boecken, op Arkel, Ameyde, Vianen, of Leerdam, welke naam in de
* Margine. * zijde ſtaat.

1374. Schepenen, *Jan Knobbout Janſz. Jan Scolp Dirkſz. Frans Aarntſz. Vos, Michiel Janſz.*

Deez' tijd zijn bekend de wooningen van Jonkker *Gerit Koevoet*, Schild-knaap in de Gaſthuys-ſtraat, en in de Krijt-ſtraat, Jonkker *Jan van Gelkums-huys*, en dat van *Folperd van Gelkum* Schild-knaap. Mede word dit jaar genoemt, Jonkker *Henrik van Sevenbergen*, Schild-knaap, 't ſchijnt deſen naam Schild-knaap, (ſomtijds ook geſeyd Schild-boortige mannen) word gegeven aan Heeren, of Heeren kinderen, noch geen Ridders zijnde, maar van goeden Aadel geboren, bequaam om Ridders te mogen worden, eenighſins uytſtekende boven de ſlechte Jonkkers.

* Gouth. In 't voorleden jaar 1373. hadden die van Utrecht doen graven * een
1. 5. 402. vaart, die men hiet de Nieu-vaart, tot Grooter Wade toe, (en nu ſimpelijk word genoemd, de vaart van Vianen op Utrecht) en ſtelden by 't eynd van de Lek, in't Dorp van Nieu-vaart, twee groote houte ſluyſen timmerende, daar by op den oever van de Lek, in Uter-dijk, eenen grooten ſteenen Tooren, met Sterkten en Bolwerken bewaart, als een Kaſteel, tot beſcherming van de twee ſluyſen, en hieten't Gilden-burg, om dattet tot koſt van de Gilden getimmert was. Heer *Gijſbrecht van Vianen*, vreeſende of die van Utrecht ſijn vyanden wordende, heymelijk door de ſluyſen ſluypende, ſijn Heerlijkyen mochten komen opſchikken, tijd naar Hertogh *Aelbrecht* in den Haagh, preutelt hem aan 't oor, dat het timmeren van Gilden-burgh was 't na-deel van Holland, als geſtelt in den bann' van Vrees-wijk, dat niet Stichts, maar Hollands was. Die van Dort vielen ook dapper aan de zyde van Vianen, dan den voort-gang wiert belet door 't groot op-water, komende uyten Alpen, en andere geberghten en ſtroomen van boven, en de vloed van beneden uyter Zee daar tegen, veel Steden en Dorpen vernielende, en beſchadigende. Ontrent Dertien-dagh in Bloey-maand, deſes jaars 1374. brak 't Eyland Rijder-waard by Dordrecht in, en de dijken van de Lek, ſoo dat 't water deur heel Holland vloeyde.

On-aangeſien deſes, toogh Hertogh *Aelbrecht van Beyeren*, den 2. van Bloey-maand, met groot machtig volk de Lek op, by hem hebbende Grave *Jan van Bolays*, Graaf *Adolf van Kleef*, met meeſt de Baanreheeren, Ridderen, en Edelen der landen Henegouw, Holland, Zeeland,
* Aard Kemp. Iac. beſt ſtamb. fol. 41. & 42. Gelre en Kleve, en onder anderen mede Heeren * *Gijſbrecht van Nieenrode, Jan van Schoonauwen, Aarnd van Schoonauwen, Henrik* de Baſtart

van

Digitized by Google

van Arkel, met meer Ridders: noch *Dirk van Batenburgh, Henrik van Sevenbergen, Gerit Koevoet, Folpert van Gell'kum, Berthout de Kemp,* (mijn over-groot Vaders, oud-groot-vader) deſe 4. leſte Edelen van Gorinchem, *Sander van Weerdenburgh*, Baſtaard, Schild-boortige mannen, met noch 62. Edele Leen-mannen van *Aarnd van Hoorn*, Biſſchop van Utrecht, na-volger van *Johan van Vernenburg*, daar van ſy eerſt in't jaar 1401. verſoend zijn, als op die tijd verhaald word. Groote kracht wierd voor dit Kaſteel bedreven, breeder verhaalt by *Gouthoeven*, tot den eerſten van Somer-maand, dat het opgegeven wierd, maar die van Utrecht kregen't terſtond weder, en kregen ook met wil van Hertogh *Aelbrecht*, door aanbieding van eed, de Heerlijkheyd van Vreeſwijk.

In dit jaar 1374. heeft *Johan van Arkel*, Biſſchop van Luyk, met Heer *Jan van Hillegom*, *Abt van Egmond*, en de Vrouw vander Lek, op de Doop-vont geheven, den 3. Soon van Hertogh *Aelbrecht van Beyeren*, Heer van Nubingen, Ruwaard van Holland genoemt, *Jan van Beyeren*.

Schepenen, *Mathews vander Eyk*, *Dirk de Gruyter*, *Iorden van Puſflick*. 1375.

In dit jaat geeft Hertogh *Aelbrecht*, noch eenen Brief, van de Dijkrechten tuſſen de Lek ende Merwe, in manieren als volgd:

Aelbrecht, *&c.* maakt kenlijk alle luyden, Dat hy geeft de Heeren en Landen, tuſſen de Lek en Merwe gelegen, om haar Dijk-rechten te verbeteren: Dat elk Ambachts-heer een voorſchouw in ſijn Ambacht hebben ſal, op ſulke boeten als de Hant-veſt wijſt. Yegelijk Rechter, met ſijn geſwoorens, ſal ſijnen Dijk beſteden, en ſijn voorſchou-ſchouwen, acht dagen voor de Hooft-ſchou. De Mey-ſchou ſal men ſchouwen Mey-dagh, twee deel Dijks *Sant Jans*-ſchouw, 's maandags na *Sant Jans-dagh*, midſomer, en *Sant Mertens*-ſchouw, op *Sant Baven-dagh*, den eerſten van Wijn-maand, deez' leſte twee ten vollen Dijk, en elk van deſe 3. hooft-ſchouwen ſal hebben een na-ſchouw, 14. dagen na de hooft-ſchouw, op de boeten van de hooft-ſchouw, en elke ſchouw ſal weder 14. dagen daar na noch een derde ſchouw hebben. De gelaikte dijken in de 3. ſchouw, is een boete van 10. pond Hollands, en daar toe ſal de Dijk-grave, mette Dijk-heemraders, en haren Klerk, wederom intijden, op den genen daar de ſchouw op leyd. Die den Dijk heeft aangenomen te maken, ſal ſijn goedvoor in de ſchade gaan, en de Dijkgraaf ſal den Dijk oprecht doen maken. Wat Dijk in eenige hooft ſchou ge-

Aart kemp beſt. Hant-v. b. fol. 31 42. & ſo.

Digitized by Google

gelaekt word, ſal de Dijk-graaf beſteden by Heemraden vonniſſ', aan de geen die de Rechter goet kent, in't Ambacht daar't valt, en kende de Rechter niemand daar toe, dat Ambacht verbeurde 20. pond Hollands, ſoo den Dijk wielde. Met twee Heemraders ſal de Vrees-ſchou, als 't noodig is gedaan werden, op den Dijk die ſijn twee deel aarde niet en heeft, en daar ſal men manninge in ſchouwen. *Hier komen eenige woorden van de manninge, my onbekend.* Wie by vreeſe van inbrek, gewaarſchouwt door Dijk-graaf, Heemraat, of klok, op den Dijk niet en quaam, verbeurt 20. ſchellingen Hollands. Als eenige Wielen in den Dijk breken, ſoo ſal Dijk-graaf, Heemraad, noch Klerk geen Land vry hebben, van dijkagie in wielen. Dan den Dijk-graaf ſal voor ſijnen koſt hebben acht ſchellingen Hollands daaghs, tot dat de Wiel opgenomen is. Wie eenigen Dijk rooft, verbeurt yder reyſe hondert ſchellingen Hollands, en wie den Dijk groeve, 10. pond Hollands: wie leen binnen deſe ſchouwe heeft, wielde ſijnen Dijk of braak hy in, des verleenmans goet dat hy heeft binnen der ſchouwe, ſal gaan tot weder-making des Dijks, en daar mê ſal't de Heer quijt weſen, die dat goet verlijd en verleent heeft. Deſe punten zijn gemaakt by de Heeren in de voorſz. ſchouw behoorende, en de 13. Dijk-heemraden, nu zijnde, en behoudens de Dijk-hantveſten van Graaf *Florens*, en andere, in volle kracht: gebiedende de Dijk-graaf en Heemraden op deſe punten recht te doen. Gegeven't jaar 1375. den 26. van Gras-maand.

1376. Schepenen tot Gorinchem, *Marcelis Aarntſz. Vos, Henrik van Puff'liet, Berthout de Goede, Henrik van Wichten, Henrik Poker.*

Jonkker *Johan van Arkel*, Soon van den mogenden Heer *Otto*, oud 14. jaren, trouwt alſnu met *Iohanna*, Dochter van den machtigen Prinçe *Willem*, eerſte Hertogh van Gulik, op deſe navolgende voorwaarden.

Willem, by der genade Godts Hertogh, en *Maria* Hertoginne van Gulik, en Gelre, maken kenlijk allen luydē, dat ſy in een huwelik overdragen zijn met haren Neve den Heer van Arkel, ſoo dat *Iohanna* haar oudſte Dochter ſal trouwen *Iohan*, des Heer van Arkels Soon: geven *Iohanna* duyſent oude ſchilden 's jaars, te heffen uyt haar tollen te Lobeyd, d'een helft Mey, d'ander helft Alre-heyligen-dag. Als haar Suſter van Gelre, Gravinn' van Bloys: Sy *Maria* Hertogin van Gulik, en Gelre, en *Iſabel van Gelre* haar Suſter, ſtorven, dan ſal *Iohan van Arkel*, met *Iohanna* ſijn Vrouw hebben, alle ſulke heerlijkheyt, renten en goeden,

Digitized by Google

den, als sy gesusters hebben, in't Land van Mechelen, geheeten Nekkerspiel met allen toe-behooren, en soo dat goet duysent oude Schilden of meer opbrocht, soo souden de 1000. oude Schilden op den tol te Lobeyd weder los en vry zijn. Een van de voorsz. drie susters stervende, der selver goed komt aan *Johan van Arkel*, en sijn Vrouw, en soo veel dat bedraagt, sal afslagh wesen aan de voorschreve duysent oude Schilden van Lobeyd. En alsoo *Willem* haren oudsten Soon noch onmundig is, soo versekeren sy dat hy mundigh dese voorwaarden met sijn brieven bevestigen sal. Neffens Hertog *Willem*, en syn Vrouw, hebbē gezegeld, Heeren *Henrik van Steynbergen*, Proost tot Zutven, *Iohan van Harle*, *Iohan van Kessel*, *Henrik vander Straten*, *Willem van Dreuten*, Ridderen, en *Henrik van Wikrade*, Knape, 't jaar 1376. op *Sant Lucas-dagh*, de blijde-boodschap-schrijver, den 18. van Wijn-maant.

Schepenen, *Frans Aarntsz. Vos*, *Wouter Laurensz. Dirk de Monik*, *Henrik van Puff'lik*. 1377.

De Heer van Vianen, geeft Arkel en vander Lede, eenen Brief, van de Landen beneden den Dief-dijk uyt te wateren in de Lek, als volgd:

Gijsbrecht, Heer van Vianen, en van den Goye, geeft over den Heer van Arkel, en vander Lede, den Landen een deel of al-te-maal beneden den Dief-dijk gelegen, uyt te wateren in de Lek, strekkende in de Middelhoos, en voort door de oude Zijdven, in Lakerveld by den grooten Wiel, ten Lek-dijk toe, en deur den Dijk in't Diep vander Lek, tussen Kost-verlooren en de poort vander Ameyde. Gegeven in 't jaar 1377. den 8. van Gras-maant. Aart kemp Iac. Dijkb. voor den fol.

In dit jaar 1377. stierf te Kenoyt in Henegouw Hertogh *Willem van Beyeren*, de dolle Gravé, en Hertogh *Aelbrecht* wiert doe Graaf van Henegouw, Holland, &c. Gouthoev. pag. 303. 304.

Schepenen, *Ian Knobbout Ianſz. Iacob Moerken*, *Iordaen van Pufflet*, *Laurens Millink*, *Roelof Eliasſz.* 1378.

Gasthuys-meesters, *Claas Piek*, *Aarnd van Holland*.

In dit jaar 1378. zeyd *Aard Kemp*, stichte Heer *Otto van Arkel*, te Gorinchem een Kanonezye in de Parochi-kerk, van *Sant Merten*, en *Vincent*, met hulp van Bisschop *Jan van Arkel*, van 12. Kanoniken, en eenen Deken, *Pieter Cornelisſz. Bokkenbergh*, zeyd 14. Kanoniken, en set de stichtingh 't jaar 1373. versien met redelijke proven, ook met de grove, hooge en lage, Tiend tot Borg-malzen, uytgesondert de Smaltiend. Kerken-boekx met grau papier omslagen, beginnende 1564.

Digitized by Google

tiend. Alſoo Heer *Otto van Arkel*, de Kerk van Burgh-malzen, en de tijdelijke Heerſchappye dier Heerlijkheyd, van ſijn voor-ouders aanquam, al by tijden des Graafſchaps van Teyſterband.

Iohan van Arkel, eerſt ſoo vermaarden, en uytmuntenden Biſſchop van Utrecht, en nu van Luyk, * is in dit jaar 1378. op den eerſten van Hoymaant binnen Luyk geſtorven, daar 14. jaren geheerſt hebbende, ſijn ingewand wiert in de Kloofter-kerk der Wilhelmiten by Luyk in d'aarde geſteken, daar hy recht voor ſijn dood een Kluyz' voor ſijn ſelven had begonnen, maar niet volmaakt: ſijn Lichaam wiert na ſijn begeiren t'Urecht gevoert, en daar begraven in den Dom, in een ſchoonen kelder, onder een koſtelijke behouwen Tombe, met een treffelijk Biſſchops-beelt, en een heerlijk Graf-ſchrift. . . . . .

* Gouth. pag. 404.

Gouthoev. pag. 404. Na ſijn dood kooren die van Luyk tot haren Biſſchop, Heer *Aarnd van Hoorn*, Biſſchop van Utrecht, die ook van den Paus *Urbanus* de 6. (te vooren genoemt *Bartholomeus Neapolitanus*, * Aerts-Biſſchop van Bario, in 't Rijk van Napels) beveſtight wierd, en den Paus ſette Heer *Floris van Wevelikhoven*, te zijn den 50. Biſſchop van Utrecht: Biſſchop *Aarnd* had geirn Utrecht mê gehouden, en met hulpe van Heeren *Willems van Abkou*, *Gijſbrecht van Vianen*, en andere, keerde hy den gerechten Wevelikhoven, (die ſijn Sticht Munſter al overgegeven had) by na een heel jaar uyt ſijn Biſdom.

Baron. an. 1378.

1379. Schepenen, *Matheus vander Eycke*, *Dirk de Gruter*, *Frans Aarndſz. Vos*, *Ian de Blonde*.

Heer *Floris van Wevelikhoven*, gekooren Biſſchop van Utrecht, door de Heeren van Abkou, Vianen, en andere, tegen recht uyt ſijn Biſdom gekeert werdende, * neemt den machtigen *Otto van Arkel*, tot borſtweer tegen ſijn oproerige, die als een getrouw voorſtander der gerechtigheyd, ſijn volk in't harnas, brenght ſijnen ſoon *Iohan van Arkel*, jong van jaren, maar 17. bereykende, maar oud van held-aard, op den tocht verſelſchapt met d'Heeren van Egmond, . . . Yzelſteyn, en andere, Wevelikhoven, onder den tros, de vyanden duyken en ſwijgen: ſy binnen Utrecht, en den Jongen Arkel brenght met glory Heer *Floris* in ſijnen Biſſchoplijken Zetel, op den 7. van Slacht-maant, deſes jaars 1379. zijnde den dagh van *Sant Willebrord*, eerſte bekeerder deſer landen, en voor-zaat van den tweeden Biſſchop van Utrecht.

Gouthoev. pag. 404.

1380. Schepenen, *Henrik van Wichem*, Jonkker *Berthout de Kemp Matijſſz. Ian Henrikſz. Michiel Ianſz. Rutger Ian Schoutenſz.*

Gaſthuys-meeſter, *Claas Piek*.

Gouthoev. pag. 404. 405. In dit jaar 1380. Alſoo een Edelman, *Evert van Eſſe*, een Sterk Kaſteel

Digitized by Google

ſteel had doen maken, in Over-Yſſel, genaamd, Eerden, daar hy die van Over-Yſſel en Zalland veel hinder mê dê: had ook met geweld onder ſich getogen ſommige Dorpen en Ampten des Stichts, niet ontziende den Biſſchop noch ſijn hulpers, maar ſich vertrouwende op de ſterkte, en onwinlijkheyd ſijns Kaſteels van Eerden, een ſotte hope op hout en ſteen. Soo wend Biſſchop *Floris van Wevelikhoven* weder 't hooft na Arkel, ſijn ſtut en ſteunſel: *Otto* terſtond gereed tot hulpe ſijns vrients, ſend ſijnen eenigen Soon, Jonkheer *Jan van Arkel*, met Heer *Aarnd van Egmond*, en Yſelſteyn, met macht van volk, in Over-Yſel belegerende dat hoovaardigh Eerden, beſtormende dat met ſware buſſen, en na vijf weken belegs, moſt het Ritzen: Biſſchop *Floris* deed het Slot aan alle kanten het vuur ruyken, daar verheft zich terſtond eenen grooten ſtank en ſmook, de locht bedwelmt van de dompen, makende een helſe duyſterheyd, daar barſt de vlam aan alle hoeken deur, 't root ſchittert tegen 't blauw, maken de gemengelde kleur, 't kraken en bartelen gaat aan, de vonkken, ja heele ſtukken van balken en ſparren worden met kracht verre van daan gedreven, gelijk den helſen bergh Etna, op't felſte blaaſt, uyt ſijn vlammigh ingewand, aſſe, puyn, ja groote ſteenen, d'omleggende plaatſen beſchadigende. Ghy ſoud hier by inbeeldingh mogen ſien hebben den afgrijſelijken brand van Ilion. Niet te vergeefs doe ik deſe heftige uytbreydingh, nadien *Aard Kemp* zeyd, * 't welk *Gouthoeven* in ſijn verbeterde Hollandſe Kronijk ook beveſtight: Dat het hout-werk van dit Kaſteel een heel maand langh brande, eer dattet verbrant was. Niet wel te gelooven, ten waar dat het ſoo ſekerlijk beveſtight wierdt: wat dank *Arkel* hier van bequam, kan yder denken.

* Gouth. pag. 404. 405.

Mabelia van Arkel, oudſte Suſter van Heer *Otto*, Wedue van Heer *Bot vander Eem*, (veel na-zaten by hem hebbende, ſoo *Aard Kemp* naarder verhaalt) van haar Vader, Heer *Johan van Arkel*, die haar om 't nedrigh houwelijk niet ſien wilde, verſtooten zijnde, woonde 't Utrecht by Biſſchop *Johan van Arkel*, en ſtichte daar in den Dom een ſchoon Altaar met drie dienſten ter weke, en haar Broeder Biſſchop *Jan*, een van vijf dienſten, en in dit jaar 1380. maakte Vrouw *Mabelia* binnen Utrecht * de Vergader plaatz der Minre-broeders.

*Convent.

Schepenen tot Gorinchem, *Jan de Wechter*, *Gerid Smetſken*. 1381.

Schepenen, *Jan Henrikſz.* *Ian de Blonde*, Jonkker *Berthout de Kemp* *Matijſſz.* *Maes Prop*, *Steven Henrikſz.* *Claas van Sweeten*. 1382.

Gaſthuys-meeſter, *Ian Steulp Dirkſz.*

Met volkomē toeſtaan van Heer *Florens van Wevelikhoven*, Biſſchop

Digitized by Google

van Utrecht, 't Kapittel van den Dom aldaar, en den Prooſt van Aarnem, heeft Heer *Otto van Arkel*, in dit jaar 1382. aangeveird de Heerlijky, en Kerk tot Burgh-malſen, volgens den Brief, inhoudende, Dat den Paſtoor aldaar voortaan als Vikaris ſou behouden 17. mergen lants, 't Paſtoors-huys en den Ziel-brief, geraamt by den Biſſchop en Prooſt tot 40. Gout-gulden. En de Kapittelaren tot Gorinchem, ſouden den Vikaris jaarlijks uytreyken 40. Gout-gulden, ook ſou de nieuwen Kanonik met haar gelijk zijn in de proven, en den 14. in 't getal, alſoo te Gorinchem maar 13. proven geſtelt waren, waar van naarder hier voor op't jaar 1378. verhaalt, en bezatet ruſtelijk tot 't jaar 1412. zijnde als dan mijn beſluyt deſes eerſten deels der Cronijk van Arkel, dat tot daar toe vervolgt.

Kerken-boeksk. met grau pap. omſlag. beginnende 1561.

D'eerſte Hant-veſt die men vinden kan, aan die van Gorinchem gegeven, is de gene die *Otto*, Heer van Arkel * dit jaar 1382. heeft verleent, daar van ik (overmidts mijn meeningh is niet ongeroert te laten) alhier den korten zin van yder Artijkel ſtel, op dat den luſt-liefdigen leſer ſoo wel hebbe, 't geen de regeringh en zeden-vormingh, als de Hiſtoriſe beſchrijvingh aangaat.

* Aard Kemp. Iac. beſt. Hant-veſtb. van fol. 105. tot 112.

Otto van Arkel, geeft die van Gorinchem ten eeuwigen dagen deſe navolgende Rechten.

1. Alle ſaken in't Schependom van Gorinchem vallende, moeten te Gorinchem te recht ſtaan, en binnen drie veertien dagen niet eyndende ſullen Schepenen een herbergh kieſen, daar ſy dan binnen 14. dagen niet en wijſden, met haar loon daar by gevoeghd.

2. Alle voorwaarden moeten voor Schepenen gemaakt worden, ſonder alleen van Hylik, daar mogen binnen 's jaars twee geloofweerdige mannen af tuygen, maar met eenen goeden getuyge kan men 't naarder ontgaan.

3. Van alle Schuld-brieven op dagen gegeven, ſal men Recht vorderen binnen jaars, na de verſchijn-dagh: Des niet geſchiedende ſoud men op dien brief geen Recht doen: dan waar yemand buyten 't Land, die Schepenen ſchuld-brieven aan beſtorven, die ſouden niet verjaren, dan 't eynden 't jaar na ſijn weder-komſt.

4. Erf-pand-brieven ſullen niet verjaren, en alle jaarlijkſe tijnzen of renten, ſal men binnen 's jaars na den verſchijn-dagh mogen panden, doch mer van een jaar.

5. Vang-brieven, ſullen niet verjaren, en men mag den ſchuldenaar, met een Stadts Bode, of een van 't Gerecht in des Heeren gevangenis ley-

Digitized by Google

leyden, daar hy niet uyt kome, hy en heeft de ſchuld ge-effend, of den ſchuld-heffer te vrede geſtelt. In de vangeniſſe ſal hy hebben brood, en born (dat's water) of den Schuld-eyſer, magh hem ſelf bewaren, te water en brood, in ſijns eyſſers huys.

6. Schepenen ſullen niet langer zegelen, dan een jaar na heur af-ſettingh.

7. Yemand recht begerende, en geweygert werdende, ſoud men hem eerſt recht moeten doen, voor een ander yemand gedaagd, en daar na in's Heeren dienſt gezeynd zijnde, magh men niet aanſpreken, hy en waar 't huys gekomen, en weder gedaagt.

8. Daar geen Schepen-blijk is, mag men ontgaan met hant en mont, dat is, met ontkennen, en ſweiren: wie een uytheymze t'onrecht doet beſetten, moet ſijn koſten betalen.

9. 'T vechten moet men met twee perſonen betuygen, maar geen vrouw magh getuyg'nis geven over mans perſonen.

10. Van dood-ſlagh en miſdadigen te richten, ſonder eenige onſchult, ontruymt hy, men ſal 't uytlagen des lands hem leggen, en als yemant 't uytlagen geleyd is * magh de doode hand (van den ne'ergeſlagen) hem vervolgen, ſlaan ſy hem dood ſy verbeuren niet.

* De Dalemſe hand veſt, zeyd uytlagen.

11. Wie een ander wil aanſpreken van ſaken den lijve aangaande, moet hem ſulks overtuygen, met ſes Wet-achtige (geloofweerdige mannen) of ſal ſelf als ſchuldigh van 't geen hy aan-zeyd geſtraft worden.

12. Wie een man ſlaat verbeurt 10. ſchellingen.

13. Man een Wijf, of Wijf een Man ſlaande verbeurt een pond, wijf een wijf ſlaande, of ſcheldende, verbeurt een pond, of den Steen te dragen.

14. D'een man d'ander bloed-ritzende, verbeurt een pond.

15. D'een man d'ander Keur wondende, datſ' lit-langh, nagel-diep, verbeurt 45. ſtuyvers, meerder wonde 5. pond, œvel-moedige huys-ſtootingh doende 10. pond. Mes, Sweert, of geſlepen wapen trekt, 45. ſchellingh, lempt 10. pond, voet af-houd, of oogh uytſteekt 30. pond.

16. Alle boeten binnen merkten dubbeld.

17. D'een man na d'ander in œvel-moed werpende verbeurt vijf pond.

18. Moedwilligh yemand bey ſijn oogen uytſtekende, wort gericht als een dood-ſlager.

19. Yemand vecht, den Richter eyſt vrede, hy geeſt geen gehoor,

Digitized by Google

verbeurt 45. ſchellingh, ook de tweede reys: ten derden, magh men hem vrede leggen, met getuygen van 's Heeren wegen, die moet hy houwen of die van hem ſelf quaam, ander ſoum' hem ſtraffen als vredebreker. Een vrede ſal duuren ſes weken, (of men moet hem vernieuwen) midd'lertijd, d'oorſaak van de vrede-leggingh verſoenende, is de vrede uyt.

20. Vrede-braak kan men betoonen met twee getuygen.

21. Vechten in 't donkker ſonder keerſſen of vuur, is viervoudige boete, dat ſal men houden op al die daar by zijn, of ſy brengen by eede den recht-ſchuldigen voort.

22. Die aangevochten is, ſal ſoo veel genieten van den aanvechter, als de boeten daar den ſelven in geweſen is.

23. Een Boeve, Rabout, of Land-looper, een goet man ſlaande, ſal dien boef te water en brood gevangen geſet worden, kan hy boete noch ſoen vergelden, ſal hy blijven, en men ſal hem alle daag 12. penningen aan ſijn onderhoud af-korten, tot dat hy boeten en ſoen betaalt heeft, of quijt geſcholden waar.

24. Man of wijf mogen d'een d'anders goet niet verbeuren, dan alleen elks de helft van't gemeen, en bekende ſchuld, ſal noch voor af gaan uyt 't gemeen.

25. Men magh niemand in vangeniſſ' brengen, van breuken, of miſdaden, die ſijn breuken verburgen kan.

26. Yemand ſterft, heeft een uytgehylikt kint, dat ſal voort deylen, inbrengen, ter eerſter dood, d'helft van't genoten goet, en leſter doodt even rijk, want man en wijf wettelijk vergadert zijnde, is haar goet gemeyn.

27. Kinds-kinderen, eenen van oude-vader, en oude-moeder, als vader en moeder gedaan ſouden hebben.

28. Yemant ſterft ſonder wettige geboorte, vader en moeder leven, die zijn eenige Erfgenamen, een van beyden is dood, de langhſt-levende, en naaſte vrienden van den eerſt-overleden, deylen al 't goed half en half.

29. Yemand ſterft ſonder wettige geboorte, vader en moeder zijn bey dood, 't goed gaat ten beyden zijden aan de naaſte vrienden.

30. Een vrouw-perſoon een baſtart krijgende, dat ſal erven in de moeders goed, of 't een getrouwt kindt waar.

31. 'T naaſte man-hooft van d'ouſte geboorte, van de rechte ſwaart-zijde, ſal voogd weſen, mer hy ſal 't kind verſekeren voor Schepenen, met leggende erve, 't goed niet te verminderen, een man-perſoon, ten

12. een

Digitized by Google

12. een vrouw-perſoon ten 13. jaren, iſſer geen naaſte voogt, een van de magen macht doen met kennis van Schepenen.

32. Stierf yemant ſonder Erfgenamen, de Heer houd 't goed een jaar en ſes weken, tot d'Erfgenamen behoef, daar na komet de Heer.

33. Jaar en dagh ſal weſen een jaar en ſes weken.

34. Eygen erf, tot leen gemaakt, of leen met eygen goed gekocht ſal de leen-volger de rechte Erfgenamen ver-on-zaten (vergoeden) ſoo duur als 't gekocht, of tot leen gemaakt, weerd was, of haar deel laten volgen. Maar Arkelſe Borg-leenen ſallen niet geſcheyden worden, dan men ſal 't d'Erfgenamen ver-on-zaten, als ander leen, als 't eens ver-on-zaat is, ſal 't voort ſtaan te leen recht.

35. De Heer ſal de na-koop hebben van alle erffenis, huyſen, en jaar-geld, in 't Schependom van Gorinchem, verkocht werdende 14. dagen langh, na dat den eygendom gegaan is.

36. Wie Baſtaarden goed maakt in Schepenen brieven, dat ſal volgen, Baſtaard ſtervende ſonder wettige geboorte, eenigh ander goed krijgende dan voorſz., dat goed komt aan de Heer.

37. Yemand jaar en dagh in 't beſit van eygendom, eenigs goets geweeſt zijnde, van al de geen die binnen 's lands zijn geweeſt, ſal daar in blijven voor ſijn eygen, en voord' rechts manier dien aangaande.

38. Niemand magh men doen houwelijken, ſonder ſijnen of haren wil.

39. Niemand magh men ontvoeren, of ontſchaken, tegen wil, op lijf ſtraf, yemant met eygen en tegen naaſter magen wil, ontſchaakt of ontvoert werdende, beneden de 16. jaren zijnde, deſſelfs goed komt d'een helft aan de Heer, d'ander helft aan de rechte Erfgenamen, gelijk of hy of ſy dood waar.

40. Al die Poorters te Gorinchem zijn, ſullen de Heer ſijn vollen tijns geven, hoe luttel Erf ſy hebben, die meer hebben dan 3. roeden breed, ſullen van elke meerder roede geven 12. penningen en een hoen, buyten-woonder binnen ge-erft zijnde, ſal doen als een Poorter. De Heers huyſgeſin, ſijn klerken zijn veir van de Merwe, en ſijn Molenaars ſullen niet waken.

41. Elk magh mont-koſt koopen, tot ſijns huys behoef, ſonder yet daar van te geven als de koop.

42. De Poorters van Gorinchem zijn ook ſoo vry in haar ſchepen, als huyſen.

43. Die de merkten beſoeken, neemt binnen ſijn land in ſijn geleyde met haar goed vry te gaan, en keeren, uytgenomen vyanden, breu-

Digitized by Google

kige of ſchuldigh met recht, of van Schepenen brieven, goed binnen merkten, of op merkt-dagen verkocht, mag men den kooper op ſoodanige tijden ook beſetten, en voor recht roepen.

44. Die met ſijn gelagh deurgaat, verbeurt 45. ſchellingen, ten ware een Poorter dat 's anderdaags betaalde, als hun ook vremde, de vaart verboden is geweeſt. De Heer ſal de gelagen voor den Tapper uyt doen panden, als ſijn eygen boeten: doch een Tapper t'onrecht klagende, verbeurt ook 45. ſchellingen aan de Heer, tegen elken, hoe veel datter waar daar hy over kroende.

45. Een Poorter te Gorinchem, mag viſſen op den werp (of ſtroom) en ſoo verr' als Wolfferen ſtrekt, en elk ſchip dat met netten drijft, om eenen tal-weerdigen Salm elk jaar, van den eerſten die hy vanght, den derden daar na, na Kors-avond, vingh hy geen, ſoo ſoud hy een geven, 's maandaags in de kruys-dagen, behouden de Heer ſijn vroens.

46. Alle viſſ' binnen den Schependom van Gorinchem gevangen, moet men brengen op de Vis-merkt, eer men die vervoert of verkoopt, op de boete van 45. ſchellingen.

47. Soo yemand yet miſdoet, daar geen openbaar bewijs van is, daar ſullen Schepenen een ſtille waarheyd af beſitten en wijſen, na 't geen ſy bevinden.

48. Die valſch' getuygeniſſ' geeft, ſal nemmer meer mogen tuygen, en ſijn lijf en goed ſtaat tot genade van de Heer.

49. Yemand op 't gerecht of eenige ge-eede ſprekende, des beweſen zijnde, ſal 't beteren by 't gerecht.

50. Van alle breuken ſal men voor Schepenen van Gorinchem te recht ſtaan, die ſullen recht doen volgens deſe Hant-veſt, en van't geen hier niet in ſtaat ſal haar wijſdom recht weſen.

51. Jaarlijks als men Schepenen eed, ſal men twee Burgenneeſters ſetten, en de Heer ſich beraden, met 't gerecht oud en nieuw.

52. De Boden ſullen jaarlijks op den dagh dat men 't gerecht verſet haar roeden neder-leggen, en niet weer aanveerden, ten word hun belaſt.

53. Als de Schooldienſt open ſtaat, ſal de Heer een School-meeſter ſetten met kennis van 't gerecht.

54. De Zeeuwſe Schapen mogen in 't Land van Arkel niet komen, voor Bamis, en voor *Sant Merten*, op yemands oude wey gaan, noch op yemands winter-koorn, en voor *Sant Peter* voor de Lenten, moeten ſy weder uyt 't Land zijn, en men maghſe ſchutten, hier-en-boven, dieſe in ſijn ſchade vind.

55. Men

Digitized by Google

55. Men ſal geen Poorter tot Gorinchem ſchatten, dan als een Heer van Arkel, door beſterfte, Heer word, gevangen, en geſchat wort, een wettelijke Soon of Dochter beſteed, of Ridder word, en dan ſal menſe by ſijnen Raad ſchatten van haar goed, uytgenomen haar huyſen binnen haar peerden, harnaſſen, en ſchepen die zijn vry.

56. Men ſal van deſe Hant-veſten twee Brieven maken, alleens luydende, word d'een verloren, men ſal een ander maken, wordenſe beyde verloren, twee nieuwe geven volgens * uytſchrift van dien. Deſen brief was bezegelt by *Otto*, Heer van Arkel, en *Johan van Arkel*, Heer van Hageſteyn, ſijnen Soon, op *Sant Mertens-dagh*, in de winter den 11. van Slacht-maant 1382. * Copye.

Om dat de Heerlijkheyd van Dalem is geſproken uyt den Doorluchtigen huyſe van Arkel, ook nu onder de ſelve was, ben ik voornemens, alle de handelingen, en ſaken van dien deſe beſchrijvingh in te lijven, als Gorinchem veeltijds mê aangaande: te meer, om dat die van Dalem, noch op deſen huydigen dag haar recht-plaats, binnen Gorinchem op 't Stadt-huys, in de Hop-mans kamer houden, en al haar heerzers Gorinchemſe Burgers zijn.

Ten ſelven dage heeft Heer *Otto van Arkel*, als Heer van Dalem, hen-lieden ook een Hant-veſt verleent, van deſen ſin: Aart kemp Iac. Dalems b. van fol. 8. tot 16. ſo.

Otto van Arkel, geeft die van Dalem, ten eeuwigen dagen deſe navolgende Rechten:

Alle ſaken van Dalem, ſullen voor de Dalemſe Schepenen berecht worden. 1.

Als 't eerſte Artijkel hier voren van de Gorinchemze Hant-veſt. 2.

Alles gelijk de 19. eerſte punten van Gorinchem, dan in't 31. Artijkel is by-gevoeght, dat men nieman geley geven ſal, ſonder weten van d'onderſaten, of ſy miſdaan zijn. 3. tot 31. daar in begrepen.

Deſe punten zijn alt'ſamen ſoo, als de Gorinchemze, van 20. tot 34. en dat mede. 32. tot 47. daar in begrepen 48.

De Heer ſal geen na-koop geven van huyſing, erffenis, of jaar-geld, dat in onſe Heerlijkheyd verkoft wordt, in plaatz dat in 't 35. punt van Gorinchem ſtaat, dat de Heer de na-koop hebben ſal.

Deſe punten zijn alleens als de Gorinchemſe van 36. tot 56. en dat mede zijnde 't eynd. Sulks dat de Gorinchemſe en Dalemſe Hant-veſt in alles over een komt, behalven dit kleyn verſchil zijnde de Dalemſe inder punten getal, ſoo veel meer verdeelt, als de Gorinchemſe, ook 49. tot 60. en dat mede zijnde 't eynd.

be-

Digitized by Google

bezegeld, by *Otto*, en *Johan* voornoemt, op *Sant Martens-dagh*, 1382.

1383. Schepenen, *Berthout de Goede*, *Dirk Marceliſſz.* *Iacob Prop*, *Iacob Moerken*, *Willem Helman*, *Sander Henrikſz.*

In dit jaar 1383. is gemaakt eenen Brief, van de Merkerkſe Zijdwendijk, tuſſen de Lek en Merwe van deſen ſin:

Aart kemp beſt. hantveſtb. fol. 43. ℔ ſo. tot 45. ℔ ſo.

Willem vander Hoef Geeſtmaas, Dijk-grave tuſſen Lek, en Merwe, *Ian die Molenaar van Strien*, *Willem Evertſz.* *Aard Toniſſz.* *Ian die Belre*, *Ian Voppen*, *Ian de Wolfs*, *Geen Geeſſenſz.* *Henrik Aelbertſz.* *Geerlof Geeritſz.* *Frederik die Hoog' Everaardſz.* *Claas Louwenſz.* *Pouwels Baven*, *Dirk Giſſen*, Dijk-heemraads in Alblaſſer-waard, tuſſen Lek, en Merwe: Maken kenlijk, dat voor haar quamen, d'Ambochts-heeren van Alblaſſer-weerd, den meeſten hoop die in de Merkerkſe Zijdwen, gedijkt en gehoef-ſlaagd zijn, om aanwijſingh te hebben van haar eerd, aan beyde zijden van de Zijdwen, daar op men hem met de oudſte beſpreken ſoude, om d'eerd recht aan te wijſen, waar van men de Heeren van Arkel, en Vianen een weet ſou doen, of yemand van haar onderſaten tegen die aanwijſingh te ſeggen had, beſcheydende yeder ten ſekeren dage, op de Zijdwijn, met al haar bewijs, op de Zijdwen zijn gekomen, Dijk-graef en Heemraden, en verſcheyden oude perſonen uyten Alblaſſer-weerd, die be-eedighden, hoe ſy by haar kennis, en van haar ouders verſtaan hadden, hoe verr' de aarde, aan beyde zijdē van de Zijdwen, den Dijk van de ſelve Zijdwijn toe-behooren ſoude, ſich daar na beſprekende metten oudſten, en metten wijſheyd van't Land, verſtaan, dat boven der Ameyde, daar den Zijdwijn-dijk eerſt aan-gaat, voort tot Merkerk toe, ſal d'eerde, en 't erve, aan d'Ooſt-zijde van den Dijk, gelegen den Dijk van de Zijdwijn, toe-behooren, totten opſlagh van den Lakerveldſen-vliet toe, en weſt-waart af metten dijk, ſal d'aarde toebehooren, den Dijk totten Dwers-ſloot toe, daar de ſcheydingh mē gemaakt is, tuſſen 't Akkerland en de Dijkavelingh. En voort van Merkerker Kerk daar de Zeerik aangaat, totten Mangelkamp toe, van den ſelven aangangh der Zeerik, ſal d'eerd aan d'Ooſt-zy van den dijk, den dijk toe-behooren, totten opſlagh van de gemeen Zeerik toe. En weſtwaard van den dijk, d'aarde gelegen, tuſſen den dijk en Dwers-ſloot, daar de ſcheydingh is, tuſſen dat Akkerland en de kavelingh by gepaald is, en van daar de Mangel-kamp aan-komt, totte Donk toe, ſoo verr' de Dijk-ſchouw gaat, ſal d'eerde Ooſtwaard van den dijk den dijk toe-

be-

Digitized by Google

behooren, totten Sloot toe, daar de ſcheyding mê gemaakt is tuſſen den Mangel-kamp en Dijk-kamp, en den Dijk. En weſt-waard af totten Dwars-ſloot toe, daar de ſcheydingh by bepaalt is, tuſſen 't Akkerland en de Kaveling, als vooren elk gehoefſlaagde, d'aarde te nemen binnen ſijn ree, gelijk ſijn dijk bewijſt, ten waar yemand binnen een jaar en ſes weken, van den 9. van Gras-maant 1383. af, bewees beter recht tot die aard, en dat erve te hebben, ſoo mach 't die met Heemraden vonnis vry weder aan-veerden: maar word 'et binnen een jaar en ſes weken niet aangeſproken, ſoo blijſt die aarde vry, als haar ander Landen aan de gehoefſlaagde ten eeuwigen dagen. De Wiel, die in Brand-wijker ſlagh gelegen is, daar ſal de quellingh-dijk die om de voorſz. Wiel gaat twee roeden breed blijven, en daar geen aarde af nemen. Gegeven, donderdaags na *Sant Margrietten-dagh*, in Hoy-maant, 's jaars 1383.

Schepenen, *Jan de Blonde, Floris Spronk, Gerid vander Hair Sanderſz.* 1384.
Govert Jacobſz. Dirk Segerſz.

In dit jaar 1384. laat Hertog *Aelbrecht van Beyeren*, uytſpraak doen, hoe breed en hoe hoogh men de Kaden, &c. van 't Over-waterſchap maken ſal.

Aelbrecht, &c. maakt kenlijk, Alſoo geſchil gereſen was tuſſen de Heeren van Arkel, Brederoede, van Gennep, der Vrouwen van Hairlaar, d'Heer vander Ameyde, Heer *Willem van Brederoede*, *Johan van Arkel*, *Gijſbrecht van Langeraak*, *Herberen van Lieſveld*, en *Willem van Slingeland*, aan d'een: en d'Heer vander Lek, van Breda, en andere die met de voorſz. Waterſchap-heeren beſchadight mochten weſen, aan d'ander zijde: roerende 't Waterſchap door des Heeren Land vander Lek: Soo is 't ſelve geſchil aan hem verbleven: die weder gemachtight heeft d'Heer *Dirk van Polanen*, Heer van Aſperen, en Godſchalk van Brakel, ſijnen Rent-meeſter in ſijnen naam, een uytſpraak daar van te doen, 't welk geſchied is, in voegen als volgd: D'Heer van Arkel, met ſijn by-gevoeghde, te doen maken en houden, eeuwelijk van Gieſſen-achterdijk, een weer over-dwars, aan Bloklander-kaa, tot aan Brandwijker-wegh toe, een weteringh dordalf roede breed, heels lands gelijk den Arkel-lande, en een kaa daar op, anderhalve roede breed, en boven een roede breed blijvende, en van daar voort totte brugg' die nu in Ammers Zijdwijn leyd, en over de Waterſchap gaat een weteringh twee roeden breed, en een kaa daar op, en twee voet hoogh, aan beyde zijden te niet gaande, boven een roede breed blijvende, voort van daar

Aart kemp Iac. beſt. Hantveſtb. van fol. 125 ſo. tot 129.

Digitized by Google

aan beyde zijden des Waterſchaps tot Schoonenberge Zijdwijnde toe, een weteringh drie roeden breed, heels lands, gelijk 't Akker-land, en een kaa daar op, anderhalf roede breed, twee voet hoogh, boven een roede breed, van daar tot den opgangh toe, aan beyde zijden des waterſchaps, de weteringh drie roeden breed: De kaa anderhalf roede breed, drie voet hoogh, aan beyde zijden te niet gaande, en boven een roede breed, voort aan beyde zijden des waterſchaps, tot aan de Lek-dijk in't Elſhout, daar de ſluyſen leggen, een wateringh drie roeden breed, heels lands, een kaa twee roeden breed, drie voet hoogh, aan beyde zijden te niet gaande, boven een roede breed blijvende, komen de voorſz. Heeren van den over-waterſchap aard te kort, tuſſen 't waterſchap van Alblas en 't over-waterſchap, die mogen ſy halen om haar geldt, tuſſen de ſelve waterſchaps weteringh en kaa'en. Eh van Ammers-brugg' aan de weſt-zyd, tot 't waterſchap van Alblas toe, en aan de Noord-zyde van de brugg' 't Ammers totten opgang toe in 't Elſhout, ſullen deſe Heeren houden eenen Hoen-ſloot, ſes voet wijt, en elk die erve heeft tegen den Hoen-ſloot leggende, ſal tegens dien graven eenen ſloot van vier-d'alve voet wijd. De voorſz. weteringen en kaa-en, moeten gemaakt weſen tuſſen dit en *Sant Iacob*, over een jaar, ook 't land daar toe behoevende, aannemen in dien tijd, en dat betalen als d'een buur tegen den anderen. De ſelve Heeren ſullen houden en maken alle bruggen en heulen, nu tot 't waterſchap behoorende, tot wagen en voet-pad: den nieuwen wegh, den opgangh tuſſen Alblaſſerdam, en Nieuw-lekker-land, ſal men een nieuw brugg' maken, tot rijden en gaan, ook een opgangh aan d'ooſt-zyde 't waterſchap, en een ſtoep om op den Tiendwegh wagen en voeten te bruyken. Deſe werken alt'ſamen ſullen alle jaar beſchout worden, by de Heeren van 't waterſchap, met heur geſworens, en de laetſte ſchouw-dagh ſal weſen *Sant Iacob*, den 25. van Hoymaant, en alles niet gemaakt zijnde als voren, ſoo magh den Bode van de Heer vander Lek, op *Sant Iacobs-dag*, in de ſchouwe hen dat gebrek aan-wijſen, op ſijns ſelfs koſt. De ſchouw ſal men beginnen en heffen eerſt aan de Gieſſen-achterdijk, en voort 't waterſchap neder: Des Heeren Bode vander Lek d'aan-wijſingh verſuymende, mogen de weteringen en kaa-en dat jaar ſoo blijven, van hooghte en breedde, maar leegten of overloopen, daar 't land ſchade by lijd, magh hy doen beteren, eerſt een weet doende aan den Rechter ter Nieuwer-kerk aan de Gieſſen, en de Richter dat binnen drie dagen niet makende, macht den Bode vander Lek doen maken, en waar 't yemands goed, die mach 't aanveerden te maken. Den Bode van d'Heer vander Lek, op *Sant Iacobs-dag*, op de ſchouw eenigh ge-

Digitized by Google

gebrek aanwijſende, of dat men dan niet ſchouwde, ſal hy 't gebrek den Richter ter Gieſſen-nieuw-kerk een weet doen, doet die daar niet toe, ſoo ſal 't de Bode laten maken, van bruggen en heulen, inſgelijks om tweevoudigh loon, by çiering goeder werkluyden, wijſt den Bode vander Lek, lekte, of overloop van weteringh, en 't water waar dat men geen eerde krijgen kon, hy mag indien tijd niemand ſchade doen, 'tuytgeleyd gelt ſal men panden in twijſchat gelt, en de ſchouwer des waterſchaps ſal binnen de Heerlijky vander Lek ſoo gegoet zijn, of burg ſetten, daar de Heer vander Lek ſijn uytgeleyde gelt aan verhalen magh. Elk Ambocht aan 't waterſchap gelegen, ſal hebben een roede kaa, daar ſyſe teykenen, neffens haar land, om water uyt 't waterſchap in haar land te laten loopen, en we'er in de vlieten te leyden. Elk Ambocht ſal ſijn kaa'en houden in hooghde, of breedde. De Heer vander Lek ſal hebben den derden penningh van de boeten, van 't viſſen in 't waterſchap, binnen 't Land vander Lek. De boeten zijn ſoo groot en kleyn, als de geſworens van 't waterſchap keuren. Als de Heeren viſſen met drijf-getouw, mach't de Heer vander Lek ook doen. De Heer vander Lek ſal Ambochts hebben, doch magh hem de boeten niet onderwinden, die vallen ſullen om de vlieten kaa-en en waterſchap te maken. Hertogh *Aelbrecht* met goet vinden van den Raadt ſijns Stadt Dordrecht, Heer *Pauwels van Haeſtrecht*, Bailliu van Zuyd-Holland, *Daneit vander Merwede van Buuren Ianſz. Willem Overdeyſz. Aernd Toniſſz. Otto Molenaarſz. Okker Willemſz.* en *Geen Gooſwijnſz.* beveſtight deſe uytſpraak. Gedaan 't jaar 1384. den 8. van Hoymaant.

Alſoo Herdigh-veld mê aldernaaſt aan Gorinchem paalt, en den Droſſard deſer Stadt, in mijnen tijd Bailliu van de ſelve Heerlijkheydt is: Soo werd hier geſtelt den inhoud van de Hantveſt, in dit jaar 1364. verleent.

Reynoud, Heer van Brederoede, geeft ſijn onderſaten in't Land van Brederoeye, gelegen tuſſen Lek en Merwede, (hier moet Herdigh-veld mede onder zijn) deſe punten: Die ſijn lijf en goed verbeurt, d'Heer ſal niet meer nemen dan de helft, ſijns goeds, voor breuken, niemand van d'onderſaten te vangen, die borgh ſtellen kan, men ſal hem eerſt ſeggen waar voor hy borg ſtellen ſal, en dan ſal men hem dagh van recht te leggen en vonniſſ' geven, binnen ſes weken. Yemand ſijn baſtard goed gevende, en 't baſtard ſterft, ſonder wettige geboorte, 't goed gaat weder daar 't van daan gekomen is, mer verkregen goed ſal gaan als

Aart kemp Iac. beſte Hantveſtb. fol. 54. & 55.

Digitized by Google

als 't recht is: wat man of goed gewijſt wordt in 's Heeren handen, of dat het de Heer aenneemt, met wil des geens die 't aengaet, de breuke is niet hooger dan 10. pond. Wie onrechten aenvangh doet van goed 10. ſchellingen, of daer boven, weerd de verbeurnis is 10. pont, uytgeſeyd, dieflijk. Wie eens anders beeſten doodſlaat, ſal binnen 't eerſte etmael gelt daer voorbieden, of verbeurt 10. pont. Inheemſe kinder van vader of moeder noch niet geſcheyden, mogen buyten will' haars vaders geen hooger breuken vervechten dan 10. pont, ten zy dat ſy ſelver gegoed zijn. Geſchied op *Sant Katrijnen-avond*, den 24. van Slacht-maend, 't jaer 1384. Siet ook op de jaren 1412. 1413. 1447.

1385. Schepenen, *Willem Hel-man*, *Dirk Poderſom*, *Aarndt Nende Janſz.*

1386. Schepenen, *Aarnd van Goerl. Jan Kanſenſz. Dirk de Monik*, *Floris Spronk*, *Giſſbert Mybaard*, *Gerid Matijſz.*

Gaſthuys-meeſter, *Jacob den Smit.*

1387. Schepenen, *Sander Henrikſz. Gerid vander Haar Sanderſz. Berthout de Goede*, *Jacob Moerken*, *Giſſbert die Kok*, *Willem Helman*, *Barthout Matijſz. de Kemp.*

Gaſthuys-meeſters, *Jan Steulp Dirkſz. Jacob den Smit.*

1388. Schepenen, *Maas Prop*, *Wouter Wel*, *Jan Schoulp Dirkſz. Gerid Matijſz. Jan Huygenſz. Dirk Poderſom.*

* Gouth. pag. 406. In dit jaer 1388. is uyt een geringe oorſaek * een groote oorlogh (by *Aard Kemp* en *Gouthoeven*, ſelf genoemt) ontſtaen tuſſen Jonkker *Johan van Arkel*, *Otten* ſoon, aan d'een, en Heer *Henrik van Vianen*, erfgenaam der Heerlijky van Ameyde, ter andere zijden: vier rijke Poorters van Gorinchem 't Utrecht om haar Koopmanſchap geweeſt zijnde, in't rugh keeren, komen op Mey-avond, den leſten van Gras-maent, te Vianen, worden by eenige burgers aldaer in een Wijn-herbergh geroepen, en bleven daer te Gaſt-mael. Een rijk land-man van Merkerk, die veel groote boomen om ſijn gezeet had, was daer ook. De Gorinchemſe verſochten van hem eenen ſchoonen boom, om te Gorinchem op deſen Mey-avont tot geneughte te planten: 't was doe als ook noch by onſen tijden de gewoonte, op den Mey-avont voor de huyſen van d'aanſienlijkſte der Stadt Mey-boomen te planten, hoe ſchoonder hoe meerder eer: daer alſdan Jongmans en Jonge Dochters, vrolijk om danſten en licht-ſinnige Liedekens ſongen, tot groot vermaek van haer, en d'aenhoorders, geduerende dikwils de heele Mey-maent. Die van Merkerk, in't gehoor der Poorters van Vianen, gaf hun verlof, niet alleen

eenen

Digitized by Google

eenen boom, maer twee of drie af te houwen, sy dankten hem en betaelden sijnen verteirden kost, en wijn. Te Merkerk komende, seggen't de Land-vrouw, en dat sy thaarlieder keur maer eenen boom begeirden: 't wijf siende de bijl aen eenen boom slaan (of sy goet of quaet antwoort gegeven hadd', is my onbekent) slaat in haar handen, set den balg open, roept en schreeuwt kracht en gewelt, over die van Gorinchem: 't geboert op de been, d'een een verre-jager, d'ander een kloet, de derde een vork, voort met mest-gavels, braed-speten, dors-vlegels, bijlen, tuynstaken, en diergelijke tuyg', loopen met een getommel op die van Gorinchem, slaender in de hitte twee dood, en d'ander twee soo door-kervende, datse levent schier mê dood waren. Den Schipper, (hoe 't geluk hem gedient had, dat hy niet mê van die selve zaus' kreegh, of dattet een Merkerksen schipper was, weet ik niet) brengtse alle vier te Gorinchem, toont de Lijken, en door-hakte. Heer *Otto van Arkel*, en *Johan* sijn soon, bitzig genoegh om sijn leed te wreken, d'onnooselheydt haerder saek, wierd onderso cht en bevonden, 't medelijden steygert uyt 't hert in't hooft, en barst d'oogen uyt: *Otto*, hoewel genoegh bericht, wilde uyt den beschadighden self kennis van de saek hebben, schrijft aen hem, om de waerheyd. Den Land-man bekendt met sijn schrijven ront uyt, 't verhaelde, en verklaert dat hem 't ongeluk leed is: *Arkel* schrijft aen de Heer van Vianen, dat hy de moorders sou straffen na behooren, of hy soud 't self komen doen, Vianen nam die woorden, dat hy self soude komen, soo œvel, en ontstak door groote bitterheyd in toorn, dat hy 't recht met voeten schoppende, geen straf en woud doen, en *Arkel* schamperlijk versmaedde. Die niet gewoon getergt te worden, doet hem den oorlogh aenseggen. Siet hoe kleynen beginsel, hoe grooten uytkomst: Groot wonder is 't voor de weynigh-belesen: maer die de letteren als ingeslokt, en door-kauwt hebben, vinden vele diergelijke, en noch meerder, en om van duysent een ofte twee verhalen. De vermaertste Stadt van heel Oosten . . . . . wiert die niet om 't breken van een glasen venster geheel verwoest: 't quam 't Alexandrien in Egypten niet eenen geweldigen oploop, * deur dien een Slave tegen een Soldaet had geseyd, dat sijn pantoffels beter waren als die van den Soldaet, en daer over den kop van hem gebroken wiert? *Arkel* dan send sijn Boden in alle Dorpen des Lands van Vianen, en Ameyde, uytgesondert te Merkerk, liet haar weten dat sy haar beesten en ander roerende goederen, souden vluchten binnen drie dagen, want hy sou met macht al de Dorpen komen verbranden, vangen en nemen al wat hy krijgen kon. De drie dagen zijn om, Jonkker *Jan van Arkel*, met

* Baron. anu. 263.

Digitized by Google

met menighte van kloeke mannen, verbrand al de huyſen van Merkerk, ſocht den Huys-mans booſe wijf, en de dood-ſlagers, ſy waren te Land uyt, hy verderfde al haer goed, en al de Dorpen, de Heer van Vianen en Ameyde toebehoorende, quam voor Vianen, ſchoot vuur-ballen daer in, en vertrok weer: *Otto* ſelf, komt korts daer aen met noch veel volk ter Ameyde, verbrant het heele Dorp, belegert 't huys, ſich legerende in de Kerk, doende 't huys met groote buſſen dapper beſchieten. Heer *Henrik van Vianen*, en Ameyde, wikkende ſijn macht tegen *Arkel*, en vindende die veel Azen te licht, ſoekt middel, hy hielt van *S. Martens*-Dom t'Utrecht, Ameyde te leen: hy na Utrecht aen den Raed geſchreven, verſoekende de Stadt tot hulp. Den Raed van Utrecht ſchrijft aen Heer *Otto*: Hy vertrek van Ameyde, of ſy, met 't heele Neder-ſticht, ſouden hem van daer helpen: *Otto*, na 't leſen van den brief, ſeyd totten Bode, Ga ſegg' dijn Heeren van Utrecht, ſoo ſtout zijn ſy niet, dat ſy hier tegen my verſchijnen. Den Bode ſiet de Manhaftigheydt van *Otto* en *Johan*, hoort ſijn onverſchrokken woorden, ſagh al ſijn gewapent volk, meer dan 12000. ſterk, voorwaer een Prinçelijke, ja eenſdeels Koninklijke macht, was met eenen verwondert en verbaeſt, brocht ſulken tijdingh, dat die van Utrecht niet uytquamen. Heer *Henrik van Vianen*, en Ameyde, ſiende dat Utrecht tegen *Arkel* niet op en wilde, ſond vluchtigh te poſt aen Graef *Willem van Oofterwant*, Hertogh *Aelbrecht van Beyerens* oudſte Soon, en verwachter derſelvers Landen, biddende hem ootmoedelijk middel te willen vinden, dat d'Heer van Arkel hem niet ten grond verdelgde: Graef *Willem* bereyd ſich, komt met ſijn volk, *Otto* hem te gemoet, ontfanght hem eerlijk, en brenght hem in ſijn heir: Groote verwonderingh was 't Graef *Willem*, waer *Otto* al dat machtige volk verſaemt hadd': eynd'lijk hy maekt een beſtant voor twee jaren, op voorwaerden dat d'Heer van Vianen aen *Otto* ſou overgeven 't Slot ter Ameyde, met allen toebehooren, en Arkel ſoude den Heer van Ameyde leenen 16000. Rijns-gulden, en gave hy die binnen twee jaren niet weder, ſoo ſou Arkel erffelijk houden, 't Slot ter Ameyde met de Heerlijky, *Otto* nam 't Slot dadelijk in gebruyk.

Op Heyligh Kruys-nacht verheffingh, den 14. van Herfſt-maent deſes jaers 1388. over-quam de Stad Gorinchem een ſwaer ongeluk, door 't vuur, op ſeker plaetz, (ſonder eygentlijk te weten waer) te roekeloos bewaert, ſulks datſe byna af-brande, verlieſende over de 1500. heerd-ſteden. Hoe deſen brant by-gekomen is, wat groote ſchade daer door is geleden: hoe de Stadt wederom door optimmeringh van huyſen en andere gebouwen is verbetert, d'onkennis van al 't ſelve, moet men de

ſlof-

Digitized by Google

ſloffigheydt dier-tijds Schrijvers wijten.

Schepenen, *Dirk de Monik, Henrik Geen-manſſz. Jan de Blonde,* 1389.
Gerit vander Haar Sanderſz. Jacob de Waal.

Gaſthuys-meeſter, *Jan Steulp Dirkſz.*

Hoe hoogh Hertogh *Aelbrecht van Beyeren*, Graaf van Henegouw, Holland, Zeeland, en Heer van Vrieſland, 't Huys van Arkel achte, en hoe groot en moedigh 't ſelve in ſijn wapen was, ſoo men gemeenlijk zeyd, blijkt door dien Jonkker *Johan van Arkel*, Heer van Pierpont ('s Lands van Mechelen) en Hageſteyn, in dit jaar 1389. van den ſelven Hertogh (verby gaande alle ſijn Hollandſe Edelen, ja ſelfs die van Brederoede, af-komſtig vande oude Graven) wiert geſtelt Stadthouder van Holland, Zeeland, en Weſt-Vrieſland, Eer en Staat, namaals by machtige Prinçen, bedient evenwel tegen wil van den Grootmoedigen *Otto*, ſijn Vader, die (als onbekent de waarheyd voorſeggende) hem ſchamperlijk toe-ſchoot, Lieve Soon, zydy School-meeſter van Holland geworden: Des ſchaam ik my, Ghy zijt te Edel, en te Rijk, yemand te dienen, (worden van ſoo een voorſichtigh Heer, al te vermetel geſproken.) Maar ſiet wel toe dat hier deur de Grave van Holland niet en wort een Heere van Arkel. Al te waarachtig was dit laatſte, binnen een korte tijd van 23. jaren. Jonkker *Johan* bedient ſijn Ampt wel en vredelijk, maar kreegh even-wel veel vyanden, die ſeyden dat hy de Kabbeljauwſe hooger verhief dan de Hoekſe, ook dat hy Vader en Kind, de Prinçen van den Lande, tegen een oprokte, waar van breeder in 't jaar 1392.

Schepenen, *Govert Jacobſz. Jan Cans Dirkſz. Laurens Floriſſz. Dirk* 1390.
Reynierſz.

Het twee jarigh Beſtand, tuſſen Heer *Otto van Arkel*, en Heer *Henrik van Vianen*, en Ameyde, uyt zijnde, is *Otto* met ſijnen Soon, Jonkker *Jan*, neffens Hertogh *Aelbrecht van Beyeren*, ſijn Sonen, Hertogh *Willem*, Graaf van Ooſtervant, en *Johan van Beyeren*, gekoren Biſſchop van Luyk, na Luyk gereyſt, alſoo na de dood van den Biſſchop *Aarnd van Hoorn*, eerſt gekoren was *Dirk vander Mark*, die 't weygerde, en doe koren ſy *Johan van Beyeren*, oud 16. jaren, die ook by den Paus *Urbanus* de 6. beveſtight wierd. Op den 10. van Hoy-maant quamen deſe Prinçen en Edelen met 1000. peerden binnen Luyk, en wierden heerlijk ontfangen. *Otto* had ſijn onderſaten bevolen, datſe tegen Vianen niet doen ſouden, voor dat hy en ſijn Soon weder te Gorinchem quamen. Maar die van Gorinchem te vuurigh in haar voornemen, wapenen hun op ſeker tijd, en trekken met veel volk in't Land van Vianen, alles verbran-

Digitized by Google

brandende en verwoestende. Heer *Henrik van Vianen*, en Ameyde, met *Johan* sijn Broeder, komt met ontwonden Banieren tot Lakerveld, hen te gemoet, levert slag, daar veel Poorters van Gorinchem struykelden, de rest aan 't loopen. Maar daar wierden soo veel rijke Gorinchemse Burgers gevangen, dat d'Heer van Vianen, met haar los-geld, sijn versette Heerlijkheyd, en Slot van Ameyde, van d'Heer van Arkel, weder loste: twee groote slagen op een, voor die van Gorinchem over twee jaren, soo grooten brand, en nu dien Nederlaagh, doch dit Oorlogh wiert korts daar na gesoent.

1391. Schepenen, *Dirk van Schellwynen Berwoutsz. Gerid Geemansz. Gijsbert Mykaard, Jan van Blankevoord Sandersz.*

In dit jaar 1391. is t'huys, daar na 'tBagijn-hof, binnen Gorinchem, in de Haarstraat, al geweest met veel verscheyden kleyn wooningen, daar in elk een twee of meer, geestelijke Maaghden woonde, die nochtans daar uyt mochten gaan, en trouwen als 't haar beliefden, de wooningh aan ander oversettende, dit duurde tot 't jaar 1402. dat het een Parochi wierd.

Haastrecht hielt Heer *Otto* te leen, van de Proostdy van *Sant Salvator* t'Utrecht.

'Tsedert 'tjaar 1322. hadde die van Gorinchem, uyt krachte van den Brief op Vrouw Lichtmis-dagh, dies jaars gemaakt, rustelijk gebruykt, de Vissery van de Merwen, welk gebruyk en 't recht daar toe, in dit jaar by desen Brief bevestight is.

Aar: kæmp best. Hant- v. b. fol. 22 v°. *Aelbrecht*, Hertogh in Beyeren, &c. Alsoo geschil is geweest tussen sijnen Soon, Heer *Willem van Beyeren*, Graaf van Oostervant, Heer van Altena (na dit huys van Altena was Graaf *Willem* voor een tijd in-geruymt by *Willem*, Heer van Hoorn, Altena, en Korterzem) ter eenre, en sijnen Neve d'Heer van Arkel, ter andere zijden, aangaande de Vissery, tussen de Landen van Altena, en Arkel. Soo heeft hy gesien eenen Brief, die d'Heer van Hoorn, dier-tijd Heer van Altena, d'Heer van Arkel gegeven, en nu sijns *Aelbrechts* Soon, van Oostervant voorsz. met sijnen Brief bevestight heeft, en hy *Aelbrecht* sijn seggen daar by voeghde, dat de voorsz. Vissery d'Heer van Arkel, en sijn na-komers toe-behooren, en die rustelijk gebruyken sal, na luyd desselven Briefs. Gegeven in den Hage, drie dagen in Lou-maant, 's jaars 1391.

De Steden van Holland ter dagh-vaart vergadert, schrijven aan die van Dordrecht, roerende den Stapel, verantwoordende mede 't recht van

Digitized by Google

van de Heer van Arkel, op deſen ſinn', en ontrent deſe tijd.

Lieve vrienden, uwen Brief roerende verſcheyden punten, hebben wy geſien. Eerſt klaaghd ghy, dat wy gemeene Steden van Holland Dagh-vaart houden ſonder u, dat u vremt geeft, 't is ons nood, om ruſt die wy geern ſien ſouden in ons Heeren Landen, die nu buytens-lands is, en ghy ons ſoekt te verongelijken, in ons goed oud recht, met u verſtapelen ſonder reden daar toe te hebben, en wy meynen't ook niet te lijden, u vaders noch levende, hebben't ons verdraghen, en daar na is ook een ſcheydingh daar af gedaan by wijſe luyden, daar open brieven af zijn. 'T gebod by de Heer van Arkel gedaan, en dat hy u Poorters belet, daar dwinght hem den nood toe, want ghy hem ſoekt te verongelijken, als ghy ons doet, wy hebben hem gebeden, door verſoek van Heer *Dirk Voppenſz.* onſes genadigen Heeren Raad, dat hy dees tijd de twee Wijn-ſchepen wil laten varen: want wy nemen ons Arkels ſaak, als ghy hem ver-onrecht, ſoo na aan, als wy wilden dat hy d'onſe ſou doen, voort dat ghy begeert dat wy onſe trouwe quijten ſullen: weet, al port ghy onste veronrechten, wy ſullen altijd poogen te doen 't geen wy hopen te verantwoorden: en begeeren op 't vriendelijkſt, dat ghy van't onrecht af-ſtaat, en vergoet de ſchade, ons Poorters by u verſtapelen aangedaan. In den Haagh, 's maandaaghs na *Peters* banden, in Oogſt-maant . . . . . 'T gedrukt Boek van't ſtapelrecht voor aan in ſchrift.

Schepenen, *Dirk de Monik, Peter Beye, Jan die Wilde, Jan die Blonde, Jacob Giſſbertſz.* 1392.

Aan de Zuyd-zyde van de plaatz' daar nu 't Stadt-huys is, was een plaatz', beſloten met een oude muyr, met een af-ſpanningh om ſchaillen te bereyden, onder welke af-ſpanning wierden gehouden de winkkels van de Gewand-ſnijders, in dit jaar 1392. die niet eer mochten geopent worden, 's morgens voor dat den dienſt Godts op den Autaar aldaar ſtaande, ge-eyndight was: voort Zuyd-waard ſtond een breede oude vervallen muyr, en daar buyten aan eenen houten af-hangh na den Zuyden Rooſter. 'T Stadt-huys ſtond in de Hoogh-ſtraat, daar nu de huyſen van 't Pater-noſter zijn.

In dit jaar 1392. is gemaakt * de Keur van de Gewand-ſnijders * tot Gorinchem, op deſen ſinn': * Aard Kemp Iac. beſt. Hant-v.b. fol. 36. * Laken-verkopers.

Niemand ſal Gewand-ſnijden tot Gorinchem, hy en zy Poorter, en

Digitized by Google

hebbe een plaatz' in 't Gewand-huys, ten waar een ſtrik van 12. ellen, dat magh hy 's maandaaghs op den arm hebben, en ſnijden dat op ſijn Ell'-geld. In de weke ſal niemand toonen, voort doen, noch verkoopen, dan de Gewand-ſnijders, op de boete van drie pont. De Gewand-ſnijders moeten 's maandaaghs haren merkt-dagh in 't Gewand-huys houden, als men den eerſten Godts-dienſt luyd, buyten de Vaſten. En die niet komen wil, die magh toonen noch verkoopen, in ſijn huys, voor die tijd dat men de Veſper luyd, op de boete van drie pont, 't een de Heer, 't ander de Stadt, 't derde de Vinders, 't jaar 1392. gemaakt.

Gouthoev. pag. 406.

Op *Sant Mauritius-nacht* den 22. van Herfſt-maant, wierdt in den Haagh op de ſtraat, op 't buyten-hof, by de gevangen-poort, daar noch een blauw ſteentjen leyd, dood-geſlagen, Joffrou *Alijt van Poel-geeſt*, Dochter van *Jan van Poel-geeſt*, Schild-knaap, die zedert 't jaar 1386. dat Vrouw *Margriet van Bruge*, Hertogh *Aelbrechts* Huyſvrou overleed, ſijn Boel was geweeſt, *Willem Kuſer*, des Hertogen Hof-meeſter, haar willende beſchermen, bleef mede. Hier uyt ſproot meeſt den grooten haat van Hertogh *Willem van Beyeren*, Graaf van Ooſtervand, Hertogh *Aelbrechts* oudſte Soon, tegen Jonkker *Jan van Arkel*, daar hy ook in korte jaren de Heerlijkheyd van Arkel deur verloor: want men zeyd dat Jonkker *Jan van Arkel* de voornaamſte in 't Hof was, die den Doorluchtigen Vader tegen ſijn Edel Kind opmaakte, doe Hertogh *Aelbrecht* door aanklacht van *Coenraad Kuſer*, over de moord van *Willem Kuſer* ſijnen Soon, en Joffrou *Alijt van Poel-geeſt*, 54. Edelen, meeſt door aanporren van Jonkker *Jan* dede bannen, on-aangeſien de voorſpraak van Hertogh *Willem*, Graaf van Ooſtervand, die deſe Edelen ſeer lief hadd'. De Vader bleef halſtarrig' by 't ſijn, dies de Soon in arren moede, met al de Edelen vertrok op 't Huys te Alzena.

Door den val van den Doorluchtigen en hoog-befaamden huyſe van Arkel, die nu gegrontveſt, en kort hier na opgebouwt word, kan yder leeren, hoe quaad en ſorgelijk het is tuſſen Vader en Kind, Broeders of andere na-magen, als die in heftige vyantſchap zijn, met al te grooten ernſt yet te raden, dat d'een of d'ander tot merkelijk nadeel, in goed, naam, of faam gedijd. Al word dien raad, uyt d'oprechtſte gencgentheyd ter werelt gegeven, dat hy ook by dien hy gegeven werdt, voor goet en getrou t'allen tijden moet worden bekend, evenwel, als 't bloed 't welk tuſſen de naaſte magen in de bitterſte vyantſchap alder-hittighſt op-weld, lauw, koel, ja gevoelijk, en met ſijn naaſte hertz-tocht weder vereenight is, dan wort voor dien raad, ſelf van de geen die hem goet-

ge-

Digitized by Google

gevonden heeft, door aanblasingh van't versoende tegendeel, niet dan myrr' en gall' op den Raad-gever uytgebracht, 't welk aan onsen Arkel niet dan al te waar bevonden is, 't blijk in't vervolgh.

Schepenen, *Gerid Matijssz. Henrik de Bloote, Dirk Reyniersz. Gerid van Beesd Huybertsz. Jan Spaan, Jan van Blankevoerd Sandersz. Dirk Schut.* 1393.

In dit jaar wierd by den Schout, Gerechte (van Gorinchem) en hoogen Heemraad ('s Lands van Arkel) gemaakt deese keur, van de beesten te schutten. Aart kemp Iac. best Hant-v. b. fol. 36. ℔ so

Wie Peerden in sijn schade vind, sal hebben van elk peerd drie witten, van elk jarig hooren-beest twee witten, van elk verken eenen wit, van yder Schaap eenen halven witten, van elke Gans' een duyt. Elk mag selver schutter zijn, of de gewaarde Bode dit te betalen, eermen 't goed we'er na sich neemt, waar de schade meer dan 't schut-gelt, 't sal by twee mannen, of des schade-doenders eed begroot werden, yder magh schutten, soo wel buyten als binnen-dijks. Van een ongeringt verken buyten de poort, heeft de schutter eenen witten. Alle schut-geld is by nacht dubbelt: wie den schutter 't goed ontneemt, verbeurt tegen de Heer 45. schellingen, en moet de geleden schade beteren. Alles te houden onvermindert, der Zeelander recht, van d'Heer van Arkels wegen.

Dit eynd-vonnis, nopende de Stapel, is by Hertogh *Aelbrecht* in sijnen Raad, tot voordeel van de Steden van Holland, en d'Heer van Arkel, met hun gevoeght, gewesen tegen die van Dordrecht.

Aelbrecht, &c. Alsoo langen tijd geschil geweest heeft, tussen de Steden Haarlem, Delft, Leyden, Alkmaar, Amsterdam, Rotterdam, Schiedam, Sant Geertruydenbergh, Oudewater, Vlaardingh, 'sGravezaand, Naarden, Medenblik, Enkhuyzen, Briel. En *Otto*, Heer van Arkel, met sijn Stadt Gorinchem, en 's Graven Dorpen, Akkersloot, Uytgeest en Wermer, aan d'een, en de Stadt Dordrecht aan d'ander zyde: Reurende den Stapel, wort verhaalt datter eenen dag gestelt was, Sonnendagh na *Sant Niclaas*, in wintermaant 1392. elk met sijn betoon te komen, daar de Steden en Arkel verschijnen, maar Dordrecht niet, even-wel alles wort opgesocht en bevonden, dat de Steden en Heer van Arkel, ouder Hant-vesten hadden, dan Dordrecht van den Stapel: wijsen dienvolgens voor 't beste recht, dat de voorsz. Steden en Dorpen, en de Heer van Arkel, met Gorinchem, ten eeuwigen dagen vry Gedrukt Bock van de Stapel, Aart kemp Iac. best. Hant-v. b. fol. 18. ℔ so 19. 20.

Digitized by Google

ſullen weſen van deſen Stapel, en aankleven van dien. Die van Monikke-dam ſullen ook deſe vryheden genieten, volgens haar Hant-veſten. Geloovende voor hem en ſijn nakomelingen ten eeuwigen dagen daar in te ſterken, tegen die van Dordrecht, en yder wie 't zy, Dort daar tegen doende, geeft hy yder macht 't ſelve aan hen te verhalen, belovende ſijn hulpe daar toe. Gegeven in den Haag, op den vrydagh na jaarsdagh, 't jaar 1393. ten overſtaan, neffens den Hertogh van *Joban van Arkel*, als Stadt-houder der Landen. De Heeren van Gaaſbeek, Sevenbergen, *Gijſbert van Nye-en-rode*, *Splinter van Loenre-ſloot*, *Niclaas van Borzele*, en *Kortjeen*, *Florens van Borzele*, *Pauwels van Haaſtrecht*, *Bruyſten van Herwijnen*, Ridders, *Geerard van Egmond*, *Coenraad Kuſer*, *Niclaas Bervink*, *Raſo van Blokland*, *Willem van Remmerſwaal*, en *Poester*, Sone van Heer *Dirk van Beerze*, Raatz-heeren. Tot Gorinchem ruſt een Brief hier van.

Door de vyantſchap die Hertogh *Aelbrecht van Beyeren*, tegen ſijnen Soon Graaf *Willem van Oeſtervaand* hadd', groeyde noch meer, ſijn vriendtſchap met *Joban van Arkel*, Heer van Hageſteyn, ſijnen Stadthouder van Holland, Zeeland, en Vriesland, begiftende hem met noch meer goederen, als 't blijkt uyt 't kort inhoud deſes Briefs.

Aelbrecht, Paltz-graaf op den Rijn, &c. Grave van Henegouw, Holland, Zeeland, &c. Alſoo Heer *Jan van Immerſele*, met gewapent volk uyt Antwerpen in Zeeland is gekomen, en een man met kracht, van daan genomen, t'Antwerpen gebrocht, daar doen ontlijven, en daarom tegen onſe Heerlijkheyd lijf en goed verbeurt heeft: waar deur hy ook ballingh, en al ſijn goet in onſe Landen gelegen, aan ons gewijſt is. Soo geeft hy al deſſelfs goeden, en Tienden, gelegen tot Baard-wijk, in't Land van Heuſden, met alle achterſtallige Renten, en ſchulden, *Jan van Arkel*, Heer tot Hageſteyn, tot een onſterflijk Erf-leen. Hier over waren als Raden, Heeren *Gijſbert van Nye-en-roede*, *Splinter van Laenre-ſloot*, *Pauwels van Haaſtrecht*, en *Koen-Kuſer*, den 20. van Somer-maant 1393.

Gouthoev. pag. 408. Hertogh *Aelbrecht* op ſijnen Soon Hertogh *Willem van Beyeren*, ten hooghſten verſtoort, en willende hem met d'ander gebannen Edelen uyt ſijn landen drijven, vergadert een grooten hoop volk, en ſond *Coenraad Kuyſer*, om de Kaſteelen der gebannen Heeren te verwoeſten, die noch woedigh om ſijns Soons bloed, vernielt de huyſen Hoden-pijl, Duy-

Digitized by Google

Duyvenvoorde, Santhorſt, Heemſtede, Warmond, en Paddenpoel buyten Leyden, toebehoorende Heer *Dirk van Waſſenaar*, Burg-graaf van Leyden. Hertog *Aelbrecht* trok met heirkracht de Merwe op, en quam daaghs na *Sant Peeter* en *Paawels*, den 30. van Somer-maant 1393. te Gorinchem, daar hem Heer *Ott' van Arkel* treflijk ontfingh: 's anderdaags trok hy na Workum, en van daar voor 't huys Altena, dat hy omſette. Hertogh *Willem*, Graaf van Ooſtervant, was doe t' 'sHertogenboſſ', maar 't huys was wel voorſien. Geduyrende dit belegh quam Hertogh *Jan van Beyeren*, Biſſchop van Luyk, met ſijnen Raad, en de Raden 's Lands van Henegouw, en maakt verdragh tuſſen ſijn Vader en Broeder met d'ander Heeren; 't huys wort opgegeven, de Heeren t' 'sHertogenboſſ' by den Graaf geleyt, op *Sant Margrieten-dagh*, den 13. van Hoy-maant. Hertogh *Aelbrecht* dedet huys vernielen, behalven de twee groote toornen: maar Hertog *Willem van Beyeren*, maakt ſijns Vaders gramſchap plaatz, en reyſt in Vrankrijk, by Koning *Karel* de 6. hier mê was deſen oorlogh gedaan.

Op Alre-heyligen-avont heeft Jonkker *Jan van Arkel*, van de Regeerders van Geertruydenberg, Tol-vrydom voor Gorinchem verworven, als volgt:

Schepenen, en de gemeen Poorters tot St. Geertruydenbergh, om de ſonderlinge vrintſchap van Jonkker *Johan van Arkel*, Hageſteyn, Pierpont, en 's Lands van Mechelen: Schelden quijt ſijns Vaders d'Heer van Arkels, en ſijn onderſaten, 't zy in de landen van Arkel, Hageſteyn, als elders, burgers en huys-luyden, ten eeuwigen dagen van alle Caſſygelden * die ſy van hares Stadts-wegen, van ouds genomen hebben, dat haar Stadt toebehoort, door heur vryheyt van den Berg', 't zy wagens, peerden, beeſten, en andere goeden, beveſtight met haar Stadts Zegel, 't jaar 1393. op Alre-heyligen-avont, den leſten van Wijn-maant. Aart kemp beſte Hantveſtb. fol. 21. * Straatgelden.

Schepenen van Gorinchem, *Dirk de Monik*, *Aarnd Nende Ianſz.* *Rutger vander Hair*, *Henrik Poker*, *Dirk Millink*. 1394.

Vernouwen-ſteeg, wort hier genoemt in d'Arkel-ſtraat, nu de Rosmolen-ſteegh.

Henrik, Heer van Vianen, van den Goye, en vander Ameyde, verkoopt *Johan van Arkel*, Heer tot Hageſteyn, Pierpont, en 's Lands van Mechelen, 't gericht van Kort-Bolgrye, (gelegen tuſſen Vianen en Leksmont) hoogh en leegh, met Tijns en Tienden, ſoo hy 't leen houd, van

Digitized by Google

Holland, op donderdagh, na onser Vrouwen-dagh, in Lente-maant, 's jaars 1394.

D'opdracht voor Hertogh *Aelbrecht*, van Kort-Bolgrye, wort by Heer *Henrik van Vianen*, aen *Iohan van Arkel* gedaen, ten overstaen van de Raden, de Heeren van Gaalbeek, Egmond, Sevenbergen, en Heer *Daniel vander Merwen*, den 19. van Herfst-maent 1394.

Heer *Henrik van Vianen*, bekent van *Volpert de Iong*, van wegen *Iohan van Arkel*, Heer van Hagesteyn, &c. betaelt te zijn, over den koop van den Gerichte van Zydel-veld, hoogh en leegh, mette gifte van de Kerk tot Zydel-veld, van de Gerichten van Langh-en-kort-Bolvry, en van den Gerichte van Outena hoogh en leegh, met Tijns en Tienden, uytgesondert 2200. Vrankrijkze schilden, die *Iohan van Arkel* hem geven sal, op Vrouwen Lichtmis, over een jaar. Gedaen op *Sant Bartolomeus-dagh*, 1394. den 24. van Oogst.

Hertogh *Willem van Beyeren*, Graef van Oostervant, bevestight in dit jaer 1394. 't Vonnis van de Stapel, by sijn Vader 't voorleden jaer gegeven.

Gedrukt boek van de Stapel.

Willem van Beyeren, van Henegouw, en Holland, Graef van Oostervand, maekt yder kenlijk, dat sulken scheydingh als sijn Vader Hertogh *Aelbrecht* gewijst heeft tussen sijn Steden en Dorpen van Holland, en Heer van Arkel met Gorinchem, ter eenre, en sijn Stadt Dordrecht aen d'ander zyde by hem bevestight wort, belooft hun daer in te helpen, alles als in sijns Vaders brief, belooft vorders de Steden en Dorpen voornoemt, en bysonder sijnen Neve den Heere van Arkel, en sijn Stadt Gorinchem, alle Hantvesten en Brieven, die sy van sijnen Vader hebben, zedert hy Ruwaert, en self Lands-heer geweest is, in geen stukken te verminderen, en bevestiget die met desen Brief. Gegeven in den Haeg Dijnsdagh na *Sant Victor*, in Wijn-maent 1394.

Hoe dit geschiet is in den Haegh, maekt my twijffelachtigh, want na mijn meeninghis Hertogh *Willem* doe in den Haegh niet geweest, door dien hier voor 1393. Altena van Hertogh *Aelbrecht* gewonnen zijnde, gezeyd wort dat Hertogh *Willems* reysde na Vrankrijk by Koningh *Karel* de 6. en in't navolgende jaer 1395. eerst wederom quam, of 't moet by sijn Raden in sijn afweesen, op sijnen naem gedaen zijn, als dikwils geschiet. Daer wort ook noch by gevonden, een Ramingh, of 't goetdunkken van Heer *Willem van Beyeren*, nopende den Stapel en verklaringh

Digitized by Google

ringh by die van Dordrecht daar op. De Raming is om ruſt wille voorgeſtelt:

Dat al die van boven komen, de Merwe of Lek uyt, en Stapel-goed in hebben, die ſullen daar verſtapelen, ſonder tegenſtant, ten waar yemand, Bier, Op, en Koorn, neder brochte, en elk ſal ook ſijn Koorn van den veld mogen voeren, dat op ſijn Akker in Holland gewaſſen is, onverſtapelt, daar't hem genoeghd.

Wie d'Yſſel in en uyt willen en verby Dort niet en voeren, ſullen niet verſtapelen.

Men ſal geen Zout, uyt 't land voeren, noch nergent ſlijten, dan binnen de palen van Holland, ten waar Ooſtwaard ter Zee, dit ſou duyren 5. jaar en daar't eynden yder in ſijn geheel.

De Steden van Holland en Zeeland, ſullen de Stadt Dordrecht by brieven belooven dat men uyt Holland geenrehande Wijn noch Koorn halen noch koopen ſal in't Sticht van Utrecht, noch geen Wijn in Holland of Zeeland ſlijten, die uytet Sticht of door de ſluyſ' van Gildenburg komt den tijd voorſz. op boete, daar toe te ſtellen.

De verklaringh van de Stadt Dordrecht hier op was:

Dat wie hy zy, die de Merwe of Lek opwaard willende, of af-komende eenigh Stapel-goed ingeladen heeft 't ſelve te Dort verſtapelen ſal, ſonder tegen-weir, behoudelijk die uyt eenige Steden van Noord-Holland, of Zeeland, Bier opvoerde vorby Dort met halver laſt, of daar boven, en daar mê opwaard vaart buyten 'tgerecht van den Over-ſlag der Stadt Dordrecht, en weder Koorn neder brocht, die ſal 't tot ſijn maalſtede mogen brengen, en daar ſlijten.

Elk ingeſeten van Noord-Holland, of Zeeland, die eenigh Koorn op ſijnen Akker in Zuyd-Holland is gewaſſen, die ſal 't Koorn van 't veld mogen voeren onverſtapelt, tot ſijn maalſtê, of ter naaſter markt, daar 't hun gelieft.

Wie d'Yſſel in of uyt wil, en verby Dort niet en vaart, is't Stapelrecht niet verplicht, behoudelijk, Dat niemand eenigh Zout uyt Holland en voere, d'Yſſel op dat van Dort niet en quaam, ten waar dat yemand ſijn Zout Ooſtwaard over die zoute Zee voerde.

Dat de gemeen Steden van Holland, en Zeeland, die van Dort brieven geven ſullen, dat men uyt Holland en Zeeland geen Wijn, Koorn, Weed, Bier, noch geen goed dat men tot den Stapel behoort, ſal halen in't Sticht van Utrecht: noch geen ſoodanigen goed in Holland of Zeeland ſal ſlijten, dat uyt 't Sticht, of door de ſluyſ' van Gildenburg komt,

ten

Digitized by Google

ten waar' te Dordrecht gehaalt, op ſulke boeten als de Graaf van Holland, daar op ſetten ſal.

1395. Schepenen, *Henrik Geenmansz. Yſbrand vander Eyke*, *Ian Woutersz. Robbrecht Giſbertsz.*

Met 't begin van dit jaar 1395. is gegeven eenen Brief van de Kraan binnen Gorinchem, houdende in 't kort.

Aart kemp lac. beſt. Hantveſth. fol. 26. & ſeq.

Otto, Heer van Arkel, Rechter, Burgermeeſters, en Schepenen van Gorinchem, maken kenlijk, Dat ſy met *Henrik Poker*, overdragen zijn van de Kroon-ſtede, en Kraan, ſoo die nu betimmert is: in deſer voegen: De Heer, Stadt, en *Poker*, ſullen elk een dorde deel houden, maken, gemeyn verhuyren, en elk 't zijn genieten, *Pokers* 3. deel ſal ſoo wel uytgepand worden als d'andere: wilde *Poker* deſe Hofſtadt betimmeren, daar de Kraan op ſtaat, ſoo ſal hy eenen deurgang laten recht deur de Hofſtadt, tegen de Kraan 10. voet breed, die hy boven magh betimmeren, doch ſoo hoogh datter geen verhinderingh zy, alderhande goed deur te dragen, of arbeyden. *Henrik Poker* ſal de Kraan, den deurgangh en de Hofſtadt mogen beſigen, wanneer hy wil, als de Heer, de Stadt of den huurman, die niet gebruykten. De Heer noch de Stadt ſullen geenen Thijns geven, die op de Hofſtadt ſtaat, bekrachtight met de Heer, en Stadts-zegel 1395. op Nieuw-jaars-dagh.

Veerthien dagen daar na is noch eenen Brief van de Kraan (over de Haven ſtaat'er) aldus gemaakt.

Otto, Heer van Arkel, Richter, Burgermeeſters, en Schepenen van Gorinchem, doen kenlijk, Dat ſy met wil *Ians Vrieſen*, den uyterſten paal van de Kraan, die ſtaat ter Viſbrugg'-waart, op *Ians Vrieſen* Erve, in de Haven geſlagen hebben, en kennen dattet ſijn Erf is. Dies magh hy op den paal of daar aan timmeren als hy wil, ſoo gewoonte is op de Haven te timmeren, van die aan de zyde der Haven woonen, daar de Hofſtadt leyd: bezegelt op Pontiaans-dagh, den 14. van Louw-maant 1395.

Hier uyt kan ik anders niet merken, of de Kraan-ſtraat, alſnu noch op die plaatz aan de Weſt-zyde van de Haven, en 'twoort, over de Haven, is de timmeringh over 't water.

'T beloop des Werelds is, onvrê, baart vrê, en vrê, we'er onvreed, 'teen

Digitized by Google

't een geeft oorſaak tot onvrê, 't ander we'er tot vrê. Voor is verhaalt dat uyt den doodſlagh van Joffrou *Alijt van Poelgeeſt*, en *Willem Kuſer*, 't jaar 1392. is ontſtaan den twiſt tuſſen Hertog *Aelbrecht van Beyeren*, en Hertogh *Willem van Beyeren*, Graaf van Ooſtervant ſijn Soon: hier valt nu wat voor, daar den vrede tuſſen hun beyden we'er uyt-geſproten is.

Hertogh *Willem van Beyeren*, Graaf van Ooſtervant, op Dertiendagh deſes jaars 1395. ſittende aan de Tafel des Koninghs van Vrankrijk *Kaarl* de 6. met veel andere Prinçen, Heeren, en Edelen. Siet daar komt des Koninghs Herault, en ſneed het Tafel-laken, voor Hertogh *Willem* leggende aan ſtukken, ſeggende, 't betaamt niet dat eenig Prins of Heer, ſal ſitten aan des Konings Tafel, die Schild noch Wapen heeft. Hertogh *Willem* anders groot-moedigh genoegh, wiert beſchaamt en verſlagen, ſeggende, hy had Schild en Wapen: Neen zeyd een ander oud Herault, Mijn Heer, g'hebt niet, want u Oud-oom Graaf *Willem van Holland*, is niet alleen verſlagen van de Vrieſen, maar hy leyd daar noch ongewroken begraven in ſijn vyanden Land. Dit treft Hertogh *Willem*, hy ſwijgt, en duykt van ſchaamt: hy metter vaart uyt Vrankrijk in Henegouw, en noch vreeſende ſijns Vaders oog'blikken, ſchrijft aan hem ſijn geleden ſchaamt, verſoekende, ja biddende ſijn Vader ootmoedelijk, hy wilde doch ſoodanigen ſchand-vlek van ſijn geſlacht uyt-wiſſen. Hertogh *Aelbert* wiert ontroert, ſeggende, ſulken laſter ſal voortaan mijn Kinder niet meer verweten werden, ik wil wraak doen over ſijn dood, ſpaar my Godt, 't naaſtkomende jaar. Van dier uur af, wiert hy genegender, en den pays tuſſen ſijn Soon, en d'ander Heeren, korts daar na gemaakt zijnde, quam Hertogh *Willem* by ſijn Vader, en wiert heerlijk ontfangen. Gouthoev. pag. 409.

Philips van Waſſenaar, Burg-graaf van Leyden, *Dirk van Waſſenaar*, *Dirk vander Lek*, *Philips van Polanen*, en *Jan van Heemſtede*, alle vijf ſchuldigh aan de dood van Joffrou *Alijt van Poelgeeſt*, en *Willem Kuſer*, met heur Knechten, belooven niet te doen tegen Hertogh *Aelbrecht van Beyeren*, en ſijn Kinderen. *Otto*, Heer van Arkel, *Jan van Arkel*, Heer van Hageſteyn, &c. ſijnen Soon, *Sweder*, Heer van Gaalbeek, Putte, en Strien, en noch wel 4. of 25. Heeren. Gelooven ook geen vee te dragen op *Koen-Kuſer*, of *Claas van Sweten*, ook nemmermeer wraak te doen over de dood van *Floris van Rijs-oord*. Gegeven te Schiedam, Palm-ſondagh 1395.

Digitized by Google

Johan van Arkel, Heer tot Hagesteyn, Pierpont, en 's lands van Mechelen, geeft te leen, *Jan van Wijnsel* sijnen Kamerlingh, acht mergen op Hagesteyn, in't nederste onder den Weerd, geheeten op de Mijl, te Verhergewaarden, met vier pont goet gelts, voor Leen-mannen, *Otte van Gellinchem*, en *Wouter Koevoet van Bovendale*, Sondaaghs na *Peeters* banden, in Oogst-maant 1395.

VYFDE BOEK.

1396. Schepenen van Gorinchem, *Rutger vander Haar*, *Govert Jacobsz.* *Gijsbert de Kok*, *Dirk Schout*, *Floris van Beesd*, *Jan Spaan Geeridsz.*

Des anderen daaghs na onse Lieve Vrouw in Lente-maant, zijnde Paas-avond, stierf seer Godvruchtelijk de Groot-mogende Heer *Otte van Arkel*, in de 41. jaren sijns heersings, veel treffelijke daden gedaan, en machtige saken, tot voordeel sijns Lands, en Stadt Gorinchem, uytgericht hebbende, en wierd met grooter eeren begraven, in de Hooftkerk der Stadt Gorinchem, in't Lief-vrouwen Choor, in sijn Voor-ouders Graft, onder de Tombe van Arkel. Hem volghde in sijn Heerlijkheyden, *Johan*, sijnen eenigen Soon, alsnu Stadthouder, en * Schat-bewaarder van Holland, Zeeland, en Vriesland.

*Thesorier.

Sestiende maal is 't Jan die Arkels Heerschappy
Bezit met groote macht, maar 't eynd is nu naby:
Dit is den lesten Heer, doe most zich Arkel buygen,
En uyt ons Hollands borst bevel en wetten zuygen:
Hoe hooger in geluk, hoe naarder aan den val,
D'opsteygeringh van Jan genoegh betuygen zal.
Hy, die soo machtigh was, verr' boven de voorgaande,
Die Gulik, Gelderland tot erfgenisse was staande:
Stê-houder selver was van Hertogh Aelbrechts Land,
Die valt, en Arkels eer voor hem duykt onder 't zand.

Johan de 16. de 23. of de 17. en leste Heer van Arkel.

NA 't overlijden van den Grooten *Otto*, volghde in sijn Heerlijkyen sijnen eenigen Soon *Johan*, Heer van Hagesteyn, Pierlepont, een Stedeken in Vermandoys in Vrankrijk, en 's Lands van Mechelen, getrouwt (soo voor geseyd is) met *Iohanna*, oudste Dochter van Hertog *Willem van Gulik*, en Gelre, daar hy

Digitized by Google

hy aan wan eenen Soon Jonkker *Willem van Arkel*, en een Dochter *Maria*, die trouwde namaals Heer *Ian van Egmond*. Deſen Heer *Ian van Arkel*, was opgeblaſen hooveerdigh en ongenadig, verr' vervremt van ſijn Vaders deughden. Soo haaſt deſſelfs uytvaart gehouden was, Vrouw *Elizabeth*, des Graven *Tiboms* Dochter van Baar, Wedue van Heer *Otto*, van de Kerk na de Keyzerlijke Burgt van Arkel geleyd werdende: wat doet deſen harden quaſt: hy doet de poorten van de machtige Burgt ſluyten, en ſijn Moeder in de hooghſte bedroeftheyd, over 't verlies van haren Man, moſt noch deſen ſmaad van haren eenigen ſoon lijden, en weder na de Stadt Gorinchem keeren, een groote onbeleeftheyd, niet om te verſchoonen. Maar dit was noch 't minſte, dagelijks moſt ſy veel overlaſt en kleyn-achtingh van hem lijden, 't welk by haar Edel gemoed onverdraaghlijk, neemt ſy haren ſlagh waar: hy op een tijd van huys gereyſt, is ſy heymelijk, en haaſtelijk, ook van noodswegen, met eenige Edelen, haar vrienden, getrokken van Gorinchem, tot haar Vaderland Lotrijk, en Baar. Hoor wat deſen boos-aardigen menſch, haren Soon Heer *Jan van Arkel* meer doet: hy laat 't Kaſteel van Pierlepont in Vermandoys, van gelijken voor haren neuſe ſluyten: ſy des qualijk te vreden, geeft nochtans geen moed verlooren, verkleed haar als een Melaatze Vrouw, doet eenige gewapende Mannen verborgen leggen ontrent 't Kaſteel, komt alſoo onbekent op de Brugg' van 't Slot, doet een teeken, d'ander ſpringen op, over-ylen de Schild-wacht, en kreeg alſoo manlijk 't Slot Pierlepont, de twee ander Steden met de Dorpen kreegh ſy ook door gonſt van d'inwoonders, en behieldze haar leven langh, haar ſterven komt hier na op 't jaar 1410.

Heer *Ian van Arkel*, koopt van Hertogh *Aelbrecht van Beyeren* verſcheyden goederen in Zuyd-Beverland, volgens den ſin deſes Briefs.

Aelbrecht, *&c.* Geeft te kennen, Dat hy voor hem, en ſijn Erfgenamen verkocht heeft, ſijnen lieven Neve Heer *Johan van Arkel*, Alle Ambochten, en gevolge, Hof-ſteden, Vronen, Voor-hoven, Meulen, Meulen-ſtal, Vogelryen, Viſſeryen, buyten en binnen, die Heer *Gwye*, Grave van Bloys, van hem houd, gelegen (in Zeeland) in de Dorpen van Zuyd-Beverland, als in den Broek, Steen-vliet, Hinkel-voort, en onderdingen tot een recht Zeelands-leen. Als Grave *Gwye van Bloys* ſterft, ſal Heer *Jan van Arkel* die aanveerden, of ſijn Erven: Doch verdraaghd *Arkel* met *Bloys* 't goed by ſijn leven aan te veerden. Hy behoeft geen anderen verly-brief dan deſen. Gebied ſijn Rent-meeſter Be-weſter-Scheld in Zeeland, dat hy na doode, of quijt-ſcheldingh van

Digitized by Google

Bloys, die voorſz. goeden op *Arkel* te Boek ſette, ſonder naarder laſt te verwachten, bekend van den koop voldaan te zijn, en tot meerder zekerheyd heeft neffens hem gezegelt, Heer *Willem van Beyeren*, Graaf van Ooſtervant ſijn Soon. Gegeven in den Haag op den 24. van Lentemaant 1396.

Die van Ooſterwijk en Kedichem, koopen eenen Nieuwen Wegh.

Aan kemp Iac. Dijkb. achter in.

Giſbrecht de Kok, en *Rutger vander Haar*, Schepenen in Gorinchem, verklaren dat voor hun quam *Gielis Dirkſz. Gruters*-ſoon, en droegh op *Willem Robbrechtſz.* en *Dirk van Megen*, Heemraads van Ooſterwijk en Kedichem, tot gemeyn-lands behoef vier Mergen Lands gelegen op Kedichem, tuſſen *Floris Koudehamers* Erve aan d'een, en *Symon Jacobſz.* met der Papelijker proven, en *Claas Meynerts* Kinderen Erve aan d'ander zyde. Gegeven op den 24. van Gras-maant 1396.

Deſen wegh loopt . . . . . .

Hertogh *Aelbrecht van Beyeren*, Graaf van Holland, ſijnen Soon Graaf *Willem van Ooſtervand*, en d'andere Heeren in genade opgenomen hebbende, * vergadert uyt alle ſijn Landen, voort uyt Vrankrijk en Engeland een groot heyr van Prinçen, Hertogen, Graven, Baronnen, Ridderen, Heeren en gemeen Soldaten. Sijn Overſte waren Hertogh *Willem*, Graaf van Ooſtervand, Hertogh *Ian*, Biſſchop van Luyk, Hertogh *Aelbrecht*, Heer van Nibingen, des voorſeyden Hertog *Aelbrechts* drie Sonen, van de Franzen waren Overſte, de Graven van Simpel, van Namen, Heer *Karel* Admiraal van Vrankrijk, van d'Engelze de Graaf van Schallien, van de Hoogduytze de Graaf van Solms en andere uyt ſijn eygen Landen, den Graaf van Boloys, Heeren *Ian van Arkel*, *Ian van Brederoede*, *Philips* Burgh-graaf van Leyden, en Heer van Waſſenaar, d'Heeren van Aſperen, Akkoy, Sevenbergen, Drongelen, Heukelem, Leyenburgh, Waardenburgh en andere. In den Haagh en andere Steden en Dorpen, oeffenden hun de Heeren en Ridderen met Steken en Tornoyen. Sondaaghs na ons L. Vrouwen Hemel-vaarddagh in Oogſt-maant, quam Hertogh *Aelbrecht* met ſijn macht 't Enkhuyzen, om van daar over te varen in Ooſt-Vrieſland, vindende daar gereed 3000. groote en 400. kleyne Schepen, Hertogh *Aelbrecht* had wel Ic. lxxx. duyſent gewapende mannen, hy ſcheept, en land ſijn volk in Ooſt-Vrieſland in de Kuynre. Op deſe tocht wiert Heer *Ian van Arkel*

* Gouth. pag. 409. 410.

Digitized by Google

kel Ridder geſlagen van Hertog *Aelbrecht*, neffens *Floris van Alkemade*, *Gerid van Woerd*, en andere. *Arkel* had by hem 4000. gewapende mannen, en onder de ſelve van ſijnen Bloede en Wapen, 72. Ridders en 8. Jonkheren. Siet hoe treflijk dit Arkel nu uytſteekt, en korts vervalt. Hertogh *Aelbrecht* verwint de Vrieſen, brenghtze tot onderdanigheyd, en doet het lichaam van ſijnen Oom Graaf *Willem van Henegouw*, Holland, &c. in't oude Kloofter Floren-kamp op-graven, en in Henegouw voeren, daar hy 't liet begraven te Valenzijn.

Johan de Baſtaart van Arkel, Ridder, natuurlijk Sone van *Johan van Arkel*, Biſſchop van Utrecht, vergaderd op ſijn huys te Ryneſteyn veel Brabanders, Gelderze, Luykenaars, en andere Wapen-dragers, doet ontſeggen Heer *Henrik van Vianen*, en Ameyde: haald eenen grooten roof in't Land van Vianen, en brenght die op ſijn huys te Ryneſteyn: Vianen ſend eenen ſnellen Bode aan de Stadt van Utrecht, en krijgt dadelijk by na de heele Burgery tot hulp, drijvend' Heer *Johan* de Baſtaart te rugg' tot op ſijn, en beſloten hem daar, Biſſchop *Vrederik van Blankken-heym* quam uyt 't Over-ſticht met al die hy krijgen kon, mede voor Ryneſteyn, en ontbied Heeren *Willem van Abkoude*, *Henrik* Burghgraaf van Montfoord, *Johan van Reneſſ' van Rynouwen*, *Sweer van Vianen*, *Steven van Nieveld*, en Zuylen, en meer Edelen by hem, dwongh Ryneſteyn tot opgeven, mits dat al de Borgh-zaten in ſijn gevangenis gaan, en 't Kaſteel tot ſijn believen ſtaan ſoude. Als *Vrederik* op 't Kaſteel quam, vond hy daar 300. Edellieden, lacchende, ſeyd hy deez' ſpot-reden, Noyt ſagh ik onder een val ſoo veel treff'lijke muyſen gevangen: ſy wierden na Utrecht geſonden, onder anderen waren daar Heer *Johan van Arkel*, Heer van Ryneſteyn, *Giſſbrecht van Bronkhorſt*, des Heeren Soon van Batenburgh, en *Goddard van Elderen*: groote losgelden en belooſte van nemmer tegen 't Sticht, noch den Biſſchop te harde-bollen, maakte hun vry, maar 't Slot Ryneſteyn moſt hol over bol tuymelen.

Schepenen, *Robbrecht Giſſbertſz. Ian Marcelisſz. Brunis de Witwouterſz. Floris Hol*, *Dirk Reynierſz. Henrik Geen-manſz. Aarnd Vos.* 1397.

Heyligh-geeſt-meeſters, *Dirk de Monik*, *Dirk Marcelisſz.* Kerkenb.

Hertogh *Aelbrecht* had een Treſorier van Holland gehad, genaamt Heer *Bruyſten van Heerdewijnden*, Ridder uyt Gelderland: van deſen begeert hy Rekeningh, en doet hem beſetten binnen Aemſteldam, *Bruyſten* ontglipt, en trekt op 't huys te Loeveſteyn by Gorinchem, welk Slot hy eenige jaren door 's Hertoghs bevel onder ſijn gebied ge-

Digitized by Google

had hadd'. Hertogh *Aelbrecht* sond daar sijnen Soon Hertogh *Willem*, deed het beleggen, Donderdaaghs na half-vasten, en won het na veel stormens op den goeden vrydagh 's nachts.

1398. Schepenen, *Gerid Mathijssz. Gijsbert de Kok, Heurik van Kalkeren, Aarnd van Gereel, Ian Cansensz. Gerid Berndsz. van den Achtersloot.*

De Vriesen bitter in haar opwilligen, breken den Vrede met Hertog *Aelbrecht*, in't jaar 1396. gemaakt, verjagen de Hollanders uyt Staveren en andere plaatsen, Hertogh *Aelbert* quam weder met veel volk te Hoorn en Enkhuyzen, en sond sijn Soon den Graaf van Oostervand met Heeren *Johan van Arkel*, *Johan van Brederoede*, *Aarnd van Egmond* en Yzelsteyn, en veel andere, na Oost-Vriesland, daar hy de Vriesen weder in bedwangh brocht, en soo met eeren by sijnen Vader keerde.

Seker oud Franzijnen Boek, zeyd *Aard Kemp*, gemaakt Saterdaags voor *Sant Symon* en *Iudas-dagh*, in dit jaar 1398. verhaalt de oudste Imkomsten ende Akzijsen deser Stadt Gorinchem, by tijden der Heeren van Arkel, en voort soo langh de 5. Tresoriers gedient hebben, zijnde tot 't jaar 1516.

Den Wijn-akzijns (d'Heer de helft) de Keulze Aem, Rijns' 30 stuyvers, d'anderen de helft min, van al d'aangetogen, de Heer d'helft.

Den Homborger Akzijns, van de ton 10. stuyvers, van de Smal-vaten over-zee's Bier 7. stuyvers 8. penning.

Den Bakker-akzijs, van elke sak een halve stuyver, die 't meel bakken of verkoopen.

Den Koorn-akzijns, self geteuld, niet dat men verkoopt 10. penningen, vremde 20. penningen.

D'Oost-maat de ton een duyt, Moster- en Raap-zaat, 't hoed 1. stuyver.

Den Vis-akzijns, den verkooper den 60. penning.

Den Vlees-akzijns, elk Rund 1. stuyver, elk Schaap een oortjen, elk Lam een duyt, elk Verken 1. stuyver.

'T El-geld, elk heel Laken anderhalve stuyver, buyten merkten d'el een duyt.

Den Vet-akzijns de Stadt alleen, Oly, Honigh, Zeep, elke Aam een stuyver.

Den Haring-akzijns 't Last 6. stuyvers, de ton een stuyver, en diese uyt tellen, den kooper en verkooper elk d'helft, gestelt, *Sant Peeters-dag* den 1. van Oogst-maant 1397.

Den

Digitized by Google

Den Zout-akzijns elk quartier zout 2. ſtuyvers, de Kraners die't ſlijten 6. ſtuyvers.

Den Bier-akzijns te Lande, de Tappers elke ton 3. ſtuyvers 8. pen. de huys-luyden de helft.

De Bier-ſlee elk vat een oord, den haring, 't vat 3. pen. 't half-vat een duyt.

De Molen-karren 't hoed 7. oortjens, de Mout-karr' van elk gebrout te voeren 2. ſtuyvers.

Deſe Karren zijn ſchuldigh de ſtraat ſchoon te maken, by de (minre) Broeders Doelen en 't Merkt-veld.

De Kraan (d'Heer het 3. part) elk voeder wijn 3. ſtuyvers, d'Aem 8. pen. een ton vlas een ſtuyver.

De Waagh, elk hondert 4. pen. een bondel Kennep een halve pen. een ſak Wol een ſtuyver.

'T Gemaal, d'Arkel-molen, d'oude Kanze-molen, de nieuw Kanze-molen, de Ros-molen: de Heer moet betalen als men een nieuwe timmerd, de weerde van 't hout en yſer uyter eerden leggende, en niet meer.

De Kameren op de Vis-brugg', de jaarlijkſe Tijnſen, de Vis-ſtallen, de Vlees-ſtallen, den on.ſlagh van't Bier, van elk vat dat wech gevoerd wort een ſtuyver, den grooten Bier-akzijns van de Tappers.

Den Burger Bier-akzijns, de ton 2. ſtuyvers: die is eerſt opgekomen door het maken van de groote Kap, en 't kleyn Kapken op den Toorn van de Kerk, 't jaar 1516. of 17.

De gebrouwten, een heel gebrouwt 20. ſtuyvers, een half 10. ſtuyvers.

Deſe Akzijnſen zijn by deſen ons-tijdzen oorlogh eenige verandert, en eenige nieuwe opgekomen.

Donderdaaghs na Alre-heyligen, wiert het huys in de Hairſtraat tot Gorinchem 't jaar 1391. vermeld, tot een Bagijn-hof gemaakt, en op den 3. van Winter-maant hebben de Bagijnen haar eerſte Wetten gemaakt.

Schepenen, *Ian de Gruyter van Gent*, *Floris Spronk*, *Yſbrand vander Eykke*, *Laurens Wouterſz. Aarnd van Raad*, *Floris van Beeſd*. 1399.

In dit jaar 1399. ſtuyven de Vrieſen weder op, tegen Hertogh *Aelbrecht*, verjagen de Hollanders, nemen veel plaatzen, *Aelbrecht* ſend derwaarts Graaf *Willem van Ooſtervant*, met Heer *Ian van Beyeren* ſijn Sonen, Heer *Iohan van Arkel*, *Aarnd van Egmond*, en Yſelſteyn, *Philips* Burgh-graaf van Leyden, Heer van Waſſenaar, Jonkker *Walraven*

van

Digitized by Google

van Brederoede, Heer *Floris van Alkemade*, Heer *Gerid Boel van Heemskerk*, en machtigh volk, daar onder veel Engelze, daar de Vrieſen weder verwonnen wierden, en beloofden getrouwigheyd. Heer *Willem van Beyeren*, Graaf van Ooſtervant, ſtelde Heer *Floris van Alkemade* Ridder, tot Hooft-man in Vrieſland, en Heer *Gerid van Egmond* Ridder, Heer van Wateringen, Burgh-vooghd tot Staveren, en quam als voren met grooter eeren by ſijn Vader.

Den haat en nijd van Heer *Willem van Beyeren*, Graaf van Ooſtervant, Hertogh *Aelbrechts* Soon, op Heer *Iohan van Arkel*, geworteld al in't jaar 1392. begon nu al eenige ſpranten te ſchieten, en ſtond t'eenemaal op't uytbarſten. Alle dingen beſchikte de Heer van Arkel na ſijnen wil: hy verhief de Kabbeljauwſe tot grooter Ampten, dan de Hoekſe, als zijnde naaſt Hertogh *Aelbrecht* 't Hooft daar van, *Willem* hield'et met de Hoekſe. Hy bevreeſt dat Arkel met ſijn Vader, en den ſijnen een verbond tegen hem en ſijn vrienden gemaakt hadd', neemt verlof van den Hertogh ſijn Vader, en reyſt in Vlaanderen by Hertogh
* Lehardi. *Ian van Borgoenjen* ſijnen Neve, Soon van *Philips* * *de Stoute*, die een Soon was van Koningh *Ian van Vrankrijk*, daar hy een heel jaar bleef.

Hertogh *Aelbrecht van Beyeren*, geeft die van Heukelem eenen Brief dat ſy Tol-vry zijn in Holland, Zeeland, en Heuſden, als volgt:

Hantveſt mette rode groote letteren, pag. 85., & 150. *Aelbrecht*, *&c.* Maakt yder kenlijk, dat hy de Heer van Heukelem en ſijn onderſaten, voor deſen om meenige trouwe dienſten, ſonderlingh op d'Ooſt-Vrieſen, heeft gegeven vry-dom op ſijn Tollen van Holland, Zeeland, en van Heuſden, tot wederſeggen, en geeft hen ſulks nu met deſen Brief, voor eeuwelijk. Gedaan in den Haagh den 7. van Winter-maant 1399.

1400. In't Gulden jaar 1400. waren Schepenen tot Gorinchem:
Henrik de Bloote, *Heſſel vander Sluſen Claaſſz.* *Claas Ian Schoutenſz.* *Dirk Vrankenſz.* *Floris Hol*, *Ian van Blankenvoorde*, *Gooſſen Geridſz.*

Jonkker *Henrik van den Broek*, woonde alſdoe aan 't Merkt-veld.

Met 't beginſel van deſe eeuwe, beginnen ook de rampen van 't huys van Arkel: 't was nu op't hoogſte van den bergh, nu is 't tijd om we'er af te dalen, en eyndelijk in't leeghſte van de valeye, de hoogde t'eenemaal te verlaten.

Hertogh *Willem van Beyeren*, Graaf van Ooſtervant, komt weder in Holland, en hy als een toekomende Graaf, ſijn Vader oud en afgeſlooft, vat de Heerſingh ſelf by de hand, ſettende in bedieningen, die van ſijn Hoek-

Digitized by Google

Hoekze genegentheyd waren, toens barſt den haat tegen de Heer van Arkel openbaarlijk uyt.

Drie jaren voor deſen, namelijk, 't jaar 1397. Sondaags na *Sant Ians* geboorte, wiert t' 's Hertogenboſch een Om-gang gehouden, ter eeren *Maria* de Moeder Gods, daar veel volk quam van verſcheyden plaatſen. Eenen *Wouter van Over-Rijn*, Hoevenaar van Bommelre, en Tielre-weerd, met meer Gelderſe, ſittende in een herberg, met ander volk etende en drinkkende, begonnen twiſt-woorden te krijgen, en daar na te vechten: *Wouter* en andere, riepen overluyd, Gelre, Gelre, dit buyten gehoort, zijn ander Gelderſe binnen geloopen, om de hare te helpen, en daar wiert dood-geſlagen *Gooſſen vander Dieſen*, Burger van den Boſch, en Dienaar van de Hertoginn' van Braband, *Joanna*, Dochter van *Johan* de 3. de 31. Hertogh van Braband, Wedue, eerſt van Graaf *Willem van Henegouw*, en Holland, (die in Vrieſland bleef) en daar na van Hertogh *Wenaſlaus*, of *Wenzelijn van Latzenburg*, zijnde met haar * ken-teeken gekleed. De Burgers de Gelderſe in een huys gedrongen loopen in, werpen de Gelderſe ter venſteren uyt, en de beneden-ſtaande ontfangenſe op de punten van de Spieſen en Sweerden, doe armen en beenen afgehakt, en deirlijk gedood, *Wouteren* dedenſe met Vomiſſ' onthalſen, als *Gooſſens* gedood hebbende. Daar uyt is een groot oorlog opgeſtaan tuſſen Braband en Gelderland, duyrende tot het jaar 1399. dat het te Raveſteyn gepeyſt wiert, op *Sant Bonifaas-dagh*. Heer *Jan van Arkel* kreegh de goederen van *Wouter van Over-Rijn*, als blijkt uyt den zin des Briefs: * Livreye.

Willem van Gulik, Hertogh van Gelre, en Graaf van Zutven, verkoopt Heer *Johan van Arkel* ſijn Swager, en deſſelfs Soon Jonkker *Willem van Arkel* ſijn Neve, alſulken Land, Renten, Erf-pacht, Tijnſen, Tienden, en voort alle goeden, als *Wouter van Over-Rijn*, ſijn Moeder en Wijf in ſijn Land van Gelre hebben, en ſoo daar eenigh leen-geld onder waar dat hy niet leveren konde, belooft hy hen ander erf'nis, dier weerde te geven, gelegen in ſijn Ampten van Bommelre, en Tielreweerd, gegeven 't jaar 1400. 's maandaags na beloken Paaſſen, den 25. van Gras-maant, in 't by-zijn van de Raden, *Otto*, Heer van Heukelem, en *Otto van Byland*, Ridders.

Dirk van Sweten was Rent-meeſter van Heer *Johan van Arkel*.

Schepenen, *Peeter Beye*, *Peeter d'Haan*, *Dirk Schout*, *Aard Vos Janſz.* 1401.
Geſewijn Dirkſz.

Digitized by Google

In dit jaar 1401. is gemaakt den Brief van d'oprechtingh van het Suſter-huys alhier, dit's den zinn':

Peter Beye, en *Goſewijn Dirkſz.* Schepenen in Gorinchem, verklaren dat voor hen quam, *Elze Floris Spronks*, Wedue, en droegh op Heer *Herber Ianſz.* Prieſter * voor haren eeuwigen uytterſten will', tot behoef der Suſteren, om daar in te komen woonen, een huys en hofſtadt, op de Zuyd-zyde van't Kerk-hof, op den hoek van de Krijt-ſtraat, tuſſen Heer *Ian Gerardijns*, Prieſters Erve aan d'een, en de Krijt-ſtraat aan d'ander zy. Gegeven den 14. van Bloey-maant, 's jaars 1401.

* Dit was den eerſten Biechtvader aldaar.

Op deſen naam van de Krijt-ſtraat, valt hier een bedenkkingh tot allen tijden, heb ik van oude luyden hooren vermanen, dat de Krijt-ſtraat en van gelijken de Krijt-ſteegh, haar namen gekregen hebben, van den ſtrijd alhier binnen Gorinchem geſlagen, tuſſen Vrou *Iacoba van Beyeren*, Gravinn' van Holland ter eenre, en Jonkker *Willem van Arkel* ter andere zijden, daar Jonkkers *Walraven van Brederoede*, der Gravinnen Hooft-man, en *Willem van Arkel*, beyde dood-bleven met veel volk, 't welk geſchied is in't jaar 1417. zijnde 16. jaren na deſen tijd, en heeft de Krijt-ſtraat nu den naam al gehadt, ſoo kan ſy die toen niet eerſt gekregen hebben: Wat daar van zy, ſtaat naarder t'onderſoeken. Nu weder op de ſaak. Op onſer L. Vrouwen Hemel-vaards-avondt, den 14. van Oogſt-maant, deed *Elze* voornoemt haren Intrê, met eenige andere in't Suſter-huys genaamt, na *Sant Agniet*. Sy hadd' te voren na haar mans dood gewoont op 't Bagijn-hof, onlangh te voren ook eerſt begonnen: hier voor 't jaar 1391. ſtaat dat het toen al was, mogelijk geſticht na 't af-branden van by naaſt de heele Stadt, 't jaar 1388. geſchiet. Dagelijks arbeyde ſy ontrent 't begin deſer eeuwe, door vrinden hulp, om van Heer *Ian van Arkel* verlof te krijgê, haar huys en erve ten dienſt Godts, tot een Suſter-huys te gebruyken, die haar 't ſelve niet alleen toe-liet, maar ook trouwelijk daar in geholpen heeft. Sy brocht van't Bagijn-hof mê *Mechtelt*, Meeſter *Willem Saſſen*-dochter, eerſte Moeder op 't Suſter-huys, en noch een *Mechtelt*, *Dirk Smeeds*-dochter, die 48. jaar na deſen in't jaar 1449. tot Arkel trok, en hielp daar alſdoe beginnen 't Klooſter van onſe L. Vrouw, in den Hage.

Hertogh *Aelbrecht van Beyeren*, door op-ruydingh van Heer *Willem van Beyeren*, ſijn Soon, begeert Rekening van Heer *Ian van Arkel*, die meer dan 10. jaar Stadt-houder, Rent-meeſter en Treſorier van Holland hadd' geweeſt: een valze opſtellingh om Heer *Ian* te verdrijven,

Ar-

Digitized by Google

Arkel hoogmoedigh, en al te batz, wil geen Rekeningh doen, verſtaat aan ſijn tegen-party, daar hy *Willem van Beyeren* voor hield, in wiens hand Hertogh *Aelbrecht* alles geſteld hadd': *Willem* ſoo trotz en quaataardigh als *Ian*, doch machtiger van ſtaat en middelen, barſt uyt in woedige gramſchap, ſteld *Arkel* van ſijn Stadthouder-Ampt, en alle vorder Bedieningen, ontſlaat ook van Ampten al de geen die *Arkel* ingeſet hadd', die bekleedende met de bitterſt' van de Hoekze, loſt de beleeningh van Stadt, Slot en Land van Heuſden, ſend *Arkel* ſijn geld wederom: Wat doet hy vorder, al de goederen en heerlijkyen des Heeren van Arkel in Holland gelegen, als Haaſtrecht, Vliſt, Stolwijk, en andere, doet hy toeſlaan, brengt die aan de hooge macht ſijns Lands, en gaande van quaad tot quader, doet Heer *Jan* uyt Holland bannen, *Arkel* ſchuymbekkende als eenen verwoeden Beyr, niet gewoon zijnde getrotſt, maar wel gevleyt te worden, raakt door deſe dulle koortz noch in een ſotter verwaantheyd, doet ontſegh brieven maken, ſend die aan Hertogh *Aelbrecht*, die de ſelve in Ooſt-maant ontfingh, op 't huys te Nieuw-brugh by Alkmaar. Is't niet een raſende dulligheyd, een Heer, hoe wel vry al wat groot, ten krijgh t'ontſeggen. Eenen machtigen Hertogh in Beyeren, Graaf van Henegouw, Holland, Zeeland, en Heer van Vrieſland, Vader van den Biſſchop van Luyk, en ſoo na vermaaghſchapt met de Hertogen van Bourgonjen, als Hertogh *Jan van Bourgoenjen* getrouwt met ſijn Dochter *Margriet*, en met meer andere, ſoo Franze als Duytze Prinçen. Hy dreyght ook niet langh, maar valt plotſelijk voor Ouwater, dan geſtuyt, treed te rugg' voor 't huys Gieſſenburgh, winnet, en beroof'et. Daar na over 't water voor Weſt' Werkendam, die van gelijken berooft, en ten gront geſmeten, we'er over den Merwe-plas na Alblaſſerdam, verbrand daar veel Dorpen, en metten roof na Gorinchem: niet genoegh den Vader te tarten, maar den wrevelen Soon *Willem van Beyeren*, moet ook een ontſeg-brief hebben, ja den toornigen *Arkel* doet die loopen tot in Henegouw, in de Stadt Kenoyt, daar aan Hertogh *Willem van Beyeren*, Graaf van Ooſtervant op 't Slot, in't by-zijn van Hertogh *Philips* * *de Stoute van Borgoenje*, gelevert word, dieſe ſchamper-muylende ontfangt, den Bode met een bly aanſicht, goede çier, en milde Schenkingh bejegent, maar d'antwoord was hooveirdigh genoegh gegrijffijt op ſijnen dikken-ſtam, ten aanſien van ſijn tegenſtaande ſwakke rijſ': Gaat, ſegh uwen Heer, zeyd hy, het is in u macht geweeſt ons t'ontſeggen, 't ſal in onſ' macht weſen u in gena t'ontfangen of niet: hy haaſtigh op, by Hertogh *Aelbrecht* ſijn Vader, veel volk op de been, en verbrand al de Dorpen in 't Land van

* Lehardi.

Digitized by Google

Arkel: Heer *Jan* met de ſijne gedoken in Grienden en Ruychten, tuſſen Hoornaar en Blokland, valt de Hollanders in de zyde, ſommige dood-ſlaande, en veel te Gorinchem gevangen brengende.

In dit jaar 1401. heeft *Melis van Enge*, Ridder, Maarſchalk van 't Sticht van Utrecht, Soen-brief gegeven op den leſten van Herfſt-maant *Jan van Schoonnauwen*, Heer *Aarnd van Schoonnauwen*, Heer *Henrik* de Baſtart van *Arkel*, Ridders, en *Dirk van Leyenburgh*, *Henrik van Sevenbergen*, *Gerid Koevoet*, *Folpert van Gellekum*, *Barthout de Kemp*, *Sander van Weerdenburgh*, Baſtard, met noch 62. perſonen, van den dood-ſlagh van *Gielis Waſten* en ſijn geſel, op de Nieuw-vaart, en van *Gooſſen van Hatten*, en *Aarnd van Wijſſen*, by Wittenhorſt, volgens den Brief, en ook om dat ſy tegen *Aarnd van Hoorn*, geweeſde Biſſchop van Utrecht, zijnde ſijn Leen-mannen, met Hertogh *Aelbert van Beyeren*, in't jaar 1374. tot Vreeſwijk, voor't huys Gildenburgh geweeſt hadden.

1402. Schepenen van Gorinchem . . . . . .

. . . . .

Op den 13. van Lente-maant deſes jaars 1402. ſtorf Hertogh *Willem van Gulik* en Gelre, Grave van Zutven, Broeder van Vrouw *Iohanna*, huyſvrouw van Heer *Iohan van Arkel*, en in ſijn plaatz' quam haren anderen Broeder *Reynold*.

'T vuyr des oorloghs tuſſen *Willem van Beyeren*, en *Ian van Arkel*, even heet blakende, reyſt Heer *Iohan* in Herfſt-maant, met veel gewapent volk over de Lek, verbrand in Krimpender-waard verſcheyden Dorpen, rovende veel beeſten en ander goed, nam ſijnen wegh na Gorinchem. Maar die van Dort en Schoonhoven, wachten in de Nieuw-poort, *Arkel* komt met krijghs-orde hun tegen, de Land-luyden aan't loopen, d'Arkelſe aan't ſlaan, in't beginſel ſnevelden 23. vyanden, en ſy knevelden als gevangenen Heer *Gerid van Lieſveld*, Ridder, *Wouter Symonſz.* *Adriaan Wittenſz.* *Gerid Knobbout*, *Hugo Beeld-ſnijder*, Poorters van Dort, en *Burchaard*, en *Ian Robbrechtſz.* Poorters van Schoonhoven, met 7. Land-luyden van Lekkerkerk, en 5. van Streveland, en brochtenſe te Gorinchem. Acht dagen daar na quamen die van Rotterdam en Schiedam, verſpreyden haar als Sprinkhanen in 't Land van Arkel, al vernielende dat hen voor quam, ſlepende na Holland eenen uyttermaten grooten roof.

In dit jaar 1402. maakte Heer *Iohan van Arkel*, 't Bagijn-hof binnen Gorinchem tot een Parochi, op *Sant Lucien-dag*, den 13. van Winter-maant.

Wil-

Digitized by Google

Willem van Beyeren, Graaf van Oostervant, d'opgeblasen hooverdigheyd van Heer *Ian van Arkel* willende kastyen, niet min swellende van hoovaardy, als den anderen versaamt, die van Haarlem mette Kermers, Leyden mette Rijn-landers, en die van Aemsteldam mette Water- en Goy-landers, send die in't Land van Arkel mette volle last, om alles van een te rukken, komen voor Hagesteyn, verbranden de voorstadt met een molen, en na verscheyden stormen op de stadt, trekken met grooten roof door 't Land van Vianen, en raken onbeschadight in Holland. De Heer van Arkel ziende sijn heel land soo deirlijk vernielt, heeft inwendige strijd van wee-moed en spijt, dit kookt onder een, de wraak worstelt boven, Nieupoort doe een Stadt most'et ontgelden, die wort vechtenderhand gewonnen, en tot in de grond verbrand, brengende den roof te Gorinchem.

Schepenen, *Floris van Beesd*, *Iacob Roeloffz.*

1483. Dit jaar 1403. was den oorlogh heet tussen Holland en Arkel, want Hertogh *Aelbrecht van Beyeren*, Graaf van Holland, nu in sijnen hoogen ouderdom, ten uyterstten tegen Heer *Ian* verbittert, hem roet en gal, niet als met handen vol van sijnen Soon *Willem* ingeblasen, maar genoeghsaam 't heel lichaam vol gestampt, ziende nu 't Land van Arkel uytgeplondert, besluyt met sijnen Soon de hooft-stadt Gorinchem te beleggen, en Heer *Ian* met Jonkker *Willem van Arkel*, uyt den Lande te drijven: Henewiers, Hollanders, Zeeuwen, Vriesen, sijn eygen landsaten waren hem niet genoegh, hy kreegh ook Engelse, en van ander talen in groote menighte, boven dat trokken hem noch tot hulpe *Vrederik van Blanken-heim*, Bisschop van Utrecht met 't heel Neder-sticht, en Hertogh *Adolf van Cleve*, boven sijn eygen schatten, leent hy van *Iohanna*, Hertoginn' van Braband, Hertogh *Wenzelijns* Wedu, 150. duysent goud-guldens. Siet wat al gewoel om eenen Heer van Arkel te dempen. *Arkel* siende dat 'et all' tegen hem opstond, krijgd ook op de been al wat hy kon, en tot sijn hulp veel Baanre-heeren, Ridders, Ruyters en Knechten: Als den Graaf van Vernenburgh, *Iohan* Graaf van Dalem, Heer van Steenvoorde, Jonkker *Ian van Arkel*, Heer van Zoelen, en Avezaat, *Robbrecht*, Heer van Steenvoorden, sijn Neven, Jonkker *Henrik van Reyda*, d'Heeren van Homoed, *Henrik* des Graven Broeder van Katzenelleboge, *Fredrik van Bergen*, op der Yzel, Ridder, *Kriekenbeek*, *Engelbert van Oersleek*, *Lucas van Boetzelaar*, Ridder, *Seger van Groesbeek*, d'Heer van Ranst met sijn Broeders, *Willem van Yzendoorn*, Ridder, *Aarnd van Zoelen*, Ridder, met sijn Broeders, *Aarnd van Schoonmaswen*, *Dirk van Lyenden*, *Henrik van Varik*, *Henrik van*

Digitized by Google

Nyeſteyn, een Baſtard van *Arkel*, *Aarnd Millink*, *Otto van Vuurn*, alle Ridders, met meer Ridderſchap, 's Lands van Gulik, en Gelre. Hertog *Aelbrecht* komt met all' ſijn heirkracht in't Land van Arkel, en voor Gorinchem op *Sant Peter* en *Pauwels-dagh*, den 29. van Somer-maant, 't jaar 1403. d'Heer van Arkel, met al de voorſchreven Edel-luyden daar binnen zijnde: Hertogh *Aelbrecht* ſloegh ſijn Leger, met Graaf *Willem* ſijn Soon, aan de Noord-zy van de Stadt, op den Arkelſen Dijk, Hertogh *Adolf van Cleef*, met Jonkker *Walraven van Brederoede*, veel Steden van Holland, en d'Engelſe aan d'Ooſt-zy om de Stadt, en Keyſerlijke Burght van Arkel, by den Dalemſen Dijk. Die van Utrecht Noord-ooſt der Stadt en Burght, in den Twy-ſchild. De Henewiers, Zuyd-Hollanders, en noch een deel Engelſe aan de Zuyd-zy, op den Workomſen Dijk en den Weerd. De Zeeuwen en Vrieſen aan de Weſt-zy, op den Merwen-dijk, Schelluynſe heul, en elders. Men begon met groote ſtukken te bonſen tegen't Keyzerlijk Kaſteel, den grooten toorn word vernielt: In de Stadt veel huyſen neder-geſchoten, en quetſten met kleyn geſchut veel burgers langhs de ſtraten, en ſochten de Stadt in brand te ſchieten: Die van binnen waren ook niet ſlinks, deden groote ſchade onder de vyanden met ſchieten en werpen, van muyren en bolwerken. Die van Dort, als d'overſte Stadt van Holland, meynden een belegh te begrijpen tuſſen de Keyſerlijke Burght van Arkel, en de Stadt Gorinchem, maar de Jonkker van Ranſt maaktenſe ſoo voet, datter veel Dortenaars bleven, meer noch verdronkken in eenen diepen ſloot by de Burgt, 't gros verjaagt, en veel gevangens binnen Gorinchem gebrocht wierden. Sommige Hollandſe Edelen ſtalden haar peerden in de Kerk tot Arkel, (kleyn aanſien op het huys des Heeren, maar wat gebeurt'er) ſy voederden haar peerden op H. Kruys Altaar, de tongen ſwollen als menſchen armen, die, en al d'ander peerden in de Kerk geſtalt, ſtorven: een ſtraf van de Goddelijke wraak over de Kerk-ſchenders. Daar na Jonkker *Henrik van Reyda*, de Jonkker van Homoed, met ander Edelen en Soldaten, Stadts-poorten heymelijk doende openen, vallen ſchielijk in de Leger-plaatz van de Zeeuwen en Vrieſen, hacken en kerven manlijk, in welke daad *Reyda* Ridder geſlagen word: ſy komen aan 't ſterk Blokhuys der beleggers, elk een groote pot met kalk by ſich, werpen die tegen de vyanden, den Noorden wind voerd haar den kalk in d'oogen, die ſchrijnen van 't pijnlijk kalk byten, en 't geſicht word düyſter, ſlaan blinde ſlagen, maar d'Arkelſe ſlagen gaan ſeker: na langh gevecht, 't Blokhuys word aſſ' en puyn, de Zeeuwen en Vrieſen raakten meeſt al in de knip. Onder de gevangenen waren

Heer

Digitized by Google

Heer *Floris van Borzelen*, Heer van Voorn, Sant Martens-dijk, en *Everſwijk*, die ter dood gewond, die gaf, met een deel van ſijn huyſgeſin tot los-geld aan de Heer van Arkel 5824. Engelſe Nobelen, die hem Hertogh *Aelbrecht* dê weder-geven, van de eerſte bede in Zeeland t'ontfangen van den Rent-meeſter van Be-Ooſter-ſcheld in Zeeland, op de Landen van Tollen, Poort-vliet, Scherpeniſſ', Weſtkerk, Sant Martens-dijk, en op al d'Ambachten van Duveland, en Heemſtede, volgens den brief van den 6. van Lente-maant 1403. die *Aerd Kemp* zeyd geſien te hebben, doch moet in den dagh van den brief miſſen, alſoo die vroeger ſou weſen als de gevangeniſſ': voort wierden gevangen *Floris van Abeel*, *Claas Kervink van Remerſwaal*, Heer van Lodijk, Ridders, *Boudewijn* en *Floris van Borzelen*, Ridders, Heer *Willem van Reyns*, *Philips van Everingen*, *Ian* die Baſtaard van Borzelen met 90. gewapende: Heer *Willem van Remerſwaal*, ſtierf korts daar na van ſijn quetſingh, en wierd te Gorinchem in de Parochi-kerk eerlijk begraven. De Jonkheer van *Reyde* was ook ſeer gewond. Op eenen anderen dagh is Heer *Robbrecht van Steenvoerde*, met veel Edelen en Burgers van Gorinchem, ſtil uyt-getogen, vielen 't Leger van Hertogh *Adolf van Cleve* ſoo dapper aan, dat ſy 't ſtormender-hand wonnen: van des Hertogen zyde bleven 15. en van Gorinchem 4. man, een kleyn getal, ſoo wel verwonderens weert, als op andere plaatzen, d'ongelooflijke groote menighte binnen Gorinchem wierden ter koy gebrocht: Jonkker *Walraven van Brederoede*, na Heer van Brederode, 't jaar 1417. binnen Gorinchem verſlagen, Sone van *Reynold* de 1. de 14. en Broeder van *Johan* de 1. de 15. Heer van Brederoede: Noch Heer *Gielis Schenk*, Ridder, *Steven van Berenbroek*, *Jacob Schikker*, *Pieter Potter*, *Hugo Poſt*, en ander Edelen en Soldaten. Daar na op *Sant Jans* Onthoofding den 29. van Oogſt-maant, ſmorgens eer de blonde Sonn' met haar blinkkende ſtralen de hoogſte toppen van bergen en toorns quam vergulden, zijn uyt Gorinchem getogen Heeren *Willem van Yſendoorn*, *Aarnd van Schoonnauwen* Ridders, *Jan Hopper*, *Tomas Weſterdal*, *Jan Kroks-tongh*, *David Karmardijn*, *Tomas Herford*, (dit ſchijnen Engelſen te zijn) met meer Edelen, Soldaten en Burgers vielen met leeuwen moed aan 't Henegouwſe Leger, daar ging 't houwen en ſteken, 't ſchieten en bonſen grouwelijk aan, de Gorinchemſe moſten wijken tot aan Stads-poort, daar maakt haar ſchaamt en gramſchap de ooren heet, ſy we'er te rugg', loopen 't bolwerk met geweld af, vatten den treffelijken Ridder, Heer *Daniel van Vijl*, *Dankkard van Diepen*, *Adriaan van Salmen*, en andere, by de kop, en ſlepenſe in haar hol, binnen Stads-muyren. Toens ſond *Willem van Beyeren*,

Graaf

Digitized by Google

Graaf van Ooſtervand, een deel van ſijn volk, na Schoonre-woerd, dat t'eenemaal verbrand wierd. In weer-wraak van dien, rukt Jonkker *Johan van Arkel*, Heer van Zoelen, ontrent ten halven van Herfſt-maant over de Lek, verbrand Nieu-vaart, anders Gildenburgh of Vreeſwijk, 't Dorp van Geyn, en maket voort ſchoon, tot voor de poorten van Utrecht, brengt den roof over de Lek, tot Hageſteyn. Te Gorinchem, en op de Keyzerlijke Burgt van Arkel, lagen ſoo veel gevangenen, dat al de vangh-ſtokken, toornen, ook 't Gaſt-huys, H. Geeſt-huys, en veel herbergen vol waren, behalven noch Baanre-heeren, Ridders, Jonkheeren, en Edel-mannen, die niet in ſtokken, noch toornen quamen, maar op haar geloove in eerbaar herbergen verſekert wierden. En al was Gorinchem mette Keyzerlijke Borght van Arkel, ſoo ſwaar belegert, nochtans kregen ſy heymelijk en openbaar uyt 't Land van Gelre, en 's Hertogenboſſ', al 't geen ſy tot mond, en vuyſt, van doen hadden.

Dit heftigh belegh, nu ontrent 12. weken geduurt, in't midden van Herfſt-maant, Heer *Jan van Beyeren*, Biſſchop van Luyk, Hertog *Aelbrechts* Soon, noch gedenkkende d'oude vrientſchap, die ſijn Vader metten Grooten *Otto*, en *Johan van Arkel* ſijn Soon, ſoo min-ſaam, lange jaren gehadt hadde, komt neder, en met Heer *Aarnd van Leyenburgh*, (hier na in 't jaar 1416. den eerſten Droſſard van Gorinchem) Heer *Hacke van Outhenſden*, en andere Ridders en Edelen, maakt vrede tuſſen deſe harde vyanden, in ſulker voegen: Hertogh *Aelbrecht* met ſijn Soon Graaf *Willem van Ooſtervant*, ſullen binnen Gorinchem komen, *Arkel* ſal een voet-val doen, d'Heeren om genade bidden, en des Hertogen Banier ſal een heelen dagh op de Borgh van Arkel uytſteken, tot teeken van zege. Harde voorwaarden, inſonderheyd een voet-val voor ſoo een hooghmoedigh hert, als in de borſt van Heer *Johan van Arkel* ſchuylde: maar wat raad, 't moſt ſoo zijn, en 't geſchied: Terſtond breekt het Leger op, 't vertrekt, de poorten worden ontſloten, *Aelbrecht* en *Willem van Beyeren*, met haar Heeren, komen binnen, waren verwondert de huyſen ſoo weynigh beſchadigt te zijn, niet tegenſtaande 't dagelijks menighvuldigh ſchieten met grove ſtukken. De Heer van Arkel heeft haar treffelijk ontfangen, en heerlijk getoeft, en al de Prinçen en Heeren ſcheyden vriendelijk, ſoo dat het ſcheen of den vrede met al haar geſelſchap van den Hemel gedaalt zijnde, de tweedracht ſoo diep in den hel-grond gejaagt had, datter geen uytkomen aan was, maar ſy barſt niet dan al te haaſt door 't puyn en ſtof ter keeten uyt, en ſteld alles weer in roer. De Hollanders geſcheyden zijnde, ver-eerd'

Ar-

Digitized by Google

Arkel ſijn hulpers met treffelijke giften: voor den dienſt by die van Delft, in deſen Arkelſen oorlogh aan Hertogh *Aelbrecht* gedaan, vergunt hy haar een vaart of haven te delven, van Overſchie af tot in de Maaz, en dit is 't begin van de Vlek Delfs-haven.

Schepenen, *Dirk Millink*, *Roelof Marcelisſz.* *Jacob Roelofſz.* *Michiel Janſz.* *Jan van Veldwijk*, *Claas de Ridder*, *Henrik de Blooſe*.

Op *Sant Pauwels-dagh*, in de Winter, den 25. van Lou-maant 'sjaars 1404. ſtierf in den Haagh de Doorluchtige Vorſt en Prinçe, Hertogh *Aelbrecht* in Beyeren, Paltz-graaf op den Rijn, Graaf van Holland, Zeeland, en Heer van Vrieſland: oud 74. jaren, 19. jaren Ruwaard of Voogd, en 27. jaren Graaf en Heer van d'ſelve Landen geweeſt zijnde, en wierd in den Haagh op 't Hoff in de Kappel begraven. Hem volghde in de Heerſchappy ſijn Soon, *Willem* de 6. dies naams, Hertogh in Beyeren, Graaf van Ooſtervand, de 24. Heer van Arkel, doch dien tytel niet uyterlijk. Gouthoev. pag. 415.

Willem de 24. of 1. Heer van Arkel, onder den naam van Graaf van Holland bedolven.

HEer *Joban van Arkel* meenende den wrok by Hertogh *Willem* t'eenemaal geſleten te zijn, en vergeten hebbende de ſtruykelingh die hem tot eené geheele val gedreygt had, toond alreede weder ſijné hoogdravenden moed, ſend ſijn Juweelen, Kamer-gewand, ſilvere en vergulde vaten in een ſchip voor heen, na den Haagh, meenende te volgen om Ridderlijk met Hertogh *Willem* te ſteken, en te Tornoyen. Maar ſiet ſijnen val was beſchoren, en die moſt door 't een of 't ander voort-gang hebben. Te Rotterdam neemt men al de Juweelen, en men ſendſe mette Schipluyden tot Hertogh *Willem* in den Haag, wat ſchrijvens en weder ſchrijvens *Arkel* dé, 't was al te vergeefs, den op-geblaſen *Willem* wilde ſijn brieven, noch boden ſien noch hooren, 't venijn tegen *Arkel* hadd' niet alleen de borſt, maar ook al 't ingewand en bloed door-kropen. *Arkel* in ſijn Ziel bedroeft, ſagh nu eerſt dat hy bedrogen was: want die van Dort en der Gou, vingen die van Gorinchem als openbare vyanden, ſoo dat hy oog-ſchijnlijk bemerkte, dat 't aanhouden van ſijn Juweelen, door Hertogh *Willems* laſt geſchied was. Hertogh *Jan van Beyeren*, die ſoo 't ſchijnt goet Arkels was, maakt een vaſt beſtand tuſſen ſijnen Broeder, en de Heer van Arkel: Maar of de Juweelen wederom quamen, is my onbekent.

Digitized by Google

'T gebrek van trouw en oprechtigheyd was ſoo wel aan d'een als aan d'ander zy: on-aangeſien 't beſtand, zijn de Burgers van Hageſteyn, en *Symon Spyerd*, *Lambert Kernier*, met veel Burgers van Gorinchem over de Lek getrokken, om 't Neder-ſticht van Utrecht te berooven: Maar die vander Gou en Ouwater, hebbende veel verſlagen en gevangen, op den 3. van Gras-maant, zijnde Woenſdagh na Beloken Paaſſen 1404.

Op *Sant Jacob-dagh* den 25. van Hoy-maant 1404. hebben die van 't Suſter-huys eerſt ontfangen den Regel van *Sant Franciſcus* Orden.

1405. Schepenen . . . . .

Hertogh *Willem van Beyeren*, nu Graaf van Holland geworden, heeft all'die hy van Gorinchem gevangen had doen brengen te Workom, om die als Moordenaars tegen Gorinchem over, op Raden te doen ſetten. *Arkel* vol droefheyd, wiſt geen middel om ſijn Burgers te verloſſen. Heer *Willem van Yſendoorn*, had ontrent vaſten-avont 1405. voor *Arkel* veel vrome mannen by een vergadert, ſy kleeden haar als Koopluyden, gaan des nachts uyt Gorinchem in verſcheyden ſchepen, myne makende of ſy na Dordrecht wilden, bleven den heelen nacht by Werkendam aan Ankker leggen, 's anderen-daaghs met geſpannen zeylen, of ſy van Dort quamen, varen tegen over Gorinchem aan de Workomſe zy. Die van Gorinchem ſchoten dapper daar na als of 't Hollandſe ſchepen geweeſt hadden: voor Workom komende, gaan twee van de Schippers aan land, om *Henrik Hoort* Tollenaar te ſpreken. Die in de deur van de poort zijnde, twijffelt, treed te rugg', en wil binnen gaan, maar de Schippers ſmeten hem dood: de gewapende fluks uyte ſchepen, winnen de Stadt, berooven en verbrandenſe, verloſſen al de Gorinchemſe, en brengen daar gevangen *Gerid* en *Jan vander Heyde*, *Claas de Burghgrave*, *Jan uyten Kamp*, met noch 29. rijke mannen, en grooten buyt. Hertogh *Willem* barſt uyt in gramſchap, uytſlaande dat *Arkel* den peys by Hertogh *Jan van Beyeren* gemaakt, ſoo ſchendigh gebroken hadd': krijght weder een grooten hoop volk by een, uyt al ſijn Landen, maakt een nieuw verbont met *Vrederik van Blanken-heym*, Biſſchop en de ſtadt van Utrecht: bederven al 't Land van Arkel dat buyten Steden en Sloten was. Tot wraak van dien, vielen Heer *Jan van Arkel*, met den Graaf van Vernenburgh, en andere Ridders, moedighlijk in Holland, tot Gorinchem veel roof-goed brengende.

Na Paaſſen deſes jaars 1405. Hertogh *Willem* verſterkt met die van Utrecht, belegert de ſtadt Gaſpaarn, met 't Slot en Stadt Hageſteyn, en Slot Everſteyn, alle drie de Heer van Arkel toekomende, leggende maar een vier'ndel-mijl-weegs van den anderen, ontrent Vianen, ſoo dicht

Digitized by Google

dicht aan de Lek, dat 't Slot Everſteyn nu van den ſelven Stroom al-temaal afgeſpoeld is. De Hollandſe, Zeelandſe, en Utrechtſe Edelen, in dit belegh zijnde, verhaelt *Gouthoeven* * en ook *Aard Kemp*, tot een groot getal, by naam en toe-naam, onder anderen Heer *Jan van Dalem* (by Gorinchem) of dit nu den ſelven is, die hier voor 't jaar 1304. ten dienſt van Heer *Jan van Arkel* mê binnen Gorinchem belegert was, en genoemd word *Johan*, Graaf van Dalem, Heer van Steenvoorde, alſoo *Aard Kemp* * Dalem een alinge Graafſchap noemd, of eenen anderen ſtaat t'onderſoeken, immers is't den ſelven, ſoo heeft hy haaſt van Heer gewiſſeld. Heer *Jan van Arkel* had binnen de Stadt Gaſpaarn, en op 't Slot Hageſteyn geſonden *Jan vander Hoeve*, *Alard Puffliek*, *Lucas van Boetzelaar*, *Willem van Lyenden*, Jonkker *Jan van Arkel*, Heer van Zoelen, en *Jan* de Barſtard van Arkel. En op 't Slot t'Everſteyn, de Heeren . . van Broekhuyzen, Hooghſtraten, Heer *Willem van Ranſt*, en Heer *Henrik van Nyeſteyn*, d'Heer van Arkels Baſtaard-broeder. Hertog *Willem* hadd' doen op-ſlaan drie groote Blokhuyſen, 'teen boven Everſteyn op de Lek, die hy daar had doen toe-palen, om haar alle toevoer te benemen, d'ander twee voor de Stadt Gaſpaarn, en 't Slot Hageſteyn, en liet een diepte graven van 't een Blokhuys tot 't ander, om de Stadt en 't Slot 't uyt-komen te beletten: leyde veel kloeke Soldaten op die Bolwerken, die de Stadt en Kaſteelen dikwils aanvochten, maar met weynigh voordeel, dies hy na 5. weeken, de Blokhuyzen wel verſien hebbende, na Holland reyſd. Midd'ler wijl trok uyt Gorinchem d'Edele Jonkker *Willem van Arkel*, en vernielde Werkendam weder totten grond, brengende met ſijn Ridderſchap veel buyt in Gorinchem. Ontrent *Sant Jacob* in Hoy-maant 1405. beſlooten Hertogh *Willem*, en de Biſſchop van Utrecht, de Stadt en Sloten met meerder macht te beleggen, en te beſtormen: 't was Donderdaaghs voor dien heylig dagh, dat Hertogh *Willem* de Stadt Gaſpaarn, en 't Slot Hageſteyn belegerde, en dê daar groote ſtukken voor planten: *Blanken-heym* quam van d'Utrechtſe zyde en omringde 't Slot Everſteyn, maar kon weynigh bedrijven om de vroomheyd der Slotelingen. Hertogh *Willem* omeingeld Gaſpaarn en Hageſteyn ſoo dicht met een heyningh of tuyn, datter kat noch hond (ſoo men ſeyd) by dagh of nacht in noch uyt mocht. Den Winter begint, 't wort dapper koud, het vaar-baar vocht word ganghbaar droog', ontrent *Sant Lucien-dagh* in Winter-maant, maakt Hertog *Willem* reedſchap van Lederen en ander tuygh, tot beklimmingh uyt de Stadt Gaſpaarn, quamen om ſpraak met den Hertogh te houden, *Jan van Wolferen*, 's Heeren van Arkels Baſtaart-broeder, *Ian van Gelre*,

* Gouth. pag. 421. 422.

* Aard Kemp. Iac. Dalemsh. fol. 1.

Digitized by Google

en *Gerid Matijſſz.* Burgermeeſters van Gaſpairne. Den voornoemden *Ian* de Barſtard ſich toonende een valſ' Verrader, neemt d'Heer van Vianen aan d'een zy, zeyd dat Jonkker *Ian van Arkel*, Heer van Zoelen met een pijl dood-geſchoten, en alle voor-raad verteerd was, houd u ſtijf, ſy moeten't op-geven, 't geſchied alſoo, de belegerde onverſoent na binnen, riepen den Baſtard om mê in te gaan, maar Vianen zey, 't gingh wie wou, *Ian van Wolferen* bleef daar. Sy gaven haar over, op *Sant Tomas-avondt* den 20. van Winter-maand. Den Woed-hond, Hertogh *Willem* deed Gaſpaarn en Hageſteyn tot aan 't zand verbranden, en bleef daar ſoo lang leggen tot dat alle Toornen, Muyren en gebouwen geſlicht waren dat men de ſtraten kon eiren mette ploegh, toen trok hy Dijnſdaaghs na Alre-heyligen-dagh, met ſijn heyr tot kuchens toe, geladen van buyt-goederen na Holland. *Everdingen*, Burg-voogd van Everſteyn, die met ſijn volk ſoo ſwaar benaud was, dat ſy peerden, katten en ratten tot ſpijs gebruykten, 't meel in de groote Toornen bewaart vervalſt, door den kalk daar in gemenght, door 't ſchieten op de muyren, deed haar het tand-vleys verrotten, was in den uyterſten angſt en gaf't Slot over aan *Vrederik van Blanken-heym*, Biſſchop van Utrecht op *Sant Tomas-dagh*, den 21. van Winter-maant 1405. Den Biſſchop dê dat Kaſteel, geen ſterker in al de Nederlanden zijnde, want den grooten Toorn, ſtaande in de Lek, was boven in 't hoogſte 18. land-voeten dick, ter aarden toe af-breken, en 't leyd nu al-te-maal in de Lek af-gedreven. Die van Utrecht namen al 't geſchut en voor-raat mê: En daar na wierd door tuſſen-ſpreken van treffelijke luyden tuſſen den Hertogh en Biſſchop aan d'een, en Jonkker *Willem van Arkel* aan d'ander zy, uytgeſloten blijvende Heer *Johan van Arkel* ſijn Vader, beſtand gemaakt tot op Pinxteren 1406. toe. Tot dit belegh had Hertogh *Willem* die van Amſterdam een groote ſomm' gelds af-geleent, en geeft haar den 16. van Slacht-maant, Verlof-brief, om op haar Stadt te mogen verkoopen te lijf of los-rent, 400. Engelſe Nobelen 's jaars, doch belooft hun daar van te vryen. En noch den 21. dier maant, by ſijnen brief Haarlem, Delft, Leyden, en Amſterdam, te Bruzel, en elders in Braband 1200. Engelſe Nobelen 's jaars lijf-rente, kennende die ſijn eygen ſchuld, jaarlijks te betalen, by den Rentmeeſter van Kenemerland, en Vrieſland.

Aard Kemp ſet op dit jaar 1405. den twiſt tuſſen Heer *Jan van Arkel*, en Jonkker *Willem* ſijn Soon, hier uyt oorſprongh nemende:

Alſoo dit oorlogh tuſſen Hertogh *Willem van Beyeren*, en Heer *Ian van Arkel* langh duurde: en de Rijke mannen van Gorinchem, en 't Land

Digitized by Google

Land van Arkel arm wierden, midts 't Land woeſt en onbeboud bleef leggen, haar inkomſten niet ontfangende, ſoo begonnen ſy tegen haren Heer te morren, en te laten verluyden dat Hertogh *Willem van Beyeren*, by ſijn Ridderſchap geſworen hadd', ſich nemmer met Heer *Ian* te verſoenen. Jonkker *Willem* was ook dapper verſtoort op ſijn Vader, dat hy ſich ſoo vermetel ſtelde tegen die groot-machtige Prinçen, Hertogh *Willem van Beyeren*, Graaf van Henegou, Holland, Zeeland, Heer van Vrieſland, *Fredrik van Blanken-heym*, Biſſchop van Utrecht. De Heer van Vianen en andere, verſoekende hem dikwils de vlagg' te willen intrekken, en ſich met haar te bevredigen, maar kon hem niet vermorwen. Hier onder ſpeelden noch andere Geeſten, Jonkker *Walraven van Brederoede*, hoewel geſproten uyt 't huys van Arkel, van ſijn oude-moeders wegen, zeyd *Aard Kemp*, was nochtans dood-vyand van Heer *Iohan*, deſe lagh noch tot Gorinchem gevangen in een eerlijke herbergh, maar op ſijn woord liet men hem reyſen in Holland, of waar hy wilde. Door hem heeft Hertog *Willem* dit alles verſtaan, blijde was die, wel wetende d'onwinbaarheyd van Gorinchem, en de Keyſerlijke Burgt van Arkel, ten waar door tweedracht. Sy beſloten, *Brederoede* ſou we'er na Gorinchem gaan, met groote giften en belooften, die voornaamſte Raadts-heeren aan ſijn zyde krijgen, gelijk het Goud alle ſloten open doet, maken den Vader en Soon tegen een, op, en verdrijvenſe dan bey. Dit valſch beſluyt ſteld *Brederoede* in 't werk, ontbied heymelijk des Heeren Raden binnen Gorinchem: Als Heer *Ian Gerardijn*, van Haaſtrecht, Prooſt te Gorinchem, geſproten van ſchamel Ouders, maar van *Arkel* hoogh en groot gemaakt, *Coenraad*, *Ian*, *Aarnd*, en *Gerid*, vier Broeders van Hairlaar, *Ambroſius Wouterſz. Broenis de Verwer*, *Ian vander Donk*, geboren van een Baſtard van *Arkel*. Hy aan 't vleyen, Hertogh *Willem* had mede-lijden met hun, droegh hun groote gunſt, ſond heur elk een koſtelijk juweel van ſilver, dat hy haar behandighde, woudenſe de Stadt Gorinchem met voorſichtigheyd over-leveren, Rijkdom en Macht waar heur, en meer diergelijke fleemeryen, voor een Edel en oprecht hert verfoeyelijk. Maar dit *Iudas* gebroedſel, leend, ja geeft oor, mond en hand: Vervloekte verraders van haren eygen Heer. Om vaſt te gaan, ſenden door *Breroos* raad, den degelijken Prieſter, Heer *Ian Gerardijn*, en *Aarnd van Goer*, als macht van hen 7. hebbende met eenen Brief aan Hertog *Willem*, om Zegel en Brief van de belofte, die verleent wort 80000. Franze kroonen, ſouden ſy geſamentlijk hebben, en beſchermt worden tegen *Arkel*, en yder, hoe machtigh hy zy. Wederom te Gorinchem zijnde, ſtroyt *Walraven van Breero* ſijn veniju

Digitized by Google

door de Stadt, al geveynſt, of hy van geen verraad en wiſt: Dat Hertogh *Willem* geſworen had, nemmermeer met d'Heer van Arkel te verſoenen, maar wel met Jonkker *Willem*. Duyvelſe liſtigheyd om den Soon tegen den Vader op te ruyen. De Verraders ſpreken heymelijk, nu d'een dan d'ander, met Jonkker *Willem* toonen groot medelijden, doen hem ſoete vermaningen, vermengt met beriſpingē van al te groote ſlechtigheyd, ſijn Landen op 't uytterſte punt van verlies te ſtellen, deur ſijn Vaders hartnekkigheyd: 'teynd was, doet u Vader vangen, of uyt 't Land van Arkel jagen, ſoo krijght ghy vrede met Hertog *Willem*, behoud u Land en heerlijky, en d'Arkelſe hoogheyd krijght we'er haar ouden glanz. Gelijk een ſterk venijn aldermeeſt in neemt d'edelſte deelen des lichaams, en aldaar ſijn meeſte quaad werkt, ſoo hebben deſe venijnige woorden ook aldermeeſt gekankkert in de borſt van den Edelen Jonkker *Willem*, goed-aardigh en van een ſachte natuur, geheel ongelijk ſijnen opgeblaſen wreveligen Vader. Deſe venijnige woorden ſegh ik, eenigen luyſter hebbende van burgerlijke wijſheyd, vermenght met de godlooſe ſchijn-heyligheyd, en t'eenemaal aan een gehecht, met de achtbaarheyd van een kerkelijk perſoon, welkers handelingen gemeenlijk met een eerbiedigh oogh worden aangeſien, en die door haar ſchijn-ſtichtelijke redenen, als ſy valſheyd in ſin hebben, meer konnen te weegh brengen dan de weerlijke, beſmetten ſoo het bloed van den Jongen *Arkel*, dat hy goet vond ſijn Vader te vangen: Maar Godt een hater van quaad-daden, beletten't. Den Raad-ſlagh geſchiede in't huys van Kannevan een Borgoenſ' Edelman, hebbende een voor-puy met veel trappen opgaande, onder kelders, boven wooningen, ſtaande in de Krijt-ſtraat achter de groote Kerk tot Gorinchem, nu in mijnen tijd 't Cypier-huys en Gevange-poort zijnde. Seker dienſt-maaght ſittende op een heymelijkheyd om haar gevoegh te doen, 't eynden de Kamer daar ſy vergadert waren, hoort al de woorden, en 't eyndelijk Raadsſlot, ſtill' blijven docht haar beſt, ſoo langh de vergadering duurde, die gedaan, ſy voort Heer *Jan van Arkel* alles geopenbaart: hoe hy dit erkaude, veel meer dan ſijn mond-ſpijſe, kan men bedenkken. Hoovaardigheyd, wee-moed, ſpijt, haat, gramſchap en andere paſſien lagen onderling en worſtelden, kroppert evenwel voor dien tijd in ſijn boezem. 's Anderen-daaghs, hy treed uyt ſijn huys (het Hoff van Arkel, ſtaande weſt-waard van't Kerk-hof, in de Krijt-ſtraat, na bewoont by de *Knobbouten van Os*, Heeren van Otteland, tot . . toe, en nu noch in dit jaar 1643. by Capiteyn Jonkker *Willem de Viry*, geweeſde beveelder van . . .) om in de Kerk, ſtaande recht tegen over ſijn Hoff,

in

Digitized by Google

in den Goddelijken dienſt te gaan. Siet Jonkker *Willem* komt haaſtigh van Kannevan met *Judas* geſellen en and're, mogelik wat beter van ſlag, en ſtapt na ſijn Vader, de verraders ſeyden, taſt hem ſelf aan, neemt hem gevangen, wy zijn in u hulp: Heer *Johan*, hoewel alles wetende, bleef ſtil ſtaan, en verwachte ſijnen Soon, de by-een-komſt baart ontroeringh, die uyt komt tot zidderingh en verbaaſheyd, en van Jonkker *Willem* ſchier een onbeweeghlijk beeld maakte. Heer *Johan* barſt uyt, met een heftige aan-maningh, Soon, Ja Soon, zeyd hy, Ghy komt hier om my te vangen, door Raad der gene die hier by u ſtaan, niet weerdig u ſchoenen t'ontriemen. Deez' hebben u ingebeeld vangt uwen Vader, Den peys met Hertogh *Willem* ſtaat dan voor u deur, om in-gelaten te worden: Maar 't is bedrogh, verraders die my door u, en u door Hertogh *Willem* ſoeken te vermalen als ſtof. O lieve Soon, aan my en leyd niet, maar ſiet wel toe, dat ghy ſoo doende, niet en verlieſt, Gulik, en Gelre: Siet toe, Siet toe, dat u dit verraad niet te ſpade en berouw. Hoe Jonkker *Willem* ontſtelt was, bleek wel aan de veranderingh ſijns aanſichts, een bloedige verruw, teeken van beſchaamtheyd: hy bleef als ſtom, de Vader neemt hem by den arm, en gaan ſoo t'ſamen vriendelijk ter Kerken: Maar de verraders knarſten op haar tanden van ſpijt, ziende haren booſen raad-ſlagh te niet, en gingen met ne'er-geſlagen hoofden na huys.

Schepenen, *Rutger vander Hair*, *Govert Muyl*, *Jacob Roeloffz. Bondewijn de Ledige*, *Dirk Millink*. 1406.

Gaſthuys-meeſter, *Dirk van Leuven*.

Dit jaar 1406. was niet beter voor de Heer van Arkel, als 't voorleden, want Heer *Johan* op 't verſoek van Hertogh *Reynold van Gulik*, en Gelre, ſijnen ſwager, met veel Ridderſchap, by den ſelven gereden zijnde, ende een wijl daar blijvende, hebben de verraders den goeden Jonkker *Willem* weder opgeruyd. Die ontſlaat den Droſſard van de Keyzerlijker Arkelſe Burght, van ſijnen dienſt, ſteld in ſijn plaatz' een van der verraders magen, en af-ſettende alle de Raden van Gorinchem, die van ſijns Vaders wegen dienden, maakt andere, van gelijken ook in de Stadt en Slot te Leerdam. Die negen verraders kregen door giften ſommige kleederen, ſommige kleynoodjen te vriend, de beſte van Gorinchem, nochtans onwetend van't verraad. Heer *Johan van Arkel* weder-keerende uyt 't Land van Gelre: van dit alles niet wetende, meent binnen Gorinchem te rijden, de verraders hem de poort voor de neus, van ſijn Burgt inſgelijks: hy geſtoort, en ten hoogſten toornigh, wend ſich na Leerdam, daar gebeurt hem 't ſelfde: *Arkel* ſiende ſich van ſijnen

ſoon

Digitized by Google

ſoon en ſijn onderſaten uytgeſloten, verſuchte uyt 'tdiepſte zijnder herten: Wend den breydel, en rijd met de hoogſte droefheyd ſonder eten of drinkken we'er na 't Land van Gelre. Wonder veranderingen des menſchelijken Staat, yder tot een voorbeeld in verſcheyden manieren: Eerſt, hoe de hoogheyd dalen kan, hy die onlanghs te voren was een machtigh Heeren Soon, wiens Vader zey, dat hy te Edel en te Rijk was om yemant te dienen, ſelfs al die groote Heerlijkheyden be-erfde: daar by noch was Stadt-houder Treſorier, en Rent-meeſter, ja doen en laat van heel Holland; was nu ſoo verlaten van ſijn eygen volk, dat men hem over al de poort voor 't hooft ſluyt, ſoo dat hy hongerigh en dorſtigh uyt ſijn eygen Land moet rijden. Anderdeels, hoe haaſt de vrientſchap van groote Vorſten verkeeren kan: hoe den hoogmoed eyntelijk wort vernedert. Den hoogh-gebooren Ionkker *Willem van Arkel* nu meenende vrede te hebben met Hertog *Willem van Beyeren*, Graaf van Holland, ſoo hem de verraders hadden in-gebeeld, vind ſich bedrogen, en wierdt ſeer bedroefd, den peys miſlukt, hy mocht op geen plaatzen gaan, brieven ſchrijven noch ontfangen, noch met yemand ſpreken, daar moſt altijd een of meer van de valze verraders (die men Koopluyden noemde) by zijn. Hy was onder hun als gevangen, hy beklaaghde met menigvuldige tranen, dat hy ſijnen Edelen Vader uyt ſijn heerlijke erf-goederen geſloten had. Kort daar na ſond Heer *Iohan* eenige van ſijn trouwſte Raden aan hem, die hem ſoo onderrechten, dat hy genade van ſijn Vader verſocht, ſonder kenniſſ' van de gene daar hy hem mede verbonden had, die midts ſy de rijkſte der Stadt waren, hy vreeſde ſijn voornemen te beletten, hem te vergeven, of aan Hertogh *Willem* te leveren, dies hy met luttel gevolgh uyt Gorinchem rijd, tot Hertog *Willem van Gulik*, en Gelre, ſijn Oom, en daar na by ſijn Vader. De *Iudas* Broeders behaaghden dit, Vader en Soon buyten 't Land van Arkel te ſien, en ſtelden de Heerſingh van Steden en Sloten na haren ſin. Maar eenige getrouwe tot Gorinchem ſchreven 't alles aan Heer *Iohan*, wie de verraders waren, wat loon die Koopluyden daar voor hebben ſouden, en al den looſen handel: welk ſchrijvens, *Iohan* aan ſijn Soon Ionkker *Willem* ſtuurde, die vol droefheyd, om den gedanen hoon aan ſijn Vader, toornigh om de groote eer, beweſen aan de verraders, en haar ſoo betrouwt te hebben, quam door middel der Regeerders van 's Hertogenboſch in de ſelve Stadt, by ſijnen Vader, die hy ootmoedelijk te voet viel, de tranen rolden weder-zijds langs de wangen, hy om vergeveniſſ' gebeden, den Vader al hikkende kuſt hem, heft hem van der eirden, en doud hem vriendelijk tuſſen ſijn armen. Het Raad-ſlot was, dat Ionkker

Digitized by Google

ker *Willem* ſou ſien binnen Gorinchem te komen, en hangen die ſchelmſe verraders in haar deuren. Maar op alle plaatzen, by alle Heeren, en in alle vergaderingen vind men ontrouwe luyden. De geheym-ſchrijver van Heer *Ian*, genoemt *Gerard Schrijver*, ſend op 't ſpoedigſte met een Minre Broeder van den Boſch, eenen brief, inhoudende al dat daar verhandelt was, aan *Broenis Wouterſz.* wiens nicht ſijn huyſvrouw was. Jonkker *Willem* komt met ſijn geſelſchap 's anderdaaghs voor Gorinchem: De negen verraders met hun vrienden hielden de poort geſloten, doch komen daar verwijten Jonkker *Willem* dat hy ſonder haar verlof, boven ſijn beloofte van geen peys met ſijn Vader te maken, of ſy ſouden daar in begrepen weſen, nochtans met hem vereenight was. Hy met een kloekmoedigheyd, verweet hun openbaarlijk dat ſy hem en ſijnen Vader, haren rechten Lands-heer, door aanritzen van *Walraven van Brederoede* ſchelmelijk verraden hadden voor 80000. Franze kroonen: En ſweer u, ſeyd hy, wie ik van u krijg, ſal ik op 't wreedſte doen dooden, gelijk men valſe meyn-eedige verraders behoord te doen. Schaamt en ſchand was heur. En Jonkker *Willem van Arkel*, met de ſijne, gevende de peerden de ſpooren, reden weder te rugg', by ſijnen Oom Hertogh *Reynout van Gulik*, en Gelre.

Heer *Iohan van Arkel*, bemerkende dat hem ſijn huys, genaamt het Hoff van Arkel, ſtaande in 's Graven-haagh, door de vyandſchap met Hertogh *Willem*, niet veel meer dienſtig ſou zijn, geeft dat aan Vrouw *Margriet van Cleve*, Hertogh *Aelbrecht* Wedue, t'haren verſoek, om een Klooſter af te maken, daar ſy in dit jaar 1406. een Jacobynen, of Brekers Klooſter af gebout heeft, en in 't jaar 1412. ook begraven is.

Schepenen, *Dirk Scheulp*, *Gooſwijn Egenſz.* *Ian Heeren*, *Rob Robbenſz.* *Aernd van Goerl*, *Claas de Ridder*. 1407.

Gaſthuys-meeſter, *Dirk van Leuven*.

Den 16. van Gras-maant in dit jaar 1407. maakten Burgermeeſters en Schepenen een orden, * hoe men 't veir van de Merwen jaarlijks verhuyren ſal, op deſen ſin: * Aerd Kemp Iae. beſt. b. fol. 37. 38.

'T Veir ſal jaarlijks in-gaan op den 2. van Bloey-maant, en uytgaan op den eerſten der ſelver maant.

'T ſal Proven hebben van d'Inwoonders van Gorinchem, gelijk voorgaande, als 3. maal 's jaars, op Kors- Paas- en Kermis-dagh, t'elken een halve grooten.

Wie 't Veir geen Proven geeft, ſal t'elken veir-geld geven, als een uytheymſe.

Digitized by Google

In 't gat ſal men nemen van yder een vierendeel van eenen grooten, die geen proven geeft, en ook van dieſe met 't Veirſchip over-voeren.

Van een geſadelt peerdt metten man, daar toe ſal men geven eenen grooten.

Van Land-peerden en Merryen, 't ſtuk een halve groot.

Van Koopmans-peerden, 't ſtuk een halve groot.

Van een Rund, een vierendeel van een groot.

Van eenen Vrieſſen Os, drie toirloys.

Van Verkens en Schapen, 't ſtuk een penningh.

Van eenen nieuwen wagen, eenen grooten.

Van wagen, ploegh, en ploegh-peerden, t'ſamen drie groot.

Van yder peerd, dat yemand ſelf overbrenght eenen grooten.

Wie eenige peerden overbrengt van Workom, ſal 't Veir d'een helft geven.

In Ys-gangh ſal 't Veir 't derde deel hebben van 't geen de geſellen winnen, en wie yet daar van onthield, verbeurt drie pond, twee deel de Stadt Gorinchem, 't derde deel de Heer.

In ſtorm of onwe'er, 't welk weſen ſal als een ſchip uyt de Reef geſwicht heeft, en de Veirſchuyt met twee perſoonen niet varen kan, dan magh 't Veir een redelijk loon meer nemen.

Als de Schuytenaars luyden in-nemen, tot wat plaatzen het is, die ſullen komen voor den middelſten, dat is, voor *Ian Symonſz.* ſteyger, of voor *Ian* Somers ſteyger, en vragen of daar yemand is die 't Veir yet ſchuldigh is, en dat geven op boete als voren.

Die peerden houden om haar Heeren te dienen, die ſullen niet geven als ſy zijn in haars Heeren dienſt, ter eerſter Miſſe, ten grave, of op haar vrienden dagh.

De Kaſteleyn van 't huys te Gorinchem (verſtaat de Burght) en ſijn brood-geſin ſal doen als een poorter, dat's voor hem en den ſijnen, ten drie voorſchreve dagen Proven geven, of Veir-geld, als een uyt-heymſe.

'T Veir ſal altijd twee man by den Schepe hebben.

Waart dat ſich yemand op d'over-zy een halve uyre hielt, of meer met peerden, ſonder ſtorm of onwe'er, niet over-haalt wordende, teeken gedaan zijnde, ſoo verbeurt 't Veir drie pond.

Soo haaſt de poorten opgaan, ſullen ſy by haar ſchepen weſen, woude yemand over weſen, en dat 't Veir vermaande, die ſullen ſy dadelijk overvoeren om haar rechte Vier-ſtal, op te verbeurte van drie pond.

Die

Digitized by Google

Die van Workom ſullen varen, na allen ouden Herkomen.

Eenen grooten van dit Veir, ſal weſen eenen Berghſen grooten van 8. penningen, welke 60. grooten ſullen weſen eenen gouden Peeter, deſe grooten magh 't Gerecht altoos hoogen en legen, als ſy willen.

Op't Veir ſtaat te Rantſoen twee Vrankrijkſe Schilden, ten dage als vooren.

De 9. Verraders, ſpots-wijs Koopluyden genoemt, bevreeſt voor de dreygementen, by Jonkker *Willem* in ſijn wech-rijden gedaan, ſenden eenige treffelijke Burgers van Gorinchem, van dit verraad geen kennis hebbende, aan Hertogh *Reynold van Gulik*, en Gelre, om hem te bidden, dat hy ſich wilde geweerdigen vrede te maken tuſſen Heer *Iohan van Arkel*, en Jonkker *Willem* ſijn Soon aan d'een, en de Burgers van Gorinchem aan d'ander zy. Hertogh *Reynold* ſprak ſchandelijk op haar uytſenders, die verraders en wilde ſich de ſaak van ſulke ſchelmen niet onderwinden. Terwijl deſe uyt waren, en beſchaamt we'erom keerden, hadden die 9. geſellen aan Hertog *Willem van Beyeren*, Graaf van Holland ontboden, hy wilde nu te Gorinchem komen, ſy ſouden hem voor Heer ontfangen, Steden, Sloten, en 't geheel Land van Arkel leveren, mits dat hy haar tegen Heer *Jan*, en Jonkker *Willem* beſchermde, en de 80000. Kroonen leverde: verblijd was Hertogh *Willem*, dat hy ſoo ſijnen grooten vyand ſonder oorlog verdrijvē mocht. De 80000. Kroonen, en daar by de bede-totte hulding van Gorinchem, en 't Land van Arkel, wort opgebrocht, by die van Haarlem, Delft, Leyden, Aemſteldam, der Goude, en Rotterdam, en daar na verkocht tot Bruſſel, Mechelen, en elders in Braband, 1000. Engelſe Nobelen 's jaars, lijfrente, en aangeweſen, betaalt te worden uyt het Rentmeeſterſchap van Kennemer-land, en Vrieſland, volgens den Brief gegeven in den Haag den leſten van Bloey-maant 1407. Den Hertogh ſond aan de verraders de 80000. Kroonen, en met eenen veel Soldaten, die de Keyzerlijke Burght van Arkel, de Stadt Gorinchem, het Slot en de Stadt Leerdam in ſijnen naam beſetten: Hy ſelf met ſijn Ridderſchap van Holland en Zeeland, en de Burgermeeſters en Schepenen der Principaalſte Steden van de ſelve Landen, quamen in de Pinxter-week 1407. te Workom, en van daar te Gorinchem, komende tuſſen de Borgt van Arkel, en de Stadt Gorinchem, in een plaatze genoemt de Quellingh, ontmoetten hun daar de Verraders metten Geeſtelijken * omgangh, en de Verrader Heer *Jan Gardijn* de Prooſt, droegh het eerweerdige * Heyligdom.

* Proceſſi.

* Sacrament.

Digitized by Google

Deſen ſijnen Prieſter vorderde Hertogh *Willem* den eed af, om die van Gorinchem by haar Rechten te laten, dien overweldiger van eens anders Landen, ſijn vingeren leggende op 't Heylighdom, om te ſweiren, ſcheurden hem ſijn kouſſen van boven totten enklauw, recht of men die met een ſcheir deur-geſneden hadd', in 't aanſien van al ſijn by-ſtaande Heeren: Hy wiert bleek in ſijn aanſicht, en de bang'heyd ſijnder borſt, benauwd door 't wroegen ſijns gewiſſ' dwongh hem mogelijk tegen ſijnen dank groote ſuchten te loſen, en in deſe onſtelteniſſ' dê hy den eed, ſweirende t'onderhouden d'oude en nieuwe *Voor-rechten van Gorinchem, en wierd alſoo op 't huys en Keyzerlijke Burght van Arkel, als Heer van Arkel gehuld. Daar na binnen Gorinchem komende, ſloegh hy ſes van de Verraders Ridders, namelijk de 4. Haarlaars, *Ambroſius Wouterſz. de Verwer*, en *Jan van Donk*, en begaafdeſe met ſilveren, en vergulde halſbanden, als Edelluyden: Dies veel Edelen in ſijn geſelſchap zijnde, haar Ridders orden nederleyden, willende neffens die Verraders niet geacht zijn. 's Anderdaags reed Hertogh *Willem* na Leerdam, dit verhoorende Heer . . . . van Aſperen, quam hem te gemoet rijden, ontrent Leerdam, met groote eerbiedigheyd hem wel'kom heetende: Maar ſiende de Verraders als Ridders, met ſilvere vergulde halſbanden, en dat ſy van Hertogh *Willem* vriendelijk aangeſproken wierden: hem dies verwonderende, en niet min ontſettende, zeyde totten Hertogh overluyd, dattet al de Heeren, ja ſelf de Verraders hoorden, O Edele, geduchtige, vermogende Prins, en Heer, ghy hebt deez' Koopluyden verçierd met Ridderlijke orden: in plaatz van deſe vergulde Halſbanden, ſou hun als Verraders en Dieven, elk beter eenen baſt om den hals voegen. Siet wel toe niet by deſe te vernachten, want dat ſy verraderlijk haren geboren rechten Lands-heer gedaan hebben, ſonder twijffel dat ſouden ſy t'avond of morgen u ook doen, ſet geen geloof op die Koopluyden: Vele van d'aanhoorders behaagden deſe treffelijke woorden: de Verraders ſneden die als meſſen door de dermen, maar Hertog *Willem* als verbaſtard van goede vermaningen, ſchompermuyld, vat *Aſperen* blijdelijk in den arm, en reden ſoo binnen Leerdam, daar hy gehuld wierd, als Heer van Stadt en Slot. De Verraders wierden met vingeren na-geweſen, geen Ridders of eerlijke Mannen wilden met hen aan een Tafel eten, ſulks dat ſy met roode ſchaamte, ſooder noch eenige in haar valſe borſt geherbergt was, uyt 't geſelſchap moſten ſchuylen. Weynigh tijd daar na reyſde Hertogh *Willem* weder in Holland.

* Privilegien.

Als Hertog *Willem* in Holland was, wierd Gorinchem in tweedracht ver-

Digitized by Google

verdeyld, veel Burgers van 't verraad onbewuſt, daar na, hoorende 't ſchelm-ſtuk der 9. Booſwichten, weken heymelijk uyte Stadt eer den Beyer gehuld wierd, om niet meyn-eedigh te worden, en deſe met haar vrienden, hieten Arkelſe Mannen, d'ander hieten Hollanders, of Verraders, midts de trouw-hertige Arkel, en niet Holland, veel min den Beyer eed-plichtig waren. Heer *Jan* en ſijn Soon Jonkker *Willem*, konden 't ſlinks bedrijf van die negen Schelmen, te vooren ſoo aanſienlijk en loofweerdigh, nemmer uyter hoofd ſtooten, noch min haar lieve Land en inwoonders van Arkel en Gorinchem vergeten, tot wederwinſt, vergaderde Jonkker *Willem* in dit jaar 1407. met ſijn vrienden hulp, uyt Gelre en Guliker-land, veel kloeke mannen. D'on-eerlijke Koop-lieden, hoewel binnen Gorinchem verſien met een goed getal Soldaten, nochtans beteeſd, 't zy of den knagenden worm haar gewiſſe wroeghden, of wanhopende van haar quade ſaak, ſonden aan Hertogh *Willem* om meer hulp: die ſchikt terſtond binnen Gorinchem, Heer *Philips van Dorp*, Ridder, met 500. gewapende mannen om *Arkel* uyt te keeren, boven al deſen was de Stad noch ſterk gebolwerkt. Evenwel op Heyligh-kruys-verheffingh nacht, den 14. van Herfſt-maant, quam Jonkker *Willem van Arkel*, met de ſijne, heymelijk ontrent de Keyzerlijke Burgt van Arkel, haarder vier en vier, dragende kleyne ſchuytjens, door de duyſterheyd niet geſien, ſetten die in Stadts-gracht, ſtorm van wind, regen, donkkerheyd, waſſer dien nacht overvloedigh, bequaam tot eenen aanſlagh, mits de wakers alt'ſamen binnen de toorens geweken waren, om vry van regen en wind te zijn. D'Arkelſe komen aan de Stadt-muyren, by Robbrechts-tooren, (welke plaatz nu in 't jaar 1643. noch bekend is, door een uythang-berd van Robbrechts-tooren aan den Zuyd-hoek van de Robbert-ſtraat, by de groote brugg' over de Kalk-haven.) De leeren worden ontrent den Tooren gericht. D'eerſte opklimmers waren twee Gorinchemſe Broeders, *Iacob* en *Ian van den Werve*, de 3. *Iacob Luitgens*-ſoon, de 4. de Trompetter van Gorinchem geboren, en Jonkker *Willem van Arkel*, was de 7. met hem liep eenen grooten hond, die men van de leeren niet houden kon, maar den Jonkker volgen wilde. Ontrent twintig man over de muyren zijnde, begint den ſtrijd tuſſen des Jonkkers hond, en eenen hond die de wakers by hun hadden, en in't uytkijken van de wakers te veld quam. Sy vernemende dat het *Arkel* was, aan 't loopen, den Tromper de Trompet geſteken, en de menighte geroepen, *Arkel, Arkel*. De Hollanders aan't vluchten van toornen en muyren, ter Kanſſe-poort-waart, daar de Verraders al uyt waren. Over *Sant Peeters* Brugg' loopende, hadden ſy van

Digitized by Google

vrees den drey-boom, daar de Schepen met ſtaande maſten deur in de haven quamen, afgeworpen, de vrees trapten hun haaſt op de hielen, 't geſtap van na-loopende vrienden docht hun eenen trat van woedende vyanden, in plaatz van geweir ſchaap te toonen, wierp men 't op de keyen, menigte vielender metten donkker in de haven en verdronkken. Jonkker *Willem* liet de Burgh-poort aan d'Ooſt-zy van de Stadt open ſlaan, al ſijn volk quam binnen met ſijn Banier, groot geroep makende om de beſettelingen meer ſchrik aan te jagen, en komẽ tot op de Kruysſtraat. Toens dê Jonkker met ſijnen Trompetter deur al de Stadt roepen, wie ſich onder ſijn Banier geven wilde ſou niet miſdaan werden. De gemeente krioelende van blijdtſchap, loopt alt'ſamen, en hulden den Soon in den naam ſijns Vaders. Niemand was onwilligh, de Hollandſe Soldaten waren wech, de Verraders voor uyt met al hunnen aanhangh, uyt-beſondert *Henrik van Straten*, die in den aanloop dood-geſlagen wierd. *Dirk de Kok*, na-neef van *Broenis Wouterſz.* ſlanſte men 's ander-daags de kop af, om dat hy *Arkel* mê voornamelijk hadd' helpen verdrijven, en eenen Hilvaart van de Koop-luyden Stadts-bode gemaakt, willende met een Zeel over de muyr klimmen, brak het, hy viel, barſte en ſtierf terſtond. Ionkker *Willem* belegerde ſijns Vaders Borg' rondom, ſchoot daar in groote kogels, maar ten konze niet ſchaden, om de machtige ſterkte, ook boden de bewaarders dappere weir. Hertogh *Willem* quam met een ſchoon heir volks uyt Holland en Zeeland voor Gorinchem om dat te beſluyten, of tegen *Arkel* te ſtrijden, maar die vreeſde hem niet, als hebbende binnen Gorinchem veel Ridder- en manſchap ten ſtrijde afgeveirdight, doch hy dreef Ionkker *Willem* evenwel van 't belegh der Burght binnen Gorinchem. Hertog *Willem* ontbood al ſijn Edelen, Ridders en Leen-mannen uyt Holland en Zeeland, ſchreef ook aan die van de Stadt en 't Sticht Utrecht, om by hem voor Gorinchem te komen, 't ſchijnd hy 't nieu ('t zy met eer of on-eer) verkregen goed wilde behouden, den brok was te vet, om ſoo te verlaten. Hertogh *Reynold van Gulik*, en Gelre, Ionkker *Willems* Oom, kon den hooghmoed van den Beyer niet langer verdragen, zend ſijn open Ontſegh-brieven aan Hertogh *Willem*, en komt met een groot Heir van Baanre-heeren, Ridders en Knechten in 't Land van Arkel, in't Dorp Spijk, om ſijn Suſter-ſoon, en de Stad Gorinchem t'ontſetten, mê brengende veel mont-koſt, die de Gorinchemſe met macht in-haalden. Daaghs na *Sant Mauritius*, den 23. van Herfſt-maant, ſond Hertogh *Reynold* met eenen Herout 't Sweerd aan Hertogh *Willem*, hem met al ſijn hulpers uyt-dagende ten ſtrijd. Hertogh *Willem* dien onverſaaghden,

Digitized by Google

den, beſorght de Burgt van Arkel met alles des noodigh, breckt ſijn leger voor Gorinchem, ſlaat ſijn tenten in Dalem, by de Kappel, beroept de Gelderſe ook ten ſtrijd, en verwachtſe daar. Den ſlagh wierd nagelaten, zeyd *Aard Kemp*, om d'aanſtaande nacht. In welken ſelven nacht, Hertog *Reynold*, 't zy uyt vreeſe, 't zy om yet anders, of ook om dat Gorinchem van alles verſien hadd', ſijn leger opbrak, trekkende te rugg' na Gelderland, en Hertogh *Willem* ſmorgens ook met ſijn volk haaſtigh na Holland, waar uyt de leſt-genoemde reden de waarachtighſte ſchijnt. Ionkker *Willem* greetigh om ſijns Vaders Burgt te krijgen, beſchoot die even hard met groote ſtukken, dagelijks ſonder voordeel. Ondertuſſen quam den gewoonlijken Peys-maker Hertogh *Jan van Beyeren*, gekoren Biſſchop van Luyk, Hertog *Willems* Broeder in Holland, en maakt een vaſt beſtand van twee jaren, tuſſen ſijn Broeder aan d'een, en Ionkker *Willem van Arkel*, aan d'ander zijd'. Geduyrende die twee jaren, tot 't jaar 9. toe, regeerde Ionkker *Willem* de Stadt van Gorinchem in vrede.

In dit jaar 1407. op *Sant Franciſcus-dagh*, den 4. van Wijn-maand, wierd de Kappel van *Sant Agnieten* Klooſter, of Suſter-huys gewijd, ter eeren Godts, *Sant Andries*, *Jan den Dooper*, en *Agniet*, de Kermiſſ' was Sondaaghs na d'acht dagen van *Maria* beſoekingh.

Het huys van Heer *Jan Gerardijn*, Prooſt en Deken van 't Kapittel, een van de negen Verraders, is by * aantaſting aan 't Suſteren Klooſter gekomen. Inſgelijks de huyſingh, ſtallingh, en erven van *Ambroſius Wouterſz.* Heer van Bruenis, of Laagh-Blokland, ſtaande ontrent de merkt tot Gorinchem, uyt ſake als voren. Deſe * aanſlaningh is ongetwijffelt geſchied binnen deſe twee jaren dat Ionkker *Willem* Gorinchem regeerde. *Confiſcatie.* *Confiſcatie.*

Schepenen, *Floris Holle*, *Peter de Haan*, *Floris Tielmanſz.* *Alard van der Haar Hermenſz.* *Jan van Blankenroede*, *Gooſwijn Egenſz.* 1408.

Gaſthuys-meeſter, *Dirk van Leuven*.

Schepenen, *Sander Peeterſz.* *Claas Knobbout*, (Heer van Otteland) *Floris Tielmanſz.* *Alard vander Haar Hermenſz.* *Jan van Blankenvoerde.* 1409.

Gaſthuys-meeſter, *Dirk van Leuven.*

Heer *Jan van Arkel*, 't zy door tegenſpoet nu wat gevoeghlijker, of door vrede-lievende lieden vermorwt, maakt in dit jaar 1409. een verdragh met Vrouw *Elizabeth van Baar*, ſijn Moeder, die hy 't jaar 1396. (haar Man, Heer *Otto* eerſt begraven zijnde) buyten de poorten van d'Arkelſe Burgt ſloot, waar van den inhoud ſeer groot, op 't kortſte geſteld word.

Co-

Digitized by Google

Colet van Habay, Prevoost, *Johan D'aulier*, Prieſter, *Cureyt*, en *Jaquenet Klerk van Languion*, Bewaarders dier plaatz, wegen d'Hertogh van Baar, Heer van Caſſel. Doen te weten: Dat Me-Vrouw *Izabel van Baar*, Vrouw van Arkel, en Pierpont. En mê Heer *Johan*, Heer van Arkel, Pierpont, en Lande van Mechelen, haren Soon, hun te kennen gegeven hebben, 't vrywilligh verdragh, t'ſamen gemaakt, Dat Mê-Vrouw haren ſoon, Heer *Jan*, mitſdeſen ſteld Regeerder over al de Kaſteelen, Landen, en Heerlijkyen die ſy heeft, en byſonder in de Stadt en Sterkte van Pierpont, en al de Kaſtel'ryen, Landen, en Heerlijkheyd van dien, in ſulken deel, als ſy die houd van Gremengny en al d'andere, gehoorigh onder den Hertog van Baar al haar leven, om by haren Soon al de profijten van dien ontfangen te werden, ſulks ſy die voor deſen ontfangen heeft, mits die niet mogende vervremden, verkoopen, noch verbinden dan met haar believen. Dies ſal hy aan haar uytreyken, d'eerſte drie jaren van nu af, yder jaar drie hondert Franze Munt (ik meen Kroonen, hoewel niet uytgedrukt) en daar na jaarlijks 350. Parijſze gewicht, te Pierpont, of Maruille, daar 't haar gelieft: d'een helft *Sant Jan* Midzomer, d'ander helft Korſmiſſ', d'eerſte helft verſchijnende *Sant Jan* 1410. Mê-Vrouw ſal op 't Kaſteel en in de Stadt Pierpont, Wooningen en ander timmeragien voor haar, al haar goed'ren, huyſgeſin, knechten, peerden, en beeſten behouden. Haar huyſgeſin', knechten, en die van haren volke mogen t'allen uyren, ſoo dik als 't noodig is, op Malengieu komen: voort ſal Mê-Vrouw haar Jacht en Fretteren hebben, in 't Boſſ' en Land van Pierpont, weyde voor haar Beeſten, plaatz' tot voeder te leggen, ook voor haar voer-lieden, en 20. karren, en die gebruykē t'haren koſten. Heer *Jan* moet onderhouden de Boomgaarden, Wijn-gaarden, en getimmerten, daar in verſtellen de huyſen der gevogelten, ſchuyren, molens, en ander gebouwen, ſoo van binnen als buyten, binnen de Poorten van 't Kaſteel ſtaande, ten eynde, Mê-Vrouw eerlijk magh ontfangen, en onthalen, die tot haar komen, uytgeſondert dat ſy de Wooningen en Gebouwen die ſy ſelf bewoont, ſal onderhouden. De ſchulden by Mê-Vrouw en haren Soon gemaakt, ſullen gelijkelijk betaalt worden. Mê-Vrouw ſal de Kaſteelen, Landen, en Heerlijkheden van dien, in't geheel noch deel verkoopen, noch wech-geven, noch yet doen, daar mede Heer *Jan* haar Soon, na haar dood van d'erveniſſ' van dien verſteken ſou weſen. D'Heer van Arkel voor ſijn Moeder overlijdende, ſullen deſelve Kaſteelen, Landen, en Heerlijkheden vry blijven aan Mê-Vrouw haar leven langh, ſonder dat *Arkels* Soon, of Erfgenamen daar aan eenig gebied ſullen hebben, ten

waar

Digitized by Google

waar met haar believen. Daar op Mê-Vrouw en d'Heer van Arkel hen de hand gegeven hebben, beloovende dit alles t'onderhouden. Onder verband van rechten, biddende, den Hertog van Baar dit mede te ſtaan als haren * Opper-heer. Gelijk Mê-Vrouw den ſelven Hertogh ook bidt haren Soon in ſijn onderdanigheyd en huldingh t'ontfangen. Gedaan te Languion (in Barroys by Pierrepont) den 30. van Louw-maant 't jaar 1409.

*Souverain

Heer *Johan van Arkel*, van Hertog *Willem van Beyeren* uyt ſijn Vaderlijke Erf-landen dus verdreven zijnde, en als ballingh dwalende, ook Jonkker *Willem* in ſijn heerſingh te Gorinchem door ſijns vyands groote macht wankkel ſtaande, heeft Hertogh *Reynoud van Gulik*, en Gelre, Swager van d'een, Oom van d'ander, hun een vry geley in ſijn Landen verleent, als volght:

Reynold, Hertogh van Gulik en Gelre, Grave van Zut-ven, geeft ſijnen lieven Swager *Johan*, Heer tot Arkel, Pierpont, en 's Lands van Mechelen, met 15. perſonen, tegen hem niet breukig, en ſoo veel peerden, en Jonkker *Willem van Arkel*, ſijnen Neve, met 10. perſonen, en peerden, een vry en vaſt geley, en veyligheyd in al ſijn Landen, duyrende een jaar langh, van nu af, en daar 't eynden, een maant na dat hy hen 't ſelve geley met mond of brief opſegge. Geloovende haar gevangenen ende goede have of goederen, die ſy binnen Gorinchem, of ons niet laten en willen, van daar ſullen doen geleyden tot Krieken-beek, (gelegen . . . . .) beloovende mede, dat Heeren *Willem van Yſen-doorn*, *Aarnd van Leyenburgh*, (die 't jaar 1416. Droſſard van Gorinchem worde) *Volperd die Jonge*, *Johannes van Uytenhove*, en voort al die tegen ſijn Swager Heer *Jan van Arkel* gezegelt hebben, om hem en ſijn Soon buyten hare Landen te houden, te vangen of ſlaan, tot geenen tijden, binnen Stadt of Schependom Gorinchem, ſullen mogen komen, noch eenigh Ampt of bevel daar hebben van 's Hertoghs wegen. Wat ſchulden Heer *Jan* voor deſen belooft heeft, by ſijn brieven op te heffen in de voorſz. Stadt of Schependom Gorinchem, ſal hy *Reynold* betalen, en die ſal hem af-ſlagh ſtrekken, aan de vernoegingh ſijnen Swager ende Neve te doen, in plaatz van d'overgift der Stadt en Lande van Gorinchem. Al die met Heer *Jan*, of Jonkker *Willem*, of om heuren will' uyt Gorinchem geruymt zijn, word haar miſdaad, ſooder eenige waar voor deſen gedaan quijt-geſcholden. Alle giften van Geeſtelijke leenen, binnen Gorinchem en Schependom, en by namen de Schole en

Digitized by Google

't Schrijf-ampt der Stadt, by ſijn Swager met brieven gegeven, laat hy in weerden. Word ſijn oorlogh met Hertog *Willem van Beyeren*, Graaf van Holland geſoent, hy ſal in de ſelve dadingh ſijn Swager en Neve van Arkel gedenkken en helpen beſorgen, dat hy met den ſelven Hertogh ook veug'lijk geſcheyden worden, blijven die twee onverſoent, hy ſal haar tot haar verſoek ſoo gunſtig en vorderlijk zijn als hy met glimp en beſcheyd doen magh. Gegeven in't jaar ons Heeren 1409. den 22. van Gras-maant, ten by-zijn van *Gijſbert van Bronkhorſt*, Heer van Batenburgh en Aanhold, Heer *Johan de Wyenhorſt*, Ridder, Hof-meeſter, Heer *Dirk van Wiſſe*, Seneſchal van Zut-ven, en *Reynold van Koevorden*.

Engerand van Monſtrelet, in ſijn Franze Cronijk, houdende van 't jaar 1400. tot 1461. zeyd, dat Hertogh *Aelbrecht van Beyeren*, Hertogh *Willems* Vader, geleent hadd' van *Joanna* Hertogin van Braband, toen hy tegen de Heer van Arkel oorloghde, 150. duyſent Goud-gulden, welke penningen Hertogh *Antonis van Braband*, als Erfgenaam van de voorſchreve ſijn oude Muye, ſeyde hem toe te komen, als niet weder gegeven zijnde, en wildeſe hebben, of daarom tegen Hertogh *Willem* in oorlogh treden, die hy dit jaar 1409. al begon, veroverende Stadt en Slot van Heuſden. Maar Hertogh *Jan van Borgoenjen*, de 30. Graaf van Vlaanderen, de vriendſchap en hulp van deſe twee Hertogen, *Antonis* en *Willem*, ſijn Broeder en Swager ſoekende, maakt vrede tuſſen hun, mits dat Hertogh *Willem* aan Hertogh *Antonis van Braband*, op ſekere payen moſt betalen, voor alles dat hy eyſte 70000. Goud-gulden.

Hertogh *Willem van Beyeren*, niet tegenſtaande hem Jonkker *Willem van Arkel* de Stadt Gorinchem weder afgenomen hadd', bleef evenwel verſorgen, 't geen de ſelve aangingh, ſich een anders afgenomen goed toe-eygenende, als 't blijkt aan de vrydomm' van Tollen, die van Aemſteldam verleend * *Willem, &c.* Grave van Holland, zeyd, dat ſijn getrouwe Stedē van Holland en Zeeland aangeranſt wordē van de Merkt-Tollen tot Gorinchem, en Heuſden. Geeft derhalven die van Aemſteldam door gonſt vrydom op de ſelve Merkt-tollen, by deſen brief gegeven op den leſten van Gras-maant 1409.

* Aard Kemp Iac. beſt. Hantveſtb. fol. 111. & ſo.

In dit jaar 1409. ſtierf op den 9. van Gras-maant, Heer *Aarnd van Egmond*, en Yſelſteyn, d'eerſte diens naams, de 19. Heer van Egmond, Sone van Heer *Jan* d'eerſte, geheerſt hebbende 39. jaren, in ſijn plaatz quam *Jan* de 2. ſijn Soon, die 42. jaar regeerde: een dapper Krijghsman, ſoo menighmaal hy ten ſtrijd trok, pranghde ſich met een gordel vol

Cron. van Egmond. pag. 61.

Digitized by Google

vol ſilvere Bellen, kreegh daar door by-naam *Jan mette Bellen*. Trouwde dit jaar de Schoone Jonk-vrouw *Maria van Arkel*, Dochter van Heer *Jan*, en Suſter van Jonkker *Willem*, heymelijk, zeyd *Aard Kemp*, ſonder te ſeggen reden waarom. Den ſin in 't kort van de Huwelijkſe voorwaarden, volght:

Johan, Heer van Egmond en Yſelſteyn, maakt yder kenlijk, Dat hy een Huwelijk aangaat, met d'Edele Jonk-vrouw *Maria van Arkel*. Hy tochtigt haar met 1000. Franze Kroonen, Jaar-renten, op ſijn goeden uyt land van Yſelſteyn, om de ſelve 1000. Franze Kroonen by haar alle jaar gebeurt te werden, ſoo langh ſy leeft. En tot voltrekking van't bewijſd binnen 's jaar te doen, belooft tot vermaningh van Hertog *Reynold*, binnen Nieumegen of Aernem te komen, en van daar niet te ſcheyden, tot dat bewijs vaſtelijk voldaan is. Gedaan op *S. Ians* geboortedagh, mid-ſomer 1409.

Jonkker *Willem van Arkel*, ziende dat hy de Stadt Gorinchem tegen de groote macht van Hertogh *Willem van Beyeren* niet langer beſchermen kon, heeft met verlof van ſijnen Vader Heer *Johan*, de ſelve Stadt en't Land van Arkel overgegeven, aan Hertogh *Reynold* ſijnen Oom, voornemelijk hem verdrietende dat de gene, daar hy boven alle Burgers van Gorinchem ſijn betrouwen op geſteld, en ſoo uytermaten liefde betoond hadd', hem en ſijnen Edelen Vader ſoo valzelijk verraden en verkocht hadden, gevende 't ſelve te liever aan ſijnen Oom, geheel en vry over, om onſcheydelijk aan Gelre te blijven, op hope en vaſte verſekeringh van ſijn Oom overlevende, 't ſelve Hertoghdom, en met eenen ſijn voorſchreven aangename Landen wederom te moeten erven, alſoo die geen kinderen had. Den ſin van de Voorwaarden volght hier, gegemaakt door tuſſen ſpreken van den Biſſchop van Munſter, Hertogh van den Bergh, en Graaf van Meurs.

Otto, Biſſchop te Munſter, *Adolf*, Hertog van den Bergh, Grave van Ravenſbergh, en *Vrederik*, Graaf van Meurs, Heer van Baar, gekoren ſeghs-lieden van den hoogen Prinçe, *Reynold*, Hertog van Gelre, Gulik, en Graaf van Zut-vên ter eenre, en den Edelen *Johan*, Heer tot Arkel, Pierpont, en 's Lands van Mechelen, en *Willem* ſijn Soon ter andere zyden, ſeggen eendrachtelijk, Alſoo haar beyder handelaars-raads-luyden daar toe gekoren, elkanderen niet verſtaan konden, en de ſaak over-ſulks aan hun geſteld is, Dat in voldoeningh der overdracht

Digitized by Google

by Heer *Jan*, en *Willem* ſijn Soon, van de Stadt Gorinchem, en 't Land van Arkel, en den Schependom, met al den toebehooren van dien, in vryen eygendomm' aan Hertog *Reynold* gedaan, de voornoemde in voldoeningh van de ſelve overdracht aan Heer *Johan*, Jonkker *Willem* ſijn Soon, en haren Erven weder geven ſal, ſijn Slot en Heerlijkheyd van Oyen metten Dorpen aldaar, en namelijk metten Dorpe Diedegen, (of Dieden, 't eerſte gelegen beneden, 't ander boven Megen by de Maaz) Noch 500. pond 's jaars, aan de Gruyt tot 's Hertogenboſch in Braband, en ſal haar aan andere goeden of Renten ſoo veel bewijſen, dat het met die 500. komt op 5500. Rijnſ gulden 's jaars. En of d'Heer van Arkel en ſijn Soon hier mê niet te vreden warê, maken ſy haar ſterk daar voor, dat Hertogh *Reynold* binnen 14. nachten na deſe uytſpraak, hen weder overgeven ſal de Stadt Gorinchem, en den Schependomm' vàn dien (dat is, 't Land van Arkel, ſoo 't onder de Stadt behoort) in aller voegen, en ſoo goed als hy 't van hun ontfangen heeft, maar na dien tijd is hun keure uyt. Gegeven op den 6. van Oogſt-maant, in't jaar ons Heeren 1409.

Volgens deſen verdragh wiert Hertogh *Reynold* op den 25. der ſelver maant binnen Gorinchem gehuld, als een Heer die'r Stadt en Land van Arkel, en hy beloofde de ſelve Stadt noch Land nemmermeer te laten ſcheyden van Gelderland, ten ware hy 't weder brocht aan ſijnen Swager of Neve van Arkel voornoemd. Maar die belooſte wierd qualijk by hem gehouden, want noch binnen drie jaren maakten hy koop daar van met Hertogh *Willem van Beyeren*, *Arkels* hooghſte vyand, ſoo hier na volghd. Hertogh *Reynoldi* dede terſtond uytten grond op-maken de muyr van *S. Peeters* Brugg' af, tot *Robberts* Tooren toe, en ſtelden alles tot ruſt en vrede.

Op den eygen dagh van ſijn huldingh, den 25. van Oogſt, geeft hy die van Gorinchem een Hant-veſt, waar van dit den ſin is:

Aart Kemp Iac. beſt. Hantv. b. pag. 80. 81. 82. 83.

Reynold, Hertogh van Gulik, en Gelre, Grave van Zutven, belooft de Stadt en Schependom van Gorinchem nemmermeer te laten ſcheyden van ſijn Land van Gelre, ten waar hy 't weder brocht aan ſijn Swager of Neve van Arkel, en ſy ſullen ſtaan tot ſulken dienſte, beden, en onraad, als ſijn vier Hooft-ſtedê van't Land van Gelre, elk na vermogê.

1. Yemand binnen Gorinchem, of in 't Schependom woonende, in breuken vallende, die ſal men binnen 's jaars voor recht ſetten, of ſal daar af vry zijn.

2. 'T ge-

Digitized by Google

2. 'Tgericht van Gorinchem magh d'Accijzen hoogen oflegen, behouden d'Heer ſijn Accijzen, 't hooghſel ſal de Stadt hebben, om daar mê geſterkt te worden.

3. Yder binnen Gorinchem woonende, ſal waken en onraad gelden, gelijk de Poorters, en yder onraad van ſijn Land in't Schependom, als ſijn Buyren, en niemand ſal daar vry af zijn.

4. Niemand ſal binnen Gorinchem * geſworenſchap hebben, hy en heeft eerſt een jaar aldaar gewoont, en Poorter geweeſt. * Officie.

5. Den Schout van Gorinchem ſal binnen 't Schependom op den Dijk ſchouwen, als voorgaande.

6. Van Baſtaarden in Stadt en Schependom, ſullen haar verkregen goederen, erven, op haar rechte erfgenamen, gelijk als van getrouwde. Sonder Kinder ſtervende, ſullen de goeden hun gegeven of gemaakt weder komen, op de gevers of makers, of die 'er rechte erven, uytgenomen ſulke erveniſſ' of goeden, als eenige Baſtaarden van de Heerlijkheyd van Arkel, gegeven of gemaakt zijn, of daar van gekregen hebben in Stadt of Schependom Gorinchem, die ſullen gaan, ſy ſonder kinderen ſtervende, aan de Heer van Arkel inder tijd.

7. De Rechts-vorderingh geſchied op die of haar goed, die met Heer *Ian*, en Jonkker *Willem* verdreven en geruymt zijn, ſal te niet weſen, van den tijd haarder ruymingh, tot dat Gorinchem weder gewonnen wierd.

8. De Poorters van Gorinchem mogen geen belooften, noch verbonden d'een van d'ander nemen dan voor Schepenen, op peyne van 10. pond voor de Heer.

9. De Poorters, ook inwoonders van't Schependom (huys-lieden) ſal men nergent in Hertogh *Reynolds* Landen haar goed af-winnen, in't Schependom gelegen, dan voor Schepenen tot Gorinchem.

10. De Stadt Gorinchem ten achteren zijnde, ſulks dat ſy uytſetten geld van de lieden te gaderen, ſal 't gerecht uyt elk vierdel 2. goede mannen daar toe kieſen. Den Schout van Gorinchem ſal ſweiren, dat hy alle inwoonders des Schependoms recht doē ſal, na inhoud der hant-veſten. (*Nota*, hier uyt is mijns bedunkkens te ſpeuren, datter doe binnen Gorinchem geenen Droſſard was, maar dat den Schout was Hooft-Amptenaar der Stadt, gelijk 't noch in veel Hollandſe Steden is)

11. Men ſal niet meer dan 4. Boden ſetten, en doen eeden, die de Stadt jaarlijks ſal kleeden, als na gewoonte.

12. Jaarlijks ſal men 7. Schepenen ſetten, die ſullen ſweiren recht en vonniſſ' te wijſen, na inhoud der Hant-veſten, en die ſullen tot ra-

Digitized by Google

den nemen, is't nood, die voor hun aan't gerecht geweeſt hebben.

13. Jaarlijks als de Schepenen ge-eed zijn, ſal't oud en nieuw gerecht met de Heer twee Burgermeeſters kieſen voor dat jaar, die ſweiren ſullen, de Stadt Gorinchem in haar recht te helpen houden, na inhoud der Hant-veſten. Ende en ſullen niet vorder timmeren, en maken van Stadts wegen dan binnen d'oude graften van Gorinchem, ten waar by bewilgingh der gemeyne Stadt.

14. De 2. Burgermeeſters, 7. Schepenen, en 4. Boden, ſullen alle jaar geſet worden, Dingſdaaghs na *Sant Ponciaans-dagh* in den Winter, (die den 14. van Louw-maant is) na ouder gewoonte.

15. Men ſal niemand geley (of vrydom) geven, van Schepenen-voorwaarden of brieven, noch van koſten of ſchulden, binnen de ſelve vrydom gemaakt. En van wat ſaken men geleyde geeft, ſal een Bode op een heyligen-dagh in de Kerk af-kondigen, en teykenen, ook alle vierdel-jaars vernieuwen, of't waar uyt.

16. Die men't geley gegeven heeft, yemand miſdoende, d'ander magh ſich weiren ſonder 't geley daar mede te breken.

Alle deſe punten belooft hy voor hem en ſijn nakomelingen by vorſtelijke woorden eeuwelijk onderhouden te moeten werden. Gegeven den 25. van Oogſt-maant, 's jaars 1409.

Hertogh *Willem van Beyeren*, Graaf van Holland, vernemende dat Hertog *Reynold van Gelre*, gehuld was, Heer van Gorinchem en 't Land van Arkel, brand met vuyrige gramſchap, ſoodanig, dat hy niet paſſende op 't beſtand met Gelderland, zich ten oorlog begeeft, maakt vrientſchap met die van Amerſvoord, hun gevende ſonderlinge vryheyden in Holland en Zeeland, mits hem haar Stadt openende, om in en uyt te reyſen na ſijn believen: Sy doen't, midd'lerwijl hadd' Hertogh *Reynold* eenen tocht in Holland gedaan. Hertogh *Willem* komt met een groot heyr door Amerſvoord in de Veluw, verbrand veel Dorpen, en brocht in Amerſvoord grooten roof. Jonkker *Willem van Arkel*, was van Hertogh *Reynold* gemaakt Ritmeeſter of Overſte van al de Landen van Gulik en Gelre. Deſe quam met een groot heyr van Baanre-heeren, Ridders en Edelen, Ruyters en Knechten voor Amerſvoord, ſend eenen Herout in de Stadt aan Hertogh *Willem*, tart hem in 't bloote veld ten ſtrijd: Hertog *Willem* ſwijgt, en blijft, geeft den Herout geen antwoord. Jonkker *Willem* als een braaf Veld-heer, wacht in volle orden ten avond toe, niemand komt uyt: hy verbrand alles om Amerſvoord,

Molens,

Digitized by Google

Molens, Wijngaarden, Hoven, Boomen, eynd'lijk al d'Amerſvoordſe Dorpen, en ſoo inder nacht na Wageningen toe. De Hollanders weder in't Land van Gelre, te Brakel, Beeſd, in Tielre- en Bommelre-waarden en ander plaatſen, alles verwoeſtende. De Gelderſe te Heekhuyſen, ſpeelende 't ſelve deuntjen. Heer *Johan van Kroonenburgh*, Burghvoogd van Heuſden, rukt de Poorters van Heuſden met ſommige Hollanders by een, trekt tegen de Gelderſe met groot geluydt van Trompetten, Trommelen, geroep en gekry, gelijk of heel Holland uytbarſte. De Gelderſe wel tien tegen een, konnen door den duyſterē nevel, 'tgeſicht niet gebruyken, maar 'tghehoor niet dan al te veel, achtende de macht na 't geluyd, ſoo groot, dat Holland noyt ſwaarder opgebrocht hadd', den ſchrik doet haar beven en trillen: Sy aan 't loopen: De Kaſteleyn hun na, en nam meer Gelderſe gevangen dan hy ſelver volk had, daar verdronkker veel in de Maaz', die overſwemmen wilden. Wonderlijk was deſe vlucht, en noch kluchtiger 't navolgen. Seven Gelderſe in 't na-loopen verbaaſd, niet wetende waar blijven, quamen in't Dorp Heekhuyzen, dat ſy verbrand hadden, kropen in een Verkenskot, tegen de nacht quam de Sogg', ſtiet met de muyl aan de deur van't kot, om in te weſen: de Gelderſe banger dan bangh, meenden dit waren haar vyanden, aan 't roepen, Wy geven ons, wy geven ons, ſlaat ons niet dood, maar neemt ons gevanghen: haar verſoek geſchiedde niet door 't Verken, maar van de Buur-luyden, die deur 't gerucht Hooftman zog' te hulp quamen. In dit oorlogh betaalde Hertogh *Willem* aan Hertogh *Antonis van Braband*, van de hulpe hem gedaan, tegen Hertogh *Reynold* en de Heer van Arkel, ook van de reſt van de duary van Hertoginn' *Joanna*, ſijn oude Muy 24000. Franze Kroonen.

Schepenen, *Godert Muyl, Vrank van Diemen, Huygh Rutgerſz. Ian Marceliſſz. Floris Hol, Sander Peeterſz.* 1410.

Op Witten Donderdagh 1410. dē Hertogh *Willem van Beyeren*, in Dalem op te locht, een ſterk Blokhuys opſlaan, daar by leggende machtigh volk, ſmorgens eer 't Blokhuys ten vollen gericht was, komt Hertogh *Reynold van Gelre*, met veel gewapend volk om ſulks ſelf te doen, maar ſiende de voor-baat van Hertogh *Willem*, beſchoot het met Slangen, Serpentynen, en andere groote ſtukken, doch kon het niet verniellen, maar de Hollanders volmaaktent. Ondertuſſen komt den gewoonen Peys-maker, Hertogh *Jan van Beyeren*, verkooren Biſſchop van Luyk, in Holland, en doet een beſtand tuſſen hun ſluyten van twee jaren.

In dit jaar 1410. is Vrouw *Elizabeth van Baar*, moeder van Heer *Ian van*

Digitized by Google

van Arkel, in't Land van Baar overleden, en aldaar begraven by haren Vader.

*Cron. van Egmond. pag. 64. In dit jaar 1410. is geboren *Aernold van Egmond*, Sone van Heer *Ian van Egmond*, en *Maria* Heer *Ians* Dochter van Arkel, Heer *Willems* Suſter, die namaals geworden is Hertogh van Gelre, en Graaf van Zutven, 't welk Jonkker *Willem van Arkel* haar Broeder geweeſt ſou zijn, indien hy geleeft hadd'.

1411. Schepenen, *Boudewijn de Ledige*, *Sander Peterſz.*

D'eerſte Moeder op 't Suſterhuys, word alſnu, *Mechteld* Meeſter *Willems*-dochter.

Hertogh *Reynold van Gelre*, Heer van Arkel, beveſtight de Kanonizye in de Kerk tot Gorinchem, by Heer *Otto van Arkel*, in't jaar 1378. geſticht.

1412. Schepenen tot Gorinchem, *Sander Peterſz.* *Claas Knobbout*, Heer van Otteland, *Henrik Aerndſz.* *Ian van den Werve*, *Splinter van den Oude-Geyn*, *Willem Segerſz.*

Gaſthuys-meeſter, *Dirk van Leuven*.

Tot dit jaar 1412. toe, hebben de Kanoniken in de Kerk tot Gorinchem haar Proven ruſtelijk beſeten.

Heer *Ian van Arkel*, en *Otto*, Heer tot Aſperen, Vorſt en Keppel, maken met elkanderen een verdrag, aangaande de Kerk tot Hellu, in deſer voegen:

Ian van Arkel, Heer tot Pierpont, en 's Lands van Mechelen, en *Otto*, Heer tot Aſperen, Vorſt en Keppel, maken kenlijk, Dat ſy onderlingh verdragen zijn van 't geſchil, nopende de Kerk van Hellu: Als dat Heer *Geerlik van Gemert*, Prieſter, van d'een, en Heer *Claas van Tuyl*, Prieſter, van d'ander zijde, die thans twiſtigh zijn om de voornoemde Kerk, elk ſijns rechts gebruyken ſal, ten plaatzen daar 't behoort, en d'een ſal voor d'ander, noch voor ſijn heerſchap, vrienden, noch mede-gunders geen vreeſe hebben, maar elk ſijn recht van ſijn Prelaten verworven vredelik beſitten, en inſonderheyd Heer *Geerlik*, ter tijd hy met beter recht daar uyt gewonnen ſal weſen. Een van beyde Prieſteren of Collateurs aflijvigh wordende, of het recht op-gave, om dat hy 't niet vervolgen en mocht tot den uyt-eynde, ſoo magh een van beyde de Heeren die 't gebeurt aan eenen anderen geven, behouden d'ander party haar recht, En gelooven elk haren Prieſter daar in te houden. Gegeven tot Zalt-Bommel, 't jaar 1412. den 8. van Louw-maant.

Hier

Digitized by Google

Hier voor in 't jaar 1384. had *Reynold* Heer van Brederoede, die van Hardigh-veld een Hant-veſt gegeven, die word nu in dit jaar 1412. by *Aarnd van Gendt* aldus vermeerdert.

Aarnd van Gendt, Heer van Gieſſen-burgh, maakt yder kenlijk, dat hy uyt lieſde, en om dienſt, haar Hant-veſt verbetert, met de navolgende punten: Aart kemp Iac. beſt. Hantveſtb. pag. 55. 56.

Yemand lijf en goed verbeurende, ſal hy van't goed niet meer nemen dan de helft.

Yemand van Hardigh-veld breukigh wordende, die ſal hy niet vangen, ſoo verre die binnen ſijnen Lande Borge voor de breuken weet te ſtellen, en men ſal hem eerſt de breuke aanſeggen, waar voor hy Borge ſtellen moet, hem ook dagh-vaarden en recht doen binnen ſes weken.

Eenigh man tot Hardighs-veld ſijn Baſtaard goed gevende, en de Baſtaard ſtorf, ſonder wettige geboorte na te laten, ſoo ſal't gegeven goed we'er gaan in den boezem daar 't uyt gekomen waar, maar verkregen goed ſal gaan als 't oud herkomen is.

Wat man of goed in 's Heeren genade genomen word, daar ſal die breuke niet hooger af weſen dan 10. pond.

Wie onrechten aanvangh doet 10. ſtuyvers, of daar boven, weerd, daar af is de verbeurniſſ' 10. pond, uytgeſeyd dieflijk goed.

Wie yemants beeſten dood-ſlaat, ſal die te gelde bieden, binnen 'teerſte atmaal dat het geſchied is, of, verbeurt 10. pond.

Inheemſe Kinder van haar Vader en Moeder, ongedeyld, mogen geen hooger breuken vervechten, buyten wille haars Vaders, dan 10. pond, ten zy die ſelver gegoed zijn.

Hy belooft dit voor hem en ſijn erven ten eeuwigen dagen.

Gegeven 't jaar 1412. op onſer Vrouwen Zuyveringh-dagh, den 2. van Sprokkel-maant.

In dit jaar 1412. wierd geboren *Willem van Egmond*, Heer van Yſelſteyn, de 2. Sone van Heer *Jan van Egmond*, en *Maria*, Heer *Jan van Arkels*-dochter. Cron. Eg. pag. 64.

Heer *Jan van Arkel*, en Jonkker *Willem* ſijn Soon, nemen de Stadt Gorinchem aan van Hertogh *Reynold van Gelre*, om daar uyt t'oorlogen tegen Hertogh *Willem*, volgens den ſin deſes by-gaanden Briefs:

Tuſſen mijn Heer van Gulik en Gelre aan d'een, en mijn Heer, en

Digitized by Google

Jonkker van Arkel aan d'ander zy, is beraamd, Dat mijn Heer en Jonkker van Arkel de Stadt Gorinchem van wegen en tot behoef des Heeren van Gulik en Gelre, ſullen aannemen daar in en uyt t'oorlogen tegen den Hertogh van Holland en ſijn onderſaten, op hoir ſelfs koſt, gewin, en verlies, ſoo langh den twiſt met Holland ſtaat. Hertogh *Reynold* ſal hun tot verval der koſten laten volgen alſulken voor-raad, als hem ſijn Steden van't Land van Gelre toegeſeyd hebbē te leveren, tegen't voorſchreven oorlogh: Wat in't ſelve oorlogh uyt de Stadt Gorinchem verkregen of gewonnen word boven den koſt, en 't verlies dat men daarom doen en lijden moet, dat ſal mijn Heer van Gelre half, en mijn Heer en Jonkker van Arkel half hebben, 't eynden 's jaars, ten waar 't binnen dien tijd geſoent waar. Mijn Heer, en Jonkker van Arkel, ſullen ſich niet onderwinden eenige Renten, opkomſten, nōch heerlijke goeden binnen Gorinchem, noch in't Schependom, maar ſullen die van Gelders Ampt-lieden en Rent-meeſteren daar mē laten begaan, t'ſijnen behoef, en die daar toe vorderlijk, maar niet hinderlijk weſen; ten waar *Arkel* die van Gorinchem te doen hadd' tot bolwerken, graven, waken, voorraad, of volk in of uyt te voeren, of in andere ſaken, den krijgh aangaande, dan ſalſe *Arkel* doen gebieden van wegen d'Hertogh van Gelre, welkes ſich Gelres Ampt-man niet onderwinden ſal. Den Hertogh ſal ſijn Ampt-man bevelen, dat hy by raad des Heeren van Arkel, doen en laten ſal, des den oorlogh aantreft. Wil Gelre vrede met Holland maken, ſal 't niet doen, dan by Raad van Arkel en ſijn Soon, die de ſelve vrede ook ſullen beveſtigen, doch niet ſoo langh als mijn Heer en Jonkker van Arkel binnen Gorinchem zijn van 's Hertoghs wegen. Gelre ſal mijn Heer en Jonkker van Arkel, of een van hun, t'heuren believen haar have, goed, en gevangenen onbekommert uyt Gorinchem tot haar Sloten doen voeren, daar ſy veyligh zijn. Maar of 't geviel, dat by verdragh Gelre aan den Hertogh van Holland over-gave ſijn gevangenen, ſoo ſullen d'Heer en Jonkker van Arkel haar gevangens ook overgeven aan Gelre, die heur daar voor ſoo veel geven ſal als drie of vier van beyden zyden te kieſen, dunkken ſal, dat eerlijk is. Wat d'Heer en Ionkker van Arkel Holland afgenomen of beſchadight hebben aan gevangens, of anders ſullenſe wederom geven, wat gereedſchap en voor-raad d'Arkelz' koopen, ſal *Reynold* binnen Gorinchem doen voeren, en veyligen na ſijn macht, ook als 't nood is volk daer binnen ſenden op *Arkels* koſten, als ſy in Gorinchem zijn, en belegert worden, ſal hy de Stadt helpen ontſetten en de plaetz' vryen, na vermogen. Aengaende de 5500. Rijns-gulden, die de Hertogh van Gulik en Gelre mijn Heer en Ionkker

Digitized by Google

ker van Arkel jaarlijks ſchuldigh is, over koop van Gorinchem, Land en Schependomm' daar toe behoorende, is bevoorwaard dat Hertogh *Reynold* mijn Heer, en Jonkker van Arkel daar voor ſal ſetten in de helft van ſijnen Toll' tot Lobede, en 't geen aan den ontfang' van dien gebreekt ſullen ſy ontfangen aan de Renten, Tollen, en vervallen van Oyen en Diegeden met haar toebehooren, en voort aan d'ander helft van den Toll' tot Lobede, en dit ſal duyren ſoo langh Hertogh *Reynold* met Hertogh *Willem* in oorlogh is, maar gepeyſt, ſal men volgen 't inhoud van den Brief met d'Arkelz' gemaakt, (op den 6. van Oogſtmaant 1409.) en ſoo lang ſullen ook alle and're geſchillen tuſſen Gelre en Arkel we'erzijds in haar geheel blijven. Mijn Heer, en Jonkker van Arkel hebben door mijn Heer van den Bergh en Henſbergh volkomen ſekerheyd aan d'Hertogh van Gulik en Gelre gedaan, dat ſy hem 'tſijnen believen en vermaningh ſijn Stadt van Gorinchem goed'lijk weder overleveren ſullen. Gegeven tot Middeler, (gelegen in't Rijk van Nieumegen tegen over *S. Aagten* Klooſter) den 15. van Lente-maant 1412.

In dit jaar 1412. op den 12. van Bloey-maant ſtierf Vrouw *Margriet van Cleef*, Wedue van Hertogh *Aelbrecht van Beyeren*, en wierd begraven in den Haag, in't Iacobynen of Prekers Klooſter, 't welk haar Heer *Jan van Arkel*, hier voor 't jaar 1406. gegeven hadd', daar ſy doe een Klooſter af maakte.

Hertogh *Willem van Beyeren*, Graaf van Holland, willende Gorinchem uyt ſijn geweld niet laten, ook geen middel ſiende, nu 't in ſoo ſterken hand, en ſelf ſoo ſterk van grond-ſlagh was, dat met oorlogh te bekomen en houden, verwerpt het Leeuwen-hair, en verkieſt het Voſſen-bondt, om met liſt of vriendſchap te krijgen, dat hy met kracht of vyandſchap niet doen kon. Hy maakt heymelijk vrientſchap, door giften en juweelen, die alle beſluytingen open doen, met Hertog *Reynolds* hoogſte Raden, beloovende hun 18000. Kroonen, wilden ſy den Hertog raden hem de Stadt Gorinchem en 't Land van Arkel te verkoopen. Deſe greetigh na 't geld, lieten geen redenen na om hem te bewegen, gelijk 't ook geſchiede. Den peys dan tuſſen deſe twee machtige Prinçen, wierd aldus beſloten:

Hertogh *Reynold van Gulik*, en Gelre, ſou overgeven aan Hertogh *Willem van Beyeren* de Stadt Gorinchem en 't Land van Arkel, uyt-beſondert de Stadt Leerdam en Schoonre-woerd, met ſijn toebehooren, en voor de ſchaden en koſten om de Stadt Gorinchem geleden, ſoude Hertogh *Willem* hem geven hondert duyſent Franze Kroonen: Hertog

Digitized by Google

Reynold ſou Ionkker *Willem* ſijnen Neve daar toe brengen, dat hy ten behoeve van Hertogh *Willem* daar van ſou afſtaan, en de ſelve ſijnen Neve ſou geven de Heerlijkheyd van Born, en 't Slot te Oyen, met ſeven Dorpen daar om leggende, en noch 5600. Rijns-gulden, jaarlijks uyt de 4. Tollen van Lobek. Maar buyten den peys bleef d'Edele Heer *Johan van Arkel*, nu ſoo veracht, als voormaals gevreeſd, veranderlijkē loop van 's menſchen ſaken. Dit wierd beſloten binnen Wijk te Duurſteden, alwaar ook d'Edele Ionkker *Willem van Arkel*, hoewel ongeirn voor hem en ſijn nakomelingen de Stadt Gorinchem en 't Land van Arkel, over-gaf aan Hertogh *Willem van Beyeren*, Graaf van Holland, op *S. Iacobs-dagh* den 25. van Hoy-maant, in 't jaar ons Heeren 1412. zedert welken tijd de ſelve Stadt en Land altijd is gebleven een lidt van Holland: hoewel ſomwijlen in't byſonder aan andere uytgegeven, doch meen ik als Hollands leen, en aan't ſelve Graaffchap gehecht blijvende. Na deſen tijd bleven d'Hertogen *Reynold* en *Willem* altijd goede vrienden. *Reynold* weynigh bekommert over den val van ſijnen Swager Heer *Johan van Arkel*. Hertogh *Willem* wierd binnen Gorinchem als Heer van de Stadt en Land van Arkel gehuld, voor *S. Bartholomeus-dagh*. Op welken dagh hy haar gaf twee verſcheyden Hant-veſten, 't kort inhoud van d'eerſte is:

Aart kemp Iac. beſt. Hantv. b. fol. 5. tot 9. ꝛſo.

Willem, Hertog in Beyeren, Grave van Henegouwe, Holland, Zeeland, en Heer van Vrieſland, zeyd, Alſoo hy Gorinchem en 't Land van Arkel weder onder hem gekregen heeft, en ſy hem eed gedaan hebben, ſoo geeft hy hen wederom deſe vryheden:

1. Alle ſaken in't Schependom vallende, ſullen voor Schepenen tot Gorinchem komen, die 't recht hooft en Maal-ſtadt ſal weſen, binnen 3. veertien dagen niet bevroedende om te wijſen, ſullen ſy een herberg kieſen, en daar niet uytſcheyden, ſy en hebben binnen d'eerſte veertien dagen daar komende 't Vonniſſ' gewijſt. D'eerſte twee dagen in herbergh ſal elken Schepen hebben ſes groot daags, van den genen die onrecht heeft, d'ander 12. dagen op haar eygen koſt, ſoo ſy 't Vonnis ophielden, ten ware het den lijve aangingh.

2. Geen voorwaarden noch gelooften zijn vaſt, dan voor Schepenen ſonder alleen van huwelijk.

3. Alle brieven van ſchult op dagen gemaakt, moet men invorderen binnen 't jaar na de verſchijn-dagh, en d'uytlandige, binnen 's jaars na haar komſt, of men doet'er geen recht op.

4. Erfen Pand-brieven geveſtight zijnde, verjaren niet. Alle jaarlijkſe

Digitized by Google

lijkſe Tijnzen en Renten magh men binnen 't jaar na de verſchijn-dagh uytpanden.

5. Pand- of vang-brieven ſullen niet verjaren, men magh den ſchuldenaar daar mede in Stadts-gevangeniſſ' brengen, mits gevende water en brood, ſoo veel hy eten en drinkken magh, ſonder ſluyt- ofley-geld af te geven, of den eyſſer magh hem in een herbergh doen bewaren: wie uytbreekt mag niet blijven in't land van Arkel, hy heeft ſijn ſchult-eyſſer bevredight.

6. Schepenen van Gorinchem mogen niet langer zegelen dan binnen 't jaar na haar afzettingh.

7. Yemand recht begeirende, ſoo 't hem geweygert wierd, hy magh 't recht we'erhouden, tot dat hem recht gedaan waar.

8. Yemand met dagelijks recht aangeſproken, van ſchult of anderſints, daar geen Schepen-brieven af zijn, magh ſich ontſchuldigen met hand en mond, en een vremd man, 's anderdaaghs voor de middagh, na dat hy gedaagt is.

9. Soo yemant binnen 't Schependom van Gorinchem vocht, d'Officier ſal de getuygen doen dagen, en heefter aan twee genoegh: mans mogen tuygen tegen wijfs, maar niet wijfs tegen mans. Wie gedaagd niet en quaam, verbeurd tegen de Heer thien ſchellingh, tegen de Schout drie ſchellingen, den grooten voor ſes penningen Hollands, gerekent.

10. Yemand een ander dood-ſlaande ſal gerecht worden, ten waar hy met de Heer en Magen zuende: hy vluchtende, ſal men 't uytlagen leggen, om waar men hem kreeg te rechten, en dan magh 't eerſte Lidt van den dooden aanleyder zijn, en den dader dood-ſlaan, ſonder verbeuren.

11. Yemand een ander aanſprekende van ſijnen Lijve, moet'et bewijſen met ſes geloofweerdige getuygen, en ſulks niet doende, ſal men over hem ſelfs rechten, volgens ſijn aanſpraak.

12. Wie een vuyſt-ſlagh geeft verbeurt tegen de Stadt 20. ſchellingen, Munte als voren.

13. Een man die een wijf ſlaat verbeurt tegen de Stadt 20. ſchellingen, een wijf die een man ſlaat, ook 20. ſchellingh, wijf d'een d'ander ſlaande of ſcheldende, ook elk ſoo veel, of den Steen te dragen.

14. Een man een ander bloedt ritzende verbeurt twintigh ſchellingen.

15. Yemand een ander een (keur) wonde gevende, lidts lenghte en nagels-diepte, verbeurt tegen de Heer drie pond, meerder zijnde, vijf

Digitized by Google

pond, t'huys-soeking of huys-stooringh doende twintigh pond. Mes, Sweerd, of ander geslepen wapen, in evel, trekkende veertigh schellingen, lidt af-slaande tien pond, voet af, of oog uyt, lidt om lidt, maar deur ongeval veertigh pond.

16. Alle vecht-boeten in vry-merkten, dubbel.

17. In evel, een ander werpende, verbeurt vijf pond, d'een helft de Heer, d'ander de Stadt.

18. D'een d'ander moet-willig bey d'oogen uytstekende, men rechte hem als een Dood-slager, ten waar hy versoende.

19. Yemand vecht, of heeft on-minn', den Rechter (Officier) of yemand van 't gerecht, of een wet-achtigh knaap, komt met wettige getuygen, eyst vrede, hy past daar niet op, verbeurt tegen d'Heer veertig schellingen, vrede word ander-maal, en derde-maal ge-eyst, niet aangenomen, de verbeurte is t'elken soo veel, en men sal hem vrede gebieden van 's Heeren en Gerechts-wegen, die soo vast is, al had hy 't self belooft, breekt hy die, men recht hem aan sijn lijf als vrede-breker, ten waar hy des Heeren gemoede hadd'. Eenen vrede sal duyren ses weken of binnen die tijd den twist versoenende, is 't vrede-leggen ook af.

20. Yemand met drie getuygen vrede-braak bewesen wordende, heeft geen onschuld, en soo niet betuygende, sal hy onschult toonende, vry zijn.

21. Vecht men in't duyster, vuur en keerssen uytgedaan, de boete is viervout, te houden op alle die 't licht gedempt hebben, of anders op al de by-zijnders, tot dat sy de rechtschuldige by eede aanwijsen.

22. Man of wijf mogen d'een d'anders goed niet verbeuren, maar elk sijn helft, ongetrouwde niet meer dan d'helft van heur goed, en alle bekende schuld moet voor af van 't gemeen gaan.

23. Niemand magh men gevangen houden van breuken noch misdaden, als hy die verborgen kan, na goed-dunken des gerechts.

24. De Heer sal de na-koop hebben van alle erven, huysen, en jaargelden, Rentebrieven in't Schependom van Gorinchem verkocht werdende veertien dagen na dat den eygendom gegaan is.

25. Bastaarden magh men goederen maken in Schepen-brieven.

26. Yemand aangesproken werdende van Erve, dat hy jaar en dagh beseten hadd', dat is een jaar en ses weken, van die binnen 's Lands geweest, en geen bekommeringh gedaan hadd', magh dat houden, uytlandigh geweest zijnde, sal men nemen seven de naast-gelande, wie 't die van beyden toekennen, of 't meeste getal van hun, die sal 't hebben, den verliesser verbeurt tegen de Heer 45. schellingen.

Yder

Digitized by Google

27. Yder in Gorinchem of 't Land van Arkel woonende, magh voor ſijn huys of herbergh nood-druft koopen, ſonder onraad, maar niet om voort te verkoopen.

28. Poorters en Schippers binnen Gorinchem woonende, zijn vry in huyſen en ſchepen van allen onraad.

29. Die de Merkten tot Gorinchem beſoeken, zijn vry, de geheele Merkt duyrende, uytgenomen vyanden, breuk-achtige of ſchuldigh van Schepen-brieven, of Voorwaarden. Yemand miſdoende, doch geen blijk daar af zijnde, ſullen Schepenen een ſtille waarheyd daar af ſitten en daar na rechten.

30. Wie van valz' getuy'niſſ' overwonnen word, magh geen getuyge meer weſen, en ſijn lijf en goed ſtaat in 's Heeren handen.

31. Yemand op 't Gerecht of Geſworens ſprekende, ſal 't beteren na Schepenen goet-dunkken.

32. Van alle breuken en miſdaden, ſullen d'ingeſetenen voor Schepenen te recht ſtaan, die recht doen ſullen na inhoud deſer Hand-veſt, en 't geen hier niet in ſtaat blijft tot Schepenen kenniſſ', en 't goed in Schependom van Gorinchem gelegen, magh men elders niet af-winnen.

33. Jaarlijks als Schepenen verſet en ge-eed worden, ſal men twee Burgermeeſters ſetten, met raad van 't Gerecht oud en nieuw.

34. Ten ſelven dage ſullen de Boden jaarlijks hun Roeden nederleggen, en niet weder aannemen ſonder bevel. De Burgermeeſters ſullen jaarlijks Rekeningh doen van Stadts goeden, voor den Droſſard, Schepenen, en tween d'ouden gerechten en Schepenen mogen hun beraden, met al die oyt in 't gerecht geweeſt hebben.

35. Yemand breuk-achtigh, binnen 't jaar niet aangeſproken werdende, ſal daar van geheel vry weſen.

36. Al die binnen Gorinchem woonen ſullen waken en onraad gelden, als de Poorters, en van ſijn Land als de gebuyren.

Geeft deſe punten voor hem en ſijn nakomelingen, ten eeuwigen dagen onverbroken. Geſchied in den Hage op *S. Bartholomeus-dagh*, (den 24. van Oogſt-maant) 1412.

De tweede Hand-veſt was van deſen zinn':

Willem, by der genaden Godts Paltz-graaf op den Rijn, Hertogh in Beyeren, Grave van Henegouw, Holland, Zeeland, en Heere van Vrieſland, geeft de Stadt deſe navolgende Hand-veſten en Vryheden: Aart kemp Iac. beſte Hantveſtb. fol. 9. vſo. tot 13.

1. Den

Digitized by Google

1. Den Droſſard (der Stadt Gorinchem, en) 's Lands van Arkel, ſal binnen 't Schependom op den Dijk ſchouwen na den ouden gebruyk, en wie ſijnen Dijk niet maakt, ſoo dat dien Dijk in de Schouw gegeven wierd, 't Land tot dien Dijk behoorende, mogen de hoog Heemraders ſchatten, en daar Brieven af geven, ſoo ſterk als of 't Schepenen Brieven waren.

2. Den Schout van Gorinchem ſal ſweeren des Stadts- en Landsinwoonders recht te doen na inhoud der Hand-veſten.

3. Van gelijken den Droſſard, als mede op den Dijk en elders.

4. Men ſal niemand binnen Gorinchem geleyde geven tegen Schepenen Brieven of Voorwaarden daar gemaakt, noch ook van koſten of ſchulden binnen 't geleyde gemaakt.

5. Den Droſſard ſal op eenen heyligen dagh 't geley doen kondigen in de Kerk, en waar van door eenen Bode, en den *geheym-ſchrijver ſal't tekenen, ook ſoo 't nood zy ſal men 't alle vier'ndel-jaars vernieuwen, of 't ſou uyt zijn, wie van den geley-hebber miſdaan wierd, magh hem vrylijk weiren.

*Secretaris

6. Den Schout en Heemraden ſullen geen onraad op 't Land ſetten, dan met Droſſard en hooge Heemraden, en voor de ſelve jaarlijks rekeningh doen.

7. Stadts-ſchulden magh men dadelijk invorderen, en Schepenen ſullen des Schuldenaar goed ſchatten, den 3. penningh meer dan de ſchuld, en daar ſal den ſchuldenaar vry mê zijn.

8. De Poorters van Gorinchem ſullen Tol-vry zijn, te water en te lande, deur de Landen die Hertog *Willem* heeft, en ſal haer helpen in al haar vryheden die ſy in ander Heeren Landen hebben.

9. Tot geenen tijden ſal men Tol-weg, noch ander ongeld ſetten, en alle ſchuyten twee laſt of min voerende, die 's maandaags de Merkt tot Gorinchem beſoeken van Tiel, Heuſden, en nederwaards zijnde, en ſullen tot Workom geen Tol- noch Roeder-geld geven van haar ydel ſchuyten. Maar die met haar goet voord ne'erwaards varen, en tot Gorinchem niet verkochten die ſullen Tol- en Roeder-geld geven, na gewoontê.

10. Niemand van Gorinchem of 't Land van Arkel, ſal men ſijn lijf of goed beſetten binnen al Hertogh *Willems* Landen, dan in ſijn vrye Steden, daar ſullen ſy te recht ſtaan van ſchade of ſchuld, ten waar ſy vochten, dood-ſlagh, vreed-braak, Vrouwen-kracht, of diergelijke deden, dan ſtaan ſy onder 't recht van 't Land daar 't geſchied.

11. Hy beloofft de Stadt Gorinchem en 't Land van Arkel, nimmermeer

Digitized by Google

meer van de Graaflijkheyd van Holland te ſcheyden, behoudelijk dat hy ſijn Huyſvrouw *Margriet van Bourgoenjen*, daar aan lijftochten magh.

12. Yemand ſtervende ſullen ſijn goederen komen op ſijn Erfgenamen, waarder eenigh Kind uytgehylikt, dat ſal ter eerſter dood inbrengen, d'helft van 't goed by 't ſelve genooten, en ter leſter dood even rijk zijn. Als man en wijf vergadert zijn, is haar goed gemeyn.

13. Kinds-kinderen ſullen van Oude-vader en Oude-moeder erven, als Vader of Moeder gedaan ſouden hebben ſoo ſy leefden.

14. Yemand ſtervende ſonder wettige geboorte na te laten, Vader en Moeder beyde levende, die zijn Erfgenamen, een van hun dood zijn, erfd de langſt-levende d'een, de naaſte vrinden van den dooden d'ander helft.

15. Vader en Moeder beyde dood zijnde, 't goed gaat ten twee zyden aan de naaſte.

16. Baſtaarden niet in overſpel gewonnen, erven van de Moeder als wettige kinderen.

17. Voogd' van onmundige kinderen ſal weſen 't naeſte Man-hooft van d'oudſte geboorte, van de rechte Sweerd-zyde, (of manlijken-ſtam) en verſekerend' met onroerend' goed voor Schepenen, eer hy de voogdy aantaſt, op een boete van 15. pond, half de Heer, half de Stadt, de voogdye van een man-perſoon tot 12. en van een vrouw-perſoon tot 13. jaren toe duyrende, waarder ſoodanigen Voogd niet, als voren, ſoo ſoud 'et een Zyd-maag doen, in manieren als voorſz.

18. Yemand ſtervende ſonder Erfgenaam, de Heer ſoude 'tgoed bewaren een jaar en 6. weken, quam daar en tuſſen geen Erfgenaam, 't ſou hem blijven.

19. Waar eygen tot leen-goed gemaakt, of met eygen goed gekocht, dat ſal de leen-volger den Erfgenamen vergoeden, ſoo weerdigh als 't ten tijde van de leen-making, of ſoo duur als 't gekocht was, of hen deel laten volgen, uytgenomen 't Arkels Borg'-leen, dat ſal men niet ſcheyden, maar men ſal 't d'Erfgenamen vergoeden als ander leen, en 't ſal dan voort ſtaan ten leen-recht.

20. Weduen noch Weeſen, noch niemands kinderen, man- of vrouperſoon, ſal men buyten heur of heurer vrienden wil ontvoeren.

21. Yemandt ontſchaakt wordende tegen will', den miſdader ſou men aan ſijn lijf rechten, daar men hem vond, of ten wierd aan de Heer en Magen gebetert.

22. Wie Poorter tot Gorinchem is, maar geen andere, magh viſſen op

Digitized by Google

den Worp, en voort tot Schelluinre-sloot toe, elk schip dat met Netten drijft sal geven eenen tal-weerdigen Salm, 's jaars, tussen Kers-avond en Pingsteren, of geen vangende, daar voor twee Hollandse guldens, ten tijde als voren. Niemand sal meer hebben dan een vierendeel van een zege, en de Heer sal daar af hebben van sijn vroen den 5. penning.

23. Geen buyten noch binnen lieden sullen den Vis onder 't Schependom van Gorinchem gevanghen verkoopen, hy en zy eerst getoont op de Vis-merkt tot Gorinchem, op de verbeurte van 45. Schellingen aan de Heer.

24. Poorters van Gorinchem t'samen vechtende buyten 't Land van Arkel, dat sal men bedingen voor Schepenen van Gorinchem.

25. D'een tegen d'ander in vrede-leggingh staande, en hy sloegh des selfs wijf, die verbeurde vijftigh pond, half de Heer, half de Stadt.

26. De School sal men onderhouden: En hy belooft Stadt en Schependom in haar Rechten te houden, tegen yder wie 't zy. Gegeven in den Haagh, op *S. Bartholomeus-dagh* (den 24. van Oogst-maant) 't jaar 1412.

Op *S. Symon* en *Judas-dagh*, den 29. van Wijn-maant, wierden de Susteren in *Sant Agnieten*-Klooster besloten.

Hertogh *Willem van Beyeren*, Graaf van Holland nu geworden zijnde Heer van Arkel en Gorinchem, willende uytterlijk betoonen den inwendigen haat die hy tegen Heer *Johan* droegh, trachte uyt te royen waar't hem mogelijk geweest, selfs de gedachteniss van de voorgaande Arkelse macht, als 't bleek aan de vernielingh van de trotze Keyzerlijke Burght van Arkel, die haar hoornen opgesteken hadd' boven all' de Kasteelen van gantz Duytsland, meer dan hondert en tachtig jaar, 't zedert het jaar 1230. datse met de Stadt eerst begon. Op dese braakt Hertogh *Willem* sijn gramschap, doetse uyt den grond opgraven, de toornen en muyren onder uythouwen, en al 't getimmer onder-schoren met groote balken en blokken, toens een groot vuur daar onder gestookt, de vlam verheft sich, 't Gorinchems Ilion, nabuur, niet van den vloed Xantus, maar van de soet-ruytsende Lingen, raakt in brand, de vlammen spiegelen sich in den tragen Water-loop, de stutsels vernield, storten Muyren, Zalen, Kapellen, Toornen, en voorts al de gebouwen in de Gracht, op *S. Jacobs-dagh*. Groot herten-leed was dit te sien by de rechte lief-hebbers van den ouden Arkelsen stamm'.

Hertog *Willem* dese Burght vernielt hebbende, en willende in plaats van

Digitized by Google

van dien ſijn eygen Heerſingh planten, doet aan de Zuyd-zyde van de Stadts-muyr, op de Meruwen, een vaſt begrijp van een Wooningh maken, Kaſteels-gewijs, om by dagh en nacht in en uyt te komen, doch niet genakende de treffelijkheyd van de vernielde Burgt. *Aard Kemp* zeyd noch geſien te hebben de grond-ſlagen van ſommige Toornen van dit gebouw, doe het 3. Kaſteel of blauwen Toorn by *Kaarl de Stoute*, Hertogh van Borgoenjen, Heer van Arkel, in't jaar 1461. beginnen te ſtichten, van't jaar 1578. tot 1600. ten gronde afgebroken wierd, ſeggende deſes Hertogh *Willems* Wooning meer ter ſtadtwaard in geſtaan te hebben, dan Hertogh *Kaarls* vermaart Kaſteel, ſulks dat deſes verdervers werk in min dan 50. jaren inſgelijks weder verdorven is.

Hoe nu Gorinchem ſich onder de beheerſingh van Holland (daar't in dit tegenwoordigh jaar 1643. noch onder is) gedragen heeft, ſomwijlen weder eenige byſonder Heeren heeft gehadt, hoe 't ſich heeft verloopen met des Stadts eygen ſaken: Wat Majeſtraten en ander treflijke perſoonen aldaar geweeſt, en merkelijke geſchiedeniſſen voorgevallen zijn, ſal alles op 't kortſt' en klaarſte, my doenlijk in het 2. Deel deſer beſchrijvingh verhaald worden, ſoo Godt tijd en gelegentheyd verleen. Doch eer ik dit eerſte Deel eyndigh, ſal ik albier verhalen den Stam-naam van de oudſte en eerlijkſte geſlachten, van aan-begin der Stadt in des ſelfs bedieningh geweeſt. Beſluyt.

Van't jaar 1230. (bouwinge der Stadt) tot 1300. werdender geen bevonden by mijnen Schrijver aangetekent.

Van 1300. tot 1400. van Gelre, van Heukelem, van Slingeland, van Mal'zen: De Jonk-heer, *De Veer*, *De Broeder*, *Valk*, *Knobbout*, *van Lier*, *vander Eemd*, *Puff'liet*, *Vos*, *vanden Dam*, *vander Eycke*, *De Wolff*, *De Jong*, *van Tiel*, *Millink*, *vander Hair*, *De Grnter*, *Poker*, *Spronk*, *Nendens*, *De Kemp*, *van Beeſd*, *Hol*, *Kanzen*, *Monik*, *van den Hove*, *Piek*, *Schenlp*, *Die Bloote*, *Schouten*, *Blankkevoord*, *Kalkeren*.

Nadien de Heeren van Aſperen, uyt den Arkelzen bloede, namelijk 't jaar 1347. met Heer *Robbrecht van Arkel* zijn verſtorven, en dat Aſperen quam aan't Huys van *Polanen*, en daar na aan *Boetzelaar*, daar't noch aan is. Dat ook de Heerlijkheyd vander Lede, of Leerdam, na deſen gekomen zijnde aan onſen Heer *Johan van Arkel*, Jonkker *Willems* Vader, na ſijn dood quam aan Egmond en Yſelſteyn, getrout met ſijn Dochter, waar door die op onſen tijd noch is aan ſijn Hoogheyd *Henrik Fredrik*, Prinçe van Oranjen. En dat den rechten Stam van Arkel langſt is gebleven aan de Heerlijky van Heukelem, uyt wiens tronk noch eeniglijk van't rechte Huys van Arkel overgebleven, en dit ſchrijvende

Digitized by Google

vende in't jaar 1643. in't leven is, Heer *Otto van Arkel*, nu Heer van Amelroy, &c. zijnde de xj. in 't dalend getal, na Heer *Jan de Sterke*. Soo ſal ik hier ſtellen 't vervolgh van de Heeren van Heukelem, tot dit jaar 1412. en in 't navolghende de vordere afdalingh tot den Arkelſen overblijvelingh, *Otto*, Heer van Ammelroye toe.

1. Sommige ſtellen *Johan* de 10. dies naams, de 16. Heer van Arkel, andere *Johan* de 11. die Gorinchem ſtichte, (gelijk ik deſen leſten ook doe) voor den eerſten Heer van Heukelem: wierd van de Stadingers verſlagen, als hier voor 't jaar 1234.

2. *Johan de Sterke*, de 12. Heer van Arkel, en 2. van Heukelem, ſtierf 1272.

3. *Otto van Arkel*, 2. Soon van Heer *Johan de Sterke*, (alſoo d'oudſte *Johan* Heer van Arkel was) wierd van ſijn Vader gemaakt de 3. Heer van Heukelem, Heer van Aſperen, Akkoy, Reynoy, Gellekum, Leuven, en Leyenburgh, &c. had eerſt te Wijve . . . Heer *Jan van Heuſdens* Dochter, daar af quam *Jan* ſijnen navolger, van ſijn vordere kinderen en huwelijk ſwijg ik, als alleenlijk voornemende d'afdalende Spranten te tellen, hy ſtierf 't jaar . . .

4. *Johan* ſijn Soon, was de 4. Heer van Heukelem, &c. trouwde des Heeren Dochter van Buuren, en won *Otto* ſijn navolger, ſtierf . . .

5. *Otto*, de 2. Heer *Johans* Soon, de 5. Heer van Heukelem, ſtorf . .

6. *Johan*, *Otten* Soon, de 6. Heer, had by een Dochter des Heeren van Teylingen, *Otto* ſijn navolger, ende ſtierf 't jaar . . .

7. *Otto*, de 3. *Johans* Soon, de 7. Heer van Heukelem, troude Vrouw *Elizabeth van Lyenden*, die hem baarde *Johan* ſijnen navolger. *Pontus de Heuter* zeyd, dat *Johans* Moeder een Dochter vander Lek was, en Heer *Otto* is geſtorven in't jaar 1408.

8. *Johan*, *Otten* Soon, was overſulks in dit jaar 1412. de 8. Heer van Heukelem, zijnde van den rechten Stam en naam van Arkel, levende noch 43. jaren na deſen tijd, tot in't jaar 1465. *Ende alſoo word hier mede van dit eerſte Deel gemaakt het*

BESLUYT.

TWEE-

Digitized by Google

TWEEDE DEEL.

Vande Arkelſe en Gorinchemſe

GESCHIEDENISSEN.

Beginnende met den Jare ons Heeren Jeſu Chriſti 1413. ('t Land en Stadt voorſz. nu onder Holland gekomen) eyndigende met het beſluyt van den Jare 1499.

SESTE BOEK.

IN de vorige Boeken verhaald zijnde d'opkomſt en voortgangh der Machtige Heeren, ook met een 't Land van Arkel en Stadt Gorinchem, en 't eynd'lijk verval van dien aan 't Graafſchap Holland, alſdan ſtaande onder 't gebied van Hertog *Willem van Beyeren*, Paltz-graaf aan den Rijn, Graaf van Henegouw, den Graaf van Holland, Zeeland, en Heer van Vrieſland, de 6. diens naams. Soo dient nu voort aangeroerd, hoe 't eyndelijk met den laatſten Heer *Jan*, en ſijn Soon Jonkker *Willem van Arkel* heeft toegedragen, haar afſterven, d'overblijvelingen vanden Arkelſen Stam, namelijk de Heeren van Heukelem, en haar Kinderen, om door de ſelve een geſlacht-draad tot deſen tijd te trekken: ook van Heer *Jans* Dochter *Maria van Arkel*, getrout 't jaar 1409. met Heer *Jan van Egmond*, wiens Kinderen waren *Aarnoud* en *Willem van Egmond*, d'een Hertogh van Gelderland, d'ander Heer van Yſelſteyn: en ook voornamelijk hoe de Stadt Gorinchem, Hooft-plaatz van den ſelven Stam, onder 't opper-gebied van Holland (welkers Graven nu mede beſchreven werden) aan d'een en d'ander te leen gegeven, eyndelijk ſonder middel aan Holland gebleven, beheerſt is geworden, haar Overheden, alderhande be-ampt-lieden, ſoo veel ik die heb konnen be-ko-

Digitized by Google

komen, en de geſchiedeniſſen aldaar, of de ſelve eenighſints rakende, voor-gevallen met alle d'oorſaken en omſtandigheden van dien, des doenlijk. Ende vallen overſulks hier eerſt voor de Schepenen deſes jaars (de Burgermeeſteren tot deſen tijd toe, en zijn noch lange jaren hier na tot het jaar 1500. my onbekend gebleven) gelijk ook tot noch toe ik van geenen Droſſard hebbe gevonden.

1413. Schepenen van Gorinchem deſes jaars 1413.

Peeter Beye, Peeter d'Haan, Jan van Blankevoord Sanderſz. Dirk Millink, Rob Robbertſz. Geerid Smout-riem, Floris van Beeſd.

Hoewel Hertogh *Willem van Beyeren*, Graaf van Holland, in ſijn 2. Hand-veſt, Gorinchem, op den 24. van Oogſt-maant 1412. gegeven, Artikel 1. zeyd, Dat den Droſſard van Gorinchem op den Dijk binnen 't Schependom ſchouwen ſal, makende hem daar mede (ſoo men het alſnu noemd) Dijk-graaf, (den oorſprongh ende eygenſchap van welken naam en Ampt ik by gelegenheyt naarder meen uyt te drukken) ſoo vind ik nochtans nu, en in navolgende tijden andere die den ſelven naam en Ampt bekleed hebben, redenen waarom, ſal ik namaals ſoo 't mogelijk zy, onderſoeken.

Dijk-boek van Gorinchem. Dijk-graaf's Lands van Arkel, was alſnu *Henrik van Kalkeren*, hooge Heem- (beter Heym-) Raden, beneden de Souwen waren *Wouter van Wel, Dirk Reynierſz. Jan Sanderſz. Floris van Beeſd, Rutger vander Hair, Jan Neydenſz.* en *Dirk Rutgerſz.*

Beſte hantveſtb. ſol. 56. & 57ſo. Heer *Reynould van Brederoede*, hebbende 't jaar 1384. die van Herdiksveld ſeker Hand-veſt verleend, welkē volgende *Aarnd van Gendt*, 't ſelve 't voorleden jaar ook had gedaan. Soo heeft den voorſz. *Gendt* ſijn Hantveſt van den jare 1412. op *S. Peeters*-banden dagh 1413. aldus vermeerdert: 1. Wat Landen ſijn ingeſetenen verpangelen of verwiſſelen, d'een tegen d'ander, ſonder eenige toegift, daar ſullen ſy hem geen nakoop af geven. 2. Wie daar Land koopt den nakoop ſal ſtaan 6. weken na de weet aan den Schout gedaan, dien tijd overſtreken die 't Land gekocht heeft, behoud het, uytgezeyd die Poorters zijn, of worden. 3. Den Schout ſal dingen t'elken veertien dagen, en den ding-dagh ſal weſen op ten . . . . . en men ſal t'elken Sondaaghs te voren de weet daar af in de Kerk doen. 4. Yemand des anders Beeſten doodſlaande ſal die betalen in 8. dagen, op de boete van 10. ponden. 5. Alle gepande goederen ſullen ſtaan 14. dagen eer ſy ge-eygent worden. 6. Elke ontwaringhis een boete van 3. pond. De Tappers ſullen haar Bier-ſchuld niet meer manen dan eens in de Kerk op den Sondagh, en dan ſal men hem Dingſdaaghs daar na overtogen recht doen, voort beveſtight

Digitized by Google

veſtight hy de Hant-veſten, hen by de Heer van Brederode gegeven.

Iohan, geweeſde Heer van Arkel, had noch vele goed-gunders, inſonderheyd t'Utrecht, ſoo 't bleek in dit jaar 1413. d'opperſte van dien, als Heer *Hermen van Lokhorſt*, Dom-deken, *Iacob* ſijn Broeder, *Ian* en *Vrederik van den Spiegel*, *Yſbrand vander Aa*, *Ian vander Maſſe*, en andere, ruydden de Burgers op, die op *S. Benedictus-dagh*, in de Somer, uyt den vergaderden ouden en nieuwen Raad, de vrinden van Hertogh *Willem van Beyeren*, ſchopten, oorſaak was, 't verbond van de Stadt Utrecht tegen d'Heer van Arkel, door deſe bekuypt, die ſy eenige vingen, andere, namelijk Heer *Iacob van Luchtenburg*, Prooſt van *S. Peters*, *Ian van Luchtenburgh*, van Lans-kroon, *Iohan van Klarenburgh*, Burgermeeſteren, *Wouter Graawaards*, Ouder-man, en *Bernd Preus*, Schout, uytbanden, die t'Amerſvoord weken. De Arkelſe riepen voort Stadthuys t'Utrecht, wy willen den Raad na onſ' believen ſetten, iſſer yemand tegen, vind hy 't goed, hy rep hem. Sy deden't, en hielden't ſoo twee jaren, uytſlaande, de verheerde hadden Utrecht om veel penningen aan Hertogh *Willem* verkocht, doch onwaarheyd, geſtroyt om de Burgers in oproer tegen hen te houden. Wat brieven van onſchuld aan den ouden en nieuwen Raad, aan den Biſſchop *Fredrik van Blankkenheym*, en elders, om haar te verantwoorden, wierden ongeleſen verworpen: dies *Blankkenheym* t'Utrecht komende, die voor de Geeſtelijke en weerlijke Heeren overluyd dê opleſen: Waar op *Lokhorſt* den Dom-deken ſeyde, Heer 't is nu geen tijd daar van te handelen, doende de vergaderingh ſcheyden. D'uyt-geweſen namen toevlucht tot den Doorluchtigen Prinçe Hertogh *Willem van Beyeren*, Graaf van Holland, die wetende 't opgeleyde vals te zijn, nam hun in beſchermingh, bekommerende d'Uterſe over al in Holland. De Heerſchers t'Utrecht plaagden der uytgeweſen vrinden meer en meer, met groote ſchattingen, 't welk de Burgers hard vallende, inſonderheyd door den af-breuk hares Koophandels in Holland. Soo is't gebeurt twee jaar geduurd hebbende, (dienvolgens 't jaar 1415.) dat *Ian van den Spiegel*, met ſijnen Knecht van 't Raad-huys op de plaatz komende, om thuys te gaan, een Stadts-dienaar van *Spiegels* Knecht onweerdelijk geſtooten, 't ſelve ſijn vrinden aangaf, die t'ſamen tot *Spiegels* huys gingen, hem toornigh ſijn Noen-maal belettende: Seggende, d'overdaad is te veel die ghy-lieden dagelijks doet, wy willen 't niet langer lijden, terſtond 't grauw op de been, *Spiegel* in huys, de deur toe, 't grauw aan 't ſtooten, hy achter ter venſteren uyt. Den Dom-deken meenende volk te vergaderen, moſt

vluch-

Digitized by Google

vluchten in't Reguliers Klooſter, maar hy en de ſijne moſten uyt de Stadt, de Ballingen weer in, die van Utrecht ſonden aan Hertogh *Willem* inden Haag vrede met hem makende, en korts daar na quam hy met veel Heeren en Edelen ſelfs t'Utrecht, langen tijd aldaar in blyſchap zijnde. Dus liepen d'Heer van Arkels hulpen over al te niet, ſonder twijffel een ſtraffe Godts, om ſijn over-moed en hoovaardy.

Van de Dijk-rechten volgen hier nu 2. Brieven.

Hertog *Willem van Beyeren*, Paltz-graaf op den Rijn, Graaf van Holland, &c. de 6. maakt ken-baar, Alſoo Heeren *Aarnd van Leyenburg*, (dit vind ik 14. den eerſten Droſſard van Gorinchem) en *Ian van Langeraak*, over-gegeven hebben, haar hooge en leege Heerlijkheden tot Gieſſen, ſoo dat van d'Ambachts-heeren in Alblaſſer-waard, den Dijk die daar af aan hen gekomen was, aangenomen hebben te dijken en maken. Soo geeft hy die ſelve Heeren en Ambachts-heeren de voorſz. goederen van Gieſſen, namelijk Alblas, Alblaſſerdam, Gieſſendam, en Molenaars-graaf, met Thijnſen, Tienden, Veeren, Viſſeryen, van ouds die van Gieſſen hebbende, en die Heer *Ian van Arkel* te hebben plach, en ſoo ſy den Dijk niet houden konden of wouden, ſoo mogen ſy die heerlijkheyden en dijk weer overgeven, midts houdende haar hebbende of krijgende goederen, altijd onbelaſt van de voorſz. Dijk. Gegeven in den Haagh, op *S. Iacobs-dagh* den 25. van Hoy-maant 1413.

Hertogh *Willem* voornoemt, ſeyd om den Alblaſſerwaard beter te dijken en verſekeren, Dat niemand tegen den Dijk-graaf meer verbeuren ſal dan 10. pond, maar die op den hoogen Heemraad, of op haren eed ſpraak, verbeurde tegen elken Heem-raad 2. pond, en tegen hem ſoo veel als tegen al de Heemraden, en niemand daar af te panden hy en zy met recht verwonnen, en van geenen koſt te gelden ten waar hy in Dijk-geleyde vochte, dat ſtaat tot Heemraads goet-dunkken volgens d'Hant-veſt: leyd de Dijk-graaf geen geld uyt, hy ſal daar niet af heffen maar d'Ambachts-heeren ſullen 't houden, voort alles anders in de oude Hant-veſten begrepen. Gegeven in den Haagh den 26. van Hoymaant 1413.

Op *S. Mertens-avond* deden de Suſteren van *S. Agnieten*-Klooſter tot
* Profeſſie. Gorinchem hare * opentlijke Belijdingh, welk Klooſter 1401. geſticht was, 1404. den derden regel van *S. Franciſcus* ontfangen had, 1407. de Kappel gewijd was, en de Suſteren 1412. beſloten wierden. D'eerſte

* Va-

Digitized by Google

* Vader (van Heer *Ian* geſtelt noch levende) was Heer *Herber Ianſz.* diende 40. jaren. Den 2. was Heer *Aarnd Ianſz.* 10. jaren toens trok hy met 25. Susteren t'Arkel aan den Dam, ontrent de Linge, daar de Koninghlijke Burght van Arkel geſtaan had, ſtichte 't Kloosſter te Marien-hage, ſat daar 11. jaren, de huyſen van Heer *Ian Gerardijn*, aan de ſtraat achter de Kerk, en van *Breunis Wouters*, Heer van Breunis of leeg-Blokland, met ſtal en erve, ontrent de Merkt ſtaande, wierden door hun verval aan 't voorſz. *Agnieten*-Kloosſter gegeven. * Pater.

Schepenen, *Goosſwijn Egenſz. Claas Knobbout*, *Rutger vander Haar Ianſz. Henrik d'Haan*, *Ian Ian Nendenſz.* 1414.

Aard Kemp zeyd, uyt de Cronijk van *Engerand van Monſtrelet*, Edelman van Kamerik, dat in dit jaar Jonkker *Willem van Arkel*, en den Baander-heer van Sevenbergen, mette Geſanten van Hertogh *Willem van Beyeren*, mede waren tot Aken, op de Krooningh van *Sigiſmundus*, Rooms of Duyts Keyſer, de 150. in't getal, Sone van Keyſer *Kaarl* de 4. en Broeder van *Wenceſlaus* den af-geſetten Keyſer, was ook Koningh van Hongaryen en Bohemen, de nieuwe Keyſer-Cronijk * ſeyd dat hy in 't jaar 1415. gekroont werd, 't welk bey waar kan weſen de reyſ' 1414. de Krooningh 1415. *Sigiſmundus* was daar * met 10000. peerden. Cron. Engerand Monſtrelet. Keyſerb. Hubert Goltz. * Georg. Chanler, nieuwe Keyſer-Cronijk, pag. 291.

Dewijle Jonkker *Willem van Arkel* in dienſt van Heer *Dirk van Meurs*, Eerſt-Biſſchop van Keulen is geweeſt, ſoo dient verhaalt om wat ſaak. In dit jaar 1414. Heer *Fredrik van Sarweerden*, Aartz-Biſſchop tot Keulen, ſiek zijnde, had Heer *Dirk van Meurs*, Prooſt tot Bon, ſijn Susters Soon, by voor-raat doen beſetten al de ſterkten des Biſdoms als ſijn toekomende navolger, doende byna alle ſijn hooge Amptenaars ſweyren hem daar voor te kennen en aan te nemen. De * Kerk-heeren ſteunende op haar Keur-recht, verkieſen den Graaf van Ravenſbergh, Soon van Hertogh *Willem van den Berg*, ſoekende hem by nacht te doen inſluypen. *Meurs* verlies met ſijn Ooms nagelaten ſchatten, (die op den 9. April 1414. overleden was, 44. jaar loflijk gediend hebbende) beſoldight veel Edele machtige Mannen: Inſonder den moedigen Jonkker *Willem van Arkel*, Hertogh *Reynold van Gelders* Suſter Soon, die hy bevel gaf te Duytz tegen over Keulen, daar hy groote ſchade aan de Stadt dede, tot dat na eenige handelingh den twiſt gepeyſt is, ſulks dat den Keurlingh Ravenſbergh, in plaats van de Keulſe Kerk de Suſter van *Meurs* ſoude trouwen, en alſoo behield Heer *Dirk van Meurs* 't Eerſt-Biſdom. Groot Cron. van Braband, ook Adrianus Barlandus, A. K. groot Cron. pag. 433. * Capittularen.

Schepenen, *Dirk Reynierſz. Floris Hol*, *Henrik de Haan Arendſz.* 1415.

Digitized by Google

Geerid van Beesd, Henrik van Kalkeren, Gielis van Ethen, Godert Muyl.

Den 19. van Hoy-maant deses jaars 1415. wierd aflijvigh d'Edele Jongh-vrouw *Maria van Arkel*, Dochter 's Heeren *Iohans*, de leste, en Suster van Jonkker *Willem van Arkel*, Huysvrouw van Heer *Iohan van Egmond* en Yselsteyn, wierd ter aarden besteld binnen Yselsteyn, in de hooge Kerk, in't groote Choor. Sy hadden te samen drie kinderen, als *Aarnd*, Hertogh van Gulik, Gelre, en Graaf van Zutphen, na overlijden van Hertogh *Reynold*, sijn Moeders Oom, te voren door't afsterven van Heer *Ian* en *Willem* voornoemt, sijn Groot-vader en Oom zijnde Heer van Leerdam, Schoonre-woerd, en 't Land vander Lede. *Willem* den 2. Soon, wierd eerst na Jonkker *Willem* sijn Ooms dood, Heer van Yselsteyn, Baar, Nergenaa, en de halve Stadt en Land van Mechelen, maar dit leste kon hy niet berekken, want door versuym in sijn dingtaal, wierd het Hertogh *Kaarl van Bourgoenjen (de Stoute)* toegekend, doch toens *Aarnd* Hertogh van Gelder wierd, kreegh hy d'Heerlijky van Egmond, en te leen de Heerlijkheyd van Buuren, 't derde Kind (den naam my onbekend) wierd haar uyt 't lijf gesneden, en stierven bey, moeder en Kind. Desen Heer * *Ian* was de 42. Heer van Egmond, de 2. dies naams, een deftigh Krijghs-man, ten strijd trekkende, gorde een riem met silvere Bellen, daarom toegenaamd *Ian mette Bellen*, had noch buyten Echt drie kinderen *Arnold*, *Catalina*, *Iolenda*. Hy leefde tot 't jaar 1451. van dese na-saten van Egmond sal veel verhaald worden, als Spranten van *Arkel*, uyt Vrouw *Maria* voornoemt, met glantz der gekroonde Hoofden van Schotland, Vrankrijk, en Groot Britanjen, ontallijke Duytse en andere Vorsten, insonderheyd onser Gelaurierde Nederlandse Helden, *Maurits* en *Henrik Fredrik van Nassauw*.

*Cron. Eg. Anton. Hovz. pag. 64.

Hertogh *Willem van Beyeren*, mette Arkelse heersingh, ook Dalem gekregen hebbende, gund die van Tielre-weerd, by inbrek, hulp-gaten in den Dalemsen Dijk te mögen steken, Seggende, sijnen geminden Broeder Hertogh *Reynout van Gulik* en Gelre, Graaf van Zutphen, toe te laten soo 't Land van Tielre-waard water-inbraak lede, dat d'ingesetenen mogen steken hulp-gaten door den Dijk in sijn Land van Dalem, daar 't hun goet-dunkt, doch ter minster schade, midts die weder toemakende, soo den Dijk geweest is, gevende daar toe yder vry geley, uytbesondert openbare vyanden en 's lands ballingen. Gegeven in den Haagh den 14. van Oogst-maant 's jaars 1415.

Om

Digitized by Google

Om dat *Jan* Heer van Arkel, (maar geweest) sich ook liet vinden als Bloed-maagh op de begravenis ven Hertog *Antonis van Brabant*, waar uyt in't weder-keeren sijn gevangenis en klaaglijke ellende sproot, soo dient verhaald wie desen Hertogh *Antonis* was, en sijn overlijden.

Philips * *de Stoute*, Hertogh van Bourgoenjen, Graaf van Vlaanderen, 4. Soon van Koningh *Ian van Vrankrijk*, had by *Margriet*, Dochter van *Lodewijk van Male*, Graaf van Vlaanderen. Desen *Antonis*, die den 18. van Winter-maant 1406. te Leuven gehuld was, man van Koningh en Keysers af-komst en maagh-taal. Sijns *Antonis* Broeders waren Hertogh *Ian van Bourgoenjen*, Graaf van Vlaanderen, en *Philips*, Graaf van Nivers, had twee Vrouwen, liet ook na twee kinderen, *Ian*, die na hem Hertogh wierd, en *Philips*. 'T gebeurd in dit jaar 1415. andere seggen 1414. den 19. van Wijn-maant, dat d'Hertogen Bourbon, en Alonson, de Graven van Richemond, D'euvendome, Hof-meester van Vrankrijk, en andere, aan Hertogh *Antonis* schreven datse de toekomende week slagh souden leveren aan Koning *Henrik* de 5. van Engeland, hy sou hem geweerdigen te komen: Koning *Kaarl van Vrankrijk* de 6. en den Dolphijn *Kaarl* sijn Soon quamen selfs mê. *Antonis* twee dagen daar na de Brieven te Brussel ontfangen hebbende, ontbied Baronnen, Ridderen, Knechten, laat alles staan, volg' my, terstond na Vrankrijk. Den 24. hy opgeseten komt snachts ten elf uyren te Bergen in Henegouw, smorgens te Valençijn, voort te Leus in Artoys, spoed sich ten vier uyren van daar, laat te Parwijs Godts-dienst houden, in't eynd van dien, *Robijn Danker*, Bode, verwittigt hem, den slag sal noch voor den middagh geschieden. Hy gerept, twee mijlen van daar na Blangijs daar de Franzen lagen, wel tien tegen eenen Engelsen (andere seggen Tazincourt by Blangijs.) Sy hadden 10000. te peerd, soo Ridders als Edelen, ontelbaar te voet. *Henrik* had maar 1500. peerden, en 18000. Schutters te voet, want de heete siekt had hem veel volk te Haarslaar in Artoys verslonden. Hy verkleynt door sijn onmacht, bied aan in schaamt Engeland te gaan vinden, niet weer in Vrankrijk te komen, en al de gewonnen Steden over te geven *Kaarl*, of veel liever sijn gebieders, alsoo hy te simpel was, trotz op haar macht, slaan 't af: *Henrik* beveeld hem en de sijne te Gode, de verwaande Françoysen doen al haer voet-volk uyten strijd gaan, wilden alleen met haar Edelen den Engelsman bevechten, naar 't voor-spel van *Clinget* met 1200. Franze peerden, die *Henriks* Juweelen bekomen hadd', raakt men aan 't vechten, de hoovaardige Françoysen keeren den rugh, laten leggen ontzielt 4000. Edelen, daar onder Hertogh *Antonis van Brabant*, in 't Wapen

* Lehardi.

Paul. æmil. Franc. Cro. Nic. Gillis.

Digitized by Google

van *Gobblet Vosken* sijn Kamerling, (welk Wapen hy aangetrokken had
*Cron. van Braband. * midts sijn haestig rijden) zijnde gequetst in't hooft, maar de Brabandse Cronijk seyd, dat hy gevangen en gedood wierd: noch bleven daar Graaf *Philips van Nivers* sijn Broeder, de Hertogh van Baar, de Graaf van Alenson Conestabel van Vrankrijk, d'Heeren *Iohan van Baar*, *Jan van Bourbon* Proost van Parijs, *Engbert van Adingen van Croy*, *Jan van Brederoede*, *Roeland van Gruythuysen*, de Seneschal van Henegouw, de Heer van Wavere met sijn Soon, *Phlips* en *Henrik van Liedekerke*, twee schoon Ridders, d'Heeren van Rouk, *Fontenes* met sijn broeders, *Hoorn*, *Rase Johan van Huldenborgh*, *Dirk van Hoetvelde*, en andere, de Bloem van Vrankrijk, de Hertogen van Orliens, Bourbon, en andere groote wierden in Engeland gevoerd. Koningh *Henrik* verloor 300. Edelen, met den Hertogh van Jork, en Graaf van Arondel, en andere groote Heeren. Desen bloedigen slagh geschiedde op Vrydagh den 25. van Wijn-maant 1415. Sondaaghs daar aan quam Heer *Hector*, Hertogh *Antonis* Biecht-vader, 't dood Lichaam van *Antonis* halen, brengende dat tot *S. Paul*, daar't gebalsemt wierd, en op Alderheyligen-dagh te
* Processi. Doornik van den Bisschop met * omgangh in-gehaald, en 's anderdaags te Brussel in *S. Goedelen* Kerk van 's Lands Staten besichtight of 't *Antonis* ook was, bevindende ja, is de kist gesloten.

Ontrent *S. Katrijnen-dagh*, trok *Jan van Arkel*, (als een voornaamst Lid van Braband, Heer van Mechelen) op de begravingh en uytvaart van Hertogh *Antonis*, met kleyn geselschap, (heel anders als 't plach) de begraving tot Vuurne gedaan, en d'uytvaart gehouden, hy rijd weerom, komende by de Arpenbrugh op de kant van Braband. De Heeren *Gerid van Sevenbergen*, *Dirk vander Merwen*, *Phlips vander Lek*, en haar vrienden, krijgen hem bedrieghlijk gevangen, een witte huyk aangetogen, als onkenbaar, habijt der Duytser oorden, brengen hem te Sevenbergen, van daar by Hertogh *Willem* in den Haagh: bly was dien wreeden, wreveligen, weer-barstigen kop, sijn vyand soo gekneveld siende, sluyt hem in een kelder, daar na in de gevangenis-stok, bespot en versmaad van de Hoekze, die on-eerlijk met hem omsprongen, ook pijnighden, (eenen vond vol leugens en bedrogh, in 't diepste van den afgrond der helle geboren, by tyrannen op-gekoesterd, en by veel treflijke Lieden nu, Godt betert, onderhouden) hy beleed drie-maal voor den Hertogh en sijnen Raad, dat men den Hertogh gevangen sou hebben om over te leveren aan Hertogh *Reynold*, en door wien. Die van Brussel deden d'ander Brabandse steden vergaderen, soekende Heer *Jan* als haren Burger te verlossen, in haar Heerschappy gevanghen zijnde.

Maar

Digitized by Google

Maar Hertogh *Jan van Braband* wilde om Heer *Jans* wil geen oorlogh tegen Hertogh *Willem* aannemen. *Arkel* bleef in den Haagh in banden, tot dat Hertogh *Willem* met sijn Dochter Vrouw *Jacoba van Beyeren*, Bruyd van Hertogh *Jan van Tours*, 3. Sone van Koningh *Kaarl* de 6. na Vrankrijk reysde, daar sy trouwde: hy wierd korts daar na Dolphijn, maar stierf in't jaar 1417. den 4. van Gras-maant, tot Compiegne, oud 20. jaar, *Jacoba* 16. sonder kinderen, tóens na Vrankrijk trekkende, deed Hertogh *Willem* Heer *Jan* gevangen setten op 't Slot ter Gou.

Hertogh *Jan van Braband* gehuld zijnde, verfochten de drie Staten des Land, dat *Elizabeth van Luxemborgh*, Hertogh *Antonis* Wedue, een plaatz in Braband foude kiesen, om te woonen, haar beloovende 5000. Franze Kroonen 's jaars. Keyser *Sigismundus*, sond aan sijn Nicht tot troost Boden, Hertogh *Lodewijk van Brijgen en Ligrutz*, Heer *Willem Hase van Waldel*, den Heer van Zelertz, en andere, die ook Hertogh *Jan*, en de Staten bedankten van *Elizabeths* goed onderhoud. Maar de Staten, haar daar na een seker getal van personen willende stellen, trok sy gestoort na haar Hertoghdom Luxemborgh. *Sigismundus* vergramd af-komende, tot Luyk, heeft Hertogh *Jan van Braband* aan den Keyser te Luyk gesonden, om sijn onschuld te doen, den Doorluchtigen Jonkker *Willem van Arkel*, Heer van Born en Zitterd, met Heer *Thomas van Diest*, sijn Neven, Heer *Jan Roetzelaar* en *Vorselaar*, Drossard van Braband, en andere, die den Keyser te vreden stelden, en peys maakten.

Sedert 't Land van Arkel en de Stadt Gorinchem vereenight is geweest onder Holland, * is daar altijd een Hooft-* Amptenaar gestelt die Drossard van Gorinchem genoemd werd, en aldaar sijn wooningh heeft: voorgaande zijnder geen geweest, gelijk in dese Jaar-aantekeningen te sien is. D'eerste die dit heerlijk Ampt bediende, (te recht heerlijk, als hebbende de verkiesingh van Burgermeesters, Schepenen, en van meest alle Amptenaars, welk anderer Steden Hooft- Amptenaars niet hebben, maar blijst aan des gemeen-lands-Stadthouders, als een voornaamst recht der hoogh-Overigheyd) is geweest in dit jaar 1416. 1416. * Gouth. pag. 85. * Officier.

Heer *Aarnd van Leyenburgh*, Ridder. 1. Drossard Aarnd van Leyenburgs 1. jaar.

Dese Heerlijkheyd leyd by Leuven onder Heukelem: hy was ook mede Heer van Giessen, soo hier voor in de Dijk-brieven van Hertogh *Willem van Beyeren* blijkt: word genoemd Neve van Jonkker *Willem van Arkel*, hier na 1417. als na-zaat van Heer *Dirk van Leyenburgh*, die anno 1300. leefde * selfs onder de heersingh van Hertogh *Aelbrecht van Beye-* * Gouth. pag. 134. 407.

Digitized by Google

Beyeren, Graaf van Holland, geteld onder de Hollandſe edele geboortige mannen, geſproten uyt een Jonger Soon van de Heeren van Arkel. Deſen Edelen Man van 't Arkels bloed, ſoo na geheerſt om de Stadt Gorinchem, dienvolgens van haar ſaken goede kennis konnende hebben, ſchijnt door goede reden daar eerſt toe verkoren te zijn.

Schepenen, *Alard vander Haar, Herbern Claaſſz. Fredrik Janſz. Claas Willemſz. Henrik van Kalkeren, Floris Tielmanſz. Rutger vander Haar Janſz.*

In dit jaar 1416. ſtierf *Mechtelt*, Meeſter *Willems* Dochter, d'eerſte Moeder op't Suſterhuys, in haar plaatz quam *Lijſbeth Henrix* de tweede Moeder.

D'Heer *Aernd van Leyenburgh*, Droſſard, met den Gerechte, oud en nieuw, (weſende toens des Stadts-Raad) zijn overdragen, dat men over dwars-nacht, dat is dagelijks recht doen ſal, op alle verteyringen in herbergen gedaan, gelijk men van verdient loon placht te doen. Dit 's 't eerſte werk dat ik van de Droſſarden vind, heb ook tot noch geen Burgermeeſters weten te gedenkken, hoewelder ongetwijffelt geweeſt zijn.

Alſoo twiſt ontſtaan was tuſſchen Arkel en Vianen, om t'onrecht water te leyden, is daar van gemaakt dit verdragh:

Willem, Hertogh van Beyeren, Graaf van Holland, &c. want geſchil op-geſtaen is tuſſen ons Land van Arkel aan d'een, en Vianen aen d'ander zy, om onrecht water dat ſy op 't Land van Arkel brengen wouden, hebben wy een ſcheydingh daar op geraamd, 't Land van Arkel ſal den Zee overdammen tegen den Botter-ſloot, achter Nieuwer-lander Kerk aan den Schenkkel, 't heuren oirboir, en daar mê keeren, 't water, komende uyt 't Land van Hageſteyn, Vianen, en Kuylenburgh, willen die Landen een Sluys leggen, t'Arkel in den Dam, ſy mogen dien Dam deurſteken, en leyden haar waterſchap volgens haar oude Hant-veſten, Quakernaak ſal 't water keeren op den wegh, tuſſen Ny-lander Kerk en de Weverwijkſe meulen, en maken die Kaden ſoo hoogh en breed, dat die landen aan beyden zyden d'een van d'ander niet beſchadigt worden, die van't Land van Arkel ſullen voort haar kaden maken van de Weverwijkſe meulen totte kade en weg toe, die aan de middellooſe, leyd hoog en breed als voren, ook den Schenkkel van de Ny-lander-Kerk totten Botter-ſlootſen dam toe. Deſe kaden ſullen ſchouwen de Heem-raden van Ny-land, Leder-broek, Reyers-koop, en Quakernaak, waren eenige deſer Heem-raden onwillig, de Schout van eenige deſer Ambachten

Digitized by Google

ten magh't met twee Heem-raden of meer doen, wilden deſe vier Ambachten weer een Sluys aan de Lek by Koſt-verlooren in heuren ouden water-gangh hebben, ſy mogen de kaden weer deur-ſteken, en reyden heuren ouden water-gangh, ook, volgens heur Hant-veſten. Deſe kaden en water-keeringh ſullen de Heem-raden keuren opleggen, binnen 8. dagen na 't maken deſes Briefs, die ſal men voort maken, dat 't Land niet beſchadight word. Staak yemand deeſ kaden deur, ten ware by ons de Heer van Vianen, of Geſworens aan beyden zyden, die ſou men rechten dat ſich een ander hoede, behoudens voorgaande Brieven, die blijven in kracht, 't navolgend geſchil houden wy tot onſen verklaren. Gegeven den 16. van Bloeymaant 1416. en ſtaat in de Boek-kamer van Holland * Boek getekent B. A. en * aantekening getal 203. beruſtende 't ſelve Boek onder de letter R.

* Regiſter-kamer.
* Memoriaal.

Nu wierd ook gemaakt eenen Brief van't * gront-veſt van de Dijkagie van Dalem.

* Fundament.

Willem, by der gratie Godts Paltz-graaf op den Rijn, Hertogh van Beyeren, Graaf van Henegouw, Holland, Zeeland, Heer van Vrieſland, maken yder kenlijk, Dat wy overdragen zijn met Hertog *Reynold*, dat wy Dalem ſullen doen dijken, dien Dijk ſal aangaan daar *Reynolds* ſchou af-gaat aan't neder-eynd van Vuurn op de Waal, voort neerwaart daar't Dalemſe Veer plach te leggen. Sal breed weſen 28. voeten ongehouwender eyrde, leyde men nu of namaals eenige inlagen, die ſal men aanſtorten 80. voet breed, boven 28. voet breed, vierkant, piekwijs, loopender eerden buyten en binnen, quaam deſen dijk t'eeniger tijd op een ſchoor te leggen, ſal men ſoo verr' 't ſchoor gaat doen maken 35. voet breed, boven vierkant, loopender eerden buyten wel getuynd, en geruwaard, ſoo den Heem-raad keurt, binnen aan dien ſchoor-dijk eenen berm 10. voet breed, loopender eerden, in vier voet hoogh, na den binnen kant. En van't Dalenſe Veer opwaart de Lingen langhs, totter Heerlijkheyd van Heukelem toe, ſal den Dijk breed weſen boven 20. voet ongehouwender eerden. Al deez' Dijken ſal men maken 4. voet hoogh, boven 't hooghſte water dat in 4. jaren geweeſt heeft. Deez' Dijken op de ſchoren, en van de ſchoren ſal men niet verminderen, maar vermeerderen, of wy willen oorloovende daarom aan Hertogh *Reynout*, ſoo t'eenigen tijd den Dijk in-braak in ſijn Land van Tiel-rewaard, dat d'ingeſetenen van dien hulp-gaten mogen ſteken door den Dijk in ons Land van Dalem, ter minſter ſchade, ſonder yet te verbeu-

ren,

Digitized by Google

ren, en den deurgeſteken en ingebroken Dijk ſullen ſy weder maken, gelijk ſijnen Briefinhoud, die wy daar van hebben. Gevende om dat te doen vry geley aan al ſijn onderſaten die onſe vyanden of ballingen niet en zijn, beloovende dit alles ter goeder trouwen t'onderhouden. Gegeven in den Hage op *S. Jacobs-avond* den 24. van Hoy-maant 1416. Geſchreven in't Boek, getekent *Privilegia I. blat 24.*

Op deſen Brief heeft Hertog *Reynold* een belooftenis Brief gegeven, hier voren vermeld, van deſen inhoud:

Wy *Reynol*, vander genaden Godts Hertogh van Gulik en Gelre, Graaf van Zutphen, kennen met deſen Brief, dat wy overdraghen zijn met onſe Raden, Ridderen en Knechten van Tiel-re-weerd, met Hertogh *Willem van Beyeren*, Grave van Holland, &c. Dat wy onſen Dijk op de Waal, van Haaften neerwaard, ſoo verre ons ſchouw gaat, ſullen keuren en maken daar hy van't ſchoor leyd 28. voet breed, boven vierkant ongehoudens eerden, en op 't ſchoor 35. voet breed, als voren, buyten wel getuynd en geruwaerd, ſoo den Heem-raed keurt, binnen aen den ſchoor-dijk een berm 10. voet breed, loopender eerden, en 4. voet na hoogh den binnenſten kant van den Dijk, een in-laegh dijkende die ſal men aanſtorten 80. voet breed, en boven 28. voet breed, vierkant, piekwijs loopende, buyten en binnen, alles te maken 4. voet boven 't hooghſte water dat in 4. jaren geweeſt is, en niet verminderen, maar vermeerderen, of wy willen, wy mogen by inbrek hulp-gaten ſteken in den Dijk van Dalem, ten meeſten oirboir, en minſte ſchade. Die van Tiel-re-weerd na den inbrek de hulp-gaten niet deurſtekende, ſullen de Heemraden van Dalem de weet doen aan Ampt-man of Dijkgraaf van Tiel-re-weerd, by na-latigheyd van de ſelve, mogen die van Dalem, na eenige dagen de hulp-gaten ſelfs ſteken, maar die van Tiel-re-weerd moeten die weer toe-maken, ſoo hoogh en breed den Dijk te voren was, braak den Dalemſen Dijk van't water uyt Tiel-re-weerd komende, van ſelfs deur, eer hy deur-geſteken waar, die van Tiel-re-weerd moſten hem maken als voren, ook offer eenen Wiel in quaam, ſoo hoogh als de Keur-dijken beneden 't Gerecht van Haaften, in de voorſz. ſchouw te beginnen op 't in-gaan van Meert, ſoo vroegh als 't waters leegte lijden mocht, beloovende dit alle na te komen ter goeder trouwe.

Gegeven 't jaar 1416. op *S. Jacobs-dagh*, den 25. van Hoy-maant, d'over-ſtaande Heeren waren *Jan Schelaard van Obbendorp*, *Jan van Roſſem*,

Digitized by Google

Roſſem, *Otto van Haeſten*, Ridders, *Gijſbert Piek*, Rent-meeſter van Gelderland, en geſteld in de * Boek-kamer, in't Boek getekent *Privilegia I. ca:* Zeeland. blad 26. * Regiſter.

Hertogh *Willem van Beyeren*, hadd' niet alleen bitteren haat op Heer *Jan van Arkel*, maar ook op ſijn vrinden en magen (doch wel minſt op Jonkker *Willem*,) onder deſe gehaatte was de voornaamſte Heer *Jan van Egmond*, Man van Vrouw *Maria van Arkel. Beyeren*, 't magſchien noch wrokkende, om de woorden by Hertogh *Reynout* in't Gaſtmaal op de Velue in't jaar 1413. tegen hem geſproken, doen ſy na den koop van Gorinchem aan Holland vrinden waren geworden, namelijk, Waren wy nu niet vereenigt, Ghy waart mijn gevangen: 'twelk *Beyeren* op *Egmond* hield, om dat hy hem in den oorlog tegen Gorinchem en de Hertogh van Gelder niet gedient had. *Egmonds* vrienden ſulks verſtaande, verſochten aan Hertog *Willem* dat hy ſich ter ontſchuldiging mocht ſtellen op vry geley. *Egmond* drie-maal gedaaght, en niet gekomen, word geoordeelt, uyt verſtek van antwoord, lijf en goed verbeurt. Sijn goed wierd terſtond aangeſlagen, hy gebannen uyt al Hertogh *Willems* Landen: hy trok t'Yſelſteyn, by Heer *Willem van Yſelſteyn*, ſijn Broeder, met veel gewapent volk, wierd van Hertogh *Willem* belegert, ontrent *S. Maria Magdalenen-dagh*, in Hoy-maant, 1416. Maar Jonkker *Jacob van Gaaſbeek*, Heeren *Hubrecht van Kuylenburgh*, *Johan van Vianen*, ſijn naaſte vrinden, vreeſende ſijn bedurvenis, handelen dat *Egmond* met ſijn Broeder uyt Yſelſteyn ſouden trekken met al haar goed, en niet weer in Holland komen, ſonder verlof, mits Yſelſteyn eeuwelijk en ervelijk ontfangende voor hem en ſijn na-ſaten 2000. oude ſchilden 's jaars van Hertogh *Willem*, *Egmond* 600. Franze Kroonen jaarlijks, en Vrouw *Jolenta* ſijn Moeder 's jaars 800. Franze Kroonen, haar leven langh, by makingh van Brieven, wierd Hertogh *Willem* Heer van Yſelſteyn gehuld. Dat den haat van Hertogh *Willem* ſoo groot niet was op Jonkker *Willem van Arkel*, als Vader Heer *Jan* bleek, als *Aard Kemp* verhaald, * dat Hertogh *Willem* klagende tegen d'Heer van Adingen in Henegouw, dat hy geen Prinçen by hem had, aanſienlijk tegen andere, en Adingen ſeyde, Heer, 't is u ſchuld, De eer van Holland hebdy uyt nijt verdreven, en byſonderlijk d'Edele Mogende Heer van Arkel, die u meer Edele Vorſten en Prinçen op uwen dagh gebrocht ſou hebben, dan al de Hoekze van u Land.. Dat *Willem* daar op verſuchtende ſoude geſeyd hebben, Ik beloof u Neve, ſoo koom ik weder in Holland, ik ſal mijn Neve de Jonkker van Arkel weer in ſijn goed ſetten, en al d'ander * Pag. 434.

Digitized by Google

der Kabbeljauwze, en vereenigenſe t'ſamen in Holland.

1417. Schepenen, *Roelof Marceliſſz. Claas Knobbout*, Heer van Otteland, *Floris Hol, Peeter de Haan, Laurens Segerſz.*

Hertogh *Willem van Beyeren* ſeer gekrenkt door een loopend gat in ſijn Dgnye, wel eer van een hond gebeten, waar van't been ſeer oppuylende, alle daag' arger, en hy ſwakker wierd, begon te denkken, op 's Lands behoudenis en ſijns eenige Dochter Vrouw *Jacobs*, houwelijk, (haren eerſten man Hertogh *Jan van Tours*, Dolphijn van Vrankrijk, nu overleden zijnde.) Eerſtelijk dede hy haar aannemen by volkomen eed, voor toekomende Lands-vrouw, voort handelende aan wien men haar en't Land beſt beſteden ſou, ſeyde onder andere, had niemand meer wijſheyd dan ik, of behaegden't mijn Raden ſoo, als mijn, ik ſoud haar geven den Edelen Jonkker *Willem van Arkel*: Verwondert, verbaaſt, en ten hooghſten verſchrikt waren de Hoekze, hoorende haren geſworen vyand tot ſoodanigen ſtaat voorſlaan: dies een van haar uytbarſt in deſe woorden, O Mogende Prins, ſoo te vernederen, haar te geven u openbaar vyand, eenen ſlechten Jonkker van Arkel. Geenen ſlechten Jonkker van Arkel antwoorde Hertogh *Willem*, maar een toekomende Hertogh van Gulik en Gelre: ſwijgen en vreeſen was by de Hoekze, den Droſſard van Gorinchem *Aarnd van Leyenburgh*, mede een van de Raden in't Hoff, wierd van den Beyer heymelijk gelaſt en geſonden aan Jonkker *Willem*, om van dit huwelijk te ſpreken. Wat Hertogh *Willem* daar toe beweeghde word niet verhaald, die ſoo ſtraf was tegen ſijn vyanden, of de toekomende grootheyd van Jonkker *Willem* na *Reynoyd* ſijns Ooms dood, of vrees van oorlogh tuſſen Gelderland en Holland, ſijn Dochter noch ſoo jongh en ongetrout, en dat door dit huwelijk vrede waar, of wel wroegingh in ſijn gewiſſe van 't Land van Arkel, niet al te rechtveerdigh bekomen te hebben: welke wroegingh ſich gemeenlijk niet eer openbaart als in't ooghſchijnlijk eynd. Immers 't zy ſoo 't zy, Hertogh *Willem* verliet deſe Wereld den leſten van Bloeymaandt 1417. en wierd te Valençijn in Henegouw begraven: had behalven deſe *Jacoba* drie Baſtaard Kinderen, *Lodewijk*, *Evert*, d'eerſte Heer van Hooghtwoude, en *Beatris* Vrouw van Vliet.

Jaco-

Digitized by Google

Jacoba, Gravin van Holland, de 25. Vrouw van Arkel, of 2. onder den naam van Holland.

O Menſch vol ongeval, beladen met veel tranen,
U tegenſpoet veel meer een minder kan vermanen,
Dewijl 't Huys Beyeren met u 't gebied verlieſd,
Met Holland, Arkel, ook Bourgoenjens Heerſingh kieſd.

Jacoba, Hertogh *Willems* eenige Erf-dochter, wierd de 2. Vrouw van Arkel, 't ſelve Land onder Hollands macht gedoken, als nu den naam en glantz van Heerſchappy verloren hebbende, even-wel ſal ik op de ſtellingh van de Graven van Holland, de voort-tellingh haar, als Heeren van Arkel gedenkken, terſtond na Hertogh *Willems* overlijden wierd Heer *Jan van Arkel* van 't Slot ter Goude gebrocht op 't Slot van Sevenbergen, daar hy noch acht jaar gevangen was.

Woenſdagh na Pinxteren, vierdel-jaars * Vaſten, den ſelven dag dat Hertogh *Willem* overleed, waren tot Gorinchem vier Rijke Poorters kinderen te ſamen, en gingen 's avons in een Wijn-herberg, op den hoek van de Stoof-ſteegh aan 't Merkt-veld, (doch my onbekent wat hoek) tot eenen *Aard*, ende *Soetjen* ſijn Vrouw, (daar na woonde *Henrik Volkier*) en ſnachts tuſſen elf en twaalf uyren willende thuys gaan, na haar wooningen in de Krijt-ſtraat, komende aan 't Kerk-hof, ontrent de deur van *Bruenis Wouterſz.* (Heer van Brueniſ, of Leegh-Blokland, hoorende aan *S. Agnieten*-Klooſter) ſagen van de Zuyd-zy komen een licht als een blikſem, hoorende beſcheydelijk krijten, en ſeggen, Vermaledijd moet God zijn die my geſchapen heeft, vermaledijd zy Vader en Moeder die my gewonnen hebben, vermaledijd zy dit Land dat ik 't oyt gekent heb. Dit Kerk-hof was toens op beyde zyden afgeſcheyden met een muyr, die na afgebroken is tot wijding van de ſtraat. De vier Jongmans bleek van verbaaſdheyd, ſtaan, dorven niet een voet-ſtap voort-treden, 't blixem-licht quam meer dan te voren, 't gekrijs was weder, Vermaledijd moet zijn. Sy alle vier aan 't loopen, we'er den toe-vlucht na de herbergh, als weſende 't volk daar noch op te zijn, vreeſelijk geklopt, de dienſt-maaght laat haar haaſtigh in, ſy-lieden 't licht ſiende, vielen ſtok-ſtijf beſwijmd, Meeſter en Vrouw quamen verbaaſt voor, wekten de buyren, ſonden om d'ouders, die weenden, vreeſende ongeval, maar geen wonden aan 't lijf ſiende, deed elk de ſijnen thuys dragen, 's anderdaaghs van den ſwijm ontſprongen, elk ſeyde, Dit heb ik geſien,

* Quatertemper.

Digitized by Google

ſien, dat heb ik gehoort, als een-ſtemmigh, 't gerucht verſpreyd door heel Gorinchem, ſavonds na 8. uyren quam haaſtigh aan-rijden eenen *Jan van Beeſd*, ſeggende, Siet wakker toe, Hertogh *Willem* is voorleden mid-nacht geſtorven, tuſſen negen en tienen noch eenen Poſt en bey al voort gerend, met verſſe peerden, na Kuylenburgh, Vianen, Schoonhoven en elders, om alle beroerte, die dikwils in't ſterven van de groote Heeren opſtaat te voorkomen. Den tijd van ſijn dood en van't ſpook quam over een. Soo veel geſegh waſſer af, d'een op dit, d'ander op wat anders duydende, ook van ſijn onrechtveerdig beſit van Gorinchem en 't Land van Arkel, dat men 's anderdaaghs met de Stadt-klok alhier afklepte, dat niemand op verbeurte van lijf en goed van dit geſpook meer ſpreken ſou.

Heer *Jan van Egmond* (Weduenaar van Vrouw *Maria van Arkel*) en Heer *Willem van Yſelſteyn* ſijn Broeder, hoorende Hertogh *Willems* dood, trachten na de Stadt van Yſelſteyn, haar Vaderlijk Erve. Heer *Willem* vergadert heymelijk veel volk, komt op H. Sacraments-nacht voor Yſelſteyn, krijght een poort open, door vrinden van binnen, en bekomt de Stadt ſonder weder-ſtoot, maar 't Slot niet. Eenige Heeren met de Burgers van Utrecht en Amerſvoort beleggen in naam van Vrou *Jacoba* (die in Henegouw was) Yſelſteyn. D'Hooft-luyden waren de Heeren *Walraven van Brederoede*, en *Jan* Burgh-graaf van Mont-foord, maar eer die voort Slot quamen, hadde *Egmond* en *Yſelſteyn* dat gewonnen. Die van Utert deden grooten ernſt, om dat haar ballingen, met Heer *Hermen van Lokhoſt*, en *Jan van den Spiegel*, daar mê binnen waren: vier dagen daar na quamen de Burgers uyt al de Hollantze Steden (weynige uytgeſondert) met haar Banieren in't belegh, ook met veel volk: Heer *Johan van Beyeren*, Broeder van Hertogh *Willem*, Vrouw *Jacobs* Oom, gekoren Biſſchop van Luyk, uyt Goyland, 't belegh wiert ſcherp, maar na 14. dagen, wierd door tuſſen-ſpreken Heeren *Johans van Henſbergh* peys gemaakt, dat *Egmond* en de ſijne met al haar goed ſouden uyt-trekken. Al 't heyr komt in de Stadt. Die van Utrecht verſoeken de Stadt en 't Slot Yſelſteyn t'haren wil, dat onwijſlijk toe-geſtaan wierd. Sy terſtond op *Peeter* en *Pauwels-dagh* aan 't breken, muyren, toornen, en poorten totten grond geſlicht, verbranden d'heele Stad uytgeſeyd de Kerk en 't Klooſter. Soo vernielt bleef de Stadt leggen, tot dat ten tijde Hertogh *Kaarl van Bourgoenjen*, Graaf van Holland, datſe Heer *Fredrik van Yſelſteyn*, daar na Graaf van Buuren, weder opboude.

De huldingh van Vrouw *Jacoba* l-om gedaan zijnde, wierd ſy in hu-

we-

Digitized by Google

welijk belooft Hertogh *Jan van Braband*, Hertogh *Antonis* Soon, tot Biervlied, maar den Paus noch * de Vergadering tot Conſtans aan Bodenzee wilden't door aanſtekingh van Keyſer *Sigiſmundus*, of *Segemond*, en Hertogh *Jan van Beyeren* haar Oom niet toeſtaan, om de na-maaghſchaps wille, want haar Moeder *Margriet*, Dochter van *Phlips* * *de Stoute* Hertog van Bourgoenjen, was volle Suſter van Hertogh *Antonis* voornoemt, die ook Sone was van *Phlips de Stoute*, en Vader Hertogh *Jan*, als voren.

* 't concilie

* Lehardi.

Hertogh *Jan van Beyeren* ſiende ſijns Nicht *Jacobas* ontſtantvaſtigen handel, verlaat ſijn Biſdom van Luyk, 17. jaar dat bedient hebbende, ſtellende te Conſtans door geſanten in handen van den Paus die de vergadering (als weſende doe een ſcheuringh) daar voor kennen ſoude, en trouwde (by toelatingh) Vrouw *Elizabeth van Gorlits*, Hertogin van Lutzenburgh, Hertogh *Antonis van Brabands* Wedue, binnen Dort zijnde ſend hy brieven aan de Steden van Holland, om hem voor voogd t'ontfangen over ſijn Nicht, een jonge Wedue, niet bequaam om 't land te heerſchen. Hy wilde haar recht niet verkorten, maar voorſtaan ſoo veel hy mocht, en meer bedriegeryen onder ſchijn van oprechtigheyd, want hy had brieven van den Keyzer *Sigiſmund* verworven van den eygendom der Graafſchappen en Landen Henegouw, Holland, Zeeland, en Vrieſland, als aan 't Keyſer-rijk verſtorven door de dood van Hertogh *Willem van Beyeren*, ſonder Sonen. Onrecht, voormaals in Holland anders gebleken, dat Vrouwen de Landen erfden, te Schoonhoven op de Vergaderingh blijft men daar by: *Ian van Beyeren* toornigh keert weder na Dort ontrent *S. Victors-dagh*, den 10. van Wijn-maant, word daar, en in den Briel gehuld, doet hem noemen Graaf en Heer der voorſeyde Landen, trekt de Kabbeljauwze aan ſijn zy, word alſoo vyand van Vrouw *Iacoba*, en doetſe terſtond den oorlogh aanſeggen. Soo verr' verdrijft gierigheyd en hoogmoed alle vriend- en maagſchap. Hertogh *Ian van Beyeren* maakt ook verbond met Jonkker *Willem van Arkel*, en de twee Broeders, Heeren *Ian van Egmond*, en *Willem van Yſelſteyn*, die hem alle hulp beloofden met haar lichaam, goed en vrinden, *Beyeren* belooft hun weder in hun beroofde goederen te ſetten: bey deſe *Egmonds* waren wel gemoed. Den oudſten *Iohan* bemaagſchapt aan *Arkel*, komt met veel volk op *S. Lijſbetten-dagh*, den 21. van Slagh-maant, voor Gorinchem, leggende eenen hoop heymelijk by d'Arkel-poort, die (ſmorgens tuſſen 7. en 8. uyren) op-gedaan wordende, dringht in, vond hulp aan eenige Poorters, goet Arkels geſint, komt tot op de Kruys-ſtraat, makende groot geluyd van Trompetten, roepende, Arkel, Arkel, krijgende

Digitized by Google

gende alſoo de Stadt tot behoev' van Jonkker *Willem van Arkel*, ſijnen Swager: de goet-gunders van *Iacoba* vloden op 't Slot, dat Hertogh *Willem* haar Vader had doen maken, 't welk ſterk was, en beſettent ook dapper: korts daar na quam Jonkker *Willem van Arkel*, met den Graaf van Vernenburgh, veel Baronnen, Heeren, Ridderen, en gewapende Soldaten tot Gorinchem, ſijn Land van Arkel we'er in gebruyk nemen. Hertogh *Ian van Beyeren* komt hem tot Gorinchem beſoeken, en t'ſamen heymelijk geraad-ſlaagt hebbende, is we'er na Dort gereyſt. Jonkker *Willem* doet terſtond Vrouw *Iacob* met haar Hoekze ontſeggen, die vergadert veel Hollanders, Zeeuwen en Vrieſen, ook Utrechtſe en Amerſſoortſe. Maar ik kan niet ſien, hoe *Beverwijk* kan ſeggen * dat in dit jaar 1417. die van Dordrecht wederom haar volk geſonden hebben tegen die van Gorinchem onder de Hopluyden *Everdeyn van Genderen*, *Gillis van Nutveld*, en *Ian Gramay*, nademaal hier voor verhaald is, en beweſen kan worden, dat Hertogh *Ian van Beyeren* te Dort ſijn Hooft-plaatz had, die 't met hem, neffens Jonkker *Willem van Arkel*, tegen Vrouw *Iacoba* hielden, of 't magh zijn tegen 't Slot, dat Vrouw *Iacoba* noch had: doch wil geern onderricht zijn. 't Hoofd van Vrouw *Iacobs* heyr was Jonkker *Walraven van Brederoede*, als dan Stadthouder van Holland, Zeeland, en Vrieſland, Soon van Heer *Reynout*, de 16. Heer van Brederoede, * en van *Iolente* Dochter van den Heer van Gennep, *Walraven* na *Ian* ſijn Broeder Heer geworden zijnde, was maaghſchap aan d'*Egmonds*, als *Walraven* Heer *Reynouts* jonghſte Broeder getrouwt hebbende, gehad, Joffrouw Baarte, Heer *Aarnds* Suſter van Egmond, die Vader was van Heer *Ian van Egmond*. Al geſtoort quam *Iacoba* met haar Moeder Vrouw *Margriet van Bourgoenjen* de Merwen op na Gorinchem varen, met vliegende Vendels, afweyende Vanen en Vlaggen: Vrouw *Margriet* en haar Dochter *Iacoba* worden op 't Slot gelaten, 't ander volk braken een gat in de muur by 't Slot, quamen daar deur na de Stadt. *Arkel* had een diepe graft doen graven tuſſen hem en 't Slot, om ſich voor d'andere te bevryden, maar verſtaande dat Vrouw *Iacob* haar volk in orde ſtelde, om hem te bevechten dê d'hy van gelijken, hebbende wel 4000. vrome vechtbaar man. Ondertuſſen word *Arkel* aan d'een, *Brederoede* aan d'ander zy, Ridder geſlagen. Voor den ſtrijd had Vrouw *Iacoba* heymelijk aan *Arkel* geſonden, ſijn Neef den Ridder Heer *Aarnd van Leyenburgh*, Droſſard van Gorinchem, om hem te raden, ja te porren tot haar beyder huwelijk: maar hy op den Beyer, haar Vader te ſeer gebeten zijnde, verachtende haren hoogen ſtaat, gedenkkende aan den ſijnen, by hem te verwachten, antwoorde wel

*Beverwijk Beſchrijv. van Dordrecht 310.

* Gouth. pag. 121.

Digitized by Google

wel fierlijk, liever te ſterven, dan met haar te vereenigen, en ſond *Leyenburgh* ſoo henen. *Brederoe* met 't volk van de Hertogin vielen ſtoutelijk over de gracht ter Stadtwaard in: *Arkel* ſtond met den ſijnen tegen 't Slot in de Molen-ſtraat en Krijt-ſtraat, met ontwonden Banieren klinkkende Trompetten, en ſlaande Trommelen, viel d'overkomende Hollanders in den tocht, 't houwen, ſlaan, ſteken, roepen, krijten, ſchreeuwen gaat aan, den ſtrijd word fel. *Arkel* ſlaat ſijn vyanden meer dan 7. ſtappen te rugg'. Maar een van *Arkels* hooft-lieden Jonkker *Willem van Drenten*, hebbende met eenige van de vyanden handeling van verraad beſloten, wijkt ſonder nood, ja op den voorſz. voorſpoed, met 1500. gewapende uyten ſtrijd, ſlaat de Burg-poort op en loopt na Gelderland. De vyanden grijpen moed daar deur, ſoo dat d'Arkelſe meeſt dood-geſlagen of gevangen wierden. Onder de dooden waren d'Edele Jonkker *Willem van Arkel*, wiens Heerlijkheden, en by gevolgh Hertoghdommen Gelre, Gulik, en 't Graafſchap Zutphen, na Hertog *Reynouts* dood op Heer *Ian van Egmond*, of veel eer *Aarnout van Egmond*, Soon van hem, en *Maria van Arkel*, ſijn Vrouw. Neffens *Arkel* bleven daar die Jonkker van Peterſom, *Henrik*, die Baſtard van Arkel, Graaf *Ian van Opburgen*, Burgermeeſter van Nieumegen, Jonkker *Alard van Buuren*, *Splinter* die Baſtard van Ny-enrode, *Ott' van Gelkum*, *Ott' van Gemen*, *Ian van Herwijnen*, *Willem van Appeldoorn*, en noch wel 1000. ſoo Edel, on-edel. Daar wierden gevangen *Robbert* Grave van Vernenburgh, de Graaf van Hulbutigen, d'Heeren *Ian* en *Aarnd van Egmond*, *Henrik van Hoo-moed*, van *Millingen*, *Poeyroyen*, die Voogt van Waldorp, Ionkker van Batenburgh, Heer *Dirk van Lienden*, die Ionkker van Oorſlot, *Ian aan Oyen*, Graaf van Wingen, Heeren *Willem van Yſendoorn*, *Aarnd van Oerdingen*, en *Raſo* ſijn Broeder, (die korts daar na 't Utrecht van ſijn wonden ſtierf) Heeren *Dirk van Hemmen*, *Ian van Oerſbeek*, Ionkker *Ott' van Buuren*, *Ian van Heteren*, *Aarnd van Kraanhem*, *Aarnd van Hairlar*, Ridders, *Ott' van Vuyrn*, des Heer van Arkels Banier-drager, en wel 1000. andere. Van Vrouw *Iacobs* wegen bleven Ionkker *Walraven van Brederoede*, daar ſy hertelijk droef om was, en veel andere: dit geſchiede den eerſtē van Winter-maant 1417. *Brederoede* wierd te Vianen begraven, nalatende *Reynold* Heer van Brederoede, Heer en *Gijſbert* Dom-deken t'Utrecht, Vrouw *Iacob* hoorende Ionkker. *Willems* dood, barſt uyt met tranen, ſeggende, Ik heb gewonnen maar verlooren, betoonende ſoo haar hertelijke genegentheyd, en ſy had altijd op *Brederoede* begeert dat men doch toeſien ſoude den Ionkker van Arkel niet te verſlaan, maar gevangen te krijgen, hoopende

Digitized by Google

de hem alſoo noch t'haarder liefde en verſamingh te trekken. Met *Arkel* vergingh den rechten Stam-naam van d'oudſte Sonen geſproten, blijvende in d'Heeren van Heukelem, door afkomelingen van jonger Sonen noch leven. *Arkel* bleef langen tijd in ſijn bloed, ſlijk, en vuyligheyd, verſlagen in de Krijt-ſteegh, daar eenen ſteen tot eeuwige gedenkkenis, in't voor-gevel van een kleyn huyſken, daar na geſteld is, by mijnen tijd vernieuwt, ſoo na verhaald ſal werden. Of nu de ſelve ſteeg anders genaamt de . . . ſteegh, den naam daar van bequam, is my onbekend, want, aangaande de Krijt-ſtraat, heeft den naam al langh te voren gehad, ſoo meer-maal, (ende noch recht voort aangaan van deſen ſlagh) verhaald is. *Arkel* wierd van ſijn vyanden (nochtans met groote droefheyd, om ſijn Edele deughdelijke manieren) in ſijn Voorouders graft, onder de Tombe der Heeren van Arkel binnen Gorinchem, in de Kerk, in't L. Vrouwen Choor begraven: de 16. de deelen van ſijn Wapen zijn Arkel, Voorn, Cleef, Vernenburgh, Baar, Sicilien, Lotrijk, Vrankrijk, Gulik, Braband, Holland, Vrankrijk, Gelderland, Engeland, Mechelen, Luxenburgh. *Aard Kemp* ſteld deſe ſeſtien deelen met verwen afgebeeld, doch voeght geen ander uytleggingh daar by. Vrouw *Iacoba* dê de Stadt Gorinchem en 't Slot met veel volk beſetten, en trok ſoo na 's Graven-hage.

Hier kan ik niet na-laten te ſtellen den korten ſin, van't gene den hoogh-geleerden *Adriaan* * *de Jongh*, een licht en ſpiegel van Holland, in de voorgaande eeuwe, in ſijn Batavia van den Edeldom van 't Huys van Arkel ſchrijft.

* Iunius.

Des geſlacht van Arkels Heerſchappy (ſeyd hy) is oud, maar hoovaardigh en op-geblaſen, gelegen in't Graafſchap Teyſterbant, tuſſen Lek en Waal, gedeylt door de Linge, een trage ſtroom (ſoo 't niet beter een verlaat uyt de Lek genoemt magh werden) die voor-by Gorinchem loopende, (dits miſverſtandt, want ſy loopter deur) ſich met de Merove (nu Merwe) vermenght. In deſe zijn geweeſt meer Stedekens, want beneffens Gorinchem mê getelt worden Leerdam, Aſperen, Heukelem, Haaſtrecht, Gaſpoir, Everſteyn, en Hageſteyn, van de welke ſommige nu zijn als overblijſſels van Kaſteelen, en ſommige maar ſteenhoopen. Maar 't zy dat overmits d'onverdraaghlijke pracht aller Prinçen voorſtel is geweeſt, om de groote Heerſchappy van dien huyſe uyt te wiſſen, als om te bluſſen den gemeynen brand, of door voor-beſchikking, den Raad der genen plagh verdorven te werden, welke daar in behagen hebben, dat den ſtand en Heerſchappy verandert en te niet gedaan word. Soo is 't nochtans kenlijk, dat verſcheyden Prinçen op

eene

Digitized by Google

eenen tijd de Arkelſe Heerſchappy hebben aangetaſt, en in verſcheyden ſtukken gerukt, als eertijds de *Menades Panthey* leden ſcheurden. Want *Frederik van Blankkenheym* Biſſchop van Utrecht, nam Gaſpoirn in met Hageſteyn en Everſteyn, en tot den grond uytgeroeyd, de Heer van Vianen won Ryneſteyn: *Arnold*, Hertog van Gelderland heeft Leerdam met Steen-voorde beſeten. Haaſtrecht, na by der Gou, heeft *Aelbrecht* Hertogh van Beyeren, Graaf van Holland, in-genomen, en na 't recht des oorlogs behouden. Daar na ook Gorinchem, met 't Kaſteel en 't heel gebied, van *Johan* den leſten Heer van ſoo machtigen Heer gekocht voor twee hondert duyſent gulden, met toeſtaan van den Sone wederzijds. (Siet hoe deſen geleerden Man van ſoo çierlijken ſtijl noch dwaald, Hertogh *Willem* kocht de Heerlijkheyd, niet Hertogh *Aelbrecht*.) Welke voorwaarden den Soon (hy meent Jonkker *Willem*) daar na als ſijn Vader overleden (we'er eenen mis-ſlagh, gevangen) was, van onwaarden gehouden en gebroken heeft, met geweld Gorinchem innemende. *Iacoba* dit geweld wrekende neemt Gorinchem weder in, doende met hare gerechtige gramſchap wraak, over 't bloed des trouloſen Bond-brekers. Vuyr en vlam braakt deſen deſtigen man tegen onſen Jonkker *Willem*, die nochtans van Hertog *Willem* ſoo verongelijkt was als voren verhaalt is, meer geloof ik door quaad onderricht, als uyt haat. Dit is 't eynd geweeſt, ſeyd hy, van 't ſeer machtigh, en Doorluchtig geſlacht, wiens verſcheyden beſittingen in Braband, Limburg, Utrecht, en Baar, in Holland, Zeeland, Gelderland: Indien ik 't wilde vertellen, 't ſou den Lezer verdrietigh vallen.

Voorwaar de Cronijken ſchrijven deſen geſlachte toe, ſeer groote en nijdigheyd-barende Rijkdommen, door de welke haar gemoederen opgeblaſen geworden zijnde, van de hoogſte trap haarder glorie tot de meeſte nedrigheyd, als van boven neder-geworpen zijn geworden. Want ik vind dat de Rekening genomē zijnde uyt het Reken-boek, uytgemaakt heeft 33000. Angelotten 'sjaars inkomſtē, beloopende over de hondert duyſent Carolus guldens. Den oorſprong deſes geſlachts word gerekent van ſommige geleerde (bequaam zijnde om yemant d'oorē te vullen) tot de Troyanen, mede-geſellē vandē verſierden *Françion*. Eertijds bevind ik dat ſy genoemt zijn Heeren vander Toornen, van haarlieder Wapen en Schild, zijnde twee roode Toornen, 't welk verworpen hebbende, deylden ſy haren Schild met vierkante uytſteekſkens, op de welke men even als op trappen ſoude mogen klimmen, van tweederley verwe zijnde. Ontrent de tijden van *Pippijn van Vrankrijk*, geſproten van *Kaarl Martel*, heeft eenen van deſen geſlacht, door leydingh van

Digitized by Google

een Swaan, die voor hem ſwom, en gevolght zijnde (ſeyd men) dat hy ter dier plaatſe, ruſte van ſijn lange doolingh genomen heeft, en aldaar een Dorp, of Caſtra Herculana, dat is een leger *Herculis* getimmert heeft, tot gedenkkenis ſijns Voor-vaders *Herculis Alemanici*.

* Hovz. Cron. Eg. pag. 68.

Heer *Jan van Egmond*, * die mê in den ſlagh te Gorinchem gevangen was, wierd t'Utrecht gebrocht, maar als ſy ſijn wonderlijke beleefdheyd wel doorſien hadden, hebben ſy hem weder met grooter eeren t'Egmond doen brengen.

1418. Schepenen, *Dirk Reynierſz. Willem Segerſz. Ian van Dalem Roeloffſz. Rutger vander Haar, Ian Ian Neydenſz.*

Ten tijde van Vrouw *Iacoba* is gemaakt een Raminghaangaande den Stapel van Dordrecht, doch overmits die ſonder dagh of jaar is, ſoo ſtel ik die alhier, van deſen inhoud in't kort:

Een Ramingh tuſſen mijn Gen: Vrouwe (*Jacoba*) om een goede gevoeghlijkheyt te maken tuſſen de Steden van Holland, en de Stadt Dordrecht, voor tien jaren, mits blijvende yder by ſijn Hant-veſten.

1. Wie uyt Holland of Zeeland die Merwe of Lek *neer-waard* komt, (meene dat het moet zijn *op waard* komt, om dat Dort naaſt Gorinchem d'opperſte Stadt van Holland, op de Merwe is) en Pel-goed heeft geladen, Als Wijn, Kooren, Zaat, Zout, Weet, Kanthout, ongetimmert hout, Leyen, Molen-ſteenen, Yſer, Staal, Kooper, Hars, Glas, Lood, (dit zijn nochtans Waren die van boven komen) die moet verſtapelen, ſonder tegen-weer.

2. Van beneden opwaard, ſal men geen goed voeren, Kooren, Zout, noch Zaat.

3. Wie uyt eenige Steden van Holland of Zeeland Bier op-waarts voerd, die magh weder Koorn van boven ne'er brengen, ſonder te Dort te verſtapelen, dies moſt 't goed daar een-eetmaal blijven leggen, ten waar men't eer verkocht.

4. Yegelijk magh alle vruchten op ſijnen Akker gewaſſen in Holland of Zeeland voeren, en verkoopen t'ſijnen ſchoonſten, ſonder te Dort te verſtapelen.

5. Die van Gorinchem en 't Land van Arkel, mogen ook alle Koorn op haren Akker in Holland gewaſſen, voeren voorby Dort, ſonder verſtapelen, ook van gelijken de Hollanders, de vruchten die ſy ſelver in Holland teelen.

6. Wat goeden die van Gorinchem en Schoonhoven, in de ſelve Steden verkoopen willen, die mogen ſy van beneden op-waard brengen,

tot

Digitized by Google

tot haar maal-ſtê, ſonder te Dort te verſtapelen, mits dat niemand eenigh Zout de Lek of Merwe op, buyten Holland voeren ſal, (dan achtalf mudde) ſonder verſtapelen.

7. Deſgelijks mogen doen die van Heuſden.

10. Wie d'Yſſel uyt en in willen varen met eenige goeden, behoeven te Dort niet te verſtapelen, des ſal men geen zout uyt Holland voeren behalven achtalf mudd', uyt-geſeyd dat men op, door der Goude voerd, of Ooſt-waard over die zoute Zee.

11. Hollanders of Zeelanders ſchepen de Maaſ' inkomende, mogen elk tot haar maal-ſtê (woon-plaatz) varen, ſonder te Dort aan te komen.

12. Alle Koggen, Hulken, Kraygers, en Evers, tot 60. laſt groot of daar beneden, luyden toebehoorende, die uyter Zee de Maaſ' inkomen, ſullen voor Dort loſſen en we'er laden, indien ſy willen.

13. Wat Koorn of Wijn, door de Sluys van Gildenburgh, (de vaart van Utrecht) komt, ſal men verſtapelen.

14. De Poorters van Dort ſullen den Stapel houden, als alle Hollanders, ſonder bedrogh, en vielen ſy daar af in gebreke, d'ander Steden waren ook ongehouden totten Stapel.

In eenige punten gebrek vallende, ſoude ſtaan tot ſulken boete als men daar op ſtellen ſoude.

Alſoo de Paus *Martinus* de 5. te voren genoemt *Otto Columna*, een Romeyn, op den 22. van Slagh-maant des voorleden jaars 1417. hadd' verlof gegeven tot het huwelijk tuſſen Vrouw *Jacoba* en Hertogh *Ian van Braband* haren Neve, en de Bulle aan Hertogh *Ian* geſonden had. Soo ſchikte Hertogh *Ian* de ſelve door Graaf *Engbert van Naſſou*, Heer vander Lek, en Breda, en Heer *Henrik van Bergen op Zoom*, aan *Iacoba* in den Hage, op den 23. van Lou-maant 1418. op den 8. Meert, quam Hertogh *Ian* ſelf aldaar, en trouwde Vrouw *Iacoba* op den 4. van Grasmaant, den Bruydegom oud 16. en de Bruyd 17. jaren, wordende neffens haar andere Landen ook alſoo Heer van Arkel, en tuſſen hem, en Hertog *Jan van Beyeren*, die Dordrecht en den Briel beſat, is een groot oorlogh op-geſtaan. Hertogh *Jan van Braband* belegerde Dort aan de Weſt- en Zuyd-zyde, in den grooten Waard, (zijnde doe noch al ſchoon Land, maar korts daar na, als 1421. meeſt eenen diepen water-poel wordende) makende een ſterk Blokhuys * in een Dorp genaamt de Mye, (om dat het een Mijl van de Stadt leyd, ſoo *Suffrid Petri* ſchrijft.) Vrouw *Iacoba* lag met haar Hollanders over de Rivier, in Papendrecht op

* Beverw. beſchrijv. van Dort. pag. 311.

Digitized by Google

op den Dijk. De Merwe wierd toe-gepaalt: daar quam onwilligheyd onder de bewaarders, eyndelijk 't leger wierd ten deel op-geſlagen, en Heer *Aarnd van Leyenburgh*, Droſſard van Gorinchem, gevangen, al haar ſchepen en koſtelijkheyd wierd binnen Dort gebrocht: 't welk *Beverwijk* breeder verhaald.

1419. Deſes jaars Schepenen waren *Sander Peterſz. Adriaan Nykaards, Laurens Zegerſz. Floris Hol.*

Den 19. van Zull' deſes jaars 1419. wierd vrede gemaakt tuſſen Vrou *Iacoba* ter eenre, en Hertogh *Ian van Beyeren* haar Oom, ter andere zyden, binnen Workom, Stedeken een half uyr boven Gorinchem, aan de kant van de Maaſ', die daar beneven, tuſſen 't Kaſteel Loeveſteyn in de Waal komt, en voorts de Merwe genoemt word. Met *Iacoba*, Hertogh *Ian van Braband*, haren Man, en Vrouw *Margriet* haar Moeder, quamen daar ook Grave *Philips van Charloys*, (daar na geheeten Hertogh *Phlips van Bourgoenjen*, de goede) eenige Soon van Hertogh *Ian van Bourgoenjen*, Graaf van Vlaanderen, Heer *Lodewijk van Lutzenburgh*, Biſſchop van Terwaan', Heer *Peter van Lutzenburgh*, Grave van Converſant, Brienne, en Adingen. Van Hertogh *Ian van Beyerens* wegen waren een groot Baron uyt Beyeren, met Heer *Geerid Boel van Heemſkerk* Ridder, d'Heer van Milledonk, Heer *Henrik van Ridders*, met veel andere. Hy was daar ook ſelver. En om dat deſen handel geſchied is, ſoo na by Gorinchem, dat die ook Gorinchem en 't Land van Arkel mê aan-treft, ſoo luſt het my te verhalen alle de Heeren en Edelen die daar tegenwoordigh waren, doch ſonder onderſcheyd van welkers zy die quamen, om kortheyds den naam *Heer* eens voor al gebruykende, en daar die ophoud te ſtellen tot een onderſcheyd, *voords*, met groote verwonderingh hoe in ſulken kleynen Stedeken, ſoo veel Edelen met hun gevolgh konden huys-veſtingh bekomen, ongetwijffelt Gorinchem heeft van dien geherbergt. Deſe waren dan d'*Heeren*, Grave van Hennenbergh, Grave van Seyn, Land-graaf van Luchtenburgh, Burgh-graaf van Leyden, Burgh-graaf van Montfoord, d'*Heeren* van Egmond, Vianen, *Daniel vander Merwede, Naaldwijk, Haam-ſtede, Huyg van Heenvliet, Florens van Borſſele, Dirk van Waſſenaar, Henrik vander Lek, Ian van Vianen, Collard van Borſſele, Arend van Vu-voorde, Ian van Heem-ſtede, Collard van Remmerſwaal, Ian van Drongelen, Herbaern van Yſſelſteyn, Ian van Heen-vliet, Arend van Moer-mond, Wouter van Mijnden, Gerid van Heemſkerk, Lodewijk vander Maal-ſtede, Floris van Alkemade, Dirk van Poel-geeſt, Ian van Reneſ'. Voorts Allard van Arnemuyden, Gillis van Kralingen, Ian van Heen-vliet, Claas van Borſſelen,*

Digitized by Google

len, Adriaan van Cruningen, Wolfard vander Maal-ſtede, Pieter van Schengen, Phlips van Spangen, Dirk van Egmond, Ian van Abben-bronk, Willem van Egmond, Geerid van Egmond, Ian van Heem-ſtede, Baertout van Aſſendelft, Floris van den Abeel, Wouter van Mateneſſ', Herbern van Brakel, Ian van Haam-ſtede, Daniel van den Poel, Vrederijk van Zevender, Govert van Stapel, Geerid van Vliet, Olivier vander Maal-ſtede, Ian van Borſſele, Floris vander Maal-ſtede, Ian van Roſendaal, Ian van Stapel, Gillis van Schengen, Dirk de Boel, Willem van Drijmmelen, Arendt van Gieſſen, Bouwen van Baarſdorp, Dirk vander Lek, Ian van Kroonen-burg, Ian van Haam-ſtede, Heer van Montigry, *Ian van Reneſſ', Wilkem van Haam-ſtede, Ot van Nyenroede, Phlips van Borſſele, Aelberd van Egmond, Geerid van Eemſkerke, Ian van Bloys, Ian van Maal-ſtede, Giſeken van Diepenburgh, Ian van Ryſoord, Ian van Alphen.* De na-volgende waren meeſt Waalen. De Seneſchal van Henegouw, van't geſlacht van Werchijn. D'Heeren van Ligne, Hameyde, *Anſenu van Traſignies, Kenoyt, Dirk van Walcourt, Ian van Floyon.* Voorts, *Drovaard van Havrech, Chriſtoffel van Vertaing, Ian van Pottelles, Ian van Colonne, Ian van Honcourt, Ian van Hourdayn, Guy van Monceaux, Ian van Andrigryes, Iacob van Sart, Ian van Maſtaing, Ian vander Folye, Fierebras van Vertaing, Arend vander Hamayde, Daniel Vilain, Gerid van Maldegen, Ian van Dieſt, Ian van Kockegem, Ian van Heynſbeek, Pelgrim van Letten, Lambert van Tempel, Everaard van Wiſſchel, Herman van Rekle, Everaard Sadelborger,* Heer *Ian van Peterſheyn.* Daar wierd beſloten, en be-eedight, Dat Hertog *Ian van Beyeren* ſou behouwen Dordrecht met al d'onderhoorende plaatſen, Gorinchem en 't Land van Arkel, Leerdam, met d'Heerlijkheyd vander Lede, en Schoonrewoerd, den Briel met 't Land van Voorn, Rotterdam, Stadt en Heerlijky Woerden, eeuwigh en ervelijk, doch te leen houdende van Hertog *Ian van Braband* en ſijn Vrou *Iacoba*, en *Iacoba* overlijdende ſonder kinderen, ſou Hertogh *Ian van Brabrand*, Henegouw, Holland, Zeeland, en Vrieſland, aan Hertogh *Ian van Beyeren* over-geven. *Beyeren* ſou noch binnen twee jaren ontfangen hondert duyſent Engelſe Nobelen, ook drie jaar langh weſen Stadthouder van Holland, Zeeland, en Vrieſland, en alle Ampten, Bailliuſchappen, Schout-Ampten, Schependommen der Steden, ſetten, d'een helft uyt ſijnen, d'ander uyt ſijnre Nichts *Iacoba* naam, na ſijn believen. In deſen peys worden mede verſoent die van Utrecht en Amerſfoord, ſulks dat men haar Burgers noch goederen in Holland noch Zeeland niet beſetten mocht. Doch Heer *Ian van Egmond*, en ſijn Broeder Heer *Willem van Yſelſteyn* waren in dit leſte punt niet geroert, maar bleven

Digitized by Google

ven vyanden van Utrecht en Amerſfoord. Aldus wierd Hertogh *Jan van Beyeren* tot Gorinchem voor een Heer der ſelver Stadt ende Land van Arkel gehuld. Hier uyt en uyt navolgende verhalingen kan blijken dat hoewel Gorinchem en 't Land van Arkel was vervallen onder Hollands dienſtbaarheyd, en Hertogh *Willem*, *Arkels* heftighſte vyand, ſweette om d'achtbaarheyd deſſelfs te vernielen, den naam uyt te royen, en de gedachtenis te verdelgen, blijk de vermorſeling van 't Keyzerlijk Burgh, dat waardigh juweel, dat even-wel dien heerlijken naam *Arkel* noch bleef glinſteren, met eenige vonkken van ſijn voorgaande blinkkende vlammen, als werdende nu en namaals in 't byſonder aan eygen Heeren uytgegeven met den naam van *Arkel*. Bemerkt ook den ydelen waan der opgeblaſen menſchen, gelijk een water-blaas uyt een pijp hoogh op-vliegende, terſtond daald en verdwijnt. Soo ook Hertogh *Willem* hoogh opſtijgende door *Arkels* val, daald korts daar na in den gewoonlijken ſchuyl-hoek der aarden.

Hertogh *Jan van Beyeren*, de 26. Heer van Arkel, of 3. onder den naam van Holland.

Dwaald Arkel, dwaald nu vry als Weeſkind ſonder Vooghden,
U Vaders zijn nu dood die uwen naams verhooghden:
Een die noch leeft zit vaſt, en anders iſſer geen,
Hy is u Vader voogd, (doch eens geweeſt) alleen.
Dwaald Arkel, dwaald nu vry, en wind nu ander Heeren,
Na Beyer, Lutzenburgh, Bourgoenjen dan We'er eeren,
Na Gaaſbeek metten naam, van Charloys metter daad,
Dees handelingh alt'ſaam op Hollands eer-naam ſlaat.
Dwaald Arkel, dwaald nu vry, al moet g'u Heeren derven,
Haer Naem, haer Faem ſal noyt in 's volliks mond verſterven.

HEer *Jan van Egmond*, (welkers, als mê ſijner nakomelingen handel uyten Huyſe van Arkel, van Vrouw *Maria* geſproten, hier over al in-gelijſt word) en ſijn Broeder Jonkker *Willem van Yſelſteyn*, vyanden van Utrecht gebleven, namen ontrent Krimpen aan de Lek, uyt de ſchepen van Braband en Vlaanderen komende, de goed'rē van Utrecht en Amerſvoord, ſonkken haar ſchepen, en namen 't volk gevangen, daar tegen verbranden die van Utert, het nieuw herſteld huys van Yſelſteyn. Voort rees den oorlogh tuſſchen 't Sticht en Holland, daar hem Hertog

Rey-

Digitized by Google

Reynold van Gelre ook tegen den Biſſchop voegde, en van gelijken Hertogh *Adolf van den Bergh*, Heer *Dirk van Meurs*, Biſſchop van Keulen, Graaf *Vrederik van Meurs* ſijn Broeder, *Otto* Biſſchop van Trier, de Biſſchip van Munſter, Heer *Hubert van Kuylenburgh*, en daar na 's jaars 1420. ook Heer *Jacob van Gaaſbaak*, Heer van Wijk, Abkou, Putten, en Strenen.

Schepenen, *Floris Hol, Sander Peterſz. Henrik Knobbout van Os, Henrik de Haen, Laurens Segerſz.* 1420.

Biſſchop *Vrederik van Blankkenheym*, hebbende in de Velue eenige Dorpen verbrand, komt Heer *Jan van Egmond* uyt den naam van den Hertogh van Gelre, met Jonkker *Jacob van Gaeſbeek*, en Heer *Hubert van Kuylenburgh*, in't Neder-ſticht, verbrandende de Dorpen Houten, Loerik, Amerongen, en meer andere.

Den 27. van Gras-maant 1420. quam Hertogh *Jan van Braband* van Antwerpen tot *S. Mertens*-dijk in Zeeland, op 't Slot van Heer *Floris van Borſſelen*, ten verſoeke van Hertogh *Jan van Beyeren*, daar hy ſonder weten van ſijn Vrouw *Jacoba van Beyeren*, Hertogh *Jan van Beyeren* voornoemt, maakte Ru-waard (of Ruſt-waarder) noch ſeven jaren lang over Holland, Zeeland, en Vrieſland, gaf hem ook de Stadt en 't Markgraaffſchap van Antwerpen, en Herentals. We'er t'Antwerpen komende dankt hy af (door Raad van Heer *Evert Tſerclaas* ſijnen Hoofmeeſter) al den Vrouwen-ſtaat van *Jacoba*, haar weer gevende de Gravin van Meer-Vrouwe van Duffel, de Vrouwen van Weſemaal, Aſſe, en meer andere. *Jacoba* verſtoort klaget haar Moeder, die brandende van gramſchap, na Bruyſel toe, gaat op Kouwenbergh, by Hertogh *Jan* en ſijn opperſte Raden, wil herſtellingh van't Vrouwen-choor, maar geen gehoor. Sy noch grammer, rijd na haar herbergh, in den Spiegel, Vrouw *Jacoba* volght haar, al ſchreyende te voet langs der ſtraten, haar alleen geleyden tot in de herbergh *Jan Raſoir*. Duyſenden van menſchen waren verwondert, en niet ſonder reden: Een machtige Hertogin van Beyeren, Gravin van Henegouw, Holland, Zeeland, Vrieſland, geweeſde Vrouw van Arkel, getrout met eenen Hertog van Braband, Limburgh, &c. alleen ſchreyende langhs de ſtraat te ſien gaan, 't welk nauliks in den hooghſten nood en gemeen Burgers Vrouw ſou doen: hier aan is te ſien dat droefheyd ſoo wel raakt de groote als de kleyne: wel vergramd reyſden 's anderdaags Moeder en Dochter na Kenoyt in Henegouw. Hertog *Ian van Braband* raakte in grooten twiſt tegē ſijn Edelen, die den Heer van Aſſe, by hem ten hoogſten bemint, ten uyterſten haatten. Sy ontbieden uyt Vrankrijk 's Hertoghs Broeder, *Philips* Grave

Digitized by Google

ve van *S. Paul. Ligny*, en *Angiers*, Hooft-man van Parijs, die komt in Herfſt-maant 1420. te Bruſſel en Loven, om ſijn Broeder t'onderrichten, te Leuven quamen ook Vrouw *Jacoba* met haar Moeder, den Vergader-dagh word geraamd den 29. van Herfſt-maand, te Vilvoorden, maar d'Hertogh trok 's morgens vroegh ſtillekens uyt Bruſſel, met *Garlac van Gemert*, Heer *Johan van Aa*, *Coſtino* ſijn Soon, *Robbert van Aſſe*, en weynigh andere, na Maaſtricht. De Staten van Braband dit ſiende, koſen tot Ruwaard en Momboir haars Lands, ſijn Broeder *Phlips van S. Poul* voornoemt, op den eerſten van Wijn-maand 1420.

1421. Schepenen, *Jan vander Werve*, *Seger Dirkſz.* *Peter de Haan*, *Jan Schoue Guedenſz.* *Henrik Nendenſz.*

De Steeg' die men by mijnen tijd noemd de Koeke-bakkers-ſteegh, was alſnu genoemt *Arend* Snyers-ſteegh.

In dit jaar 1421. ſtierf *Elze Floris Spronks* Wedue, ſtichterſſe van *S. Agnieten*-Klooſter, of Suſterhuys tot Gorinchem, 20. jaren daar in Godts-dienſt geleeft hebbende.

Het Dijk-recht van 't Land van Arkel, van deſen jare 1421. alſoo *Aard Kemp* dat niet en ſteld, ſoo wijſt hy aan dat men 't ſal vinden in
* Regiſter. de * Boek-kamer van Holland, in 't Boek X. getal 23. en noch in 20. of 21. Boeken, aldaar na te ſien, op de Tafel van yder, op Arkel, Ameyde, Vianen, of Leerdam, daar men vinden ſal Hant-veſten of Brieven van de Sluyſen en Dijkaadjen der ſelver Landen.

Op *S. Lijſbetten nachs* tuſſen den 18. en 19. van Slagh-maant, in dit jaar 1421. is geſchied den grouwelijken bedroefden inbrek, waar door niet alleen de Stadt Dort van't vaſte Land gerukt, maar ook by-na heel Zuyd-Holland onder gevloeyd is. Den grooten Waard van Zuyd-Holland (zijnde een ſchoon vruchtbaar Wey-land, daar 72. Parochi Kerken in lagen) wierd met veel Heeren, huyſen en ſloten daar door vernield, veel duyſent menſchen verdronkken, en die 't ontquamen, alles verloren hebbende, moſten daar na in armoede leven. Sommige meenen dit beſtelt te zijn door eenen booſen Boer, die den Dijk ſou doorgeſteken hebben. Andere dat door grooten ſtorm en 't grouwelijk bruyſſen van winden, (op die tijd ook te Petten, en in Zeeland, Vrieſland, Vlaanderen, groote ſchade doende) den Dijk tuſſen Geertruydenbergh en Dordrecht door-gebroken is. Dan de waarſchijnlijkſte oorſaak word geleyd op 't Placcaat van Hertogh *Willem van Beyeren*, waar by hy den Heer van Sevenbergē toeſtaat 'twatergeley t'openen en ſluyten, ſonder kennis van Dijk-graaf of Heemraden, 't kort inhoud volgt:

Wil-

Digitized by Google

Willem, Hertogh in Beyeren, Graaf van Holland, &c. Want wy verſtaan hebben, Dat een Zijl en Water-gangh leyd in 't Ambacht van Wieldrecht in de Acht-hoven, die men veeltijds toe plagh te houden dat 't water niet loopen mocht, daar wy en veel goede luyden by beſchadight, en niemand geholpen wierd. Soo is 't dat wy d'Heer van Sevenbergen, Ambochts-heer van Wieldrecht toe-laten (voor die van Wieldrecht in de Acht-hoven geſeten) datſe ten eeuwigen dagen de voorſz. Zijl ophouden ſullen, en dat water ſijnen gangh daar ſullen laten hebben, t'allen tijden als 't hun goet-dunkt, ſonder onſen Dijk-graaf of Heem-raden, nu noch namaals hen des t'onderwinden. Gegeven in den Haagh den 20. van Zulle, in't jaar 1414.

De ſorg van de Zijl, aldus Dijk-graaf en Heem-raden benomen zijnde, is 7. jaar daar na, namelijk nu 1421. door ſorg'looſheyd van de huysluyden 't water 's nachts in 't Land geloopen: hier van leeſt men dit Tijd-veers:

WIeldreCht MaCh Water beCLagen. *Ook dit*
tWee-en-ſeVentICh dorpen zijnder Met ſneLder ſpoet
ontrent DordreCht onder gegaan door de hooChte der VLoet.

Dit Land was op die tijd ſeer leegh en moer-achtigh, dattet niet wel weer bevorſt kon worden, te meer, alſoo den inlandſen oorlogh in Holland den luſt van dijken wegh nam, hoewel Hertogh *Philips van Bourgoenjen*, door eenige Hant-veſten ſulks ſocht te vorderen: is even-wel noch daar na een deel door 't ſlijk veel gehooght zijnde, we'er bedijkt, en neemt noch alle daagh meer toe.

Om dat deſen Inbrek meeſt getreft heeft, 't Land tuſſen Dort en Geertruydenberg, de twee naaſte Steden van Gorinchem, d'een Weſt, d'ander Zuyd-weſt gelegen, ſoo dunkt my niet buyten reden te zijn, alhier te ſtellen

De namen van de Heerlijkheden, Dorpen, of Ambachts-heerlijkheden, die in dit jaar 1421. verdronkken, en noch onder water leggende, behalven eenige die tſedert, 1428 ſoo in't geheel als ten deele weder opgekomen zijn, deſe leſte onderſcheyden met dit teeken ✝ voor-hoofds. I. van Eyk.

✝ WERKENDAM, Dorp en Ambachts-heerlijkheyd, ſoo genoemt van 't water de Werke, dat daar gedamt is,

Digitized by Google

met een Kerk, en Slot, daar d'oude Burgh-graven van Werkendam op plegen te woonen, is een Hollands leen, als Heeren van Altena, leggende aan de Noord, en Noord-weſt-zyde van't ſelve Land van Altena.

DUSSEN MUNSTER-KERK, Ambachts-heerlijky, genoemt na 'twater de Duſſen, ſtrekkende van de halve Duſſen Zuydwaard tegen Meeuwen, ten deel we'er opgekomen, Hollands leen als voren, met een Slot, eertijds bewoont by de Heeren van't oud Edel geſlacht van de Duſſen.

DUSSEN MUYLKERK, ſtrekkende van de halve Duſſen, Noordwaard tegen 't Land van Altena, binnens dijks, groot ontrent 700. Mergen, leen van de heerlijkheyd Meruwede, deſe twee Ambachten hebben maar een Kerk en Slot, beyde in Muylkerk, en zijn gelegen (als ook Werkendam,) De 6. Zuyd-Hollandſe Dorpen in de Lang-ſtraat, aan de Zuyd-zyde, en aan de Noord-zy van d'oude Maaſ', die geloopen heeft van by zuyden 't huys te Bokhoven, door 't Land van Heuſden tot Beyerland, by ooſten van Puttenſteyn uytloopende in de Maaſ, die tot daar den naam van Merwe behoud.

BESOYEN, 't eerſte van de 6. Zuyd-Hollandſe Hoofdorpen in de Langh-ſtraat, ſoo genoemt, om dat vier van dieſelve Dorpen, met Waalwijk, Baardwijk, en ander Brabandſe Dorpen aan den anderen gelegen, als een Lange ſtraat zijn, leggende deſe 6. Zuyd-Hollandſe Dorpen aan 't Ooſt-eynd van de oude Maaſ', aan de Zuyd-zyde van dien. Dit Beſoyen paald aan d'Ooſt-zy aan Waalwijk, ſtrekkende Noordwaard vander halve Maſe over d'oude en nieuwe ſtraat Weeſtwaard op totter Sprange toe, ten Weſten 't Ambacht van de Ziedewijn, en over de Straat Zuydwaard op ten Weſten belend, met Schrevelduyn-cappel, en Waſpik. 'T heeft met Waalwijk een Parochi-kerk gehad, want den toorn van Waalwijk ſtaat ten deele op Beſoyen, daar is noch een ruyne van't Kaſteel, 't word te leen gehouden van Holland.

SPRANG, achter Beſoyen Zuydwaard op, leyd dat ſchoone Dorp van Sprang, eertijds genoemt des Heeren Sprang van Arkel, (waarom, is my onbekend) Ooſt belend met Waalwijk, Zuyd en Ooſtwaard, ſtrekkende tot de palen van Braband, aan de erven van Loon op 't Zant, 't is met ſchoone hooge boomen beplant, ook Hollands leen, van ontrent den jare 1400. tot mijnen tijd toe, is't gebleven aan 't Edel geſlacht vander Duyn.

CAP-

Digitized by Google

CAPPEL, leyd Weſt-waard van Beſoyen, en Zuydwaard van d'oude Straat, hebbende Waſpik aan 't weſten, de palen van Braband aan't zuyden, aan 'tNoort d'Ambachten van Zijdewijn en Neder-veen, eertijds Wildernis of Wild-moer, genoemt Schreveldyn-Cappel.

D'AMBACHTS-HEERLYKY ZYDEWYN, leyd over d'oude Straat, die hebbende aan't zuyden, ſtrekkende Noordwaard ter halver Maſe toe, aan't Ooſten belend met Beſoyen, aan 't Weſten Neder-veen, zijnde leen-roerigh aan Holland.

NEDER-VEEN, Ambachts-heerlijkheyd, leyd in de Parochi van Cappel, tuſſen Zijdewijn aan 't Ooſten, kleyn Waſpik aan't Noorden, ſtrekkende van de oude Straat aan de gebuuren Over-veen, aan 't Zuyden Noordwaard op ter halver Maſe, Hollands leen.

GROOT WASPIK, Ambacht, heeft Ooſt kleyn Waſpik, Weſt Boudijns-moer van de Poel, Zuyd Huygemans-moer van Weyldelneſ', groot 941. Mergen, leen van Holland.

KLEYN WASPIK, heeft Neder-veen aan 't Ooſt, groot Waſpik in't Weſt, ſtrekkende van Over-veen Noordwaard op ter halver Maſe, groot Hemels breette, 648. Mergen.

'SGRAVEN-MOER, leyd zuyd en zuyd-weſt-waard op van Waſpen, en Henrik-luyen Ambacht.

RAAMSDONK, leyd weſt-waard van groot Waſpik, zijnde met de Riviere Donga, geſcheyden van de over-oude Stadt St. Geertruydenberg, groot 1210. Mergen, leen van de Graaflijkheyd van Holland.

DRIE-MYLEN, anders DRIMMELEN, weſt-waard voorby Geertruydenberg, hier (dat is weſt-noord-weſt van Geertruydenbergh) verſpreyd haar een groote en gans breede en wijde plek waters, in manieren van een Meyr, uyt de Meyren by Willem-ſtadt in den grooten Thieſſelaers-weerd geſtort, door den hoogh-beklaaghlijken inbrek deſes jaars 1421. ontrent het Dorp Wieldrecht, verdrenkkende 72. Dorpen, veel Sloten, en twee Rijke-mans Klooſters Heyſterbach, dicht by Dort en Emeſteyn. Na.

STANTHASEN, heeft in 't ooſten 't Ambacht van Raamſdonk, zuyd, Geertruydenberg, in't weſten Hoekenes, in't noorden d'oude Maſe, groot 576. Mergen.

Digitized by Google

HOOGE SWALUWE.

LEEGE SWALUWE.

NIEUWER-VAART, nu den CLUNDERT, eertijds een ſchoone heerlijkheyd, met een Slot, Kerk en Dorp, met dubbelde ſtraten, daar 7. Wijn-herbergen waren, een gedeelte zijnde van't Land van Strien.

MERUWEDE of MERWE, de vermaarde heerlijkheyd, leyd onder Zuyd-Holland, by zuyden en binne-vaart de Graaf (die liep door den verdronkken Weerd, van Zuyd-Holland, bykants recht in 't midden den dijk van d'oude Maaſ' en den Zeedijk van de Merwe, beginnende uyt de poort van de Minne-brugs Toorn te Dort, en van daar krom ſlom, ooſt-waard op, achter Werkendam) deſe Heerlijkheyd ſoo genoemt, na de Rivieren voorby Gorinchem, neffens t'Huys te Merwe, en ſoo verby Dort loopende, in ſich ontfangende de Waal, Lingen, en nu mede de Maaſ', die ook haar namen in de Merwe verlieſen. Sommige ſeggen dat de Meroveen d'eerſte Koningen van Vrankrijk, van deſen ſtroom haren naam hebben, de Parochi deſer Heerlijkheyd, is de Nieuw-kerk van Dort, genoemt *S. Niclaas*, als hebbende voortijds geſtrekt tot in de ſelve Stadt, ontrent het nieuwe blauwe Bolwerk by 't groote Hooft, daar is Heer *Daniel vander Merwens* Merkt geweeſt, van daar voorby den rooden Toorn, en het Toorn-ſtraatgen, tot meer byſter als Heerlijkheyd, wierdſe genoemt den Hove ter Merwe, 't Kaſteel ter Merwe is ſeer oud, groot en ſterk geweeſt, de gront-veſten ſeer wijd ontrent de Merwe-ſteek, en viſſery, zijnde daar van noch in weſen, een overblijfſel van een ouden vervallen Toorn, ſtaande (noch in dit jaar 1646. en ſoo veel mogelijk, onderhouden werdende) inde Merwe, ontrent (doch boven) de Stadt Dordrecht, by Zuyd-ooſten de Papendrechtſe Kerk, op den mond van d'engte van de ſelve Rivier, waar door men na Gorinchem vaart (om welke naby-heyd van Gorinchem dit breeder aangeroert word, als d'andere) komt nu toe de Stadt Dort, die daar een Bailliu ſteld, heeft een Schout van 8. dagen binnen Dort, namelijk van den 5. totten 13. Junij.

KRAYESTEYN, Ambacht, daar eertijds een ſchoon Kaſteel was, nu verdronkken met 't meeſte-deel van't Land, (doch we'er eenige grienden en ruchten opgekomen) leen van Brederoede, leyd by Noorden de Ooſt, aan Langh-Ambacht, weſt-d'heerlijky, Noord de Rivier Merwe, groot 300. Mergen.

LANG-

Digitized by Google

LANG-AMBACHT, of Heer *Claas*, of *Claas* Ooms Ambacht, leyd by Ooſten Krayeſteyn, is meeſt viſſery, en aanwaſſen langhs de Merwe in 't Noorden, heeft Ooſt Kort-Ambacht, hoort onder Holland.

KORT-AMBACHT, heeft Ooſt Houweningen, Zuyd de Graaf, Weſt Langh-Ambacht, Noord de Merwe, groot 176. Mergen, is meeſt viſſery.

HOUWENINGEN, ook een Ambachts-heerlijky, paald in't Ooſten aan Werkendam, Zuyden aan de Graaf, Weſt aan Kort-Ambacht, Noorden aan de Merwe, 750. Mergen, met weerden en aan-waſſen, grienden, en veel plantingen, hoog' leen van Holland.

DUBBELDAM, genoemt na 't Revierken Dubbel, eertijds loopende uyt d'oude Maaſ', noord-weſt af in de Merwe, by Weſten Dort, tegen over 't huys Meerder-voort, nu geſeyd de Steene-kamer, bepaald in 't ooſten met Kruys-kerken, zuyden de Neſ', en Wolbrants-kerk, weſten de Mijl, en in't noorden de vryheyd van Dort, erfpachtigh van Holland, groot 619. mergen, meerendeels nu weer bedijkt.

WOLBRANSKERK, heeft mede gelegen op de Dubbel, hebbende ooſt de Neſ', zuyden d'oude Maaſ', weſt de Dubbel, noorden Dubbeldam.

KRUYSKERK-Ambacht, heeft ooſt Aloyſen, zuyden d'oude Maaſ', weſt Dubbeldam, in 't noorden d'oude Graaf, is meeſt viſſery.

DE NESS' of JAN SEGERSZ. AMBACHT, van ouds bekend, ooſt Kruyſkerken, zuyden ter halver Maſe, weſt Geermans-Polder, noorden Dubbeldam, groot 245. mergen.

ALOEYSEN of ALEUSEN, paald in't ooſten aan Almſvoet, in't zuyden ter halver Maſe, noord aan de Graaf, is een groot Ambacht geweeſt van 1174. mergen, het zuyd-geſcheyd word Somers, noch ter halver Maſe geſien, zijnde een geſonkken ſteen, 't is meeſt viſſery.

ALMS-VOET, van ouds een groot Ambacht, in't ooſten Eem, zuyden de Revier Alm, en d'oude Maaſ', weſt Aleuſen, noord de Graaf groot 1142. mergen, leyd noch t'eenemaal onder water, doch verzand ſeer, ten zuyden van dit Ambacht heeft d'Alm geloopen in de oude Maaſ'.

Digitized by Google

EEM, een ſchoon en groot Ambacht, van ouds begrijpende Eemkerk, Eemeſteyn, en Almſteyn, hebbende ooſt Uyt-Alm, zuyden de Revier Alm, weſt Alms-voet, noorden de Graaf, daar de ſelve tegen de Werken en Werkendam ſtuyt, groot Hemels-breed 1418. mergen.

UYT-ALM, Ambacht, ſoo genoemt na de Alm, die daar door en ter zijden uytloopt uyt 't Land van Altena, na d'oude Maaſ', paal in't ooſten aan Alm-kerk, zuyden d'Alm, weſt Eem, noorden Wieleſteyn, Sleedijk, de Werken, groot 768. mergen.

AERTS-BERGE, op de Alm TWEE AERTS-BERGEN, daar in gelegen 't Dorp van Aerts-waard op de Maſe, ooſt Op-alm en Vorenſater-waard, zuyd d'oude Maſe, weſt 't geſcheyd daar d'Alm in de Maſe loopt, noorden d'Alm, alle beyde groot 703. mergen.

OP-ALM, en VOORENSATER-WAERT, hebben gelegen tuſſen de Middelt en d'Alm, in't ooſten palende aan de Duſſen, zuyden aan de Middelt, weſt aan de twee Aerts-bergen, noorden aan de Alm, t'ſamen groot 415. mergen.

MYL, paald ooſt aan Dubbeldam, zuyden den Heen-bos en Leyder-ambacht, weſt Poelwijk, noorden de Revier van de Merwe, Hollands leen.

LEYDER-AMBACHT, of Leer-ambacht, (nu 'sGraven-deel) heeft in 't ooſten en noorden Mijl, zuyden d'oude Maſe, weſt Poelwijk, en de Mijl, groot 646. mergen 100. roeden.

POEL-WYK, (nu onder Maaſdam en Bonaventura) paalt in't ooſten aan Leyder-ambacht en de Mijl, zuyd aan d'oude Maſe, weſt Putters-hoek, groot 172. mergen 100. roeden.

PUTTERS-HOEK, heeft ooſt Poelwijk, zuyden Maaſdam, weſt Mijns-Heeren-Land van Moerkerken, noorden de Merwe, groot 140. mergen.

MYNS-HEEREN-LAND VAN MOERKERKEN, belend ooſt met Maaſdam en Putters-hoek, zuyden met d'oude Maſe, weſt nu met Beyerland, noorden met Heynkens en Godſchalks-oord.

HEYNKENS-OORD, of Heynen-oord, eertijds genaamt 'tLand vande Wale, paald ooſt aan Moerkerken, en Puttershoek, zuyd Mijns-Heeren-Land, weſt met Godſchalks-oord, noorden de Merwe, groot 386. mergen.

GOD-

Digitized by Google

GODSCHALKS-OORD, heeft ooſt Heynen-oord, zuyd Mijns-Heeren-Land en 't Maaſſe Nieuwland, weſt Putteſteyn zijnde 't geſcheyd dees heerlijky en Beyerland, plaatſ' daar d'oude Maaſ' plach te loopen in de Merwe, den naam van de Meruwe benemende, en die van de Maaſ' weder gevende.

HOUKKENESSE, belend in 't ooſten Stanthaſen, zuyden met Drimmelen, noorden met Almonde, groot 80. mergen, al viſſery.

ALMONDE, hebbende ooſt Houkeniſſ', zuyden Drimmelen, weſten Dubbelmonde, in 't noorden ter halver Maſe, groot Hemelsbreete 1291. mergen, leyd tegen de mond van de Alm, by zuyden d'oude Maſe.

DUBBELMONDE, heeft ooſt Almonde, zuyden de Swaluwen, weſt Twintig-hoeven, noorden d'oude Maſe, heeft Dubbelmonde, om dat het met 't een eynd over de mond van de Dubbeld gelegen heeft, groot 991. mergen.

TWINTIG-HOEVEN, heeft in 't ooſt Dubbelmonde, zuyden de leege Swaluwe, weſt Wieldrecht, in 't noorden ter halver Maſe, groot 757. mergen, zijnde al mede viſſeryen.

WIELDRECHT, is een ſeer groot Ambacht, palende in't ooſten aan Twintig-hoeven, in't zuyden aan Sevenbergen, in't weſten aan Weede, &c. in 't noorden ter halver ouder Maſe, groot Hemelsbreedte 1820. mergen, dit is de plaatz van den bedroefden Inbrek.

WEEDE, en WEEDENBROUK, Mookbrouk en Trekdam onder Bonaventura.

✝ STRIEN, genaamt na 't Revierken Striene, waar van de Crom-Striene mede een Sprant is geweeſt.

S. Antonis-Polder is mede onder Strien.

GEERAERD-MONNE-STRIEN.

STRIEN-MONDE van gelijken.

WIELESTEYN mede, en Muylwijk.

WIELNES, gelegen neffens de Kade van Waſpik.

TOLLOYSE, zijnde een ſmaldeelingh van Aloyſen, Achthoeven daar de Zijl van den Inbrek gelegen heeft, de Walen, Nieuwkerk, Sloter-oord.

ACHTHOEVEN voornoemt, een ſmal-deelingh van Wieldrecht.

De

Digitized by Google

✝ De WALEN, nu Heynen-oord.
RIEDE, waar van den Riedijk noch ſijnen naam heeft, als een vervolgh van den Dijk van Riede, 't huys heeft ontrent Werkendam geſtaan, ende 't is een ſmal-deelingh van de Merwe, als ook mede
NIEUKERK.

SLOTER-OORD of KLOOSTER-OORD, daar de d'Onge in de oude Maaſ' loopt.

✝ OOST BARENDRECHT, leggende in den Rijderwaard, Karnis aan d'ooſt en Pendrecht aan de weſt-zyde.
WEST BARENDRECHT, mede leen van Holland, groot 179. mergen 359. roeden.
CARNISSE, een leen van de Merwe, groot 284. mergen 25. roeden.
PENDRECHT, gelegen ontrent Roon.

Dit zijn de verdronkken Dorpen, alhier geſtelt tot 't getal van vijf of ſes-en-vijftigh, en waarom 't getal tot 72. niet en ſtaat, is datter noch in die genoemde Dorpen ſmal-deelingen zijn, makende t'ſamen 't getal van 72.

1421. Schepenen, *Floris van Beeſd*, *Floris Hel*, *Jan van Gelkum*, *Dirk Scholp*, *Sander Peterſz.* *Alard vander Haar*, *Henrik Knobbout van Os*.

Vrederik van Blankenheym, de 51. Biſſchop van Utrecht, heeft in dit jaar 1422. in't 30. ſijner bedieningh, beveſtight 't maken van een Parochie van 't Bagijn-hof tot Gorinchem, by Heer *Jan van Arkel* gedaan in't jaar 1402. op *S. Lucien-dagh*, den 13. van Winter-maant, zijnde by hem te voren in't jaar 1398. geſticht.

1423. Schepenen, *Jan van den Werf*, *Merten Sleep ſtaf*, *Seger Dirkſz.* *Rutger vander Haar*, *Henrik de Haan*, *Hermen Geritſz.*

In dit jaar 1423. bleef haaſtigh dood in de Veluwe Hertogh *Reynout van Gelre*, en Gulik, Graaf van Zutven, (geweeſde Heer van Arkel) ſonder kinderen na te laten, en wierdt be-aard te Monikenhuyſen by Aernhem. Sijn Hertoghdommen beſtorven (overmits de voor-aflijvigheyd van Jonkker *Willem van Arkel* ſijn Suſters-ſoon, ſonder Kinderen) op den oudſten ſone van Vrouw *Maria van Arkel*, by Heer *Jan van Egmond*, aan haar gewonnen, genoemt *Arnout van Egmond*, noch geen 14. jaren oud zijnde, die in't begin van Hoy-maant gehuld wierd, en

Digitized by Google

en op *S. Maria Magdalena* dagh den 21. van Hoy-maant met *Katarina*, Dochter van *Adolf* den 1. Hertogh van Cleef, geboren 't jaar 1417. die hy, t'haren jaren gekomen zijnde, troude, ende kreegh by haar veel kinderen, als *Adolf* sijn navolger, *Willem die jongh* stierf, *Margriet* na huysvrouwe van *Fredrik* de 2. Pals-graaf aan den Rijn, Hertog in Beyeren, *Maria*, namaals huysvrouw van *Jacob Stuard* de 2. diens naams, Koningh van Schotland, Moeder van *Jacob* de 3. en Jonkvrou *Catarina van Gelre*, die ongetrouwt bleef. Overmids de jonkheyd van Hertogh *Aernoud*, beheerste Heer *Jan van Egmond* sijn Vader, als Voogd, 't Land van Gelder en Zutven. Deses Hertogh *Aernds* Raden zijn geweest *Jan Schelaard van Odendorp*, *Engelbert van Oorsbeek*, Hoofmeester, Ridders, *Jan van Boetbergen*, Erfmaarschalk van Gelre, *Gerid* Heer tot Weerdenburg, Erf-hoofmeester van Gelre, Heer van Hy-er, en Ne'er-Ynen, *Johan van Rossem*, Heer tot Heessel, *Jan de Kok*, Heer van Op-Ynen, Heer *Dirk van Tuyl*, *Gijsbert van Tuyl* Heer van Est, Heer *Johan van Gemen*, *Johan Braetbek*, Abt tot Marien-weerd, *Johan* Heer tot Broekhuysen en Weerdenburgh, Erf-hoofmeester van Gelre, *Aernd van Haasten*, *Aernd de Kok van Op-Ynen*, *Helmig van Scheltwik* Drossard tot Buren, daag'lijks Heer tot Deyl, Heer *Walraven Piek*, Ridder, Amptman tot Beesd en Reynoy, *Adam van Heukelem*, *Otto van Aspe-ren* en van Vuyrn, *Dirk de Rover van Tuyl*, *Reynald van Tuyl*, van Est, Ampt-luyden, Heer *Walraven van Haasten*, Ridder, *Willem* Heer *Otten* Soon *van Haasten*, *Alard van den Sloot*, *Rutger van Tuyl*, *Henrik van Tuyl van Est*, *Alfert*, *Fredrik*, *Gijsbert de Kok van Neer-Ynen*, Broeders, *Willem van Haasten*, *Jan van Schoonnauwen*, *Bartolomeus Piek*, *Willem van Holthuysen*, *Gijsbert van Haasten* Heer *Otten* soon, *Jan van Beesd van Renoyen*, *Gijsbert van Giessen*, *Otto van Gelkom*, *Claas van Haasten Alfertsz. Ot Piek*, *Groot van Loon*, *Ot van Akkoy Bastard*, *Willem van Tuyl*, *Jan van Weerdenburgh*, *Gijsbert van Haasten*, *Wynand van Tuyl*. *Huybert van Beesd tot Eynspik*, *Hubert van Beesd*, *Aerd Piek*, *Wouter van Beesd Florensz.*

Florens Heer van Dalem, verkoopt den 22. Meert 1423. aan Hertog *Aernd van Gelre*, tot Rotterdam, de Heerlijkheyd Dalem voor 2260. Kroonen te betalen binnen 's jaars (toens was Hertogh *Aernd* noch niet gehuld, soo hier voor blijkt, en most Hertogh *Reynout* eerst korts overleden zijn) dese Heerlijkheyd is door eenige Edelen en Ridderschappen in Gelderland gekocht en betaalt, en desen nieuwen Hertogh *Aernd* op sijn blijde inkomst en huldingh geschonkken, die 't selve voort tot een

Digitized by Google

lidt van Gelderland gemaakt en uyt-gegeven heeft: dit's 't kort uyt-trekſel van de Voorwaarden van den Koop van Dalem:

D'Heer van Gelre koopt van *Florens van Dalem*, de Heerlijkheyt van Dalem, Schuumen-oord en Staden, ſoo *Florens* die beſeten heeft, en dat overdragen: te weten, Dalem en Schuumen-oord, voor d'Heer van Beyeren (namelijk Hertog *Jan*) en Staden voor d'Heer vander Ameyde, en Gelre ſal dat te leen ontfangen van Beyeren, ſoo *Floris* dat van hem als van de Hof-ſtadt van Arkel gehouden heeft. Hier voor ſal de Heer van Gelder *Floris* geven 2260. Kroonen, d'een helft den 10. van Wijn-maant, d'ander helft Paaſſen daar aan. D'Heer van Gelre ſal eenen goeden Winterdijk in Dalem leggen, dat Beyeren en de ſijne daar by niet beſchadigt worden, als ſy tot noch toe geweeſt hebben, en bleef 't Land in-rijdende of onbedijkt een half jaar langh, ſoo ſal Dalem en Schumen-oord komen aan Beyeren, of ſijn erven die alſdan den Winterdijk leggen ſal. D'Heer van Gelre, noch niemand, ſal geen water leyden in de Lingen, maar in de Waal en Merwe, noch Beyeren of den ſijnen geen eyrd afgraven, of ſy betalen de waarde. Heur kaa'n en zeedijken van haar waterſchappen ſullen ſy ſoo hoogh en breed maken en houden dat ſy niemand beſchadigen. De Gelderſe ſullen aan Beyeren overleveren de Brieven die ſy van Hertogh *Willem* hebben, roerende van Dalem te dijken dat Beyeren daar van vry ſal zijn. Hier zijn twee Celen van gemaakt, te Rotterdam den 22. Meert 1423.

Na *S. Denijs*, die den 8. van Gras-maant, is, die van Utert vergetende alle de weldaad hun gedaan by *Robberd van Arkel*, den 5. Soon van Heer *Jan van Arkel*, en Broeder van Heer *Otto*, zijnde Heer van Stolwijk, Vliſt, Heer Arentſberge, en van ſijn Vrous wegen Baander-heer van Aſperen, in de hulpe van Biſſchop *Jan* ſijn Broeder: hebben het dood Lijk van den ſelven *Robbert* opgegraven, ſcheurende zijn Banier en Wimpelen boven ſijn Tombe hangende, ſettende daar in haren overleden Biſſchop *Vrederik van Blankkenheym*, over de 30. jaren gedient hebbende, in ſijn plaats quam *Roelof van Diephout*, Dom-prooſt van Oſenbrugh, en Kanonik in den Dom te Keulen, nu de 52. Biſſchop van Utrecht.

Hertogh *Jan van Beyeren*, Palts-graaf op ten Rijn, Soon van Holland, Zeeland, &c. verleent die van Nuland en Leerbroek deſen Brief: Dat hy haar vergunt dat ſy haar ſluyſſ' die ſy hebben beneden Gorinchem, uyt-

Digitized by Google

uytgaande in de Merwe, heur vliet ende water-gang daar toe diene nde, en kaden, en water-keeringen, op beyde zijden des waterganghs ſullen doen maken, en die houden, dat andere daar van onbeſchadight en onbevreeſd blijven. D'eyrde tot de kaden behoevende, om te maken, mogen ſy nemen ter naaſter eyrd en minſte ſchade, en die betalen tot çieringh van de hooge Heem-raden tot Gorinchem, en die kaden ſal men ſchouwen als men voormaals gewoon is, met den Schout van Gorinchem, drie Heem-raden uyt Nuland, een van Gorinchem, en een van Arkel, op gewoonlijke boeten, volgens Gorinchems Heemraden rechtplegingh. Die Schouwen en Heemraden van Nyland noch Leerbroek, ſullen geen ſchot noch ongeld op 't land mogen ſetten, ten zy by de gene die daar meeſt geland zijn, en binnen Gorinchem of in 't Land van Arkel woonen, gebiedende de Heemraden van Gorinchem hem daar toe behulpig te zijn: wilde yemand niet gedoogen d'eyrd van ſijn land te halen, ſoo gebied hy den Schout van Gorinchem van 's Heeren wegen die daar toe te dwingen. Waar ook yemand onwilligh de ſluyſen, kaden, of water-gangen te maken, of daar toe te gelden, ſoo gebied hy den Schout van Gorinchem dat hy daar op uytlegge en invorder als 't recht van 't Land aldaar is. Dit gedaan tot we'er-ſeggens toe, in den Haagh den 28. van Bloey-maant, 's jaars 1423. Dit is de Vliet tuſſen de groote en kleyne Kade t'Arkel van Gorinchem tot de Schot-deuren toe, waar van men ook naarder vinden ſal, op den 8. van Bloey-maant 1565.

De oude Schutters tot Gorinchem is deſen Brief vergunt:

Burgemeeſters, Schepenen en Raden der Stadt Gorinchem, (ſonder nochtans eenige namen daar by te ſtaan) maken yder kenlijk, Dat ſy met verlof en toe-ſtaan van Hertogh *Jan van Beyeren*, Soon van Henegouw, Holland, Zeeland, &c. en ſijnen hoogen, wijſen Raad, in d'eere Godts, en *S. Joris*, geven 't geſelſchap van d'oude Schutten binnen Gorinchem, deſe vryheden, ten eeuwigen dagen duyrende. Eerſtelijk, geven ſy hun 25. goude *Wilhelmus* ſchilden 's jaars, van Stads Aſſijnſſen en Renten tot Gorinchem, d'een helft op Alreheyligen, d'ander helft op Mey-dagh, d'eerſte betaal-dagh Alreheyligen 1423. Wie by daagh of nacht dobbelde, ſal elk die dobbeld hun geven eenen Beyerſen grooten, des weygerende, en hem overtuygt wordende, verbeurt 10. ſchellingen. En die Queek-ſchool deſgelijks. Geeft heur ook de Viſſeryen in de, ende lange graften tuſſen den Lingen-dijk, en den Merwen-dijk,

Digitized by Google

eeuwigh-duyrende. Al die in deſe oude Schuttery zijn of komen ſullen, ſullen vry zijn van waken en waak-gelt, ten zy kenlijken nood, dat 't gericht ſelver waakt. Had der genadiger Heer deſe Schutten t'eeniger tijd van doen of wy (namelijk de Heeren van Gorinchem) die mach hun ſchepen of wagens doen leveren binnen Gorinchem, dat ſy buyten haren koſt varen of rijden, en den koſt geven, dewijl ſy buyten Gorinchem zijn, of elken ſchut, voor ſijnen koſt ſes leeuwen daaghs, ten waar datter een gemeyn Klokke-ſlagh ware, buyten onſe palen, dan moeten ſy doen als de mede-poorters. Wierd yemand deſer Schutten in 'sHeeren of Stadts-dienſt, of reyſen gewond, dien ſal men doen geneſen buyten haren koſt, en ſoo langh hy bed-vaſt is, ſal hem die Konings-ſtavel uytreyken van de Renten twee vlaamſche plakken daaghs. Als ſy de Papegaey ſchieten, wie Koningh word ſal vry weſen van koſt. Wie niet en quaam' ter morgen-ſpraak, als't hun van de Konings-ſtavels, of hooftluyden waar doen weten, die ſou men yder reys afpanden, twee Vlaamſe plakken, ten waar bewijs van nood-ſakē, of niet thuys geweeſt te zijn. Alle boeten en haar renten, ſal men uyt-panden by den Stadts-bode. Wie van de Koningh-ſtavels gekoren waar, om in 't geſelſchap te komen, die ſal geven 10. leeuwen en een pond was, voort gild. Yemand een vuyſt-ſlagh gegeven wordende, die boeten ſullen onder hun blijven tot 't gilds behoeve, en de Koningh en Koningh-ſtavels ſullen 't voort aan-nemen om te ſuenen binnen 8. dagen, komenſe: ſoo niet, ſoo ſullenſe ons (d'Heeren der Stadt) tot overmans nemen, en t'ſamentlijk ſeggen ſal vaſt blijven, wie die ſoen niet houd, moet uyt 't geſelſchap zijn en blijven. Yemand onrekkelijke ſaken dede, of wilde doen, of 's Koninghs of 's Koningh-ſtavels gebod weygerde, die ſal uyt 't geſelſchap zijn. Dit geſelſchap ſal altijd 28. ſterk zijn, wel meer, mer niet min. Daar ſal niemand in-komen ten zy by ons, by den Koningh, Koningh-ſtavels, en Hoofd-luyden, noch uytgaan, ten zy onder de Papegaey, als men die ſchieten ſal. Yemand van hun ſtervende, ſal ſijnen beſten boogh, of eenen ouden Dortſen gulden daar voor aan 't gild gegeven worden, daar voor ſullen al de Schutters 't Lijk ter eyrden helpen doen, en offeren eenen ſilveren penning, ter eeren Godts en ſijnre Zielen ſaligheyd, op een boete van twee Vlaamſe plakken. Gegeven op den 23. van Hoy-maant in 't jaar ons Heeren 1423. met Stadts-zegel. De reden waarom den Droſſard (als 't Hoofd) niet voor aan in deſen Brief genoemt word, is my onbekend, 't ſedert 't jaer 1418. dat Heer *Aarnd van Leyenburgh*, den Droſſard voor Dort gevangen wierd, vind ik geen vermaan van hem, of hy doe ſtierf, of nu noch leefde, of dat doe gee-

Digitized by Google

geenen Droſſard was, onſeker giſſingen, immers vind ikker geen dan in't toekomende jaar.

1424. 2. Droſſart Heer Otto van Vuyrn.

Droſſard Heer *Otto van Vuyrn*, uyt den Huyſe van Arkel, Ridder, die't jaar 1417. binnen Gorinchem in den ſlagh gevangen wierd, des Heer van Arkels Banier-drager zijnde, ſulks dat met reden te gelooven is, dat hy in dit Ampt is geſteld van Hertogh *Jan van Beyeren*, als Heer van Arkel, Jonkker *Willem van Arkels* goeden vrient, doch ongetwijfelt al voor dit jaar, in't welke Hertogh *Jan* ſoo vroegh ſtierf, als terſtond verhaald ſal werden.

Schepenen, *Willem Segerſz. Peter Willemſz. Sander van Blankkevoord, Gerid de Haan, Henrik Nendeſſz.*

Op dertien-dagh den 6. van Lou-maant deſes jaars 1424. in't rijſen van den dagh, is ſonder lange ſiekte in den Haagh geſtorven Hertogh *Jan van Beyeren*, 6. jaren als Ruwaard Holland, Zeeland, en Vrieſland bediend hebbende, Heer van een gedeelte van Holland, ook van Gorinchem en't Land van Arkel: wierd begraven ten Jacobijnen in den Haagh, aan de Zuyd-zyde van't Choor. Venijn was hem van Heer *Jan van Vliet*, Ridder, (geweeſde Hoofmeeſter van Hertogh *Willem van Beyeren*, en Man van Vrouw *Beatris*, deſſelfs Baſtaard-dochter) in-gegeven, die daarom in den Haagh onthoofd, en gevierendeelt is. De goed-gunders van Hertogh *Jan van Beyeren*, hulden Hertogh *Jan van Braband*, Vrouw *Jacobs* Man, tot haren rechten Graaf, en Vooghd van haar geboren Lands-vrou *Jacoba*, die uyt Engeland mede brocht *Hunfrid* Hertogh van Clouceſter, tot haren Man, by't leven van Hertogh *Jan:* een groote lichtveyrdige godlooſheyd van deſe Prinçeſſ', voortkomende, of uyt on-eerbaarheyd, of trooſteloosheyd. Hertog *Jan van Braband* ſteld tot ſijnen Stadt-houder van Holland, Zeeland, en Vrieſland, Jonkker *Jacob van Gaaſbeek*, Heer van Abkou, Wijk te Duurſteden, Putten en Strien, Erfmaarſchalk van Henegouw, en trok we'er in Brabandt. Maar in de goederen van Hertogh *Jan van Beyeren*, ook Gorinchem en't Land van Arkel, bleef ſijn Wedue *Elizabeth*, Dochter Hertoge *Jans van Gorlitz*, Hertogin van Luxemborg, Gravin van Eſim en Elſaten, een ſchoone Hoog-geboren Vrou, *Kaarl* de 4. diens naams Keyſer van Romen was haar Groot-vader, *Wencelaus* Keyſer en Koning van Bohemen, en *Sigiſmundus* Keyſer en Koningh van Vageren, haar Oomen. Was ook Mark-gravin van Brandenburgh, Gravin van Litzerland. Wierd in dit jaer 1424. gehuld Vrouw van Gorinchem en't Land van Arkel, en woonde te Gorinchem ſommige jaren.

Elizabeth van Gorlitz Wedue van Hertog Jan van Beyeré de 4. Vrou van Arkel onder Holland.

Digitized by Google

1425. Schepenen, *Iacob van den Oude-geyn, Rutger vander Haar, Alard vander Haar, Ian Marceliſſz. Ian Dierbout, Adriaan Mykaard, Godevaard vander Poort.*

De Canoniſie by Heer *Otto van Arkel*, met ſijn Broeder *Iohan* Biſſchop van Utrecht, in de Parochi Kerk tot Gorinchem, ter eeren Godts en *S. Merten* en *Vincent*, in't jaar 1378. van 13. Canoniken (na Bokkenbergs ſeggen't jaar 1373. van 14. Canoniken) geſticht, verſien neffens andere proeven, met de Tiend tot Borgh-malſen, by Hertogh *Reynout van Gelre* 't jaar 1411. noch beveſtigt, heeft die beſeten tot dit jaar 1425. maar is daar na van haar deughdelijk gebruyk der ſelver Tiende, door den oorlogh (die geeſtelijk en weerlijk ſchend) tuſſen Holland en Gelderland geheel berooft.

In dit jaar 1425. heeft Vrouw *Elizabeth* Wedue van Hertog *Ian van Beyeren*, hare Heerlijkheyden, waar onder mede was de Heerlijky van Gorinchem en 't Land van Arkel, (mits daar aan behoudende haar duarie haar leven langh) verkocht aan Hertogh *Philips van Bourgoenjen*, d'eerſte dies naams, Hertogh *Ians* Soon, en wierd binnen Gorinchem gehuld.

Hertogh *Philips van Bourgoenjen*, de 4. Heer van Arkel, onder den naam van Holland.

Die Philips de Goede hiet, uyt Franzen Konings Stam,
Bourgoenjens Hertogh nu het Arkels Land bequam,
T welk ſijn Kinds-kind'ren bleef, tot dat na lange jaren
Hun volgers door den krijgh daar van verſtooten waren,
Van Arkel niet alleen, van Holland, Zeeland ook,
Daar 't Huys Bourgoenjens naam verdwijnde als den rook.

DEſen *Philips van Bourgoenjen* was geboren in't jaar 1395. op *S. Peter* en *Pauwels-dagh*, den 29. van Somermaant, was dubbelt maagtaal met Vrouw *Iacoba van Beyeren*, Gravin van Holland. Want Hertog *Ian van Bourgoenjen*, *Philips* Vader, en Vrouw *Margriet van Beyeren*, Vrouw *Iacobs* Moeder, waren Broeder en Suſter: En 's gelijks Hertog *Willem van Beyeren*, Vrouw *Iacobs* Vader, en Vrouw *Margriet*, Moeder van Hertog *Philips*, waren ook Broeder en Suſter, en overſulks was hy de naaſte Erfgenaam van Vader en Moeder, die Vrouw *Iacoba* had, 'twas dan ſoo vreemd niet (als ſommige daar na wel hebbé willen uytgeven)

Digitized by Google

ven) dat hy ſonderlingh ſorgh droegh voor die treffelijke Landen, daar hy na haar dood Heer af moſt zijn: Waarom hy noch in deſen jare van Hertogh *Ian van Brabant*, Vrouw *Iacobs* Man geſteld zijnde Ruwaard van Holland, Zeeland, en Vrieſland, neffens *Phlips* Grave van *S. Poul* Hertogh *Ians* Broeder, *Iohan van Lutzenburgh* Heer van Croy, d'Heer van Lelye-dam en anderen, den ſelven Hertogh *Ian* (als wettigh Man en Vooghd van Vrouw *Iacoba* en van haar Landen) is te hulp gekomen tegen Hertogh *Hunfrid van Cloceſter*, die met *Iacoba* ſijn (doch onrechtelijke) getrouwde, 't voorleden jaar in Henegouw was gekomen, met 5000. Engelſe, door toelatingh van Koningh *Henrik* de 5. ſijn Broeder aangenomen, alſoo na af-braak van vrede-handel tot oorlogh was uytgebarſten, 't beſluyt daar van was, *Cloceſter* na Engeland, Hertogh *Ian* ſou Henegouw behouden. *Iacoba* ſou in bewaarnis van Hertogh *Phlips* blijven, tot dat 't vonnis over haar huwelijken van den Paus gegeven waar, en *Phlips* ſou heerſer van Holland, Zeeland, en Vrieſland midd'ler-tijd blijven. Sy wierd (doch t'haren onwil) te Gent gebrocht, en daar eerlijk tot koſten van Holland onderhouden, maar na vier maanden gevangenis, door hulp van Heer *Dirk vander Merwe*, en *Aarnd Spieringh*, met een Edele Vrouw in mans kleed'ren, tuſſen die twee, op eenen avond ontkomen, rijd te poſt op Antwerpen, voort op Breda en Workom, daar over de Merwen na Vianen en der Gou, 't komt eyndelijk tot ſwaren oorlogh, 't vervolgh van de welke, als ons voornemen niet rakende, word verby geſlagen.

Hier voor, 't jaar 1423. is verhaald, hoe *Florens van Dalem* deſelve Heerlijky (hier genoemt Graafſchap) met Schumen-oord, en Staden, had verkocht aan *Aarnd van Egmond*, (Vrouw *Maria van Arkels* ſoon) Hertogh van Gelder: nu volgt de weerdering over de Landen in Tielre-weerd omgeſlagen, by de Ridderſchap van den ſelven Weerd, en den Marien-weerdſen Abt, tot betalinge van de ſelve Koop-penninge, nu geſteld op 2300. Kroonen, ongetwijffelt de 40. boven de beloofde 2260 overſchietende, voor de Renten van wan-betalingh.

Heukelem	1180. Mergen.	305. Kroonen.
Aſperen	1180. Mergen.	305. Kroonen.
Gellikum en Ramt t'ſamen	1400. Mergen.	362. Kroonen.
Eynſpik	600. Mergen.	155. Kroonen.
Vuyren	500. Mergen.	129. Kroonen.
Herwijnen	1175. Mergen.	304. Kroonen.

Hel-

Digitized by Google

Hellu	800. Mergen.	206½ Kroonen.
Haaften	400. Mergen.	103. Kroonen.
Deſe voorſeyde Landen 7230. Mergen ten heelen gelde.		1869. Kroonen.

Deſe navolgende ſullen gelden het 2. deel ten Mergen.

Deyl	750. Mergen.	129. Kroonen.
Malſen en Meteren	1700. Mergen.	293. Kroonen.
Eſt	400. Mergen.	69. Kroonen.
Tuyl	300. Mergen.	60. Kroonen.
Hier, en Neer-Ynen	1700. Mergen.	292. Kroonen.
Op-Ynen	300. Mergen.	60. Kroonen.
Deſe Landen 2. deel geldende 5250. Mergen.		903. Kroonen.

Deſe ſullen gelden 't derden-deel.

Wadenoyen	1250. Mergen.	65. Kroonen.
Drumpt	325. Mergen.	28. Kroonen.
Hemert en Sentiernen	1400. Mergen.	133½ Kroonen.
Varik	400. Mergen.	33½ Kroonen.
Heeſſel	100. Mergen.	13. Kroonen.
Deſe Landen 3. deel geldende 375. Mergen.		265. Kroonen.

Alle de voorſz. Landē 15560. Mergen, alles in gelt 3036. Kroonen. en een halve.
Noch Beeſd, Weerden en Renoy 300. Karolus gulden.
Is all' *Floris* geld 3300. Kroonen.

Hoe deſe ſtellingh heelen gelde 2. deel, en derde-deel te verſtaan is, kan men hier uyt bemerken, onder 't derden-deel, Varik 400. Mergen, geeft 33. Kroonen en een half, onder het 2. of twee deelen. Eſt 400. Mergen, geeft 69. Kroonen, zijnde wat meer als twee-maal 33½ onder 't geheel zijnde drie derden-deelen. Haaften 400. Mergen, geeft 103. Kroonen, 3. maal 33. Kroonen en een half maken 100. Kroonen en een half. Waar uyt ik beſluyte ſoo veel geld als d'eerſte rye van Landen in't geheel op den Mergen laſt, daar van laſt de 2. rye 2. derden-deelen, en de 3. rye een derde-deel op den Mergen, die 't luſt heeft naarder te rekenen, kan 't doen.

De

Digitized by Google

De Ridderſchap en Geeſtelijkheyd van Tielre-weerd, deden deſe vereeringh aan Hertogh *Aarnd*, ook op ſeker voorwaarden:

Dat Dalem, Staden, en Schuymen-oord, met haar toe-behooren, nemmermeer van Gelderland ſcheyden ſullen.

Dat Dalem altijd ſal hooren onder de ſchouw van Tielre-weerd, ſulks dat Dijk-graaf en Heem-raden in Tielre-weerd den Dijk in Dalem, gelijk in Tielre-weerd ſullen ſchouwen.

Den Hertogh ſal een daag'lijks Richter in Dalem ſetten, die richten ſal, waart dat yemand poten af-hiel, of tuynen af-braak, na d'oude gewoonte van Dalem.

Die van Dalem ſullen hooren ter hooger Bank van Tuyl, en ſal altoos blijven onder en in den Ampte van Bommel en Tielre-weerden.

Niemand ſal erven verkoopen in Dalem, ſonder Dijk, maar elk met ſijnen Dijk daar toebehoorende als 't behoefflaagt is.

Als den Dijk bedijkt is, te hoofden in Dalem, en op Staden, die de Heer toe-behooren ſal, ſal d'Heer den Dijk voort ten eeuwigen dagen houden op ſijn goed, gelijk ſijn ander Dijken in Tielre-weerd.

De Tienden binnen Dijks, ſullen mede gelden in deſer voegen, Drie Mergen Tienden ſullen ſoo veel gelden als twee Mergen Lands.

Ook ſullen gelden de Hof-ſteden, en 't reed goed dat redelijk is, by de Heemraden in elken Kerſpel.

Die 8. jaar huyr hebben aan eenige Erven, of meer, met deſe Rente, daar ſullen die Pachters den onraad van Dalem heel afgelden, buyten koſt der Land-heeren, voort daar die Pachters yet verleggen, ſal men 't hen half korten, ter naaſter jaar-ſchaar, voort daar beneden ſullen die Pachters verleggen, en men ſal 't hen alingen korten.

Hertogh *Aarnd* over deſe vereeringh, geeft de Ridderſchap en Geeſt'lijkheyd van Tielre-weerd wederom deſen * Verſeker-Brief: * Renversaal.

Arnold, by Godts Gratie Hertogh van Gelre en Gulich, Grave van Zutphen, maakt yder kenlijk, Dat ſijn Ridders, Knechten en goede Luyden, woonende in Tielre-weerd, ook Beeſd en Renoy, den Abt van S^t. Marien-weerd, *Otto*, Heer van Aſperen en van Vorſt, en *Iohan* Heer tot Heukelem, (voort-teelder namaals tot noch toe, van den rechten manlijken Arkelſen ſtam) met haar ſelfs geld gekocht, ons en onſen nakomers gegeven hebben, dat alinge Land van Dalem, Staden, en Schumen-oord, metter alinge heerlijkheyd, hoog' en leeg' Leen-man-

Digitized by Google

nen, Tienden, Viſſeryen, Vogelryen, en allen toe-behooren, te water en te land, en overmidts die groote gunſt, ſoo belooft hy, haar en hare nakomelingen, Dalem, Staden, en Schumen-oord, met al heur toe-behooren, nemmermeer te ſcheyden van Gelderland, ten waar met wil van die van Tielre-weerd. Die van Dalem, Staden en Schumen-oord, ſullen altijd hooren en blijven met haren Dijk, onder de Schouw van Dijk-recht in Tielre-weerd, aan de Waal, en de Dijk-graaf en Heemraden van Tielre-weerd ſullen ſchouwen en keuren aldaar ſetten, gelijk als ſy doen in Tielre-weerd. Sullen ook altijd hooren ter hooger Bank van Tuyl, en blijven onder den Ampt van Amptman van Tielre-weerd, en alſulke rechten hebben als de gene hebben die onder de Bank van Tuyl geſeten zijn, uytgenomen of d'Hertogh haar, die van Dalem, Staden en Schumen-oord, geleyde geven wilde, dat ſal hy mogen doen tien jaar lang, maar niet langer, van ſchuld, die ſy voor date deſes, buyten ſijn Landen gemaakt hebben. Ook of yemand in de ſelve Landen woonende, gebreukt had, die ſal men deſe naaſte tien jaren niet mogen in gebieden op haar goed: indien ſy haar breuken willen beteren, by de 8. Schepenen van Tuyl, die dat een-maal ſullen uytſpreken, ſonder langer vertrek, men ſal haar ook de naaſte tien jaar langh (en niet langer) niet mogen beklagen, dan om ſchuld die ſy voor Schepenen van Tuyl gemaakt hebben. Hy ſal in Dalem, Staden en Schumen-oord een daag'lijkſen Richter ſetten. Wie in de ſelve heerlijkheyd Poten af-hiel, of Tuynen braak, aan den Dijk of Dijkavelingh aldaar, dat ſal dien daag'lijkſen Richter richten, na 't Dijk-recht van Tielre-weerd, beloovende dit alles t'onderhouden. Gegeven in 't jaar ons Heeren 1425. Saterdaags na H. Sacraments-dagh, in tegenwoordigheyd van d'Heeren *Willem van Buuren* en Beuſekom, *Otto van Haaften*, *Willem van Yſendoorn*, Ridders, *Ian van Buuren* Heer van Ewik, *Iohan* Heer van Broekhuyſen, Weerdenburgh, en Amerzoyen, *Arnold van Boekoop*, en *Reynier de Zeller*.

De Hantveſt by Hertog *Philips van Bourgoenjen*, die van Gorinchem den 2. van Slagh-maant 1425. binnen Dort verleent, en den 20. Meert 1428. bekrachtigt, word aldaar geſteld.

Hertogh *Philips van Bourgoenjen*, in dit begin ſijns Ruwaards (of Ruſtbewaarders) Ampt van Holland, Zeeland, en Vrieſland, ſelfs een machtigh Graaf van Vlaanderen en Artoys, betoont dat hem den naam *'De Goede*, niet te vergeefs is toe-geſchreven. Hy dan met een medelijdend' oog' aanſchouwende den deyrlijken val van 't Doorluchtigh Huys

Digitized by Google

Huys van Arkel, den Jongen Prinçe van Arkel, verſlagen in ſijn eygen Stadt, den ouden Heer noch in ſijn tien-jarige gevangeniſſ', doet ſulken ſweetigen arbeyd, dat hy door d'Heeren van Weſemaal, en *Willem van Gend*, hy Heer *Jan van Arkel* uyte banden verloſt, hem doende groote Eer en * Mewaaardigheyd, bejammerende ſijn over groot verval, en beloofde hem metter tijd noch te doen hebben ſijn geheele Heerlijky van Arkel, ſoo hy die voortijds beſeten had. O Goeden deugdelijken Bourgoenſen Prins, hoe ſoud ghy verbaaſd zijn, alſnu te ſien uwen naam van Bourgoenjen, in deſe Landen ſoo verfoeyt en gehaat. Heer *Iohan* wierd (door ſijn toedoen) weer ontfangen en gehuld, in ſijn Vaderlijke Land en Erven, als Stadt Leerdam, en 't Slot, in d'Heerlijkheyd van Schoonre-woerd, en d'aankleven van dien, als Heer vander Lede. Maar in de Stad van Gorinchem en d'Heerlijky van Arkel quam hy noch niet. Doch hy dê ootmoedigh verſoek daarom aan Hertogh *Philips van Bourgoenjen*, voorſtellende duſdanige redenen:

* Reverentie.

Alſoo hy by den Doorluchtigen Hertogh *Aelbrecht van Beyeren*, Graaf van Holland, ſijn Maagh-taal, Raad en huys-geſin was, en noch bleef, ten tijde Hertogh *Willem van Beyeren* deſſelfs Soon ('t ſijns verſoekers leetweſen) met den Vader qualijk ſtond, en dat door opſtoking van Mê-vrouw van Cleef, *Willems* Stief-moeder. *Willem* daar na allerweegs hem *Arkel* we'erbarſtigh was, ſijn tegenſtanders ſterkende, doch dat niet genoegh, men ſlaat de hand aan ſijn goederen in Holland, O grouwel! ſonder vonnis, geweldiger-hand, en hy on-verſchuld. *Willem* Graaf wordende, wat doet hy, niet genoegh ſijn goed aan te taſten, men dringht hem met fortſe tot dadelijke vyandſchap, ſoo door ſijn wrevelheyd, *Aelbrecht* ſijn Vader, te voren ook gedaan had. Want wat aan-tal *Aelbrecht* of *Willem* tegen hem mochten hebben (als neen) die bood hy, eer hy oyt vyand was te verblijven, ſelfs aan hem, en Hertogh *Jan van Beyeren*, en 3. haarder Raads-luyden van Holland, Zeeland, Henegouw, en Luyk, en by al de Steden van de 2. leſte Landen, gelijk ſommige goede Steden noch kundigh is. Daar na in oorlogh gevangen aan *Willem* gelevert, is hy van Mê-vrou Hertogh *Willems* Dochter we'er overgelevert, en geſchat om vrede, op 40. duyſent Kroonen, ſonder dat hy oyt (hoewel men hem daarom meer dan 3. jaren in de gevangenis wreedelijk handelde) vertichtenis van ſijn goederen in Holland en Zeeland heeft gedaan. En nadien hy verſoeker, ſijn arme maag nu en t'allen tijden geyrne blijven wilde, een ootmoedigh dienaar, gelijk hy mijns Genadige Heeren Voor-vaders, Hertogen *Philips* (*de Stoute*) en *Iohan*, ook Grave *Lodewijk van Vlaanderen*, al ſijn dagen met lijf en

Digitized by Google

goed trouw'lijk bereyd is geweeſt, Dat ſijn Genade ten aanſien van ſijn lijden getrouwe dienſten, en dat hy aller-weeghs vriendelijk is geweeſt, die noch heden ten dage in Holland en Zeeland, Bourgoenſe goet-gunders zijn, en dewijl doch ſijn Genade daar geen voordeel af komt, hem geliefde te laten gebruyken en beſitten, ſijn goeden na recht en gewoonte der Landen, en hem ſijne leenen mochten volgen, behoudelijk ſijns Genades, en yders goet recht. Want dier leenen, doch een deel als 't Land van Hageſteyn, Heer *Aarnds-berg'*, Stol-wijk, half de Vliſt, en dat Ruwe-broek, Erve des Heeren van Arkel, en ſijns Voorvaders geweeſt zijn, over hondert jaren, ja veel langer, voort andere koſtelijke ſtukken by ſijn Ouders gekocht, en 2. bekende Dijk-graafſchappen, (namelijk . . . . .) behalven ſijn ander goederen, hem met gewelt onthandight.

Wat daar op gevolgt, ſtaat na te merken.

1416. Schepenen, *Henrik Knobbout van Os, Aerd van Dijkhakkenſz. Floris Tielmanſz. Peter Willemſz.*

Gouthoev. pag. 452. Den Paus *Martinus* de 5. verklaard met ſijn Cardinalen, by vonnis het huwelijk van Vrouw *Jacoba*, met Hertogh *Jan van Braband* Wettig, ſulks dat *Glouceſter* in Engeland weder trouwde, een ſlechte Jouffrouw, *Leonore van Cornbatre.*

1417. Schepenen, *Ryetter vander Haar, Splinter van den Oude-geyn, Adriaan Mykaard, Gerid Jacobſz. Alard vander Haar, Laurens Segerſz.*

In dit jaar 1427. ſtierf Hertogh *Jan van Braband*, van Lotringen en Limburgh ſijne Landen beheerſt hebbende 12. jaren. Hier door had Vrouw *Jacoba* (als dit zijnde haren echten man) we'er den loſſen toom, tot een ander huwelijk. Sijn plaatz bekleede als Hertogh *Phlips* Grave van *Sant Paul*, ſijn Broeder.

1428. Schepenen, *Willem Segerſz. Gijſbert Muyl, Peter Willemſz. Laurens Segerſz. Gerid Jacobſz. Henrik Knoubbout van Os, Aard Vos Franſz.*

Den 20. Meert 1428. word Hertog *Phlips van Bourgoenjen* (genoegſaam op nieuws) tot Gorinchem, als Heer van Arkel, en beveſtight ten ſelven dage ſijn Hant-veſt, waar van 2. van Slagh-maant 1425. verhaal gemaakt is, inhoudende kortelijk:

Philips Hertogh van Bourgoenjen, Graaf van Vlaanderen, Artoys, en Bourgoenje Palatin, Heer van Salins en Mechelen, Ruwaard en Erve van Holland, Zeeland en Vrieſland, doen kenlijk, om dier van Gorinchem trouw-dienſten, en hem te hulden voor haren Erf-heer, behoudens ſijn Muy van Beyeren den lijſtocht haar te vergunnen.

Eerſt

Digitized by Google

Eerſt, beveſtigingh van al haar Hant-veſten van d'Heeren van Arkel, en Graven van Holland gekregen.

Dat die van Gorinchem in Vlaanderen by dage en nachte uyt haar ſchepen mogen gaan, tot haar herbergen, en al waar ſy te doen hebben, en we'er tot haren ſchepen den rechten wech en af en aan varen voor de klok, ſonder bekroon van de Bailjuwen ter Sluys.

Dat ſy mogen varen aan de ſchepen ter Sluys leggende, loſſen, laden, afvaren, na haar believen, ſonder verbeurte, behoudens 't recht van Tol en Stapel.

Haar goeden of ſchepen te water ver-ongelukkende, mogen menſchen en goed uyte ſelve ſchepen aan 't ſtrant, of anders bergen en aanveerden.

Ter Sluys aangetaſt wordende, mogen haar lijf en goed verbergen, als 't om geen quade feytenis.

Haar af-handigh goed mogen ſy met recht daar vervolgen, gelijk oft Vlamingen waren, en die van Vlaanderen we'er te Gorinchem.

Die van Gorinchem ſullen bevrijd weſen in Vlaanderen van den oorlof die men gewoonlijk geeft, gelijk d'onderſaten van Vlaanderen.

Belooft den Tol die nu te Gorinchem leyd, en voortijds te Workom gelegen heeft (ik meen in deſen twiſt tegen Vrou *Iacob*, Workom ontnomen) daar altijd te laten blijven, ſoo langh hy, of ſijn Erven heerſen, in ſulker manieren als hy te Workom geweeſt heeft.

Belooft Gorinchem te helpen in haar Tolrechten, die ſy hebben in Holland, Zeeland, Braband, en in die meerſen Tol te Tiel, te water en te land.

Met beſettingen te mogen ſpreken op yemands goed, in 't land van Arkel, en dat uytwinnen voor Schepenen.

Gegeven te Dordrecht den 2. van Slagh-maant 1425. En tot getuygenis van dien heeft den Hertogh ſijnen Zegel daar aan doen hangen, tot Gorinchem den 20. Meert 1428.

Nu word ook geſtelt, dat Hertogh *Phlips* d'heerlijkheyd van Arkel te leen gaf aan *Jacob van Gaaſbeek*, Heer van Abkoude, Putte, Stren', &c. die noch 't jaar 1454. een Droſſard daar ſtelde, en was ook Stadthouder van Holland, Zeeland, en Vrieſland. Men vind weynigh van hem, Gorinchem aangaande, tuſſen deſen tijd van jaren, 't welk my doet gelooven dat hem dit leen langh na deſen moet gegeven zijn.

D'Heer *Johan van Arkel*, nu over de 3. jaren beſeten hebbende ſijn

Digitized by Google

heerlijkheden van Leerdam en Schoonre-woerd: hebbende op eenen avond ſmakelijk ſitten eten van eenen grooten Aal, word bang, en haaſtig ſiek, biegt ſich, maar uyt zijnde geſonden om ſijn kerkelijk gerecht, valt buyten kenniſſ', ſterft, te Leerdam den 25. van Oogſtmaant 1428. oud 65. jaren, en wierd daar eerlijk begraven in't hoogh Choor, onder eenen grooten Serk: Zijnde hier mê de Heerſchappy van Arkel in de dood van deſen leſten Heerſchapper ge-eyndight.

De Heerlijkheyd van Arkel ſoo groot en machtigh, met al haar aangekomen Landen, by de 800. jaren geduyrd hebbende, is meer dan in 4. gedeelten gerukt geweeſt. Hertogh *Willem van Beyeren*, Graaf van Holland, won eerſt de Stadt Haaſtrecht by der Gou, met al die Dorpen als Aarntſberge, Stolwijk, en d'halve Vliſt, en na lange oorlogh kocht hy van Hertogh *Reynout van Gelder* Gorinchem en de Heerlijkheyd van Arkel. Hertogh *Aarnd van Gelder* Heer *Jans* Dochters Soon kreegh Leerdam en Schoonre-woerd, welke Heerlijkheyden Hertogh *Aarnd* korts daar na door begeerte van Heer *Jan van Egmond* ſijn Vader, gaf aan Heer *Willem van Egmond*, ſijnen jonghſten Broeder. *Fredrik van Blankkenheym* Biſſchop van Utrecht, had de Stadt Gaſpaarn, en de ſterke Kaſteelen Hageſteyn en Everſteyn gewonnen. D'Heer van Vianen behield dat Slot Ryneſteyn, 't Land en de halve Stadt van Mechelen, ter Nekkerſpoel, verhoopte Hertogh *Aarnd van Gelre* te houden, maar Hertogh *Kaarl van Bourgoenjen* behield het na een langhduyrige pleyt.

Alhier eyndight *Aard Kemp* ſijn groote aanteykeninge van Arkel, met veel omſtandigheden van de plaatſen hier ontrent, en de wapenen van menighvuldige Heeren, beſchreven zijnde 466. zyden, of 233. bladen, groot papier, vervolgende nu eenige aantekeningen in ſijn kleyne aanteykeningh van Arkel, en onder andere hier op't verſpreyden van de goederen des Heeren van Arkel. Dat al d'Heeren van Arkel zijn ſterk en groot geweeſt als Reuſen. Ook dat geen Baanre-heer in gantz Hoog-duytſland by haar te gelijken was, in Rijkdom, uyt haar Rekenboeken vind men, ſeyd hy, dat hy jaarlijks te Rent had 83600. Rijnsguldens, of 34000. goude Engelſe Nobels, daar in gerekent 5000. oude Schilden, op de Velu van Tienden, en 6000. Ducaten 'sjaars, uyte wiſſel van Venegien, t'Antwerpen betaalt. Hy had buyten d'Heerlijkheyd van den Lande van Arkel, en de Borght, mette Stadt Gorinchem, noch Stadt en Slot Leerdam, Schoonre-woerd, en 't heel Land vander Lê, 't Land en Stadt Hageſteyn, Gaſpoir, aan 't Land van Arkel. In't Hertoghdom van Baar, 't heel Land van Pierlepont, met veel Kaſteelen, Dorpen en Sloten. In 't Hertoghdom Limburgh d'Heerlijkheyd van Sit-

Digitized by Google

Sitters metten toe-behooren, en Born. In Braband de Stadt en Land van Mechelen, zijnde 17. Dorpen. In Gelderland, Gelder, Malſſen, Deyl, Oyen, Gellikom, en andere Dorpen tot 7. toe. In Holland, de Stadt Haaſtrecht, Vliſt, Stolwijk, en voort al de Dorpen van Krimpenre-weerd, tuſſchen Schoonhoven en der Goude, en veel meer ander Heerlijkheden. In Zeeland, d'Heerlijky vander Kreken metten toebehooren, en meer ander Heerlijkyen, Dorpen, en Sloten, geweldigh was hy, wel geſien, van Vorſten, Hertogen, Graven, Heeren, en Edel-luyden, ook bemint van alle menſchen. Maar overmoed, doet noyt goed. Helaas! doen deſen op-geblaſen Heer *Jan* twiſt-rijk wierd tegen ſijn meerder-mans, Hertogh *Aelbrecht*, en *Willem van Beyeren*, doen viel Arkels roem en yoorſpoet onder de voet. Alle menſchen een voorbeelt en de Heeren een ſchrik, der Overſten en machtiger Prinçen ſaken hun niet te ſeer t'onderwinden, noch hun daar in te ſteken. Daalt, Arkel, Daalt, mocht *Willem* ſijn Soon wel ſeggen, mijn Vaders hooghmoed trotzt te hoogh. De hoogſte toorens worden eerſt vernielt, door wind en donderſlagh, die hun in macht overtreffen: laas, ſegh ik, deſen *Willem*, die ſoo glorieuſelijk, korts na ſijn geboorte, met grooter Feeſt ter Kerke ten Doop gedragen wierd, met veel Toortz-lichten, van drie Baander-heeren van den bloede en Wapen van Arkel, als Heer *Otto van Heukelem* en Leuven, hem dragende op ſijn armen, d'Heer van Aſperen die aan 't hooft, en d'Heer van Akkoy, die aan de voeten van 't Kind gingh, met d'Heer van Leyenburgh, dragende 't vergulde Bekken, en Water-pot, alle vier bekleed met 't Wapen van Arkel. D'eerweerdige Heer *Floris van Wevelinkhoven* Biſſchop van Utrecht, d'ontſiglijke Prinçe Hertogh *Willem* van Gulik en Gelre, Graaf van Zutphen den Oom, en de Vrouw van Gennep, een Dochter van *Arkel*, Moeder van *Walraven van Brederoede*, die te Gorinchem dood bleef, waren ſijn Peters en Meter. Deſen *Willem*, ſegh ik, in ſijn eygen Stadt (Gorinchem) verſlagen, bleef langh naakt leggen in ſijn Edel bloed, gewentelt in 't onreynſlijk op der Straten, van alle Menſchen verlaten, een beſpottingh en afwerpſel van vele, tot dat hy in de Kerk gebrocht, en naakt voort Autaar geleyd wierd, de Koſter een Kleed over hem ſpreyde, ydelheyd der ydelheyden des werelts, en alles is ydel.

Hertogh *Philips van Bourgoenjen*, met Vrouw *Iacoba*, nu vereenight ſtelt tot Stadthouder van Holland, Zeeland, en Vrieſland, Heer *Vrank van Borſelen*, Sone van Heer *Floris van Borſelen*.

Dirk, Graaf van Namen, oud wordende, geen Erfgenamen hebbende, mits de dood van Jonkker *Willem van Arkel* ſijnen Neve, 't jaar 1417. bin-

Digitized by Google

binnen Gorinchem verſlagen, Soon van *Dirks Muyen* Dochter, heeft in dit jaar 1428. ſijn Graafſchap verkocht aan Hertogh *Philips van Bourgoenjen*, daar die van Gent de penningen toe telden.

1429. Schepenen, *Gerid Jacobſz. Roelof de Bie, Boudewijn de Ledige, Willem Segerſz. Gijſbert Muyl, Splinter van den Oude-geyn, Dirk Iacobſz. vander Eyk.*

Op *S. Lourens-dagh*, den 10. van Oogſt-maant is tot Nieumegen, in duyts gemaakt eenen * geſienen-brief van't verdragh, den 30. van Loumaant 1409. op-gericht, tuſſen Heer *Johan* (de laaſte) *van Arkel*, en Vrouw *Elizabeth van Baar* ſijn Moeder, noopende de Landen van Pierlepont, &c.

* Vidimus.

1430. Droſſard van Gorinchem, by Heer *Vrank van Borſelen*, Ruwaard 's Lands van Arkel, geſtelt, *Ernſt vander Aa.*

Dit geſlacht by noch t'onderſoeken, indien 't ſelve my gewerde ſal deſes gelegentheydt naarder verhalen.

Schepenen, *Willem Segerſz. Aard van Dijk-bakkenſz. Jacob van den Werf, Henrik de Haan, Floris Laurenſz. Roelof de Bie, Gijſbert Muyl.*

Die van Kuylenburgh, Vianen, Hageſteyn, en Schoonre-woerd, komen weder aan den nieuwen Vliet in de Zeerik, als volgt:

Alſoo die uyten Lande van Kuylenborgh, Vianen, en die met hun wateren in de Zeerik, in't Land van Arkel, eenige jaren die waterſchap niet gebruykt hebben, die voortijds plagh uyt te gaan t'Arkel op den Dam, in de Lingen. Soo hebben ſy langh vervolgh gedaan, om deſelve Waterſchap we'er te gebruyken, naar uytwijſ' harer oude Hant-veſten en Brieven. Waar van ſy den Ruwaard 's Lands van Arkel, Heer *Vrank van Borſelen* bezegelde * geſien-brieven leveren ſullen. En om onruſt te verhoeden, is een over-een-komſt gemaakt, tuſſen Heer *Vrank van Borſelen* voornoemt, en Heer *Jan van Vianen*, met haar weder-zijdſe vrienden. Dat die van Kuylenborgh, Vianen, en den haren, den Wiel in de Zijdwijn, die tegen den Beempt legt, en leſt in-gebroken is, doen over-dijken, den Zijd-wijn-dijk, daar hy te voren plagh te leggen, ſoo breed en ſoo hoogh, dat het daar niet over-wateren kan, ſoo 't behoort, of op een ander plaatz, daar 't nutſte weſen ſal. En vermits nieu dijken niet wel water ſchutten, en vrees is, den Ne'erwaard daar by beſchadigt te worden, ſullen die van Kuylenburgh, Vianen, metten heuren, daar toe een Kaa op-leggen en doen maken, om de voorſz. Wiel, ſoo breed en ſoo hoogh, als 3. die Heer *Ian* en de ſijnen daar toe nemen, re-

* Vidimus.

de-

Digitized by Google

delijk vinden. D'eerd totte kaa, ſal men binnen de kaa nemen, ter naaſter eerd, ter minſter ſchade, ſonder betalen, maar voor de ſelve eerd, en dat die kade koſten ſal, die men om den ouden Wiel in den Zijdwijn ſal leggen, om voor haar water van den Zeerik bet bevrijd te blijven, ſullen die voorgaande tot hulp der voorſz. kade geven tien Bourgoenſe Schilden. De voorgenoemde ſullen bruggen doen maken over de Zeerik, 't zy een of twee, gelijk voortijds geweeſt hebben, doen ſy 't waterſchap bruykten. De bruggen elk van 3. Jukken, elk van goet hout, met goede plankken bedekt, als de 6. voorſz. goet denkken ſal, by de Schotdeuren, ſullen die voornoemde, over de Zeerik doen maken twee kaden ſoo breed en hoogh als 't nut en oirboir is, en beneden op haren bodem van de Zeerik ſullen ſy Duykers doen leggen van 3. pijpen, van ſulke grootte en dikte van plankken als twee Timmer-lieden oirboir denkken ſal, tot behoef van Ny-land, en Leerbroek, die daar deur wateren ſullen, welke Timmer-luyden gekoren ſullen werden, van elke 3. van de voorſz. 6. een. Indien die 6. in eenige punten verſchilden, ſal *Floris van Kijfhouk* dan een overman weſen, wat hy dan uytſpreekt, ſal men volgen ſonder weder-ſeggen. Dit alles ſullen die voornoemde volmaakt hebben, eer ſy eenen Dam aan Quaker-naak deurſteken ſullen. Als dat alſoo geſchied is, ſal 't Land van Arkel hebben, en voortaan houwen, die kaden om de Wielen in den Zijdwijn, Bruggen en Duykers voorſz. en die van Kuylenburgh en Vianen, metten heuren, ſullen daar af ontſlagen zijn ten eeuwigen dagen, en ſullen voort gebruyken haar Waterſchap van de Zeerik voorſz. naar uytwijſen der oude hant-veſten: hier van zijn drie Celen, met op-gedrukte Zegels, van *Vrank van Borſelen*, Heer van Zuilen, en S. Mertens-dijk, Ruwaard der Landen van Voorn, en Arkel, *Johan van Vianen*, Heer van Hey-koop, op den 29. van Grasmaant 's jaars 1430. Hier op is gevolgt deſe quijtinge:

Ernſt vander Aa, Droſſard 's Lands van Arkel, Schout, Burgermeeſteren, Schepenen, en Raad der Stadt Gorinchem, *Aard Vink*, Schout in Nuland, en *Henrik Kerſtenſz.* Schout in Leerbroek, bekennen van wegen 't Land van Arkel, dat d'Heeren en ge-erfden der Landen Kuylenburgh, Vianen, Hageſteyn, Schoonre-woerd, en die met hun wateren, in 't Waterſchap uytgaande by den Dam t'Arkel, alles voldaan hebben, 't gunt den voorgaanden Brief, vermelt. Gegeven den 6. van Slagmaant 1430. met des Stadt Gorinchems Zegel.

Digitized by Google

In dit jaar 1430. den 4. van Oogſt-maant, ſterf te Leuven op den Burght, Hertogh *Phlips van Braband*, Lotringen en Limburgh, Graaf van Simpol, en Hertogh *Phlips van Bourgoenjen*, Graaf van Holland, Heer van Arkel, erfden die Landen, dê den 5. van Wijn-maant 1430. ſijn inkomſt te Leuven.

1431. Schepenen, *Aarnd van Dijk-hakkenſz. Gijſbert Muyl, Willem Segerſz. Henrik de Haan, Laurens Segerſz. Jan van Gelkum.*

1432. *Willem Segerſz. Gijſbert Adriaanſz. Peter Willemſz. Gijſbert Muyl, Jan van Hoye, Floris Tielmanſz. Gerid Jacobſz. Jan vander Haar.*

Om dat Heer *Vrank van Borſelen* was Ruwaard 's Lands van Arkel, *Ernſt vander Aa*, tot Gorinchem Droſſard geſtelt, en in't jaar 1430. de voorſz. handelingh van 't Waterſchap gemaakt had, dunkt my, wel tot ons voor-hebbens te paſſen, de ſaken hem over-komen. Inſonderheyd die aanmerkelijke, tuſſen hem, en Vrouw *Iacoba van Beyeren*, Gravin van Holland, Zeeland, en Vrieſland, voor-gevallen. Hertog *Phlips van Bourgoenjen*, zijnde Ruwaard van haar Landen, en ſy hem belooft hebbende geenen man te trouwen buyten ſijnen wil. 'T gebeurt in't eynd van dit jaar 1432. dat Vrouw *Margriet* haar Moeder, deur edele Mannen, haar zend ſchoone Juweelen en brave Paarden, tot een gift. Vrouw *Iacoba* door d'oorlog ontbloot van geld, ſond heymelijk tot den Burgh-graaf *Jan van Montfoord*, geweeſt haren Stadthouder van Holland, wel verſien van ſchatten, verſoekende penningen te leen, om te ſchenkken haars Moeders Geſanten, en niet beſchaamt te blijven voor ſoo deftige Ridders. Hy aan 't futſelen, ſeyd, al ſijnen ſchat was hy in haren dienſt quijt. Sy bedroeft, ſend aan een ander, 't was al 't ſelfde, doe aan 't ſchreyen, beklagende d'ontrouw harer vrienden. *Willem Bye* haar Stal-knecht, ſeyd medelijdigh, Gelievet u Mê-vrouw, Ik ga by Heer *Vrank van Borſelen*, Stadthouder van Holland, en hoop 't ſal wel zijn, Die is onſen tegenſtrijder, wy hebben hem noch de ſijne noyt goet gedaan, weygert hy't, ſoo 'k ſorgh, 't is meerder ſchande, ſoo niet, 'k ſal goede middelen gebruyken, ſeyd hy, en ſy, Ik ſorgh, Ik ſorgh, 't ſal niet zijn: Doch gaat verſoeket, 'k ſal 't hem dankkelijk we'er voldoen. *Willem* tijd op reys, doet *Borſelen* beleeft aanſoek, die antwoort, Seght Mê-vrou, niet alleen nu, maar altijd is mijn goed t'haarder wil, daar, neemt dat kiſtjen met Goud, Sy neem daar ſoo veel uyt als't haar belieft, ik bidde t haar, en ſal 't voor een weldaad nemen: hoe ſy verblijd was ſtaat te denkken. Meer-malen heeft hy haar in geld-nood geholpen. Eens by haar komende, ſeyd ſy, haar leven kon ſy ſijn weldaad niet vergelden. Dewijl dan, Heer *Vrank*, my de middelen ontbreken ſulks te doen, ik offer

Digitized by Google

offer my geheel aan u. Hy wierd hier over beroert, en trok dit ter herten, haar daar na te S. Martens-dijk heerlijk onthalende, met een koſtelijke Maaltijd, dê de muyren van de Zaal, in plaats van Tapijten, rondom met groen willige takken doen behangen, over beyde zyde van elken tak de letter D. veel werf geſchreven ſtaande, Sy 't bediedſel vragende, antwoorde hy, dat de tongh niet derf ſpreken, ſeggen deſe teekenen, 't is, Dijnen willigen Dienaar, De geneugte, weldaad en liefde komen t'ſamen.

Schepenen, *Boudewijn de Ledige*, *Gerid d'Hoogh Geridſz.* *Sander van Blankkevoort*, *Teven Muyl*, *Dirk Iacobſz.* *Jan Dierhout*, *Andries van Dalem*. 1433.

Vrouw *Iacoba*, Heer *Vrank van Borſelens* weldaad niet vergetende, trouwt hem heymelijk, niet aanſiende dat ſy was ſoo hoogen Prinçeſſ', en hy maar een ſlecht Ridder, ſoo veel werkt de gedane weldaad in een edel gemoed.

Heer *Iohan van Kervene*, Ridder, bewoont nu 1433. ſijn huys aan 't Merkt-veld, (in mijnen tijd 1630. en 40. bewoont by de Burgemeeſter *Antony de Hoogh*, en 't huys van de Secretaris *Iohan vander Does*) tot Gorinchem. Deſen Heer *Ian van Kervene*, Ridder, Baſtard van Arkel, ſeyd mijnen Schrijver, was een van de vier Capiteynen van Delſt, die 1359. Polanen en Binkhorſt vernielden, en uyt Delſt vluchtende, een jaar langh te Heuſden op 't Kaſteel belegerd wierd van Hertogh *Aelbrecht*, door Heer *Otto van Arkel* in genade aangenomen, na Jeruſalem reyſde. Dit moſt wel een oud man zijn, alſoo van't jaar 1359. af, hy al Capiteyn zijnde, nu al 74. jaren geleden was.

Schepenen, *Willem Segerſz.* *Peter Willemſz.* *Marcelis Mateuſſz.* *Henrik de Haan*, *Jan van Gellekom*, *Floris Tielmanſz.* *Gerid Iacobſz.* *Ian van Dalem Roeloffz.* 1434.

Hertogh *Phlips van Bourgoenjen*, oorlogende in Vrankrijk, tegen Koningh *Kaarl* de 7. hoorde van 't huwelijk tuſſen *Iacoba* en *Borſelen*, word blakende van toorn en gramſchap, mits *Jacoba* belooft had niet te hertrouwen ſonder ſijn bewilligingh, beveelt den oorlogh ſijn Veld-overſten, en komt met tamelijken Staat na Holland, en in Hoy-maant in den Haagh. Hy ſich veynſende van geen ſaken te weten, ontbied *Borſelen*, doet hem vangen in tegenwoordigheyd van de Hertoginne *Iacoba* ſijn Vrouw, en t'ſcheep brengen door Delſt en Rotterdam, verby Antwerpen, op 't huys te Replemond in Vlaanderen, ſendende den Capiteyn ſchriftelijken laſt, hem te doen onthoofden, maar door *Borſelens* kloeke woorden beweeght, verlengt dien laſt: *Phlips* krijght berouw van ſijn

Digitized by Google

bevel, weer uyt Vrankrijk komende verſtaat het leven van Heer *Vrank*, word verblijd, en bedankt den Kaſteleyn over ſijn voorſichtige langhſaamheyd. *Iacoba*, *Philips* al gevolght hebbende, om haar man te verloſſen, had geen gehoor, of af-ſtaan van haar Landen was den eys.

In dit jaar 1434. was't ſulken ſtorm, dat veel Dijken in Holland, Zeeland, Vrieſland, en de Betuw in-braken, door 't groot water in 't Land, gingh al gezaayde te niet, duure tijd, byſonder voor arm' lieden, 't ſchepel Terru een Engelſe Nobel, al ander Koorn daar na, en duurde by na een gants jaar.

Concordaten. Handelingh van *Roelof van Diephout*, (eerſt Dom-prooſt van Oſenbrug, en Kanonik in den Dom te Keulen) gemaakt, nu in't 10. jaar ſijns Biſdoms, 't kort inhoud is dit:

Roelof van Diephout, by den genaden Gods Biſſchop t'Utrech, maakt yder kenlijk, Dat Hertog *Philips van Bourgoenjen*, Graaf van Holland, &c. hem te kennen gegeven hebbende, dat ſijn onderſaten van Holland, Zeeland, en Vrieſland, dagelijks ſoo beſwaart worden met ſijn geeſtelijke * Heerſchappy, ſonderlingh van de Proviſoren en Dekenen in de voorſz. Landen zijnde, ſoo wil hy daar in verſien, ende heeft beſlooten deſe navolgende punten, om daar op ſijn Geeſtelijke in Holland en d'andere landen te doen handelen.

* Iuriſdictie.

1. Eerſt, ſal de Decanie en Proviſorye over al in de ſelve Landen doen regeren, met eenen bequamen man, 't geeſtelijk Recht verſtaande.

2. Geen Man magh de vryheyd van't Klerkſchap genieten, die geen Kruyz noch Klerkelijk draag-kleed heeft, en hem draaght als een Klerk behoort te doen.

3. Bedrijft eenigh Paap of Klerk overdaad in Holland, Zeeland, of Vrieſland, in vrede-braak, vechten, dronkkenſchap, of anders, geen Klerk toe-ſtaande, de Graaf van Holland magh hem doen vangen, by ſijnen Bailliu of Rechter, en leveren den Deken of Proviſoor daar 't geſchied, die hem niet uytlaten ſal, of hy heeft aan den Hertogh van Bourgoenjen als Graaf van Holland gebreukt.

4. D'onderſaten van Holland, Zeeland, of Vrieſland, ſal men t'Utrecht niet te recht dagen, ſoo verre die ſtaan willen voor den geeſtelijken of waarlijken Richter, daar ſy onder hooren, en dat het ſoo behoorlijk geſchieden kan.

* Sententie van Interdictie fulmineten.

5. Men ſal niemand bannen, ſy zijn eerſt gedaaght, en hebben kenlijke wete gehadt, en Deken, of Proviſoor, ſal geen * Vonnis van verbodt

Digitized by Google

bodt uyt blixemen, om eenigh misdaad die yemand gedaan heeft, sonder kennis van saken.

6. Een misdadiger in de Kerk, of op't Kerkhof vluchtende, welkers vryheyd, dien nabeschreven Rechten niet soude mogen beschermen, die sal d'Hertog van Bourgoenjen Graaf van Holland mogen doen nemen, sonder dat die plaatsen * gehindert sullen zijn. Die vryheyd sal ook niet baten, die met voordachten raad dood-slaat, die gebannen zijn om ondadelijke feyten, als * tegen den Prins of de Landen. *gevioleert * Crimen læse Majestates.

7. Deken of Provisoor mogen niemand moeyen om 'tgeen hun noodig waar, op heylige dagen gewerkt te hebben, dat is, van noods of gebods-wegen, op den dijk, op water, schepen, in den Oogst 't koren den oirboir te doen, of anderen gemeenen nood-oirboir.

8. Noopende d'overspelige, sal men doen als voorgaande, en getrouwde wijven sal men niet beschamen of moeyen, ten zy die in openbaar overspel sitten, of in Synodo beschuldight zijn.

9. Dekenen en Provisoren sullen d'ondersaten van Holland, Zeeland en Vriesland, met geen meer geld belasten in Rechts-saken, dan volgens 't Hoff van Utrecht, Dan in Zeeland daar dit recht veel gepleeght wort, sal men van daagh-brieven te schrijven niet meer nemen dan eenen Engelse Vlaamse Munt, en andere brieven na * gelijkenis, en waar yemant in den ban gestorven, van bekende schuld of andere saken, die hy wel kon gebetert hebben, en gelaten had, in versmaad der H. Kerke, daar sal de Deken of Provisoir mê omgaan in redelijkheyd, na ouder gewoonte. Maar arme luyden onder dien ban stervende, dat niet hebbende konnen beteren, sullense van haar erfgenamen nemen dubbeld versuym-geld, dat's twee werf soo veel, als sy levende souden hebben gegeven. * advenant

Yemand trouwende sonder Kerk-geboden, van de * vergevenis van dien, sal men niet meer nemen (met vrinden wil, of eygen, boven-jarig zijnde) dan een Engelse Nobel en daar beneden, na staat der personen, niet daar in begrepen, die van 's Heeren wegen ander gewoonten hebben. * absolutie

10. Dekens en Provisoren sullen geen * quijting geven de gene die Vrouwen of Maagden ontvoeren met kracht buyten heur en heurs naaste Magen wil, noch Papen die die trouwen, ten ware met beyder wil, buyten bedwangh, dede eenigh Provisoor, Deken of Paap daar tegen, die sal men openbaarlijk straffen, andere ten * af-houw. * absolutie * exempel.

11. Van de andere Brieven sal men niet nemen dan van ouds over 20. of 25. jaren.

Digitized by Google

*Suffragaã. Sijnen * Wy-Biſſchop, ergens in Holland, Zeeland, of Vrieſland komende, om Kerken, Kerk-hoven, of Outaren te Wyen, 't ſal zijn op der gener redelijken koſt die hem behoeven, en ſal hem genoegen voor ſijnen dienſt, met een redelijke heuſheyd, die men hem geven ſal na gelegentheyd.

12. Yemand kinderen by ongeval door water of vuur verſuymt zijnde, men ſalſe niet moeyen.

13. Eenigh verſchil van deſe, of andere vallende, d'Hertogh van Bourgoenjen Graaf van Holland, ſal twee van ſijnen heymelijken Raad en de Biſſchop twee van de ſijne nemen, en die vier tot een overman de Cancelier van Bourgoenjen, of by ſijn overlijden een ander, en dat ſy ſluyten, ſal van volder waarden zijn.

14. Hier mê ſullen niet vermindert weſen de ſoenen van ouds tuſſchen Holland en 't Biſdom gemaakt.

Gegeven den leſten van Zulle 1434. na ſtijl van Utrecht ondertekent, *Boſſoet.*

Dit verdragh als rakende Gorinchem en 't Land van Arkel, ſoo wel als andere plaatſen van Holland, en diergelijke Wetten, 't geheele Land aangaande, daar Gorinchem in begrepen is, meen ik als meer-maal geſeyd, in te lijven. Gelijk ook van de naaſte buyrſchappen van't Land van Arkel, om dat die van Gorinchem daar veel gemeenſchap mede hebben, en overſulks deſelve haar noodigh zijn te weten, als onder andere alhier 't kort begrijp van de Hant-veſt der Heerlijkheyd Noordeloos en Grooten Weerd.

Gijſbert van Vianen, Heer tot Noordeloos en Ooſt-huyſen, doet yder kenlijk, Dat hy geeft voor hem en ſijn erven, die van Noordeloos en Grooten Weerd, voor haar en haren erven, deſe Rechten en Vryheden:

1. Den Richter ſal Vyerſchaar houden, alle Donderdagh, t'elke veerthien dagen, met Schepenen na gewoonte, tot op-gaande Sonne.

2. Den Richter of Bode, ſal de gene die men begeert voor te bieden, dagen, tegen 't naaſte gedingh, en daar af hebben een ſchellingh.

3. Die gedaaght, ter eerſter klage niet komt verbeurt drie ſchellingen, komt hy dan (daar na) niet voort, de klager ſal ten heyligen ſweeren, ſijn klage recht te zijn, die magh hy minderen (midts gevende den Rechter drie ſchellingen) maer niet meerderen, dan ſal men die klage uyt-

Digitized by Google

uytrechten en ſchatten, of 't bekende ſchuld waar, quaam de klager ſelver niet zijn aanſpraak doen, hy verbeurde drie ſchellingen.

4. Den verweerder geen onſchuld doende, ſal d'eyſſcher ſijn ſchuld be-eedigen recht te zijn, niet komende d'eyſſcher noch willende be-eedigen, verbeurt drie ſchellingen, den verweerder ſijn onſchuld doende, verbeurt d'eyſſcher ook 3. ſchellingen.

5. Wie yemant doet panden, ſal den Richter geven 2. ſchellingen, de Schepenen 2. ſchellingen.

6. Van yemand te beſetten heeft den Richter twee ſchellingen.

7. Man of Wijf beſet zijnde, en geen borgh ſtellende, die magh den Richter in hechten ſetten.

8. Beſet zijnde, hebbende borgh geſtelt te Recht te komen, en dat niet komende, ſoo magh men op de Borgh voort varen.

9. Bekende ſchult voort gerecht, magh men 's anderdaaghs uytpanden, en de pandingh ſal ſtaan 14. dagen.

10. Van verdient loon ſal men altoos als men wil over dwars-nacht recht doen, en binnen drie dagen geld of pand hebben, ſoo hy 's anderdaaghs pand.

11. Beſettingh doende op Erf of ſtaande Timmeringh, ſal men den ſchuldenaar een wete doen, binnen veertien dagen ſijn goed te komen verantwoorden, dan niet komende, ſal de klager drie klagen achter een doen, tot elken veertien dagen, en dan magh hy ſijnen eys met eede ſterken wel min, op boete als voren, mer niet meer.

12. Yemand reed goed beſettende, ſal men den ſchuldenaar een weet doen ten naaſten gedingh, komt hy niet, den klager ſal drie klagen, drie dagen achter een daar op doen, dan niet komende, ſal d'eyſſcher ſijn klacht ſterken, als voren.

13. De weten ſal men doen ten minſten koſt.

14. De weet ſal geſchieden met des Richters Zegel en Brief, met inhoud van de klacht, en den dagh van rechte wanneer.

15. Den Richter ſal van goed te ſchatten hebben drie ſchellingen, en de Schepenen drie ſchellingen.

16. Den geſchatte ſal ſijn los hebben, binnen daaghs licht, loſt hy't niet, 's anderdaags ſal den Richter d'eyſſcher ſijn geld geven, of 't pand hem goed kennen, welk hy wil.

17. Het affchatten ſal zijn aan Erve aan twy-ſchat-pand, of gereed geld.

18. Yemand in't Schependom woonende, te ſpreken hebbende, op een ander, alleen daar ge-erft zijnde, magh die ten naaſten buur-ding-

dagh

Digitized by Google

dagh te recht doen komen, gelijk of't een Buur-man waar, om dat ſijn Erve te Buur-recht leyd.

19. Buyr-luyden deſer Heerlijkheyd, of ge-erfdens, mogen d'een d'ander buyten dien niet doen beſetten, op de verbeurte van 3. pond, en ſchade te boeten.

20. Wie jaar en dagh in ſijn eygen goed of land geſeten heeft, onbemoeyt van die 's lands na-by geſeten zijn, iſſer geen kommer voor Schepenen op-gedaan, hy houdet voor ſijn eygen, maar yemand van buyten 's lands, moet het doen binnen 's jaars na dat hy in't land komt, of verlieſt ſijn recht.

21. Moeders winnen geen Baſtaarden, want die kinderen erven als getroude, ten waar ſy getrouwt ware.

22. Een Baſtaart ſterft ſonder wettige kinderen, ſijn goed komt aan de Heerlijkheyd, doch voor afgaande alle deughdelijke ſchulden.

23. Erffeniſſen ſullen beſterven na den ouden herkomen, op beyde zyden.

24. Man of Wijf ſtervende, de langhſt-levende heeft geen bewind van't goed dan den Rechter en Vooghd, doch had de langhſt-levende keur dat te laten doen, of erf-huys te houden.

25. 'T goed ſoo * geheerſt werdende by den Vooghd, den Rechter ſal twaalf, en Schepenen twaalf ſchellingen hebben.

* geregeert

26. Wie Wees-kinderen goed aan-neemt, moet ſekerheyd doen voort ver-argeren.

27. Die Erf-huys houd ſal geven, een halve ſchellingh van ſlaghgeld, en van elk pond eenen ſchellingh.

28. Die onrechten aanvangh doet, verbeurt twee pond vijf ſchellingen.

29. Wie Reede begeert, 't ſal koſten tien ſchellingen, half den Rechter, half de geſworens, wie weder werk begeerd, 't koſt eenen ſchellingh.

30. Eygen-brief of vertichtingh, koſt vier ſchellingh, behoudens de Heer de nakoop.

31. Schult-brieven verjaren en zijn uyt haar macht, 't eynden 't eerſte jaar, na den dagh der betalingh, of men ſalſe vernieuwen.

32. Wie op de geſworens ſpreekt, ſal 't beteren by d'Heer en Gerechte.

33. Wie op yemands eer ſpreekt, verbeurt een pond.

34. Wie yemand 'thuys ſoekt in arg, verbeurt 10. pond, en hem ſloeg of ſtiet binnen ſijn deur, of ſijn huys op-braak, verbeurt lijf en goed.

35. Wei

Digitized by Google

35. Wie op een ander een mes trekt in arg, of ander wapen verbeurt twee pond vijf ſchellingen, na Sonn' dubbelt, na yemand werpende verbeurt vijf pond.

36. Yemand ſlaande ſonder bloed rijſen, verbeurt men een pond, met bloed reyſen twee pond vijf ſchellingen, met een ander in vrede ſtaande, en een van ſijn huyſgeſin ſlaande, verbeurt men tien pond.

37. Een Wijf yemand ſlaande ſonder bloed-roeren, verbeurt een pond, bloed-roerende twee pond.

38. Yemand een ander een oogh uytſtekende met wil, verbeurt 50. pond, beyde uytſtekende, 't is lijf en goed.

39. Yemand ſlaande boven een geleyde, dat hem op eenen heyligen dagh in de Kerk gegeven waar, verbeurt lijf en goed, d'ander hem weerende, daar na ſal 't by ons beteren, en by 't gerecht.

40. Yemand een ander onredelijk toeſprekende boven eenen vrede ſal't beteren by den gerechte, vechtery of onmin geſchiedende, ſal men daar vrede afleggen, die duyren ſal ſes weken.

41. Vechtery gebeurende, den Richter of yemand van't gerechts wegen, of een wettigh man quaam tuygen, eyſſende vrede, men geeft die niet, de verbeurte is twee pond vijf ſchellingh, men eyſt hem ander en derde-werf, verbeurnis als voren. Dan gebied men vrede te houden van des Heer en Gerechts-wegen, met getuygen alſoo geboden zijnde, moet gehouden werden, als ſelf metter hand gegeven, die brekende, ſal men hem richten als een vrede-braker.

42. Een wonde gevende lits diep, men verbeurt twee pond vijf ſchellingen, dieper zijnde is 't vijf pond, met wil een lid afſlaande, 't waar te rechten lid om lid, by ongeval geſchied verbeurt men veertig pond.

43. In by zijn van Schepenen vechtende, yemand een ander helpende, die verbeurde een pond, en yemand verlemmende, of doodende dat ſtaat op ſijn keur en recht.

44. Die yemand ontlijſt, verbeurt ſijn eygen lijf en goed, bedraagt men met waarheyd den levenden metten dooden, daar valt geen onſchult, ten waar hy met d'Heer, en des dooden Magen ſoende, ruymt de miſdadige, men ſal hem uytlagen des lands leggen, (in dagen) krijgd men hem, men ſal over hem rechten, 't eerſte lid van de doode hand mag aanklager weſen, hy in't land komende, ſloegenſe hem dood, 't waar ſonder verbeurte, yemand van 't Gerechts-wegen ſich onderwindende den miſdader te houden, en d'ander hem te machtigh waar, dooden ſy hem, ſy verbeuren niet, Man of Vrouw-perſoon boven 13. jaar oud geſchil

Digitized by Google

ſchil krijgende, ſal den Richter met twee Schepenen beyde partyen bieden in hun weer te blijven, of de breuken te gelden, en de miſdaad te ſoenen, dien ſoen mogen de Magen weerzijds doen in d'eerſte 8. dagen, en 't gerecht binnen de 2. acht dagen, dat ſullen ſy beyde houden, van de ſoen te maken ſullen den Rechter en Schepenen elk drie ſchellingen hebben.

45. Yemand in't ſpelen meer verlieſende, dan hy gereet gelt by hem had, die ſal den Richter (op des anderens vervolg) met Schepenen binnen 't eerſte at-maal in bieden * en daar ſullen ſy blijven, tot dat hy de ſchult voldaan heeft, geſchied dat niet, daar na ſal men geen recht daar af doen. Yemand uyt der weere gaande, daar hy in geboden is van vechten, kijven of ſpelen, verbeurt vijf pond.

* Gijſelen.

46. Wie yemand van den lijve aanſpreekt, en ſijn lijf te pande bied, ſoo ſal d'aanſpreker en 6. geloofliijke getuygen met hem, die de daad geſien of gehoort hebben, daar af verwinnen voor Schepenen, en dat ſweyren, ten waar die miſdaad gebetert ware, d'aanſpreker des niet volkomelijk konnende bewijſen, ſoo ſal men over hem rechten.

47. Yemand een ander in of op ſijn goed om te ſtelen, en drijvende of dragende vindende, bewijſlijk na Rechte, die mag hy houden en ons leveren, en kon hy hem niet houden, ſtaak hy dien Dief dood, hy verbeurt niet, ving hy hem ſonder ſteken of ſlaan, ſoo ſou hy twee buyren by hem roepen, als ſy 't dan tuygden, ſal men den Dief rechten na lands gebruyk.

48. Een Man lijf en goed verbeurende, ſal d'Heer ſijn goed tegen de getroude Vrou deylen, en alleen ſijn goed quijt zijn.

49. Soo yemands dienſt-boden hun ſelven quetſten of dood bleven, met peerden, wagenen, uyt bergen vielen, of anders, is men met haar loon te geven vry af.

50. Yemand peerd, wagen, ploeg, of velt-varent goed uyt-leenende, en daar door geviel eenigh ongeluk, als in 't voorgaande Artikel, macht aanveerden ſonder verbeurte, maar die't goed geleent waar, moſt de miſdaad gerechtelijk beteren.

51. Yemand een verdronkken menſch vindende, magh hy toelaten van d'Heer uyt't water trekken en helpen begraven.

52. Sloegh yemand een anders goed dood, daar d'Heer de Tiend af hebben moet, die ſal hy den eerſten dagh bieden, voort twee Schepenen of twee Buyren, of verbeurt drie pond, en ſal den anderen ſijn goet betalen.

53. Den minſten Akker ſal den meeſten volgen, te zayen, hoyen, of weyen,

Digitized by Google

weyen, die gemeen leggen tuſſen twee Ree-ſlooten, of de minſte ſal 't ſijn afgraven op ſijn Erve.

54. Van alle Schouwen op wegen, kaden, en weteringen, binnens Lands, en in Gouriaan, ſullen de keuren weſen een halve ſchellingh, de ſchouw ſal men heffen en leggen na ouden herkomen.

55. De Heem-raden ſullen alle jaar afrekeningh houden metten gadermeeſter, voor d'Heer.

56. Den Richter ſal den Heem-raad alle Ding-dagh vonnis vermanen tot 's Lands oirboir.

57. Waar yemand eenigh goed genomen, dat geſchut wierd, en konde betuygen of be-eedigen dat het hem was genomen, die 't genomen had verbeurde vijf pond.

58. D'Heer noch ſijn na-komers, ſal niemand in helden houden, die Borgh voor de breuken heeft te ſetten * noch niemand uyten land voeren, maar alle breuken ſal hy uytwinnen voor Schepenen aldaar. * gevangenis.

59. De Richter mette Schepenen, ſullen alle Schepenen brieven zegelen.

60. Den Richter ſelve magh alle weten en beſettingen doen, of ſijn gewaarde Bode.

61. Geſchied in deſe Heerlijkheyd yet, daar hier voor niet afgeroert is, dat ſullen Schepenen wijſen, na haar oude * gewoonten, en na den beſte Rechten dat zijt wijs zijn. * Coſtumē

62. Alle breuken van vechten of kijven moet de Heer bewijſen met twee geloofweerdige mannen, des niet doende, ſal hy met ſijnen eed vry weſen, ſoo hy wil.

63. Alle de voorſz. keuren ſullen zijn elke twintigh ſchellingen een pond, en vijftien Dordrechtſe plakken voor elk pond, of goed payement daar voor.

64. Waarder een Vonnis te wijſen, dat Schepenen niet bevroeden konnen, dat ſy brengen aan ſijnen huyſe te Noordeloos, aan hem en ſijn Raads-mannen, die hen dat binnen 6. weken weder geven ſullen om te wijſen, voor recht.

Belooft alle deſe punten onverbrekelijk te houden, voor hem en ſijn erven.

Gegeven in't jaar ons Heeren 1434. op *S. Maria Magdalenen-avond*, den van Hoy-maant.

'T vervolg van deſe Hant-veſten vint men op de jaren 1458, 1466, 1468, 1485, 1492.

Digitized by Google

Philips de Goede, Hertogh van Bourgoenjen, Graaf van Holland, &c. Heer van Arkel, worde Heer van al de 17. Nederlanden, behalven Gelderland . . . . . .

. . . . . .

Hy was geboren in't jaar 1395. op *S. Peter* en *Pauwels-dagh*, by ſijns Vaders leven had hy getrouwt Vrouw *Michiele*, Koningh *Kaarls* de 6. Dochter van Vrankrijk, ſtorf korts, ſonder kinderen 't jaar 1422. begraven te Gent. Na Vrouw *Claude van Heu*, ook ſonder kinder, troude hy 1430. *Elizabeth* Koningh *Ians* Dochter van Portugaal, Muye van *Leonor*, Huyſvrouw van Keyzer *Vrederik* de 3. die ontrent Kerſmis des ſelven jaars ter Sluys quam, kreegh by haar 3. Sonen, d'eerſte *Antonis*, geboren en geſtorven 1431. *Iooſt* ook levent en dood 1433. maar in dit jaar 1434. op *S. Mertens-avond* den 10. van Slagh-maant, baarde ſy tot Digion de Hooft-ſtadt van Bourgoenjen, 't Hertoghdom of leegh Borgoenjen eenen Soon, die daar gedoopt wordende, op de vont Ridder wiert geſlagen, genoemt *Kaarl Martijn*, na *S. Merten*, na genoemt *Kaarl de Stoute*, om ſijn vrome daden. Hertogh *Phlips* maakte hem Grave van Charloys, Heer van Betuynen, Caſtrebelyn, en Arkel.

Hertogh *Phlips* had behalven deſen echten Soon noch ſeven Baſtaarden, Als *David* Biſſchop van Terwane, na van Utrecht, Heer *Cornelis* . . . . *Antonis* Graaf van Steenbergen, Heer *Baldewijn* Ridder, *Phlips* Admiraal vander Zee, Jonkheer *Ian*, en Joffrou, *Adriaans* Vrou van Borſelen, Heer van Brigdam, en na van *Adolf van Cleef* Heer van Raveſteyn, by toe-latingh des Paus, want het was ſijn Ooms Baſtaart-dochter.

1435. Schepenen, *Splinter van Loenre-ſloot Ianſſz. Aelbrecht Matijſſz. Ian vander Werve, Herman Goverſz. Ian van Dalem Roeloffz. Andries van Dalem, Ian de Blonde.*

Sander Schooks-huys in de Arkel-ſtraat is nu bekent.

Door tuſſen-ſpreken van Graaf *Vrederik van Meurs*, heeft Vrouw *Iacoba* ten leſten haren Man Heer *Vrank van Borſelen*, Ruwaart van Arkel, uyte gevangenis gekregen, dat ſy Heer *Vrank* echtelijk ſou trouwen. Aan Hertogh *Phlips* overgeven, Henegouw, Holland, Zeeland, en Vrieſland, kreegh Vrouw *Iacoba* kinderen die ſouden de voorſz. landen hebben, Heer *Vrank* ſoude weſen Graaf van Ooſtervant in Henegouw, en de Hertogin ſou ſelf hebben 't Land van Voorn en de Stadt Briel, Zuyd Beveland met 't Land met 't Land vander Tolen, en voort al de Tollen van Holland en Zeeland, (daar den Gorinchemſen Tol mê onder begrepen is.)

Dit

Digitized by Google

Dit jaar was een groote Peſt, byſonderlijk in Holland, Zeeland, Braband, 't Land van Gelder, en ſoo voort den Rijn op in Duytſland.

Hier volght nu eenen Brief van den wegh op Blokland, neergaande van de Kerk, dwers achter de huyſen tuſſen 't oude-land en de graften van Blokland.

Jan van Gellinchem, Willem Segerſz. Gerid de Hooge Geridſz. Hermen Rutgerſz. Willem Peterſz. Dirk Willemſz. en Heer *Willem de Ionge*, Prieſter, en Commandeur van Schelluynen, hooge Heem-raden in't Land van Arkel, tuſſen Sleeuwenhoet en Scheluynre-ſloot, doen yder kenlijk, Dat ſy goet vinden der leege Heem-raders van Blokland, geraamt hebben eenen gemeynen wegh achter Blokland ne'ergaande van de Bloklandſe Kerk, achter de huyſen, tuſſen 't oude land, en de graften van Blokland, cierende tot dien weg 5. kampen lands, geheeten de 3. breede kampen, en de 2. geeren, die gelegen zijn in't Oudeland, op Reygersvliet, die daar voort erfelijk uytgaan ſullen, alſoo dien wegh van ouds eenen gemeynen wegh was, tot die kampen behoorende, en elken mergen van die 5. kampen, ſal uyt dien wegh te gelden hebben eenen Arnoldus Arnhemſen gulden. Gegeven op den 4. van Winter-maant 1435.

Alſnu ſtelt *Aard Kemp* Droſſard der Stadt Gorinchem, *Iacob*, Heere van Gaalbeek, Putten, &c. (by *Gouthoeven* onder de Droſſarden niet getelt) en hier voor in't jaar 1428. ſtaat, dat Hertogh *Philips van Bourgoenjen* 't land van Arkel te leen gaf aan deſen *Gaalbeek*, dit kan niet wel t'ſamen paſſen, doe Leen-heer daar na eenen *Lennoy*, nu weer aan *Gaalbaak*: de ſloffigheyd der Schrijvers dies tijds, geeft ons groote twijffel. 1436. Iacob Heer van Gaalbeek, Putten, Strenen, &c. 3 Droſſard.

Schepenen, *Willem Segerſz. Henrik Bonaard, Bondewijn de Ledige Adriaan Mykaard, Giſſbert Aarndſz. Ian van Dalem, Giſſbert Muyl.*

Daar't Stadt-huys of Raad-huys ſtaat, ſeyd *Aard Kemp* in ſijn kort Uyttrekſel pag. 12. langs de Merkt, na de Weſt-zyde aan 't Kerk-hof, ſeyd men gefondeert te hebben *Dirk van Leuven* een treflijk Koopman, een Pak-huys, by na in den begin der Stadt, langh te voren eer die aan Holland quam.

Maar om nu vorder te ſpreken van dit Stadt of Raad-huys, ſoo dient by gelegentheyd verhaalt den Brief by Hertogh *Philips* gegeven, aangaande de Hall', of 't Vlees-huys, houdende in't kort:

Digitized by Google

Philips Hertogh van Bourgoenjen, &c. doet kont yegelijk, om liefde en dienſt tot Gorinchem en d'onderſaten, deſelve Stadt gegeven en verpacht te hebben, eeuwelijk tot vry eygen, 't Vleys-huys en Hall', met ſijn toe-behooren, ſoo groot en kleyn die gelegen is, tuſſen 't Kerkhof aan d'een, en 't Merkt-velt aan d'ander zyde, ſtrekkende langhs 't Kerk-hof en Merkt-velt voorſz. tuſſen de 2. Rooſters, voor 2½ Troysmerk ſijn Silver, 's jaars, vry te leveren aan den Rent-meeſter 's Lands van Arkel, op *Petri ad Catedram* in de Lenten, in de Zulle. De Stadt ſal 't Vleys-huys en Hal doen op timmeren tot haars ſelfs koſt, en die timmeringh ſal weſen tot Stadts oirboir, ſonder dat de Graven van Holland daar aan eenigh recht hebben ſullen, uyt-geſeyd den pacht van 't voorſz. Silver, met d'een helft van d'Accijſen daar af, en de Stadt d'ander helft, en om dat de Stadt ten eeuwigen dagen verſekert ſoude blijven, Soo gemachtight hy hier mede ſijnen Neve *Iacob* Heer van Gaasbeek, Droſſard ſijns Lands van Arkel, daar van overgifte te doen voor Schepenen van Gorinchem. Gegeven den 4. van Louw-maandt 1436.

Langh voor deſen was het Stadt-huys in de Hoogh-ſtraat, dat nu 3. huyſen van't Pater-noſter zijn.

De E. Heeren van Gorinchem, hebben op dit Pak-huys van *Dirk van Leuven*, en de Hal (aan de Noord-zyde van den Toorn, die ſy in't midden daar op ſtelden) een groote Zaal gemaakt, met een vierkante Raad-kamer, ook ſolders, en ſchaaljen-dak, en aan den Noorden Rooſter een Stadts Wijn-kelder, makende onder de Zaal en Raad-kamer, een Vlees-hal, op ſteenen welfſelen, en die was (ſeyd mijnen Schrijver in ſijn kort Uyttrekſel) Stadts Timmer-werf, dat nu 1630. de huyſen van *Adriaan Helmigſz.* Boek-verkooper, en *Cornelis van Radingen* zijn. Aan de Zuyd-zyde van den Toorn en Stadt-huys Zuyd-waart afloopen quam d'afpanningh om ſchaaljen te bereyden, en de Winkkels van de gewand-ſnijders, voor 1392. gedacht, na 15. . . is daar gemaakt een ſchoone Waagh, Wooningh voor den Kamer-bewaarder, met een Heerlijke groote Raad-kamer, en een Zydelkamer voor de Muſikers.

In't begin deſes jaars 1436. had *Johan van Arkel*, de 8. Heer van Heukelem (den eenigen overgebleven manlijken tak van den Arkelſen Boom, voor 1412. vermelt) eenen aanſlagh op Utrecht, noch een gevolgh van den twiſt aldaar, om 't huys van Arkel, hier voor 1413. gevallen, doch die hy gewapent voor uyt geſonden had, zijn in handen geraakt,

Digitized by Google

raakt, en 17. van de ſelve zijn op Maandagh na Vaſten-avont den 19. van Zulle, om gebrocht, namelijk *Johan*, *Dirk*, *Wouter*, en *Steven van Grootenveld*, *Roever van Bolk*, *Jan Roever van Bolk*, *Alard van Weſe*, *Gelis Dirkſz. van Meerten*, *Wouter Ian Remerſz.* *Johan Giijſbertſz.* *Johan Dirkſz.* *Gevert die Buyn*, *Otto Geritſz. van Oiſt*, *Remkijn die Weert*, *Willem van Hamme*, *Gerit Krauwel*, en *Gerit Stevenſz.* noch 4. andere wierden gevangen, naderhant los-gelaten.

Eenen grooten duyren tijd was in heel Europa, duyrende twee jaar, een Schepel Terwe koſte een Engelſe Nobel.

Vrouw *Iacoba van Beyeren*, Gravinne van Henegouw, Holland, Zeeland en Vrieſland, Vrouwe van Arkel, verdrietigh in haar Heerſchappy geſukkelt hebbende 19. jaar, is op *S. Denijs-avond* den 8. van Wijnmaant 1436. op 't Slot te Teylingen, onder Rijn-land, geſtorven, en Hertogh *Phlips van Bourgoenjen* wiert in alle haar Landen als Erf-heer gehult. Dit huys wort genoemt nieu Teylingen, (tot onderſcheyd van oud Teylingen, nu genoemt 't huys te Lokhorſt in Warmond gelegen) is nu 't vertrek * van den Houtveſter van Holland, die daar Kaſteleyn is, men plachter eertijds (ſoo men ſeyd) veel nacht-ſpookeryen te hooren, en te ſien. * Gouth. pag. 81.

Schepenen, *Jan Dierhout*, *Aelbert Matijſſz.* *Jan Knobbout Henrikſz.* *Andries van Dalem*, *Teven Muyl*, *Henrik Henrixſz.* 1437.

Deſen Schepen *Jan Knobbout* (*van Os*) *Henrikſz.* was Heer van Otteland, groot 480. mergen in de Dijk, mer 34. hoeven 1. mergen, in de water-hoeven, nu 451. mergen.

In dit jaar 1437. duyrde noch de dierte van 't voorleden jaar, daar was ook ſoo grooten ſtorm van wind, dat veel dijken in Holland, Zeeland, en de Betuw, in braken, daar quam ſwaar water, al 't gezaayde gingh te niet, honger volghde, een Schepel Terwe koſt een Engelſe Nobel, Peſt komt al van verre aanſtappen.

Hertogh *Aarnd van Gelre*, (Soon van Vrouw *Maria van Arkel*,) draaght Tienhoven aan d'Heer van Kuylenburgh over, in deſer voegen.

Arnold, vander genade Godts Hertogh van Gelre en Gulig, Graaf van Zutphen, Alſoo een uytſpraak gedaan is tuſſen hem, en den Heer van Kuylenburgh, door ſijn Vader (Heer *Ian van Egmond*) Heer *Willem van Egmond* ſijn Oom, en *Willem* (*van Egmond*) ſijn Broeder, met *Gerit* en *Peter van Kuylenburg* ſijn Neven, dat hy aan d'Heer van Kuylenburg overgeven ſou die Tienhoven, die Heer *Huybrecht van Kuylenburg*, zal:

ge-

Digitized by Google

gekocht had van Heer *Jan van Arkel*, ſijn Groot-vader. Soo draagt hy die over aan d'Heer van Kuylenburgh, ſonder bedrogh. Gegeven 't jaar 1437. op *S. Willeboords-dagh* den 7. van Slagh-maant 1437. ondertekent by den Hertog, *Johan Schellard van Obendorp* Ridder, ſijn Hofmeeſter, en *Johan van Boetbergen* Maarſchalk.

Om dat de Heerlijkheyd van Kuylenborgh in deſe Jaar-aantekeningen ſoo dikwils vermaant is, ſtel ik hier * de Mergentalen van yder Polder byſonder, en de namen der Polders binnen den Dief-dijk, in de ſelve Heerlijkheyd (na Graaffchap) Kuylenborgh gelegen.

* Aard Kemp Iacobſz. dijk boek van't Land van Arkel, voor aan.

Over-middel- en Nederlangsmeer, groot t'ſamen	} 281.	Mergen.
Korteſtroo	227.	
'T Zand	120.	Mergen 2½ Hond.
De 2. korte Avonturen tegen 't fretſtroo, groot		
De korte Hoeven	163.	
De Hoogh-bijl	39.	
Lieſland	35½	
De Lang Avonteur en Paveyen	140.	Mergen 2. Hond.
De Rool	89.	
Rietveld	190.	
Goolberdingen	228.	
Prijs	305.	Mergen 1. Hond.
Tienhoeven	247.	Mergen 5. Hond.
Soeg-wijk	113.	
Welboren	42½	
De geeren	11.	
Redichem	149.	Mergen 3. Hond ij. quart.
T'ſamen	2471.	Mergen ij. Hond.

1438. Schepenen, *Willem Segerſz. Boudewijn de Ledige, Iacob van den Ouden-geyn, Willem Koeke-bakker, Gerid Iacobſz. Ian de Hooge Rikouſz.*

De groote Peſtilentie 't voorleden jaar, ſoo geſeyd is, van verre komende aanſtappen, ſtelde nu haar ſitplaatz in deſe Landen, liep ook den Rijn op na Hoogduytſland, rukkende menigh met een raſſe vaart de ziel uyt 't Lijf.

Sche-

Digitized by Google

Schepenen, *Jan Dierhout*, *Marcelis Mateusſz.* *Henrik de Haan*, *Wemmer Wemmerſz.* *Yeven Muyl*, *Adriaan van Wel*, *Ian Knobbout Henrikſz.* 1439.

In dit jaar 1439. ſtierf *Lijſbet Henriks*, de 2. Moeder op't Susterhuys, in haar plaats quam *Catrijn Henrik*.

Schepenen, *Willem Segerſz.* *Boudewijn de Ledige*, *Ian van Gelkom*, *Ian Henrikſz.* *Gerit Iacobſz.* *Heymerik Heymerikſz.* 1440.

In dit jaar 1440. verliet deſe werelt *Elizabeth* (*van Gorlitz*) Hertogin van Lutzenburgh, Wedue eerſt van Hertog *Antonis van Braband*, en na van Hertogh *Ian van Beyeren*, Lijftochterſſe van Gorinchem en 't Land van Arkel, Hertogh *Phlips van Bourgoenjen* haren Erfgenaam, verjaagt Hertogh *Willem van Saſſen*, uyt 't Hertogdom van Lutſenburgh, dat hy bedrieglijk ingenomen had, en ſet daar om te beheerſen in ſijnen naam Heer *Cornelis* ſijn Baſtaart-ſoon.

D'Heer *Roelof van Diephout*, Biſſchop van Utrecht, krijgt nu in dit jaar 1440. door wil en gebod des Mogenden Prinçe Hertog *Phlips van Bourgoenjen* eerſt weer onder ſijn Geeſtelijk gebied, de Steden en Dorpen van Holland, Zeeland en Vrieſland, waar van hier voor 1434. d'Artikelen zijn verhaalt, want ſedert 't jaar 1426. dat Heer *Sweer van Kuylenburgh*, Biſſchop van Utrecht, van den Paus *Eugenus*, en de * Vergadering van Baſel, van't Biſdom berooft, en uyt Utrecht verdreven was, hadden hun de Hollanders afgetogen van de gehoorſaamheyd des Stoels van Utrecht tot nu toe. En Heer *Sweer* te Baſel geſtorven zijnde, koren ſommige verdreven Kanoniken Heer *Walraven van Meurs*. Maar de grootmoedige Prinçe *Philips* ſcheyde deez' tweedracht, willende niet meer dan eenen Herder in een Schaaps-koy, gebood al ſijn onderſaten op groote penen, *Diephout* te gehoorſamen.

* 't Concilium.

Wat recht die van Gorinchem op den Tol aldaar hebben, blijkt uyt 't kort verhaal deſes Briefs:

Phlips, by der gratien Godts Hertogh van Bourgoenjen, Lotringh, Braband, en Limborgh, Graaf van Vlaanderen, Artoys, Bourgoenjen, Palatijn van Henegouw, Holland, Zeeland, Namen, Mark-graaf 'sheyligh Rijks, Heer van Vrieſland, Zalins en Mechelen: laten weten, onſen getrouwen Schout, Burgemeeſteren, Schepenen, Raden, gemeen Poorters, goede luyden en ingeſetenen onſer Stadt Gorinchem: hoe t'onſer kennis gekomen is, dat ſedert onſen Tol van Workom te Gorinchem geleyd is, veel tweedracht ontſtaan is tuſſen den Tollenaar en V. en dat gu meeſt beroept op die manier ſoo hy te Workom gelegen

Digitized by Google

heeft, en onſe Raden daar na doende vernemen, hebben wy verſtaan
1. hoe 't te Workom geweeſt is. Eerſt is gevonden dat die van Workom geen vryheyd konden geven, de vremde Kooplieden die tegen haar kochten en verkochten, maar dat ſy kochten van onvry luyden in de vryheyd van Workom, Koorn en anders dat moſten ſy opſlaan, op haar ſolders of vloeren, hadden ſy 't vry gekocht, de vremde waren ook vry, een dagh en nacht ſoo gehad hebbende, mochten die Schepen yder vry
2. verkoopen, of voeren, op of neder, daar ſy wilden. Als die van Workom hout kochten van onvry luyden, dat van boven quam, dat mochten ſy vry verkoopen, invoegen dat ſy 't leyn hout in de tuynen ſloegen, en verkochten, of ſy moſtent binnen de haven op ſlijkbakken of ander houten ſetten, en ſoo vry uytbruyken. De Schippers van Workom moſten
3. altijd van den Tol aldaar verlof ſoeken, van boven of beneden, haar of ander lieden vry goed voerende. Hy geeft die van Gorinchem alle de voorſz. vryheden op den Tol, gelijk die van Workom gehad hebben, gebied den Droſſard deſen Brief openbaarlijk in de Kerk te Gorinchem te doen verkondigen. Gegeven den 14. van Slagh-maant 1440. geteken *Andries van den Kruyce*, wegen d'Hertogh.

1441. Schepenen, *Ian Dierhout, Teven Muyl, Iacob van den Oude-geyn, Wemmer Wemmerſz. Henrik Bonaard, Boudewijn Segerſz. Andries van Dalem.*

In dit jaar 1421. ſtierf Heer *Herbern Ianſz.* den eerſtē Pater en Biegtvader op 't Suſterhuys, dat geweeſt hebbende 40. en oud zijnde 70. jaren, in ſijn plaatz quam Heer *Aarnd Ianſz.*

1442. Schepenen, *Gerid Iacobſz. Ian de Hoogh Rikouſz. Henrik de Haan, Gerid van den Oever*, (namaals mede onder de geleerde mannen van Gorinchem gerekent) *Gerid de Hoog Geeridſz.*

Heyligh Geeſt-meeſter *Floris van Beeſd.*

Den 5. van Oogſt-maant 1442. heeft *Steyndeld Merten Schoutjens* Wijf, gegeven een huys in de Molenſtraat, daar't Man-huys af gemaakt is, mits ſoo d'inwoonders van dien d'orden niet en hielden, dat menſe uytſtooten ſou. De ordenen waren deſe:

1. Elk ſal ſorgh dragen eendrachtig te leven, wie tweedracht maakt ſal vergevingh bidden, en ſich beteren.

2. Al wat ſy hebben, of hun gegeven wort, ſullenſe in't gemeen gebruyken als Broeders, en men ſal yegelijk uyt 't gemeen geven, dat hen van noode is, byſonder ſal men den ſieken goedertieren weſen, niemant

ſal

Digitized by Google

ſal ſijn ſelven ſoeken, maar in allen d'eere Godts, en vrede onder een.

3. 's Morgens als ſy opſtaan ſullen de geſonde ter Kerken gaan, en Miſſe hooren, bidden, voor al die haar goed gedaan hebben, levende of doode.

Ter Metten tijd

Sal yegelijk leſen 5. Pater-noſters en 5. Ave Maria, ter gedenkkenis dat d'Heer Jeſus voor ons gevangen, van de Joden geleyd, voor *Annas* en *Caiphas* gebrocht, deyrlijk geſlagen en beſpot wierd.

Te Prime tijd

Sal elk leſen 3. Pater-noſter en 3. Ave Maria, ter gedachte dat Jeſus, als een onnooſel Lam, voor *Pilatus* ſtond.

Ter Tertie tijd

Sal yegelijk leſen 3. Pater-noſter en 3. Ave Maria tot gedenkkingh dat onſe Heer Jeſus van *Pilatus* tot *Herodes* geleyd wierd, daar gerekent als een gek, we'er tot *Pilatus*, daar de Joden riepen Kruyſt hem, Kruyſt hem, hoe hy wreedelijk gegeeſſelt, met ſcherpe doornen gekroont, ter dood verweſen, en met t'ſwaar Kruys op den hals geleyd wierd.

Te Sexte tijd

Sal yder leſen 3. Pater-noſter en 3. Ave Marie, ter gedenkkenis dat d'Heer Jeſus quam aan den Bergh Calvarien, daar ſy hem wreedelijk ontkleeden, en hingen hem naakt aan 't Kruys, hebbende niet om op te ruſten dan d'yſere nagelen.

Te Noen tijd

Sal elk leſen 3. Pater-noſter en 3. Ave Maria, ter gedachte hoe de Heer Jeſus ſprak de 7. woorden aan 't Kruys, en over-luyd riep, Vader in uwen handen beveel ik mijnen Geeſt, en hoe ſijn gebenedijde zyde deurſteken werdende daar uyt vloeyde bloeyd en water.

Te Veſper tijd

Sal yegelijk leſen 5. Pater-noſter en 5. Ave Maria, tot geheugnis dat Jeſus van 't Kruys genomen wierd, en den grooten rouw, ſijnder gebenedijde Moeder *Maria*.

En ter Complete tijd.

Sal elk leſen 3. Pater-noſter en 3. Ave Maria, overdenkkende hoe de Heere Jeſus onſen Salighmaker, Godts Soon in't graf geleyd, en van de heylige Vrouwen (de drie *Mariens*) beſchreyd wierd.

4. Elk die geſond is, ſal Sondaaghs, Mis, Prekingh, en de Geboden hooren in de Prochi Kerk.

5. Yegelijk ſal Biechten tegen ſijnen Prochi-Prieſter, of die hy hem

Digitized by Google

set, en sal ten H. Sacrament gaan 5. maal 's jaars, Als Paassen, Pinxteren, ons L. Vrouwen Hemel-vaard, Alreheyligen, en Kersdagh. Wilder yemand meer gaan, die doetet met raad van sijnen Priester.

6. Elk die gesond is, sal ledigheyd schouwen, en altijd wat hantwerk hebben, om sijn ledige tijd oirboirlijk deur te brengen.

7. Niemand sal eenigh Vrouw-persoon alleen in sijn Kamer spreken sonder eygentlijk verlof, ook in geen herbergen gaan drinkken, noch 's nachts uytblijven slapen, dan met verlof. Niemand sal liegen, sweyren, of den anderen loochenen, die 't doet sal men swaarlijk berispen, seyd hy niet ootmoedigh, 't is mijn schult, 'k wil mijn geyrn beteren, men sal een ander beraad daar op hebben.

8. De deur sal men savonds sluyten, en smorgens ontsluyten, op een sekere tijd, dat is, als men geen penningh kennen kan, voor, of na die tijd magh niemand uytgaan sonder verlof.

9. Wie berispt word van onzedigheyd, luyd-ruchtigheyd of veel woorden, sal terstond seggen, 't is mijn schult, 'k wil mijn geyrn beteren. Als men sal gaan eten, sullen sy t'samen de *Gebenedijding lesen, en na den eten de Gratie, en dit niet en konnen, sullen voor en na lesen een Pater-noster en een Ave Maria. Niemand sal over Tafel eenige vremde kalling voort brengen, mer alleen dat stichtigh is, weerd te hooren strekkende tot Godts eer.

* Benedictie.

10. Wie ongehoorsaam in dese punten is, sal men uyt den huyse setten, en nemmermeer we'er ontfangen.

11. Als yemand in 't huys ontfangen word, sal men hem dese poincten te voren overlesen, die hy moet belooven t'onderhouden, op dese manier:

Ik N. N. beken dese Artikelen, geschreven in't langh, op een Fransijnen Berd, my voor-gelesen te zijn, by N. N. N. Man Huys-meesters tot Gorinchem, ten by wesen van N. Pastoor aldaar, en belove mijn leven daar na te schikken, en die t'onderhouden mijn leven lang, na mijn beste vermogen, en heb dit daarom ondertekent.

12. Als yemand aangenomen is, die sal hem 6. weken beproeven, berouwet hem, hy magh we'er uyt-gaan, gevende voor sijnen kost dat redelijk is, wil hy blijven, hy sal belooven, al't goed dat hy heeft of krijgen magh in't gemeyn te brengen, om altijd soo te blijven.

13. Boven al sal niemand vergheten te lesen, dagelijks vijf Pater-nosters, en vijf Ave Maria, voor al de gene die haar Aalmisse geven, d'arme Broeders om Godt dankbaar te zijn voor al sijn gaven.

14. Al

Digitized by Google

14. Al deez' punten ſal men eens te 14. nachten, of ter maant de Broeders voorleſen.

Leeft vredelijk, ſoo ſal Godts vrede en liefde met u zijn, door Jeſum Chriſtum, Amen.

Deſe ordenen zijn geſchreven op Françijn, in een groot Bérd geſlagen, in vier Columnen geſchreven, en onder elke Colomne geſchreven ſes regels, in duſdanigen Rijm, of Dicht, geſtelt:

Wie ſijn vleeſch
Geeft ſijnen eeſch
Na ſijnen luſt,
Die ſal verwerven
Een eeuwigh ſterven
Al ſonder ruſt.

Ik was niet
Nu ben ik iet,
En dat is kleen,
Want mit verdriet
Als 't Godt gebiet
Moet ik van heen.

Des Heeren dood,
Der hellen nood,
Des Werelds bedroch.
Den eeuwigen vrede,
U ſterven mede,
Gedenkt dit doch.

Ik bin Godts kind
Van Godt bemind,
Doir ſijnen Soon.
Ik ſal be-erven
Al ſonder ſterven
Een God'lijk loon.

Wanneer dit Berd daar gehangen is, is my onbekent. En hoewel *Aard Kemp* de Giften, aan dit Manhuys gedaan, al t'ſamen achter een voegd, ſoo ſal ik die ſtellen yder op ſijn jaar, gelijk ik voornemens heb gehad, van eerſten aan, niet de ſaken, maar de jaren aan den anderen te doen volgen.

Schepenen, *Jan van Gelkum*, *Yeven Muyl*, *Wemmer Wemmerſz.* *Gerid Dirkſz.* *Henrik Bonaard*, *Heymerik Heymerikſz.* *Ian Dierhout*. 1443.

Den 24. van Bloey-maant 1443. heeft *Aleyd Henriks*, by haar leven 't Manhuys gegeven en op-gedragen 6. Mergen lands, gelegen in Lang-Nuland.

Schepenen, *Gerid van den Oever*, *Sander vander Haar*, *Willem Segerſz.* *Brien' van Weyburgh*, *Gerid de Hoogh Geritſz.* *Ian de Roey*. 1444.

Digitized by Google

1445. Schepenen, *Ian van Gelkum*, *Ian Merten Schoutens*, *Gerid Iacobſz. Gijſbert Aarndſz. Ian Henrikſz. Heymerik Heymerikſz.*

1446. Schepenen, *Andries van Dalem*, *Brien' van Weyburgh*, *Ian de Roye*, *Ian de Veerclaaſſz.* *Arend Peeterſz.* *Willem Segerſz.* *Gerid de Hoogh van Buuren Geridſz.*

Huybert Ierſak, geeft het Manhuys eenen gulden 's jaars, uyt *Ian Claaſſz. van den Boſch-huys*, over de Haven, op den 8. van Slagh-maant 1446. en *Ney Alardſz.* word Oude-meeſter van't ſelve huys, en heeft het langh bedient.

In dit jaar 1446. was groot onwe'er van wind, regen, hagel, ſnee, in deſe en omleggende Landen, die groote ſchade deden aan Kerken, Sloten, huyſen, boomen en vruchten, veel menſchen en beeſten verdronken door 't inbreken van de Dijken, 't welk geſchiede op Palm-ſondag den 10. van Gras-maant.

'T vervolgh van den Stapel van Dordrecht, daar ſoo menigen twiſt onder de Hollandſe Steden om gevallen is, en t'elken op ſijn tijd en plaatz aangeroerd ſal werden, openbaart ſich hier nu we'er.

Philips, Hertog van Bourgoenjen, &c. want geſchil gereſen is tuſſen Dordrecht op d'een, en de Steden en Dorpen van Noord-Holland, en Vrieſland, op d'ander zyde, vermidts die van Dort onder dekſel van ſekere Hant-veſten die ſy hen vermeten te hebben, alrehande goed, de Merwe, Lek, Yſſel, op en ne'er varende, ook de Maaſ' op komende uyt-ter Zee, te Dort ter Stapel willen hebben gebrocht, d'andere ſeggen, haar Hant-veſten brengen anders mê, en wy in Holland weſende, verſochten ſy beyde recht. En vermits andere groote noodſaken, ſoo is by ons overdragen, hoe ſy hen we'erzijds voortaan een tijd van jaren daar in houden ſullen.

1. Al die van boven komen, de Merwe, of Lek uyt, of de Merwe opvaren met Stapel-goeden, als Kooren, Hard, of Week, Erweten, Boonen, Wikken, en alle Zaad, dat tot de maat behoord, Wijn, Weede, Zout, Hout, Kolen, Kalk, Moleſtenen, Staal, Yſer, Hop, Hars, Run', ſullen ſonder tegen-we'er te Dort verſtapelen, uyt-geſcheyden getimmert hout, dat eenige Godts-huyſen in Holland of Zeeland toe-behoort.

2. Wie (in Holland of Zeeland woonende) d'Yſel van boven uyt-komt, of van beneden d'Yſel op-vaart, met haar ſchepen of goed, ſullen te Dort niet hoeven aan te komen, of te verſtapelen.

3. Zout ſal men uyt Holland niet voeren, of 't ſal eerſt te Dort verſta-

Digitized by Google

ſtapelen, uyt-genomen dat men Ooſtwaard deur die zoute Zee voeren wil, dat ſal elk Hollander of Zeelander vry doen ſonder verſtapelen, tot achtalve Mudd', en daar onder, maar die ſal men moeten verkoopen mette kleyne maat, by den Oever, ſonder verſchepen, noch in't gros, half of heel te verkoopen.

4. Hollander of Zeelander, met ſchip en goed de Maaz' inkomende magh varen met ſijnen vollen laſt t'ſijner maal-ſtede, al waren daar in goederen, hem niet toekomende, en daar loſſen en laden.

5. Geen ingeſeten van Holland of Zeeland, magh eenig ſtapel-goed door de Sluyſ van Gildenborgh (de vaart van Utrecht) af-komende, of overgewonden werdende in Holland of Zeeland, koopen of verkoopen, ten moet eerſt te Dordrecht verſtapelt weſen.

6. De Poorters van Dort ſullen niet vryer in deſe orden van't Stapel-recht weſen dan d'andere van Holland en Zeeland.

7. Wie uyt Holland of Zeeland komt met ſijns ſelfs ſchip, geladen of ongeladen, magh ſijns ſelfs goed in ſijn ſchip laden, en daar mê varen waart hem belieſt.

8. Wie te Dort komt met ſijn Schip geladen, met halve laſt of daar boven, magh te Dort we'er laden, en daar mê varen t'ſijnder maal-ſtede.

9. Wie tegen eenige deſer punten doet, word 3. jaren uyt Holland, Zeeland en Vrieſland gebannen, welken ban niet we'er-roepen ſal worden, of den breukigen betaal 60. gouden *Philips* Rijders, ſoo dik als't geſchied, d'een helft ten behoev' van ons, d'ander van Dort, binnen een maant na de verkregen kennis.

10. De Duyſterheydt ſtaat tot verklaringh van ons, en onſen Raad.

Alle deſe punten ſullen duyren vijf jaren langh, ten waar wy hier en binnen in Holland quamen, en alſdan ſal deſe ramingh duyren 14. dagen na onſe komſte, en niet langer, behoudelijk we'erzijds yders goet recht, dat by deſe ramingh niet verkort ſal zijn. Gegeven den 15. van Wijn-maant 1446. van wegen d'Hertogh, *T. de Sweten*, onderſtond gedrukt, dit beruſt het * eygen in eenige Steden in Noord-Holland, (ook ter Goude) en het * valſte uytſchritt te Gorinchem.

* Principaal.
* Copie Auctentijk

Droſſard *Wouter Pot*, Schild-knaap van Antwerpen, van wat geſlacht of hoedanig deſen geweeſt is, vind men weynig af beſchreven, 't ſchijnt dat tot deſen tijd toe, of 10. of 20. jaren langer, tot dat het Boek-drukken alſnu opſtaande in volkomen gebruyk quam, luttel van groote ver-

1447. Wouter Pot. iiij. Droſſard.

maar-

Digitized by Google

maarde ſaken, ik laat ſtaan van kleyne en geringe te vinden is, maar na dien tijd in de 16.en 17.eeuwe, dat is van 1500. tot 1600. en van 1600. vorders tot onſe hedige dagen, is 't ſchier alles te bekomen dat men begeert te weten, ja ſelfs totte huyſſelijke ſaken toe, ſoo grooten licht heeft ons die edel konſt van Boek-drukken gegeven.

Schepenen, *Jan van Gelkum, Ian Henrikſz. Henrik Muyl, Gijſbert Aarndſz. Ian Alardſz. Ian Bonaard.*

Twiſt gereſen zijnde om het maken van de brugh over de Zeerik, is daar van verſtaan, als volght:

Sander Vrederikſz. Dijk-graaf, *Rutger Meytenſz.* en *Claas Geridſz.* Hoogh Heemraden 's Lands van Arkel, *Lubbert van Groenewout, Melis Geridſz.* Hoogh Heemraden 's Lands van Vianen, *Henrik van Wierom*, Hoogh Heemraads 's Lands van Hageſteyn, *Loef van Everdingen, Govert Stevenſz.* en *Hermen Hermenſz.* Hoogh Heemraden 's Lands vander Lede: Doen yegelijk weten, dat ontrent een jaar geleden, voor haar op den Hoogendijk, in gebannen Schouwe gekomen zijn, *Aard Vink*, en *Ian Kerſtenſz.* Waars-mannen en Geſworens van Nyland en Leerbroek, klagende dat de bruggen over de Zeerik in 't Land van Arkel gelegen, heel vergaan en onbruykbaar zijn, verſoekende een Vonnis, wie die bruggen onderhouden moſt, en na dat ſy haar veel-malen daar op beraden en ondervraaght hadden, Brieven en Hant-veſten geſien, hoe de voorgaande bruggen daar geleyd zijn: hebben ſy eendrachtelijk voor recht geweſen, dat d'Heer van 't Land van Arkel, de voornoemde maken en onderhouden ſal, volgens ouden Herkomen, en 't beſcheyd daar van geſien. Gegeven Woenſdagh na *S. Ian* Midſomer 1447.

'T blijkt dat Gorinchem verſcheyden Wapenen heeft gevoerd, ſoo hier voor op ſijn plaatſ' is verhaalt, en alſnu geeft haar Hertogh *Philips* * Octroy. * Brieven om 't ſijn te gebruyken, ſeggende:

Philips, by der Gratien Godts Hertogh van Bourgoenjen, &c. Alſoo onſe Onderſaten, Poorters van Gorinchem, in haar Zegel tot nu toe gebruykt hebben de vier Leeuwen gequartileert, dat 't Wapen van Henegouw en Holland genoemt is. Soo hebben wy deſelve Stadt (om dat eenige andere onſe onderſaten 't ſelve Wapen hebben) ge-oorloft mits deſen Brieve: Dat ſy in haar Zegel ende Banieren mogen ſetten onſe Wapenen, die wy op dees tijd voeren, in ſulken orde, als ſy d'ander tot de-

Digitized by Google

deſen dage toe gevoert hebben. Gegeven den 10. van Hoymaant 1447. getekent *Vrieſe*, by mijn Heer d'Hertogh, Graaf van Holland.

D'Heer van Gieſſenborgh, vermeerdert de Hant-veſt van Herdiks-veld aldus:

Aarnd van Gendt Ridder, Heer tot Gieſſenborgh, voeght noch by voorgaande Hant-veſt van Herdiks-veld.

1. Wie dood-ſlagh of andere quade feyten doet, verbeurt ſijn lijf, en niet meer dan 7. Engelſe Nobelen.

2. Wie onnooſel dood blijft met hollen van wagenen, vallen van peerden of ſolderen, verdrenkt, of anders, men ſalſe niet ter eerden brengen, of Schout en Schepenen hebbenſe eerſt beſien.

3. Wie ſich ſelven verſuymt in ſijn huyr, Knecht of Jong-wijf, dieſe gehuyrt heeft ſal vry zijn, mits betalende de huyr-penningen.

4. Heer *Aarnd van Gendt* voorſz. ſal ſijn leven langh, niet meer ſchatten op den Mergen.

5. In ſijn Heerlijky ſal geen land meer komen in de Geeſtelijke hant, of ten ſal mê alle onkoſten gelden als de gebuyren.

6. In plaats dat alle leggende ſchouwen binnen lands verbeurden 27. ſtuyvers, ſal 't nu niet meer weſen dan 15. ſtuyvers.

7. Heer *Aarnd van Gendt*, ſal ſijn Heerlijkheyd niet verkoopen, noch verſetten ſijn leven langh, en dede hy dat, hy ſou al 't geld vander bede ontfangen, weder geven.

8. Verbeurte, met piekken, ſtaken, kuyſen, te vechten, werpen met kannen, ſchieten met bogen in evelen moed, ſal weſen 15. ſchellingen.

9. Verbeurte van mes trekken 27. ſtuyvers.

10. Schade van beeſten, en voort alle rechten en vryheden, na goeden ouden Herkomen.

11. Man of Wijf in erffenis ſittende, daar yemand tegen op ſtraat gingh, of binnen lands geweeſt had, die ſal aanvangen binnen 't eerſte jaar en 6. weken, na dat hy in 't land waar gekomen, of de beſitter ſal by ſijn erve blijven.

Voort beveſtight hy alle Hant-veſten, by de Heeren van Brederoeden, en hem ſelfs verleent.

Gegeven 't jaar 1447. op *S. Clemens-dagh*, Paus, den 23. van Slaghmaant.

Digitized by Google

1448. Schepenen, *Brien van Weyburgh*, *Frederik de Witte*, *Jewijn Muyl*, *Ian die Roeye*.

Niet alleen by *Aard Kemp*, maar ook in de oude Hollandſe Kronijk en elders, word breed verhaal gedaan, van 't wonder-werk van brand op *S. Auguſtijns-nacht*, den 4. van Bloey-maant te Gorinchem geſchiet, welkers getuygeniſſen my bewegen, 't ſelve (kort, volgens mijn manier) te ſtellen, want den gemelten heyligen *Auguſtinus* ſelfs van diergelijke wonder-werken treflijk verhaal doet in ſijn 22. Boek van de Stadt Godts, in't 8. Capittel, wie my dan beſchimpe, dit als ernſt ſtellende, beſchimpe dien heyligen Man mede, immers is de meningh niet tot yemands aanſtoot, maar volgens den draad der geſchiedeniſſen te ſchrijven, en mijn gevoelen evenwel niet te miſſaken. *Henrik Kok*, Vleeshouwer, 70. jaar oud, eerlijk van leven, vermoeyt, komt uyt 't veld thuys, 's nachts t'elf uyren raket huys in brand, de keers in't koorn en ſtroo komende, hy en *Andries* ſijn Soon (die ſeer gequetſt was) raken uytten huys. Doch *Henrik* (ongequetſt) loopt weer in om ſijn geld te halen, 't huys ſtort neder, ſtaat in de vlam, word als metter hand (van *S. Barbara*, wordter geſeyd) uyt-getrokken, en ſijn vlees in alle leden verbrand zijnde, gingh van ſijn huys door twee lange ſtraten in de Molen-ſtraat tot ſijn Dochters huys, en ontfangen hebbende de Kerkelijke gerechten, ſtorf Godvruchtelijk. De Roomſe ſtellen hier geloove aan, d'onroomſe niet. Dan wordt in't eynd aldus beveſtight. En Ik Heer *Dirk Vranken*, geboren van Gorinchem, (dits den Schrijver van de Arkelſe Cronijk) Prieſter, Kanonik en Cureyt van't Capittels wegen der Kerke aldaar, alſoo ik by deſen gebranden Man geweeſt, en ſijn Biechte vier maal dien nacht gehoort heb. Soo heb ik dit door begeerte van veel Godtvruchtige menſchen in geſchrift achter-gelaten.

1419. Schepenen, ...

Heer *Aarnd Ianſz.* die 2. Vader Pater der *Agnieten* Suſteren tot Gorinchem 10. jaar geweeſt zijnde, trekt met 25. Nonnen uyt 't ſelve Klooſter, tot Arkel op den Dam, by de plaats daar de Burgt der Heeren van Arkel geſtaan had, en heeft daar 't Nonnen Klooſter begonnen, genoemt Marienhage, leefde daar xj. jaar. In ſijn plaats quam in't *Agnieten* Klooſter, Heer *Claas vander Eyk*, als 3. Pater Vader, ſtorf 1452. met Heer *Aarnd*, trok ook mede t'Arkel *Mechteld*, *Dirk Sweeds* Dochter, (die met *Elſe*, *Floris Sprenks* Dochter, Stichterſſe van 't Suſter-huys, en *Mechter*, Meeſter *Willems Saſſen* Dochter, d'eerſte Moeder op 't Suſter-huys,

Digitized by Google

huys, 't jaar 1401. van't Bagijn-hof op 't Suſter-huys gekomen was) en en helpt 't voorſchreven Kloosſter van ons L. Vrouw in den Hage beginnen.

Robbert van Doorn, geeft alſnu ſekere goederen aan 't Manhuys.

Rodolf van Diephout, Biſſchop van Utert, kreegh in't voorleden jaar onmin' met ſijn Stadt Utrecht, en bykans een heel jaar uytte Stadt gehouden zijnde, quam alſnu op *S. Blaſius-nacht*, tuſſen den 2. en 3. van Zull', tuſſen de Witte-vrouwen Poort, en den Plompen Toorn, met macht van volk daar binnen, en onder andere wierd gevangen Jonkker *Iacob van Gaaſbeek van Abkoude*, Wijk te Duurſteden, Putten en Strien, die hier voor 1428. geſeyd word, met de Stadt Gorinchem en 't Land van Arkel beleent te zijn. Daar na Heer *Ian van Lannoy*, Stadthouder van Holland, binnen Utrecht gekomen zijnde, heeft door minlijke dadingh *Gaaſbeek* uyte gevangenis verloſt, mits gevende aan den Biſſchop Stadt en Slot Wijk te Duurſteden, ook Heerlijkheyd Slot en Dorp Abkou, dies ſoude hy 12800. gulden hebben, en de voorſz. Heerlijkyen ſijn leven langh gebruyken, die dan na ſijn dood aan 't Biſdom ſouden komen, ſoo geſchiede 't jaar 1458. doe hy ſtierf, en d'Heerlijkheden Putten en Stryen quamen aan de Graaflijkheyd van Holland, die Hertogh *Philips* gafaan ſijnen Soon Graaf *Kaarl van Charloys*, de Grave dede een ſtuk lands in dijken dat men Charloys noemde, tegen Rotterdam over, 9. of 10. jaren hier na.

Dewijle hier voor 1428. (als dadelijk geſeyd) *Gaaſbeek* 't Land van Arkel te leen kreegh, en achter 1459. ſtaat, dat *Lannoy* aan Hertogh *Phlips van Bourgoenjen* verſocht, dat hy 't leen van't ſelve Land hem overlangh vergund, wilde beveſtigen. Soo is't wel geloofliik dat *Lannoy*, hebbende deſen dienſt aan *Gaaſbeek* gedaan, met ſijn bewilgingh, alſnu * de toeſeggingh van 't ſelve leen van Hertogh *Phlips* heeft bekomen, om't ſelve aan te veerden, na 't overlijden van *Gaaſbeek*, gelijk met *Gaaſbeek* te voren was geſchiet, levende Vrou *Elizabeth van Gorlitz* die 't in lijftocht beſat.

* te expectatif.

Schepenen, *Willem Segerſz. Gijſbert Aarndſz. Jan de Roey*, *Ian Henrixſz. Geerid van den Oever*. 1450.

Heer *Goert Neve*, Deken van Haaften, draaght over aan *Brien' van Wey*, (oud Schepen van Gorinchem) twee deel van een Tiend' in Dalem, volgens deſen Brief:

Walraven van Haaſten, en *Dirk Pauw*, Schepenen in Tuyl, tuygen

Digitized by Google

dat voor haar quam Heer *Goert Neve*, Prieſter, Deken der Kerk van Haaften, en heeft opgedragen voor 300. goude *Philippus* Bourgoenſe Schilden, twee deel van een Tiend, gelegen in Schuiner-oird, ſtrekkende van Staden tot den twy-ſchild, toe, (van welke Tiend een 3. deel placht te hooren, *Aarnd van Avezaat*, die 't verkocht heeft *Gerit Ruyſ'*, en *Ruyſ'*, Heer *Goert*, en 't ander 3. deel van *Ian van Heeſwijk*, voort op *Aarnd van de Duſſen*, en daar na op *Aarnd van Haaften*, en ſoo op *Goert Neve*, gekomen is) alſnu aan *Brien van Weyburgh*, in eygendom, met 6. roeden Dijk, aan de Lingen, daar 't Blok-huys plagh te ſtaan, tuſſen den Dijk 's Lands van Tielre-weerd, en *Dirk Roeloffſz.* ſtellende tot borgen voor de bevrydingh van de Tiend *Henrik*, en *Ian*, *Neve*, Gegeven den 5. van Bloey-maant 1450.

1451. Schepenen, *Gerid Iacobſz. Gerid Dirkſz. Sander vander Haar Rutgerſz. Ian van Gelkom, Ian de Hoogh Ricardſz. Teven Muyl.*

Den 4. van Louw-maant 1451. is geſtorven Heer *Ian van Egmond*, (gebynaamt *Ian mette Bellen*) den na-gelaten Man van *Maria*, Dochter van den leſten Heer *Ian van Arkel*, hebbende geheerſt 42. jaren, en wierd begraven in ſijn Kanoneſye die hy ſelf geſticht had; over ſijn Graf dede *Ian* d'eerſte Graaf van Egmond ſijn Broeders Soon, een ſchoon Metalen Tombe maken. In ſijn plaatz wierd Heer van Egmond ſijn Oom, *Willem* de 4. dies naams, 2. Soon van Vrouw *Maria van Arkel*, een letter kondigh, vrolijk, langh man, van bruyne verwe, met ſwart gekrold haar, Broeder van Hertogh *Aarnd van Gelre*. Was beneffens Egmond Heer van Yſelſteyn, alſoo ſijn Oom *Willem* Heer van Yſelſteyn, deſen Heer *Ians* Broeder ſonder Kinderen ſtorf, Leerdam, Schoonre-woerd, Haaſtrecht, Baar, en meer ander Heerlijkyen. Sijn huyſvrouw was Vrouw *Walburg*, Grave *Frederiks* Dochter van Meurs. Hy had drie Sonen en vier Dochters, *Ian* den eerſten Grave van Egmond, *Fredrik van Egmond*, eerſte Graaf van Buyren en Leerdam, *Willem van Egmond*, Ridder, Heer van Harp. 1. *Anna*, getrouwt met Graaf *Bernard van Bentem*, ſonder kinder, 2. Vrouw *Elizabeth van Egmond*, eerſt getrouwt met Heer *Gijſbert van Bronkhorſt van Batenburgh*, en daar na heymelijk met Heer *Ian vander Aa*, Ridder, Heer van Boukhoven, by Heuſden, Droſſard van Gorinchem, die beyde ſtorven ſonder kinderen 't jaar 1539. ſy 84. jaar oud. Daar word geſeyd dat Heer *Ian van Egmond* van een ander bed noch twee Sonen gehad heeft, als *Gerid* (van wien de Nieu-burgen gekomen zijn) en *Niclaas van Egmond*.

Sche-

Digitized by Google

Schepenen, *Gijſbert Aarndſz. Willem Peterſz. Andries van Dalem*, 1451.
Adriaan van Wel.

In dit jaar is tot Swijndrecht geſtorven, in 't Regulieren Kloofter, Heer *Claas vander Eyk*, de 3. Pater Vader van't Suſterhuys alhier, 3. jaar gedient hebbende in ſijn plaats quam de 4. Heer *Michiel Peterſz. van Alkmaar*, die bediendet 19. jaar, tot 1471.

Den 13. Januarij 1452. geeft *Aarnd van Gendt* Heer van Gieſſenburgh, die van Gieſſen-nieukerk, een Hant-veſt, daar na 1571. heeft Heer *Wourik van 'Drink-waard*, Heer van Gieſſen-burgh, en Gieſſennieukerk, die (als door grooten inbrek van't water bedorven zijnde) beveſtigen.

Den ſelven Heer *Aarnd van Gendt* Ridder, Heer tot Gieſſenburgh, geeft ook die van Peurſſem, een Hant-veſt op den eygen dagh, inhoudende:

Aarnd van Gendt, &c. verbetert die van Peurſſems-Ambacht aan de Gieſſen, haar Hant-veſten mette navolgende punten:

1. Die yemand doodſlaat of andere quade feyten doet, verbeurt ſijn lijf, en daar boven niet meer dan 7. Engelſe Nobelen.

2. Wie onnooſel dood blijft van wagen, peerden, ſolders, verdrenkken, of anders, die ſal men niet ter eyrden brengen, of Schout en Schepenen hebben hem eerſt beſien.

3. Verſuymt Knecht of Jongh-wijf, ſich in de huyr zijnde, den huyrder ſal met het huyr-loon vry zijn, op hem leggende, of betalende.

4. *Aarnd van Gendt*, ſal 't Land by ſijn leven niet meer ſchatten.

5. Geen Land ſal in geeſtelijke hand komen, of 't ſal ongeld geven als de buuren.

6. Alle leggende ſchouwen binnen-lands verbeuren in plaatz van 27. nu niet meer dan 15. ſchellingen.

7. *Aarnd van Gendt*, ſal d'Heerlijkheyd by ſijn leven verkoopen, noch verſetten, of hy ſou't geld van de bede ontfangen, we'er geven.

8. Met Pieken, Staven, Kuyſen te vechten, met kannen werpen, bogen ſchieten in evelen moede, de verbeurte is 15. ſchellingen.

9. Van Mes-trekken 27. ſchellingen.

Digitized by Google

10. Van Beeſten die ſchade gedaan hebben, en alle rechten en vryheden, na ouden Herkomen.

11. Yemand in ervenis ſittende, een ander inlandigh zijnde, meent het hem te zijn, die ſal 't aanvangen binnen een jaar en ſes weken, of den beſitter ſal 't behouden.

12. Yemand vrede begeerende, den Schout niet thuys of tegen-zydigh zijnde ſullen die geſworens vreders weſen.

*Privilegie Hy beveſtight voort alle de * vryheden, by d'Heer van Brederoede, en hem gegeven, en dat hier niet ſtaat, ſullen ſy wijſen als 't recht is. Gedaan in't jaar 1452. den 13. van Lou-maant.

1453. Schepenen, *Gerit Dirkſz. Dierk Peterſz. Huyg Muyl, Willem Dirkſz. Wemmer Wemmerſz.*

Wy hebben in't jaar 1446. verhaalt, d'orden die Hertogh *Phlips van Bourgoenjen*, voor korten tijd geſteld had, aangaande den Stapel van Dordrecht, nu heeft hy gemaakt een vorder * vervolgh van dien.

*Continuatie.

Eerſt ſteld hy de voor-reden als in 't jaar 1446. daar by verhalende, Dat die van Dort een deel gewapent volk aan 't eynd van de Yſſel geſonden hadden, om de ſchepen geladen met Stapel-goederen, aan te halen, die op en ne'er varen wouden, en die te Dort ter Stapel te brengen, waar by de Koopmanſchap een wijl tijds ſeer belet is geweeſt. En hy nu ſoo veel te doen had met ſijn ongehoorſame Gentenaars, dat hy noch in Holland niet komen kan, heeft deſhalven daar op doen verſien, by maniere van gevoege, voor ſekeren tijd, aangaande Noord-Holland en Vrieſland.

1. Al die Noord-Hollanders en Vrieſen van boven de Merwe, of Lek uyt-komende, of ook op-varende met Stapel-goederen (alt'ſamen genoemt 't jaar 1446. hier nu by-gevoeght wordende Schaaljen) ſullen te Dort verſtapelen, uyt-beſondert getimmert hout, dat de Godts-huyſen in Holland of Vrieſland toekomt, dat men met goede getuygeniſſen bewijſen ſal.

2. Geen inwoonders van Noord-Holland en Vrieſland, ſullen Wijn van boven de Merwe af, of Lek uyt-komende, of over de Zuyder-zee mogen ſlijten noch verkoopen, daar ſy woonen, of de wijnen zijn eerſt verſtapelt.

3. Ook daar niet ſlyten noch verkoopen, eenige van de Stapel-goederen voornoemt, die van boven de Lek af, verby Kuylenburgh gevoert zijn, en de Lek uytkomen, ten zy die verſtapelt zijn.

4. Ye-

Digitized by Google

4. Yemand in Noord-Holland of Vriesland geseten, d'Yssel, die verby der Goude loopt, op of af varende, met wat goeden het zy, sullen te Dort niet behoeven ter Stapel te komen, noch aan te varen, uyt-genomen kant-hout, krom-hout, en eyken plankken, d'Yssel uyt-voerende, moet men verstapelen.

5. Zout uyt-voerende, moet te Dort verstapelen, uyt-genomen dat men op d'Yssel door der Gou voerd, en ook Oostwaard over de Zuyder-zee, maar van beneden d'Yssel op, mogen sy zout voeren, tot haar maal-stede, en daar sy woonen verkoopen en slijten, maar niet uytvoeren. Doch achtalve mud is vry, als voor 1446. artikel 3.

6. Van buyten over de zoute zee inkomende, mogen varen ongemoeyt t'haarder maal-stede, zijnder onvrye goederen in, 't schip sal met vollen last te Dort varen, en daar lossen, laden, en varen daar 't hun belieft.

7. De Poorters van Dort sullen niet vryer wesen dan die van Noord-Holland en Vriesland.

8. Wie uyt Noord-Holland of Vriesland, met sijn selfs schip te Dort komt, geladen of ongeladen, magh daar sijn eygen goed laden, en varen daar mede daar 't hem belieft, maar daar komende met halven last, en meer, magh daar voort laden en varen t'sijnder maal-stede.

9. Wie van Noord-Holland of Vriesland, eenige dese punten overtrade, (en die van Dort dat wettelijk bewesen, tzy met 2. haar Poorters of andere) sal 3. jaar ballingh wesen, sonder we'er-roepen, of daar voor breuken 60. goude Ryders, half den Grave, half die van Dort. En soo haast den Stadthouder van Holland den breukigen bekend gemaakt is, sal hy dat den selven laten weten, 14. dagen daar na, soo hy 't land niet geruymt is, sal hy die doen vangen, en houden, tot dat de 60. Ryders betaalt zijn. Waar den Stadthouder of Raad versuymig, of dat de Stadt of Dorp, daar de breukige woonde, hem voorstond, Dort magh die Poorters en haar goederen vast houden, tot dat de breukige uytten lande wesen, of de 60. Ryders op-geleyd hebben sal.

Dese orden sal staan twee jaren, of 14. dagen na des Hertoghs binnen-landse komste behoudelijk we'er-zijdse gerechtigheyden. Gegeven den 22. van Gras-maant 1453. getekent *T. de Sweten*, by mijn Heere den Hertoge, met sijne Raden van Holland, als *Iacob* Heer van Gaasbeek, *Gijsbert* Broeder tot Brederoede, Heer *Lodewijk van Treslongh*, *Iacob van Cats*, Meester *Lodewijk vander Eyke*, Meester *Gielis van Wisselkerken*, *Gerit Potter vander Loo*, Meester *Antonis Michielsz*. *Claas die Vrie-*

Digitized by Google

Vrieſe, en Meeſter *Iacob van den Blokke*, ondertekent *I. Troix*, onderſtond gedrukt, dit ruſt nu ter tijd onder die van Gorinchem.

In dit jaar beſat noch de Heerlijkheyd van Arkel mette Burght (aan de Merwe-kant) en de Stadt Gorinchem (te leen van Hertogh *Phlips van Bourgoenjen*, Graaf van Holland) Jonk-heer *Iacob van Gaaſbeek*, ende ſtelde aldaar een kloek Krijgſman tot

1454. Hentik Bekker, 5. Droſſard Droſſard *Henrik Bekker van 's Hertogenbos.*

Kaſteleyn der Burght van Gorinchem was alſnu *Gijſbert Quekel*, geſproten . . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Burgermeeſteren (dit zijn d'eerſte die ik gevonden heb, en vind geen andere tot 't jaar 1500. toe) *Bruyn* (of *Brien*) *van Wey-burgh*, *Adriaan Wouterſz. van Wel.*

Schout tot Gorinchem, *Ian Knobbout Henrikſz.* Heer van Otteland.

Schepenen, *Ian van Gelkom*, Meeſter *Gerit van den Oever* (die mijnen Schrijver *Aard Kemp*, d'eerſte onder de geleerde mannen van Gorinchem telt) *Ian die Veer Claaſſz. Ian Henrikſz. Tik*, *Willem Willemſz. Koekebakker*, *Dirk Peterſz. Ian Mertenſz.*

Alhier vind ik twee Brieven van Hertogh *Phlips*, rakende beyde de Tol-rechten van Gorinchem, d'een van den 19. van Lou-maant, d'ander den 11. van Winter-maant, beyde in den jare 1454. en by die van Lou-maant, ſtaat dat die later gegeven is als den anderen, 't welk, hoe wel ik nochtans niet kan begrijpen, even-wel volgh, en ſtel die van den leſten datum eerſt.

Phlips, Hertogh van Bourgoenjen, &c. hy verhaalt dat veel luyden, ſonderlingh die van Gorinchem, met alderhande liſtige en vremde manieren verby den Tol aldaar, varen, 't welk hy verbied op lijfen goed, hy heeft eerſt den Tollenaar voort Tolvenſter te kennen gegeven, wat, wiens, en hoedanigh goed hy geladen heeft, waar van hy daar mê varen wil, voldoen den Tol, of ſoeke verlof. Die te Gorinchem in de Merkt komen met goederen, en in't ſcheyden niet thuys, maar in ander merkten trekken moeten Tol betalen. Die van Gorinchem ſullen Tol betalen van alle goed dat ſy beneden de hooghſte Merkten (dat Keulen, en Venlo) koopen, en over boord verkoopen, op verbeurte van lijf en goed, ook van 't zout dat ſy boven d'achtalve mud uyt-voeren, en van d'achtal-

Digitized by Google

d'achtalve mud mede, als ſy die over-boord verkoopen, vremde Koopluyden te Gorinchem komende koopen of verkoopen, of willende uytvaren met haar goed, ſullen Tol betalen eer ſy de goederen opſlaan of verkoopen. Wat goed die van Gorinchem koopen of verkoopen beneden de hooghſte Merkt voorſz. en ſy ſelf daar niet gehaalt hebben, of daar voeren, daar moeten ſy Tol af geven, ook van Greynen of ander goed, beneden de hooghſte Merkt gewaſſen, koopende of verkoopende, en over-boord loſſende, uytbeſondert t'haren eygen behoef, dat ſy, tot des Tollenaars believen, met eede ſullen moeten verklaren, wie ſonder oorlof verby den Tol vaart, of de Tol * Amptenaars miſdê met woorden of werken om het Ampts wil, ſou men rechten metten ſwaarde, boven verbeurnis ſijns goeds. Wie hier tegens doet, ſal men aantaſten, en den Grave brengen, bevelende, Kaſteleyn, Droſſard, &c. deen Tollenaar behulpigh te zijn. Geſchreven 1454. den 11. van Winter-maant. *Officiers.

Philips, &c. hier verklaart hy op den voorſz. Brief, wat goeden onvry Koop-luyden te Gorinchem brengen, en die van Gorinchem koopen ten ſlete, binnen 's lands aldaar, daar af ſal men geen Tol betalen, ten waar men die, of eenige van dien over-boord ſloeg, of weer van land voerde, ne'erwaard, verby den Tol, wat die onvry vremde Koopluyden weder koopen van die van Gorinchem, Koorn, of andere goederen, gewaſſen binnen den lande aldaar, daar ſullen ſy geen Tol af geven. 'tBier dat de Gelderſe, en ander onvry Koop-luyden, met vaten te Gorinchem koopen, daar ſullen ſy Tol-vry af zijn, midts oorlof nemende aan den Tollenaar. Dit ſal duyren tot we'erſeggens toe. D'inwoonders van Gorinchem ſullen in alle andere ſaken gebruyken de vryheyd van den Tol, uyt-wijſens haar beſchreven Hant-veſten, die ſy van hem of ſijn Voor-vaders hebben. De verklaringh van deſen, houd hy aan hem. Gegeven den 19. van Louw-maant 's jaars 1454. na den loop 's Hoofs van Holland, onder aan ſtaat: En ſoo is deſen Brief later gegeven, als d'andere hier voor.

In dit jaar 1454. (hoewel *Gouthoeven* meent van ouder jaren, en van Gaudenten bewoont) is geſticht of begonnen * 't Klooſter der Minnebroeders (van den derden regel ſeyd *Denijs Mudzaard*, in ſijn Kerkelijke Hiſtory van Nederland) binnen Gorinchem in d'Arkel-ſtraat, genoemt tot onſer L. Vrouwen te Betleem. *'tconvent der obſervanten.

Digitized by Google

Begonnen 't voorledē ge-eynt dit tegenwoor dige jaar.

Ook is in dit voorleden jaar gevallen den grooten twiſt om de Viſſery van de Merwe, daar de Kronijk van Holland wel eenſdeels af verhaalt, maar hier breeder, den oorſpronk was deſe:

Een eerlijk goet Man, genaamt *Willem de Viſſer*, (nochtans geen Viſſer zijnde) had in jaarlijks-pacht al de goederen van den Prooſt van *S. Salvators*, t'Utrecht, gelegen tot Leerbroek in d'Heerlijkheyd van Arkel, tot armoe gekomen, moſt door nood dien erf-pacht verkoopen, 't ſelve doende aan den Kaſteleyn *Gijſbert Quekel*, en den Schout *Ian Knobbout*, maar den Droſſard *Henrik Bekker*, wilde van 's Heeren wegen den nakoop hebben, *Quekel* en *Knobbout* ſcyden, 't ſou niet geſchieden, 't was geenen vryen koop, en verkoop, maar eenen pacht, 't gingh d'Heer van den lande niet aan, den haat en nijd wakkerde tuſſen deſe, en beyder-zijds aangangers. De Burgermeeſters en Schepenen, hier vooren genoemt, hielden't metten Droſſard. Maar *Claas de Veer*, *Ian Ianſz. Rademaker*, en andere Raads-mannen, haar vrienden en magen, met *Quekel* en *Knobbout*, ja't liep ſoo hoogh, datter dikwils vechtingen en bloed-ſtortingen op volgden. *Adriaan van Wel* Burgermeeſter, voorvechter van de ſijne, ſteunende op den Droſſard, als vertoonende den Heerſcher der Heerlijkheyd, arbeydende om andere te ſlaan, wierd dikwils ſelver geſlagen en gequetſt, byſonder van den natuurlijken Soon van *Ian Knobbout* en ſijn vrienden. Hy ſich niet konnende wreken, door de macht der andere, reyſt op een tijd, al gewond, door raad der ſijner, ten Hove van den Doorluchtigen Prinçe Hertogh *Philps*, in 's Gravenhage, klagende, als Burgermeeſter van Gorinchem, 't gewelt hem aangedaan van de tegen-ſtanders der Heerlijkheyd. Hy metten nek aangeſien, als voor een dronkaart bekent, keert droevigh na Gorinchem. In beroerde wateren is goet viſſen, Graaf *Iacob van Hoorn*, Heer van Altena, merkende de Heeren van Gorinchem onder malkanderen twiſtig, tracht we'er na de Viſſery, de Merwe, ſchoon ſoo, al was't dat over menige jaren, ſijn Voor-ouders, Heeren van Altena, die gegeven hadden den Edelen Heer van Arkel, tot behoef der Stadt Gorinchem, en dat die van Gorinchem, d'ſelve Viſſery ruſtelijk gebruykt hadden, over, of ontrent 125. jaren, ook ſelfs ten tijde, doe Hertogh *Willem van Beyeren*, oudſte Soon van Hertogh *Aelbrecht van Beyeren*, Graaf van Holland, de rechte Heeren van Altena verdreven hebbende, de Heerlijky ſelfs beſat, alſdoe Vonnis van de Viſſery tot voordeel van d'Heer van Arkel, en Gorinchem geweſen zijnde. Nu wilde *Hoorn* die weder Gorinchem ontrekken en ſijn onderſaten geven. Die van Gorinchem wildenſe houden, haar recht en gebruyk boven geheugenis van menſchen, docht haar krach-

Digitized by Google

krachtigh genoegh. De Graaf van Hoorn doet haar dagen voor den Raad van Holland in 'sGraven-hage, daar sy in Recht sijn overwonnen of 't geschied is by * versuym, gelijk *Jean Petit* in sijn kleyn Cronijk van Holland in François seyd, (als niet anders konnende bevroeden, soo goeden sake hebbende, hoe die te verliesen) of door te slechte verantwoordingh (gelijk de Rechtveerdigheyd geen voorstanders hebbende, somtijds verdrukt word) is my onbekent. Haar Recht verandert in een halstarrige wederspannigheyd. Sy vissen even sterk, *Hoorn* versoekt aan den Raad sekere * gemachtighdens, om die van Gorinchem de vissery te verbieden, 't geschied. De Gorinchemse Vissers bedroeft, van onrechtelijk (soo sy seyden) berooft te zijn van haar erf-recht, van aldaar te vissen, hebben de gemachtighdens, met schepen hun ontmoetende, sulken schrik aangejaaght, dat sy sonder hunnen last te konnen volbrengen, tot Workom weken, by den Graaf van Hoorn, verhalende haar weder-varen, en daar na ook in den Haagh, aan haar mede Raden. *Adriaan van Wel*, mê na den Haagh getijd, klaaghde niet alleen over sijn tegenstrevers, koopers van d'erf rent, vooren genoemt, maar ook valselijk, over de gemeynte, die haar nochtans geensins en onderwond, noch van haar tweedracht, noch van de vissery. Daar wierden hoofden genoemt, om dese geseyde oproerders te straffen, D'Edele Jonkker *Jacob van Gaasbeek*, besitter der Heerlijky van Arkel, en der Burght en de Stadt van Gorinchem, Heer *Jan van Lannoy* Stadthouder van Holland, met Jonkker *Gijsbert van Brederoede*, Soon van *Walraven van Brederoede*, die't jaar 1417. binnen Gorinchem dood bleef, en daarom Gorinchem seer hatigh, en de voornaamste aanrader en voort-drijver, van dit werk was, in naam van den Doorluchtigen Prinçe Hertogh *Phlips van Bourgoenjen*. *Brederoede* hoopende sijn Vaders dood te wreken, vergadert al sijn goet-gunners uyt heel Holland, als uyt Heusden *Gielis van Wijk*, Capiteyn van de Burght, en *Aarnd van Wijk*, Schout aldaar, mette Schutters van Heusden, *Jan* en *Claas vander Merwe*, natuurlijke Sonen van den vromen Ridder Heer *Dirk vander Merwe*, zal: *Gerid Geridsz. Simon Aarndsz.* Bailliu van Schiedam. *Gaasbeek* ontbood sommige gewapende uyt d'Heerlijkheyd van Putte, *Lannoy* had met hem *Geerard van Assendelft*, *Aarnd van Sweten*, (Sone van Heer *Dirk van Sweten*, en van Vrouw *Ioanna*, erf-dochter Heer *Aarnds van Leyenburgh*, uyten huyse van Arkel, j. Drossard van Gorinchem, Heer van Leyenburgh en Loenderstoot, Bailliu van Rijn-land, Oud-ooms Soons Soon van Heer *Ian van Sweten* Drossard van Gorinchem, korts na 't jaar 1500.) met meer andere. Als die van Heusden verby Gorinchem, de

* Continuatie.

* Gedeputeerdens.

Digitized by Google

Heeren te gemoet trekkende, haar gewapent vertoont hadden, begonnen die van Gorinchem te mommelen, vermoedende (niet ſonder ſorg) overvallen te wordē, Stadts klok wort getrokkē, de gemeente vergadert voort Stadthuys, Schepenen verſtekē hun. Den Droſſard *Henrik Bekker* komt ſtoutelijk voort, ontſchuldigt ſich by ſwaren eed, hy had met niemand verbond aangegaan, tegen de Burgers van Gorinchem, ſeggende, die voorby ſijn gevaren ſullen tegens u niet aanvangen, ſweerende voort ſwaarder eed op eed, willen die gewapende van buyten u eenigen overlaſt doen, Ik zy die u trouwelijk ſal byſtaan, tegen yder, hy zy wie hy wil, dit geſchiede *S. Niclaas-avond*, (meen in't jaar 1453.) Maar op *S. Niclaas-dagh*, die van Gorinchem ſeker tijdingh vernemende dat de voorſz. Heeren met veel gewapende verſelſchapt met *Adriaan van Wel* haren Burgermeeſter te Gorinchem ſouden komen, en al ontrent de Stadt waren, ſy ten hoogſten verbaaſd, ſenden noch inder nacht Geeſtelijke mannen hun te gemoet, om den toorn te verſachten, dat ſy haar geyrn onder hun verootmoedigen willen, en beteren haar ſchult na alle vermogen. Maar de Geeſtelijke richten niet veel uyt. De voorſz. Heeren met haar gewapende, zijn daags na *S. Niclaas*, dat is onſer Vrouwen * Ontfangenis avond den 7. van Winter-maant 1453. gaande op de Burght, 's morgens ontrent 7. uyren, raad-ſlaande van veel Burgers te dooden, en de Stadt te berooven. *Gaasbeek* (als Leen-heer der Stadt) wildet geenſins gehengen, maar ſond voor uyt in de Stadt, met eenige gewapende *Henrik van Sevenbergen* hier na 1456. Droſſard, en den Droſſard *Henrik Bekker*, die der Heeren komſt gehoort hebbende, niet tegenſtaande alle ſijn hooge eeden, terſtond in ſijn harnas, by haar op de Burgt geweken was) gebiedende dat de goede Burgers in vrede ſouden blijven, maar dat men de Rabouwen en voor-vechters vangen ſou, en gingen van huys tot huys. De treffelijkſte en Rijkſte waren 's nachts te voren al gevloden. Sy vingen ſommige onnooſele, die ſy terſtond als Dieven en Moordenaars, ſchandelijk in den Kerker leyden, veel goede Burgers wanende beſchermt te zijn deur vryheyd der Kerke, (dier tijd gewoonlijk) namen toevlucht tot Kerk en Choor. D'Heeren dat vernemende (maar in ſonderheyd den wraak-gierigen *Brederoede*) ſond den Droſſard *Bekker*, *Symen Aardſz.* *Gielis van Wijk*, en andere, met *Brerœs* Banier om die alle te vangen. Den Kanoniken ſongen Feeſtelijk de Veſper in't Choor, d'ander komen met d'ontwonden Brerоſe Banier in de Kerk, vingen niet alleen dieſe in de Kerk vinden, maar breeken ook 't Choor geweldelijk op, vangen in 't Choor en Sacriſti veel treflijke Mannen, (een Kerſchendery in dien tijd, en noch volgens de Geeſtelijke

* Conceptionis.

Digitized by Google

ke rechten voor de grouwlijkſte godlooſheyd ge-acht) die ſy terſtond wreedelijk in den Kerker werpen, en onmenſchelijk pijnigen. 'sAnderdaags den 8. van Winter-maant 1453. De Kerk was geſchent, de Kanoniken houden op van den Goddelijken dienſt, *Brederode* (die ſelfs een Geeſtelijke, en Dom-prooſt tot Utrecht was) heeft na veel over en weder-ſpraak, 't Kapittel half daar toe gedwongen, den dienſt na gewoonte te doen. Den 9. van Winter-maant, was op de Merkt voort Stadthuys geſtelt een groot, hoogh, houten * Schavot, daar drie Mannen op-gebracht wierden, om t'onthoofden, d'een genoemt *Michiel Iſaak Huybertſz.* heel onſchuldigh van miſdaad, want hy ſich geen ſaken onderwond, maar was in ſijn Jeugt en * nobel geſel geweeſt. De tweede *Stees Laurijſſz.* had noyt tegen yemand gevochten, noch blijkelijk te kort gedaan, Godt-vreeſende, dagelijks ter Kerken gaande, van tijdelijke goederen genoegh verſien. De derde *Andries Matheuſſz.* in handel en wandel onbeſprekelijk, at ſelden brood, ten was, by manier van ſpreken, in't ſweet ſijns arbeyds gedopt, dede niemant te kort, lieftalligh by yder, en ware brave vreedſame, ſachtmoedige Mannen. De Beul ſloegh 18. ſlagen (ſeyd *Aard Kemp*) met een ſcherp ſweerd op den nek van *Andries*, ſonder hem te konnen onthoofden, mer ſneed hem 'thooft af met een groot brood-mes, en wierp doe de lichamen en hoofden van 't Orduys op de ſtraat, als vuyle krengen, gelijk of 't Vader-moorders geweeſt hadden, twee dagen daar na wierden noch twee Burgers op 't Schavot gebrocht, maar wierden door de Kanoniken verbeden, en ſoo gebannen. De Heeren perſten eenen grooten ſchat uytte Burgers, en trokken ſoo henen. In dien tijde door de groote benautheyd, veel ſwangere Vrouwen baarden voor haren tijd. Den Droſſard *Bekker* en Schepenen waren noch niet te vreden met deſe geweldige verdrukkinge der Stadt, en ſtorten van't onnooſel bloed, maar de voorſz. Heeren Schatters wech zijnde, ſy ſchattenſe op nieuws rijk en arm, boven haar vermogen, en al gereed geld, om die penningen op te brengen, die *Adriaan van Wel*, de Heeren berooft had, toens hyſe verwillighde te Gorinchem te komen. De Schepenen toen d'overhand hebbende tegen *Quekel*, en d'Heer van Otte-land den Schout *Knobbout*, dwongen met grooten hoogh-moed veel eerlijke Burgers, alle Sondagh en Hoogh-tijd, openbaar in haar hemd, bloods hoofds, en barvoets, in *d'omgang langs 't Kerk-hof (die men doe dede) te gaan. En in't we'er inkomen, ſtond den Droſſard *Bekker* met ſijn Schepenen en Raad voor de Choor-deur, hun verwachtende. Dan moſten ſy ſoo naakt en verkout (want het eenen ſcherpen Winter was) met gebogen knyen en gevouwen handen op

* Orduys.

* Reaals.

*Proceſſi.

Digitized by Google

de ſteene vloer hem te voet vallen, en bidden om vergevenis van haar miſdaden. Wilke overdadige hoovaard, en al te groote heerſch plegingh van geringe luyden over haar mede-burgers, de Kanoniken met bedroefde oogen moſten aanſien, dat niet konnende keeren.

Deſe ſaken aldus verloopen, tot groote bedervenis der Stadt Gorin-
* Remiſſie. chem, hebbende eyndelijk de gebannen Burgers tot 70. toe * vergeving gekregen, als volgt:

Philips, &c. hier vertelt men de heele ſaak der wederſpannigheyd, voren verhaalt, noemende alle de Burgers van Gorinchem, die daarom gebannen zijn, als *Seger Claaſſz. Dirk van Hellu, Gijſbert Spronk, Adriaan Henrikſz. Ian de Raymaker, Adriaan Ongevoegh, Maas de Ketelboeter, Aarnd de Lyndrayer, Aarnd Piek, Iacob de Mandemaker, Gijſbert Gieliſſz. Adriaan Willemſz. Adriaan die Brouwer, Lauris Aarndſz. Dirk van Uytwijk, Jan van Vlymen, Aarnd die Veer, Haddeman Ianſz. Aarnd Janſz. Dirk Wouterſz. Nende Alardſz. Ricout Henrikſz. Henrik Pijl, Gerid Aalbertſz. Jacob Heuſt de Zantvoere, Peter Hulſt, Maas Geridſz. Jan de Mandemaker, Jacob van Aken, Gielis* ende *Willem Kokken Sonen, Maas Wouterſz. Gerid Peterſz. Gooſſen Vaſtraatſz. Aarnd Herrijſt, Goverd Zegerſz. Jan van Kuyk, Quade Macharis, Ian Zegerſz. Dirk Bouwenſz. Aartken Ottenſz. Gielis van Amerongen, Wouter Liebertſz. Loyken de Meter, Daniel vander Noen, Evert Symonſz. Jan van Keſſel, Ian Monber de Ionge, Willem Dirkſz. Dirk Stokkum, Ian Tik Henrikſz.* (of dit dē Schepen was, is my onbekent) *Holleken Pauwels Maaſſz. Aarnd Aarndſz. Ian Peterſz. Gooken Ianſz. Ian Goedenſz. Wouter Ianſz. Ian Ianſz. Viſſer, Willem Ianſz.* Heer van Niet, *Henrik Snoek, Sander Vredrikſz. Lemken Moleman, Adriaan Snoek, Govert, Ian* en *Dirk, Huybert de Metſelaars* Kinderen, *Gijſbert Dirkſz.* en *Gielis van Malſen*, Scheld die quijt van alle ſaken daar ſy om gebannen waren, en ſetſe in voorgaanden ſtaat, mits, dat ſy op lijf en goed wraak noch verwijt ſullen doen tot geenen tijden, aan eenige die tot de banningh geſproken of geholpen hebben. Gegeven den 15. van Zul 1454. na loop van den Hove.

't Groot ongenoegen dat Hertogh *Phlips van Bourgoenjen* op die van Gorinchem had, verhaalt hy in deſen volgenden Briet:

Philips, &c. verklaart, dat die van Gorinchem qualijk in ſijn gratie geweeſt zijn, om 3. punten: 1. Om dat ſy 't Vonnis van de Viſſery niet

Digitized by Google

niet gehoorſaamt hebben. 2. Dat ſy boven ſijn verbod gekoopmanſchapt hebben mette Gelderſe. 3. Dat ſy ſijne bede, gelijk ander Steden van Holland niet hebben willen betalen. Waar over die van Gorinchem, vreeſende ſijn ongenade, haar gemachtighden geſonden hebben by ſijnen Stadthouder (*Lannoy*) en Raden, in den Hage, ſeggende, Sy waren altijd trouw onderdanen geweeſt, doende haar onſchult op die drie punten, Als op 't 1. nopende 't Vonnis van de Viſſery, dat dit ſeker byſondere perſonen waren, mer 't lichaam van de Stadt was onſchuldigh, en de miſdaders ſoud den Droſſard noch ſtraffen. En den twiſt tegen *Hoorn* (en ſijn Stadt Workom) was ne'ergeleyd, door tuſſen ſpreken van goede Mannen, volgens twee Celen van de Viſſery gemaakt, daar ſy hun we'erzijds na rechten ſouden. Op 't 2. van't Koopmanſchappen mette Gelderſe, ſeyden, dat Dort en meer ander Steden ſulks ook gedaan hadden, meenende niet ſoo grootelijk daar aan miſdaan te hebben, en wilden altijd den Tol betalen, als't geſchiede. Op't 3. punt van de beden, ſeyden ſy, dat ſy niet gelaten hadden te betalen uyt wil, maar uyt armoede, want ſy geen inkomende Renten noch vervallen hebben, dan half d'Accijſen. Al d'ander Domeynen die d'ander Steden hebben, Viſſeryen, Tienden, 't Gemaal, &c. al komet hier de Heer toe. En van 't kleyntjen dat ſy hebben, moeten ſy onderhouden en van nieuws maken Muyren, Poorten, Toornen, Veſten, Hoofden, Bruggen, &c. of de Stadt Gorinchem ſou vervallen en vergaan, 't welk niet goet waar voor 't gemeen land, want aan Gorinchem leyd groote macht, leggende op de palen van den lande, aan de Merwe, als een Sleutel des land, by 't land van Gelre, en Sticht van Utrecht, en heeft in tijd van Oorlogh altoos den eerſten aanſtoot, heeft ook groote ſchade geleden by 't * aanhouden der Gelderſe, biddende overſulks door deſe en diergelijke rechtveerdige redenen, den Stê-houder en Raad in des Opper-hoofts naam te vreden te willen zijn, ſonderlingh van de 2. eerſte punten. Aangaande 't 3. waren willigh te betalen, na vermogen, dat men hun den wegh daar toe wilde helpen vinden, mits hun verpachtende d'Accyſen, Waagh, Kraan, en 't Gemaal over Gorinchem, en 't land van Arkel, en hun geven 5. te Sauriers, uyt de 5. vierdel der Stede, den tijd van jaren, onder genoemt. Den Stadthouder en Raad, zijn met hun overdragen, op 't 1. Dat ſy vernoeght mette handelingh tuſſen d'Heer van Hoorn en de Stadt Gorinchem gemaakt, op 't 2. van de Gelderſe, Dat ſy terſtond den Tollenaar van Gorinchem betalen ſullen, den vollen Tol, die ſy hem geduyrende den twiſt onthouden hadden, en van't Gelderſe goed, noch onder hun hebbende. Op 't 3. punt van de beden,

* Arreſteré

ſou-

Digitized by Google

ſouden die van Gorinchem 't achterſtel betalen, half Bamis-dagh, xx. d'ander helft Vrouw Lichtmis-dag, daar na, xx. (deſe ſtellingh xx. kan ik niet recht begrijpen) en voort aan betalen haar deel, als andere ſteden. En om dit beter te volbrengen, hebben ſy hem in pacht gegeven, voor
* Mey. 20. jaren, ingaande den 1. van * Bloey-maant, leſt-leden, 's Heeren gedeelte van d'Accijſen, en de Waag, die te hoogen en te leegen, tot oirboir der Stadt, voor 500. pond, van 40. grooten 't ſtuk ('s jaars) te betalen alle jaar, half Alre-heyligen, d'ander helft Mey-dagh, of t'elken een maant daar na. Ook 't Gemaal tot Gorinchem en in 't Land van Arkel, dat d'Heer heel toe-behoort, voor 400. gelijken ponden 's jaars, 20. jaar geduyrende, ingaande *Maria* Bootſchap leſt-leden 1454. te betalen elke vierdel jaar 100. pond, aan ons Rent-meeſters, die uyt 't Gemaal betalen ſullen 's jaars, 't Kapittel van Gorinchem 100. Vrankrijkſe Schilden, ten gewoonlijken tijd. En die van Gorinchem ſullen die Molens in raak en daak houden, en ſetten ſy meer Molens die ſal d'Heer 't eynden de 20. jaren betalen, ſoo ſy aan hout en yzer, leggende op d'eyrd, weerdigh zijn. Ook alſoo de Kraan vergaan is, timmeren ſy een nieuwe Kraan, alſoo d'Heer, de Stadt, en den eygener van 't erf een 3. deel toekomt, ſoo ſal elk ſijn 3. deel betalen, de Stadt ſal 's Heeren deel verſchieten, en aan ſijn 3. deel van de winſt korten. Sy hebben die van Gorinchem ook toegeſtaan deſe 20. jaar langh 5. Theſauriers te kieſen, uyt elk deel van de Stadt, een, daar ſy 't eerſt jaar af ontſetten ſullen 2. en 't ander jaar 3. vervolgende, en t'elken ander in heur ſtede kieſen, dat ſal den Droſſard doen, met raad van't gerecht. Die 5. ſullen rekening doen voor den Droſſard, Gerecht, Rijkdom, Vroedſchap, (alſdoe ſoo genoemt, die ſy voor kloek achten) en Gemeynte van Gorinchem. En want hy *Phlips* voor ſijn erven dat toe-ſtaat. Soo heeft hy deſen Brief gegeven 24. dagen in Bloey-maant 1454. Onderteykent, *Boſſaard*.

Hertogh *Philips* geeft noch eenen anderen Brief van deſen ſin:

Phlips, &c. Seyd datter een pleyt gehangen heeft, voor Stadthouder en Raad van Holland, tuſſen d'Heer van Hoorn, aan d'een, en die van Gorinchem, met den Procureur Admiraal (meen Generaal) aan d'ander zyde, reurende twee Viſſeryen en eenen Weerd. Alles we'erzijds gehoort zijnde, is 't Vonnis geweſen voor d'Heer van Hoorn, en die van Gorinchem verboden, die Viſſeryen te beviſſen, op groote peynen. Dien niet tegenſtaande hebben die van Gorinchem die altijd beviſt, en dat meer,

Digitized by Google

meer, met gewapender-hant die van Workom daar uyt gejaaght. Hier na is tuſſen die van Hoorn en Gorinchem een verdragh gemaakt, meldende, dat ten ſekeren dagen onſe * Geſanten, die daars eens geweeſt zijn op de Paal-ſcheyding van de Viſſery, op de Zuyd-zyde, daar weder komen, ſouden de palen ſteken, en tonnen leggen in byzijn van 7. perſonen, aan yder zy. Maar die van Gorinchem, boven dit al, als ſy daar vergadert waren, hebben de klok getogen, met wapenen ons gemachtigden gevreeſt, dat ſy haren laſt niet konnende volbrengen, hem ſulks hadden geklaagt. Dies hy bevolen had d'Heer van Lannoy ſijnen Stadhouder en den Raad van Holland, met heerlijke gewapende hant, daar in te verſien. Waarom de Stadthouder wel met 1000. gewapende mannen te Gorinchem gekomen is, eerſt eenige breukige vangende, daar na vernemende dat den oproer niet alleen quam uyt de geen die't werk deden, maar opſettelijk uyt de gemeynte in groot getal, en datter weynigh onſchuldig af waren, want ſy vergaderingen en verbanden t'ſamen gemaakt hadden, malkander byſtand te doen, nopende de Viſſery aan de Zuyd-zy van Merwe, niet tegenſtaande 't voorſz. Vonnis, en volgens dat verbond, de klok trekkende, zijn voor ſijn Slot gekomen als of ſy't hadden willen innemen, of den afgang benemen, vreeſende eeniger ſijner dienaren van den lijve. Dies ſy verbeurt hebbende lijf en goed, eenige gericht, andere gebannen zijn, in meyninge met het recht vorder te gaan. Maar alſoo ons Gerecht, en die Vroedſchap van Gorinchem (dit waren Droſſard, Burgermeeſters, Schepenen, oud en nieu) de ſchult bekennende, genade begeerden, aanbiedende, eerlijke, en profijtelijke beteringh te doen na ſijn believen. Soo is't, dat hy meer geneyght tot bermhertigheyd dan ſtreng' recht, vergeeft al die van Gorinchem, uytgenomen die gebannen zijn, (nochtans blijkt hier voor van haar vergevinge) al dat ſy tot dien dag toe tegen hem miſdaan hadden, herſtellende yder in goeden naam, faam, en ſtaat, als of't noyt geſchiet waar, behalven die hy doet * Richten, noch gevangen heeft, die in de Tollen gebreukt hebben, oók de ſaak van't vechten, op den Burgermeeſter *Adriaan van Wel* geſchied. D'eerlijke beternis ſal zijn, dat 50. van die van Gorinchem barvoets, bloots hoofts, in linnen kleederen, den Stadhouder en Raad van Holland, op de plaatz (of Merkt) voor't Stadthuys ſullen ſchult bekennen, en vergevingh bidden, profijtelijk, dat ſy den Rent-meeſter *Claas de Vries* terſtond vernoegen ſullen van 400. pond groot Vlaams, voor de koſten van voorgaande, en deſe, reys, en noch 4000. Klinkerts tot 28. grooten't ſtuk, die d'algemeene Rent-meeſter ſal doen vertimmeren aan't Slot Gorinchem, te betalen 500. daar af,

* Commiſſariſſen.

* Iuſtiçieren

Digitized by Google

S. Jan midſomer, xx. en ſoo voort, laſten noch op lijf en goed, dat niemand den Stadthouder, Raad, of wie daar toe geholpen heeft, ſijn dienaars, 't gerecht tot Gorinchem, of yemand anders, miſdoen, in woorden noch in werken verbiedende alle ſlapheyd, hier in te toonen. En of yemand met raad, woorden, of werken hier tegen dê, alwaar hy in de Remiſſi begrepen, 't ſou hem niet baten. Gegeven den 10. van Winter-maant 1454. ondertekent, *De Cleve.*

Hier op heeft de Stadt van Gorinchem te kennen gegeven, heuren laſt, verſoekende, gelijk hy hun toeſtaat te verkoopen Lijf-renten tot 226. pond, tot 40. grooten 't ſtuk 's jaars, behoudelijk dat die in Stadts oirboir gaan, en den Stadthouder en Raden van Holland daar af bewijs doen ſullen. Gegeven den 20. van Winter-maant 1454. ondertekent, *De Cleve.*

Deſe Lijf-renten heeft de Stadt Gorinchem alſdoe verkocht aan ſekere perſonen, die om 't verloop der jaren (ſeyd mijnen Schrijver) hier niet noodigh zijn te verhalen, en die al op de langſt-levende.

1455. Schepenen, *Adriaan van Wel Wonterſz. Dirk Peterſz. Gijſbert Aarndſz. Gerid Dirkſz. Splinter van Loenre-ſloot Ianſz. Willem Dirkſz.*

Na grooten ſtorm komt groote ſtilte, 't voorleden jaar ſoo woelende en bedroeft voor Gorinchem, dit jaar nu weder ſoo ſtil, dat ik niet anders daar van vind als alleen den naam van ſes Schepenen.

1456. Droſſard, Jonkker *Henrik van Sevenbergen.*

Jonkker Henrik van Sevenbergen. 6. Droſſard

Schepenen, *Henrik Snouk Ianſz. Sander Vredrikſz. Sander vander Haar Rutgerſz.*

Schout en Dijk-graaf, *Henrik van Aſſen-broek.*

Yſbrand vander Eyke Yſbrantſz. huys, ſtond by de Kanſe-poort, Sone van *Yſbrant vander Eyk*, die 1395. Schepen was, en ook daar na Burgermeeſter. Deſen *Yſbrand Yſbrandſz.* was een Metſeler, ſoo ſterk, dat hy een ton Wee-as in eenen Kalk-bak op-nam, en droegh die op den Kerk-toorn tot Gorinchem, en was mijn voorſchrijver *Aard Kemps* Moeders Oom.

Engbert de Kemp (mijns *Abraham Kemp* Grootvaders, over-grootvader, Sone van Jonkker *Berthout de Kemp*, en van Joffrou *Iohanna van Rijn*, en Soons-ſoon van den Edelen *Mathias de Kemp*, en van Joffrou *Maria van Ochten*) getrouwt met *Elizabeth van Heeſbeen*, won by haar vier

Digitized by Google

vier Sonen en een Dochter, den oudſten *Ian de Kemp Engbertſz.* mijn Grootvaders Grootvader, was hier na 1471. Schepen, daar na ook Burgermeeſter, den tweeden en derden Soon, *Olandus* en *Wolter de Kemp*, hebben in of ontrent dit jaar 1456. als Chriſten Ridders, het Kruys mede aangenomen, op de Kruys-vaart die den Paus *Caliptus* de 3. 't voorleden jaar, door gants Kriſtenheyd had doen prediken tegen *Mahomet* den tweede, Turks Keyſer, Soon van *Amurates*, gebynaamt, Schrik des werelds, als hebbende de Kriſtenen afgenomen de twee Keyſer-rijken, Conſtantinopelen, en Trebiſonde, aan de Epinſe, of Swarte Zee, tegen deſen bloed-hond, trokken de voorſz. twee Broeders *de Kemp*, wel op-geruſt als Ridders, te peerd, op haren eygen koſt, (dienvolgens heeft het haar aan macht en middelen niet ontbroken) ten dienſt van de Keyſer *Vredrik* de 3. onder 't beleyd van den hoogh-beroemden *Iohannes Huniades*, die den Turk, in dit jaar 1456. van Bel-grado, of Grieks-weyſſenburg, in Hongaryen, op de Donau, en Sauw gelegen, met geweld ſloegh, daar deſe twee kampende Broeders *Olandus* en *Walter de Kemp* ook gebleven zijn.

Op een byſonder Ceelken heb ik gevonden: De Week-merkt ſullen die van Gorinchem vry gebruyken. Dat de vremdelingen daar halen en koopen ſullen van de Poorters of Land-luyden daar ontrent, als van ouds gewoonte is. Actum den 11. van Somer-maant 1456.

Of dit nu den Tol raakt, en 't ſelve is, van't gene alhier op den eygen dagh volght, ſtaat Art. 7. te merken, zijnde een * orden tuſſen den Tollenaar en de Stadt van Gorinchem. * Appointement.

Verklaringh tuſſen Hertogh *Philips van Bourgoenjen* Graaf van Hollands Tollenaar tot Gorinchem *Iacob Pot* op d'een, en de Stadt Gorinchem op d'ander zijde, dienvolgens tuſſen het Tolrecht en haar Hantveſten, by goet-vinden van d'Heer van Lannoy, Stadthouder, en den Raad van Holland, de luyden van de Rekeningh daar over geroepen.

1. Wat goederen boven de hooghſte Merkt (Keulen en Venlo) gewaſſen, 't zy Wijn, Staal, Yzer, Kalk, Kolen, Weed, en anders, die by Poorters van Gorinchem ter hoogſter Merkt gekocht worden, mogen die van boven verby den Tol vry voeren, ſonder yet te betalen, en die ſy koopen en laden op den ſtroom, of ter neder-merkt, die mogen ſy te Gorinchem brengen en ſlijten, ſonder Tol, maar willen ſy met

Digitized by Google

d'eerſt-genoemde ne'erwaards varen, ſy moeten Tol geven als onvry luyden.

2. Die van Gorinchem mogen 't Zierikzee en elders 7½ mud zout halen, en opwaart voorby den Tol voeren, mits alleen verlof aan den Tollenaar nemende.

3. Hout, dat van boven komt, mogen die van Gorinchem koopen van onvry luyden, en in haar tuynen doen, of op 't ſlijk leggen, na gewoonte, en daar ſlijten, ſonder kooper of verkooper, daar van eenigen Tol te geven, maar verby varende, moet geven.

4. 'T Koorn dat die van Gorinchem op den ſtroom koopen, en ne'er-brengen, moeten ſy eerſt op haar ſolders of vloeren, binnen de Stadt leggen, een atmaal, dat is, een heelen dagh en nacht, dan mogen ſy 't vry uytvoeren en verkoopen, ſonder Tol, maar moeten oorlof nemen aan den Tollenaar.

5. Wat Koorn die van Gorinchem koopen, dat van't land geladen word, in of buyten de vryheyd van Gorinchem, mogen ſy vry de Stadt voeren, en aan onvry luyden verkoopen, en ſelf verby voeren ſonder Tol.

6. Haringh, Pek, Ter, Aſſen, en diergelijke goeden, by die van Gorinchem gekocht, en na boven gebrocht wordende, mogenſe in de Stadt brengen, en daar verkoopen, ſonder dat kooper of verkooper Tol geeft, ook vry verby voeren, oorlof nemende aan den Tollenaar.

7. De Week-merkt tot Gorinchem, ſullen die van Gorinchem vry hebben en gebruyken, dat's te weten, Dat vremde luyden aldaar halen en verkoopen ſullen, Poorters of die land-luyden daar ontrent, als van ouds gewoonlijk is.

8. Al de Land-luyden binnen 't Schependom van Gorinchem woonende, mogen haar beeſten aldus vry ter Merkt brengen en verkoopen, en is 't nood daar deur drijven, ſonder Tol, midts nemende oorlof aan den Tollenaar.

Gedaan in de Kamer van Rekeningh in 's Graven-haagh, tot we'erſeggen van de Genadige Heer, op den 11. van Bloey-maant 1456.

In dit jaar 1456. ſeyd den Schrijver van de gemeyne Kronijk, Heer *Dirk Frankenſz.* heeft hy ſelf noch geſien ongebrand, of ſy verſenghd hadden geweeſt, de Beelden, hoe *Joſeph van Arimatia* en *Nicodemus*, 't lichaam Chriſti van den Cruyce deden, en gavent *Maria* en *S. Ian*, gekomen uyt d'Arkelſe Kerk, doe Heer *Folpert vander Lede*, die in brant, meenende Heer *Jan de Sterke* mê daar in te verbranden 't jaar 1267. of daar

Digitized by Google

daar ontrent, welke Beelden alsnu herverruwt en schoon gemaakt wierden.

Roelof van Diephout, Bisschop van Utrecht, 't voorleden jaar 1455. den 4. van Lente-maant, gestorven zijnde, soo wierd *Gijsbrecht*, d'Heer van Brederoes Broeder, eendrachtigh gekoren de 54. Bisschop van Utrecht, (dese was den Dom-proost, die 't jaar 1454. soo den meester te Gorinchem stelde) maar hy kon de bevestigingh van den 214. Paus *Calixtus* de 3. niet krijgen. Want Hertog *Philips* had die verworven voor *David van Bourgoenjen*, van Terwane sijnen natuurlijken Soon, vol spijt, om dat hy *Philips* aan die van Utert niet had konnen verwerven, door Graaf *Jan van Nassouw*, sijnen Gesant. Gelijk ook *Aarnd van Egmond* Hertogh van Gelre, Vrouw *Maria van Arkels* Soon, self niet had konnen doen voor Hertogh *Steven van Beyeren*, Kanonik in den Dom te Keulen, den twist wierd eyndelijk bevredight, *David* sou Bisschop blijven, de 55. genoemt, en in dit jaar 1456. quam deselve *David*, met Heer *Jan van Wassenaar*, en veel gewapent volk te Gorinchem, daar hy eerlijk, en feestelijk ontfangen wiert, van al d'ingesetenen der Stadt, reysde voort na Tiel en Renen, van waar hy van sijn Vader Hertogh *Philips*, Graaf *Kaarl van Charloys* sijn Broeder, en veel Edelen en Krijgsvolk op *S. Maria Magdalene-dagh* den 22. van Hoy-maant 1456. van *Gijsbrecht van Brederoede* self in't * gebruyk gestelt. *Possessie.

Alsnu wierd ook een Keur-boek van den Dijk, 's Lands van Arkel gemaakt, 't kort inhoud is dit:

Dit Boek wierd gemaakt tot behoev' des gemeyn Lands van Arkel 't jaar 1456. by d'Heer, hoog en leegen Heem-raad. In die tijd heerste d'Ed: Vermogende Jonk-heer (*Jacob*) *van Gaasbeek*, Heer en Regeerder 's Lands van Arkel, van ons Genadige Heer van Bourgoenjens wegen. Doe was Drossard Jonkker *Henrik van Sevenbergen*, Schout en Dijk-graaf *Henrik van Assenbroek*. De hooge Heem-raden desselven Lands, Heer *Jan van Drongelen*, Commandeur tot Schelluynen, *Gerid Dirksz. Huygh Heymensz. Hugo Muyl, Fleris die Hol, Jan de Roey*, en *Claas de Veer*. En de leege Heem-raden *Jacob Willemsz. Zeger Zegersz. Korstiaan Herberensz. Adriaan Bruystensz. Henrik Muyl, Jacob Snoek, Henrik Claasz.* En dit Boek sal men schrijven, 't geen 't gemeen land hoogh en leege Heem-raders aangaat.

1. De Heer of Drossard mag altijd den hoogen Heemraad af en aansetten, na sijn goet-dunkken, by raad van d'andere. Wie angeset word sal men metten Bode doen dagen, om desen eed te doen voor d'Heer en

Digitized by Google

hoogen Heem-raad, Dat hy recht ſchouwen en wijſen ſal, op den hoogen Dijk, tot Dijk-graafs vermanen, van Leeuwen-hoef af, tot Schelluynre ſloot toe, of binnens-lands daar ment vermaant, den armen recht doen als den rijken, den leegen Mergen als den hoogen, tot 's Lands oirboir, en 's gemeen lands ſchade te ſchatten, na vermogen.

2. De Schout van Gorinchem magh t'aller-tijd den leegen Heemraad af en aan ſetten na ſijn goet-dunkken, by Raad des hoogen Heemraads, die ſal men ook dagen om deſen eed te doen, Recht te ſchouwen en wijſen, op wegen, vlieten, en weteringen, en voorſz. als den hoogen Heem-raad, hier voor.

3. Uyt den hoogen Heemraad, ſal d'Heer, by rade der hooge Heemraden eenen Waars-man ſetten, en die altijd af en aan ſetten, en die afgaande ſal we'er hebben ſulken geld als hy van 's gemeen lands wegen uytgeleyd heeft, volgens goede Rekening en bewijs, en ſal eeden 's gemeen lands oirboir, na vermogen, en by Heem-raders Raad te doen, trekken en reyſen van 's Lands wegen daar 't nood is 't gemeen Land goede Rekeningh en bewijs van ontfang' en uytgeeft te doen, en hy mag ſich dies Ampts niet weygeren.

4. De hooge Heemraden ſullen alle jaar Molen-meeſters ſetten, die de Meulens van alle nood-ſaken beſorgen, wat aan de Molens behoeft, ſullen ſy dadelijk krijgen, konnen ſy 't niet bekomen, den Waars-man te kennen geven. Hare Eed is: De Molens te beſorgen tot gemeyn Lands oirboir, na vermogen, en rechte bewijs en Rekeningh te doen.

5. De Molenaars die men huyrt om de Molen te malen, ſullen aan Schouts handen belooven, altijd, by dagh en nacht te malen, als eenige Molen wind weyd, op de Molen of ontrent altijd blijven, of een ander ſetten die malen kan, dien tijd dattet hem by Waars-man, Molen-meeſter, hooge of leege Heem-raders bevolen, en we'er verboden word, ten ware yet aan de Molen gebroken waar. Sy ſullen in geen heulen of water-deuren viſſen, luwen of anders, als men maalt, op eenige voorverhaalde fouten bevonden werdende by eenige der Heerē voornoemt, of geſworen Bode van Gorinchem, of Schouten of Geſworens van de vier Dorpen, Arkel, Schelluynen, Hoornaar, en Blokland, verbeurenſe eenen gulden, half d'Heer, half 't gemeen land, en haar touwen die men in 't water vind magh men hun af nemen of aan ſtukken ſnijden, voorts tot ſtraf van d'Heer, en hoogh Heem-raad.

6. Den eerſten Dingſdagh in Bloey-maant, alle jaar of op eenen anderen dagh dier weke, ſullen Dijk-graaf en hooge Heem-raden in der Duyt-

Digitized by Google

Duytſer Heeren huys, tot Schelluynen vergaderen, en de keuren leggen hoe men den Dijk van Leeuwen-hoef tot Schelluynre-ſloot toe, jaarlijks maken ſal, en ſien wat gebrek het toekomende jaar vallen mocht, en niemand ſal tegen de keuren ſeggen, of verbeurt t'elken 17. pond, als aan d'Heer 10. aan Heemraden 7. pond, en d'Heer ſal d'Heemraden in alles helpen.

7. Op Dinghſdagh na *S. Ians-dagh* midſomer, ſullen Dijk-graef en hooge Heem-raden, d'eerſte ſchouw van aerde, doen, Sondaags te voren ſal men't te Gorinchem in de Kerk ſeggen, Dijk-graef ſalſe doen dagen, op een boete van . . . door een geſworen Bode of Klerk van den Dijk, wie van huys is, verlof gebeden heeft, of ſiek is, verbeurt niet.

8. Heem-raden gedaaght zijnde, in ſchouwen of anders, De Dijk-graef ſal yder ſijn hooft-geld geven, en elk ter maaltijd een mengelen Wijn, onder de ſchouw ſullen hooge Heemraden 's avonds den koſt hebben.

9. Den Dijk-graef de ſchouw op-heffende, ſal hy een van de Heemraders vragen of de tijd daar is om te ſchouwen, die vraaght, of 't wel aangeſeyd is.

10. Dijk-graef vraaght voort, valt den voormiddagh te kort, magh ik my verhalen aan den achter-middagh, en die ook aan den anderen of dorden dagh, voort of hy door yver, praten, of anderſins over den Dijk gingh, of hy we'er te rugh gaan magh, en doen, als op andere Dijken, hem word op alles ge-antwoort, ja.

11. De Dijk-graef ſal de ſchouw heffen van 's Heeren wegen, verbiedende yemand aan de ſchouw te ſpreken, dan met gevoegh, of op ban en boeten, Dat elk ſijnen Dijk ſal wijſen, en niemand den Heem-raad te na ga of ſta.

12. Dijk-graef ſal op elk ſtuk Dijks vragen, wie wijs 't deſen Dijk met recht, elk ſal ſijnen Dijk wijſen, of die hem aangenomen heeft, of bevolen is.

13. Wijſt niemand den Dijk, de Dijk-graef ſlaat in breuken die hem toe-behoort, en daar ſullen Heem-raden de Boeten af wijſen, van twee Bod-dregers, dies ſal de Dijk-graef ſoo luyd ſpreken, dattet al d'omſtaanders hooren.

14. Quaam yemand, als hun breuken geweſen is, ſeggende, Ik heb den Dijk geweſen, die verbeurt 17. pond, maar is vry van de boeten.

15. Dijk Heem-raders yet gelaakt hebbende, en yemand in haar tegen-

Digitized by Google

genwoordigheyd, ſeggende, 't waar goet genoegh, of dieſgelijks verbeurt 17. pond.

16. Wie Dijk-graaf, Heem-raad, of Klerk, in de ſchouw dreygt, of quade woorden geeft, verbeurt 17. pond, yder reys, en voorder ſtraffe ſoo Heem-raads goet vinden.

17. Of yemand vocht, op, of ontrent den Dijk, tuſſen Leeuwenhoef en Schelluynre-ſloot, duyrende de ſchouw, dat ſullen Dijk-graaf en hooge Heem-raden rechten, want yder heeft geley op den Dijk, ſoo langh de ſchouw duyrt.

18. Vocht yemand in't maken van den Dijk, tegen den maker of eygener, op den Dijk of in de doods-lagen, daar ſy d'eyrde halen, dat ſullen Dijk-graaf en hooge Heem-raden berechten.

19. Wie ſijnen Dijk gelaakt wordt, verbeurt twee oude Bod-dragers.

20. Word hy gelaakt ter anderde ſchou, en yemand dien Dijk wijſt, die ſal belooven den Dijk goet te maken mettet land, wijſten niemand, den Dijk-graaf ſal hem met recht beſteden.

21. Den Dijk-graaf ſal over-luyd drie-maal vragen, of yemand den Dijk wil aan-nemen te maken, eyſt yemand van de Roede of van den hoop, ſoo ſal den Dijk-graaf noch drie-maal vragen, wilt yemand minder doen, en den minſt-doende ſal den Dijk belooven te maken mettet land.

22. Wil niemand aannemē den Dijk te maken, den Dijkgraaf ſal hem aannemen voor eenen ſekeren penningh, en in allen val ſal den Dijk-eygener los hebben, binnen 8. of 10. dagen, of ſulken tijd als Heem-raders ſetten, daarom ſal men 't in de Kerk of Stadthuys doen ſeggen, dattet de luyden weten mogen, dan nemen ſy die voor twee Heem-raders over.

23. Had yemand op de leſte eyrd-ſchouw ſijnen Dijk volgens de keur niet gemaakt, die ſal niet weder geſchout worden, maar Dijk-graaf en Heem-raden ſullen in een herbergh gaan, makende de koſten ſoo groot en kleyn als't hun gelieft tot dat den Dijk-eygener hun komt loſſen, om te ſien, of hy na behooren gemaakt is, waar hy niet volmaakt, ſy gaan ter herberge, en maken meer koſten, en dat yder reys, tot dat den Dijk daar men op inrijd, gemaakt is, dat hen den Dijk-graaf looft.

24. Eenigen Dijk is in de leſte ſchouw gelaakt, men rijdter op in, niemand wijſt hem aan, ſoo dat hy terſtond niet gemaakt word. Den Dijk-graaf doet hem maken om eenen ſekeren penningh, ten waar't yemand min doen wilde, wat hy koſt, ook al de verteyringen, ſal de Heer

Digitized by Google

Heer op dubbelt geld uytleggen, en aan't land totten Dijk behoorende, we'er verhalen.

25. Mis-maakt yemand ſijnen Dijk, in d'eerſte of tweede ſchouw, niemand wijſde anders, en hy maar noch mis-maakt in de leſte ſchouw, die verbeurt ter eerſter ſchouw een keur van wijſen, en een van laken, en ter ander ſchouw van keuren, ſal men 't beſteden, de Heer ſal 't uytleggen op twee-voudigh geld, en nemen van diens Dijks land, Dijkgraaf 10. pond, en elken Heem-raad een pond.

26. Vanght dan noch niemand dien Dijk aen, den Dijk-graef eyſt Vonnis waar hy ſijn uyt-geleyd geld halen ſal, men wijſt van 't land totten Dijk behoorende.

27. Hooge Heem-raden nemen hun beraad, verſoeken t'eenen ſekeren dagh, by ſittingh van den leegen Heem-raad, ook mê, van de gene die daar Dijk ontrent hebben, of over menige jaren hebben gehad, met al die den Dijk kennen, of gemaakt hebben, 't zy van aard, tuyn of Ruwaard 30. of 40. jaren herwaards, die by eede haar kennis daar af ſullen verklaren, en ſoo langh ſal men ſoeken en boeſemen, tot dat men 't land gevonden heeft, al den onkoſt die men daerom doet ſal den Dijkgraef uytleggen op dubbelt gelt. Als 't land gevonden is, ſal den toebehoorder 't geld aan den Dijk-graaf op-leggen, of men ſal hem van dat land ſoo veel toe ſchatten als ſijn geld beloopt, daer ſullen hem de hooge Heem-raders Brieven af geven, die gaen ſullen voor Schepenen Brieven.

28. Begeert yemand Vonnis aen Dijk-graef of hooge Heemraden, zijn ſy 't niet wijs, ſy mogen hun beraad nemen, tot d'anderde of derde ſchouw toe, dan ſullen ſy 't uytwijſen eer men vorder ſchouwt, of den Dijk-graaf moſt hun meer beraed geven, dan ſullen ſy eenen rechtelijken dagh nemen, en komen by den Dijk-graef daer toe gedaegt zijnde, met hem tot Gorinchem in Schepenen bank ſitten.

29. Wat hooge Heemraders wijſen, ſal recht zijn, en dat ſal d'Heer ſtijven en ſterken, wie daer tegen ſeyd of doet, des met twee perſonen overtuyght, verbeurt 17. pond, de Heer tien, elken Heem-raed een.

30. Dinghſdaeghs na *S. Iacobs-dagh*, ſal men de 2. ſchouw van eyrd doen, ten zy Dijk-graef, en 't meeſte deel der Heemraders, die verlengden, en ſchouwende, den ongeloofden Dijk met recht beſteden te maken, als voorſz.

31. Dingſdaeghs na Bamis ſal men de leſte in-rijdende ſchouw van eyrde doen, en op deſen dagh mê doen d'eerſte ſchouw van tuynen, Ruwaren, palen, gordingh, en lantveſten.

Digitized by Google

32. Veertien dagen na de ſchouw van Ruwaren, ſal men de 2. doen en is die Baſtaart-ſchouw.

33. Dingſdaegs na *S. Merten*, ſal men die leſte, en inrijdende ſchou van Tuynen, Ruwaren, &c. doen, en de hand reyken, wie ſijn hand dan niet en reykt, die verbeurt een Keur.

34. Altijd door 't heel jaer, by grooten ſtorm of hoogh water aan den Dijk, ſal de Dijk-graef ſonder vertrek, d'hoogh Heem-raden doen dagen, en t'ſamen op den Dijk trekken, ſy ſullen al 't noodige ſchouwen en dadelijk doen maken, op ſulke boeten als ſy daer op ſetten, en wie manningh op ſijnen Dijk beſchikt, die Ryſen, Horden, of Ruwaarden droegen, die mogen man voor man daer mede beſtaen, wat Dijk die ſijn 2. deel eyrde niet heeft, daer ſal men manningh op ſcheyden.

35. Had yemand Heem-raeds-brieven, dat ſijn Land dijk-vry waar . . . . . .

36. Niemand ſal Dijk hebben ſonder Land, en niemand voortaan land verkoopen, dijk-vry, koom' eerſt voor Dijk-graef en hooge Heem-raden, en neem den dijk van't land, dat hy vry verkoopt, noemende hoe veel dijk, en legge dien dijk dan op ander Land, dat hooge Heem-raders goet genog kennen den dijk jaarlijks mê te maken, waar 't niet goet genog, den dijk ſal aen 't verkochte land blijve.

Alſoo hier dit Dijk-keur-boek eyndigt ſonder beſluyt of tekening, hoewel ik 't ſelve in twee verſcheyden geſchreven Boeken alleens luydende gevonden heb, en 't boven-ſtaende 35. Artikel ook niet ten vollen is, ſoo twijfel ik, of den Brief, of Boek daar 't uyt geſchreven, ten deele vergaen moet zijn geweeſt.

1457. Schepenen, *Ian Henrikſz. Claas de Veer, Ian de Roy, Adriaan Snoek, Aarnd Gijſbertſz. Hubert van Malſſen, Dirk Peterſz.*

Hier volght nu een uytleggingh of naerder verklaringh van Hertogh *Phlips van Bourgoenjen*, aengaende den Stapel, over de handelingh van dien, van den jare 1446. en 1453.

Phlips, Hertogh van Bourgoen, &c. met al ſijn titelen, ſeyd, Dat over ſekeren tijd twiſt is ontſtaan, tuſſen ſijn ſteden van Haerlem, Delft, Leyden, Amſterdam, Goude, Alkmaar, Gorinchem, Rotterdam, Schiedam, en andere Steden en Dorpen van Holland en Vrieſland ter eenre, en ſijn Stadt van Dordrecht aen d'ander zyde, nopende den Stapel, waer van op den 22. van Gras-maent 1453. is gemaekt ſekere overkom-

Digitized by Google

komſte, duyrende twee jaer, na den date van dien, of 14. dagen na ſijn overkomſte in Holland, waar van hy den heelen inhouden ſteld alhier overgeſlagen, als ſtaande op't voorſz. jaar 1453. En vermits dit tractaat mette twee jaren uytgingh, hebben de voorſz. Steden den twiſt tegen die van Dort we'er voort-geſtelt. Hy weſende binnen Dort op den 10. van Zulle 1456. belaſte wederzijds te komen op ſekeren dage, voor den Stadthouder en Raden van Holland, met al haar bewijs, om te vereenigen, waart doenlijk, ſoo niet alles te ſtellen in geſchrifte, en dat midd'lerwijl we'er-zijds geen hand-dadigheyd geſchiede, Stadthouden en raden te betekenen haar den 17. van Zulle, al waar gekomen, gebruykten veel redenen en middelen, om te betoonen dat ſy niet ſchuldigh waren te verſtapelen, over-gevende uytſchrift van haar vryheden. Die van Dort antwoorden ongehouden te zijn, niet van weerden te houden, 't verdragh te Dort gehouden, want ſy 't niet toe-geſtaan hadden, en hadden ſy gemachtigdens geen laſt van heur meeſters, om voort te ſtellen eenige redenen dien-aangaande, maar alleen om te hooren, en dat haar meeſters over te brengen, hooghlijk * ſprekende, ſoo ſy yet ſeyden roerende den Stapel, dat ſou weſen als van perſonen die geen laſt van hun meeſters hadden. Dies Stadthouder en Raden, om beters wil, de dagh verlenghde, tot den 14. van Lente-maant. Als wanneer de gemachtighde van de voorſz. Steden, weder ſeyden, als voorgaande, en by die van Dort van gelijken blijvende by haar voorſz. hoogh * woord, Stadthouder en Raden, konnende niet vorder belaſten we'erzijds, haar dingh-talen in geſchrift te ſtellen, ſy ſoudenſe neffens hare meningh aan den Hertog over-ſenden, 't word gedaan, overſien in den grooten Raad, men dagh-vaardſe tegen den 8. van Slagh-maant 1456. met verbod van alle feyten. Toens komende te Bruyſſel, verſochten de ſteden ernſtelijk dat die van Dort alle feyten verboden ſouden werden, en hun den wegh van rechten geopent, die van Dort ook dwingen hun dadelijk we'er te geven, en te voldoen, alle ſchaden met kracht en geweld hun gedaan, onder 't dekſel van Stapel-recht, boven 't verdrag van Dort. Dewelke antwoorden, geen laſt te hebben, heur * Vryheden in twijffel te ſetten, maar waren ſlechs gekomen om te hooren en over te dragen, Antwoordende op de feyten, die gedaan te zijn na inhoud haarder vryheden, by des Hertoghs voor-vaders vergunt. Geen vrindelijke vereenigingh konnende vinden, is openingh van eenige voorſlagen aan de we'erzijdſe volmachtighde, gedaan, en gelevert, om haar meeſters te behandigen, en daar op t'antwoorden den 16. van Winter-maant, en uyt Prinçen bevel is Meeſter *Willem Hontain* ſijnen *Geheym-ſchrijver te Dort ge-

* Proteſterende.

* Proteſt.

*Privilegiē

*Secretaris

Digitized by Google

reyſt, en heeft aldaar beyder-zijds belaſt hen te dragen, roerende 't ſtapel-recht, volgens 't leſte verdragh, tot Paaſſen naaſt-komende, en verboden alle feyten al, ſonder nadeel van yders recht. De twiſters komen binnen Brugge voor den voorſz. grooten Raad, op den genoemden 16. van Winter-maant, en 's anderdaags dragen de Steden voor, dat die van Dort, volhardende in haar quade feyten, niet achtende 's Prinçen verboden, vervolght hebben gewapender-hand, eenige ſchepen met koopmanſchap geladen, toe-behoorende ter Goude, quetſende eenige, brengende andere in vreeſe der dood, en waren de ſchepen genomen, hadden die vander Gou hun niet te ſterk geweeſt, begeerende hier van haaſtige beteringh, want de gequetſte waren van groote vrienden, of daar mocht grooten twiſt uyt rijſen, en roerende de ſaak ſelf, ſy verſoeken dat hun den wegh van recht geopent worde. Die van Dort antwoorden, ſy waren volgens den laſt wel gekomen, maar hadden geen macht van hun Meeſters, om in deeſ' ſaak yet te doen, wiſten van 't aangeſeyde van die vander Gou niet, en dat niet anders bevonden ſou worden gedaan te zijn, dan na inhoud harer vryhedē, Hertog en Raad willende deſen twiſt weiren en in vrientſchap verlijken. Stellen d'Heer van Lannoy Stadthouder van Holland, Zeeland, en Vrieſland, *Peeter* Heer vander Goes, Ridder, ſy Kamerlingh Meeſter *Antonis Hanneron* Prooſt van Bergen, Meeſter van de * Verſoek-ſchriften aan 's Prinçen huyſe, en *Peter Bladelijn* ſijn Hoof-meeſter, om die te vereenigen, ſoo niet, alles over te brengen aan hem, en den Grooten Raad, die veel dagh-vaarden daar op hebben gehouden vele vergeeſſe dagh-vaardingen, en hebben eyndelijk haar wedervaren * vertoont. Soo is 't gehoort en geſien, alles tot deſer ſaak dienende, goeden raad op alles gehad, verlijkende hen op haar-lieder krachten, hebben geſeyd, Dat de leſte handelingh van den Stapel ſonder achterdeel van yders recht, in * eygen of gebruyk, ſal van punt tot punt gevolght worden van nu af, twee jaren, ſoo midd'lerwijl geen * eynd-vonnis gaat. Mits dattet hout, alreed op 't water zijnde om te Rotterdam te brengen, alſnu ſal verſtapelen, te Dort, indien't binnen 14. dagen te Rotterdam gekomen is, verbieden een yegelijk, op verbeurte van lijf en goed, ter ſaak van 't beſpringe van de ſchepen vander Goude, als anders, eenige feyten aan te vangen, mer dat de vrienden en magen van de gequetſten vervolgh mogen doen met recht, dunkket hen goet, voor Stadthouder en Raden van Holland, die tot Rechters daar toe geſtelt worden. En aangaande de ſake ſelfs, de voorſz. Steden als ook den Briel, en 't Land van Voorn, ſullen gehoort werden voor hem en den Grooten Raad, in alles dat ſy tegen Dort willen ſeggen, en

* Requeſté

* Raport gedaan.

* Petitoir, of Poſſeſſoir.

* Sententie diffinitive.

die

Digitized by Google

die van Dort ſullen daar op antwoorden ten principale, ſonder lang vertrek, en *wederzyders ſullen komen op alle dag-vaerden die hun hierom beteykent ſullen worde, om de pleyt in ſtaat van wijſen geſtelt, eyndelik uytgeſproken te worden, bevelende dit yder te verwittigen. Gegeven te Brugge, den 28. van Louw-maant 1457. Getekent by den Hertog den Biſſchop en Grave van Toele, d'Heeren van Croy, van Blamont Maarſchalk van Bourgoenjen, *Lannoy*, *Howardijn*, *Montagiey*, *Baudijn Digines* Gouverneur van Ryſſel, *Jan Jonaard* Doctor in de weerlijke rechten, andere, alderleegſt. *G. Hautijn*, Onderſtond gedrukt. Dit ruſt onder die van Gorinchem, en in een ander plek van Holland, daar mede ruſten al de ſtukken van de Noord-Hollandſe pleyt, tegen die van Dort, ten tijde van Hertogh *Phlips*.

* Partyen.

Hier op volgt een uytleggingh ſonder dagh of jaar, ſoo op deſe handelingh, alſnu 1457. als ook van deſe jaren 1453. en 1446. hoe die te verſtaan zijn. Het * by-vonnis van den jare 53. ſoo beveſtight in den jare 57. Begrijpt onder andere 10. Artikelen, van dewelke het 2. 5. 6. 7. en het 8. klaar zijn. En om in't kort verklaringh te hebben van 't 1. 3. en 4. Artikel, zijn daar twee * voorſtellingen aan te ſien, 't eerſte dat Hertogh *Phlips* aanſchouw heeft gehad op ſijn ſelfs profijt, om ſijn Tollen te verbeteren. Het tweede ook op 't gemeyn welvaren van ſijn land van Holland, gelijk een Heer van't Land behoort te doen.

* Appointement of proviſie.

* Preſuppoſitien.

I.

Het eerſte Artikel begrijpt twee Leden.

1. 'T eerſte Lid van't eerſte Artikel.

Alle Noord-Hollanders, die van boven neder de Merwe of Lek uytvaren willen, met eenige Stapel-goederen, ſullen gehouden weſen te Dordrecht te verſtapelen.

Aangaande dit Lid, heeft Hertog *Phlips* inſicht gehad op d'eerſte voorſtelling, (ſijn ſelfs profijt) anders ſou hy genog verkort weſen in ſijnē Tol tot Gorinchem. Want indien de Noord-Hollanders van den Rijn af, de Maas deur, en de Waal, en voort de Merwe uyt, of van boven Kuylenborg, van den Rijn af, de Lek uyt, eenige ſtapel-goeden brengen ſouden, alſoo ſy vry zijn van den Tol te Gorinchem, ſou den ſelven Tol van geender weerde weſen, want de vremde Koopluyden, dan in ſulke menighte van boven niet komen ſouden als ſy gewoon zijn. Ten anderen heeft hy gelet op

Digitized by Google

* Preſuppoſitie.

de 2. * voorſtelling, 't gemeen lands welvaren, want anders ſou Holland heur gewoone neiring niet hebben van de vremden Koopman, en d'ingeſetenen van Noord-Holland, de neiringh buyten Holland maken, vermits ſy den vremden brengen ſouden al 't geen hy van noode hadde, en we'er van daar brengen al dat de Hollanders behoefden.

2. Het tweede Lid van't eerſte Artikel.

Alle Noord-Hollanders die de Merwe af, en de Lek opvaren, met Stapel-goederen, moeten te Dort verſtapelen.

Hier heeft Hertogh we'er gelet op d'eerſte voorſtelling, anders ſou hy verkort weſen in ſijnen Tol te Schoonhoven, vermidts de Noord-Hollanders vry zijn van den ſelven Tol. Ook op de tweede voorſtellingh, want anders ſouden de vremde Koop-luyden die opwaard woonen, daar de Lek haren oorſprongh heeft uyten Rijn, 't welk is boven Kuylenburgh, in't Land van Gelre en Sticht van Utrecht, niet komen met haar Koopmanſchappen in Holland, waar mê 's Lands Neiringh ondergraven ſou zijn.

3.

Het derde Artikel begrijpt ook twee Leden.

1. Het eerſte Lid van't derde Artikel.

Alle Noord-Hollanders die van boven de Lek af varen met eenige Stapel-goeden, moeten te Dort verſtapelen.

Op d'eerſte voorſtellingh let Hertogh *Philips*, want anders ſou hy in ſijnen Tol te Schoonhoven verkort zijn.

Op de tweede ook, want anders ſou de vremde Man uyt Holland blijven.

2. Het tweede Lid van't derde Artikel.

Alle Noord-Hollanders die van boven de Lek verby Kuylenburgh of neerder de Lek uytkomen, met eenige ſtapel-goeden, moeten verſtapelen.

Hier heeft Hertog *Philips* aanmerk genomen, als boven.

Het

Digitized by Google

4.

Het vierde Artikel heeft ook twee Leden.

1. 'T eerſte Lid van't vierde Artikel.

Alle Noord-Hollanders, die d'Yſel, die verby der Gou loopt neder-varen met eenige Stapel-goeden, ſullen te Dort niet hoeven te verſtapelen,

Dit Lid ſiet op beyde voorſtellingen, want d'Yſel begint, en eynd in Holland, begint t'Yſelſteyn, en plagh voortijds heuren oorſprongh te hebben uyte Lek, mer is naderhand by de Graaf van Holland ontrent Yſelſteyn toegedijkt, en neemt haren loop Zuyd-weſt, eyndigende in de Merwe.

uyt-genomen Kant-hout, Kromhout, en Eyken plankken, d'Yſel uyt-voerende, die ſal men verſtapelen.

Deſe drieder-hande ſlagh van hout magh men overſulks de Lek wel uyt-voeren, ſonder te verſtapelen.

2. Het tweede Lid van't vierde Artikel.

Alle Noord-Hollanders die van beneden d'Yſel opvaren, met alderhande Stapel-goed, ſullen niet verſtapelen.

Dit ſiet ook op beyde voorſtellingen, want vermits Holland genoegh als Eyland is, omcingelt mette Zee, mette Zee gemeen leyt en by de Zee onderhouden word, ſoo moeten d'ingeſetenen haar aas ſonderling ter Zee ſoeken, overſulks is de Graaf in geen Tollen verkort, en 'tLand van Holland is daar grootelijk mê gevordert.

Wil yemand ſeggen, de Graaf van Holland is immers hier by verkort, want d'Yſel loopt door der Gou, daar de Graaf ſijnen Tol heeft, vander Gou tot Haarlem, en ſoo na Sparendam, daar ook 's Graven Tol leyd.

Segge, deez' opwerpingh dient niet tegen de Noord-Hollanders, want Hertogh *Philips* dit ordinerende, heeft geſien op twee redenen, om ſijn Domeynen, en om de gewoonlijke Neiringh en welvaren in Holland t'onderhouden. Geen van deſe twee punten ſouden in weſen blijven, mochten de Noord-Hollanders van beneden d'Yſel niet opvaren ſonder verſtapelen, door der Gou na Haarlem en Sparendam,

ſy

Digitized by Google

ſy ſouden ander wegen ſoeken, van beneden om 't Land van Holland deur de Zuyder-zee, tot haar maalſteden in Noord-Holland te komen, als t'Amſterdam, Monikendam, Medenblik, Enkhuyzen, &c. ſonder den Grave eenigen Tol ſchuldigh te zijn, gelijk dagelijks die van Hamburgh, en andere, van Ooſten komende, buyten om Holland, in't land van Zeeland, ſulks dat Graaf alleen geenen Tol ontfangen ſoude, mer die van Noord-Holland ſouden binnen'sland ook de Neiring niet hebben van de Koopmanſchappen die'r anders gevoert ſouden werden. Soo heeft hy liever ſijn onderſaten in't een willen vorderen, om bey Tol en Neiringh niet te verlieſen. Om die reden ſeyd ook 't vijfde Artikel, dat die van Noord-Holland door der Gou Ooſtwaard over de Zuyder-zee mogen voeren ſoo veel Zout als 't hun belieft, ſonder te Dort te verſtapelen, want waar hun dat niet toegelaten, ſy ſouden 't Zout uyt Zeeland buyten om Holland, Ooſtwaart voeren.

Behalven die verklaringh van opwaart en ne'erwaard te varen, ſal men noch uyte voorſz. twee handelingen van 1453. en 1446. nemen twee punten.

Eerſt, dat die van Dort uyt krachte van dien hun ſelven niet en mogen richten. Maar deed yemand daar tegen, dat ſy 't dan met ſekere getuygenis van twee Wet-achtige mannen, den Raad van Holland te kennen geven ſullen, die daar van zijn wettige Richters.

*Simuleert Ten anderen, ſoo den Raad van Holland daar in * ſlapt, dan mogen
* Arreſt. die van Dort alleenlijk ſunple * aanhouding doen, op d'ingeſetenen van der plekke, daar de breukige woond, ſonder vorder feyten, tot dat de 60. goude Ryders betaalt zijn, of hy ballingh 's lands van Holland geleyd is.

By deſe verklaringh blijkt ook volkomelijk 't verſtand van de eerſte handelingh's jaars 1446.

Schout, *Sander Vrederikſz.*

1458. Schepenen, *Sander vander Haar Rutgerſz. Jacob Willemſz. Henrik Snoek Ianſz. Claas Loef Evertſz. Henrikſz Muyl Goverſz.*

Nadien my alhier een duyſterheyd voor-komt, namelijk, Dat Graaf *Kaarl van Charloys*, Hertogh *Philips van Bourgoenjens* eenige Soon, in dit jaar 1458. den 20. Meert een hant-veſt geeft, op ſijn huldingh, en in't navolgende jaar 1459. met ſtellinge van maanden en dagen, klaar aangeweſen word, dat hy doe de heerlijky van Arkel eerſt bekomen heeft, en geen hant-veſt kon geven eer hy de heerſchappy had, ſoo heb ik liever om dat te doen over-een-komen, de hant-veſt te ſtellen den 20. Meert 1459. waar mê dan alles gericht is.

Her-

Digitized by Google

Hertogh *Philips van Bourgoenjen*, Graaf van Holland, had over langen tijd te leen gegeven Heer *Ian van Lanney*, uyt Henegouwe, Stadthouder van Holland, de Heerlijky van Arkel, met de Stadt en Slot van Gorinchem, en dat noch by 't leven van Jonkker *Jacob van Gaasbeek*, Leen-heer van Arkel en Gorinchem, hoe, of waarom dit geschiede, is my onbekent.

Meyn van Heemskerk, Vrouw van Noordeloos en Oosthuysen, (eenige Erf-dochter van Heer *Gerid Boel van Heemskerke*, en Vrou *Katarina van Cralingen*, Heer *Willems* Dochter, Wedue van Heer *Gijsbert van Vianen*) belooft haar onderzaten van Noordeloos, in al heur hantvesten die sy van de voornoemde Heer *Gijsbrecht* haren Man, en haar hebben, te sterken, beloovende ook haar onderzaten voornoemt, alle hinder en schade hen geschiedende van haren Soon d'Heer van Sevenbergen (sy meent Heer *Arent van Stryen*, Heer van Sevenbergen, Man van Vrouw *Maria van Vianen*, haar eenige Erf-dochter van Noordeloos en Heemskerk, die mogelijk by haar leven eenigh recht daar aan meende te hebben) vry te houden. Gegeven in't jaar ons Heeren 1458. den 13. van Gras-maant.

By den navolgenden Brief blijkt, dat men op den Dief-dijk, in de in-rijdende schouw, niet by gavingh, dan met boesemingh-recht handeld.

Henrik van Assenbroek, Dijk-grave, *Peeter Willemsz.* en *Rutger Meyssensz.* hooge Heem-raders 's Lands van Arkel, *Reyer de Wilde*, en *Melis Geritsz.* hooge Heem-raden van't Land van Vianen, *Ot Wonersz.* hoogh Heem-raad van 's Heeren Land van Kuylenborgh, en *Ot Dirksz.* hoogh Heem-raad's Lands van Hagesteyn, doen kenlijk, dat sy quamen in een bestaad schouw lest-leden, op den Dief-dijk, op een stuk dijks van 4. roeden en eenen voet, daar toe-behoorden, volgens 't aanbrengen van de leege Heem-raders binnens bans, 9½ Mergen lands gelegen op Middelkoop. Welken dijk *Floor Geritsz.* aan-nam te maken, de roey voor 10. Engelse Nobelen, niemand wou 't min doen, den Dijk gemaakt en uyte schouw gelevert hebbende, hy eyst sijn geld voor de Heem-raden van den Dijk-graaf. Den Dijk-graaf gaf sijn recht over aan *Floris*, en vraaghde of yemand Florissen geld geven wilde, niemand zijnde, men wijst *Floris* dat hy 't beuren sou aan twy-schat (of dubbelt) geld. Gevraagt of yemand hem dat twy-schat geven wilde, elk swijgt,

Digitized by Google

't word gewijſt dat hy 't panden ſou vierſchat aan 't voorſz. Land. Gevraagt by den Dijk-graaf wie 't Erf ſchatten ſou, men verſtaat de leege Heem-raders, binnens bans daar 't erf leyd, die 't geſchat hebben yder Mergen voor 34. Borgoenſe Schilden, beloopt 't een-ſchat geld, daar *Floris* den dijk voor aan-nam te maken, mette Heeringh voor hooge en leege Dijk-heemraden, aan vierſchatten pande 163. Engelſe Nobelen, waar voor *Floris* 't ſelve Land toe geſchat is en ge-eygent, vry van alle jaar-geld. Gegeven den 17. van Wijn-maant 1458.

Van wegen Heer *Jan van Lannay*, Stadthouder van Holland, Zeeland, en Vrieſland, Heer van Gorinchem en Arkel, als

Droſſard, *Dirk Poes.*

1459. Dirk Poes, den ... Droſſard van Gorinchem.

Schepenen, *Gerid Dirkſz. Dirk Peterſz. Jacob Janſz. Sander Vrederikſz. Adriaan Snoek, Aarnd Gijſbertſz. Huybert van Malſſen, Corſtiaan Herberenſz.*

Op den 6. van Zulle deſes jaars 1459. ſtorf tot Bruſſel ſonder kinderen Heer *Jacob van Gaaſbeek*, Leen-heer van Gorinchem en 't Land van Arkel. Terſtond na ſijn dood heeft Heer *Jan van Lannoy*, Stadthouder van Holland, van overlangen tijd Leen-heer van dien, als in 't voorgaande geſeyd is, eenen *Dirk Poes*, tot Gorinchem als Droſſard geſtelt, en op 't ſpoedigſte na Hertogh *Philips*, met ſijn Oom d'Heer van Crowy, Raad van den ſelven Hertog, ootmoedigh verſoekende dat hy hem de ſelve Heerlijky, hem over langh verleent, en uyt kracht van die gift nu beſeten, nu beliefde te beveſtigen. Den Hertogh als hier niet van wetende, ſeyde, 't was hem vergeten. Hy had ſijnen Soon *Kaarl van Charloys* daar mê begiftight, 't welk aldus toe-gegaan was. *Kaarl* bemerkende dat *Lannoy* die van de Hoekſe zyde was, hem benijden, en die Gorinchem hebbende, dat daar veel quaad uyt mocht ſpruyten, om dat die Stadt en 't Slot den Sleutel van Holland is, komt heymelijk by ſijn Vader, door Raad van Heer *Vrank van Borſele*, en andere, biddende hem te willen verleenen d'Heerlijkheyd van Arkel, Putten, en Strien, dien dagh aan de Graaflijkheyd vervallen, door overlijden van Heer *Jacob van Gaaſbeek*, maar ſonderlingh Arkel, met 't Slot en de Stadt Gorinchem. *Philips* vergunt hem die met Arkel en Gorinchem, den ſelfden 6. van Zull' 1459. de blinkkenſte Peirl aan de Kroon van Gorinchem, ſulken Prins tot eygen Heer. Nu *Lannoy* ſoo afgeſlagen, verſoekt ander-maal, maar krijght geen gehoor, verlieſt daar na ſijn Stadthouderſchap, blijft in haat van *Charloys*, en in onmin metten Hertog, ſulks dat hy na 6. jaren 't land is geruymt. *Kaarl* wakker op, reyſt van Ant-

Graaf Kaarl van Charloys, na genoemt Hertogh Kaarl de Stoute, de 5. Heer van Arkel onder Holland.

wer-

Digitized by Google

werpen haaſtigh na Gorinchem, niet aanſiende 't krachtigh bulderen van den wind, en 't ruyſſen vand ſcheld-water: hy evenwel 't leven aan een plank geen drie vingeren dik, gewaaght voor Steenbergen, 't ſchip aan 't hellen, 't water in't gang-boort, en door de luyken, vervult meer en meer, d'een aan 't bidden, Matroos aan 't pompen, eyntlijk Godt geeft, dat hy noch dien ſelven 13. van Lente-maant te Gorinchem aan land komt, hy Godt gedankt van ſijn verloſſingh, en twee dagen daar na, zijnde den 15. wierd hy daar met groote pracht gehuld, als een recht Heer van Arkel, in byzijn van den Deken en 'tKapittel der ſelver ſtede, openbaarlijk op de Merkt voor de voor-puy van 't Stadthuys, op een groot Orduys, (waar van men noch hedenſdaaghs eenige tekenen ſiet van de groote ronde ſteenen daar de palen in ſtonden) daar de gemeente rondom trok, en ſtond, te voet en te peerd. Dit was ſijn eerſte hulding, hy oud zijnde 25. jaren en 17. weken, en geſchiede na de Veſper, tuſſen 4. en 5. uyren. Met hem waren op de huldingh tot Gorinchem, *David van Bourgoenjen* Biſſchop van Utrecht, ſijn natuurlijke Broeder, De Graaf van Bouchain, Soon van d'Heer vander Veer, De Heeren van Auxi, van Coutzy *Kaarls* Hofmeeſter, *Johan van Waſſenaar*, van Crimbergen, van Sevenbergen, van Humbercourt, *Adriaan van Borſelen*, en meer Baronnen en Edelen. Op den Witten donderdagh, wies hy ootmoedigh in't openbaar twaalf arme luyden de voeten, gafelk dertien penningen en wel t'eten en drinkken. Palm-avond offerde hy eenen *Iohannes* Schild. Palm-dagh drie *Philips* Schilden, en eenen *Iohannes* Schild, onder de hoog-mis, maar op den goeden Vrydag twee pond groot, op den Paaſdagh een *Iohannes* Schild, daags daar aan een *Philippus* Schild.

Deſen machtigen Prinçe, Grave *Kaarl van Charloys*, heeft korts na ſijn hulding, der Stadt Gorinchem en Lande van Arkel, deſe hant-veſt verleent.

Carolus van Bourgoenjen, Grave van Chorloys, Heere van Arkel, Caſteel-belin, en Betuynen, Doet kond allen luyden, Dat hy, aanſiende d'onderdanigheyd en goetwilligheyd van die van Gorinchem, en ook om trouwe dienſten ſijn Voorvaders gedaan, en die hy hoopt dat ſy hem en ſijn erven noch doen ſullen, beveſtigt de Stadt Gorinchem en 't land van Arkel, haar hant-veſten en vryheden, van voorgaande Heeren en Vrouwen, hen-lieden tot deſen dage toe vergunt, geloovende die te houden en te ſterken, ten eeuwigen dagen, hen noch daar by gevende deſe navolgende punten:

Digitized by Google

1. Yemand van buyten tot Gorinchem of in 't Land van Arkel komende, met opſet eenige ingeſetenen dreygende, ſonder raken, dat ſal men beteren by d'Heer en Gerecht, maar ſlaande, of quetſende, ſal die van buyten verbeuren ſijn rechter-hand, en al ſijn goed, tot profijt van de Heer, dies ſal men 't bewijſen met drie Wet-achtige tuygen. Den Droſſard, Schout, Geſworen Boden, en al de vrye voetboog-ſchutten van Gorinchem, en ook de Schouten en Geſworens in 't Land van Arkel, en andere buyren, by bevel van Schout en Geſworens, de miſdadige mogen vangen en in hechten brengen, hem quetſende of doodſlaande ſulks doende, als 't niet uyt ſonderlingen haat en vyantſchap geſchiede, men ſoude niet miſdoen tegen yemand.

2. Wat recht men d'inwoonders van Gorinchem en 't Land van Arkel, elders doet, buyten haar palen, ſullen ſy die van gelijken doen, ongemindert heur hant-veſten.

3. Soo haar eenige goeden geſtolen, of ontvoert werden, die ſy binnen Gorinchem of in 't Land van Arkel bevinden, die mogen ſy aantaſten te water en te land, en brengen in handen van de Heer, die de ſelve terſtond leveren ſal, dieſe toe-behooren, midts betoonende dattet ſijn goed is, met Wet-achtige tuygen, of hand en mond.

4. Niemand magh te Gorinchem Burgermeeſter, Schepen, noch van de 5. Treſoriers weſen, hy zy eerſt twee jaar achter-een-volgende Poorter geweeſt, en wie in de Stadt of 't Land van Arkel, nu in dienſt is, of namaals weſen ſal, magh niet meer als twee offitien of dienſten teffens hebben. En ſal ook van nu voort-aan Burgermeeſter, Schepen, noch Treſorier van Gorinchem weſen, dan van de * voortreflijkſte, gegoed tot 1000. Schilden, van 28. grooten 't ſtuk, of tot hondert pond Vlaams.

* Notabelſte.

5. Gebeurter een doodſlagh, al d'onſchuldige magen van den hantdadigen, ſullen bevreed weſen d'eerſte ſes weken.

6. Alle geboden die men in de Kerk van Gorinchem plagh te doen, die ſal men nu voort-aan van 't Stadthuys op eenen Merkt-dag verkondigen, met verlof van de Heer.

7. Als Merkt en Recht-dagen komen op een heyligh-dagh, die de Kerk gebied te vyeren, ſoo ſal men die houden den naaſten werken-dag daar aan, met al de vryheden daar toe-behoorende.

8. Yemand gequetſt wordende, die ſal men beleyden met twee Schepenen van Gorinchem, of met twee ge-eede mannen.

9. D'ingeſetenen tot Heyrvaard gebiedende, ſal men doen als voorgaande.

10. Voogh-

Digitized by Google

10. Voogden ſullen alle jaar goede rekeningh doen, voor de Heer en 't gerecht van Gorinchem, en 2. vande naaſte magē, als een van 's vaders en een van moeders wegē, en de goederē voort ſettē en beleggē, by raad van de Heer, Gerecht, en 2. naaſte Magē voorſz. en daar borg voor ſetten binnē 't Schependom van Gorinchem, eer ſy de voogdy ontfangē, op de verbeurte van 15. pond, dies ſullen ſy geloont werdē by de Heer, Gerecht en 2. magen, tot dat de kinderē t'harē mondigē jarē zijn gekomē.

11. Tot Gorinchem ſullen jaarlijks geſtelt worden 5. Treſoriers, als uyt elk vande vierndeelē der ſtad een, om de goederē der ſtad deugdelik t'ontfangen en uyt te geven, 2. ſal men't een jaar vernieuwē, en 3. 'tander, en ſal jaarliks geſchiedē in de Gras-maant, Burgermeeſters en Schepenē ſullen by haren eed, kieſen dubbel getal van Treſoriers, die men dan verſetten ſal, van d'oirbaarlikſte als voren, gevende die in geſchrift aan den Droſſard, die ook gehouden ſal weſen op ſijnen eed, die hy daar toe doē ſal, uyt dat dubbelt getal, te kieſen ſoo veel perſonē als men dan vernieuwen ſal, den Droſſard ſal de Treſoriers alle jaar eedē, en hen doen beloven dat ſy voor hem, 't gerecht oud en nieu, vroetſchap en gemeente van Gorinchem, getrouwe rekening en bewijs ſullē doen van ſtads goederē.

12. Item, ende al diergelijke, ende in ſulker voegen ende manieren, ſal men ook van nu voort alle jaar op den eerſten maandag vande maant van Meye verſetten, vernieuwen ende eeden de ſeven hooge ende lage Heemraden ons Lands van Arkel voorſz. beneden des Sydwijn, des eene jaars vier, ende des andere jaars drie. En ook ſoo en ſal van nu voort niemant hooge Heemraad weſen, dan van den notabelſten, ende die gegoed zijn tot vijf hondert ſchilden, van acht-en-twintig grooten 't ſtuk, of vijftig pond grooten Vlaams. Ende tot wat tijden dat den gemeynen Heemraden nutte ende oirbaarlijk dunkken ſal eenen Waarſman te kieſen tot behoef des gemeene Lands voorſz. ſoo ſullen dan die voorſz. Heemraden eenen Waarſman kieſen by haren eede, die ſy doen ſullen ter maninge van onſen Droſſard, den welken Waarſman die voorſz. Droſſard eeden ſal, alle jaar goede rekeninge ende bewijs te doen, van allen onkoſten, die den gemeynen lande aangaan mogen, voor den ſelven Droſſard, den hooge ende lage Heemraden, ende den ge-erfden 's lands voorſz. Ende om dat wy onſer Stede van Gorinchem, ende lande van Arkel voorſz. alle deſe pointen volkomentlijk houden willen, onverbroken voor ons, ende onſen erven, ende nakomelingen, alle argeliſt uytgeſcheyden, ſoo hebben wy des oirkonde onſen zegel aan deſen onſen brief doen hangen. Gegevē in onſer ſtede van Gorinchem voorſz. twintigh dagen in Marti, in 't jaar onſes Heeren duyſent vier hondert

Digitized by Google

acht-en-vijftigh, na den loop van onſen Hove, doch ik ſtel dit om redenen voren verhaalt 1459. By mijnen Heere den Grave, was ondertekent, *Meſdagh.*

Volght nu den eed van meeſt alle de Amptenaars tot Gorinchem, al, ſiende inſonderheyd die de grootſte macht hebben, op 't onderhouden, en voorſtaen der hant-veſten, als d'Heer ſelf Droſſard, Burgermeeſters, Schout, Schepenen, Treſoriers, ja ook de Boden, en 't elken beſluyten met deſe woorden, volgens d'oute * algemeene manier, *Dat u Godt ſoo helpe, en alle ſijn Heyligen.* In 't korte,

* Catholijke.

13. Des Heerē Eed, De H. Kerk, ook de Gemeente van Gorinchem, in alle hare rechten, herkomen, vryheden en tollen, hebbende of krijgende, binnen of buyten 's lands te helpen en houden, volgens de hantveſtē.

Des Droſſards Eed, op die ſelve manier.

14. Des Schouts Eed, yegelik recht te doē, uytwijſens de hantveſtē.

15. Burgermeeſters Eed, De Stadt Gorinchem in haren rechten te helpen houden, na inhoud der hant-veſten.

16. Schepenen Eed, Recht te tuygen, recht te zegelē, recht te wijſen, tuſſen twee man-taal, (twee getuygen) na inhoud der hantveſten, en dat niet te laten, om liefde, nijd, heerſchaps gebod, noch anxt van den lijve.

17. Klerken (Secretariſſen) Eed, Recht te ſchrijven, volgens 't aenbrengen van Schepenen.

18. Boden Eed, Recht te tuygen, weten en dagingen te doen.

19. Treſoriers Eed, Stads goed en geld ten meeſten profijt, ontfangē en uytgevē, gelijk ſijn ſelfs, ſtads breukē in te winnē: alle groote nieuwe werkē niet te beſtedē noch makē, ten zy by d'Heer, Burgermeeſters, Schepenē en gemeenē der ſtad, en 't eyndē 's jaars goede rekening doē.

Poorters, d'Heer of Vrou getrou te zijn, de H. Kerk in haar recht te helpen houden, der mede-poorters beſt te doen, en 't argſte te ſchouwē.

Johan van Arkel, de 8. Heer van Heukelem, (den eenigen overblijvelingh van den manlijken ſtam der Heeren van Arkel, geſproten van *Jan de Sterke*) geeft in dit jaar 1459. met *Berta* ſijn Vrouw, (Dochter van Heer *Jan van Kuylenborgh*) den Oel, (zijnde gelegen buytens-dijks in de Lingen, op Oolterwijk) aan d'Agnieten Suſteren tot Gorinchem met d'af-redingh van dien, tot d'oude Lingen, mits aan hem behoudende de Viſſery, van de Lingen en Sloot.

Hertogh *Aarnd van Gelre* (Vrouw *Maria van Arkels* ſoon) geeft in dit jaar 1459. eenen Brief van 't Lingen-recht, dit's 't kort inhoud:

Arnold, vander genade Godts Hertogh van Gelre en Gulich, Grave

Digitized by Google

ve van Zutphen, bekent, Alſoo ſijn onderſaten van Betuw, Tiel, Sandwijk, Tielre-weerd, 't Land van Buyren, Renoy, en Marien-weerd, aangebrocht hebben de gebreken in haren gemeynen Water-gangh, geheeten De Lingen, aangaande die groote Weteringh, boven Zoelen tot Gorinchem, die vedrooght en verland is. Soo beveſtight hy wat ſy nu, of namaals, daar in voor't beſte vinden, dien water-gangh te vegen, te graven, die weeren op te trekken, die ten eeuwigen voort te chieren en te houden ſes roeden drijvend water, en twee roeden opſlaghs, welken opſlagh niemand bepoten noch bekommeren ſal, en wat ſchouwen ſy daar op leggen onder hun, ſullen van weerden zijn, ten eeuwigen dagen, yemand den Water-gangh bekommerende, of daar in viſſende, anders dan met netten, die ſal yder reys verbeuren ſes oude Vrankrijkſe Schilden, vier tot behoef van de Heer, twee voor den aanbrenger, waar yemand onwilligh, die ſouden wy helpen willigh maken, viel daar om eenige vechterye ſonder argeliſt, men ſou niet verbeuren. Gegeven op *S. Pauwels-avond* in Louw-maant (ſtaat hier 1488.) door den ſelven Hertog, in't byzijn ſijner Raden *Johan* Heer van Gemen, en *Johan* Heer van Boetbergen, Maarſchalk en ge-eeden des Lands.

Dat ik deſen Brief hier op dit jaar 1459. geſtelt heb, is om twee redenen, vermidts ik bemerk de mis-ſtellingh van't jaar 1488. want doe was Hertogh *Aarnd* al 15. jaren dood geweeſt, als geſtorven in't jaar 1473. Ten anderen, om dat in dit ſelve jaar 1459. in Hoy-maant, volgt een orden, uyt krachte van deſe vryheyd op de Lingen gemaakt, meen overſulks dat den voorſz. Brief moet weſen van den 24. van Lou-maant 1459. Dits den ſin van de orden van't Lingen-recht, by die van Marienweerd, gemeyn Ridderſchap en ge-erfden van den voorſz. Dorpen overgegeven hebben, voor hen allen en haar erfgenamen, de Lingen te graven, vegen, ruymen, en de weiren op te trekken, met den voorſz. drift en opſlagh, van 't Beeſdſe Veir dat tegen Eynſpik leed, tot d'Akkoyſe Sluyſen toe, die boven de Horn in de Lingen uytgaan.

1. Altijd ſalder weſen een Lingen-graaf, en acht Lingen-heemraden, in't Klooſter en Dorpen na beſchreven, ge-erft, en woonachtigh, die ſullen blijven twee jaar, alle jaar ſullen vier oude Heemraden afgaan, en vier nieuw aankomen, twee ſullen altijd afgaan in de acht Dorpen, twee aan de Waal, twee in't Klooſter, en in de twee Dorpen aan yder zy van de Lingen een. De Lingen-graaf ſal altoos woonen en gekoren worden, d'een tijd aan de Waal, d'ander tijd aan de Lingen, moet

Digitized by Google

moet hebben 16. Mergen Lands, en elken Lingen-heemraad 6. Mergen of meer, en die jaar en dagh beſeten hebben. Marien-weerd ſal altijd eenen Heemraad hebben. Deyl en Eynſpik een. Beeſd en Renoy een. Heeſſel en Op-Ynen een, of Neer-Ynen, Hyer en Tuyl, Haaften en Hellu een.

2. Den ouden Lingen-graaf, en de Heemraden, ſullen den nieuwen Graaf aan die Lingen kieſen, elk in haar bedrijf, waren ſy niet eendrachtigh, wat dan de Lingen-graaf, en de 5. Lingen-heemraders, of meer kieſen, ſal van weerden zijn, wie daar tegen ſeyd, verbeurt t'elken ſes oude Vrankrijkſe Schilden, d'een helft de Heer, d'ander Lingen-graaf en Heem-raden.

3. Stierven Lingen-graaf of Heemraden binnens-tijds, d'ander ſullen binnen 28. dagen yemand in de plaats kieſen.

4. Lingen-graaf en Heem-raden ſullen ſweyren, aangaande de Lingen den oirboir, volgens d'orden by den Hertogh daar opgemaakt.

5. Den Lingen-graaf ſal een geſworen ſchrijver ſetten, binnen't Kloofter of de voorſz. Dorpen woonende, die ontfangen, uytgeven en rekeningh doen ſal.

6. Alle de Mergen-talen ſullen gelijk laſten, aan d'onkoſten van de Lingen.

7. Alle tienden en uyterdijken in de Lingen, ſullen mede gelden als elken 10. Mergen lands, aan tienden bezayt, ſoo veel als eenen Mergen ander land.

8. Al d'onkoſten ſal den Linge-graaf en Heemraden laten weten, door haren ſchrijver laten weten aan den Abt van Marien-weerd, en al der d'orden Heemraden yder Mergen-taal, ſijn deel, 28. dagen na de weet mogen ſy doen panden, den Abt en Dorp-heemraden. Elke pandingh ſal koſten aan den Lingen-ſchrijver, en aan yder Lingen-heemraad, die over de pandingh ſtaat negen oude Butgens, elken man die gepand word, den Schrijver ſal die panden bieden in de Kerk daar gepand word drie dagen ter rechter Miſſe tijd, voor twee of meer ge-erfde. Daar na magh de Lingen-graaf by twee of meer Lingen-heemraden die panden verkoopen, elken Heemraad ſal hebben ſes oude Vlaamſe grooten, van yder die gepand is, waar in eenigh Dorp, geen Dorpheemraad, dan ſal men de gemeyn ge-erfde panden.

9. Wie 't onrecht pand weert, of op de geſworens van de Lingen ſpreekt, verbeurt vier oude Vrankrijkſe Schilden, Lingen-graaf, Heemraad, of Schrijver ſlaande of ſtekende in haren dienſt, ſtaas aan des Hertogh wil.

10. Waar

Digitized by Google

10. Waar een heel Dorp of Sluys weerſpannig de koſten te betalen, dien ſal men haren Water-gangh voort hooft toe ſluyten en dammen, daar ſy eerſt in den uytgangh of in ander Water-gangen weteren, met 't gemeyn Ridderſchap en ge-erfden, die in dit Klooſter en Dorpen woonen, en daarom de Klokken ſlaan, wie niet en komt, verbeurt eenen ouden Vrankrijkſe Schild.

11. De we'erſpannige Dorpen of Sluyſen, koſten en ſchaden betalende, tot prijſing der Lingen-heemraden, ſullen we'er uytwateren als voren.

12. Een of twee of weynige meer niet willen betalen, dan ſal men panden als voren.

13. De Lingen-graaf en acht Heemraden, met haren geſworen Schrijver, ſullen alle jaar rekeningh doen, daar de Lingen-graaf woond op den 20. dagh na *S. Victor*, zijnde den 30. van Wijn-maant.

14. Op den Rekendagh zijn gehouden te komen, de Lingen-graaf, de acht Lingen-heemraden en haren Schrijver, op een pene van twee Vrankrijkſe Schilden, en den Abt of dagelijkſe Heeren van de Dorpen, den Dorp-heemraad, of yemand in diens plaats, wat meer opgebeurt, dan uytgegeven is, ſal den afgaanden Lingen-graaf en Heemraad in 28. dagen aan den nieuwen uytreyken. D'oude op dien dagh yet te kort komende, ſullen hen de nieuwe ook binnen 28. dagen betalen, of aan beyde zyden ſal men't uytpanden als voren.

15. De Lingen-graaf ſal alle jaar hebben voor ſijn loon drie goude Overlandſe Rijns-guldens, en elken Heemraad twee, Sy-lieden en den Schrijver ſullen alle jaar op den voorſz. Reken-dagh hebben twee goude Rijns-gulden voor haren koſt, en den Lingen-ſchrijver ſal den Lingen-graaf en Heemraad loonen.

16. D'oude Lingen-graaf en Heemraden ſullen op deſen Rekend ag alle jaar vier nieuw Heemraden, en alle twee jaar een Lingen-graaf kieſen als voren.

17. D'oude Lingen-graaf en Heemraad ſal de Lingen doen vegen d'eerſte reys, binnen de Bloey-maant, en d'ander reys in d'Oeſt-maant en meer, wanneer't hun en de ge-erfdens goet-dunkt, en als den Lingen-ſchrijver de weet gedaan heeft in alle kerken, dan ſullen ſy die ſchouwen, wie daar van de voorſz. Heeren niet en komt buyten kenlijke nood, verbeurt twee oude Vrankrijkſe Schilden, voort ſal niemand in de drijvende Lingen en opſlagh viſſen nadien hem Schrijver of Heemraad de weet gedaan heeft, wie beſchout werd, ſal ſoo veel breuken, als des Hertoghs Brief inhoud. Den Schou-dagh ſal weſen Donderdaaghs na

Digitized by Google

dat de weet gedaan is, of daar na, wanneer den Lingen-graaf wil, op alle andere ſchou-dagen ſal den Lingen-graaf ſchouwen, met vijf Heemraden of meer.

18. Alle geſworen in de Lingen en Dorp-heemraden en ander geerfden, als ſy in den Lingen-dienſt zijn, ſullen vry geley hebben, van alle toe-ſpraken, in't Kloſter en Dorpen voorſz. uytgenomen 's Heeren breuken.

19. De Lingen-ſchrijver ſal altijd den Lingen-graaf en Lingenheemraad eeden voor twee Lingen-heemraden, of twee ge-erfden voorſz. binnen 28. dagen, na haar verkieſingh, wie niet ſweyren wil, ſal verbeuren als voorſz. ſtaat, en nochtans Graaf en Heemraad blijven.

20. D'onkoſten op den Mergen geſet, ſullen de Pachters verleggen, de Land-heeren half korten, uytgenomen daar mer een jaar buyr is, dat ſal men de Land-heeren heel korten.

21. Alle breuken die gevallen mogen, die 's Heeren Brief inhoud, en die volgens deſe orden vallen, ſullen weſen d'een helft voor de Lingen-heemraden, d'ander de Heer, die uyt te panden, en't pand te ſlyten, met ſulken recht en koſt, als voor verhaalt is.

Aldus bezegelt, by Heer *Jan van Breedbek* Abt van Marien-weerd, voor't gemeyn Convent, *Iohan* Heer tot Broekhuyſen, en Weerdenburgh Erf-maarſchalk 's Lands van Gelre, *Aarnd van Haaften*, *Aarnd die Kok van Op-Ynen*, *Helmig van Schelwijk* Droſſard tot Buyren, daaglijks Heer tot Deyl, Heer *Walraven Piek* Ridder, Amptman van Beeſd en Renoy, *Adam van Heukelem*, *Otto van Aſperen* en van Vuurn, *Dirk de Roever van Tuyl*, *Reynalt van Tuyl van Eſt*, als daag'lijks Heeren en Ampt-luyden der voorſz. Dorpen. En hebben tot meerder vaſtigheyd verſocht haar Magen en mede-ge-erfden, om dat ook te bezegelen, als Heer *Walraven* Ridder, *Willem* Heer *Otten* Soon van Haaften, *Alard van den Sloot*, *Rutger van Tuyl*, als ge-erfden van Heeſſel, *Henrik van Tuyl van Eſt*, *Alfert*, *Gijſbert* en *Vredrik de Kok van Neer-Ynen*, gebroeders, *Willem van Haaften Claaſſz.* *Ian van Schoonauwen*, *Bartolomeus Piek*, *Willem van Holthuſen*, *Gijſbert van Haaften*, Heer *Otten* Soon voorſz. *Ian van Beeſd van Ronoyen*, *Gijſbert van Gieſſen*, *Ot van Gelkom*, *Claas van Haaften Alfertſz.* *Ot Piek*, *Goert van Loon*, *Ot van Akkoy*, Baſtaart, en ge-erfden van Beeſd, *Willem van Tuyl Willemſz.* *Ian van Weerdenburgh Dirkſz.* *Wynand van Tuyl*, *Gijſbert van Haaften Alardſz.* *Huybert van Beeſd tot Eynſpik*, *Huybert van Beeſd Willemſz.* *Aard Piek Hermenſz.* *Wouter van Florenſz.* die't geirne mede bezegelt hebben.

Ge-

Digitized by Google

Gegeven in't jaar ons Heeren 1459. op onſer Vrouwen beſoeking-dagh den 22. van Hoy-maant.

Droſſard, *Jacob van Egmond.*

1460. Iacob van Egmond, den Droſſard.

. . . . . .

In dit jaar verlengt Hertogh *Philips* noch 10. jaren na 't uytgaan van de handeling voor op 't jaar 1454. aan de Stadt Gorinchem, d'Accyſen, gemaal, &c. beſte Hant-veſtb. fol: 88. verſo.

Schepenen, *Sander vander Haar Rutgerſz. Huyg Muyl Goverſz. Henrik Snoek Ianſz. Geerlof van Diemen Roeloffſz. Giſſbert Quekel Giſſbertſz. Claas Loef Everſz.*

Jonkker *Hermen van Loenreſloot*, Wooningh, op den Langendijk, is alſnu bekendt. Deſe word genoemt een Hopman, dan, waar, of tot wiens dienſt, vind ik niet.

Onder de geleerde Mannen deſes tijds, word met groot recht geſtelt Meeſter *Henrik van Gorinchem*, Doctor in de Heyl: Schrift * Leeraar derſelver in dit jaar 1460. in de * hooge School van Keulen, onder Cancelier aldaar, vermaard * wijs-beminder, Raad in Geeſtelijke ſaken van *Wernerus*, den hondert en eerſten Aarts-biſſchop van Keulen, vermelt by *Trithemius* en *Geſnerus*, dees een Kronijk, die een natuur-ſchrijver, heeft verſcheyden Boeken geſchreven, van welke eenige ook in druk zijn, voorwaar een cieraad en licht van onſe Vaderlijke Stadt Gorinchem.

*Profeſſor. * Academie. * Philoſooph.

Schepenen, *Ian Henrikſz. Rutger van Muylik, Ian de Roy, Henrik Muyl Goverſz. Henrik Claaſſz. Ian Geritſz. Adriaan Snoek Ianſz.* 1461.

Ontrent dit jaar 1461. wiert de Stad en Heerlijky Aſperen beheerſt, d'een helft by *Rutger van Boetzelaar*, Heer van Langeraak, *Rutgers* ſoon, getrout hebbende *Elburg* Vry-vrouw van Langeraak, en d'helft van Aſperen, d'ander by *Aarnd Piek van Beeſdam* (die 't jaar 1444. getrout had *Belior van Polanen*, ook Vrouw van half Aſperen) t'ſamen de 17. Heer, elk had ſijn Slot in de Stadt, *Boetzelaar* aan de Noord, (dat te leen houdende van *Piek*) en *Piek* aan de Zuyd-zyde, langen tijd gebruykten ſy vredelijk de gemeenſchap, in't eynd, *Boetzelaar* verſmadende *Piek*, en benam hem fortſelijk de Molen-maat, Tienden, en andere Renten. *Piek* dê hem door ſijnen Rentmeeſter dikwils vermanen, maar al t'vergeefs. Op eenen Morgen-ſtond, *Willem van Buyren*, Suſter-ſone van *Piek*, zijnde een Dochter van Akkoy, komt met ſommige gewapende voor *Rutgers* Kaſteel, t'Aſperen over de brugh in't Voorburgh voor de groote poort, kracht doende om op te brengen, en *Rutger* te vangen, of

Digitized by Google

te ſlaan, *Boetzelaar* komt (ongewapent) met ſijn Dienaars de poort bewaren, *Willem van Buuren* ſchiet hem dood met een Knipbus, en loopt met ſijn mede-plegers op Jonkker *Pieks* Kaſteel, die hier af niet en wiſt, en gants ontſteld was, niet ſonder reden, want om dat hy de doodſlagers op ſijn Slot onthouden had, wierden alle ſijn goederen hem by Vonnis * benomen, en Graaf *Kaarl van Charloys*, als Heer van Arkel, daar ſy af gekomen waren, toegeweſen, want de Rechten ſtraffen ook die de miſdadigers huyſen. Om dien dood-ſlagh te wreken, quam Heer *Reynold* de tweede dies naams, de 17. Heer van Brederoede, met ſijn Broeder *Gijſbrecht* Dom-prooſt van Utrecht (die voor 1454. binnen Gorinchem was) met 200. Schutters van Utrecht, en den * Voorſpraak van Holland, belegerende 't Kaſteel van *Piek*, daar terſtond twiſt op viel. *Willem* dat merkende, dê op eenen middagh de poorten op, meenende haaſtigh te loopen in't Kruys-broeders Klooſter, maar wierd gevangen, in den Haagh gebrocht en onthooft, ſijn geſellen die men krijgen konde wierden op raden geſet. Hier na door een huwelijk, wierden Jonkker *Aarnd Piek*, en de Sonen van *Boetzelaar*, namelijk Jonkker *Weſſel*, namaals Heer, *Gijſbert* Monik tot Egmond, en noch eenen Heer vander Duytſer oorden t'Utrecht, t'ſamen vereenight. Maar alſnu in dit jaar 1461. wierd Graaf *Kaarl van Charloys*, Heer van Arkel, in den perſoon van Heer *Adriaan van Borſelen*, Heer van Brigdam, gehult als Heer in de helft van d'Heerlijkheyd, Stadt en Slot Aſperen, uyt Arkel geſproten.

* geconfiſqueert.

* Procureur.

Niet te vergeefs heb ik voren geſeyd, dat menighvuldige twiſten uyten Dortſen Stapel gereſen zijn. Hier openbaart ſich nu weer een verdragh Dort en Gorinchem alleen aangaande.

Op de geſchillen onlanghs gereſen tuſſen Dordrecht ter eenre, en Gorinchem ter ander zyde, midts die van Gorinchem aangehaalt hebben twee ſchepen met goeden en Koopmanſchappen die van Dort toebehoorende, by manier van we'erwraak, ſoo die van Dort ſeggen, om dat ſy voortijds die van Gorinchem hebben willen dwingen te verſtapelen, welke twee ſchepen die van Gorinchem op 't Zand geſet hebben. Waar tegen die van Dort onlangs daar na ook twee ſchepen aangehaalt hebben tot verſmadingh van de we'er-wraak, en hebben die inſgelijks gedaan, als Gorinchem gedaan had. Gehoort by d'Hertogh van Bourgoenjen en ſijnen grooten Rade, bey de tegenſtrijders, al 't geen ſy d'een tegen d'ander wilden ſeggen, Is, by * tuſſen-vonnis verſtaan, Dat Meeſter *Antonis Hanneton*, Proto-Notaris van den Paus en Prooſt van Bergen,

* Proviſie.

Digitized by Google

gen, en Meester *Andries Colin*, Presidẽt der Kamer van Vlaanderen, Raads-heeren, trekken sullen, soo wel te Dort als te Gorinchem. En sullen die twee schepen by die van Gorinchem aangehaalt, van 't zand in't water stellen, en dan ook die twee schepen, by die van Dort daar na aangehaalt, latende de schepen in handen van d'Hertogh, leveren de goederen aan d'eygenaars, op Borgh-tocht. D'aangehouden personen ontslaande op sunple Borge. En dan sullen sy hun beyder-zyds dagh betekenen voor mijn Heer d'Hertogh en sijnen grooten Raad, om voorts te pleyten op haar geschillen. Aangaande de Stapelingh: Die van Gorinchem sullen * genieten in de revier de Merwe, als die van Noort-Holland toe-gelaten is, by voorgaande handelingh binnen Brugge, (d'Hertogh daar zijnde met mijn Heer den Dolphijn, nu zedert 't jaar 1460. Koning van Vrankrijk, *Lodewijk* de 11.) te gebruyken de Rivieren, d'Yssel, en Lek. Dit gedaan te brugge, den 21. van Gras-maant 1461. na Paassen, ondertekent *G. de le Kerest*.

* Gauderen

Graaf *Kaarl van Charloys* Heer van Arkel, eenigh wettigh Soon van den groot machtigen Hertog *Philips van Bourgoenjen* en van de Nederlanden, toonende dat hy Gorinchem en Arkel meer beminde dan sijn ander Heerlijkyen van Betuynen, Castrebelin, Putten, Stryen, en Goyland, doet in dit jaar 1461. op *S. Lamberts-avond*, beginnen de * grondvesten van twee groote geweldige Torens, aan 't Kasteel tot Gorinchem, met een lange Zaal ontrent de Merwe, (by mijnen tijd, noch genoemt den blauwen Toorn) welks gelijk van grootte, dikte, en rondigheyd van Toornen, in geheel Duytsland, en Vrankrijk niet en was. Bromd vry Arkel en Gorinchem met u treflijke gebouwen, boven al uytstekende, maar laas nu al vernielt: Eerst de Koninglijke Borght t'Arkel. Daar na Gorinchem de hoornen op-stekende, 't Keyserlijk Palays, de Burght van Arkel, buyten de Burgh-poort, nu na de Heerlijkheyd Dalem, de Dalem-poort genoemt, gebout met de Stadt, ontrent 't jaar 1230. Daar na 'tKasteel aan de Merwe, 't jaar 1412. by Hertogh *Willem van Beyeren*, Heer van Arkel wordende, gesticht, en nu dit 3. alles overtreffende gebouw van den Grooten Stout-moedigen *Kaarl van Charloys*. Op dat men niet en meen dit met onwaarheyd gestelt te zijn, 't uytstek boven Duyts en Wals, soo weet, dat den eersten Tooren dik was van muyren 36. voeten, en bleef boven dik 29. voeten, uytermaten konstigh gewrocht, met sterke gevangenissen, schoon-gewulfde Kelders, heerlijke ysere traeljen, door welke, als door andere spiegaten 't licht geschept wierd, hebbende binnen eenen schoonen Born-put die

* Fundamenten.

Digitized by Google

't helder ſtroom-water uyt de Merwen ontfingh. Den 2. Toorn was even dik, maar niet ſoo hoogh opgehaalt. Den 3. Toorn bleef onvolmaakt, alles van blauwen ſteen, uyt het ingewand van de Luykſe bergen gebraakt. Boven op den eerſten Tooren wierden daar na gemaakt van grauwen Arduyn, veel ſchoone kameren, met veel ſolders, met blauwe daken en veel heerlijke lichten, en venſteren, boven, binnen muyrs een vierkante plaatz, en veel wooningen. Ook eenen hoogeren uytſtekenden Tooren, met breede ſteenen weyndel-trappen, boven eenen Trans, of Omgangh om den vierkanten Toorn, met een trap, en binnen een Koren-molen, om met peerden te malen, buyten het blauwwerk was eenen ſchoonen Cingel, om den grooten Tooren daar men rondom uytſien kon, te water en te land, met een afloopend dak, heerlijk t'aanſchouwen, romdom met een wyde gracht, en t'anderingh, om een ſluys daar heen, na binnen te leyden, (mijnen Schrijver ſeyd, dit alles geſien en betreden te hebben.) In 't bovenſt' van de Burght na de Merwen-zy, ſtond eenen grooten vierkanten Tooren, genaamt Barbarien, na 't Ooſten Hertogh *Kaarls* Toorntjen, met luitigh uytſien over 't water, voort eenen Tooren, Bourgoenjen genaamt, diep aan den ſtroom uytſtekende, met hooge muyren. Aan de poort, daar by onſen tijd den Wolfs-kuyl aan den ſluyt-boom van de haven was, ſtond Heer Hertog *Philips van Raveſteyns* Toorntgien. In 't bovenſte voor-hof, was een Cingel-muyr met hooge ſteenen bogen, daar in een poort was, en Toorn, met een Valbrug' na 't nederſte hof en een gracht daar om, met eenen ronden Toorn op den hoek na de Stadt toe, (onder was de pijnbank) boven plat, overwelft, met een Kerk daar in, 't nederſte Hof had ſchoone hoven, een grooten Linde-boom, met een ſeting, over-muyrt, groote lange ſtallen, een poort en gracht ter Stadtwaard, en Almeyen daar voor. O heerlijk gebouw, weerdigh om by ons en onſe nakomers, tot roem van onſe Stadt geſien te mogen worden, maar laas de verdorventheyd des tijds heeft u niet geſpaart. *Aard Kemp* ſeyd, door verſcheyden neuſwijſe en nieuws-gierige menſchen, of wel door vrees van door 't Kaſteel van buyten overrompelt te worden, in die heete tijden, den lang' en noch duirendē oorlog tegen den Koning van Spaangien opgeſtaan zijnde, immers 'tzy, hoe 'tzy. Dit hoog-beroemt Kaſteeel, deſe voortreffelijke Toorens, Poorten, Muyren, Cingelen, en ander heerlijke gebouwen zijn beginnen af te breken 't jaar 1578. en ten leſten tot den grond toe vernielt 't jaar 1600. hebbende in 't volkomen geſtaan hondert en ſeventien jaar, van 1461. tot 1578. en voort ſtukwijs tot 1600. Sulks dat ik daar noch verſcheyden Gebouwen, wel

Digitized by Google

wel een mans lenghde hoogh, boven de Aarden, af gheſien heb.

Droſſard, van wegen Graaf *Kaarl van Charloys*, deſſelfs Raad, *Simon Vrederik van Valkkeſteyn*. 1462.

Schepenen, *Jan Henrikſz.* *Adriaan Snoek.*

Den voorſz. *Simon Vrederik*, Droſſard, *Godevaard Vink Arendſz.* Dijk-graaf, *Peeter Willemſz.* en *Rutger Meynſz.* hooge Heemraden 's Lands van Arkel, boven de Zijdwijnd, *Godevaard Stevenſz.* en *Merten Stevenſz.* hooge Heemraden des Lands vander Lede, maken kenlijk, Dat ſy, tot voordeel des Lands van Arkel, bove de Zijdwijn voorſz. overdragen zijn, dat niemand aldaar viſſen ſal, met Segens of ſtrijk-netten, op verbeurte van dien, en eenen gouden Leeuw, 2. deel tot 's Heeren behoef, 't derde deel van de Leeuw, voor den aanbrenger, de helft van de touwen de Heer, d'ander helft de Schout daar 't geſchied, dit ſal duyren tot dat den Droſſard, Dijk-graaf, en 't meerendeel der hooge Heemraders van Arkel boven de Zijdwijn, dit weer ontkeuren. Gegeven den 4. van Lou-maant 1462.

D'orden van *Kaarl van Bourgoenjen*, Graaf van Charloys, Heer van Arkel, den 15. in Bloey-maant 1462. gegeven van geen vremd water, deur 't land van Arkel te mogen leyden, is te vinden in de Griffie van de leenen in den Haagh.

In dit jaar 1462. wierd Prins *Kaarl*, Graaf van Charloys, op *S. Ians* Onthoofdinghs-dagh, op 't huys van Heukelem, in de Zaal, namiddagh tuſſen twee en drie uyren in eygener perſoon gehuld Heer van Heukelem, Loven, en Vogels-welf, gekomen vanden huyſe van Arkel, d'oorſaak, waarom *Johan*, den rechten af-komelingh van Arkel, de 6. Manperſoon na *Johan de Sterke*, deſe 3. Heerlijkheyden verloor, was, om dat hy, des macht hebbende, plagh te Munten kleyne penningſkens, met ſijn naam en wapen, gelijk ſijn voorvaders ook deden, ten leſten ſloegh hy de ſelve Munt vals, onder den naam van Hertogh *Philips van Bourgoenjen*, dikwils vermaant, en laat niet af, word ten leſten van den Raad van Holland daar af verwonnen, 't ſou noch niet gehindert hebben, mits hy daar na by Graaf *Kaarl*, als Heer van Arkel, te Gorinchem quam, we'erroupende de valſe Munt, en wierd vriendelijk ontfangen. Maar hy had eenen eenigen Soon, genaamt Jonkker *Otto*, geboren van de Suſter van Heer *Gerid van Kuylenborgh*. Deſe quam met ſommige van Kuylenborgh gewapent te Heukelem, vingh ſijnen Vader, ſtelde ſy-ſelven

Digitized by Google

ven in de Heerlijkheyd, en brocht den Vader gevangen te Kuylenborg. Men ſeyd ook, dat *Otto* de Heerlijkheyd van Heukelem overgegeven had, aan Heer *Gerid van Kuylenborg*' ſijn Oom, voor een deel Landen en Renten. 'T is een Hollands leen, en 't Slot Arkels. Jonkker *Ott*', en ſijn Oom *Kuylenborg*', hadden op 't Slot van Heukelem, eenige Soudeniers geleyd, die veel quaad deden op d'omgelegen Arkelſe en Hollandſe Dorpen, makende daar af een roof-neſt van dieven, en moordenaars. Dies gaf *Charloys* laſt, ſijnen Droſſard (*Valkkeſteyn*) dat te bemachtigen, die 's nachts op den Aſſe-woenſdagh, met ſommige Poorters van Gorinchem, 't ſcheep voor de Stadt Heukelem quam, en daar binnen rakende, vingen Jonkker *Everwijn* des Heeren Broeder, met Sweer den Baſtaart van Kuylenburgh, en andere, die ſy op ſekerheyd, te Gorinchem in de herbergen leyden. Daar na gaven *Gerid van Kuylenborg*' en *Otto van Heukelem*, over, als voorſeyd is, de Stadt, Slot, en Heerlijkheyd van Heukelem aan Graaf *Kaarl van Charloys*, Heer van Arkel, van welke Heerſchappy het wel eer gekomen was. Vader en Soon bleven bey berooft, een Rijk in ſijn ſelven verdeelt, gaat te niet. *Kaarl* kreegh ook korts daar na Leerdam, Schoonrewoerd, en d'Heerlijkheyd vander Lede, en *Otto van Arkel* voornoemt, kreegh eerſt na de dood van deſen Hertogh *Kaarl*, ſijn Heerlijkheyd weder.

1463. Schepenen, *Aard Gijſbertſz. Ricout Janſz. Jan de Roye, Rutger van Muylwijk, Aarnd Geridſz. Fredrik Adriaanſz.*

Om dat Hertogh *Aarnd van Gelder* een Soon was van Vrouw *Maria van Arkel*, Dochter van *Iohan*, de leſte Heer van Arkel, by Heer *Ian van Egmond* aan haar verwekt, ſoo heb ik de Egmondſe en Gelderſe handelingen hier ten deele mede ingelijſd, als eygentlijk tot dit werk behoorende, 't welk ik, ſoo 't Godt toelaat noch vorders meen te doen, te meer, om dat het Gelders oorlog, dat eenige jaren hier na opgeſtaan is, en ſoo langh geduyrt heeft, dat onſe voorvaders altijd den mond ſoo vol af hadden, Gorinchem, als de naaſt-aan-palende Stadt meeſt betreft heeft.

Voor dit jaar 1463. is grooten twiſt opgereſen in 't Land van Gelre, tuſſen Hertogh *Aarnd* en ſijnen eenigen Soon *Adolf*, een Jongh, kloek, en ſtout-moedigh Man, de meeſte oorſaak waren die van Nieumeegen, die den Hertogh haatten, om ſeker * Recht gedaan aan d'ingeſetenen van Driel, ſy haalden dapper aan Vrouw *Catrina van Cleve*, de Hertogin van Gelre, met haren Soon *Adolf*, hem inprentende den Vader te vangen, en hem Hertogh te maken, kregen tot hulp, Zutphen en Venlo, maar Ruurmond weygert. Die van Venlo plagen hierom de Remundſe

* Iuſtitie.

ſeer

Digitized by Google

seer te quellen, *Aarnd* gebied haar sulks te laten, de Venloysen versmaden 's Hertoghs geboden, met toe-staan der Hertogin, en die van Nieumegen ruyden den Jongen *Adolf* op, om tegen sijnen Vader te * samen spannen, voort-brengende hy waar onquaam sulken Koninghlijken Land en Hertoghdom te heerschen. Hy stond meer voor die van Reurmond als Venlo, en meer ondeugdelijke punten. *Adolf* op-gemaakt door Heer *Matijs van Eyl*, *Ot* en *Henrik van Byland*, *Cornelis van Merwik*, (gelijk meestdeels, insonderheyd, in jeugdige opgeblasen herten, 't quaad ingeven meer plaats grijpt dan 't goed) komt met veel gewapent volk binnen Venlo, reed in't Land van Ruurmond, roovende en brandende tot voor de Stadt. *Aarnd* ten hoogsten vertoornt, belegert in Venlo sijnen Soon. *Adolf*, bedenkkende en vreesende sijn Vaders toren, en sijn kleyne wederstand, doet heymelijk versoek, en bede, door Heer *Willem van Egmond* sijnen Oom, *Aarnds* Broeder, om door sijne liefde pays te krijgen, hy kende qualijk gedaan te hebben, 't was hem leed. *Egmond* arbeyde soo langh aan sijn Broeder, dat hy Venlo verliet, den peys hield in, dat *Aarnoud* aan sijnen Soon *Adolf* Nieumegen met al desselfs toebehooren (uytbesondert de hooge Heerlijkheyd sou overgeven om sijnen staat daar op te voeren. Hier mê sou *Adolf* hem genoegen sijns Vaders leven, belovende hem dat dankkelijk. *Aarnoud* reyst na de Stadt Grave, daar hy langh bleef, *Adolf* na Nieumegen, met groote blijdschap van hem, al't Land, korts daar na gaan twee Broeders met des Hertoghs kleedingh uyt de Stadt Grave, na Aarnhem, *Adolf* doetse met kracht van een gewijd Kerkhof, daarse opgeloopen waren, halen, en opentlijk binnen Nieumegen onthalsen. Waar door hy weder in grooter ongenade van sijn Vader verviel, 'twelk vernemende, reed met sommige sijner hovelingen na Bruysel, tot Hertogh *Philips van Bourgoenjen*, sijn oud Oom, van Moeders wegen, daar hy een lange wijl bleef, eyndelijk reysde hy met eenige aansienlijke mannen ter * Bede-vaard, tot Jerusalem in 't heylige beloofde Land, welkers Ridderlijke orden hy aldaar ontfingh. Weder-komende, wierd hy van Hertogh *Philips van Bourgoenjen* minlijk ontfangen, en gemaakt Ridder van sijn Orden, des Gulden Vlies', hangende hem eenen Gulden band desselven Ordens om den hals, en willende hem noch meer eeren en verheffen, dede hem trouwen *Catariana*, Dochter van Hertogh *Kaarl van Bourbon*, en van Vrouw *Agniese*, sijns *Philips* Suster, (daar Graaf *Kaarl van Charloys*, *Philips* Soon, ook een Dochter af had.) En desen *Adolf van Gelre*, kreegh by haar *Kaarl*, na Hertogh van Gelre, en *Philippa*, die trouwde Hertogh *Reynier van Lottringen*. De Bruyd-

* Conspireren.

* Pelgrimagie.

Digitized by Google

lof-feeſt wierd treflijk gehouden, te Bruyſſel in't Hoff, op Koudenberg, dit jaar 1463. en noch in dit ſelve jaar reyſde hy in 't Land van Gelre, verkrijgende peys aan ſijnen Vader, en vereenigende met dien ook ſijn Moeder, de Hertogin, die haren man met ſchandelijke woorden, ten hooghſten vertoornt had, maar al op bedrog', want *Adolf* door ſtadigh opruyen ſijns Moeders en haar aanhangers, wilde tegen alle rechten, eer en eed ſijnen Vader doen vangen, om 't Land ſelver te regeren. Grouw'lijke godlooſheden, van Vrouw en Kind, tegen Man en Vader.

Dit jaar 1463. was't Koorn uytermaten goeden koop, te Keulen wiert op een gemeyn merkt gekocht een Malder Koorn ('k meen rogh) een Malder Haver, een Malder Weyt, een Malder Garſt, een Ton Haring, een goede quaart Wijn, een vet Hoen, een pond Vlees, een tal Brood, al t'ſamen om drie Rijns-gulden, een heller weg', woegh 33. lood.

Van deſen goeden tijd ſchrijft ook de Vrieſſe Kronijk, dat in Vrieſland een Laſt Rogh koſte 9. Rijns-gulden, 't loopen weyts 13. en 14. Botgens, of 7. ſtuyvers, 't loopen Koorn 7. Botgens, 't loopen haver 5. Botgens en noch min, een vette koe 6. klinkkerden, een Marktſchip rood ſuyvel 16. gulden en daar ontrent, een ton witte Butter om drie Rijns-guld: Op 't welk korts daar na groote watervloeden en duyre tijden ſijn gevolght, groote tekenen van Godts toorn en ſtraffen over d'ondankbaarheyd der menſchen, van de goederen hun ſoo mildelijk verleent.

Graaf *Kaarl van Charloys*, nu oud zijnde ontrent 30. jaren, verçierd met wijſheyd en deugd, had by ſijn huyſvrou *Anna*, Dochter van Hertog *Kaarl van Bourbon*, en van *Agniet*, Hertog *Ians* Dochter van Bourgoenjen, Hertogh *Phlips* Suſter ſijne Muye, een eenige Dochter genoemt *Maria*. Hy, *Kaarl* was geleert in de Sterre-konſt, en treflijk Muſiçien, deftigh en aardig in't ſpreken, elk verwonderde van ſijn wijſheyd en goede manieren, Godvruchtig uytermaten, vaſte dikwils, ſprak alle week ſijn Biecht, las dagelijks de 7. getyden, wies op den Witten donderdagh 12. armer menſchen voeten, was reyn van lichaam, en hielt ſuyver ſijnen Echten-ſtaat. Den Doorluchtigen *Philips van Bourgoenjen*, of hy verblijd was, ſiende ſoodanen erfgenaam, kan yder denkken. Maar op deſe werelt noyt vreugt ſonder verdriet. Noch in dit jaar 1463. rees groote tweedracht in 't Bourgoenſe Hoff, uyt deſe oorſaak, Heer *Ian van Croy* had eenen armen Diener, genaamt *Ian van Koeſteyn*, deſen had hy opgebrocht tot Hertogh *Philips* Kamer-veger, dit langh ootmoedigh doende, wiert niet alleen van den Prinçe ſelf, maar van alle

Digitized by Google

le Heeren en Ridders soo bemindt, dat *Phlips* hem Ridder en ook sijn heymelijke raad maakte, niet voornemende buyten raad des Heeren van *Croy*, en desen *Koesteyn*, maar 't gemeyn spreek-woord, 'tzijn sterke beenen die weelde dragen konnen, bleek hier niet dan al te waar, *Koesteyn* vol hoogmoed, opgeblasen door den wind des geluks, verachte alle Baroenen, Ridders en Edelen, hield niemant sijns gelijk. Sijnen Meester *Croy* en Heer *Jan van Lannoy*, Stadthouder van Holland, waren heymelijke benyders van Graaf *Kaarl*, dat van *Lannoy* is voor verhaalt, om dat Graaf *Kaarl* de Heerlijkheyd van Arkel verkregen had, dat hem te voren gegeven was, *Croy* barste van spijt, siende dat *Charloys* eenigh Erfgenaam sijns Vaders, niet toestaan wilde, de gifte, by *Phlips* aan hem gedaan, van de Graafschappen Namen, en Bolonnoys, by hem alreeds lange jaren vredelijk beseten. Sy beyde *Philips* opgemaakt tegen *Kaarlen*, quade oorblasers konnen 't naaste bloed tegen een doen op-wellen. *Charloys* lijdsaam, maar ten hooghsten bedroeft, niet willende sijn Vader meer vertoornen, wijkt bedruktelijk uyt sijn Hoff, komt tot Gorinchem, en blijft daar een wijl, alwaar *Elizabeth van Borbon* sijn Gemalin op ons L. Vrouwen geboorte avond den 7. van Herfst-maant, en met hem gewoont tot Alreheyligen, trekkende toens t'samen in 's Gravenhage, om sijn gehoorsame vlucht en goetwillige gehoorsaamheyd, 'svaders hardigheyd te versachten. D'Overste uyt Braband, Vlaanderen, en Holland, quamen tot Gorinchem hem troosten en alles versorgen, dat *Croy* en *Lannoy* qualijk namen, sy tot Raads-man den hoovaardigen *Koesteyn*, soeken *Kaarlen* om te brengen, wat duyvelse versinningen, *Koesteyn* bepraat met een belooste van veel penningen, ('t goud doet alle Sloten open) een Jong-man uyt Bourgoenjen, *Ian van Vye*, send hem in Savoyen, tot een Kol-rijdster, groote giften en gaven vlogen al weer, hoor dees Toovenaarsters bestaan. Sy maakt een beeld van wass' (doch op den voorslagh van *Koesteyn*, die anders dit mislukkende, *Vye* belast had 't alderkrachtighste Venijn te krijgen, om *Charloys* te vergeven) dit kind of beeld gedoopt van een valsch Priester, noemde sy *Kaarl*, ordinende met duyvelse tooveryen, dat soo dikwils men dat beeld prikkelde met priemen en messen, 't selve soude den Grave van Charloys in sijn lichaam gevoelen, om door sulke onlijdelijke pijnen, ten lesten te sterven. *Ian van Vye* had op de hand ontfangen hondert pond groot, soude noch hebben, als hy deez' duyvelryen mê brocht 100. goude Leeuwen, en *Koesteyn* sou hem doen verheffen tot hooghweerdigheyd. *Vye* hebbende van de vervloekte Toovereese sijn begeerte verkregen, komt uyt Savoyen te Bruyssel, geeft *Koesteyn* dit beeld, dat hy blydelijk ontfangt,

Digitized by Google

houdende *Vye* by hem, en om alle quaad vermoeden te weyren, vermoruwde hy Hertog *Phlips* ſoo verre, dat *Charloys* we'er te hove mocht komen, meenende dat hy daar beter gelegentheyd had om hem te dooden. *Ian van Vye* een wijl te Bruyſſel geweeſt zijnde, en ſijn beloofde geld niet krijgende, begint in een heymelijke plaats met *Koeſteyn* te kijven, hem al 't voorſz. verwijtende, met dreyging, voldoet ghy my niet, Ik ſal 't *Charloys* openbaren. *Koeſteyn* wil hem ſlaan, en jaagt hem uyten huys, Godt (die geen quaad ongeſtraft laat, maar eer ſulks deur de vogelen des locht ſoude doen uytbrengen, gelijkt met de Kranen over 't vermoorden van *Ibicus* . . . en door de dienſtmaagt op de heymelijkheyd ſittende, nopende 't verraad tegen den leſten Heer *Ian van Arkel*, in dit eerſte deel, in't jaar 1405. in *Kannevans* huys geſchiede) wilde dat 't kyven gehoort wierd by een Edelman Jonkker *Pieter Hakkenbagh* of *Hagenborgh*, die uytermaten verbaaſd gingh by Graaf *Kaarlen*, hem dit alles verhalende. *Kaarl* met diep verſuchten en betraande oogen, klaagt aan ſijnen Vader, uyt welkers laſt hy *Koeſteyn* en *Vye*, door d'Heer van Auxi op 't huys van Replemond ſcherpelijk gevangen doet ſetten, en na belijdingh van alles, onthoofden. Sie hier den Kamer-veger, door arme ootmoedige beleefde goetdadigheyd, verheven, en we'er door rijke hoovaardige onbeleefde quaat-dadigheyd, vernedert, en ſchandelijk van't leven berooft, en 't onnooſel bloed des Edelen Graafs van *Charloys* bewaard, en voortaan hield *Kaarl* quaad vermoeden, niet alleen op *Croy* en *Lannoy*, en haar aanhangers, maar ook op Graaf *Ian van Stampus*, ſijns Vaders opperſte Raad, een groote vriend van den onthoofden *Koeſteyn*, wiens ſchatten en juweelen *Caarl* alt'ſaam aan ſich getrokken had, dit ontſtak noch meer den haat van *Stampus* en *Croy*, en beſchuldigden *Charloys* ſoo heftigh tegen ſijnen Vader, dat hy hem ſien noch hooren wilde, gebiedende uyt vlammige toornigheyd, dat men hem vaſt leggen ſou, maar *Caarl* dit verſtaande, was niet traagh in't vluchten na Gorinchem, ſijn trouwe ſchuyl-plaatz.

1464. Schepenen, *Claas Spijker Adriaansſz. Ricout Henrikſz. Jan Roeloffſz.*

Graaf *Caarl van Charloys*, voor ſijns Vaders toorn gevlucht, en in de Paaſdagen tot Gorinchem gekomen zijnde, woonde daar geſtadigh dat jaar, en het toekomende tot *S. Rutgers-dagh* toe, den . . . dat ſijn Vrouw *Elizabeth van Bourbon*, na Gent, by haar Dochter *Maria* reyſde, een groote eer voor Gorinchem, twee ſoo groote Prinçelijke perſonen, ſulken langen tijd tot woon-plaatz te verſterken. Den verſtoorden *Philips* had hem in verſcheyden plaatſen lagen doen leggen, om te van-

Digitized by Google

vangen, dat miſſende, trachte te vangen deſſelfs Raden, die 't ook wel wiſt, en daarom altijd omringht gingh met veel gewapende Dienaars. *Phlips* had ook al ſijn Edelen verboden, op verbeurte van lijf en goed, met ſijn Soon te verkeeren, dies yder ſich ontſagh openlijk met hem te verkeeren, uytgeſeyd *Adriaan van Borſelen* Heer van Brigdam, en Meeſter *Antonis Michielſz.* Raad van Holland, woonende in den Haagh. Welken *Borſelen* te wijve had *Anna*, Hertog *Phlips* Baſtaard-dochter, die altijd hoopte vrede tuſſen Vader en Kind te ſien, en dan ook ſijnen peys te krijgen. *Philips* ſond eenige in den Haagh, om den ouden Man Meeſter *Antonis*, ſijns Soons opperſte Raad, gevangen te Bruyſſel te brengen, om hem daar te rechten. Deſe *Antonis* gevat hebbende, doen heymelijk weten aan *Charloys*, hy ſende ſijn Dienaars ter plaatz' daar ſy komen moſten en ontneme hem met gewelt. Sy komende ontrent Dort, 's Graven Dienaars wel de helft ſterker, nemen hem met kracht, en brengen hem te Gorinchem. Den meer vergramden Hertogh leyd noch ſcherper lagen op ſijn Soon, doch al te vergeefs, dies hy dê * aantaſten al ſijn heerlijke en eygen goederen, ſulks dat hy niet behield, om af te leven, veel min om ſijnen Staat op te houden, daar-en-boven nam hem Koningh *Lodewijk van Vrankrijk* de elfde, al dat hy hem gegeven had, doen ſy vereenighden, dies veel Edelen en ſommige Hollandſe ſteden, hem heymelijk byſtand deden, en byſonder den mild-dadigen ouden *Vrank van Borſſelen*, Graaf van Ooſtervant, die hem veel geld leende. Sijn Vrouw *Izabel van Bourbon*, bleef hem geſtadigh by tot Gorinchem in ſijnen nood. Midd'lerwijl quam voor Gorinchem te ſchepe den Baſtaard van *Rupenbroek*, in meening den Grave van Charloys te vangen, en in Vrankrijk te brengen, maar 't miſte hem.

* Confiſqueten.

Hoewel Graaf *Kaarl* ſoo berooft was van ſijn goederen, ontviel hem den luſt nochtans niet in't opbouwen van 't uytmuntend Kaſteel te Gorinchem, ja dat meer, hy was noch van meeningh (behalven den voorſz. blauwen Toorn twee Toornen te maken, gelijk een drie-hoek met eenen Steenen brug daar tegen over de Merwe, tot in't Land van Altena, dat een Koninklijk werk geweeſt ſou hebben, maar achter bleef doe den peys met ſijn Vader gemaakt was, ſulks dat tweedracht van ſijn toekomende macht, hem tegenwoordige macht overvloedigh genoegh aanbrocht.

Schepenen, *Henrik Snoek Govertſz. Henrik Govertſz. Jacob Janſz. Jacob van Wel, Fredrik Adriaanſz.* 1465.

De Hertogin van Gelre, en *Adolf* haren Soon, even volherdigh in't quaad tegen Man en Vader, alles vaſt beſloten hebbende, dat ſy voor-

Digitized by Google

namen te doen, komt d'Hertogin na Korſmis 1464. met weynigh gevolgh voort Slot te Grave, begeyrende in te zijn. Den goeden *Aernout* ontfangt ſijn Vrouw blydelijk, korts na dertien-dag 1465. komt *Adolf* ook met weynige te Grave, en word ſoo wel ontfangen als ſijn Moeder. Den 7. van Louw-maant, 't heel Hoff-geſin is vrolijk, *Adolf* ſchaakt met *Vrederik van Egmond* Heer *Willems* ſoon van Egmond en Yſelſteyn (die Broeder was van Hertogh *Aernout*) tot mid-nacht toe, een van de Dienaars luyſtert *Adolf* heymelijk in't oor, die van Nieumegen met haar hulpers zijn gekomen, die opſtaat, en ſich veynſt eenen dans te maken mette Joffrouwen, ernſtelijk willende *Vrederik* ſou mê danſſen, maar die ſulks weygerende gingh in ſijn ſlaap-kamer, en voort te bed, ſoo ook dede Hertogh *Aernd*. De nieuw-gekomene wel gewapent, door Moeder en Soon op 't Slot gelaten, ſloegen ruydelijk op 's Hertogen kamer deur, roepende, Sta op, kom by ons. Hy we'er, lieve kinder, laat my nu met vreden, ken magh niet danſſen, 'k ſal 't op een ander tijd verbeteren. Sy breken de deur geweldelijk op, ſtaan met 'tbloote punt voor den Hertogh, en roepen geeft u gevangen, hy vraagt, waar's mijn Soon, waar's mijn beminde Soon, niet bet wetende of 't waren haar beyder vyanden. *Adolf* vol venijn in't hert, ſeyd noch met ſchoone woorden, beminde Vader (Schorpioens aanſicht) geeft u gevangen ('t venijn in den ſteert) 't moet nu dus zijn. *Aernout* uytbarſtende in tranen, ſiet ſijnen ontrouwen Soon, by hem ſoo hoogh bemind, deyrlijk aan, ſeggende, Soon, mijn lieve Soon, wat doetſtu? Geen antwoort, maar als een dief of moorder, half gekleed, brengen 's hem over de gracht, daar die van Nieumegen wachten, ſetten hem op een peerd, en rijden heen, Vrouw en Soon volgen. Hy roept erbermelijk, Soon, brengh my niet te Nieumegen, maar elders waar't u belieft, ſy brochten hem eerſt op't huys te Lobek, daar na op't Kaſteel te Buyren, daar hy 6. jaar gevangen was. *Adolf* wierd tot Nieumegen, Zutphen, Venlo, en Aarnhem, gehuld, Hertog van Gelre, en in alle Steden, uytgeſondert te Reurmund, die haar tuſſen beyden ſtil hielden. Overgeven booſheyd van een Soon tegen ſijn Vader, die te vangen, genoeghſaam bloots voets, in't hardſte van de winter op een peerd wech te voeren. Ses jaar gevangen te houden, en by 's Vader leven ſijn ſelven Heer te maken, een vuyle vlek in den naſleep van 't overgebleven ſchoon Arkels kleed, ſijn beyds-zijds Oomen, Hertogh *Ian van Cleve*, en Heer *Willem van Egmond*, kregen korts hier na ook haar deel van haat. Doch *Ian van Egmond*, *Willems* Soon, ontginght dies tijd, reyſde na Jeruſalem, en kreegh daar Ridderlijke orden. In't we'erkeer vol tegenſpoet van al ſijn Dienaars verlaten,

wierd

Digitized by Google

wierd hy van eenen ſchamelen *Jan Meliſſz.* (by hem van de ſlaafſe Galey gekocht) in ſijn ſiekte veel mijlen op de ſchouderen gedragen, voor dien dienſt hem gevende al ſijn leven Schout-Ampt van Egmond.

In dit jaar 1465. ſtierf Heer *Johan* (van den bloede van Arkel) de 8. Heer van Heukelem, doch berooft van't gebruyk, voor verhaalt, na-latende van Vrouw *Bertha* Heer *Ians* Dochter van Kuylenborg', twee Sonen, *Otto van Arkel*, die na Hertogh *Kaarls* dood wierd de 9. Heer van Heukelem, en *Adam* Monik tot Egmond.

Kaarl van Charloys, ſoo 't ſcheen in onverſoenlijke twiſt met ſijnen Vader, die niemand, hoe groot kon dempen, hoewel alle Edelen en Steden des Lands daar toe arbeyden, begon eyntlijk 't hert van *Philips* wat te verſachten. *Antonis* de Baſtaard van *Philips*, te hove gekomen, brandende van yver, verkreegh ſoo veel, dat ſyn Broeder *Kaarl* we'er gegeven wierden al ſijn heerlijke goeden en domeynen, maar 's vaders oogh mocht hy niet ſtarren. *Caarl* even-wel door raad ſijnre Heeren, en die van Gent en Brugge, komt onverſaagt binnen Bruyſſel, met 700. * gewapende van Gent, en 200. van Brugge, hebbende noch heymelijke toeſtanders, die hem dagh en nacht bewaarden. Hy gingh dagelijks ſtoutmoedigh overſtraat, als eenigh Soon en Erfgenaam ſijns Vaders, tot ſpijt ſijner vyanden. Hy ſond eenige treflijke mannen aan ſijnen Vader, verſoekende ootmoedigh gehoor, hy was willig ſich te verdadigen, en had hy hem vertoornt, hy ſtond t'ſijner beliefte. *Phlips* hoord dit met doove ooren, en gebied hy vertrekke aanſtonds, of men drijve hem wech. *Charloys* heel droef, wilde terſtond uyt Bruyſſel reyſen, maar die van Gent en Bruyſſel hielden hem met macht, dus blijvende, dorſt niemand ſijner vyanden van't Hoff komen, maar ruyden den Vader op, dat hy met groote macht van volk uyt ſijn Paleys gingh, om ſijnen Soon te ſlaan, te vangen, of verdrijven, doch 't gekrijſſ' der Jofvrouwen, deed hem te rugh keeren. *Antonis van Bourgoenjen* quam heymelijk tot ſijn Broeder, hem vertellende dat den twiſt quam door oprokkeningh van Koningh *Lodewijk van Vrankrijk*, en ſijns Vaders raden, keerende weder tot den Vader, ſocht verlof om te ſpreken, en ſeyde, Vader, Vader, waarom geloofdy dat vervloekte oorblaſers woord, *Kaarl* u Soon begeert u dood, Ik ſweyr by de hooghſte eeden, 't is onwaarheyd, ik heb ſijnen grond onderſocht, hy bemind u als een Kind ſyn Vader behoort te doen, laat hem u geſicht aanſchouwen, hy ſal ootmoedigh weſen, en alles ſal wel zijn. Wel ſeyd *Philips*, Laat hem komen, ſijn onſchult zy gehoort. *Antonis* platter eerden ſijn Vader bedankt, en haald *Kaarlen*, die van gelijken ſich langs den vloer ſtrekt, maar van ſijnen Vader op-

* Archiers.

ge-

Digitized by Google

geheverſen gekuſt, tranen biggelden over beyderzijds wangen, 't hikken benam de ſpraak, die eyndelijk uytklinkt, 't verraad des Koninghs om hem te dooden, en d'ontrouw ſijner eygen Raads-heeren, den peys word gemaakt by den goeden Hertogh op den goeden Vrydagh 1465. en Graaf *Jan van Stampus*, Heer *Jan van Croy*, 's Hertoghs Raden, met Heer *Jan van Lannoy* Stadthouder van Holland, vluchten na Vrankrijk by Koningh *Lodewijk* de 11. die haar wel ontfingh. *Caarl* terſtond een te peerd van Bruyſſel afgeveerdight na Gorinchem, tot ſijn Vrouw, die nacht en dagh rijdende, op den H. Paaſdagh te Gorinchem komende, haar die blyde tydinge brocht, in't Choor vande Kerk onder de Hooghmis, hoe de Borbonnoyſe verblyd was, kan yder denkken. Sy Godt lovende, dê voorts de Hoogh-mis voldoen, braaf met 't ſpelen op d'Orgel, en 't ſingen van de Kanoniken en Koor-ſangers, in groote dankbaarheyd het *Te Deum Laudamus*. Seer Gods-dienſtigh was ſy, haren beſten Tabbaart, het gulden ſtuk, daar ſy *Caarlen* in getrout had, deed ſy breken, en daar af maken een huyve of dekſel over 't H. Sacrament, met zyde quaſten, en vergulde letteren, dat ſy op den avond voor dien Feeſt-dagh, den 13. van Somer-maant na de Veſper, in't hooge Choor de Kerk van Gorinchem, om Gods-wil ſchonk.

Midd'lerwijl oorlogde den ſtouten *Charloys*, Heer van Arkel, tegen den ondankbaren, ſchalken, en nemmer geruſten Koningh *Lodewijk van Vrankrijk* d'elfde, en ſloeg in dit jaar 1465. dien vermaarden veldſlagh van *Montlebery*, die in de Hiſtorye van Heer *Philips van Kominnes*, (by den beroemden van hoogh-geleertheyd *Juſtus Lipſius* ſoo gepreſen) in't breed uyt-geleyd word, overſulks onnoodigh hier te verhalen. Maar ſijn Vrouw en Gravin tot Gorinchem in langh geen tijdingh van hem gehad hebbende, vreeſende ſijn ne'er-laag, viel aldaar ſiek te bedde, veel Meeſters van alle kanten ontboot men, niemand kon haar helpen, men ried haar te trekken na Gent, by haar eenige Dochter *Maria*, ſy reyſt, komende t'Antwerpen overvalt haar de ſiekt, men brengtſe in *S. Michiels* Klooſter, daar ſy van deſe wereld ſcheyd, op *S. Coſmas* en *Damiaans-avond*, den 26. van Herfſt-maant 1465. Sy had heyligh geleeft, dikwils met een dienſt Jongh-vrouw alleen in arme huyſen milde Aalmiſſen gaan brengen, en wierd vergeleken met de heylige Vrouw *Elizabeth*, Dochter van *Andreas* Koningh van Hongaryen, en wedue van *Lodewijk* Land-graaf van Heſſen, daar van by *Baronius* op de jaren 1231. en 1236. te ſien is.

Het Chirurgijns of Barbiers (van ouds *Coſmas* en *Damiaans*) Gild, word opgericht, volgens deſen korten ſin uyten Brief.

Bur-

Digitized by Google

Burgermeesters, Schepenen, en Raden der Stadt Gorinchem, maken yder kenlijk, dat sy met goetdunkken des Drossards, en 't Gerecht oud en nieu, de Broeders van't *Cosmas* en *Damiaans* Gild, verleenen desen brief.

Sullen een Autaar in de Kerk setten.

1. Niemand van buyten sal binnen Gorinchem Meystery op setten om te scheyren, of hy sal geven twee goude Rijnse guldens, en Poorters kinderen mer eenen halven Rijnsen gulden.

2. Knechts, die leeren scheyren, sullen geven een pond Was, aan 't Gild.

3. Gehuurde Knechts, (geen Leer-knechts zijnde) een half pond Was.

4. Alle Meysters binnen Gorinchem, sullen geven aan't Gild, van elken Rijns gulden die sy winnen met meysteren, een halve witte stuyver.

5. Geen Meester sal des anders Meesters Kalanten scheyren, meer dan eens, des verwittight door een van de Dekens, of de voorgaande Meester sy eerst vernoeght van voorgaande schuld van scheyren, op de boete van een pond Was, half de Heer, half 't Gild.

6. Geen Meester binnen Gorinchem wonende, sal d'ander Meesters gebonden of sieken verbinden of vermaken, boven een reys, of d'eerste Meester zy eerst vernoeght van sijn verdienſten, op de boete van een gouden Leeuw, half de Heer, half 't Gild, en 't selve vernoegen sal staan op een stoop wijn, ten waar, hy had 's nachts van den bed opgestaan, of buyten gereyst, dat sou twee stoop wesen.

7. Niemand sal op Hoogh-tijden, Apostel-dagen, Sondagen, noch *Cosmas* en *Damiaans-dag* scheyren, op de boete van een pond Was, van yder te gaan als voren, de het des Meesters wijf, of boden, gelijke boeten, ten waar de genadige Heer Grave van Charloys, sijn lieve Vrouw of eenigh van beyden binnen Gorinchem waren.

8. Niemand van buyten sal binnen Gorinchem, of in't Land van Arkel komen meesteren eenige gewonde, hy en geve van yder een pond Was, dat niet willende doen, men verbie hun 't meesteren, van d'Heer en Gerechts wegen, met een 's Heeren of der Stadt gesworen Bode, wildet de Meester dan niet geven, dat's de boete van 10. witte stuyver, half de Heer, half de Kerk en 't Gild.

9. Wanneer Dekens morgen-spraak leggen, en die de weet heeft, niet komt, sal verbeuren eenen ouden Vlaamsen, dese en navolgende boeten alleen tot 't Gilds behoef.

Digitized by Google

10. Wie op *S Coſmas* en *Damiaans-dagh* de weet hebbende, mette gemeene Broeders niet komt eten, verbeurt eenen ouden Braſpenningh.

11. Geen Meeſter ſal pannen voor deur ſetten, ten zy dattet een geteykenden dagh van goed ader-laten is, en men ſal geen bloed op de venſteren of voor de deuren langer laten ſtaan, dan tot 12. uyren toe, op de boete van een half pond Was.

12. Een Gilde-broeder ſtervende, wie de weet hebbende niet ter uytvaart komt, verbeurt een ouden Vlaamſen.

13. Eyndelijk is 't ſelve broederſchap toegelaten, dat ſy alle breuken en ſchulden voren geroerd, t'allen tijden mogen doen uythalen met een geſworen Bode van Gorinchem. Gegeven den 8. van Slacht-maant, in't jaar ons Heeren 1465.

1466. Schepenen, *Henrik Muyl Govertſz. Adriaan Snoek, Adriaan van Wel, Sander vander Haar Rutgertſz. Claas Spijker Adriaanſz. Henrik Volkier Koenraad Koenen.*

Gaſthuys-meeſter *Vredrik Adriaanſz.*

Jonkker *Adolf van Gelre*, Vrouw (*Maria van Arkels* Soons Soon) ſijn Vader Hertogh *Aarnd*, nu meer dan een jaar gevangen gehouden hebbende, maakt twiſt met Hertogh *Jan van Kleef* ſijn Moeders Broeder, en ook gevangen hebbende Jonkker *Vrederik van Egmond* ſijn Neef, viel in groote onmin met deſſelfs Vader, Heer *Willem van Egmond*, ſijn Vaders Broeder, toeſlaande tot ſijnre Tafel, al 's Heer van Egmonds goederen in't Land van Gelre gelegen, woude met kracht we'er hebben al de goederen by Hertogh *Aarnd* verſet, als de Stadt Wachtendonk, 't Land vander Diffelen en Rijks-walt. Seide ook, dat ſijn Vader niet ten vollen betaalt was, van dat hem by hulikſe voorwaart met d'Hertogin *Katryna* ſijn Vrouw belooft was, en wildet alt'ſamen hebben. Hertog *Jan van Cleve*, ſiende de bitze hooghmoed van *Adolf* ſijn Neef, verbind ſich met d'Heeren, *Willem van Egmond* en Yſelſtein, Jonkker *Gerid van Kuylenborgh*, en d'Heer van Bokhoven, en doet hem ontſeggen, om door ſoodanigen dwang *Aarnouts* te bevrijden. We'erzijds gaat rooven, branden, vangen, en 't land verwoeſten in ſwangh. Den gevangen *Vredrik van Yſelſteyn* (ontrent deez' tijd geworden Graaf van Buuren) ontquamt met looſe kloekheid, bevechtende met de ſijne, den verwaanden *Adolf*, die Heer *Otto van Vuurn* met veel gewapent volk in Holland geſonden had, om Yſelſtein te verbranden, 't welk hem lukt, en *Vuurn* berooft de Stadt van al dat men dragen kon, maar van deez'.

Digitized by Google

deez' Gelderſe quammer in 't we'er-keeren ontrent 45. binnen Gorinchem, meynden daar vry te zijn. Maar die Stadt *Charloys* toebehoorende, en ſy Holland geſchend en beſchadigt hebbende, wierden al gevangen 19. van hun uytbrekende, liepen in de Minrebroeders Kerk, andere in 't H. Geeſthuys, vinden geen vrydom, den Stadthouder (van Holland) haald haar met geweld van daar, en brenghtſ' in den Haagh, veel Gelderſe vrouwen volgen haar mans, broeders en ſonen, biddende, en met uytbarſtingh van tranen, belovende veel penningen, want verſcheyde rijke lieden, byſonder van Nieumegen, waren daar by. Den Raad van Holland beweeght, hield het pleyt een wijl geſchorſt, maar Hertogh *Phlips* hoorende haar quaad-daad, 't Land te berooven ſonder oorlogh of ſonder ontſegh, veroordeelt haar als moorders en ſtraat-ſchenders, allegadert' onthoofden en op raden te ſetten, 20. kregen dit deel, dāags na *S. Jans-dagh*, buyten de Latijnſe poort, en d'ander 25. Donderdaags na Pinxteren, al op raden, behalven 4. die om groot geld van 't rat gekocht, en op 't Kerkhof begraven wierden. Of deſe hardigheyd met den naam van *Philips de Goede* wel over-een-komt, waar te twijfelen, d'een ſoude 't noemen * rechtveerdigheyd, d'ander wreedheyd, doch niemand kan daar van op 't nauſte recht ſpreken, of moſt de miſdaad op 't ſekerſt' weten. * Iuſtitie.

Graaf *Kaarl van Charloys*, hebbende de Luykenaars verwonnen, de Stadt verwoeſt, 't Land van Frankemond vernield, ſijn eygen volk door de harde koude doen bedwelmen, die ſoo groot was, ſeyd *Phlips de Komines*, dat d'een de voet, d'ander de vingers, de derde 't lijf verloor, den wijn in de pijpen ſoo gebakken, dat men die met beytels moſt klooven. Wierd door mond-gebrek haaſtigh van daar gejaagt, trok na Namen voort in Braband, en quam den eerſten van Winter-maant aan den avond 1466. binnen Gorinchem, wordende van al de Burgers te paard en te voet met hun vaandels en gilden, en met vool toortſen, en brandende fakkels, van Herdiks-veld af, in-gehaald, en brochten hem op ſijn Paleys, daar hy bleef totten 12. Januarij 1467. By hem waren de Heeren *Joban van Baden*, Eertz-Biſſchop van Trier, ſijn Broeder *Gregorius van Baden* Biſſchop van Metz, *Jooſt* Biſſchop van Jeropolis,* Wy-Biſſchop t'Utrecht, (die in ſijn * heerlijkſte kleedingh, op Kors-avond, de Veſper en Compleet, en op Kordagh, de eerſte, en de Hoogh-mis ſongh. Voort Hertogh *Hunfrijd van Exceſter* uyt Engeland, Heer *Jan Donre*, Regaal Abt van *S. Matijs* tot Trier, d'oude Graaf van Marle, de Graven van Briemtſ' en Rouſſi, Broeders, *Willem van Gulik* Graaf van Blankkenheym, de Graven van Manderſcheyd, van Zirik Prooſt van Trier, * Suffragaan. * Pontificaal.

Digitized by Google

Trier, Graaf *Engberd van Naſſou* Prins van Oraanjen, de Heeren *Johan van Waſſenaar, Reynold van Brederode en Vianen, Gijſberd van Brederode,*
* Elect. * Verkieſelingh t'Utrecht, Graaf *Henrik van Gran-pre,* Heer vander Veer, d'Heeren van Bergen, *Lodewijk van Gruythuyſen* Stadthouder van Holland, *Adriaan van Borſſelen* Heer van Brigdam, met veel andere Baroenen, Ridders en Jonkkers. En in deſe maant van December, ſijn noch veel groote Heeren te Gorinchem by hem gekomen, ſijn Baſtaart Broeder Heer *David van Bourgoenjen* Biſſchop van Utrecht, *Iacob* Graaf van Hoorn, Heer van Altena, Jonkker *Vredrik van Egmond van Yſelſteyn,* Heer van Buuren, Heer *Willems* Soon, Heer *Phlips van Crimbergen,* en daar na d'Ambaſſaden des Edelen en doorluchtigen Prinçe Hertogh *François van Brittaanjen,* die de Schutters van Gorinchem te gemoet quamen tot Workom, en geleydenſe tot Gorinchem, op den heyligen Kerſdagh, handelende met den Prinçe van gewichtige ſaken.

Daar na hulden die van Leerdam en Schoonre-woerd, Grave *Kaarl van Charloys,* tot haren Heer en Prins, op de Burgt (of Blauwen toorn) tot Gorinchem, wordende alſoo een recht Heer van Arkel, al de heerſchappyen van dien, d'een voor d'ander na, onder ſijn bewind krijgende.

1467. Schepenen . . .

Den 12. van Louw-maant 1467. trok Graaf *Kaarl* van Gorinchem na Braband, de Burgers hem treflijk uytgeley doende.

In Bloey-maant hield Hertogh *Phlips van Bourgoenjen* een dag-vaart te Sluys in Vlaanderen met ſijnen Soon, en veel ander Prinçen en Edelen, handelende van veel Lands-ſaken, inſonder om vrede tuſſen den Gelderſen Vader en Soon te maken, maar *Adolf* ſijn Vader niet willende los laten, en merkende dat't Hoff daar op draeyde, vluchte ſchandelijk in ſtilte na't Land van Gelder.

Hertog *Phlips* bemerkende ſijn eynd te naken, willende ſijnen *Kaarl* we'er getrouwt ſien, ſend ſijnen Baſtaard Soon, den vromen en Wijſen Heer *Antonis van Bourgoenjen,* met 400. de vroomſte Kamp-vechters onder al ſijn Edelen, na Engeland, om voor *Kaarlen* ten hulijk te verſoeken de ſchoon *Margriet van Jork,* Suſter van Koning *Eduard* de 4. 't welk toegeſtaan wierd.

Deſen Mogenden Prinçe Hertog *Phlips van Bourgoenjen,* Graaf van Holland, &c. te Brugge gekomen zijnde, wierd daar ſiek en krank, ontbood ſijnen Soon *Kaarl* van Gent, die terſtond quam, vindende ſijnen Vader noch ademtochten, en de leden trekken, hy met bitter tranen, en gevouwen handen, vermaant hem te gedenkken 't bitter lijden onſes

lie-

Digitized by Google

lieven Salighmakers Jesu Christi. Eyndelijk gaf hy sijnen geest op den 15. van Somermaant 1467. oud tussen de 2. en 73. jaar, als hy Holland, Zeeland en Vriesland, soo Ruwaard als eygenaar ontrent 40. jaar berecht, en veel twisten ne'er geleyd had. Hy was doorluchtigh, wijd wermaart en ontsien, groot van lichaam, sterk in krachten, schoon van aansicht, grootmoedigh van herten, mild in Aalmissen, wijs in raad, rechtveerdigh in Vonnissen, Gods-dienstigh, en vol deugden, weerdigh genoemt *Philips de Goede*, boven al sijn Voor-ouders Rijk en Mogend, geen Prins van Christus Wet sijns gelijk, hy voedde veel wonderlijke wilde beesten, had ook eenen Reus' van groote hoogde, en was in alles verwonderlijk.

Kaarl van Bourgoenjen, doet terstond sijns Vaders Zegel aan stukken slaan, belastet lichaam te Balzemen, en rijd noch die'n nacht met kleyn gesel'schap tot Rijssel, daar in eenen sterken tooren grooten schat lagh, drukt sijn eygen Zegel daar op, en doet die wel bewarē, tot Brugge houd hy d'Uitvaard sijns Vaders, 't ingewand daar begraven, 't hert verçierd met goud en silver, wierd begraven te Jerusalem, by ons Heeren Graf. Sijn Vrouw *Izabel* stierf na 4. jaar, en *Kaarl de Stoute*, wierd nu de . . . Graaf van Holland, Heer van al de Ne'erlanden, Bourgoenjen, &c. In vergeet quam toens by hem Gorinchem en Arkel, immers ten deel, als hebbende 't groot al te veel werk, om 't kleyn soo aan te hangen.

Schepenen, *Jan Henriksz. Coenraad Coenraadsz. Claas Spijker Adriaansz. Gerid Geridsz. Aarnd Jansz. Ricout Henriksz. Aarnd Gijsbertsz.* 1462.

Gasthuys-meester *Vredrik Adriaansz.*

Hier volght nu een * tussen-uytingh Dort ter eenre, Gorinchem ter ander zy aangaande, roerende den Stapel. * Appointement.

Kaarl, by der Gratien Godts, Hertogh van Bourgoenjen, Braband, Limborgh, Lutzenborgh, Graaf van Vlaanderen, Artoys, Bourgoenjen, Palatijn van Henegouw, Holland, Zeeland, Namen, Mark-graaf 's heylighs Rijks, Heer van Vriesland, Salins en Mechelen. Alsoo onlanghs * pleyt by twee * instellingen voor den grooten Raad is ontstaan, tussen Burgermeesters, Schepenen en Wet-houders van Gorinchem, Eysers ter eenre, en deselve Heeren van Dort, Verweerders ter andere zyde. D'eerste Instellingh reurende seker tussen-uyting, gegeven by sijn Heer Vader te Brugge, den 21. van Gras-maant 1461. waar by die van Gorinchem seyden niet te komen in de * oorspronkkelijke saak, reurende den Stapel, daar van pleyt was, tussen Dort en de Noord- * Proces. * Instantie. * Principale

Digitized by Google

* Appointement. Hollandſe Steden, tot dat eerſt verklaring gedaan waar van't * Tuſſen-vonnis, gegeven, aangaande de voornoemde Stapel, dat gebruyken ſouden de Rivier de Merwe, gelijk de Noord-Hollandſe Steden, d'Yſel en Lek, welke verklaringh gedaan zijnde, die eerſt behoort voor te gaan, ſoo ſy ſeyden, om verſcheyden redenen, men hoorden hun te laten gevoegt zijn mette Noord-Hollanders. Want toen die pleyt eerſt begon en den krijgh * beveſtight wierd, waren ſy gevoeght, daar van ſy noch niet hadden * afgeſtaan, beſloten * daarom by die, en meer ander redenen, in haar Schriften verklaart, wel gevoegt te zijn, om te hebben uytlegging van't ſelve by-vonnis, om dan voort te pleyten neffens d'and're. En dat ſy mogen varen en keeren met al heur goederen deur de Merwe, ſonder verſtapelen. En dat gedaan gevoeght in't voorſz. pleyt, * doemende voort die van Dort in de koſten en ſchaden. Aangaande d'ander * Inſtellingh daar die van Gorinchem Eyſſers, die van Dort Verweerders waren, Seyden dat te voren een pleyt gereſen was van de Stapel, tuſſen de Noord-Hollandſe Steden, met Gorinchem tegen Dort. Waar op geby-vonniſt is, dat de Noord-Hollanders, d'Yſel en Lek op en neer ſullen varen, ſonder verſtapelen, en dat behoorde haar ook ſoo wel te voordelen als de Noord-Hollanders, maar't is hun onbequaam, en de Merwe hun alleen nut. Hebben daarna verſocht verklaringh van dat by-vonnis, ſulks hen dat vorderlijk waar, gelijk is d'ander Noord-Hollandſe ſteden, want ſoo ſy niet en hadden gelijke * voor-voldoening deur de Merwe, als de Noord-Hollanders deur d'Yſel en Lek, ſy wilden niet voort pleyten. En hoe-wel in't tuſſen-vonnis van den 21. van Gras-maant 1461. was gelaſt dat die van Gorinchem ſoo mochten varen en keeren door de Merwe, als d'ander door d'Yſel en Lek, hebben't die van Dort gewapender-hand belet, aanhalende veel goederen die van Gorinchem toebehoorende. Seyden voort, aangaande * de voornaamſte pleyt, dat ſy den krijgh beveſtight hadden neffens d'ander Noord-Hollandſe Steden, ſonder * afſtand gedaan te hebben, ten minſten voor den Prins of ſijnen Raad, 't welk moſt weſen buyten 't pleyt geſteld te zijn. En al waren ſy niet gevoegd geweeſt, ſouden nochtans ontfanglijk zijn, om dat het een ſaak is, die * ge-eynd kan worden met een * vonnis, beſloten daarom by deſe en andere middelen, in haar ſchriften verhaalt, ontfanglijk te zijn in't voorſz. voornaamſte pleyt, en met de Noord-Hollandſe een Vonnis te verwachten, mits eerſt verklaart zijnde, dat ſy mogen varen en keeren op de Merwe, ſonder verſtapelen, als die Noort-Hollandſe op d'Yſel en Lek doen, beſluytende voort, dat die van Dort ſullen gedoemd worden weer te * leveren al datſe die van Gorinchem ge-

* Gelitesconfeſteert * Gerenuntieerd. * Concludeerden.

*Condemnerende.

*Inſtantie.

* Proviſie.

* 't Principaal proces

*Gerenuntieerd.

* Gedecideert. * Sententie

* reſtitueré

Digitized by Google

geweld'lijk genomen hebben, tſederd 't voorſz. by-vonnis, met alle koſten en ſchaden daarom gelegen, waar tegen die van Dort anders ſeyden, en eerſt, al hadden die van Gorinchem in't pleyt van de Stapel, neffens de Noord-Hollandſe, ſy waren daar van afgeſtaan, tot teken dat die alleen pleytten, datſe die van Dort betogen hadden, voor den Prins of ſijnen grooten Raad, om mê in die pleyt te komen, dat Dort niet toeſtaan wilde. Seyden op de verſochte voor-voldoeningh, niet onfanghlijk te zijn, mits ſy noch geen middelen van de ſaak ſelf hadden voorgeſteld ſoo ſy moſten gedaan hebben. En daar d'Eyſers ſeggen, dat hun voor-voldoeningh toegeweſen is, weten daar niet af, beſluytende, tot niet ontfangelijk, en datter geen voor-voldoeningh valt, maar dat hen opgeleyd worde een eeuwigh ſwijgen, en gedoemt in al de koſten. En aangaande de tweede Inſtellingh, gebruykten daar tegen meeſt al de middelen van de voorſz. eerſte Inſtelling, en dat ſy van Gorinchem, by * dwalingh, die voor-voldoening hadden bekomen, ſoo ſy ſelfs bekenden, en * herſtellingh dien aangaande verſocht hadden, reurende 'tgoed hen af-handigh gemaakt. Seyden, dat na de Luykſe oorlogh, een ſchip van boven nederwaards deur de Merwe verby Dort komende, niet had willen verſtapelen, en by hun vaſt gehouden was, dat ſy mochten doen, en noch doen ſouden, ſoo 't voorviel, beſloten daarom tot niet ontfangelijk, en dat die van Gorinchem, by voor-voldoeningh, de Merwe niet gebruyken ſouden, als de Noord-Hollanders d'Yſel en Lek doen. Ontkennen heur eenigh letſel in heur ſchepen of koopmanſchappen gedaan te hebben. Dat voort ſy van Dort ſullen * onderhouden worden in haar recht en gebruyk van de Stapel, tot dat anders by * eynd-vonnis is verſtaan, en verklarende t'aanhouden van't ſchip voor goed. Doemende d'Eyſers aan de Verweerders weer te leveren, de ſchepen van die van Dort genomen, en in de koſten, ſchaden, &c. waar op by d'Eyſers, ge-* her-eyſt, en by de Verweerders ge-* her-antwoord, en in rechte, in beyde Inſtellingen geſloten zijnde. Alles overſien, ſoo wel hier van, als van d'inſtellingh onlanghs begonnen, aangaande de Schepen, by wraak en weerwraak genomen, en weerzijds op 't zand geſteld, en gelet op al 't geen ter ſake dienſtig was, wijſen by deſen haren by-vonnis * dat die twee inſtellingen ſullen t'ſamen gevoeght worden, en daar by ſtellen hare beſluyten weerzijds, reurende 't feyt van den Stapel, die die van Dort hun toe-ſchrijven, tot dien eynde mogen ſy * vermeerderen hun Schriften, en die leveren aan de * Gemachtighden by den Raad te ſtellen, en op die Schriften ſal den Raad letten, nopende de weerzijdſe * laſteringh. En de bewijs-ſtukken over-geleed by de Noord-Hollandſe

* 't Contrary ſuſtineerden.

* Erreur.

* Correctie

* Gemaintineert.

* Diffinitive Sententie.

* Geſchpliceert.

* Gedupliceert.

* Sententie Interlocutoir

* Ampliere

* Comiſſariſſen.

* Injurie

ſe tegen die van Dort, ſullen mê voor de Gorinchemſe dienen, en die van Dort, van gelijken tegen Gorinchem, en alles by een zijnde, ſal 't gebrocht worden onder 't Hoff, tuſſen nu, en den eerſten van Somermaant naaſt-komende. En midd'lerwijl tot anders verſtaan is, ſullen die van Gorinchem varen en keeren deur de Merwe, reurende den Stapel, als de Noord-Hollandſe Steden mogen doen, na 't inhouden van ſeker * verdragh en by-vonnis, tuſſen de Noord-Hollandſe en Dort, en niet anders, * ſchorſſende de koſten, weerzijds, tottet eynd-vonnis toe. Gedaan in 't Kaſteel te Heſdin, den laatſten van Sprokkel 1468. Onderſtond gedrukt. Ruſt dit Vonnis in Françoys geſchreven onder die van Gorinchem.

* Compoſitie.
* Reſerverende.

De Bruydlofs-Feeſt van Hertogh *Kaarl van Bourgoenjen, &c.* Heer van Arkel, en Vrouw *Margriet*, Hertogh *Ridzaards* Dochter *van Jork*, Suſter van Koning *Eduwaard van Engeland* de 4. Gehouden te Brugg' in Vlaanderen, in Hoymaand 1468.

TOt vermaak van den Leſer, maar meeſt vermits Hertog *Kaarl* was Heer van Arkel, dat hy ook den Gorinchemſen Blauwen Toorn op ſijn Feeſt na bootſte, hoewel die te Gorinchem niet geſchiede, ſal ik in 't langh, doch met ſoo korten ſtijl, als my doenlijk, verhalen, die treflijkheyd, die by menſchen gedachten, geen Keyzer, Koning of Prins ſoo koſtelijk getoont heeft.

Elizabeth van Borbon, Hertogh *Kaarls* Vrouw, (inwoonſter van Gorinchem) overleden, en de maar aan Koningh *Eduard* gekomen zijnde, ſeyd men dat hy aan ſijn Suſter de ſchoon Prinçeſ' *Margriet van Jork* met deez' woorden uytgevaren ſou zijn, O Suſter, Alderliefſte Suſter, *Bourgoenjen* is Weduenaar, waart u deel, 't waar een goeden vis, die hem vangen kon. Sy be-jaat ſijn ſeggen, en ontſteekt in liefde tot *Kaarl*. 'T wil weſen: *Kaarl* hoord haar deught en over-groote ſchoonheyd, word metten ſelfden ſtraal gequetſt, trekt haar meer en meer deur vriendelijke groeten, en geſchenkken. Op eenen avond, de Jorkſe Prinçes komt alleen by haar Broeder, ſeggende, Ik vaſt Saterdaaghs, U Hoogheyd van gelijken, ik koom by u een weynigh * proeven, 'twas hem aangenaam. In't beſt van dien, de Maagt ſtaat op, knield voor den Koningh, en ſeyd, Heer Broeder, u vermaan van den Bourgoenſen Prins maald in mijn herſſens, wilt ghy my helpen, dien vis word gevangen, Geyrn, ſey den Koningh, mijn hulp is voor u. Hy toeft niet lang,

* Collatie houden.

ſend

Digitized by Google

ſend *Salſbery*, Engels Hertogh by *Kaarlen*, wel heymelijk, 't hulik word gemaakt, maar den Frans-man verneemt het, die ſend in Engeland, verſoekt Mê-vrouw van Jork voor ſijn Broeder Hertogh van Berry, ſou hem geven de Hertoghdommen Gujenne en Gaſkoenjen: Soo niet, voor den Hertogh van Kalabrez. *Eduard* wel merkende dat den liſtigen *Lodewijk*, *Kaarlen* wilde voorkomen, antwoord even looſlijk, ſijn Suſter trouw noch niet. De Geſanten weerom, mettet hangende hooft, en *Karels* hulik gingh voort, die grootè gereedſchap daar tegen dê. De Goudſmeden te Brugge verwrochten 1000. Mark ſilver, om ſchotelen tot de Bruyloft te maken, en de Tinne-gieters 24000. pond Tin.

In 's Prinçen Hoff wierd by werk-lieden van Bruyſſel een groote Zaal getimmert, wel 100. voet langh, en 80. wijd, (behalven de vertrek-kamers weer-zijds) behangen met blauw en wit wollen laken, ſoo wel 't verhemeld, d'eynden, als de zyden, in Tapiſſery hingh de hiſtory van *Gedeon*, geneuglijk in't oogh. Aan de Noord-zy was een koſtelijk Treſoor getimmert, aan 't hooft-eynd hingh een gulden laken, daar ſtond een hooge Tafel, waar aan Prins *Kaarl* met ſijn gulde Vlies Ridders maaltijd hiel. In de Zaal ſtonden groote venſters vol witte glaſen, ook tot meerder lucht, eenige venſters ſonder glas, 't Ooſt en Weſtgevel waren al vol glaaſ'-venſters, de vloer was van plankken, *Izabel van Poortegaal*, *Kaarls* Moeder, was neirſtigh in dit werk.

Midd'ler-tijd dat Hertogh *Kaarl van Bourgoenjen* ſijn Bruyd, Vrouw *Margriet van Jork* uyt Engeland verwachte, hield hy ſijn Feeſt van't gulde Vlies te Brugge, beginnende die den 7. van Bloey-maant. Zijnde d'orden van't gulde Vlies by ſijn Vader *Philips*, ingeſteld, 't jaar . . ter gedenk van't gulde Vlies, dat *Jaſon*, door hulp van mede-in Colchos was, varende mette Argonautiſſe helden, geduyrende welke Vlies-Feeſt, ſtierf te Brugge den Jongen Heer *Jacob van Borbon*, Hertogh *Kaarls* Swager, op den 22. van Bloey-maant, en wierd daar begraven.

Op den 3. van Hoymaant 1468. quam de Prinçeſ' van Jork te Damme in Vlaanderen, alwaar Hertogh *Kaarl* haar trouwde, 's morgens ten ſeven uyren, door den Biſſchop van Salſbery, in des Bailjous huys.

Prins *Kaarl* had aan ſijn Bruyd te Damme geſonden drie nieuwe koſtelijke hangende wagens, en een rijkelijke Roſbaar, verçierd met ſijn goud, beſayd met letteren C. M. en *Margriete*-Bloemkens, ook veel witte tellen, voor haar Edelen en Vrouwen, die ſy met 16. ſware ſchepen overbrocht.

Digitized by Google

Den ſelven 3. van Hoy-maant, begoſten de peerden, de Bruyd tegen geſonden, en die ſy uyt Engeland brocht, t'ſamen wel 1100. de Kruys-poort te Brugge in te komen. Eerſt Hertogh *Kaarls* peerden, wel 200. de beryders al gekleed in't ſwart, fluweel, damaſt, en zy. Doe *Adriaan van Borſele* Heer van Brig Bree-dam, ſijn peert met ſwart fluweel en veel groote ſilvere bellen, *Heeter Peeter van Borbon*, 's gelijk met paars fluweel en bellen.

Daar na den Legaat van Rome, de Biſſchoppen van Trier, Salſbery, Metz, Utrecht, Kamerik, Doornik, Sarepten, en andere.

Doe wel 20. of meer Trompetters mette Wapens van Engeland, en Hertogh *Kaarl*, ook haar Herauten, met die van de Graaf van Simpol, *Adolf van Kleve*, van d'Heer van Schales, andere Groote, wel tot 30. toe.

Toens volghde de Bruyd, (ſittende in een rijke Ros-baar, met rood goude laken, gedragen van twee ſwarte peerden) met hangend haar, Rok en Mantel van wit goude laken, veel koſtelijke geſteenten en peirlen om den hals, den Trouw-ringh aan de hand, zijnde een groote punt van een Diamant, en daar neffens aan den ſelven Ringh, vier Tafelen van Diamanten, Robynen, en Peirlen.

Van Damme tot Brugge gingen ſes Engelſe Ridders te voet neffens 't Ros-baar, en ter Kruys-poort ontfingen haar ſes Vlies-Ridders, Als d'Heeren *Adolf van Kleve*, *Jaques van Lutzenborgh*, *Antonis de Baſtaart van Bourgoenjen*, *Phelippe Pot*, Monſ. de Charny, *Phelippe de Crevekeur*, die doe neffens 't Ros-baar tot in't Hoff van Bourgoenjen gingen, daar ontrent waren de * bewaarders van Hertogh *Kaarl*, en *Antonis de Baſtaard*.

* Attiers.

Buyten de Kruys-poort quamen in * omgangh de Bagijnen van de Wijngaard, gaven de Bruyd een Rooſenhoed, braaf gemaakt, die ſy in haar Kroon op 't hooft ſtelde, na de Ros-baar quamen twaalf Joffrouwen met witte Hakkeney-tellen, bekleed met rood goude laken, en de Joffrouwen verſcheyden zyden kleederen.

* Proceſſi.

Doe drie hangende wagens verçiert als voren, met des Bruyds * Spreuke al verguld, en twee van d'oude Prinçes, al vol Engelſe vrouwen.

* Devyſe.

Al de geſelſchappen van verſcheyden * tongen, hadden hen koſtelijk doen kleeden tot ontfangh van de Prinçelijke Bruyd, huyſen gehuyrd daar ſy verby quam, die behangen met Gulden laken en haar wapenen, çierlijk beſteken met brandende toortſen.

* Natien.

Op de Kruys-poort daarſe in quam, waren twee roerende Leeuwen, d'een

Digitized by Google

d'een in ſijn klauw hebbende 't Wapen van Vlaanderen, 't ander van Brugge. Op de twee Torens van de poort waren veel ſilvere Trompetten en Klaroenen, die vrolijk geluyd gaven 't haarder inkomſt. De huyſen van de poort tot 't Hoff toe waren al met Tapiſſeryen behangen. Op den hoek vande Kerſeboom-ſtraat dwers over tot de drie Moniken, was een rijkelijke poort getimmert, daar op ſtond eenen toren met een ſchoon perk, na de manier van't Eertz-Paradijs, daar met levende perſonen *Adam* en *Eva* getoont wierden, (met ſeker Latijnſe woorden, hier, en by de navolgende vertooningen overgeſlagen) geſtelt by de 4. neyringen.

Aan 't huys van den Wouker, tot aan de muyr van de Jacobynen tegen over was ook een poort dwers de ſtraat gemaakt, met een hooge toren daar men boven meeſterlijk ſpeelde met d'orgel, boven in den toren waren geſloten veel witte duyven en ander vogelkens, aan haren hals hebbende de wapenen van den Hertog en de Bruyd, toens de Bruyd voor de poort quam liet men die vliegen, ſommige quamen op de wagens, ſommige vlogen verre in't wild, buyten de Stadt. Aan de zyden van de poort ſtond afgebeeld, de Bruyloft doe Koningh *Alexander* trouwde *Kleopatra*, dochter van den Koning *Tolomeus*, en een Propheet ſtond aan den ſelven toren, met eenige verſen. Aan de Weſt-voet van de Meulen-brugh, ſtond noch een ſchoon poort, daar op een park ſtond met een fonteyn, daar by een Bruydegom en Bruyd, met Jongelingen en Maaghden. Dit park was doen maken by de Vlees-houwers en Viskoopers.

De 17. Neyringen hadden op den hoek van de Ridder-ſtraat, dwers de Hoogh-ſtraat, doen timmeren een rijkelijke poort, daar boven getoont wierd die Bruyloft daar Chriſtus van water wijn maakte, en daar ſat by de Bruyd met ſijn Moeder, en *Archituclinus* diende ter Tafel, by hem hebbende 6. Kruyken.

Voor d'Ooſt-poort van de Burgt, was by die van den hamer, een uytnemende poort gemaakt, daar der Cantyken Bruyd ſtond, met veel Maagden, en een Bruydegom met veel Jongelingen. En deur de poort ſtonden die van *S. Donaas* met haren Prooſt, met al haar geſelſchap * omgangs-wijs, ontfangende de Prinçes eerweerdelijk, haar gevende Wierook en Speerſwater. * Proceſſij-wijs.

In den Burgh aan de Zuyd-zy van *S. Donaas*-Kerk ſtond een çierlijke poort met verſcheyden torens, daar ſtond, hoe d'Heer Jeſus de H. Kerk trouwt, aldus, Chriſtus hangt naakt aan 't Kruys, als oft den Bergh van Calvarien waar, aan ſijn rechte hand ſtond een ſchoone Maaght als een

Digitized by Google

Bruyd, hebbende een Kerk in de hand, en de Maaght ſtond ſoo hoogh datſe Chriſtus me ſijn rechter-hand nam. By de Weſt-poort van de Burgh ſtond *Moyſes* als een Bruydegom trouwende *Tarbis* 's Konings Dochter van *Saba*, dit hadden die van de Naald gemaakt.

Tegen 't uytkomen van de Breydel-ſtraat, had de poortery, aan den hoek van de oude hal, een rijkelijk park gemaakt, daar in ſat een uytnemende ſchoone Maaght, koſtelijk gekleed, rijke Juweelen op 't hooft en aan den hals, boven 't hooft hingh een goude Lely, op haren ſchoot lagen een Leeuw en Luypaard, als malkanderen kuſſende, den Leeuw ſwart zijnde, betekende 't Graafſchap Vlaanderen, daar achter lagh eenen gouden Leeuw, af-beeldende 't Hertoghdom Braband, achter dien den rooden Leeuw van Lutzenburg, achter den Lupaard van Engeland lagh den gouden Leeuw van Aquitanien, en den gouden Leeu van Normandien. Aan yder eynd van't park ſtond een koſtelijke Vrouw, d'een met 't wapen van Vlaanderen, d'ander van Brugge, elk had een boek in de hand, daar in ſtond een deurſchoten hert met een gulde Kroon, reykende dat na de Bruyd, 't park was binnen wit en blauw.

D'oude Hal was al behangen van boven tot beneden, met nieu, rood, wit en blauw laken, en uyt de nieuw Hal wierd mette ſilvere Trompetten en Klaroenen geblaſen.

De kleyne Neyringen hadden voor 't huys 't Moriaans-hooft, op de Markt gemaakt een ſchoon poort, daar op in een park, hoe Koningh *Aſwerus* de brave *Heſter* troude.

Van de Makelaars was op den hoek van 's Heergerwijns-ſtraat, tot aan 't huys van *Sinte Martijn*, ook een Eeren-poort gemaakt, daar den Jongen *Tobias* troude de Dochter van *Raguel*, en *Gabulon* verblijdende. Zijnde alle deſe goede Vertooningen deughdelijk en aangenaam.

Op 't meeſtendeel deſer poorten ſtonden Maaghdekens, die voor de Bruyd Koorn en Rooſe-bladen ſtroyden, hebbende by haar ſoete ſpeeltuygery.

Al de Wet van Brugge was nieuw gekleed in ſwart Damaſt, komende by de Bruyd, ſchonkken haar een Silver vergulde *Sinte Margriet*, meeſterlijk gewrocht, wegende 40. mark Troys gewicht.

Hertogh *Karl* gaf op den Sondagh van de Bruyloft yder Vlies-heer een rooden gouden laken Kaſak, tot een Bruyd-ſtuk, eenige Hovelingen van ſwart Damaſt, andere van Kamelot, ſwart Laken, elk na ſtaat, de minſte Dienaars hadden nieuw kleederen blauw en wit, niemand in't Hoff was ſonder Bruyd-ſtuk.

Boven de poort van 't Hoff ſtond een çierlijk berd met twee gulde Leeu-

Digitized by Google

Leeuwen, houdende Hertogh *Kaarls* wapen, (een man te peerd in volle harnas, den arm opgeheven met 't uytgetogen ſweerd, met al ſijn Lands wapenen, als in't Zegel-boek van Vlaanderen, blad 36. het 2. wapen.) Aan elke zy van de poort ſtond een ſchutter, d'een een Kranekinier ('k weet dit ſeggen niet) 't ander een Turks Artrier, uyt wien pijlen wijn vloeyde, in twee ſteenen vonten met nappen, waar uyt yder drinkken mocht die 't geliefde.

Binnen 't Hoff aan de weſtzy by de muur, ſtond eenen Gulden Boom gewrongen, met eenen neſt daar op, daar een Pellikaan in ſat, ſijn Borſt voor ſijn Jongen openende, daar meeſt al den dagh goeden Ypokras uyt vloeyde.

De Zaal, voor af geſeyd, ſtaande aan d'Ooſt-zy van de plaats, en aan de Zuyd-zy van de Kapel, langs 't oud' Kaatſpel, had van 't Treſoor daar in ſtaande weſt-waard, bankken, trap-wijs gemaakt voor de vrouwen, tot ſitten of ſtaan om de Feeſt te ſien. In't weſt-eynd van de Zaal, was een Staadje (of Toon-neel) behangen met Tapiſſeryen van Hertogh *Kaarls* wapenen, met ſchuyvende gardynen van groen Samijt, daar brave Speel-geſchiedeniſſen, levend' vertoond, werden door treflijke Geeſten aardigh ſpelende, en als de vrouwen danſten, ſtonden de ſpeellieden daar op.

In de Zaal hingen twee groote geſchilderde Kaſteelen, elk Kaſteel met acht armen, op elken arm een groote Was-keers', en aan yder Kaſteel ſtonden 7. groote ſpiegels, ſoo koſtelijk als men kon maken, uyt 't een Kaſteel neffens de Bruyds-tafel, quam ſomtijds een wonderlijken vuur-ſchietenden Draak, 't Kaſteel drayde ſich herwaards en derwaards, in bey de Kaſteelen waren ook Mannekens, die danſten, en vreugd bedreven.

Aan yder zy van de Kaſteelen, langs de Zaal, hingen 6. houte kruyçen, geſchildert, wit en blau, op elk ſtonden 5. was-keerſen, behalven de toortſen die men langhs de Zaal droegh.

Al de bankketten, maaltijden, hoveringen, &c. waren niet wel doenlijk te verhalen, doch volgen meeſtdeels, in't feyt van wapenen, dat Heer *Antonis de Baſtaard van Bourgoenjen*, Hertogh *Kaarls* broeder, door eygen-verſinningh, op deſe Bruyloft voorſtelde, hebbende groote gelijkenis, met de hoogſt-aangenaamſte verſieringen, van den Doorluchtigen *Amadis van Gaule*, een vermakelijk tijdverdrijf voor den Edeldom, ſeyd *Florimond de Romond*, my latende voorſtaan, dat hy door 't leſen van de ſelve, (hoewel hier na ſtaat door eenen droom) daar toe verwekt is, zijnde bey eenvormigh, niet verſchillende, dan, dat van

Digitized by Google

den vromen *Amadis* verſierd, en dit, waar is: En wierd genoemd

't Steek-ſpel van den Gulden Boom.

De hoog'-overtreflijke Ridder Heer *Antonis de Baſtaard van Bourgoenjen*, onlangh na midnacht, ſagh een voorbeeld, hem docht, rijdende in vremde landen, om avontuyr te ſoeken, en veel wonderheden lijdende, dat hy alle perijkelen deurquam, by hulp van Venus. Een Vrouw, genoemt *Eer*, brenght hem in haar verborgen Eyland (gelijkt hier by 't noyt gevonden Eyland van Urgande d'onbekende) leyd hem gevangen in een koſtelijk beſloten Kaſteel, daar hy vond veel ander gevangen Ridders. Die Vrouw had eenen looſen Naan of Dwergh, die eenen Reuſ' hield, met een ſilvere keten, gebonden aan eenen Gouden boom, neffens dien ſtond een Piroen (. . . . .) op drie pilaren bezyden een groen, paarſ', en geel, daar op ſat den Naan, waghtende of yemand 't Eyland naakte. De Vrouw van't Eyland ſeyde tegen *Antonis*, Nemmer raakty uyt mijnen handen, of ghy moet ſweyren voor te ſtaan met wapenen tegen alle Ridders die hier komen. Wie hier verſchijn, ſal met eenen gouden hamer voor de poort kloppen, de Naan ſal met u ter poorten gaan, en halen den vremden Ridder in, wiens wapen men aan den Gulden boom ſal hangen, (menigmaal wort ſulks in *Amadis* 24. boeken verhaalt.) Dit met eeren volbrengende, ſou hy ſijn ſelven verloſſen, anders niet.

Antonis ontwakende, belooft by ſijn ſelven dit voorbeeldzel, openbaar voor al de wereld op deez' Bruyloft, in eygen perſoon, ter eeren van alle Edelen, Vrouwen, en Jong-vrouwen, te volbrengen. Hy dê ſtellen op de Markt te Brugge eenen Gulden boom, en maken een driekante Piroen, met de voorſz. gekoleurde Pilaren, kreeg ook eenen Naan en een Reuſe, gelijk hy gedroomt had, dê ſich noemen den gevangen Ridder, ſtellende te winnen, een peerd, met harnas en verdekſel, op de ſelve Markt voor de hal, een koſtelijke poort met twee ſchoon torens, daar ſijn Trompetters op waren, uyt elken toorn ſtak een witte zyde banier met eenen Gulden boom, op 't Noord-eynd van de poort ſtond ook een gulden poort, verçiert met gulde boomen, en daar hingh eenen gulden hamer aan, om mê te kloppen.

Hier volgen nu acht dagen lang de ſteekſpelen en bankketten, 'teerſt Sondaaghs den 3. van Hoy-maant 1468. 't leſt 's Maandaaghs den 11. derſelver maant.

Op

Digitized by Google

Op Sondagh den 3. van Hoy-maant, wierd begonnen de bruyloft van den Hoogh-mogenden Prinçe Hertogh *Kaarl van Bourgoenjen*, en de Doorluchtige Prinçeſſe Vrouw *Margriet van Jork*, Suſter van den Groot-machtigen Koning *Edewaard van Engeland* de 4. Na de Noen-maaltijd quam de Bruyd op de Markt te Brugge, in 't huys genoemt Kranenburgh, om den Tornoy te ſien, op rijkelijke vergulde wagens, voerde men neffens haar de Hertogin van Noordfolk, de Jonge Prinçeſſe *Maria van Bourgoenjen*, Hertogh *Kaarls* Dochter, en andere. By haar quam daar *Kaarl de Valoys*, Hertogh van Bourgoenjen, Graaf van Vlaanderen, &c. haren Bruydegom, gekleed met eenen langen rok van rood gulden laken, vlu op vlu, en goud op goud, ſlepende een el, of meer op d'eyrde, met groote wijde mouwen van gelijke lenghde, rok en mouwen gevoeyerd met ſabels, ſijn paadjen en voet-loopers, gekleet met blauw fluweel, van orfaverye goud en ſilver.

Tegen den avond ontrent tuſſen 5. en 6. uyren, quam den Naan, verſelſchapt met 2. Bevelhebbers * van wapenen, d'een genoemt La Roche, en d'ander den Gulden boom, leydende eenen Reus by een ſilvere keten, daar komende, toonden eenigen beſchreven punten, aangaande de wapenen. Den Naan leyd den Reus recht tot den Gulden boom, en gaat ſelf op den Pyroen ſitten in eenen Gulden Zetel, voor hem een rijkelijk laken, waar op ſtond een oorloodje vander zee, alleenlijk loopende een half uyr, korts daar na leyden den Naan en de 2. andere den Reus ter poort van den Gulden boom, daar vonden ſy een ſeer Edelen Ridder, genaamt mijn Heer van Raveſteyn, in een Ros-baar, verçiert met ſchildery van ſijn wapen en ſpreuk, verdekt met verguld laken, gedragen van twee ſwarte peerden, verſelſchapt met vier Ridders, gekleed in blauw fluweel, houdende de hand aan de Ros-baar, daar achter quam een grau Sommier, dragende twee korven, bedekt met ſwart fluweel, behangen met groote ſilvere bellen, en andere ſilvere ſtukken van Raveſteyns tekenen. Aan de voorſz. twee wapen-heeren wierd gelevert eenen ſchild met Raveſteyns wapen, om gehangen te worden aan den Gulden boom, 't welk geſchiede. Raveſteyn wierd deur den Reus en Naan geleyd voor de Vrouwen, hen eerbiedingh doende, daar na voor de Richters, en trok doe buyten 'tpark, korts daar na we'er komende metten Sommier en vijf Ridders te paard, in't blauw fluweel, behangen met ſilvere bellen. De Ridders metten Gulden boom, gevangen by de Vrouw van't verborgen Eyland, was in een Paulioen van witt en geel zy, al gewapent opgeſeten, om de Lancie tegen ſijn zy in de ruſt te leggen, verſelſchapt met 7. Ridders en Jonkkeren, met rokſ-

* Heraultē.

kens.

Digitized by Google

kens van wit damaſt, de peerden verçierd met paarſ' fluweel, met groote goude doppen, en op de doppen groote ſilvere bellen. De gevangen Ridder had een rijkelijk paard, dekſel van paars fluweel, 6. Paadjen hielden hand aan 't Pauweljoen. Sy reden een half uyr tegen een mette glavien, de gevangen Ridder brakker vijf, Raveſteyn maar twee, en elk reed noch eens ter eeren van de Vrouwen, maar niemand wierd geraakt.

's Avonds op 't Banket ſat Hertog *Kaarl* als Bruydegom in 't midden van de Tafel, ter rechter zyde ooſtwaard ſijn Bruyd, *Margriet van York*, en ſijn Moeder, met Jong-vrouw *Maria van Bourgoenjen*, ſijn Dochter, de Biſſchop van Veadun, de Legaat van Rome, de Biſſchoppen van Metz en Kamerik, en een Edel Ridder uyt Bourgoenjen aan ſijn ſlinkerzy, de Wedue van d'Hertogh van Noordwich, de Biſſchop van Salſbery, Mê-vrouw van Argu, en die Biſſchop van Utrecht, *David van Bourgoenjen* ſijn baſtard broeder. Al de Tafelen in de Zaal waren gevolt met Ridders, Vrouwen en Jong-vrouwen, daar waren gedient 30. ſchotelen van gerooſte ſpijſe, daar toe gemaakt waren 17. ſchepen van hout, als kraken, hulken, karveelen, na de naam van de 17. Landen, daar *Kaarl* Heer van was, verguld met fijn goud, die meerſen, getou, takels, maſt, en ra, al van goud, elk ſchip verçiert met wapenen van al de Landen, en gevuld met alle manieren van Rooſt dat men kon bedenkken, ter hooghde van de halve maſten toe. De ſchepen waren ook verſien met mannen van wapenen, buſſen en ſerpentynen, elk ter behoorlijker plaats. De ſauſſen totte ſpijſen waren in booten van de voorſz. ſchepen, van gelijke ſtof en koſtelijkheyd. *Andries de Smit* die dit ſchreef, ſeyd, dat in ſommige Kronijken, een van die ſchepen gemaald ſtaat, ſoo 't geſchiede, en dat hy een van die ſchepen heeft ſien ſtaan in *S. Salvators*-Kerk te Brugge. Noch warender 30. paſteyen, boven yder ſtond een gouden toorn, verçiert met verſcheyden koleuren, behangen mette wapenen van Hertog *Kaarls* landen en ſteden, ſchoonder dan ſchoon om ſien. Duyrende de maaltijd, quam in de Zaal eenen grooten Eenhoorn, hebbende op ſijn rugh een gulden Luypaard, houdende in de klauw een banier met 't wapen van Engeland, een Schoon *Margriet* leyde dien Eenhoorn langhs de Zaal van Tafel tot Tafel. Doe quam eenen grooten Leeuw daar op ſat een Cheraphin, houdende in de hand een koſtelijke banier met 't geheel wapen van d'Hertogh van Bourgoenjen, gaande ook van tafel tot tafel, daar na een grooten Kameel, geladen met 2. korven daar op ſat een Moriaan die van tafel tot tafel de jongvrouwen vereerdē, eerſt voor de Bruyd eē gekroonde duyf, veel patryſen, en ſo voort.

In

Digitized by Google

In de Zaal op 't Treſoor ſes trappen hoogh, voren geroert, ſtonden gouden en ſilveren fleſſen, kannen, en nappen, ſonder getal, daar onder drie koſtelijke potten van ſijn Kriſtalyn, geſtoffeerd met goud, al de koſtelijkheyd waar niet wel mogelijk te beſchrijven.

Des maandaaghs den 4. van Hoy-maand 1468. quam te peirk d'Heer van't Kaſteel Gyon, ſond ſijnen ſchild ten Gulden boom, dê de vrouwen eerbiedingh, quam voor de Richters alles als voren. Sijn peerd was verçiert met Gulden laken, achter hem twee paadjen, haar peerden met paars gulden laken, ſy gekleed met groen Sattijn, had noch ſeven Ridders ook met Mantelkens van groen Sattijn. Mijn Heer de baſtaart genoemt de gevangen Ridder, quam uytnemende koſtelijk, ſijn peerd met gouden Cramoſijn laken, neffens hem vier Edellieden, wiens peerden waren verçiert met wit Damaſt, en gulde boomen daar op geborduyrt, ſy gekleed in Taneyt Satijn, 18. ronloopen deden die twee, en braken 10. glavien, de Baſtaard 8. d'ander maar 2. en doe den leſten loop ſonder raken, als voren.

Daar na quam *Kaarle de Viſan*, ſijn peerd verçierd met Orfevery van goud en ſilver, geboort met paars laken, geſtrijpt, daar op bezayd met ſijn ſpreuk, verſelſchapt met Hertogh *Kaarls* Artriers te voet, en een Edelman te peerd. De Baſtard vertrokken geweeſt zijnde quam wederom, ſijn peerd bekleed met * Goudſmits-werk, daar aan hingen groote ſilvere bellen, had de Lancy in de hand, reden 21. loopen, de Baſtard brak 9. glavien, *Kaarl* 8. ſommige de kroon af, ſom in 't midden, ſom by 't eynd, en doe den ongeraakten loop. *Orfeverye

Toens d'Heer van Fienes, gekleed gelijk den Reus, ſijn peerd met ſwart fluweel, geborduyrd met gouden laken, en op den rugh van't peerd een rijkelijke goude blom, had vier paadjen in't taneyt en blauw fluweel, beleyd met * Goud-werk, en noch 7. te peerd even koſtelijk verſelſchapt, noch met vier Edel Ridders, als Heer *Jacob van Lutzenborgh* ſijn Oom, d'Heer van Rouchy ſijn Swager, d'Heer van Lutzenborgh ſijn Broeder, en de Marquis van Ferrare, der twee leſte peerden verkleed met blauw fluweel, geboord met * Goudſmits-werk, met groote ſilvere bellen, d'ander in ſwart fluweel, met twee groote goude letteren van ſijn ſpreuk, en noch menige andere Ridders, elk om koſtelijkſt gekleed in verſcheyde koleuren van zy en fluweel. Heer *Antonis de Baſtard* quam uyt, 't peerd met groen goude laken, geboord met Goud-werk van ſilver, met veel Edel-mannen ſijns huys, daar onder waren de peerden van de vier bedekt met wit Damaſt, geborduyrt met gulde boomen, en hadden Jorneyen van tanneyt Sattijn op haar wambaiſen. *Orfeverye *Orfeverye

Digitized by Google

baiſen. Deez' twee reden kloekelijk tegen een 24. loopen, de Baſtard brak elf lancyen, Fienes ſeven, doen blies men na gewoonte den hoorn, om op te houden, en liepen noch elk eenen loop als voren, ſonder raken.

Hertog *Kaarl* was dien dag gekleed met eenen langen rok van ſwart gouden laken, gevoedert met Sabels, ſijn Paadjen met blau goude laken.

Des avonds ten banket wierd getoont drie perſonaadjen, de Jonkheyd van *Hercules*, hoe dat hy onder ander dieren verwon twee Serpenten.

Daar na eenen Griffoen, ſoo groot als een peerd, gaande aan alle tafelen, keerende en drayende ſijn hoofd, oogen en tongh, uytermaten vremt om ſien.

Dijnſdaags den 5. van Hoy-maant 1468. quam d'Heer van Lutzenburgh ten Tornoy, ſijn kleed was van Orfeverye verguld, d'eerſte in blau ſilvere laken, de tweede Damaſt geborduyrt van wit Goud-werk met groote tronkken van ſilvere bellen, de derde ſwart fluweel, geborduyrd met groote Goude Griekſe Y Y, de vierde Marters trouw buyten, de vijfde goude Kramoſijn laken.

Barbacanē. De gevangen Ridder quam verçierd met tanen fluweel, met wachttoornen en letteren van goud-draad, en uyte wacht-toornen vlogen vuyrige vlammen. Maar dewijl * de vaſtigheyd der Lancy van d'Heer van Lutzenburgh gebroken was, ſchied hy van daar, met verlof van de gevangen Ridder, ſonder d'ordre te voldoen.

* 't Ameſt.

D'Heer van Arguw, welks peerd verdekt was met paars fluweel, geboord met ſilvere laken, had drie paadjen gekleed met Palt-rokken van groen fluweel, d'eerſte ſijn peerd was bedekt met goude Kramoſijn laken, de tweede met paars fluweel, de derde met behangen blau fluweel, met ſilvere bellen, Arguw had ſijnen ſchild blau en groen. De gevangen Ridder verçierd met wit Damaſt, bezayt met gulde tranen, quam hem te gemoet en braken elk 13. glavien.

Toens quam Heer *Antonis van Halewijn*, ſijn peerd met ſwart fluweel, geborduyrd met goud-draad, in manier van rooſen, met groote ſilvere bellen, de borduyr van ſijn verdekſel goude kramoſijn laken, met geborduyrde Griekſe Y Y, had drie Paadjen gekleed d'een met grau gulde laken, de tweede witte orfevery, met groote ſilvere doppen, de derde fluweel kramoſijn, met ſilveren laken. De gevangen Ridder had ſilvere kramoſijn laken, bezayt met Goud-werk, hy brak drie Lancyen, maar *Halewijn* vijf.

Her-

Digitized by Google

Hertogh *Kaarl* was gekleed met eenen langen rok van goude werk, gevoeyerd met ſabels. Sijn Paadjen hadden grau fluweelen rokken.

's Avonds ten bankket wierden gedient 26. ſchotelen rooſt, en 26. paſteyen, elk met een Pauweljoen, mette wapenen van Hertogh *Kaarls* Landen, op yder paſtey ſtond een man met een geweyr om de paſtey op te breken, d'een een ſpa, d'ander een hamer, de derde een pyel, &c. en over het rooſt ſtonden tenten verçierd mette wapenen der voorſz. landen en ſteden, en ſijn, en ſijns Bruyds ſpreuke in François.

Daar was in de Zaal eenen toren rijkelijk geſtoffeerd, na den toren van Gorinchem (verſtaat den Blauwen toorn, by Hertogh *Kaarl* gemaakt) daar wonder boven wonder in te ſien was, Geyten die op Trompetten en Schalmeyen ſpeelden, Ezels die ſongen, Everſwijnen ſpelende op groote fluyten, Beyren op luyten, elk 't ſijn by beurten, en boven op den toren waſſer een die tuſſen beyden een geneuglijk dichtjen ſeyde. Ten leſten danſte een Scheminkkel den Moriſſen-dans, die op den toren een Mars-man vond leggen ſlapen, die hy ſpiegels, ſpellen, kammen, en ander goed afnam, en brochtet de Jof-vrouwen, 't welk boertigh om ſien was, en ſeer om gelacchen wierd. Na

Des Woenſdaaghs den 6. van Hoy-maant, quam Heer *Jan de Sacho-Halewijn*, voor hem hebbende drie Perſonnaadjen als Moren uyt Slavonien, ſittende in Paanders op een Sommier met blau fluweel, geborduyrd met groote goude letteren. De Sommier had een ſoufreyn van ſtaal. Heer *Jan* wierd geleyd van een verdoolde Jongvrou, ſittende op een telle, verçierd met goude kramoſijn laken, geboord met goud-draden, ſijn peerd was bedekt met ſwart fluweel, geboord en gekruyſt met orfeverye. Hy had vier Ridders te peert, gekleed als ſlaven, en een te voet met eenen gouden baard, met een taardje in de hand. De Jonghvrou leverde aan de vrouwen eenen brief, inhoudende d'oorſaak haarder dolingh, de voorſz. Heer van Halewijn brak twee Lancyen, en verſocht aan den gevangen Ridder ſijn vertrek, dat hy toeſtond.

Toens quam we'er mijn Heer van Lutzenburgh, ſijn paard bedekt met blau gulden laken, geboort met kramoſijn ſilver laken, als ook ſijnen ſchild, had by hem ſes ſchoon roſſen, 't eerſt met fluweel kramoſijn, geborduyrd van orfevery, verguld met groote opgeheven dijſtelen, gevoeyerd met ermijnen, het tweede met blau fluweel, met groote goude letteren van ſijn ſpreuk, met gouden fraanjen, het derde ſwart fluweel met ſpreuk letteren, behangen met groote ſilvere bellen, het vierde paars Sattijn, geborduyrd met groote dijſtelen van orfeverye en loove-

Digitized by Google

ren, 't borduyr ſwart fluweel met gulde tranen. Noch een Knaap wiens peerd verçierd was met paars damaſt ſwart en wit, beſayt met gulde letteren, die leyde een peerd met paars gulde laken. De voorſz. Heer was verſelſchapt met de Heeren van Scales, Houdevÿe ſijn broeder Fienes, Lutzenburgh, Renty, de Markis van Ferrare, Rouchy. De gevangen Ridder quam in't blau fluweel met groote ſilvere op-geheven ſcroon, bezayt met ſilvere ſchrijnekens, ſeer rijkelijk om ſien, hy brak 6. glavien en Heer *Iacob van Lutzenburgh* 7.

D'inkomſt van mijn Heer van Poytiers, was, by een Vrou gekleed in paars fluweel, haar peerd bedekt met wit Sattyn, behandigende de vrouwen en Jongvrouwē een ſchrift van deſen inhoud: Hooge en Doorluchtige Prinçeſſ', by uwer groot Edelheyd, ſend my een ſeer Edele vrou om u te brengen dien Ridder haren dienaar, tot 't voldoen ſijner belofte van te zijn de getrouſte deſes Rijks. Sy doet haar noemen de witte vrouwe, onlanghs kennis gekregen hebbende van't Edel ſtuk van den rijkelijken Gulden boom, begeerd te vermeeren haar vreught en vromigheyd van wapenen van dien Ridder die ſijn Lancy ſoo trotzelijk doet daveren, ik ben ſijn dienareſſe met geheelder minnen, om hem te volgen in allen ootmoedigen dienſt, 't peerd van mijn Heer *Philips van Poytiers*, had een korte wapeningh van kramoſijn Sattyn, met goude frangie, behangen met groote koe-bellen van ſilver. Sijn eerſte Pagie gekleed met ſwart fluweel, met een kruys van fluweel kramoſijn, de 2. met gulden laken, hy brak 10. glavien tegen den gevangen Ridder, die uyt quam in 't ſwart fluweel, daar op groote bladeren van orfeverye, ſijn Paadjen al nieu gekleed met paars Sattyn, en brak negen glavien.

Heer *Glaude van Vaudery*, quam met 10. Edelen, elk met een Mantelken, voor groen, achter paars Sattyn, een Tromſlager van't ſelve, wiens peerd was verdekt met paars en groen fluweel, geborduyr met ſlekken en haſen, met goud-draden, bezayd, met groote ſilvere bellen. De gevangen Ridder had goude laken kramoſijn met eender borduyren deurhouwen van wit laken, hy brak 3. Lancyen.

Hertogh *Kaarl* had doe aan een langen rok van blau goude laken, gevoerd met ſabels, ſijn Paadjen taneyte fluweele Jorneyen, vol goud.

Dien avond was geen bankket.

Donderdaaghs den 7. van Hoy-maant, vertoonde ſich de Graaf van Swolmen, hebbende by hem vijf ſchoon Ridders, gekleed met paars en ſwart damaſt, ſijn peerd met paars gulden laken, ſijnen ſchild met paars fluweel, met twee ſchoon ſpreuk-letteren, had op ſijnen helm een lang vrou-

Digitized by Google

vrouwen hooft-kleed, ſijn Paadje in't purper met groote ſilvere bellen, brak 7. glavien, de gevangen Ridder 5. in't Sattyn kramoſijn.

Heer *Bouwe Wijn* had voor hem eenige dienaars met laken en fluweel, ſijn peerd met fluweel en ſilvere bellen. De mannen gekleed in't blau fluweel, voor geboord met hoepen, gelijk plumaadjen, achter met twee W. gekoppelt met ſtokken onder en boven, d'een goud, d'ander ſilver. Hy was in 't blau fluweel met groote pluymaadjen, met een groote balſane getraengijt met wit, hy had 3. Pagien, d'eerſt in't blau fluweel, geborduyrd met groote goude letteren, de 2. met kramoſijn gulde laken, geboord met blau fluweel. De 3. paars fluweel met ſilvere bellen, hy brak 3. Lancyen, den gevangen Ridder 8. zijnde verçierd met orfevery, en ſilver vergulde bellen.

D'Heer van Renty quam daar na, by hem 5. Ridders met witte Sattyne Mantelkens, ſijn peerd met ſwart fluweel, gevoeyerd met wit Sattyn, 't fluweel deur houwen op de manier van Griekſe Y, 't ſchild van't ſelve, op 't hooft een rijkelijke plumaadje, d'eerſte Ridder had blau, geborduyrt met letteren van groen gouden laken, de gevangen Ridder was in't geel Sattyn, bezayd met ſilvere Luypaards-hoofden, en tongh, elk brak 5. glavien, en Renty noch een groot bardoen.

Prins *Kaarl* was gekleed met eenen korten rok, van goude orfevery, ſijn Paadjen van taneyt fluweel.

Des avonds waren gericht in't bankket 18. ſchotelen ſpijſ' met Pauwen en Swanen verpluymt, en verwapent van ſijn landen en ſteden, elke ſchotel had eenen toren met een hert daar boven, daar in waren Oraanje en Granaat-appelen, ſeer ſchoon om ſien. Daar waren ook Kemels en Olyfanten, met alderhande koſtelijke *kruyden. De beeſten hadden de wapenen van 's Prinçen Landen. *Specerye.

Daar wierden vertoond 4. pointen van *Hercules* vromigheyd, 1. hoe hy ſijn vrienden uyte hel verloſt, 2. hoe hy tegen veel Heeren en Vrouwen (Amaſonen) ſtreed, 3. hoe hy 't Serpent *Hydra* verſloegh, 4. hoe hy verſloegh 6. groote dieren. Daar na waſſer een Sot mette Prinçes uyt Engeland gekomen, bedrijvende uytermaten veel genoeghte, tot verblijdingh van een yegelijk.

's Vrydaaghs den 8. van Hoy-maant, quam Heer *Antonis de Rivieres*, Heer van Schales, Broeder van de Koningin van Engeland, verçiert met paars gulde karmoſijn, ſijn eerſte Paadje voor de borſt geſtrypt met ſilvere bellen, gelijk Akoleyen. De tweede met gulde laken karmoſijn, geboert met ſwart fluweel, de boorden geborduyrt. De derde met afverwigh fluweel, bedekt met gulden laken, deur houwen als borduyr,

Digitized by Google

met gulden letteren en ſilvere bellen. De vierde met purper, getandeert borduyr met ſilvere laken, gefraanjet met ſwart fluweel, doppen van fijn goud, op't purper een borduyr van Akoleyen. De ſeſte blau fluweel, gedeeld met armijnen, behangen met ſilvere bellen als peyren, geborduyrd met Akoleyen. Alle ſes met mantelkens van groen gefigureerd Sattyn. Schales brak 12. Lancyen, maar niet tegen den gevangen Ridder, want die was aan ſijn hand gequetſt, maar tegen mijn Heer van Raveſteyn, die opgepoetſt was met orfaverye van goud en ſilver, in manier van fluweel karmoſijn, en brak 17. glavien.

D'Heer van Lutzenburgh, Heer van Roucy, quam uyt een rijkelijk kaſteel, ſijn peerd verçiert met wit Satyn, geboord met goud-dra'en van letteren. Hy ſond met eenen Naan, d'oorſaak ſijnder komſte, dit's 't kort inhoud: Hoogh Edele Prinçeſſe, Vrouwen en Jong-vrouwen, De Ridder gevangen van ſijn Vrouw, erbied ſich ootmoedelijk, Sijn ſaak is aldus, * Gevaar houd de ſleutel van de gevangenis, die hem geleyd heeft in handen van kleyn hope, ſijn dienaar en ſal nemmer ontſlagen worden, dan door u-liedes deugd en mede-lijden, waarom de gevangen Ridder bid aan uwe uytſtekende hooge mogendheden, u deugdelijk Vrouwen-getimmer te doen vergaderen, waar onder men licht een ſou mogen vinden; na wiens taal, Gevaar, luyſterende, my hope gaaf, tot ontſlaninge uyt deſen drukkelijken gevangh-toren, want niet ontſlagen wordende, ik kan niet komen, ter proeve van den Gulden boom, dat ik met al mijn hert begeyr, en te blijven, den onderdanigh dienaar van u en alle edel vrouwen. De tweede was verçierd met ſwart fluweel, geboort met fluweel karmoſyn, behangen met zilvere peyrkens. De derde Sattijn karmoſyn, met groote goude looveren, en knoppen, bloemen van zilver gefrangjet, met ſabels. De vierde al van borduyr, als een huys met venſteren, daar Jong-vrouwen in lagen, bezayt met zilvere kaven, gevoert met ſabels, ook daar op geborduyrde potten met bloemen en violieren, rood en wit, en tuſſen elke twee potten groote letteren. De vijfde met witte orfavery. De ſeſte al van borduyr, groote looveren van goud-draden met een A. en C. bezayd met zilvere tranen, onder met ermijnen, boven Griekſe letteren. De ſevende met Gulden laken kramoſyn, gevoert met ſabels. Al de Paadjen hadden Mantelkens van gelijke. Deſe Heer brak 8. glavien. Door dien de gevangen Ridder noch niet geneſen was, quam in ſijn plaatz' *Kaarl de Viſau*, die was in't wit Satijn, geboord met gulde boomen, en brak 3. Lancien.

* Dangier.

Daar was 's avonds geen bankket.

Sater-

Digitized by Google

Saterdaaghs den 9. van Hoy-maant, quam d'Heer van Lingy, en *Iaques van Arcijs*, Lingy eerſt, bey gekleed met paars fluweel, behangen met groote zilvere bellen, en groote goude letteren, de ſchilden van gelijken, hadden 6. Ridders en Jonkkers, al gekleed met paars fluweel, met twee ſwarte letteren. Lingy brak 4. glavien. D'Heer van Poytiers quam in plaatz van den gevangen Ridder, met wit orfevery, en brak 9. glavien, hy quam ook tegen *Arcijs*, doe gekleed met Appel-bloeſem Sattijn, geborduyrd met gulden boomen, en brak vromelijk 13. glavien, *Arcijs* 12.

Doe quam d'Heer van Creveceur, verſelſchapt met twee Heeren vander Oorden, met noch twee Edel-mannen, ſijn peerd verdekt met rood gulden laken, ſijn gevolgh ook ſoo, had drie Paadjen, gekleed met wit Satijn, bezayt met gulde tranen, d'eerſte verçierd als ſyn Meeſter, de tweede met groen goude laken, de derde met blau gulde laken, hy was gedient van 12. Arçiers van Hertogh *Kaarl*, hebbende Jorneyen van wit en groen Sattijn. Creveceur brak 9. glavien tegen Poytiers, die in't blau fluweel, behangen met groote zilvere en vergulde peiren, op den rugh van ſyn peerd was eenen grooten appel van zilver in ſchijn van een bel, en brak 6. Lancien.

Daar na Heer *Ian van Rivieres*, Heer van Doudevijle, Broeder van de Koningin van Engeland, met 10. Ridders en Edel-mannen, met gefigureerd Sattijn kramoſyn, ſijn peerd wit gulden laken kramoſyn. De tweede in't ſwart gulden laken, een Edel-man die 't derde peerd leyde was in't ſwart fluweel, 't peerd verdekt met paars fluweel, behangen met groote zilvere en vergulde bellen, gelijk peiren, brak 5. glavien, Poytiers ook 5. verçiert zijnde met ſabels, geboord met ermijnen van de beſte die men draaght.

D'Heer van't Stervant, had vijf dienaars, gekleed met paars Sattyn, hy in goude laken kramoſyn, met groote bellen van zilver, deſe brak 5. glavien, Poytiers 3. Na den eerſten loop van Stervant, deed men ſijn bovenſte verçierdheyd af, en hy had daar onder op 't ſelve peerd een ander van gulde kramoſyn laken, behangen met groote zilvere bellen. Hertogh *Kaarl* was gekleed met eenen Roſeyten fluweelen Rok, ſijn Paadjen als Donderdaaghs.

Sondaaghs den 10. van Hoy-maant, komt Heer *Pieter van Borbon*, ſijn peerd verçierd met fluweel karmoſyn, geboord met ſwart gulde laken, de ſchild met *S. Andries* Kruyçen, hy had drie Paadjen, d'eerſte in't ſwart gulde laken, de tweede in't blau fluweel, met een Sampherijn geboort met goud, een plumaadje van gelijken, 't peerd behangen met groo-

Digitized by Google

groote kauwoerden en kaak-beenen van zilver. De derde met paars goude laken, de Paadjen gekleed met ſwarte fluweele wambaiſen, en gefigureerde blau Sattyne Mantelkens, hy had 4. Ridders of Jonkkers met Mantelkens van paars Sattyn, op elk een kaak-been, geborduyrd met fijn goud-draad, hy brak 3. glavien, Poytiers verçierd met blau gulde laken, met een *S. Andries* Kruys, van fluweel kramoſijn, brak 7. glavien.

Toens d'Heer van Couchy, hy en ſijn Paadje in't gulde laken kramoſyn, hebbende aan ſwarte Kamelotte rokken, by hem waren 4. Ridders en Jonkkers, in't ſwart fluweel, hy liep 8. maal, brak 5. Lancien, en quetſte Poytiers in ſijn ſchouder, in welkers plaatz' wegen de gevangen Ridder quam de Markis van Ferrare, hy ſtelde ſich totte loop, maar 't peerd van Couchy begon te vlieden, ſoo dat hy niet meer en liep. Ferrare had 12. paarden, de 6. verçierd met orfevery, d'ander 6. met getuygh, ſijn peerd met witte vergulde orfevery, met letteren, 't eerſte peerd had groen fluweel met groote zilvere bloemen, het tweede paars fluweel, behangen met groote zilvere ringen, als ringen van deuren, het derde ſwart fluweel, met groote zilvere appelen behangen, het vierde geel damaſt met ſparken van orfevery, en zilvere ſonne-ſtralen, het vijfde ſwart fluweel, met vuyr-vlammen van zilver, al d'ander waren betuyght met geborduyrt verguld, op d'elf peerden ſaten Paadjen in ſwarte fluweele rokken, beleyd met wit orfevery, en hadden al paarſe kapproenen, gevoerd, en met fluweel beleyd.

Hertogh *Kaarl* was gekleed met eenen korten paarſen fluwelen rok, onder den riem behangen met koſtelijke peyrlen, menighte van groote ballaiſen, diamanten, en ander rijkelijke ſteenen, ſat op een ſwart peerd met ſwart fluweelen getuygh, geborduyrt met menighte van groote peyrlen, en ander koſtelijke ſteenen, 't peerd had een ſauphreyn, daar in ſtonden 9. groote ballaiſen, en meer dan 100. uytnemende koſtelijke peyrlen, dat hy toens aan had, wierd geprijſeerd meer dan 2000. goude kroonen, ſyn Paadjen met blau fluweele huyken, geborduyrd met gulde tranen en ſparken.

's Avonds ten bankket diende men 30. ſchotelen koſtelijke ſpijſe, daar wierden getoont 3. pointen van *Hercules*, 1. hoe hy lagh en ſliep, en een man ſijn beeſt nam dat by hem was, 2. hoe hy op den bergh zijnde, een vlam daar uyt ſchoot, 3. hoe de wilde mannen uyt een bos quamen met ſtokken en bogen, die hy al verſloegh.

's Maandaaghs den 11. van Hoy-maant, (zijnde den leſten van deſe Feeſt) dê mijn Heer de Baſtard, Ridder van den Gulden boom (noch ge-

Digitized by Google

gequetſt aan ſijn been, met een voet van een peerd) ſich brengen een rijkelijk Ros-baar, verdekt met kramoſyn laken, de peerden van gelijken, met zilver goude doppen, hy had een gulde laken kramoſyn kleed aan, geboord met orfeverye, had in ſijn plaatz geſteld, om tegen Hertogh *Kaarl* te ſteken, mijn Heer van Raveſteyn, Broeder van den Hertogh van Kleef, en quam om dat te beſichtigen. Hertogh *Kaarl* ſond ſynen ſchild na gewoonte. Sijn Oorden wierd gedragen by twee Ridders van't Gulde Vlies, namelijk, d'Heeren van Couchy en Gruythuyſe. Sijn peerd was verdekt met gouden laken, geboord met ſluweel kramoſyn, gelijk vuyrſlagen, en vuyrſteenen. Het 2. peerd met ſwart ſluweel van orfeverye. Het 3. met grau ſluweel, behangen met groote goude looveren. 'Tvierde met ſwart ſluweel.' Tvijfde met gulde laken kramoſyn. 'T ſeſte met paars gulde laken. 'T ſevende al met orfeverye. 'T achtſte met gulde kramoſyn laken, verdekt van goude orfevery, met vuyr-yſers en ſteenen, uytwerpende vuyrige vonkken. 'T negende behangen met orfeverye totter eerden, en worde by de hand geleyd. De Hertogh was verſelſchapt met groote menighte van Ridders en Jonkheeren. De Paadjen hadden mantelkens van goude orfeverye, blau ſluweele mutſen met witte ſtruys-veyren, gelijk ook 'tpeerd datmen by de hand leyde. Den Hertogh brak xj. glavien. D'Heer van Raveſteyn was in't koſtelijk groen goude laken, geboord met ermijnen, en brak 3. maal 3. glavien. En hier mede eynde 't voorſz. Steekſpel van den Gulden boom, daar den opperſten prijs af had d'Heer van Argue, 'twelk was een Beyard-peerd verçierd met ſwart ſluweel vol zilvere orfeverye, geladen met 2. paanders, daar in 't harnas was verdekt met rood ſluweel.

Ontrent 3. uyren daar na, zijnde 's avonds ten 6. uyren, verſaamden in de ſelve baan 2. maal 23. Edele Heeren, in't volle harnas, met bloote ſweerden, d'een 23. gingen ſtaan aan't eynd van de baan, daar mijn Heer de Baſtaard gewoon was uyt te komen, de bailjen en anders nu wech genomen zijnde, d'ander 23. ſtonden op 't ander eynd, by *S. Chriſtoffels* Kerk, eenſdeels gekleed met paars ſluweel, en andere zyde koleuren.

De leſte van 't geſelſchap was Hertogh *Kaarl van Bourgoenjen* ſelf, in een vol harnas, ſonder ſallade, en niemand anders ſoo dan hy. Hem volgden 10. peerden met een palfenier, en twee voet-loopers, hebbende alle nieuwe roſeyde ſluweele rokken, van de riem ne'erwaards deurſteken en op de ployen geborduyrd met goud-dra'en, elk op 't hooft een mutſken van taneyt ſluweel, met een witte ſtruys-veyr, yder Paadje had

Digitized by Google

aan den hals een keten van fijn goud, met 12. ſilvere noppen ſoo groot als kaats-ballen, op d'een 6. ſtonden roode rooſen, op d'ander 6. witte rooſen, hangende met groote gulde bladeren, tot op der peerden ruggen, men ſeyde dat elke keting, mette looveren die'r aan waren, weerd was 28. mark gouds, yder Paadje ſat op een peerd, verçierd met roſeyd ſluweel, elk met 100. goude bellen, zijnde t'ſamen 1100. bellen yder van een half mark, bedroegh t'ſamen 550. mark gouds, ſulks dat 's gelijks van ſchoonheyd en koſtelijkheyd noyt geſien was.

Deſe Heeren reden op malkanderen, vreeſlijk om ſien, yder ſijnen man uytkippende, eenige wierden ter neder geworpen, man en peerd. Daar na hieuwen ſy malkanderen grouwelijk mette ſweerden, tot dat eynd'lijk d'Hertogin ſeer beangſt, wijſde metten hooft-kleed, dat men af ſou laten, 't welk Hertogh *Kaarl* als Hooſt-man dede, en ſcheyden vriendelijk.

Hier mede was 't ſteekſpel van den gulden boom nu t'eenemaal geeyndight, en ſy quamen 's avonds alle rijkelijk ten bankkette.

Daar wierden gedient 24. ſchotelen ſpijſ', en daar toe 36. boomen gemaakt van waſſ', met alle manieren van fruyten. Eenen wonderlijken grooten Walvis quam van tafel tot tafel, ook Zee-Ridders, vremde manieren gebruykende, tot groote geneughte van yder, daar was gemaakt een geneuglijk vrouken in haar keurſken, ſittende op een pilaar met een vergulde leeu op haar ſchoot, en uyt de borſt van den leeu liep al dien dagh en avond goeden Ypokras.

De koſtelijkheyd die Hertogh *Kaarl* op deſe Bruyloft dê was ſonder gelijk, noyt in Kriſtenrijk geſien, ſulken Zaal daar toe gemaakt, ſoo koſtelijk behangen, verſien van goud, zilver, juweelen, dattet half ongeloov'lijk ſchijnt, nochtans was 't noch meer dan men hier ſchrijven kan. De koſtelijkheyd van de ſpijſen zijn niet te noemen, de wonderlijke ſchepen, waar van noch een hangt in de Schilders Kappel te Brugge, (ſeyd den Schrijver hier van, *Andries de Smit*, voor genoemt) de wonderlijkſte manieren van fruyten, gemaakt van waſ' of ſy gegroeyt hadden, en ſoo menighvuldige nieuwigheden, noyt dieſghelijks ghe-ſien.

Deez' Bruyloft ſou geduyrd hebben 40. dagen lang, maar daar quam ſulken nieu-maar uyt Vrankrijk van den Koningh *Lodewijk* de xj. niet al te goet. Sulks dat deſe overkoſtelijke en onuytſprekelijke Feeſt, hier mede had, gelijk van alle tijdelijke ſaken gebeurt, een

EYNDE.

Nu

Digitized by Google

Nu dus langh verdwaald in deſe groote koſtelijkheyd, tot zad wordens toe, (want niets op de werelt ſoo genoeghlijk, of 't verveelt, als't te langh duyrd) koom' ik we'er op 't rechte pad van den hoogen verr'ſienlijken bergh van weelde tot Brugge, in ons nederigh dal van Arkel, om volgens mijn voornemen voor te verhalen, die geringe ſaken die ſich daar toegedragen hebben.

Ende volght nu eerſt ſekere handelingh van Noordeloos.

Meyn van Heemſkerk, Vrou tot Noordeloos en Ooſthuyſen, (eenige Erf-dochter van Heer *Gerid Boel van Heemſkerk*, die 't jaar 1403. overleed, en van Vrou *Catarina van Kralingen*, Huyſvrou, nu Wedue) van Heer *Gijſberd van Vianen en Noordeloos*, daar ſy by had Vrou *Maria van Vianen*, Erf-dochter van Noordeloos en Heemſkerk, die te Man had Heer *Aarnd van Stryen*, Heer van Sevenbergen: Doet yder weten, dat ſy een over-een-komſt met haar Schepen van Noordeloos gemaakt heeft, ten overſtaan van haar (ſchoon) ſoon d'Heer van Sevenbergen, tot behoev' harer inwoonders, als volgt:

1. Wie in de Heerlijkheyd Noordeloos bier tappen wil, ſal gebruyken Gorinchemſe ge-ykte kannen, op verbeurte yder reys een rijns-gulden, binnens huys ſal men tappen de 4. kannen om een Vleemſ', en buytens huys te ſeynden, de 6. mengelen om een ſtuyver, wie bier begeert te hebben om reed geld, magh men 't niet weygeren, op boete voorſz. uyt-geſondert de nette-boeven.

2. Niemand ſal in de voorſz. heerlijkheyd brood bakken of verkoopen om reed geld, dan na Gorinchems gewicht, en de ſcheut ſullen ſy een penningh duyrder geven dan men te Gorinchem doet, op pene als voren.

3. Geen ingeſeten magh buyten malen of meel koopen, op boete voorſz.

4. De voorſz. Bier-maat, en 't Brood-gewicht, ſullen Schepenen ſchouwen, t'allen tijden als daar gebrek in valt, en de breuken d'Heer aan-brengen.

5. 'T gerecht van Noordeloos ſal ne'er-leggen (of ſtil-ſtaan) 14. dagen voor Meymaant, voort uyt duyrende, en in den bou van ons L. vrouwen * Hemel-vaart, daar en 't eynden 6. weken duyrende, en men ſal geen recht-dagh houden dan van 's Heeren wegen, van't gemeen lands-wegen, en van verdient loon, doch alle brieven die op 't verjaren zijn, ſullen goed blijven, gelijk doe men 't recht ne'er-leyde. * Aſſumptio.

6. Al die voor 't gerecht van Noordeloos komen, mogen geender-

Digitized by Google

hande harnas aan hebben, dan die van 's Heeren wegen komen, op verbeurte van't harnas en een rijns-gulden.

Al deez' punten ſullen zijn tot wederſeggen. Gegeven 't jaar 1468. op *S. Bartolomeus-dagh*, den 24. van Oogſt-maant.

1469. Schepenen tot Gorinchem, *Hermen Stevenſz. Claas de Veer Claaſſz. Rutger van Muylwijk, Henrik Govertſz. Alard Janſz. Claas de Beer.*

Alſoo die van de Stadt Grave, hier voren 't jaar 1290. van Graaf *Floris* de 6. van Holland, vrydom van tollen, door Holland en Zeeland verkregen hadden, en ſy even-wel te Gorinchem noch gemoeyt wierden. Soo hebben in deſen jare 1469. dit verſoek gedaan, den inhoud daar van in't korte:

Aan de Heeren Stadthouder ende Raden in Holland:

Geven te kennen die van de Grave gelegē in't Land van Gelre, dat ſy by d'Heeren Graven van Holland gevrijd zijn van alle Tollen, welke vrydommen Hertogh *Philips* zal: gedachten, by ſijn brieven beveſtight heeft, waar over ſy altijd tol-vry hebben gevaren. En in teyken van dien, om dat hier te voren eenen *Jacob Pot*, toens Tollenaar tot Geervliet eenige Pooters van de Grave Tol afgenomen had, daar ſy hier te Hove klachtigh om quamen. Soo heeft het Hoff den voornoemden *Jacob Pot*, gedoemt in heur koſten, blijkende by't vonnis vanden jare 1449. waar op die van de Grave we'er ruſtelijk en vredelijk Tol-vry gevaren hebben, tot dat in't voorleden jaar 1468. een geheeten *Dirk van Rijſwijk* Tollenaar tot Gorinchem hun begon te moeyen, 't welk de voornoemde Heeren te kennen gegeven zijnde, hebben brieven aan de voornoemde Tollenaar *Rijſwijk* geſchreven, hem ſcherpelijk belaſtende, dat hy die onbehoorlijke moeyenis, terſtond, koſteloos en ſchadeloos af doe, blijkende by 't * af-ſchrift van den ſelven laſt, volgens 't welke, die van de Grave, zedert we'er op en af gevaren hebben ſonder Tol. Doch begint den voornoemden *Rijſwijk* nu ander-maal de voorſz. nieuwigheyd, 't welk niet behoort, noch d'Heeren te lijden ſtaat, verſoeken daarom * bevel-brief, waar by den Tollenaar en al de ſijne bevolen word, alle begonnen nieuwigheyd af te doen koſteloos en ſchadeloos, en die van de Grave met haar goederen ruſtelijk op en af te laten varen ſonder Tol af te nemen, of die gebrekigh blijvende, hun ſulken * middel te verleenen als 't van rechts wegen behoord.

* Copye.

* Mandament.

* Proviſie.

Op dit verſoek wierd geſteld,

D'Heer

Digitized by Google

D'Heer van Gruythuyſe, Prinçe van Steenhuyſe, Stedehouder en de Raden 's Hertoghs van Bourgoenjen van Holland, Zeeland, en Vrieſland, belaſten den eerſten Deurwaarder van de Kamer van den Rade in Holland, hier op verſocht, dadelijk te trekken by *Dirk van Rijſwijk*, Tollenaar van Gorinchem, of ſijnen Stedehouder, hem dagh-vaardende te komen, of gemachtight te ſeynden voor haar in den Haagh, ten ſekeren betamelijken dage. Gegeven den 29. van Herfſt-maand 1469.

Daar op heeft den Deur-waarder *Steven van Enwijk* ſijn * antwoord geſteld, dat hy op den 4. van Wijn-maant 1469. *Dirk van Rijſwijk*, Tollenaar te Gorinchem gedaghvaart heeft in den Haagh te komen, den 11. der ſelver maant, 's avonds in de herbergh, om 's anderdaaghs goeds tijds voor den middagh voor de vermogende Heeren t'antwoorden op 't inhoud van den voorſz. bevel-brief, by hem bezegeld, op den 7. van Wijn-maant 1469. * Relaas.

Den 18. Meert 1481. is hier op Vonnis geweſen als op 't ſelve jaar verhaald word.

Schepenen, *Aard Janſz. Gerid Dirkſz. Ricout Henrikſz.* 1470.

Hertogh *Kaarl van Bourgoenjen*, te Brugg' in Vlaanderen ſijn overtreflijke Bruylofs-feeſt met Vrou *Margriet van York* gehouden, en in't ſelve jaar 1468. de machtige Stadt van Luyk ſoo gruwelijk ten gronde toe verwoeſt, ook 1469. die van Gendt in genade aangenomen hebbende, komt dit jaar 1470. in Holland in den Haage, van waar hy terſtond met eenen * Wapendrager, brieven heeft geſonden aan *Adolf* den Jongen Heer van Gelre, dat hy aanſiens Briefs, alle onſchuld achter-geſet by hem ſou komen, in meningh zijnde, hem te bewegen, om ſijn Vader Hertogh *Aarnd van Gelre* (ſoon van Vrouw *Maria van Arkel*) uyte gevangenis te doen ontſlaan. Maar *Adolf* ontſchuldight ſich tegen ſijn Neve *Kaarl*, dat hy d'Edelen en Steden van Gelderland beloofd had, ſonder haar believen, buyten de palen deſſelven Lands niet te trekken. Selfs den Paus *Paulus* de 2. (te voren genoemt *Petrus Barlo van Venegien*, naſaat van dien treflijken Poët *Eneas Sylvius*, of *Pius* de 2.) verbaaſd over deſe groote ondaad van Vader-vangen, ſchreef twee minlijke Brieven aan *Adolf*, hem vermanende uyt Vaderlijke liefde ſijn Vader t'ontſlaan, of hy ſou tegen hem als een ongehoorſaam ſoon des Roomzem ſtoels met den geeſtelijken blikſem donderen. Maar den boos-aardigen *Adolf* is ſoo buygſaam als een Key-ſteen. Den Grooten * Herault.

Digitized by Google

Kaarl de Stoute dit vernemende, en ook dat hy den peys tot Gendt gemaakt, tuſſen hem *Adolf*, en Hertogh *Jan van Cleef*, met de ſijne aan d'een, en Heer *Willem van Egmond en Tſelſteyn* ſijn kinderen en aanhangers aan d'ander zy, niet onderhiel, maar al de goederen van ſijn Oom *Egmond* had doen toeſlaan, en ſijnen anderen Oom Hertogh *Jan van Cleve* groote moeyte aan dê, tegen Godt en de rechtveerdigheyd, ook de treflijke Geſanten tot vier maal aan hem geſonden, geen gehoor gaf, maar in tegendeel meer quaad dê. Dede hem vorſtelijk door een * Wapen-drager dagen, te komen den 26. van Wijn-maant, ſelf, of ſijn gemachtighde, om te verantwoorden de ſaken hem op geleyd. Gegeven te Heſdin (in Artoys) den 8. van Herfſt-maant 1470. *Adolf* ſit op met tamelijken Staat van Baroenen, Ridders en Knechten, komt te Heſdin by ſijn Neef Hertogh *Kaarl*. Den Hertogh ſond hem tegen Heer *Lodewijk van Savoyen*, met meer Heeren en Ridders, en ontfingh hem met groote vrientſchap en eer. Op deez' tijd was in't Hoff een * Geſant van den Roomzen Stoel, genaamt Heer *Lucas van Toleden*, Biſſchop van Sibinien, die ſeer gearbeyd had aan den Prins, om Hertogh *Aarnds* verloſſingh, daar den Paus *Paulus* de 2. ook twee of drie-maal aan *Kaarl* om geſchreven had, dat hy met ſijn mogentheyd en kloekheyd den Jongen Heer van Gelre daar toe brengen ſou. Op een tijd den Hertog met *Adolf* en veel ander Edele vergadert, valt voor, 't geſprek van Hertog *Aarnds* gevangenis, waar uyt *Kaarl* ſtof nam, ſeggende tegen *Adolf*, Lieve Neef van Gelre, 'k bid dat ghy om mijnent, en deſer Edel-mannen wil, u vrienden en magen, u Vader ontſlaan wilt, want inder waarheyd, 't betaamt u niet, dat ghy ſulken eerbaren Prins en Vorſt, byſonder u Vader, gevangen houd, oft een Rabout waar, doet ghy't, 'k verklaar u, wat ghy we'er begeert, 't ſal geſchie'n. *Adolf* antwoorde, Lieve Neef, 'k en kant niet doen, want 'k heb my verbonden met eed, aan d'Edelen en Steden des Land, dat ik ſonder haar toe-ſtaan hem niet ontſlaan ſal, of ik 't dan al dê, 't waar te vergeefs. Neef, ſey d'Hertog, u verlof alleen is my genoeg, laat my ſchrijven aan de Steden, 'k ſal heur woord wel krijgen, mits, dat ghy t'ſamen, ſonder twiſt 't Hertoghdom van Gelre ſult beheerzen, d'ander toonden mê ſulken ernſt, dat hy't den Hertogh niet kon weygeren. Hertogh *Kaarl* verworf voort aan hem, te ſchrijven aan den Burgh-vooght van Buuren, dat hy aanſiens 's briefs den Hertogh ſijn Vader ontſlaan ſou, en leveren aan Heer *Henrik van Parwis*, 's anderdaaghs voor Kers-avond, den 22. van Winter-maand 1470. wierd hy te Buuren gelevert aan Heer *Phlips van Waſſenaar*, die hem te Tiel aan *Parwis* overgaf, na dat hy 6. jaar gevangen had geweeſt, ko-

* Herault.

* Legaat.

Digitized by Google

komend't''sHertogenbos, wierd hy feeſtelijk van de Poorters, met Toortſen ingehaald, van daar quam hy te Heſdin by Hertogh *Kaarl*, die met al ſijn Prinçen en Heeren, hem met grooter eeren ontfingh, niemand uyt-geſondert, dan alleen ſijn Soon, die hem naulijks ſien noch ſpreken wilde. Verfoeyelijken handel, grootelijks opwekkende den grouwelijken Toorn Godts.

Op *Sinte Lijſbeths-nacht* (welke heylige Vrou hier mê gemeent word is onſeker, alſoo drie heylige Vrouwen van dien naam geweeſt zijn. 1. De Dochter van *Andreas* Koningh van Hongaryen, Wedue van Land-graaf *Lodewijk van Heſſen*, overleden 1231. 2. De Dochter van *Petrus van Arragon*, Huyſvrou van *Dioniſias* Koningh van Portugaal, Moeder van *Alfonſus*, geſtorven 1336. ende 3. de Wedue van Keyzer *Kaarl* de 4. aflijvigh geworden 1378. doch ik hou vaſtelijk d'eerſte) den 19. van Slacht-maand 1470. is uyt deez' wereld gereyſd den goeden Heer *Vrank van Borſelen*, Graaf van Ooſtervant, geweſene Leen-heer van Arkel, die ſijn Gravin *Iacoba van Beyeren*, hier voor . . . in haren nood ſoo treflijk by ſtond, en daar na noch troude, geen kinderen nalatende quamen al ſijn goederen aan Hertog *Kaarl van Bourgoenjen*, wiert begraven tot S. Martens-dijk in Zeeland: had buyten Delft doen ſtichten een Kartuyſer Klooſter, van elf Cellen, daar hy de 4. rijkelijk afbegaafde.

Schepenen, *Claas de Veer Claaſſz. Korſtiaan Herberenſz. Iacob van Wel, Jan de Kemp Engbertſz. Aarnd Janſz.* 1471.

Henrik vander Wiele Huys, in d'Arkel-ſtraat, is bekent.

Adolf van Gelre, (dien ver-aarden van den Arkelſen ſtam) vergramt op Hertogh *Kaarl*, (wiens behendige kloekheyd ſijn Vader verloſt had) beſchaamt om dat hy van yder ſoo ſchend'lijk verſproken wierd, merkende de poorten van Heſdin ſoo ſcherp bewaart, ja geſloten om ſijnent wil, wroegende ſijn gemoed, ſeyd heymelijk tot ſijn Ridderſchap, 'k ſorg geraakt te zijn daar ik langh ſal moeten blijven, 'k wou dat ghy alle in't Land van Gelre waart, ſiet om goet heen-komen. Sy, meeſtdeels na huys, hy blijft met weynige, korts daar na maakt hy hem toe als een Bedelaar, vertrekt ſtil, dwaald tot in de Stadt Namen op de Maaſ', 'smorgens vroegh willende overſchepen, om ſnellijk in't Land van Gelre te trekken, quamen brieven van Hertogh *Kaarl* aan den Burgh-voogt van Namen, men ſou neyrſtigh onderſoeken om den Jongen Heer van Gelre te vinden. Hy al de herbergen der Stadt deurſien, niet gevonden, komt 's morgens op de Maaſ', *Adolf* was verſpied en gekent, eerlijk en betamelijk leyd men hem op 't Slot te Namen, van daar doet hem Hertogh

Kaarl

Digitized by Google

Kaarl brengen op 't Slot te Kortrijk, daar hy gevangen bleef tot na *Karels* dood. Dien milden Prins van Bourgoenjen ſchonk Hertogh *Aarnd* veel koſtelijke goude en ſilvere vaten, leent hem een groote ſom van penningen, om ſich te verſien van Hof-dienaaars en Soldaten, om ſijn Land van Gelder we'er te krijgen, ſond ook Geſanten en Brieven, biddende alle Gelderſe Edelen ſteden, haren warachtigen Hertogh we'er t'ontfangen. Maar ſy verhard in haar booſheyd, en ook op-geruyd van die van Nieumegen, koren in plaatz van den Jongen Heer van Gelre, tot Land-voogd Graaf *Vincent van Meurs*, die 't ook aanveyrde, waarom in dit jaar 1471. na Paaſſen, Hertogh *Aarnd* met overgroote dankſeggingh affcheyd van Hertogh *Kaarl* nam, reyſde na 't Land van Gelre, quam in de Stadt Grave, die hem met groote eer als Hertogh ontfingh. Maar Heer *Jan van Donk*, Ridder, en *Claas van Haaſten*, Burgvoogden van't Kaſteel te Grave, wederſtonden hem krachtelijk, tot dat op *S. Peter* en *Paauwels-avond*, den grooten toorn ſtormender-hand gewonnen wierd, 4. af gericht met 'tſweerd, en op raden geleyd, tot ſchrik der Borg-ſaten, deed haar 't Slot behoudens haar lijf overgeven. Korts daar na wierd *Aarnoud* ontfangen binnen de Steden Reurmond en Gelre.

Booſe ſchelm-ſtukken worden t'allen tijden in de wereld gebruykt, dikwils van die gene die men meeſt betrout, 't blijkt hier grouwelijk van Broeder tegen Broeder. In dit jaar 1471. Hertogh *Kaarl van Bourgoenjen*, hoorende van den grootē twiſt tuſſen de Hertog van Bourbon, (aan wien hy door huwelijk verknocht was geweeſt) mette Heeren van Vangy en Breſſy, ter ſake van ſijns Bourgoenjens peys met Koningh *Lodewijk van Vrankrijk* de 11. ſend ſijnen Botteljier, Heer *Ian van Arzon* Ridder, om deez' Prinçen ſijn Neven te vereenigen, dat gedaan, *Arzon* komt by den Koning, word vriend'lijk, maar verſocht tot een aartzſchelm-ſtuk om *Baldewijn van Bourgoenjen*, Baſtaard van *Phlips de Goede*, met duyvelſe inblaſingen te verwekken ſijnen Broeder Hertogh *Kaarl*, met wapenen of venijn te doen ſterven, op belofte van groote profijten. *Arzon* beſpreekt die, greetigh na 't voordeel, maar veel meer ophaling van Godts grouw'lijk oordeel, ſocht eerſt verſekeringh van de giften, 't ſchelm-ſtuk niet af-ſlaande, ſend heymelijk Heer *Ian van Chaſſa* Ridter, Hertog *Kaarls* * ſtadigen Kamerlingh, by den Koning t'Amboyſe. Alles word vaſt geſteld, *Chaſſa*, ſonder verlof van *Kaarl*, by *Lodewijk* gereyſt, dorft in't Bourgoenſe hoff niet weer komen, blijft tot S. Omaar, ſend al de verraad-ſchriften, en we'erzydſe belooften, met eenen letterlooſen man, aan *Baldewijn*: deſen onbeleſen, niet kennende d'opſchriften,

*Ordinaris

Digitized by Google

ten, geeftſe in plaatz' van *Baldewijn*, aan den hoogh-vermaarden Heer *Antonis de Baſtaart van Bourgoenjen*, de brieven geleſen hebbende, of hy verſlagen was, is te denkken: terſtond by *Baldewijn*, toont hem die, voort terſtond te Land uyt, Ik bids u, verſuym geen tijd, Ik moet de brieven mijn Broeder *Kaarl* leveren, of ben anders koud. Die 3. *Baldewijn*, *Chaſſa*, en *Arzon*, vaardigh by *Lodewijk*, diez' onderhiel. *Antonis* by *Kaarl*, levert hem al den booſen handel, die trillende van toorn en ſchrik, al den bras doen af-ſchrijven ſendende die door al ſijn Landen, om Godt Lof-ſangen en gebeden voor ſijn behoudenis op t'offeren.

'T bleef by dit een moorders-ſtuk niet. Op een ander tijd, *Kaarl* gereed om op te ſitten, en met veel gewapende te vertrekken, een Paadje komt tot hem, ſeggende, Genadige Heer, de voorleden nacht ſlapende in de ſtal by de peerden, ſagh ik de Palfenier met een kleyn vaatjen in de hand, in de ſtal komen, en ſmeyrde daar uyt den ſadel van u peerd, waarom, en weet ik niet, laat het peerd komen, ſey *Kaarl*, en berijd dat vijf of ſes-maal over 't veld, 't geſchied, 't venijn bevanght den Rijder, en ſtort dood van den peerde. Den Prins uytbarſtende in groote ſuchten, ſeyde, Hooge Godt, U zy geklaagt dat ik nemmermeer van deſe verraders ontlaſt kan worden.

In dit jaar 1471. was't den ſchoonſten Somer, overvloedigh van alle vruchten, die men binnen 100. jaren ſagh. Den 3. van Herfſt-maant was binnen Brugge in Vlaanderen, in Dynant, nieuwen Rijnſen moſt, om 6. grooten te koop.

Schepenen tot Gorinchem, *Willem Dirkſz. Aard Vos Janſz. Vrederik Adriaanſz. Claas de Veer, Jan Roeloffſz. Jacob Janſz. Adriaan Janſz.* 1472.

Ontrent *S. Agnieten-dag* den 21. van Lou-maand, vertoonde ſich een groote Steert-ſtarre in't Ooſt, den ſtert Weſt, en ontrent *S. Blaſius* den 3. van Sprokkel gingh de ſtert Ooſt ſtaan, ſomtijds wit, ſomtijds vuyrig, daar na volgde Peſt en duyre tijd.

Vrydaags op *S. Dorotea-dagh* den 6. van Sprokkel-maant, quam Hertogh *Kaarl van Bourgoenjen*, met ſijn Hof-geſin, in ſijn Paleys tot Gorinchem, en ſijn Heerlijkheyd van Arkel, en hield daar ſijnen vaſten, reyſende van Gorinchem, 't ſcheep na Dordrecht, daar hy gehuld wierd.

In dit jaar 1472. op ons L. Vrouwe geboorten-avond, den 7. van Herfſt-maand, verkocht Hertogh *Aarnd* in't by zijn van Hertogh *Jan van Kleve*, en Heer *Willem van Egmond* ſijn Broeder, 't Hertoghdom Gelre en Graafſchap Zutphen aan Hertog *Kaarl van Bourgoenjen*, voor

Digitized by Google

92000. goude Rijns-gulden eens en noch ſeker Renten (ſonder te vinden hoe groot) 10. jaar langh, geduyrende een geringen prijs, ten inſicht Hertogh *Reynold van Gelre*, 't jaar 1412. verkocht aan Hertog *Willen van Beyeren* voor 100. duyſent Franze Kronen, doch ſijn koſten en ſchaden om Gorinchem geledē, daar in gerekent. Had *Aarnout* ook geen koſten en ſchaden geleden om 't Land van Gelder te krijgen, voorſeker ja, grof en groot, en wat was dan Gorinchem, en 't Land van Arkel, (verſcheyden leden daar van noch afgeknaagt) te gelijken by 't Hertogdom Gelre, met al ſijn brave ſteden Nieumegen, Reurmond, Aernem, Bommel, Gelre, Tiel, Venlo, Grave, en andere, midtſgaders ſoo veel treflijke plaatſen, en 't Graafſchap Zutphen. Maar 't was gebrek van geld, volk, en alderhande behoeften, en verſmaadheyd van ſijn Edelen en Steden, die hem voor haren Hertogh niet ontfangen wilden. Hier uyt ſproot namaals wel een veertigh-jarigen oorlogh tuſſen Hollanden Gelderland, by mijn Groot-vaders tijd in ſwangh, en in mijn Jonkheyt by oude lieden, ſoo veel als in de mond beſtorven, inſonderheyd hier te Gorinchem, als deſe Stadt naaſt-rakende.

1473. Schepenen, *Coenraad Coenraadſz. Antonis Geridſz. Rigout Henrikſz.*

Op *S. Matijs-avond* den 23. van Zulle, ſtierf in de Stadt Grave, den ouden Hertogh *Aarnd van Gelre*, (Sone van Heer *Jan van Egmond*, en Vrouw *Maria*, Dochter van den leſten Heer *Johan van Arkel*, Suſter van Jonkker *Willem van Arkel*, die 1417. binnen Gorinchem verſlagen wierd) wat meer dan twee jaren uyte gevangenis, en ſedert 't jaar 1423. nu 50. jaar ook Heer van Dalem, geweeſt zijnde, op voorwaard daar eenen daaghlijkſen Richter te ſtellen, en van Gelderland niet te ſcheyden, en wierd te Grave be-aard, met grooter eeren, in 't Choor voor't hoog Autaar in eenen nieuwen Kelder en Graf, door ſijn Broeder Heer *Willem van Egmond*, *Frederik van Egmond*, Heer van Yſelſteyn en Buuren, d'Heeren van Roetzelaar, *Peeter Weertijn*, en veel andere Edelen. Hertogh *Kaarl* vernemende ſijn dood, begon te haken na 't Hertoghdom. Graaf *Vincent van Meurs*, Land-vooghd van Gelre, ontſiende 's Hertoghs geweld, repte ſich na Keulen. De gemeyne ſteden, Baanraatſen, Heeren, Ridders, doen groot verſoek aan Hertogh *Kaarl*, om haren Heer *Adolf* tot Hertogh te hebben, maar bidden, verſoeken, klagen, 't was al vergeefs, *Kaarl* hiel dier tijd ſijn Feeſt van 't Gulde Vlies te Valençijn, daar wierd geſloten dat *Adolf* boete moſt doen en al ſijn leven gevangen blijven in 't Slot te Kortrijk, voor dat hy ſijn Vader ſes jaren gevangen had gehouden, doch wierd hem betamelijke dienſtbaarheyd gedaan van de Edelen.

Dit

Digitized by Google

Dit jaar 1473. was den droogen heeten Somer, daar in veel boſſen en velden van de heette der Sonne en des Hemels aan-geſteken, verbranden. Der Bemer-old brande 18. weken, der Duringer-wold, 't Swarte Wold, de Wolden in't geberght, en aan de Etſ, ook Vlekken en Dorpen, alles was door de groote hitte en gebrek des regens droogh, ſelfs veel grachten en vloeden, waar 't vuyr in quam moſt voort.

In't ſelve jaar won Hertogh *Kaarl van Bourgoenjen* 't Land van Gelre met groote koſten, moeyten en arbeyd, welkers beſchrijvingh, als ons voornemen niet rakende hier verby geſlagen word. Hy quam op *S. Jacobs* den 24. van Hoy-maant, binnen Nieumegen, daar hy gehuld wierd. Men brocht hem de 2. jonge kinderen van den gevangen *Adolf*, *Kaarl* acht jaren oud, en *Philippe* na Hertogin van Lottringen, welkers moeder was, des Hertogen dochter van Bourbon, ſuſter van Hertog *Kaarls* huyſvrou, daar hy ſijn eenige dochter *Maria van Bourgoenjen* by had. Hy kuſtenſe vriendelijk, en ſondſe tot Gendt by ſijn huyſvrou, de Princeſſe *Margriet van Jork*, om op te voeden, en te bewaren. Binnen Aernem ſtelde Hertogh *Kaarl* ſijn Raad-kamer en opperſte Hoff van Gelderland, tot Stadthouder en voorſittende Raad van't heel Land van Gelre Heer *Willem van Egmond*, Heer van Yſelſteyn, en onder hem Heer *Adolf vander Mark*, Doctor in de Rechten, en Ridder, des Hertogen Neef van Kleve, noch gedachtigh ſoo 't ſchijnt, den eygen ſtam van Egmond, als zijnde den overleden Hertogh *Aarnout van Gelre*, eygen Broeder van deſen *Willem van Egmond*, bey ſonen van Vrouw *Maria van Arkel*, als ook de dienſten, hem by den voorſz. *Willem van Egmond*, en ſijn drie ſonen *Jan van Egmond*, Heer *Vredrik van Yſelſteyn*, en Jonkker *Willem*, als voornaamſte hooft-luyden, gedaan om 't Graafſchap Meurs in't Bourgoenſe geweld te brengen. Hertogh *Kaarl* won ook 't Graafſchap Zutphen, en wierd daar gehuld, ontvangende 't Hertoghdom Gelre, en Graafſchap Zutven, van Keyſer *Vrederik* de 3. te leen.

Ook waren in't voorſz. jaar 1473. de voornoemde drie ſonen van Heer *Willem van Egmond*, met Hertogh *Kaarl van Bourgoenjen*, op die groote dagh-vaard te Trier, by den Keyſer *Vrederik* de 3. met veel grootmachtige Heeren, Hertogen, Graven, Heeren, Geeſtelijk en Weer'lijk.

Schepenen, *Jan Roeloffsz. Jan Spronk Dirksz. Alard Janſz. Aard Janſz. Jacob van Wel, Ricout Janſz.* 1474.

Jan van Egmond, en Heer *Vredrik van Yſelſteyn* ſijn Broeder, waren dit jaar 1474. met Hertogh *Kaarl van Bourgoenjen*, en veel andere Hee-

Digitized by Google

ren, mê in't machtigh belegh voor Nuys, alwaar *Ian*, Hertogh *Jan van Kleefs* oudſte ſoon, en de voorſz. *Vredrik van Egmond*, Heer van Yſelſteyn, van Hertogh *Kaarl* Ridders geſlagen wierden.

Op *S. Peeter* en *Pauwels-dagh* den 29. van Somer-maant, deſes jaars, ſtond eenen grooten ſtorm-wind op, die veel timmeringen, huyſen, ſtallen, en S. Vlrichs-kerk t'Auſburgh nederwierp, veel wilderniſſen, van't vuyr over-gebleven, rukte hy met den wortel uyt d'eyrd, van den Rijn aan, tot aan Hongorien. Aan den Rijn en andere plaatzen, verſonkken veel Schepen.

1475. Schepenen, *Aard Piek Ianſz. Adriaan Adriaansz. Aarnd Giſbertſz. Corſtiaan Herberenſz. Adriaan Ianſz.*

In dit jaar 1475. een Beſtand tuſſen Koningh *Lodewijk van Vrankrijk* de xj. en Hertogh *Kaarl van Bourgoenjen*, van 9. jaren, gemaakt en over al verkondigh zijnde, *Baldewijn de Baſtaart van Bourgoenjen*, 't jaar 1471. in Vrankrijk gevlucht, komt tot Mechelen, ſich onderwerpen de genade van ſijn Broeder *Kaarl*, die van't Parlement deden hem brengen op't huys te Vilvoorden, en hy verantwoorde ſich ſoo wel van't op-geleyde venijn tegen ſijn Broeder, dat hem in vriendſchap opnam.

Hertogh *Caarl* 't voorleden jaar binnen Mechelen ſich bereydende om Nuys te belegeren, vond ſijn ſchatten ſeer geminderd, niet machtig om ſulken oorlogh aan te veerden, hield raad om geld te krijgen, geeft laſt alle Geeſtelijke te ſchatten, noyt by ſijn voorfaten ſoo gedaan, de Deurwaarders vliegen door al ſijn Landen om die in te vorderen. Den 5. van Sprokkel, in dit jaar 1475. vergaderen te Leyden alle Geeſtelijke Overſten van gantz Holland, en beſluyten eendrachtelijk die ſchattingh niet te geven, ſtellender 4. die in naam van al de Geeſtelijke die weygering doen ſouden, Als Heer *Peeter Buys* Doctor in de Geeſtelijke Rechten, Kanonik t'Eemſteyn, Heer *Iooſt*, *) Vader tot *S. Agniet*, binnen Delft, Heer *Lambrecht* Viçe-cureyt tot Haarlem, en Heer *Iacob*, Bagijn-vader aldaar. Om deſe ſchatting te krijgen, wierden veel moeyten gedaan, maar met Hertogh *Caarls* dood viel veel veranderingh, eenige gaven ſe eenige niet.

* Pater.

1476. Gorinchemſe Schepenen, *Gerid Geridſz. Lambert de Veer Ianſz. Iacob Ianſz. Thonis Geridſz.*

Heer *Vredrik van Yſelſteyn*, was met Hertog *Caarl* in d'oorlogh tegen de Switzers.

In dit jaar 1476. heeft Vrouw *Maria van Bourgoenjen*, Hertogh *Caarls* eenige dochter, op den 14. van Lente-maant, binnen Gent met-te Staten van Holland een ordonnantie gemaakt, waar uyt hier eenige Ar-

Digitized by Google

Artikelen volgen, d'inwoonders van Holland, en dienvolgens mede die van Gorinchem betreffende. Doch wete niet of haar Vader *Kaarl* doe al verſlagen was om dat ſy die orden maakte, en ſommige ſijn dood ſetten 1476. ſommige 1477. op dertien-avond den 5. van Lou-maant, welk leſte ik na 't ſchrijven van *Aard Kemp* ook volgh. Groot wonder is 't dat men twijfeld aan ſulken vermaarden ſaak, noch ſoo onlangs geleden.

Volgen nu d'Artikelen.

Sy ſal huwelijken, en een Voogd en Man kieſen, by goet-dunkken van d'Heeren van haren bloede, en Staten van Holland, Zeeland, en Vrieſland.

Scheld quijt die van Dort en Zuyd-Holland, die 6000. Klinkkaerts die ſy ervelijk toegeſtaan hadden, in plaatz van alle voorgaande en toekomende boden, 's jaars te betalen, in't jaar 1468. leſt-leden, en geeft die verband-brieven over.

Sullen nu noch namaals uytheimſe eenige hoege Ampten mogen bedienen in Holland, Raad, Griffier, Rent-meeſter, Droſſard, Kaſteleyn, Treſorier, Dijk-graaf, Bailju of Schout.

Alle erffelijke ſaken moeten berecht worden daar 't erfleyd, en ingeſetenen van een Stad, mogen malkanderen niet roepen dan voor't gerecht van de ſelve Stadt uytgenomen van leen-goed.

Niet te roepen buyten 't Land *. *Evocatie.

De Steden van Holland mogen malkanderen beſchrijven, en by een roepen, waar't haar gelieſd, ſonder vorder verlof.

Geen nieuwe Tollen op te ſetten, ſonder toe-ſtaan van de Staaten.

Belooft d'ingeſeten in hare oude vryheden te ſtijven en te ſterken tegen yegelijk.

Alle bevelen van de Prinçen, of hooge Raiden, ſtrijdende tegen de vryheden, worden krachteloos verklaard.

Yder magh ſijn ſchepen en goederen op Zee of elders, driftigh en ſtrangende vry aantaſten, mits betalende redelijk bergh loon.

Alle Makelaardyen, Excyſen, en ander ongelden, alreede by de Steden opgeſteld, of noch op te ſtellen tot vervallingh van hun laſten, ſullen aan de ſelve Steden blijven.

Yegelijk magh ſijn geſtolen goet mette Heer van de plaatz aanveerden, ſonder verbeuren.

Geen *Amptenaars mogen yemand moeyen, daar men yemand doot *Officiers.

Digitized by Google

vind onder dexel, dat die ſijn ſelven gedood of verdaan ſou hebben, ten waar men ſulks met opſetten wil gedaan, klaarlijk bevond, yegelijk mag men uyt 't water trekken die men daar in vind, 'tzy levend of dood, ſonder verbeuren, maar word hy dood bevonden, ſoo ſal men weder mette voeten in't water leggen.

* Præſcriptie. * Poſſeſſie. Die * een 3. deel van hondert jaren, in * gebruyk van leen of erfelijke goederen geweeſt zijn, ſullen daar in blijven, tot dat ſy met Recht daar uyt gewonnen worden, daar, en ſoo 't behoort.

*Officieren *Privilegiē Alle 's Prinçen hooghſt-*Amptenaars, ſullen ſweyren deſe punten midtſgaders al de oude en nieuwe* Vryheden van de Landen en Steden onverbrekelijk t'onderhouden, en dat ſal altijd een Artijkel van haren Eed zijn.

In dit jaar 1476. geeft *Jacob* Grave tot Hoorn, Heer van Altena, Corterſchem, Montengis, &c. op den 18. van Winter-maant de Stadt Woudrichem, en 't Land van Altena, gegeven deſe navolgende Hantveſt:

In den naam der H. Drievuldigheyd.

Wy *Jacob* Grave tot Hoorn, Heer tot Altena, Corterſchem, Montengis, Kranendonk, &c. doet weten: Alſoo ſekere jaren geleden in't Land van Altena, en te Woudrichem (kort, Workom) eenige manieren van Rechten wierden gehouden, in de Stadt by 7. Schepenen, en in't Land by de gebuyren, daar, by onnooſel tijden dikwils veel verſuym in viel, om waar in te verſien ſijn Vader, 't jaar 1452. met beveſtiging van Hertogh *Philips* ſeker orden daar op gemaakt had, die noch gebruykt wierd, en dat na 't maken van dien 't Land van Altena, by na al, is bedijkt geworden, daar veel treffelijke buyten dien Land woonende, haar geld mê toe beſteed hebben, en die neffens ons ingeſetenen veel gebreken in de voorſz. Rechts-vorderingen bevonden hebben. Dat ook 'tſelve Land niet boven twee mijlen langh en een mijl breed is, daar men in elf Parochien Vyerſchaar houd, tot groote moeyenis en vertrek van rechte. Soo hebben ſy hem dikwils gebeden daar in te voorſien, 'twelk hy om andere ſaken, byſonder om de dienſten aan Hertogh *Kaarl*, nu Grave van Holland, in ſijn oorlogen gedaan, niet heeft konnen doen, ſulks dat eenige ingelanden, te hoof verſoekende, ſekere perſonen by Hertog *Kaarl* zijn gelaſt, te Workom in 't Land van Altena te trekken, met de welke hy ſelf alles onderſoekende, heeft bevonden grooten noot te zijn een nieuwe orden te maken. Derhalven hy voor hem en ſijn na-

ko-

Digitized by Google

komers Heeren of Vrouwen van Altena geordent, heeft met toeſtaan van 't meeſte en treflijkſte deel der ingelanden, 't gunt in't kort volght:

1. Workom, en 't Land van Altena, ſal met een Recht geregeert worden by 9. Schepenen, elk gegoed tot 500. Beyerſe guldens, of daar boven, en deſgelijks de Burgermeeſters die nu van ſtonden, en voort jaarlijks ge-eed ſullen werden op den Sondagh *Iudica*, (dat is Sondaags voor Palm-Sondagh) van welke 9. Schepenen de 5. en ook de 2. Burgermeeſters binnen Workom, en de 4. in 't Land van Altena ſullen woonen, Vader en Kind noch Broeders ſullen t'ſamen geen Schepenen weſen.

2. Van die 9. ſullen 't meerendeel, te weten 3. in de Stadt, en 2. in't Land, of meer, alle week 2. dagen Woenſdagh en Saterdagh te recht ſitten, om yder goet recht te doen, volgens deſe hant-veſt, en als recht is, niemand in't Schependom woonende mag weygeren Schepen te zijn, op peyne van 100. Engelſe Nobelen.

3. Als men van lijf en goed dingt, ſullen al de 9. Schepenen te recht ſitten, in plaatz van d'afweſige, ſullen d'Amptluyden andere voor die tijd ſtellen, geen Vader over Kinds noch Kind over Vaders, Broeders over Broeders, noch over Broeders of Suſters Kinderen lijf magh te recht ſitten, maar andere in de plaatz.

4. D'*Amptman ſal Schepenen eeden, recht te tuygen en vonniſſen na inhoud deſer hant-veſt, de heerlijkheyd in waarden te houden, en des niet laten om geen ſaken, en dat ſy om Schepen te worden, niet bidden, beloven noch geven en ſullen. *d'Officier

5. Wat ſaken in deſe hant-veſt niet verklaart zijn, daar ſal men in wijſen na 't gemeyn Recht, en 't minſte deel van Schepenen ſal't meeſte deel volgen.

6. Burgermeeſters ſullen ſweyren d'Heerlijkheyd in eeren, Stadt en Land in heur Rechten te houden, 't goed wel te regeeren, en goe Rekeningh te doen.

7. Alle Amptluyden van 't Gerecht ſullen ſweyren yder recht te laten wedervaren volgens deſe hant-veſt.

8. Op beſettingh van vremde ſal men altijd recht doen tot 3. pond Vlaams, by twee Schepenen, daar boven vijf of meer Schepenen, en dat dragen ten naaſten recht-dage, den Bode ſal beſettingh doen binnens Lands elk Schout in ſijn bedrijf, 't loon is een halve ſtuyver, de beſette magh Borgh ſtellen of in helden gaan, en 'sanderdaags te recht komen, voor elke maaltijd ſal de Bode of Schout hebben een ſtuyver, voor de be-

Digitized by Google

beſette te recht te brengen twee ſtuyvers, die onrecht heeft ſal betalen drie ſchellingen, de Schout ſal hebben twee ſchellingen, Schepenen een. De beſette vry geweſen wordende, moet den beſetter d'onkoſten ook betalen.

9. Yemands goed in't af zijn, beſet wordende, dien ſal men een weet doen in de naaſte 14. dagen, aan hem of 't ſijnen leſter woonſtê, door de Bode die hem dagen ſal binnen de eerſte acht dagen te recht te komen buyten nood-ſaken, op de verbeurte van een pond, de koſten, dat blijken moet in acht dagen na d'eerſte acht dagen, op verlies van de ſaak. De Bode ſal hebben van elke mijl uyt en in gaande een halve ſtuyver, by d'eyſſcher te verleggen. Soo haaſt de tweede weet gedaan is, moet hy komen, des ſal d'aanlegger ook een weet hebben tot ſijnen koſt, binnen de Stadt een oort, binnens Lands een halve ſtuyver, en buytens Lands van de mijl, als voren, de verweerder niet komende, d'eyſſcher ſterkt ſijnen eys met eed, wel te minderen maar niet vermeerderen, en wint het, van de beſettingh heeft de Schout 6. ſchellingh, yder Schepen 2. ſchellingh, die onrecht heeft moetet gelden, word 't beſette goet vry geweſen, den verweerder word ſijnen koſt betaalt na ſtaat, by goetdunkken van't Gerecht, behalven de breuken en koſten by 't eerſte uytblijven geſchied, die ſullen hem niet vergoed worden, by de beſettingh moet d'aanlegger Borgh ſtellen die te vervolgen, en niet vervolgende te verbeuren drie pond aan de Heer, en des verweerders koſten.

10. Door * macht-brieven kan elk eyſſen of verweyren, onder dit of ander gerechts-zegelen, maar den eed om den eys t'ontgaan, moet yder ſelf komen doen.

* Procuratien.

11. De Poorters te Workom ſullen malkanderen te recht ſtaan van ſchade en ſchulden vier-maal 's jaars, t'elken drie dagen, Woenſdagh, Donderdagh, Vrydagh, 1. voor Palm-dagh, 2. na H. Sacraments-dagh, 3. na *S. Baven-dagh*, 4. en voor *S. Tomas-dagh*, en anders niet. Dies ſullen ſy ten voorſz. 4. tijden in de kerk gedaagt worden, als't voormaals ten twee tijden was.

12. Yder een ſal men tegen eenigen van de voorſz. rechtdagen mogen doen dagh-vaarden, den Bode binnen een oort, buyten een halve ſtuyver. Ingeſetenen onder eenen Schout, bedragende van een ongedeelde ſaak, eenen Nobel van 50. ſtuyvers of daar onder, maar niet boven, mogen malkanderen daar betrekken, en dien Schout met ſijn Heem-raden of Buyren ſullen daar af wijſen, wie hem daar van beſwaart vind magh ſich beroepen voor de 9. Schepenen, gelijk men van ouds pleegh te doen voor de 7. Land-Schepenen, van gelijke 50. ſtuyvers of daar

Digitized by Google

daar onder mogen die van een Parochi, ook voor Schout en Heemraden of Buyren, Richters Willekeur doen maken, en uyt-richten als men gewoon is voor deſen.

13. Die gedaaght is aan ſijn mond of woon-plaatz', en midd'lerwijl thuys geweeſt zijnde, niet te recht komt, verbeurt aan de Heer een pond, de koſt van den aanlegger, en acht dagen daar na 't verlies van ſijn ſaak.

14. Alle verwonnen ſchulden ſal men panden ſoo haaſt 'tvonnis geweſen is, de ſchout ſal hebben twee ſchellingen, de Bode eenen ſchellingh. De pandingh ſal ſtaan 14. dagen, dan ſal men die panden ſchatten en prijſen den 3. penningh beter, en d'uytſchattingh doen, met ſulke onkoſten als hier na van't prijſen ſtaat, ter los met enkkel geld, en d'onkoſten binnen 't eerſte at-maal en niet langer.

15. Wie met recht van ſchuld verwonnen zijnde, ſoo veel erf noch goed heeft als de ſchuld is, moet tot den Bode in helden gaan, den winder moet hem goet water en brood leveren, ſoo langh hy hem daar houden wil, de verwonnen moet den Bode daags een halve ſtuyver geven, daar den winre voor in ſtaan ſal.

16. Al 't goed dat een huyrman of Pachter brenght in't huys, of op't erve van ſijn huys of Land-heer, ſullen als pand weſen om haar ſchuld daar aan te verhalen voor alle andere ſchuldenaren, midts verklarende hoe veel recht ſy daar aan hebben, binnen 3. dagen na 't verſoek van d'ander eyſchers, die dē huyrman met recht haddē t'eyſſen, op boete van 2. maal vijftalf pond ſoo menigh reys ſy dat weygeren, maar in huyr veranderſaat zijnde, ſal altijd d'oudſte ſchuld voorgaan.

17. Anders geen Rechters Wilkeure te maken dan in 't voorſz. 12. Artikel, ander gerechts-konden ſullen voor twee of meer Schepenen geſchie'n. Den brief ſal koſten aan Schepenen een halve ſtuyver, en aan de Klerk een halve ſtuyver, des moet hy't Was leveren, die den brief toe komt magh hem ſelf doen zegelen. De Klerk magh des verſocht geen briever-langer onderhouden dan een maand, op verbeurte van 5. ſchellingen, yder dagh die 't langer is, laat yemand ſijn brieven langer dan 6. weken onder de Klerk, die ſal hy onder 'tRecht leggen, de Schout geeft hem ſijn loon, op dubbelt geld en 4. ſchat pand.

18. Wie met ſijn Schepenbrief met recht ſpreken wil, koom op eenen Woenſdag of Saterdagh in't gerecht, laat den Klerk die leſen, geve hem eenen duyt, de Schout ſal terſtond den eyſſcher richten, ſtaande Vyerſchaar aan des ſchuldigers goederen, 't gerecht heeft daar van 4. ſchellingen, als de Schout twee, Schepenen twee, hebbender in den brief meer als een gelooft, de 4. ſchellingen zijn dubbel. Den ſchuldenaar ſal

Digitized by Google

door de Bode een weet gedaan worden aan ſijn wooningh binnen drie dagen, in't land woonende, buyten woonende, na orden van Schepenen, en daar van hebben als een daging, binnen 14. dagen na de weet, magh hy betalen met enkkel geld, en d'onkoſten des niet doende, magh d'eyſſcher aan ſijn goed prijſen na gewoonte: wie t'onrecht pand of pand weert, breukt vijſtalf pond.

19. Wie prijſing begeert ſal Schout en 3. Schepenen, buyten Workom eenen wagen of ſchip doen hebben na gelegentheyd der jaar-tijd en der plaatz, en yder van de 4. geven voor haren koſt eenen ouden braſpenning, van eens mans goed te prijſen en van yder meer prijſende ook elk ſoo veel, binnen Workom half geld, Schout en Schepenen moeten daags te voren een weet daar van hebben, den Bode voor ſijn dagement een halve ſtuyver, van Schepenen brieven ſal men dubbelt geld prijſen, na ouder gewoonte.

20. Alle Schepenen Brieven, en Rechters Wilkeuren, voor deſe hant-veſt verleent, ſal men leſen, panden, rechten, als voren.

21. Wie aangeſproken word van ſchade of ſchuld, en niet overtuygt werd met Schepenen konden, of twee of meer wettige getuygen, of bewijs den gerechte genoegh, mogen ſich ontſchuldigen met eed die hem de Schout afnemen ſal, volbrenght hy die ten eerſten ſtaven, hy heeft voldaan, valt hy gebrekigh twee reyſen, hy verbeurt t'elken 6. ſchellingen, ten 3. den eed niet doende, hy verlieſd de ſaak, en breukt 4. pond boven de 6. ſchellingen voorſz. al na goet vinden van den Rechter.

* Regiſter. 22. Alle ding-dagen ſal men alle richtingen van ſchulden in't *rechtboek tekenen, van elk tekenen heeft de Klerk een duyt, en dat boek ſal men alle twee jaar vernieuwen.

* Executie. 23. Geen ander *voltrekkingen van ſchulden ſullen gaan dan voorſz. uyt-beſondert de Heer ſijn breuken, die magh men doen uyt-panden by den Bode of Richter, en doen prijſen by 't gerecht aan dubbelt geld, maar binnen 8. dagen na de pandingh, magh men betalen met enkkel geld, en d'onkoſten van de Bode.

24. Yemand pand weyrende, maght doen binnen acht dagen na de pandingh, mer niet daar na, en den naaſten dingh-dagh na d'acht dagen te Recht komen, wie ſijn tuygen by hem heeft maghſe beleyden, of ten langſten den 8. dagh daar na.

25. Schepenen mogen haar 3. genechten dragen van 8. tot 8. dagen, dan des noch niet wijs zijnde, gaan in de herbergh als van ouds, als drie dagen op der pleyters koſt, en geen ander vonnis wijſen, van andere ſaken of dit gaat eerſt voor, uyt-beſondert den uytlandigen wech-vaardigen,

Digitized by Google

gen, en weeſen, des ſal 't gericht op der pleyters koſt daags niet meer verteiren dan 25. ſtuyvers, die in't onrecht valt ſalſe gelden, maar d'Heer en de ſijnen, geven haar breuken geen koſten, Schepenen mogen hen altijd beraden met die 't hun beliefd, doch hy moet eerſt gedaagt zijn, wie't weygert, verbeurt yder reys 45. ſchellingen.

26. 'sHeeren Rent-meeſter magh de Tijnſen uytpanden, en dat den eerſten Sondagh na de panding doen ſeggen in de Kerk, by de Bode, de ſchuldenaar mag betalen binnen 8. dagen na 't gebod, en geven den koſt van de pandingh, en noch drie ſchellingen, half de Schout, half den Bode, binnen 8. dagen niet betalende, de Rentmeeſter macht Tijns-goet, van ſtonden aan mette Schout en drie Schepenen aanvangen, yder van de 4. ſal een ſchelling hebben. Alle andere Tijnſen blijven en haar oud recht.

27. Alle Tijnſen, Excyſen, Pachten, Renten, van de Kerk, Heyl: Geeſt, Stadt Woudrichem, en over al binnens Lands, mag men panden en richten aan dubbelt geld.

28. In elk en ban ſullen weſen eenen Schout en 5. Heemraden, voor welke alle erffeniſſen en aanvangen gedaan ſullen worden. Sy ſullen ook den Dijk-heeren volgens d'orden van de Dijkaadjen, Weteringen, Wegen, Slooten, en ander gemeyn werken binnens lands keuren en ſchouwen, als navolgd.

29. Wat erffeniſſen binnen 'slands geſchieden, daar van ſal de Schout hebben 4. en de Heemraden 4. ſchellingen, en dat Schepenen van Workom aanbrengen binnen een at-maal voort naaſte gericht, om Schepenen brieven af te maken, en van de brief ſal de Klerk hebben 3. de Schepenen 2. ſchelling, de Schout voor ſijn aanbrengen, elk van ſijn Heemrade, mede aanbrengers 2. ſchellingen.

30. Alle aanvangen van erven ſullen binnen Workom gedaan worden voor Schout en Schepenen, en in't land voor de Schout, en 3. Heemraders of meer, elk in ſijnen ban, op te vrye ſtraat, de Schout heeft twee Heemraden drie ſchellingen. Die geſchied zijnde, yder macher tegen aanvangen, ten gelijken koſten, binnen 14. dagen (op ſijn ban en breuken) na dat hem een weet gedaan is. Soo haaſt als 't vang tegen vang is, ſal de Schout d'aanvangers doen dagen tegen den naaſten recht-dagh, en d'Amptluyden dat tijdelijk laten weten, d'eerſte aanvanger ſal eyſſcher zijn d'ander verweerder, elk magh dan ſijn tuygen leyden, of den 8. dagh daar na, wie in den onrechten bevonden word, ſal al die rechtelijke koſten betalen, en breuken 17. pond, daar d'Heer af hebben ſal 10. (behouden elken Ambachts-heer ſijn gerechtigheyd daar aan) Schepe-

Digitized by Google

nen 7. pond, wie in dier voegen, of met Schepenen brieve in erve komt,
* Partye. ſal't doen bezegelen by drie Schepenen of meer, ſoo het * tegendeel midd'lerwijl overdragen wil, ſullen de breuken half en half zijn, of ſoo ſy't t'ſamen verdragen.

31. Elk ſal in't beſit van ſijn goed blijven, tot dat hy daar uyt gewonnen is, mer wie een ſterf-huys, dwalende beeſten, ontwende goederen, of yet anders twijfelijks, wil aanveerden, ſal't doen by d'Heer en gerecht, en den bruyker dat weer ſoo aanveerdende ſal in 't gebruyk blijven, midts ſtellende borge voor de weerde van dien, wie onrecht heeft
* Executie. breukt 4. pond, mer na geweſen vonnis ſal men geen * voltrekking met nieuwen aanvang mogen beletten, op verbeurte van twee-maal vijftalf pond.

32. Wanneer Schouten en Heemraden, weteringen, wegen, ſlooten en ander gemeyn werken, elk in't ſijn ſchouwen moeten, Sullen daar weſen twee ſchou-dagen, een keur-ſchou en een in-rijdende, mogen geen keuren leggen, ten zy op eenen heyligh-dagh, onder de Hooghmis in de Kerk gekundight, om de ge-erfden daar by te komen. De Schout heeft op de keur-ſchou 8. de Heemraden elk 4. ſchellingen voor heuren koſt, en 's gelijks ter naaſtvolgende deur-gaande ſchouw, word de keur geloofd, en gaat de ſchouw ſonder laakkingh deur, de Schout heeft ook 8. ſchellingen, de Heemraden elk 4. Deſe twee koſten ſullen betalen de gemeyn ge-erfden binnens lands, valter lakingh, Schout en Heemraden hebben van't leſte, niet, dan deurſchouwende. Wie ſijn werk niet gemaakt heeft, ſouden elk breuken aan de Schout 10. aan elken Heemraad 3. ſchellingen. De Schout beſtedet werk ten minſten penning, d'eerſte maal magh elk ſijn eygen werk onderſtaan, om dien beſteden penning, 't eerſte at-maal na de ſchou, dat niet onderſtaande te maken, de Schout ſoud doen maken, op dubbel geld, en vierſchat pand.

33. Alle erf-ſcheydingen binnen Workom ſullen gedaan worden by Schout en Heemraden, elks in't ſijne, daar toe roepende twee of drie boven, en twee of drie beneden ge-erfde, 't gerecht ſal ſoo veel hebben als van een erffenis, half en half te laſten.

34. Alle getuygen ſal men openbaar eeden, uytgenomen Ampt- en gerechts-luyden, alleen op den eed die ſy gedaan hebben. Schepenen ſullen de tuygen heymelijk hooren met eenen Klerk, yder ſal alleen tuygen, wat twee of meer wet-achtige mannen tuygen, ſal in alle ſaken van weerden zijn, behalven dat lijf en goed t'ſamen aangaat, drie of meer. En wes 't lijf of breuken aangaat, mogen Ampt-man, Stê-houwer, of

Schout

Digitized by Google

Schout mê hooren, en daar van * af-ſchrift nemen, de getuygen ſal men * Copye.
den eed niet verdragen.

35. Men ſal Schepenen brieven noch oirkonden niet te niet doen, dan met gelijk Schepenen blijk. Schepenen brieven ſullen niet langer duyren dan 5. jaar, na den dagh van de betaling, ten waar ſy doorſteken waren als recht is, en Schepenen ſullen niet langer zegelen dan een jaar na dat ſy afgegaan zijn.

36. Wie aangeſproken zijnde, de ſchuld bekend, mer ſeggende den eyſſcher voldaan te hebben, ſal't bewijſen met getuygen, of voldoening toonen, of d'eyſſcher ſijnen eys met eed ſterkende, ſal hy de ſchuld moeten betalen.

37. Yemand eenige brieven verlooren hebbende, by brand of anders en van de brieven twee of drie goede getuygen had, ſoo ſal menſe hem vernieuwen.

38. Soo yemand ſchuld eyſt van eenen dooden, hy ſal't mogen ſweyren, ſoo twee wet-achtige mannen neffens hem tuygen, dat ſy ſijnen eed voor oprecht houden, maar waar den dooden jaar en dagh overleden, ſal men't op ſijn erfgenamen niet winnen, dan by Schepenen brieven, of wettige tuygen.

39. Weerden of Weerdinnen mogen't uyt-panden, midts met eede verklarende, en haar ſchuld binnen 't vierdel-jaar in-manen, anders niet, en ook ſoo van verdient loon.

40. Wie t'ſamen gelagh drinkken, elk magh opſtaan en met ſijn aandeel volſtaan.

41. Yder ſal in een gevecht in byzijn van twee goede mannen vrede mogen eyſſen, een en anderwerf, t'elken op vijftalf pond, ſoo dik die geweygert word, breukt men 17. pond, dan ſal d'eyſſcher de vechtende vrede gebieden op lijf en goed, dien vrede is men ſchuldigh te geven en houden, daar-en-boven yet doende, breukt lijf en goed.

42. Wie in vrede ſtaande, met erren woorden yemand te hoofde ſpreekt, ſonder yet te doen, breukt 10. Franze ſchilden, en moet ſijn * tegen-ſtrever beteringh doen, die vrede ge-eyſt heeft, moet d'Ampt- * Party.
man of Schout daar onder gebeurt binnen 't eerſte at-maal kondtſchap doen, op de boete van een Franzen ſchild.

43. Deſe vrede ſal gaan ten 5. lede, en niet vorder, en over al die hulpers en ſterkers van't gevecht zijn, en ſal duyren 6. weken, dien dagh al.

44. Gebeurter een nederſlagh, al d'onſchuldige magen en vrienden van den doodſlager ſullen gevreed zijn van ſtonden aan 6. weken, wie

Digitized by Google

daar over dede verbeurde lijf en goed.

45. Als d'eerſte vrede uyt, en de ſaak noch niet geſlicht is, ſullen de Schouten elk in't ſijn te landwaard, en de Bode binnen Workom, ten verſoeke van eenige van de twiſtende, den anderden en derden eyſſen en gebieden, als voren, en dien ſal niet vorder gaan dan aan de vechters ſelf, en aan haar bloed, ten vijfden lede, Schout of Bode ſal hebben 6. ſchellingen.

46. D'echte ſullen de baſtaarden mê bevreden, maar de baſtaarden de ge-echte niet, ten waar ſy ſelfs wilden.

47. De vrede noch ſtaande, ſal uyt zijn als 't gevecht geſoent is, vechters binnen den derde vrede den twiſt niet ſlichtende, ſullen't de Amptluyden en 't gericht mogen doen, op 't verſoek van d'eene we'erzijds gehoord en geſlicht, zijn't ſchuldigh te houden, niet doende, de Amptluyden ſlaan haar goed aan, tot dat ſy 't houden, en d'ongehoorſame breukt 10. Vrankrijkſe ſchilden, ſoo veel niet hebbende, moet gevangen blijven, te water en brood, tot dat hy 't houd, en de breuke voldaan heeft.

48. Niemand breukt lijf en goed in een onwetende vrede, dat is, vrede gaat in yemands af zijn, vechtende met yemand die hem in de vrede wou trekken, hy magh hem ontſchuldigen met eed, midts aan elke hand nemende een wet-achtig man, die met haren eed den ſijnê ſterken, ten waar d'Heer beter getuygen had, en ſou dan vrede-breukigh zijn en die boete geven.

49. Geleyde gevende, dat in de Kerk te Workom op eenen heyligen dagh, onder de hoogh-mis verkondigt word, word gehouden tot opſeggens toe, uytgeſcheyden vyanden, ballingen of 's Heeren ſchuldenaars, en 't geley ſal niet langer ſtaan dan een half jaar, die 't begeert ſal voort roepen geven twee ſchellingen, en voort teyken-geld drie ſchellingen, die geley hebbende een ander oploopt met ontamelijke woorden, of anders, ſonder hand-daad, verbeurt 10. Vrankrijkſe ſchilden, en ſijn tegenſtrever beteren by de Heer of 'tgerecht, gebeurt in oploop gevecht, en de geley-hebber queſt yemand, hy verbeurt lijf en goed, die hem miſdoet ſal ook breuken na gelegentheyd, maar wie geley heeft van ſchulden, en yemand d'onderſaten den Amptman verkondigde aan dien ten achteren te zijn, ſal't terſtond opgeſeyd worden, en niet langer ſtaan dan 3. dagen.

50. Yemand magh hem ontſchuldingen onwetende van't geley, om breuken t'ontgaan.

51. Vrouwen in echt ſittende, mogen geen Baſtaard winnen, of ten waar

Digitized by Google

waar dat ſy met openbaar wooningh van haar man geſcheyden ware, kinder kreegh, die de man voor de ſijne niet kende, en de faam waar, dat de Vrou met ander mans omgingh, die kinder ſouden van haar moeders goed niet deylen.

52. Baſtaarden mogen van yemand niet erven, maar wat haar van ouders, vrienden of magen gegeven word, of wat ſy verwerven ſal op haar echte kinderen erven, geen echte kinderen achterlatende, de gegeven goederen gaan aan dieſe gegeven heeft, of deſſelfs erven, de verkregen goederen aan de Heer, mits alle wettige ſchulden daar af betalende, waren de ſchulden meer, de Heer magh 't goed laten varen, en de meerder ſchuld ſal aan 't gegeven goed, penningh penninghs gelijk verhaald worden.

53. Man en wijf mogen malkanderen duarien voor't gericht, 't bed geſcheyden, de langſt-levende ſal de vrienden ſtaat leveren, by verklaringh, tot der vrienden koſt, alle wettige ſchulden ſullen voor af gaan, waar geen tocht gemaakt, binnen maan-ſtond ſal men half en half deylen, gaande aan de nagel-naaſte, Vader en Moeder, voor Suſter en Broeder, 't goed vallende aan Suſter of Broeder, of ander vrienden kinderen, die deylen by kluften.

54. Een van beyde ſtervende met wettige geboorte, de leſt-levende ſal 't goed gebruyken, en de kinderen opbrengen, mer geen erf-goed verkoopen ſonder d'Heer, en of twee of drie naaſte magen, ſoo de kinder onmundigh zijn, anders met der kinderen toeſtaan, ten waar by nood van ſchulden, 't gereed niet genoegh zijnde, en tot goet-dunkken van't gerecht.

55. Wou de langſt-levende her-hyliken, ſal terſtond alles deylen, de na-kinderen ſtaan ook tot ſulken recht als voren. Alle beyde dood zijnde ſullen de na-kinderen de voor-kinderen van alle verkregen goederen halve deylingh doen, en niet meer. D'oude erf-goeden gaan den wegh dieſe gekomen zijn.

56. Wie naaſte bloed van ſweerd-zyde is, ſal voogt zijn, ſoo hy wil, de voogt magh met kennis van 't gerecht ſoo veel gereede goederen mogen verkoopen, daar men de ſchulden mê betalen kan, d'andere goederen boven de ſchuld magh men met 't gerecht verkoopen, en de penningen binnen 't land van Altena, beleggen, en voor deſelve alle jaar rekeningh doen, en 't kind na ſijnen ſtaat houden van ſijn goed ten mundigen dagen toe, en dan 't goed overgeven, weygert de voogt alle jaar-rekeningh te doen, van de Bode vermaant zijnde, verbeurt 17. pond, t'elken geſinne, van 3. tot 3. dagen, hy moet Borg ſtellen voort gereed goed

dat

Digitized by Google

dat hy aanveerd, en voor de vruchten, om 't overſchot we'er te beleggen, had 't Wees-kind geen voogt binnen een maand na d'ouders dood, de Heer ſal een ſtellen.

57. Viel yemand dood, of verdronk hy onnooſelijk, de breuke is maar twee-maal vijftalf pond, maar die magh men niet graven, men heeft eerſt van den Amptman verlof, wie anders doet, ſtaat tot gerichts-ſtraf, verdoet yemand ſijn ſelven, die verbeurt ſijn goed, als van ouds.

58. Wie yemand in ſijn wooningh met gevecht of oploop over-vallen wilde, verbeurt by daagh 10. Vrankrijkſe ſchilden, by nacht 20. en alle breuken viervoudig, en al ſijn hulpers, dē man of ſijn huys-genooten of andere daar zijnde, by nacht hun verweyrende, komen aan de Heer, noch overvallers niet miſdoen, ſulks met eed verklarende, dan alleenlijk 10. pond, voor yder dood-geſlagene.

59. Yemand ſijn geſtolen goed vindende, maght betoonen en aanveerden, ſonder verbeuren, kon hy terſtond geen byſtand van't gericht vinden, laat men hem 't goed volgen, hy ſal't voor den Amptman brengen, verlof eyſſen, en na hem nemen.

60. Wie eenigh geſtolen goed onwetend op eenige vrye merkten koopt, en den koop bewijſt, die 't goed weer eyſt, moet de koop-penningen we'er geven, maar buyten merkten moet men 't we'er geven ſonder geld, wie 't weygert, verbeurt 4. Vrankrijkſe ſchilden.

61. Alle jaar ſullen binnen Workom weſen, na oude gewoonte drie Jaar-merkten, 1. den naaſten donderdagh voor Palmen, 2. *S. Iacobs-avond*, 3. en *S. Lucas-avond*, duyrende elk twee dagen voor, en twee dagen na de Merktdagen de Gieſſenſe Merkt op den gewoonlijken tijd, ook twee dagen voor en na. De Tollenaars ſullen in die Merkten, elk die 't begeert, ontkommeren binnen Sonne-ſchijn, na de koopmanſchap, van elken Henxt nemen ſes ſchellingen, van yder Merry drie.

62. Jaarlijks ſal in elke week een week-merkt zijn binnen Workom op den Saterdagh, die ſal aangaan Vrydaags 'smiddaags, daar elk geley ſal hebben, al 't land van Altena deur, uytgenomen vyanden, ballingen, en breukige, en deſgelijks van ſaken die op Merkt-dagen gebeuren, alle breuken binnen Merkten en Tollen zijn dubbeld.

63. Niemand ſal goed in 't Land van Altena ter Merkt brengen ten zy eerſt binnen Workom ter Merkt gebrocht, op te verbeurte van vijftalf pond, midts met een ſtaal volſtaande, ſoo 't goed meer dan een hoed is.

64. Nie-

Digitized by Google

64. Niemand met buyten Poortſchappen behelpen.

65. Mogen malkanderen nergens te recht betrekken, uyt-genomen geeſtelijkheyd en leen aangaande, op verbeurte van 10. Vrankrijkſe ſchilden, boven de koſten.

66. Niemand ſal ſijn goed wapenen, of ſtaat tot beteringh van de Heer en gerechte.

67. Wie wapeningh aangeſeyd, en niet betuyght word, kooper en verkooper of bruyker ſullen ten heyligen ſweyren datter geen wapening aan en zy, maar dattet rechtveerdigh is geſchied, en ſonder bedrog' koopmanſchap is, en dat doen blijken voort gerecht.

68. 'T koorn ſullen ſy in't Land van Altena maken om het 16. deel, en niet buyten 't land, ſonder verlof van de Heer, op verbeurte van vijftalf pond, en de Molenaars ſullen in 't ontfangen en uytgeven by goede maat en gewicht doen, op ſtraf van d'Heer en 't gerecht.

69. Wat beeſten de Vlees-houwers tuſſen Bamis en Kerſmis koopen, en eenige van d'ingeſetenen ſocht de koop over te hebben voor ſijns ſelfs eten, de Vlees-houwer moetet doen, en ſal daar voor ſijn arbeyd hebben, van een Runt 8, van een Verken 4, en van een Schaap 2. ſchellingen.

70. Alle ponden in deſe Hant-veſt genoemt, ſullen gerekent worden voor 10. lelyde plakken, makende 15. grooten of halve ſtuyvers, alle ſchellingen en penningen na * gevolgh. *Advenant

71. Soo eenige verbrande erven binnen Workom onbetimmert leggen, moet men binnen 't eerſte jaar na den brand behoorlijk optimmeren, hebbender meer als een recht aan, de minſte deelhebber magh timmeren tot koſt van elks aandeel. Dan waarder een minder deel die niet timmeren konden of wilden, dat deel ſal volgen die timmeren wil, tot behoorlijke aanſchattingh.

72. Wilde niemand timmeren binnens jaars, ſoo ſal de Richter die erve in de kerk doen veylen, en den meeſt-biedende verkoopen, en de penningen ſmal-deelen aan de gene dieſe behooren, en den kooper ſal't binnens jaars optimmeren, en wie niet dede als voren, verbeurd elk jaar 10. Vrankrijkſe ſchilden, en dan weder van nieus opveylē, als vorē.

73. Hy geeft de Stadt Workom d'Excijſen van Wijn, Bier, Mee, en allen anderen drank, om haren onraad daar mê te gelden, en de Stadt te beteren, gelijk ſy die voor deſen gehad hebben.

74. Hy ſal d'onderſaten niet ſchatten noch beden, ten zy hy Ridder wierd, hylikte, een dochter beſtede of gevangen wierd, dan ſal men hem een mogelijke bede geven.

Digitized by Google

75. Wie de Vyerſchaar ſtoord, dat men geen recht doen konde, verbeurt lijf en goed.

76. Wie rechts plegen wil, ſpreke met oorlof van de Richter, en by ſijn voorſpraak, of verbeurt 5. ſchellingen, wie boven Schepenen vonnis dingt, of tegen Schepen-brief acht, ten ware met Schepenen brief, of oirkonden, verbeurt 17. pond, ten waar yemand meynde dat hy binnen den derden dagh na't wijſen ſulks mocht doen.

77. Spraak yemand op Schepenen, dat ſy vals vonnis geweſen hadden, of ander ontamelijke woorden, om rechtens wil, verbeurt 2. maal 17. pond, en tot ſtraf van't gerecht.

78. Koop van erve gaande en d'ervenis daar af gedaan, ſal terſtond hebben 3. Sondaagſe geboden, in de kerk te Workom, ende in de kerk binnens Lands, daar't erf leyd, elk gebod koſt een ſchellingh, in yder kerk, op dat't bloed of naaſt-gelande den koop mogen hebben, voor de vremde, dien (na) koop ſal aangaan als d'erffenis geſchied is, en duyren drie dagen na dien leſten kerk geboden, naaſt malkanderen volgende, 't bloed gaat ten 5. lede, en niet vorder, voor de naaſt-gelande, den nakoop van bloeds wegen eens gedaan zijnde, niemand magh die weer, of hy moſt naarder van't bloed zijn, dan d'eerſte, en gaat voor gelijken graad, om dat hy d'eerſte is in de nakoop, 't naaſte bloed ſal altijd 't voordeel hebben, als de nakoop 't ſijnen profijt, en met ſijn penningen geſchied, en dan de naaſt-ge-erfde, twijffeld de nakooper datter bedrogh in de koop geſchied, om de nakoop te beletten, kooper en verkooper moeten ſweyren dattet oprecht is.

79. Wie met Schepenen in eenigh erve komt, en hem yemand met andere brieven wou behelpen, die ſal, na de voorſz. drie Sondaagſe geboden, binnen een jaar en 6. weken met twee Schepenen en met Rechter en Heemraden binnen 's lands, den jongeren brief mogen beſtoren, ſulks niet doende, den ouderen brief is krachteloos, ten waar den houder 'sbriefs buyten 's lands waar, dan ſou hy tijds genoegh komen binnen 't jaar en 6. weken, na dat hy in't land is gekomen, om die ſtoring te doen.

80. D'onderſaten mogen malkanderen niet beſetten, maar te recht ſtaan, ten waar yemand 't land ruymde, of datter merkelijke * teken van ruymingh bleek, dan ſou men't mogen doen.

* Suſpitie.

81. Yemand een dief, in, of op den ſijnen grijpende, ſal hem overleveren aan den * Amptman.

* Officier.

82. Yemand in breuken vallende, moet borgh ſetten, of in helden gaan, ten waar 't gericht anders goet docht.

83. Man

Digitized by Google

83. Man en wijf in echte zijnde, of echte kinderen hebbende, al verbeurenſe lijf en goed, 't halve goed komt maar aan de Heer, en d'ander helft aan man of wijf, die niet gebreukt heeft, of aan de kinderen, alle wettige ſchulden uyten gemeynen boedel voor af gaande.

84. Yemand den anderen dreygende aan lijf of goed te miſdoen, en dat met 2. of meer getuygen aan den Amptman gebrocht wordende, de dienaars ſullen den dreyger aantaſten, en gevangen houden, tot dat hy borgh geſteld heeft, dat hy de gedreygde niet miſdoen, maar dat hy met recht ſpreken ſal, en van de dreygingh heeft hy gebreukt.

85. Niemand ſal den anderen te kamp eyſſen, op de verbeurte van ſijn Rechter-handt.

86. Wie yemand yet ſeyd te willen bewijſen, dat ſijn lijf of eer aangaat, ſal 't moeten bewijſen of ſelf de man weſen, en daar van lijden dat d'ander geleden ſou moeten hebben, maar herde woorden, ſonder aanſeggen van bewijs, die ſal breuken na gelegentheyd.

87. Alle Amptluyden, Ambochs-heeren, Burgermeeſters, Schepenen, Dijk-grave, hoogh en leege Heemraders, geſworen ſchutten, en boden ſullen volgers en vangers weſen, en al die van eenige van hun daar toe geroepen worden, op de verbeurte van vier oude ſchilden, den overdadigen of ſijn hulpers hun weyrende, en gequetſt of geſlagen wordende, men verbeurt daar niet aan.

88. Yemand befaamt van lijf en goed verbeurt te hebben, wat weerd die huyſd of hoofd, ſal 't beteren by 't gericht, of magh ſich ontſchuldigen by eed, van de faam niet geweten te hebben, en een onderſaat verbeurt 25. Frankker-ſchilden.

89. Yemand ſoo befaamt, ſal men aantaſten, en laten verborgen, maar niet pijnigen, of daar waren twee wettige getuygen af, en dan te recht ſtellen.

90. Swoer yemand eenen valſen eed, des overtuyght, verbeurt ſijn twee vingeren, die hy in't ſweyren oprichte, en moet de verkorte beteringh doen.

91. D'Ampt-luyden yemand van lijf en goed te recht willende ſtellen, moeten hem in de vangenis, een weet, en over dwarſnacht aanſpreken, begeert hy 't, of anders als 't hen-lieden belieft, ook over dwerſnacht, niet gevangen zijnde, moet men hem dagen, perſoonlijk, den 15. dagh, klimmender Son, te recht te komen, en moeten dan Schepenen binnen drie dagen vonnis wijſen, den eerſten dagh ſullen Schepenen hebben een Vrankrijkſe ſchild, en daar na, niet, komt de gedaagde ten eerſte vijfthien dagen niet, hy geeft noch een weet van vijfthien da-

Digitized by Google

dagen, niet komende vervalt in de aanſpraak.

92. Yemand voor recht te doen hebbende, magh niet meer dan 5. of 6. man op ſijnen recht-dagh brengen, dan 5. of 6. man, heymelijk noch openbaar, op de verbeurte yder van 17. pond.

93. D'onderſaten buyten't Land vechtende, verbeuren ſoo veel, als binnen de Stadt, of 't Land.

94. Eenige onderſaten t'ſamen verbond makende, ſonder d'Heers weten, dat de Heerlijkheyd ſchadelijk waar, verbeuren lijf en goed.

95. Men ſal geen ſchuttery, kovel-geſelſchap, noch ander verſaming binnen Workom of in't Land van Altena maken, ſonder verlof van de Heer, of verbeuren yder 17. pond.

96. Wie met vuyſten ſlaat, of met voeten ſtoot, verbeurt 20. ſchellingh, in de Stadt ſal de Richter hebben 10. ſchellingen, en in't Land, elk Schout in't ſijn, 10. ſchellingen, en de Schepenen d'ander 10. ſchellingen.

97. Wat keuren d'Ampt-luyden, met 't gericht, in Stadt en Land leggen ſullen goed zijn, tot 45. ſchellingen toe, d'Amptman, Schout, en Schepenen t'ſamen, yder een derde deel, maar tot 10. ſchellingen toe, en daar onder, heeft de Schout all een, de Schout ſal die uyt-panden, des niet doende, verbeurt . . Vrankrijkſe ſchilden.

98. Wie in arren moede een piek op den anderen veld, of een mes trekt, verbeurt een Vrankrijkſe ſchild.

99. Soo menige hooft-wond d'een d'ander ſteekt of ſlaat, verbeurt 3. oude ſchilden.

100. Wie den anderen bloed reyſd, en geen taalwaardige hoofd-wond waar, verbeurt eenen ouden ſchild, en alle bloed-reyſen van d'oogen en ooren opwaard, ſullen gerekent worden, als hoofd-wonden.

101. Wie in arren moede, een boog' op den anderē ſpand ſonder ſchieten, verbeurt twee Vrankrijkſe ſchilden, raakt hy, hy ſalder 8. verbeuren, maar bleef de geraakte dood, hy verbeurde lijf en goed.

102. Wie een ander quetſt met geſlepen wapen, 'tzy piek, bijl, Bardax, of diergelijke, verbeurt 4. oude ſchilden.

103. Wie een ander ontleed of lam ſlaat, ſal 't beteren na 't gerichts goetdunkken.

104. Geen man kan aan ſijn wijf breuken verbeuren, ten zy hoofd-wonden of andere merkelijke quetſingen.

105. Wie huys-ſtootingh doet, verbeurt lijf en goed, ten waar den loo-

Digitized by Google

looper in een huys gejaagt, den navolger daar op liep, by daag, verbeurt twee-maal 17. pond, by nacht 4. werf 17. pond.

106. Niemand van buyten ſal in de Stadt of 't Land lange meſſen dragen, noch met harnas gewapent gaan, ten zy in't inkomen, of uytreyſen, op verbeurte van't geweyr en 45. ſchellingen, Weerd of Weerdin, ſal't haar gaſten in't inkomen verkondigen, of ſelf de boeten betalen, te weten, vijftalf pond.

107. Alle maten en gewichten daar men't goed mê leverd, moeten by 't gerecht gebrand en geteykent zijn, wie ander gebruykt, verbeurd een Vrankrijkſe ſchild.

108. Wie met valſe maat en gewicht bevonden word, ſal tot ſtraf van't gerecht ſtaan, waar toe d'Amptluyden belaſt worden, onderſoek te doen.

109. Burgermeeſters ſullen altijd goede maat en gewicht hebben tot Stadts koſt, om na te yken, ſullen van elk ſchepel te yken hebben 8. ſchellingen, van elk half ſchepel en daar onder 3. ſchellingen, van't mengelen een ſchellingh, pijnt of daar onder een halve ſchelling, taverniers de helft minder.

110. Alle omſlagen binnen 's lands ſullen doen elke Schout in't ſijn, leggen d'erven binnen 's lands in verſcheyde Polders, de Schout daar't meeſte leyd ſal 't doen, en de penningen in-winnen volgens d'orden.

111. Wie Poorter of Poorterſſe te Workom worden wil, de poorten ſtaan hen open, mits doende eed van getrouwigheyd, ſal aan 't gericht betalen vijftalf pond, de Parochi kerken een pond Was, en den Richter die den eed ſtaafd 6. ſchellingen.

112. Deſelve ſal binnen d'eerſte 6. weken daar komen woonen, en wie met ſijn woonen uyte Stadt trekt, en langer dan 6. weken daar uyt blijft, is ontpoorterd, en verlieſd de vryheyd van de Stadt.

113. Men ſal geen Poorter aannemer, vryer dan hy is, als hy Poorter word binnen d'eerſte drie jaren yet te doen hebbende buyten de ſtad van ſaken voort Poorterſchap geſchied, daar ſal hem de Stadt in helpen 't ſijnen koſten, na de drie jaren tot Stads-koſten, een half jaar gewoont hebbende, hebben ſy Poort-recht.

114. Alle Froon-vis, op deſes-Heers wateren en viſſeryen gevangen, moet eerſt te Workom ter Merkt gebrocht werden, op de boete van 45. ſchellingen, en ook behoudens Stadts Excijs.

115. Niemand ſal in 't Land van Altena eenigerhande veld-beeſten weyen op ſtegen, wegen, kaden, zee, maaf', middel-dijken of dijkavelingen, op een boete van vijftalf pond, de Schout in elken ban, heeft

Digitized by Google

daar op toeſicht, en mag die ophalē by den Bode of Schutter, of daar getuyge nemen, en d'Heer aanbrengen by ſijnen eed, waar van hy Schout hebben ſal den derden penningh van de vijftalf pond.

116. Niemand ſal op eenige landen of ſtoppelen weyen, die hy ſeyd hem geleend of geoorloft te zijn met beeſten of ſchapen, maar ſy moeten ſijn eygen of huyr-landen zijn, of de Schout maghſer af leyden, en behoorende of huirende land, breukt 4. pond, half d'Heer half de Schout, weyende ſtoppelen daar koorn ontrent is, aan elke zy van't koorn, moet een kamp ledigh ſtaan.

117. Niemand ſal op yemands land of erve, viſſen, ganſen, of vogel-vangen, ten zy met d'eygenaars wil, op verbeurte van den vangh, en vijftalf pond, den vangh en 't getouw, magh d'eygenaar of bruyker van't land aanveerden.

118. Eenige punten in d'orden van de leſte Dijkagie by ſijn Vader en d'ingelanden doe niet goet gevonden, daar ſal af gedaan worden, als volgd.

119. De Dijk-heemraders 's lands van Altena, ſal men van de 7. jaarlijks met 4. en 3. veranderen, en niemand ſal keur-ſtem daar toe hebben, hy en zy met 6. mergen, of daar boven ge-erfd.

120. De Borgſchou, en Beſtade ſchou, van begin ten eynde des Dijks, langhs door-wandelende, ſal men deurſchouwen, by Dijk-graaf en Heemraden, elke keur op den hoogen en nieuwen Dijk, ſal weſen een ſtuyver, valter Dijk-recht, de Dijk-graaf ſal een dagh ſetten, binnen de naaſte 8. dagen, tot een ſekere plaatz binnen 's lands, op dat de ſchou voortgangh magh hebben, behoudens yder een weet hebbende.

121. Men ſal niemands Dijk noch Dijkavelingh berooven, noch beſchadigen, op de hooghſte boeten die men aan den Dijk-graaf verbeuren magh, behoudens de Heer ſijn boeten.

122. Yemand krijght ſchade van uyt-geſette penningen of anders, daar de huyrman deur beſprek in gehouden is, hy beſchey den huyrman voor 't gericht, betuyght hy 't, of word het beleden, ſal hem terſtond onvertogen recht geſchieden, en voort uytrichten binnen den 3. dagh, gelijk of 't met allen recht verwonnen waar, wordet niet beweſen, de grond-heers eed gaat voor de Pachters eed, ſoo de ſchade van den Dijk binnen 's lands aangaat, en niet vorder als voren.

123. Geen gemeynten t'ſamen gedijkſlaagt, aan de Maaſ', noch aan den nieuwen Dijk, ſullen meer gelden dan een dubbelde keur, en van inrijden dubbel, de breuke, met eenvuldigh dagh-geld, hoe veel perſonen daar ook in ge-erfd zijn.

124. Ge-

Digitized by Google

124. Gebeurt eenige ſchade aan den Dijk, deur onweer, of anders, dat men d'orden niet wachten en kon, uyt vreeſe van inbreuk, ſoo ſal de Dijk-graaf van ſtonden aan dien Dijk doen maken, op ſijn Dijk-recht, ter keure van Heemraden dat den Dijk die week, en drie dagen daar na bewaard zy, na hun dunken, ten waar den Dijk-eygenaar dat dê, of binnen den 3. dag na de keur, de Dijk-graaf 'twerk afnemen, en blijven van hem, ſonder ſchade.

125. Dijk-graaf eenige penningen uyt-geleyd hebbende, magh die innen met dubbelt geld, en aan vierſchat panden, word hy gepreſen tot een minder deel van eenen kamp, den ſchuldenaar des verhaald, moet het ſijn af heynen of graven, buyten Dijk-graafs koſt, of hem geven ſijn vierſchatte penningen, of de Dijk-graaf ſal ſoo langh den heelen kamp gebruyken.

126. Niemand van de ge-erfde binnen deſe Dijkaadje, ſal ſchade hebben by uytleggingh van penningen, op de Dijken, of anders, ten zy de ſchuldige eerſt een weet had gehad, indien hy t'Utrecht, Dordrecht, Breda, Gorinchem, of naarder 't Land van Altena, of daar binnen, geſeten waar, by een Bode die men 3. of 4. daar toe ordonneren ſal, waar na hy 8. dagen tijd ſal hebben, en de 8. dagh ſal een Recht-dagh zijn, word d'eyſcher binnen dien tijd niet verneugt, of de verweerder niet te recht quaam, men doet uytleggingh op verhaal als voren.

Met deſe orden ſullen alle voor-hantveſten, ordonnantien van rechten, en quade gewoonten, dood en te niet zijn, uyt-genomen van de groote Dijkaadje, by Hertogh *Philips van Bourgoenjen* gegeven, behalven, dat in deſen verandert is, en dat ons Stadt en Land ſal blijven by hare vryheden van tollen, als voorgaande.

En om deſe punten krachtigh te doen blijven ten eeuwigen dagen, beveelt allen Ampt-luyden, nu of namaals, die t'onderhouden, biddende tot meer verſekerdheyd, Hertog *Kaarl van Bourgoenjen*, dat hy, als Graaf van Holland, met ſijnen * deur-ſteken bezegelden brief, dit mê beveſtigen wil. * Getranſfixeerden.

Gegeven 't jaar 1476. 18. dagen in Winter-maand.

Op 't navolgende jaar volghd de beveſtigingh van Vrouw *Maria*, Hertogh *Kaarl* haar Vader dood zijnde.

De twee volgende Hant-veſten ſonder datum ſtaan d'een op 't jaar 1478. d'ander op 1479.

Dus breed ſchrijf ik Workom aangaande, als zijnde Gorinchem ſoo na en mê ten deele rakende.

Droſ-

Digitized by Google

1477. Droſſard, Heer *Faſtre Hellet*, uyt Bourgoenjen, Huys-genoot van Hertogh *Kaarl*.

Schepenen, *Jan Roeloffsz. Koenraad Koenraadsz. Jan Spronk Dirksz. Jacob Sas Jansz. Dirk van Leuven Jansz.*

Om dat Hertogh *Kaarl* eygen Heer van Arkel in't byſonder, en daar na ook onder den titel van Graaf van Holland, 't ſelve geweeſt is, ſoo veel daar gewoont, groote treflijke werken daar gemaakt, en veel van de Stadt Gorinchem en 't land gehouden heeft, ſoo ſal ik den oorſprong van ſijn dood hier wat grondelijk ſtellen, hebbende tegen Keyſer *Vredrik* de 3. en Koningh *Lodewijk van Vrankrijk* de 11. machtigh gebraveerd, de groote Stadt van Luyk vernield, en veel Koninglijke ſaken uytgericht, welken titel hy ook na getracht had, ſocht hy oorlogh op de Switzers, om 2. reden: 1. om dat de Switzers 't Hertoghdom van Savoyen (met hem in groote vrientſchap zijnde, verwoeſt. 2. Om dat ſy ſijnen Landvoogt *Pieter Hagenbag* onthalſt, en ſijn land van Bourgoenjen berooft hadden, en komt met een groot heyr in Switzerland, belegerd 't ſterke kaſteel Murten. Sy deden hem vragen: Waarom Grootmachtige Prinçelijke Vorſt, zijt ghy ſoo toornig op 't arm naakte Switzerſe volk, dat by andere volken niet gerekent is dan drek, ſchuym, ſtof of kaf, en niet tegen des Prinçen mogentheyd gedaan hebben. Hy in een koſtelijke tent, met groote çierlijkheyd geſeten, ſey hoveerdelijk: Sy, Sy zijn tegen my opgeſtaan, hebben mijn landen verwoeſt. Hoe ſy ſmeekten al om niet, eyndelijk ſy bieden hem ſlagh aan, als geen middel hebbende langh t'oorlogen. Sy als hongerige luyden, vechten als half wanhopige, ſlaan hem uyt't veld. Graaf *Jan van Marle*, Soon van Graaf *Lodewijk van Simpol*, in 's Hertoghs wapen en kleedingh, bleef dood, en wel 26000. we'erzijds, maar meeſt Bourgoenſe, al ſijn koſtelijke Juweelen, kleederen, gouden en ſilvere vaten, tenten, pauweljoenen, ſtukken geſchut, bleven al in den loop, hy aan 't vluchten. Sy alte-maal rijk door den roof: dit geſchiede in de vaſten 1476. Den moedigen komt we'er op nieus even trotz van alles voorſien, op *S. Iansdag* midzomer, de Switzers eerſt geleſen 5. Pater-noſters op haar knien, vliegen op den Hertogh aan-boord by Lucern in Switzer-land, ſlaan hem krachtelijk uytet veld, vernielen wel 16000. Bourgoenſe, neffens veel groote Heeren. De Switzers verloorender meer, maar hadden ſterker van volk geweeſt. De derde maal *Kaarl* even moedigh, doch hooghlijk bedroeft om ſijn groot verlies, belegert Nancy in Loreynen, of Lottringen, welkers Hertogh mette Switzers aangeſpannen was, lijd daar in 't hardſte van de Winter groote armoede met ſijn volk, in ſoo kou-

Digitized by Google

kouden land, en daar by was't noch eenen strengen Winter, hebbende noch eenen Campobassa die hem trouloosselijk verliet, en schandelijk verried. De Switsers metten Loteynoys hem op 't lijf, verslaan meest al de sijne. D'Edele Prinçe Hertogh *Kaarl*, ten eynde vluchtende word met veel volk verslagen ontrent de Riever, en wierd drie dagen na den strijd gevonden, sijn aansicht aan 't Ys bevroren zijnde, had drie wonden in sijn hoofd, hals en buyk, was van wapenen en kleynodien berooft, en wierd van 4. Ridders binnen Nancy gebrocht, en daar begraven in *S. Niclaas* Kerk, voor *S. Joris* Outaar, in een loode vat, verandering boven verandering van 's menschen saken, gelijkt hier eens tegen de Keyserlijke Bruylofts-feest hier voor 't jaar 1468. hoe hoogh daar, hoe laag hier: Wel magh men hier over uyt-roepen, O ydelheyt der ydelheyden! en alles is ydelheyd. Maar 't is verwonderens weerd, dat in een saak soo onlanghs geleden, soo groote twijfelingen vallen, d'een seyd dertien-avond, den 5. van Lou-maant 1477. en dat de meeste Schrijvers andere seggen 1476. Hier word soo klaar geseyd hoe hy gevonden en begraven is, andere seggen hy bleef ongevonden, soo dat veel gekke lieden seyd de oude Hollandse Cronijk, groote weddingen deden, dies tijds, op sijn leven en weder-komst, maar hy was dood en bleef dood, geheerst hebbende 9. jaren 7. maanden en 9. dagen.

Maria van Bourgoenjen, de seste Vrou van Arkel,

onder den Titel van Holland, ende de 29. van't eerste af.

IN Hertogh *Kaarls* plaatz' quam sijn eenige Dochter *Maria van Bourgoenjen*, als Prinçes van al sijn landen, en onder den titel van Holland, Mê-vrou van Arkel, sy was geboren 't jaar 1457. den 5. van Loumaant, na middagh ontrent 2. uyren, en over-sulks ontrent 20. jaar, doe haar Vader geveld wierd, Hertogh *Jan van Cleve*, Graaf vander Mark, haar . . . . wierd haren Land-vooght. Hertogh *Adolf van Gelre* nu ontrent 7. jaar gevangen geweest zijnde wierd verlost, en tot Gendt by haar gebrocht. Hy beloofde tot vergeldingh deser weldaad, sijn lijf voor haar en haar landen te stellen, en haar Vaders dood te wreken, (maar hem ontbrak onses Heeren beloofte, Eert u Ouders, op dat ghy langh leven mooght, en dat het u wel ga, op der aarden, want hy had het gebod niet volbrocht) beloofde ook buyten haren wil uyt het Land niet te trekken. Die van Gendt maakten hem haren mede-poorter, ook Overste van de Stadt. De Gelderse deden hem door Heer

Digitized by Google

Reyer van Broekhuyſen Ridder, verſoeken, weder in Gelderland te willen komen, dat noch niet viel. Op de gemeyne dagh-vaard deſer Landen te Gendt, in de Vaſten 1477. wierden bekend voor Baanroetſen van Holland, d'Heeren van Brederoede, Egmond, Waſſenaar, Sevenbergen, Yſelſteyn, en *Johan die Ionge* Heer van Egmond, Heer *Willems* Soon wiert een van de voornaamſte nieuwe Raads-heeren van de Hertogin, in Holland.

Saterdaags na *S. Valentijn* in Zulle 1477. wiert overdragen op een gemeen dagh-vaart van de Landen Henegou, Holland, Zeeland, wie goet kocht of verkocht boven des Graven tollen, dat is Keulen en Venlo, hy waar Poorter of geen, die ſal 't goed vertollen, of 't die gene behouden had, daar tegen gekoft waar, en gelijk oft tolbaar luyden 't goed in deſe landen gehaalt hadden. Ook wie goed verkocht aan tol-ſchuldige, dat moet vertolt worden, want wie 't goed ſijn is, ſal ſijn recht genieten, en laſten, alwaart by een Poorter verkocht vry te leveren, want niemand kan 's Heeren tollen onbruykbaar maken.

Maria van Bourgoenjen, Gravin van Holland, &c. Vrouw van Arkel, &c. beveſtight de Hant-veſt van Workom, van 't voorleden jaar kortelijk aldus:

Maria, &c. Alſoo de Grave van Hoorne, een orden hadde gemaakt, nopende ſijn Stadt Workom en 't Land van Altena, en verſocht had beveſtigingh van haar Vader, die middelerwijl aflijvigh geworden was, en nu aan heur ſulks verſocht, Soo doet ſy 't ſelve met goet-dunkken van Heer *Lodewijk van Gruythuyſen*, Grave van Wincheſter, Stadhouder, Meeſter *Jan van Halewijn* * voorſittende, en d'andere Raden van Holland. Gegeven te Gendt, den 2. van Lente-maant 1477.

*Preſident.

Den 14. van Lente-maant 1477. kregen de Hollanders de vrydommen groot 60. Artikelen, van Vrouw *Maria van Bourgoenjen*, waar van 't voorleden jaar 1476. eenige ſtaan, die alhier plaatz behoorden te hebben.

Vrouw *Maria*, by toeſtaan van haar Edelen, Staten en Steden, neemt tot eenen man hoogh-geboren, Doorluchtigen Prinçe *Maximiliaan*, eenigh Soon van Keyſer *Vrederik* de 3. diens naams, oud 18. jaren, by Hertogh *Kaarl* haar Vader in 't jaar 1470. op *S. Katrijnen-dagh* den 25. van Slacht-maant, in't belegh voor Nuys, volgens bezegelde brieven, die d'Hertogin geleſen wierden by den Eerw: Heer *Joris*, Biſſchop van Metz. Ontrent *S. Ian* 1477. ſond de Keyzer ſijnen Soon met grooten

Staat

Digitized by Google

Staat na de Nederlanden, en quam op den 18. van Oegſt-maant binnen Gendt, daar hy 's anderdaaghs van den Biſſchop van Sibinicen, Heer *Lucas*, 's Paus * geſant, met Vrou *Maria* getrout wiert, de Feeſt wierd met groote blijdſchap gehouden. Hy kreegh by haar drie kinderen, *Philips Stok* na haar Heer deſer Landen, *Margriet* en *Franciſcus die Iong* ſtierf. Hertogh *Maximiliaan* was geboren 't jaar 1459. van Koning *Ians* dochter van Portugaal. Hertogh *Philips van Bourgoenjen* had hem op de Doop-vont doen heffen door Meeſter *Antonis Hanneton*, ſijnen Geſant aan den Keyſer, hy was Eertz-Hertogh van Ooſtenrijk, Hertog van Karinten, Krayn, Stirien, en Graaf van Tirol, had met ſijn vrou de 17. Nederlanden en Bourgoenjen. * Legaat.

Schepenen, *Korſtiaan Herberenſz. Adriaan Ianſz. Fredrik Adriaanſz. Jan Hermenſz. Geris Dirkſz.* 1478.

In dit jaar 1478. na Paaſſen, wierd Hertogh *Maximiliaan*, als man en vooght van Vrouw *Maria* gehuld Graaf van Holland, en dienvolgens ook Heer van Arkel.

Heeft den 20. van Gras-maant, die van Gorinchem deſen brief van d'Accyſen, en Gemaal verleent.

Maximiliaan en *Maria*, *&c.* Alſoo den 24. van Bloey-maant 1454. hun Groot-Vader Hertogh *Philips van Bourgoenjen*, by ſijnen Brief, Burgermeeſteren en Schepenen van Gorinchem, tot profijt van de Stadt, gegeven had in pacht 20. jaar langh, ingaande den eerſten van de ſelve maant, ſijn gedeelte van d'Accyſen en van de Waagh, voor 500. pond van 40. grooten ſtuk, in twee deelen, d'een hellt t'Alderheyligmiſ', en d'ander den 1. van Bloey-maant, of een maant daar na. Ook al de molens en 't molſter-recht, hem toebehoorende, voor 400. pond, yder vierdel-jaars 100. pond, te betalen aan ſijn Rentmeeſter te Gorinchem, mits dat Burgermeeſters en Schepenen voornoemt, tot * onderhouding van de Stadt, moeten bekeeren, de penningen die boven de 500. pond daar van komen, t'onderhoude de molens, en nieuwe molens te doen maken als d'oude ſoo verſleten waren, dat menſe niet helpen kon, en na de 20. jaar te leveren, ſoo goet altſe die gevonden hebben. De Stadt meer molens ſtellende, de Graaf behoudſe, mits aan de Stadt betalende, 't geen werk-luyden hen des verſtaande, ſeggen, datſe in hout en yzer ter eyrden leggende, weerd zijn, welke pachten 't jaar 1460. na 't uytgaan van de voorſz. 20. noch 10. jaar verlenght zijn (by Hertogh *Kaarl* als doe Heer van Arkel) eyndigende 1484. hebbende nu Burgermeeſters en Schepenen vertoont d'armoede der Stad, en ook den groo- *reparatie.

Digitized by Google

ten laſt die ſy dagelijks hebben van den oorlogh, die ſy door onſe orden
*Rebellen. aangenomen hebbē, tegen onſe ongehoorſame * onderſaten van Gelre,
verſoekende verlengingh van de ſelve pachten, 't eynden dien noch 10.
*Fortificatie. jaren, tot bewaarnis' en * verſterkingh van de Stadt, 't welk ſy aanmerkende de groote dienſten by de Stad Gorinchem hen gedaan, ſoo in den voorſz. oorlogh, als in veel ander manieren, verlengen de verſochte 10. jaren, op de ſelve punten als voren. Gebieden overſulks den Droſſard van Gorinchem hen daar in niet te beletten, maar veel eer te helpen in alle manieren. Gegeven ten Bos den 20. van Gras-maant 1478. waar
*Finantien in die van de * ſchatten toeſtaan, den 28. van Sprokkel, in't navolgende jaar, geteykent by een van hun, *Lanchals*.

In't eerſt van Bloey-maant, wierd *Maximiliaan* binnen Brugge van *Adolf van Kleef* Heer van Raveſteyn Ridder gemaakt, in tegenwoordigheyd van de meeſte Heeren des Lands, hingh d'orden des gulden Vlies om ſijnen hals, en maakte Heer *Willem van Egmond* (wijlen Hertogh *Aarnds* Broeder van Gelre, Soon van Vrouw *Maria van Arkel*) ook een Vlies-Ridder. De Feeſt gedaan, Hertogh *Maximiliaan* vergadert groot volk, en drijf de Françoiſen uyt d'ingenomen Steden en Sloten in Henegou. De Vlaamingen als meeſt gequelt van de Franſſen, rukken 12000. man by een, nemen *Adolf* verdreven Hertog van Gelre tot Hooft-man, voor Doornik aan 't ſlaan, op *Maria Magdalena-dagh* 1478. *Adolf* manmoedigh voor aan, word van Sauvage Franſman met een glavy door-rend, ſijn dood lichaam met ſijnen geelen hayr-krans, op een peerd hangende, wierd van de Franſen te Doornik gevoerd, lagh langen tijd metten blooten hooft in *S. Iacobs* Kerk tot yders aanſien, en wierd daar na eerlijk begraven in de groote Kerk van ons L. Vrou in de Kapel van *S. Lodewijk*, ontrent een half jaar los geweeſt
*Exempel. zijnde. Een treflijk * by-ſpel voor alle ongehoorſame kinderen. Hy die ſoo heerſgierigh was, dat hy ſijnen goeden Vader, hem te langh levende, 6. jaar gevangen hield, ſelf de landen aan-nam. Wat had hy voor ſijnen hoogmoed en eer-ſucht, ſchand, verfoeyingh, arbeyd, gevangenis, en nauwlijks vry, den dood ongerwijffeld een ſtraffe Godts. Den Ooſtenrijker verdreef de Franſſen uyt Artoys en Bolonoys, won veel
*Victorie. plaatzen, en had menigh-reys * zege tegen hun.

Den 22. van Somer-maandt 1478. wierdt binnen Brugge geboren *Philips* den eerſten Soon van Hertogh *Maximiliaan* en Vrouw *Maria*.

De Gelderſe Steden vielen dit jaar af van 't Huys van Bourgoenjen, ont-

Digitized by Google

ontbieden na *Adolfs* dood *Katrijn van Gelre* ſijn ſuſter, kieſen tot Momboir van Gelderland Graaf *Vredrik van Bruynſwijk*, die binnen Nieumegen komende, den laſt aan-neemt, hadden hem geyrn aan Vrouw *Katrijna* gekoppelt, maar ſy wilde niet: met macht van volk voor Aernem komende, meende Heer *Willem van Egmond* daar uyt te drijven, doch 't miſte. *Egmond* had Heer *Jan van Katz* Kaſteleyn te Leerdam gemaakt, om de Gelderſe in dat eynd van 't land te weerſtaan, want hy en Hertogh *Jan van Kleef* arbeyden ſeer om Gelderland weer onder *Maximiliaan* te brengen.

Den 22. van Gras-maant 1478. Heer *Vredrik van Yſelſteyn*, en Jonkker *Willem van Egmond*, des Heeren van Egmons ſoneń, met een deel van haar dienaars quamen by Nieumegen, daar ſy gevangen wierden, en drie jaar ſaten, leden veel quellingh, *Adriaan Hak* een van haar dienaars, wierd als verrader onthooft, en gevierendeelt. *Vredrik* Hertogh van Bruynſwijk (hier voor Graaf genoemt) word ſiek, en reyſd na ſijn land, Heer *Henrik van Swartſenburg* Biſſchop van Munſter, word Gelderſe Momboir. Dit oorlogh tuſſen de Gelderſe en Holland, Braband en Kleef duyrde twee jaar.

'T vervolgh van de Hant-veſt van Noordeloos, geen jaar-tal hebbende, doch bynaaſt ontrent dees tijd, heb ik op dit jaar geſteld.

Jooſt, eenigh ſoon tot Sevenbergen, Heer tot Noordeloos, Etherſom, en Nuwekoop, maakt kenlijk, dat hy die van Noordeloos beveſtigt alle de Hant-veſten die ſy van Heer *Gijſbert van Vianen*, en *Meyn van Heemſkerk* ſijn Vrou, hebben: belooft die te vermeerderen, niet te verminderen. Gevenſe noch de navolgende, op dat den naam Godts (ſeggenſe) daar door ge-eerd moet weſen, ſonder dewelke geen dingen duyren konnen.

1. Men ſal niemands goed af-ſchatten, hy heeft een weet eerſt gehad.

2. Word yemand breukigh, de Heer moetſe binnen 's jaars uyt-winnen, ſoo de breukige binnen 's lands zijn, of ſy zijn vry.

3. Van een boedel ſcheyding ſal de Richter hebben 12. en de Schepenen 12. ſchellingen.

4. De Paſtoor ſal geenen Kappellaan ſetten, dan by de Heer en gebuyren.

5. Yemant van buyten willende eenige van de buyren ſlaan, ſinijten, krenkken, of ſijn goed af dwingen, de gebuyren ſullen de klok trekken, dien man volgen en vangen, weyrd hy ſich, daar komt ongeval, ſy zijn-

Digitized by Google

der vry af, wie de klok-ſlagh niet volght, verbeurd aan de Heer j. Nobel.

6. Een Buyr-man magh vrede maken met twee getuygen, ſoo wel als de Schout met twee Schepenen, tegen edel, on-edel, of hulper en ſterker.

7. Yemand dood-geſlagen werdende, alle vrienden en magen ſullen d'eerſte 6. weken vrede hebben.

8. Niemands erf magh ontwaard worden, dan op eenen dingh-dagh en hy heeft 14. dagen daar na ſijnen los.

9. De Klerk ſal binnen 6. weken na dat eenige brieven onder hem gebrocht die bezegeld leveren.

10. Men ſal niemand van ſijnen dienſt ſetten, ten zy by de Heer.

11. Schepenen of geſworens buyten verdagh-vaart van 't gemeen lands wegen, ſullen haar koſten hebben van de gene dieſe daar toe dringt.

12. Niemand ſal men ſchattingh geven, dan alleen den Lands-heer of d'Heer van Noordeloos ſal 't weder-ſtaan, op ſijn eygen koſt, als ſijn eygen ſaak mette Buyren.

13. Yemand loting of ſcheydingh van huyſe begeyrende, de geſworens ſullen't op geld ſetten, die 't meeſt daar aan heeft, heeft ſijn keur, of hy 't wil houden of niet.

14. Den Schout de Buyren gebiedende yemand te helpen vangen, moeten 't doen.

15. Van Bier te tappen, als van *Meyn van Heemſkerk*, Art. 1.

16. Die geld hebben geen Bier te weygeren, uytgeſondert Boeven, als Art. 1.

17. Brood op Gorincheims gewicht. Art. 2.

18. Van buyten te malen of meel te koopen, gewicht en Bier-maat te ſchouwen. Art. 3. 4.

19. 'T gerecht ne'er te leggen in lenten en bouw. Art. 5.

20. Geen harnas te dragen die aan 't gerecht te doen hebben. Art. 6.

21. D'Heer ſal alle ſijn breuken winnen met twee onpartydige tuygen.

22. Niemand ſal men vervolgen buytens lands, hy ſal mondelinge weet hebben eer hy t'huys komt, d'onſchuld ſal hy doen binnen 14. dagen.

Digitized by Google

Een Hant-veſt ſonder datum van de voorſz. Graaf *Jacob van Hoorne*, die van Workom ontrent deez' tijd gegeven, volgt hier nu.

Jacob, Grave tot Hoorne, Heer tot Altena, Corterſchem, Montengis, doet kenlijk die van Workom, om trouwe dienſten, te geven, deſe navolgende punten:

1. Men ſal yegelijk recht doen binnen drie genechten, uytgenomen van lijf en goed, ſal men onvertogen recht doen.

2. Yemand een ander dreygende om 't geen dat men met recht ſlyten kan, men ſal die vaſt ſetten tot dat hy borgh geſteld heeft, den anderen niet te miſdoen, en verbeurt de breuken van't dreygen.

3. Men magh niemand huyſen, die befaamt is, lijf en goed verbeurd te hebben.

4. Alle onderſaten word geboden ſodanige perſonen te volgen, vangen, en d'Heer te leveren.

5. De geſworen Bode magh in allé gevechten vrede roepen.

6. Yemand op 't gerecht of heur keuren of ordenen ſprekende, met twee of drie wet-achtige mannen overtuyght, ſtaat tot beteringh van Schepenen.

7. Van een valſen eed, verbeurd men de twee op-geſteken vingeren.

8. Van lijf en goed dingende, men ſal recht doen op den eerſten dag ſoo de miſdadige gevangen is, of aan ſijn woon-plaatz 6. dagen te voren, den 1. dagh ſitten Schepenen op 's Heeren koſt, daar na op haar eygen koſt, maar moeten 't vonnis uytten-opten 3. dagh.

9. Yemand met miſdaad van lijf en goed befaamt, magh men niet op borgh laten ontſlaan, maar eerſt moet hy des voor alle onderſoek, met twee of drie wettige perſonen overtuygt zijn.

10. Deſe getuygen ſal men heymelijk voor Schepenen beleyden.

11. De vrede-makingh is uyt als de twiſtige vereenight zijn.

12. Twee Poorters van Workom vechten tegen malkanderen, buyten deſe Heerlijky, ſy verbeuren ſoo veel als daar binnen vechtende.

13. Baſtaart by een echte vrouw gewonnen, ſal van haar niet erven, om dat het ongodlijk en een ſterkeniſſ' der ſonden waar.

14. Poorters t'ſamen verbond makende tegen d'Heer, des overtuyght met twee of drie wettige mannen, verbeuren lijf en goed.

15. Niemand magh op ſijnen recht-dag meer mede brengen dan 15. man, of vervalt van ſijn ſaak.

16. Elk

Digitized by Google

16. Elk magh vrede eyſſen in byzijn van twee of drie getuygen, en die terſtond d'Ampt-luyden ſeggende.

17. Die de vrede weygert, verbeurt yder reys vijftalf pond, de 4. reys weygerende, lijf en goed.

18. De vrede gaat niet verder aan 't maagſchap, dan ten vijfde lede, en aan de mede-plegers.

19. Gegeven vrede, of geley in de Kerk te Workom afgekondight, yemand die brekende, verbeurt lijf en goed.

20. Geley van ſchuld, blijft, tot by d'Ampt-luyden, daar tegen gekondight, van die hy ſchuldigh is, dan ſal men 't geley opſeggen metter Zonnen.

21. Schepenen ſullen de twiſtige verſoenen binnen den derden vrede, wieſe niet houden wil, ſijn goed word aangeſlagen, tot dat hyſe houd, en verbeurt 10. oude Vrankrijkſe ſchilden.

22. Wie yemand in quaadtheyd ſlaat, met hand of vuyſt, of ſtoot metten voet, die verbeurt 20. ſchellingen, 10. de Heer, 5. de Stadt, 5. den geſlagen.

23. Wie een hoofd-wond ſteekt, verbeurt drie oude Vrankrijkſe ſchilden.

24. Soo menige hoofd-wond, ſoo menige 3. ſchilden.

25. Op yemand een boge ſpannende, verbeurd twee Vrankr: ſchilden.

26. Metten boogh ſchietende 4. gelijke ſchilden.

27. Bloedritſingh eenen ſchild.

28. Met gewapende hand twee Vrankrijkſe ſchilden.

29. Verlemt, aan d'Heer ſoo veel als aan de verlemde.

30. Huys-ſtooringh 5. ſchilden.

31. Wapendrukken ſonder dood blijven 10. ſchilden.

32. Onrechten aanvangh 2. ſchilden.

33. 34. D'een poorten d'ander buyten beſittende 2. ſchilden.

35. Alle boeten zijn tweevout, binnen Merkten.

36. Schepenen van Workom mogen binnen Stadts-vryheyd keuren leggen tot 45. ſchellingen toe, maar hooger niet, half d'Heer, half de Stadt.

37. Alle boeten hier niet in ſtaande, ſtaan tot vonnis van Schepenen.

38. Word een Poorter in ſijn huys aangevochten, ſonder voorgaande twiſt, hoe menigh hy'er doodſloegh, verbeurd van yder maar 4 penningen.

39. Wie

Digitized by Google

39. Wie van buyten zijnde, gewapend over ſtraten gaat, ſonder toelatingh van den Droſſard, dien ſal men 't harnas uyttrekken, verbeurd 45. ſchellingen en 't geweyr. Poorters verbeuren ook 't ſelve.

40. Weerd of Weerdin gewapende luyden herbergende, hem die breuken niet aanſeggende, verbeurt ſe ſelf.

41. Yemand onnooſel dood blijvende, niemand heeft daar laſt af, d'erfgenamen hebben 't goed, doch mogen den dooden niet aanveerden, ſonder verlof van den Droſſard, of Bailju, dat niet doende, ſtaat tot *ſtraf van Schepenen. *Corrective

42. Yemand ſijn Baſtard goed gevende, 't Baſtard ſterft ſonder echte kinderen, 't gegeven goed komt we'er op de gene die 't gegeven heeft, of ſijn erven maar 't verkregen goed gaat aan de Heer.

43. Yder mag ſijn geſtolen goed aanveerden, dat met twee of meer betuygende.

44. Yemand 't geſtolen goed gekocht hebbende in vrye merkten, ſal 't weer geven, mits genietende ſijn geld.

45. Niet gekoft op vrye Merkten de Bailju ſal 't weer geven buyten d'eygeners koſt.

46. Merkt-recht en alles, bedinght men voor Schepenen van Workom.

47. D'een Land-man magh d'ander in 't Schependom niet beſetten.

48. Geen Poorters magh men in gijſeling nemen, maar men moet ſe voor Schepenen dagen.

49. Niemand ſal Rechts-bedieningh aanveyrden, of hy ſal ſweyren yder recht te doen.

50. Geen Poorter ſal buyten Poorter worden, dan na uytwijſen deſer Hant-veſt.

51. Twee-maal 's jaars ſal 't Poorters geding zijn, eens de leſte week Mey, 't ander *S. Mertens* Miſ in de Winter, van alle ſchuld, en dieſe bekend of niet tegenſpreek, ſal den klager geld of pand leveren binnen 14. dagen.

53. 'T goed van man en vrou, ſonder kinderen ſtervende, gaat aan yder zyde half.

54. Kinderen krijgende, en man en wijf ſterven, de kinderen ſterven ſonder wettige geboorte, des kinds goederen gaan aan beyde zyden half en half.

55. Wie Voogt is, ſal binnen 6. weken, na Vaders of Moeders dood, 't goed aanveerden, ten mundigen dagen ſal hy goede rekenſchap doen,

Digitized by Google

om dit te doen, ſal hy voor Schepenen goede vaſtigheyd ſetten.

56. Geen Voogden hebbende, ſal d'Heer een Vooght ſetten.

57. Niemand ſal vremde Schapen houden binnen de vryheyd van Workom.

58. d'Heer ſal geen beter geld nemen van boeten, dan hy in de merkten heeft doen gebieden.

59. Men ſal niemand ſetten op peerden te houden, hy en ſal ſelver daar mê dienen mogen.

60. Die van Workom mogen over al in't land van Altena haar koorn doen malen, om 't ſeſtiende deel.

61. Alle verbrande hofſteden, in lijftocht beſeten wordende, magh den lijftochter betimmeren, wil hy, en de verbeyder der tochten, magh niet meer aanbeſterven dan de weerde van't halve erf.

62. De lijftochter niet betimmerende, d'erfgenaam, met wil des beſitters magh 't betimmeren, en blijven in 't Recht als de beſitter geweeſt heeft.

63. Dit ſal weſen onder broeders en ſuſters, en haar kinderen, mer de lijftocht in de vremde hand ervende, ſal de verbeyder der tocht 'theel erve hebben, tot priſatie van 't gericht, te betalen binnen een vierdeljaars, na des beſitters aflijvigheyd.

64. De Stadt Workom ſal houden al d'Excyſen van wijn, bier, mee, en andere, om haren onraad te gelden, en de Stadt te beteren.

65. Den Dijk-graaf ſal op geenen dijk vragen mogen, hy en zy eerſt op den dijk.

66. Yemand dijk verborgende of aannemende te maken, magt doen ſonder breuke van wantaal te verbeuren.

67. Steekt yemand eyrd binnen tegen een anders dijk, d'eygener ſal met ſijnen eed mogen houden dat hyſe niet geſteken heeft, en daar mê vry zijn.

68. Al die in heering komen op den hoogen Dijk, ſullen onder hen allen niet meer betalen dan het derde deel van des Dijkgraafs en Heemraders koſt, binnen de ſchou vallende.

69. Yemand eenigh gelt aan d'Heer ſchuldigh zijnde, 't zy van rechten, breuken of anders, magh men met twee Schepenen van Workom panden, die pandingh 14. daagh geſtaan hebbende, magh de Richter twee-ſchat nemen, voor een ſchat gelt, en de panden ſullen Schepenen çieren op den eed.

70. De Dijk-graaf yemand bekeurende van ſijn tegenwoordigheyd op den dijk te breuken, dat ſal Heemraad wijſen.

71. Al-

Digitized by Google

71. Alle waarheyd ſal men voor Schepenen heymelijk beleggen.

72. Schult-brieven by ongeval verlooren, kan hy die betuygen met twee of drie mannen, 't ſal hem dienen, als of hyſe niet verlooren had.

73. Alle voorgaande Hant-veſten zijn met deſe gedood, ende ſullen de Poorters daar van vertyen, behoudens de vryheden van Tollen in Holland.

74. En ſullen ſich niet anders behelpen dan met deſe Handt-veſten.

75. Wierd deſe Hant-veſt verbrant of verongelukt, d'Heer belooft hun weder nieuwe te geven.

Mijns dunkens zijn deſe, ende d'Artikelen in 't na-volgende jaar meeſt al deſelve, die voor op 't jaar 1476. ſtaan, ende houde die by-kans voor d'eygen Hant-veſt, om redenen (my onbekent) ſoo verdeylt.

Schepenen tot Gorinchem, *Ian de Kemp Engbertſz. Koenraad Koenraadſz.* 1479.

Alſnu was eenen grooten dieren tijd, die lange jaren duyrde.

In dit jaar 1479. duyrde den oorlogh noch, 't voorgaande jaar begonnen, veel op Gorinchem aankomende, want ſommige Gelderſe ſteden Hertog *Maximiliaan*, man van vrou *Maria van Bourgoemjen*, niet willende hulden, als rechte Vooght van ſijn vrouws landen. Soo heeft de voornoemde Prins uyt de Hollandſe ſteden, en 's Hertogenbos, veel volk gelicht, om d'ongehoorſame te dwingen. Die van Gorinchem goet *Maximiliaans*, ſenden te Leerdam om hun te bewegen, hem tot rechte Voogt t'ontfangen, maar te vergeefs, toonende haren Kaſteleyn Heer *Jan van Katz* ſulken gelaat, dat hy met de ſijne weer na Holland reyſde, en namen *Claas van Haaften* tot Overſte. Die van Schoonrewoert hadden alreets een Bolwerk tot Leerbroek in 't Land van Arkel gemaakt, daar ſy veel ſchade uyt deden. De Gorinchemſe beſtormen en winnen dat, volgende de Schoonre-woertſe tot in haar Dorp, ſy vloden in de kerk en op den toren. Die van Gorinchem op 't Kerkhof komende, ſtak den Prieſter uyt een venſter 't H. Sacrament tegen hun, ſy eerbiedelijk op haar knyen ſonder yet te miſdoen, maar die van Schoonre-woerd ondankbaar dier weldaad, ſchoten uyten toorn, en quetſten eenige van Gorinchem maar niemand dood. Die van Gorinchem ſiende dees ondaad, ſtaken 't Dorp aan, en verbrandent: dit was donderdaaghs voor Palmen. *Claas van Haaften* onlangh verjaaghden Droſt

Digitized by Google

van Leerdam, reyſd na Nieumegen vergadert veel volk, komt we'er te Leerdam, verbrand 's maandaags voor H. Sacraments-dagh Ooſterwijk en Kekum, die van Gorinchem we'er daar tegen, 't weſt eynd van Vuyrn. De Commandeur van Schelluynen: den Prior van de Kruysbroeders van Workom, en *Jan Knobbout van Os* (Heer van Otte-land) maakten een beſtand tuſſen d'Arkelſe en Gelderſe, ingaande den 15. van Somer-maant 1479. en ſou duyren tot *S. Katrijnen-dag*, den 25. van Slacht-maant, bezegelt by de Steden Nieumegen, Bommel, Leerdam, en Heer *Jan van Hemerd*. Maar de Stadt Gorinchem bleef daar buyten, om datſe Schoonre-woerd verbrant hadden, en ſouden daar voor betalen 8000. gulden, dat 't platte land in vrede ſou zijn. Dit beſtant op twee dagen na uyt, en de voorſz. 8000. gulden ook wel betaalt zijnde, op *S. Clemens-dagh* in de Morgen-ſtont, (groote ontrou, om ſoo korten tijd) komt Heer *Jan van Hemerd*, Ridder, met veel Ruyters en Soldaten voor Gorinchem, en verbrant al de huyſen van de voorſtadt buyten de Kanze-poort. Die van Gorinchem mee, eed-houdigh dan de Gelderſe, wachten 't uytgaan van't beſtant, verbranden Vuyrn, darter niet bleef ſtaan, ſelfs niet de kerk, die door eenen vlammenden bergh door ſmook en brand tot aſſe raakte. Heer *Jan van Vuyrn* op den mid-nacht tuſſen elf en twaalf uyren, op *S. Victor*, met veel volk, ſchiet vuyr-pijlen in Gorinchem, ſtelt 18. bergen en 11. huyſen in kolen, en die van Gorinchem we'er veel huyſen tot Aelſt. Door toedoen van *Egmond* maakten de Dorpen in Bommeler-weerd een langh beſtant met Gorinchem, doch onlanghs daar na quam den peys, en Hertogh *Maximiliaan* wiert gehult Hertogh van Gelre en Grave van Zutphen.

Deſen hoog-geboren Prins ſiende d'onderdanigheyd en d'oorloghslaſten van die van Gorinchem, erkennet dankbaar, geeft Gorinchem tol-vrydom te water en land, door heel Gelderland en Zutphen, en ſouden noch 10. jaar lang, ontfangen, voor deſelve dienſten een ſeker ſom van penningen, van de Stadt Leerdam, daar deſelve op geſet was, als een Lidt van Holland, door toe-latingh van d'ander Hollandze Steden.

In dit jaar moſten die van Doornik deur verbant met Hertog *Maximiliaan* gemaakt, 'ter gedachtenis van de dood van Heer *Adolf van Gelre*, een Kappel ſtichten.

In Hoy-maant 1479. quamen binnen Leyden Heeren *Jan van Egmond*, *Jan van Waſſenaar*, en andere Kabbeljauſe, drijvende de Hoekſe daar uyt, doende voort groot gewelt in den Haag, te Haarlem, Rotterdam, en elders.

Al-

Digitized by Google

Alhier ſtel ik noch een Hant-veſt van Workom, ſonder datum.

Jacob Grave tot Heurne, Heer tot Altena, Corterſchem, en Montengis, geeft die van Workom, om veel trouwe dienſten ſijn Voor-vaders gedaan, deſe navolgende punten:

1. Hy ſalſe niet ſchatten noch beden, ten zy, hy Ridder word, trout, een dochter beſteed of gevangen word.

2. Hy, of ſijn Droſſard magh wanneer 't hun genoegt, ſetten en ontſetten, Schepenen van Workom.

3. Yemant op Schepenen of haar vonnis ſprekende, verbeurt tegen de Heer 10. pond, en tegen elken Schepen een pond.

4. Yemant in't gericht tegen Schepenen ſeggende, 't vonnis is vals, en quaat, of 't gericht ſtorende, verbeurt lijf en goed.

5. Men ſal de Poorteren recht doen by Schepenen vonnis.

6. Wordt een Poorter recht geweygert, hy vermaan dat de Bailju voor Schepenen, daar na de Heer, die alſdan gebieden ſal dien Poorter recht te doen, voor alle andere.

7. Schepenen in drie genechten 't vonnis niet vroed zijnde, ſullen ten 3. dage in een Herbergh gaan, en niet van daan ſcheyden, dan door nood of brant, ſonder verlof, daar blijvende drie dagen, op der pleyters en daar na op haar eygen koſt, tot dat zijt vroed zijn, dies ſullen de pleyters de koſten eerſt verpanden.

8. Yemant om erve in't Land van Altena gelegen, buyten Stadts vryheydt in recht komende, 't erve wort verkocht, heeft binnen bans daar 't leyd ſijn drie Kerkelijke Sondaaghs geboden, ſal yemand anders binnen 't jaar en 6. weken ſtoornis moeten doen, &c. dit Artikel is grooter en duyſter.

9. Wort een erf verkocht ſonder de voorſz. verboden, een ander heeft Schepen-brieven, die koop ſal den brief-hebber niet hinderen.

10. 'T vonnis by meeſte ſtemmen van Schepenen, is krachtigh.

11. Verdient loon magh men uytpanden.

12. Schepenen mogen tot haren Raad nemen, die 't hun goet-dunkt, maar niemant kom' ongeroepen.

13. Schepenen tuygen een jaar na dat ſy af zijn.

14. Een onvolkomen Artikel, rakende Schepenen brieven.

15. Uyt Schepenen brieven mach men Richten, Richter ſal hebben 10. ſchellingen, Schepenen 10. ſchellingen, die richtingh begeert ſal 't uytleggen, en daar men aan-richt ſal 't laſten.

Digitized by Google

16. Yemant met Schepenen brieven in eens anders goed komende, die ſal niet meer dan d'helft meer, als de brieven inhouden, en d'onkoſten.

17. Drie Schepenen ſullen dat bezegelen.

18. Die Schepenen brieven ſal men op eenen maandagh, als 't dingdagh is, binnen 's jaars na datum 's briefs, voor Recht doen kondigen, of ſy ſullen krachteloos zijn.

19. Yemand gewelt aan ſijn goed gedaan wordende, dat ſullen Schepenen berichten.

20. Yemand roerent goed een jaar langh onbekreunt te pand gehad hebbende macht met ſijnen eed behouden.

21. Alle des Poorters erven buyten Stadts vryheydt gelegen, ſullen laſten als de na-buyren.

22. D'een Poorter magh d'ander buyten de vryheyd niet beſetten, ten waar deur belooften.

23. Wet-achtige Poorters ſullen ſweyren, 't geen ſy tuygen, mer Schepenen en geſworens op haren gedanen eed.

24. Yder magh hem ontſchuldigen met hand en mond, en met getuygen binnen twee dagen.

25. Die men wil dagen, moet men by den Bode voor twee Poorters manen, en de ſom begrooten, voor recht niet komende, verbeurt aan de Richter drie, aan den klager twee ſchellingen, en men vervolge op hem.

26. D'ontſchuldigingh met hand en mond, magh men doen als men geen hand-plichtingh gedaan heeft.

27. Yemand van ervenis gedaaght, hy koom ten eerſten dage niet, men dage hem, ander en derde-maal, blijſt hy achter, d'ervenis word den klager toegeweſen, en elken dagh aan den Richter verbeuren twee ſchellingen, den klager eenige van die drie dagen verſuymende, verbeurt ſijn ſaken altemaal.

28. Wie ſweyrt van gelt-ſchult, ſeyd des Richters woorden na, of verlieſd ſijn ſaak, van erve ſweyrende magh hem twee-maal verhalen, ten derde-maal qualijk ſweyrende, men wijſ' hem d'erveniſſ' af.

29. Soo menigh-reys hy ſtamert in ſijn ſweyren, verbeurd hy twee ſchellingen.

30. Niemand ſal men erven en ont-erven, dan by Schepenen en geſworens.

31. Yemand grijpt in ſijn huys eenen dief, die ſal hy den Richter over leveren met 't geſtolen goed.

32. Een

Digitized by Google

32. Een Poorter verbeurt boeten, heeft hy ſoo veel goeds in de vryheyd niet als die boeten bedragen, hy moet borge ſtellen.

33. Yemand komt drinkken in een herbergh, de Weerd brenge hem wijn in een gerechte maat, gerekent zijnde, is hy Poorter, hy magh uytgaan tot 's anderdaags, en betalen dan den Weerd voor de middagh, of men ſal't den Weerd, mits betalende 3. ſchellingen; uytpanden.

34. Den drinkker miſſakende, magh den Weerd met ſijnen eed betuygen.

35. Elk magh uyt 't gelagh gaan met ſijn aan-deel.

36. Wie ongebrande maten gebruykt, verbeurt tegen de Heer drie pond.

37. Man of Vrouw ſtervende, ſonder wettige geboorte, de langſt-levende ſal al de roerende goederen in eygendom hebben, maar d'onroerende ſijn leven langh beſitten.

38. Alle erf-goeden by de langſt-levende in-gebrocht, en half de verkregen erffenis, mag die verſetten, verkoopen, t'ſijnē vryen wil, maar d'ander helft van de verkregen erffenis, en al d'erffenis van den dooden gekomen, komt op des doodens erfgenamen, na dood van de langhſt-levende.

39. Had de langſt-levende gebrek, en dat met ſijn buyren getuygen kon, ſoo magh hy d'erffenis verkoopen, tot ſijn nood-druſt, maar d'eerſt overlijdende kinderen nalatende, de langhſt-levende mag geen ervenis verkoopen noch verſetten dan in kenlijke nood.

40. De langſt-levende in ſijnen ongehouden ſtaat, goed verkrijgende, 't ſtaat t'ſijnen wille.

41. Een vrou trout, krijgt kinderen, trout ander-maal, krijgt kinderen, ſterft, d'eerſte kinderen hebben 's moeders erffenis alleen.

42. Al d'erffenis by den tweede man aan haar gebrocht, en d'helft van 't goed dat ſy t'ſamen gekregen hebben, behoud de na-geboorte alleen, en d'ander helft van 't verkregen goed, is tuſſen de voor- en na-kinderen deylbaar.

43. Dit ſal al weſen, ook in het derde, vierde of meerder trouwen, 't zy van man of vrou.

44. Kinderen trouwende, moeten haar hulix-goet we'er in brengen, willen ſy met d'ander deylen, moeten 't ook behouden, en buyten de deylingh blijven, willenſe.

45. Een Vleys-houwer tuſſen Bamis en Kors-avond, een Rund, Schaap of Veers koopende, en wil 't ſlaan, een Poorter magh't tot ſijns ſelfs gebruyk na hem nemen, en aan den Vleys-houwer geven van 't

Rund

Digitized by Google

Rund 8. van de Veers 4. en van't Schaap 2. penningen meer dan't hem koſt, yder penningh eenen halven Vlaamſen.

46. Erfenis of jaar-gelt, een jaar en 6. weken onbekroent gebruykende, dat blijft eeuwelijk gewaart.

47. Of Schepen om al de voorſz. ſaken geen recht deden, ſy blijven ongemoeyt.

48. Yemant in erfevenis oft tocht-goed komende, voor Schepenen, 't blijft eeuwelijk.

49. De Richter van Workom, mette dagelijkſe Heemraden, binnen den ban van Workom, mag ſchouwen de hooft-ſlooten, aan beyde eynden in de onder-broek in't Sleeuwijks-gericht, totte Wolffers-wetering totte werken toe, en de Richter ſal de weet ſondaags te voren in de kerk doen, daar 't behoort.

50. D'Heer ſal Workom, noch 't Land van Altena, niet ſchatten, noch beden, dan Ridder wordende, houwelijk doende, dochter beſtedende, of gevangen wordende.

51. Alle weten en ingebiede van Rechts-wegen, ſal den Bode van yder mijl twee grooten hebben, ten laſte van de ſchuldigen.

52. Dijk, wegen, weteringen, ſluyſen, zylen, werven, ſtraten, noch zegendammen, muyren, ſal men in geen ſchouwen hooger beſteden, dan tot Heemraden en Schepenen çieringh.

53. De ſchouw op den hoogen Dijk, ſal men doen na Dijk-recht 's lands van Altena.

54. Yemand aangeſproken wordende, eyrd genomen te hebben van ſijnen Dijk, die geloofd waar, magh ſich ontſchuldigen met eede.

55. Schuyrt een wiel in eenigen Dijk, de Dijk-graaf ſchouwt daar geen vrees op, de Dijk-eygenaar ſal daar geen laſt of ſchade van hebben.

56. Eenige dijken, of anders, voor Art. 52. verhaalt, in eenige ſchouwen komende, wat daar met Recht op uytgeleyd wort, ſullen we'er inbeuren met twee-ſchat geldt of vier-ſchat pand, waar't erve dies Dijk-heers niet goed genoegh, d'onkoſt komt voort op den Boeſem.

57. Waar 't gereed goed, des Dijk-eygenaars niet goet genoegh, tot den onraad, 't gaat op ſijn erve, noch niet genoegh, op den Boeſem.

58. Een onvolmaakt Artikel.

59. Niemand van buyten magh tuygen over een Poorter, van ſaken binnen Stadts-vryheyt gevallen.

60. Ver-

Digitized by Google

60. Verbeurt een Poorter van Workom lijf en goed, ſijns Wijfs kinderen of rechte erfgenamen goed, niet, die mogen de helft houden, en wettige ſchult gaat voor uyt 't gemeyn goed.

61. D'Heer magh Droſſard, Schout, Borgermeeſters, Schepenen, ſetten en ontſetten, ſoo dik als 't hem gelieft.

62. Alle vroen vis, in ſijn wateren gevangen, moet eerſt te Workom ter Merkt gebrocht worden, eer ſy die elders voeren.

63. Verbranden of ver-ongelukken deſe Hant-veſten, geloofd hy weer ander te geven, buyten haar-lieder koſt, mits bewijſende ſoodanige gehadt te hebben.

Schepenen, *Henrik Volkier Ianſz. Dirk van Leuven Ianſz.* 1480.

In dit jaar 1480. was Heer van Otte-land, mette hooge, leege, en middele * Gerechtigheyd en de Tienden, (gelijk ſijn voorſaten ook geweeſt hadden) *Henrik Knobbout van Os.* * Iuriſdicte.

De H. Geeſt-kappel in d'Arkel-ſtraat, al voor 't jaar 1300. van d'Ed: Heeren van Arkel geboud, in de welke men jaarlijks de Rekeningen dê, by de H. Geeſt-meeſters wat aan den Armen uyt-gedeyld was, was nu, ontrent dit jaar 1480. de groote Latijnſe School der Stadt Gorinchem, daar eenen geleerden Rector was, (waar van 't jaar 1521. af vermaant word) genaamt *Henrik vander Alm*, met vijf onder-meeſters, daar veel vremde Klerken Latijn by leerden, wierd daar na gehouden tot een uyt-deyl-plaatz aan den Armen, by veel eerlijke Burgers gemaakt, die Godvruchtige makingen ſoo veel zijnde, dat naderhand naulijks een Borger op een heel week tijd kon bekomen om een uytdeyling daar in te doen, geduyrende tot den jare 1572. toe, dat den Koning van Spaanjen *Philips* de 2. als Graaf van Holland, de Stadt verloor, zedert welken tijd tot nu toe die mildigheyden niet dan al te veel af-gewend zijn.

Den Doorluchtigen Prinçe Hertogh *Maximiliaan van Ooſtenrijk*, Man van *Maria van Bourgoenjen*, om te beletten het rooven en branden dat de Gelderſe in Holland deden, komt ontrent vrouwe Lichtmis 1480. in Holland, en Saterdaags daar na, tot Gorinchem, tuſſen 3. en 4. uyren na-middagh, al waar hy op den 7. der ſelver Sprokkel-maandt, tuſſen 3. en 4. uyren na-middagh wiert gehuld Heer van Arkel, in by-zijn van *Adolf van Kleef*, Heer van Raveſteyn, *Philips van Kleef*, deſſelfs Soon, Heer *Willem van Egmond en Baar*, en andere.

Digitized by Google

Maximiliaan de 30. of de 7. Heer van Arkel, onder den naam van Holland.

PRins *Maximiliaan* binnen Gorinchem zijnde, ſond aan Heer *Otto van Heukelem*, (manlijke Arkelſe af-komſt) dat den Kapiteyn met 't volk dat hy daar ſond in Heukelem ſou komen, tegen de Gelderſe, 't welk *Otto* toeſtond. En vermits Aſperen op de Hollandſe palen, een gedeylde Heerlijkheyd was, d'een helft mette Stad en 't Slot, ſtrekkende na Holland, toekomende Heer *Weſſel van Boetzelaar*, *Rutgers* ſoon, als ook *Langeraak* de Hollanders ſeer toe-gedaan, en d'ander helft ook met een Slot, *Gijſbert*, *Aarnd Piekken* ſoon, der Gelderſe vriendt, ſoo had de Prins 's jaars te voren eer de Gelderſe tegen de Hollanders opſtonden, namelijk 1477. aan *Boetzelaar*, dat hy hem ſijn huys en ſtadt overgeven wilde om de Gelderſe daar uyt te wederſtaan, volgens ſijn brieven, als ſijn Slot en helft van de Stadt van Holland te leen hield, wilde hy des niet doen, 't ſou gewroken worden tot ſpiegel van andere. *Weſſel* ſchreef, Sijn huys ſtond t'allen tijdē open, als de Prins ſelf quaam, ook voor de gemeene Steden van Holland. Niet te vreden was *Maximiliaan*, maar wilde Stadt en Slot geopent hebben, voor de gene die 't hem geliefden daar te ſenden, of wilde d'heel Heerlijky van Aſperen geven den Maarſchalk van Bourgoenjen, mits *Piek* ſijn helft by vonnis verloren, doch door voorſpreken ſijner vrienden van den Prins verkregen had, voor 1000. gulden, dewelke op deez' tijd noch niet al betaalt waren. De Prins nu in dit jaar t''sHertogenbos zijnde, om te Gorinchem te komen, ſond *Piek* ſijnen Schout tot *Weſſel*, en deed hem vragen, komt de Prins voor Aſperen, of ſchreef hy, opent de Stadt, wat is u meeningh? *Weſſel* ontbood, openen, ſoo 'k mijn Heer de Prins ſchuldigh ben, volgens mijn leen-brieven. *Maximiliaan* nu tot Gorinchem zijnde, ontbood *Boetzelaar*, of ſijn volmachtighde. De Geſanten van *Weſſel* trachten den Prins te vreden te ſtellen met ſekere penningen, midts dat *Boetzelaar* en *Piek* ſouden blijven in haar oud gebruyk, en de gemeente onbeſwaart van vremde knechten, *Piek* ſond een treflijk perſoon. De Prins geeft laſt de Heer van Chantray, Heer *Rembolt* en *Lambert Millink*, die met 1000. Soldaten op *S. Apollonien-dagh*, den 9. van Sprokkel 1480. uyt Gorinchem voor Aſperen trokken, welker Borgers *Privilegié de Prins bevolen had, op verlies van al haar * voor-rechten, ſijn volk in te nemen. Deſe Hooft-mans ſtonden met haar volk wel 4. of 5. uyren voor de Poort, midd'ler-tijd handeld men om die met vrientſchap in te ne-

Digitized by Google

nemen, ſoo 't geſchied. Ook wiert beſloten dat *Gijſbert Piek* neffens de halve Heerlijky van Aſperen, ſou hebben de Heerlijkheyden Beeſd en Zulikom voor 1500. gulden, maar twiſt vielder, mits de Bourgoenſe ſoo veel volk op *Pieks* huys t'Aſperen wilden leggen, als hy zèlv', *Piek* wilde, neen, loopt toornigh, doet de klok reppen, om de Poorters op hoop te brengen, terſtont 10. of 12. man van *Claas van Haaften*, van *Gijſberts* huys, na *Weſſel Boetzelaar*, om hem te kappen, nemende ſulken vaart, dat hy ter nauwer nood ſijn huys bereyken kon. De Poorters vielen aan *Gijſberts* zy, ſchoten dapper op de Bourgoenſe, riepen en kreten twee duyſent Gelderſe komen ons by, ſla dood de Hollanders en haar hulpers, maar de hulp was mis, *Weſſel* liet de Bourgoenſe op ſijn huys daar de Gelderſe en Burgers ſeer op ſchoten, om niet op 't huys te komen, maar te vergeefs. De Hooft-lieden met haar knechten komen van't Slot in de Stadt, ſlaan dood wat ſy vinden, daar viel een hard gevecht, de Bourgoenſe dringen deur, tot voor *Gijſbert Piekken* huys, en beſtorment. De Poorters in't Kruys-broers Klooſter gevlucht, latende wijf, kinderen, en goed in 's vyands handen, die wel tot 50. oneerlijk getracteert wierden. De knechten by ſonder die van d'Heer van Chantray beroofden de Stadt. *Piek* ſiende ſijn onmacht, veynſd ſich in Gelderland om hulp te trekken, maar keek niet weer om, latende de ſijne in ſulken nood, dat het huys vreeſlijk beſtormt ingenomen, en ſy al dood geſlagen wierden: twee van dien uyt de venſters werpende, en op haar geweyr ontfangende. Eynd'lijk de Poorters wierden onbeſchadigt uyt 't Klooſter gelaten, en de Prior wiert borgh voor 100. guld: en gaffer 25. gereed. *Piek* gebeten op *Weſſel*, komt korts daar na met een deel Gelderſe, verbrant 't Dorp Langeraak, toebehoorende Vrouw *Elburg*, *Weſſels* moeder. Prins *Maximiliaan* ſich onthoudende binnen Gorinchem, quamen daar by hem, behalven *Raveſteyn* en ſijn ſoon Grave *Jacob van Hoorn*, Heer van Altena, Heer *Willem van Egmond*, met *Jan* ſijn ſoon, en andere van de Kabbeljauze: ten leſten ook d'Heer *Wolphard vander Veer*, Stadthouder van Holland, Zeeland en Vrieſland, die door groot aanhouden van de Hollandze Heeren en Steden verlaten wiert van ſijn Stadhouder-Ampt, en in ſijn plaats wiert geſtelt Heer *Jooſt van Lalaing* uyt Henegouw.

In dit jaar 1480. wonnen Heer *Jan*, Hertogh *Jans* ſoon van Kleve, en Heer *Jan van Egmond*, 't ſterke ſlot Raveſway, ſlaande al dood die'r op waren, verbrandende veel Dorpen, winnen Wageningen.

'sNachts na *S. Victor* den 10. van Wijn-maant, ſchoten de Gelderſe 't vuyr in de ſtad Gorinchem, ſo dat over de havē veel huyſen verbrandē.

Digitized by Google

1481. Schepenen, *Gerid Dirkſz. Jan Roeloffſz.*

Die van de Stadt Grave krijgen in dit jaar 1481. vonnis tot haren voordeel, van den Hove van Holland, dat ſy tolvry in't ſelve land (dienvolgens mê tot Gorinchem) en in Zeeland zijn, als in't kort volg:

'T Hoff van Holland, geſien 't geſchil tuſſen *Dirk van Kluyten* en *Henrik Otten van Waalwijk*, volmaghtighde van de Stadt Grave, in't Land van Gelre aan d'een, en *Medard van Maarle* Tollenaar tot Gorinchem aan d'ander zy, ſpruytende dat die van de Grave, door 't voordeel verkregen van Graaf *Floris van Holland*, mogen vry varen met haar goed, voorby de Tollen van Holland en Zeeland, daar in *Medard* haar eenigh ongebruyk gedaan heeft, ende hem dienvolgens geboden, teenen nu voorleden dag' hier in den Haagh te komen, om 't Hoff vande waarheyd der ſaak t'onderwijſen, en hy om andere ſaken niet konnende komen by beſloten brief, in't langh, ſijn redenen overgeſchreven heeft, 't Hoff die geſien, en daar op gehoort de luyden van de Rekeningh, die op de vryheyd van die van de Grave, ook heur Rekeningen overſien hebben. Soo verklaret 't Hoff de Poorters van de Graaf, met haar goederen tol-vry in al de voorſz. landen. Gedaan in den Haag den 18. van Lente-maant 1481. by mijn Heer van Montigny en Houtes, Stadthouder, d'Heeren van Sevenbergen, *Gerid van Aſſendelft*, *Phlips Ruyg-rok van den Werve*, Meeſters, *Cornelis de Jongh*, *Willem van Berendrecht*, *Jan van Schoonhoven*, en *Peter Janſz.* Raads-luyden van Holland, onderteykent, *D. Zwieten*.

*Kaſteleyn In dit jaar 1481. lagh binnen Gorinchem, als * Burght-voogt, tegen den aanloop der Gelderſe *Jan*, de jonge Heer, daar na, d'eerſte Graaf van Egmond, Heer *Willems* ſoon, (uyt ſmaat *Mank Jan* genoemt) by hem hebbende de Kabbeljauze ballingen van Dort: hem wiert aangebrocht, dat *Adriaan Janſz.* Schout van Dort eenige ſchandelijke woorden van hem geſproken had, hy ontbied hem, hy beware ſijn Stadt wel, niet by nacht maar by ſchoonen dage, ſou hy daar komen, en doen hem reden geven van ſijn ſchelden. *Adriaan* blijft even ſlof, *Egmond* doet vrydaaghs 's morgens den 6. April 1481. in drie overdekte ſchepen, (*Beverwijk* ſeyd twee lange Maas-ſchepen) de ballingen van Dort, die van Gorinchem, en $\frac{1}{10}$ Engelſe ſchutten, daar Overſte af was *Tomas Aurits* of *Oerlink*, by hem hebbende Jonkker *Antonis* Baſtart van Hertogh *Phlips van Braband*, Jonkker Michiel, jonger broeder Heer *Jans van Bergen op Zoom*, *Otto van Egmond*, na Heer van Kenenburgh,

Saris

Digitized by Google

Saris van Slingeland Sariſſz., en andere. *Beverwijk* ſeyt, dat 's avonts den 5. April 1481. t'ſcheep gingen. De ſchepen waren boven met rijs geladen, onder waren de Soldaten, 's morgens den 6. van Gras-maant te 7. uyren komen ſy te Dort voor t'Groot-hooft, gelijk offe d'oude haven hadden willen in-varen. Den eenen Schipper *Teeuwiſſz. Beverwijk* ſeyd *Jan Matijſſz.* was te Dort wel bekent, en gevraaght van de Schout die toens op 't Groot-hooft was, wat hy geladen had, antwoorde, Rijs en allerley goed, dat ik haaſt loſſen ſal. De Schout gaat na binnen, doen de leus gegeven, vier-jarigh Rijs: Rijs op in Godts naam. Sy alt'ſamen wel gewapent, om hoog, de Stadt in, elk met een witten neuſdoek om den arm, en quamen al voort Stadthuys, dat doe op de Tolbrugh ſtond, eer ſy we'erſtand vonden. Stadts-overſte terſtond in 't harnas, de Burgers op de been. *Gielis Adriaanſz.* Burgermeeſter uyt haaſtigheyd een koperen pot op 't hooft, in plaatz van een helmet, den vyand tegen, by *Egmond* komende, ſeyde, *Mank Jan* wat maakty in de Stadt. Hy en den Onder-ſchout, koud, mette neus, op ſtraat, met 9. Hoekſe, 't ſlaan, houwen, en ſteken word grouwelijk, de Dortenaars op de vlucht. *Egmond* meeſter van de Stadt, verſet 't gerecht, en ſchuttery, terſtond eenen Poſt aan Heer *Phlips de Baſtard*, Hooft-man van Rotterdam, om 3. of 400. knechten; die verwondert van ſulken vromen daad, ſont hem byna al ſijn volk. Heer *Jan* bly van die hulp, vangt ontrent 200. Hoekſe, en onder dien de voornoemde *Adriaan Ianſz.* Schout, en *Dirk Govertſz. van Beaumond*, Oud-Burgermeeſter, die op den 8. van Oogſt-maant onthooft wierden. De Kabbeljauſe wierden moedigh hier op, en de Hoekſe verbaaſd. De Gelderſe beſadighden ook wat, en gaven Leerdam over, door toeſtaan van Prins *Maximiliaan*, aan Jonkker *Jaſper van Kuylenburgh*, tot betering van de ſchade door ſijn gevangenis in Vrankrijk, die deſelve Stadt, onlangh hier na we'er gaf aan Heer *Willem van Egmond*.

Vrydaags na Paaſſen 1481. quam den Prins te Dort, daar by hem komen Heer *Vredrik van Yſelſteyn*, en Jonkker *Willem van Egmond*, nu uyt haar 3. jarige gevangenis van Nieumegen verloſt, van daar te Gorinchem, en ſoo na Braband.

In Oogſt-maant is Heer *Vredrik van Yſelſteyn*, door laſt van *David van Bourgoenjen*, Biſſchop van Utrecht, gekomen voor de Stadt van Utrecht, die ontſeggende, ſtichte branten roof, krijgende veel gevangens.

Ontrent deez' tijd baarde Vrou *Maria van Bourgoenjen* haren tweeden ſoon te Bruyſel, genoemt *Franciſcus*, na den Hertog van Britaanjen ſijnen vont-heſſer, maar ſtierf noch in de wiegh.

Digitized by Google

Den 23. van Herfſt-maant, ſond Biſſchop *David* (die dit jaar in oorlogh quam, geholpen van de Hollanders, tegen ſijn Biſdom) Heeren *Vredrik van Yſelſteyn*, en *Willem* ſijn Broeder, met veel volk voor Amerſvoort, daar ſy 100. Burgers dood ſloegen, wel 200. gevangen namen, en veel beeſten roofden.

In dees manier is de Steden van Holland in ſchrift over-gegeven, 's maandaags na Kors-dagh 1481. nopende de hoogſte merkten, 't geen te Dort, ſaterdaags na Valentijn 1477. beſloten was, by de hooge Raden van de Landen en Steden van Holland en Zeeland. Dat haar-lieder Poorters opwaart varende voorby 'sPrinçen Tollen, beneden de hoogſte merkten, en boven des Prinçen ſtroom, haar goed bruykende en koopende, en op en neer-voerende, behooren Tol te geven, gelijk by Grave *Willems* tijden, die ten Vrieſen, ruſt over een gedragen, voort eenige vordere regelen heel duyſter om verſtaan.

1482. Schepenen, *Adriaan Ianſz. Adriaan Adriaanſz. Aarnd Gijſbertſz. Henrik Volkier Janſz. Aarnt Iunſz.*

In 't jaar 1482. in de Vaſten, d'Hertogin Vrouw *Maria*, tot vermaak, op een Tel, ter jacht rijdende, is by groot ongeval afgeſtort, een ſwelling in't lijf krijgende, word krank, en ſterft te Brugge, op den 27. van Lente-maandt 1482. be-aard wordende in *S. Donaas* Kerk, in't L. Vrouwen Koor, 5. jaar getrout geweeſt zijnde, nalatende *Philips*, Heer der Nederlanden, na Koning van Kaſtilien, en een dochter *Margriet*, geboren 1480. eerſt belooft, maar niet getrout, aan Koning *Kaarl* de 8. van Vrankrijk, getrouwt met *Fernand* eenige ſoon van Spaanjen, maar hy en ſijn ſoontjen ſtierven binnen 's jaars. Daar na met *Philibert* de 8. Hertogh van Savoyen, ſonder kinderen, hy ſtorf na 7. jaren, 1504. Toens wiert Hertogh *Maximiliaan* door heel Holland, Zeeland, en Vrieſland, ontfangen, als Voogt ſijn ſoons Hertog *Philips van Ooſtenrijk*, maar 4. jaar oud zijnde.

Deur den grooten twiſt tuſſen de gemeente van Utrecht, en haren Biſſchop *David van Bourgoenjen*, onthielden den Wy-Biſſchop, en veel andere van Biſſchops zyde, hen tot Gorinchem, ſoo dat hier veel wy-ingen geſchieden, en de klok op 't Suſter-huys wierdt ook gewyd, door Meeſter *Jan Riek*, op *S. Symon* en *Judas-dagh*, genoemt wordende *Agneta*.

1483. In dit jaar vind men noch als Droſſard *Jacob van Egmond*, doch weet niet wiens ſoon, of dat hy van de rechte *Egmonden* is, hier voor 't jaar 1460. ſtaat hy ook als Droſſard, kan tot noch toe 't Ampt niet bedient hebben, alſoo men 1462. *Symon Vredrik van Valkeſteyn*, en 1478. Heer *Faeſtre*

Digitized by Google

Faeſtre Hollet, vind de ſlechte aantekeningen dies tijds, maken dees onſekerheyd.

Schepenen, *Jan Roeloffsz. Dirk van Leuven Iansz. Korſtiaan Herberensz.*

Den 19. van Lou-maant ſtierf Heer *Willem van Egmond*, Sone van Vrou *Maria van Arkel*, die een Suſter was van Jonkker *Willem van Arkel*, 32. jaar Heer geweeſt, be-aard te Grave in Gelderland, by Hertogh *Aernout* ſijn Broeder, waar van een Graf-ſchrift noch te vinden is, ſeyd *Hoveus* in ſijn Kronijk van Egmond, maar om ander woorden te ſetten als dit oud gedicht (nu niet na manier) heeft, ſal ik't na onſen ſtijl herſtellen.

HEt Huys van Egmond groot in Eer,
Had over langh den eerſten Heer
Van Vaders en van Moeders kant
Doorluchtigh, en van't Vrieſſe Land
Een Koninghs Broeder hoogh-ge-acht,
Van ſijnen bloed ſijn voort-gebracht,
Geen Koningh, Hertogh, Prins, alleen
Maar ſulke helden, meer dan een,
De Schotſe Kroon is 't wel bewuſt,
'T was Gelderland en Beyerens luſt,
Uyt welkers huyſen Edelheyd
Hy was, die hier ter ruſten leyd,
Dien *Willem*, twee-en-dertigh jaar
Een Heer van Egmond en van Baar,
Heel kloek, vol waarheyd, men bevand
Deez' eenigh Broer van Gelderland,
Die Gulik vroom en braaf bevocht
Mits 't hem ſijns Moeders erve docht,
Hy wijs, verſtandigh, vol van Raad,
Leed, druk, verdriet, en groote ſchaad,
Wel meer dan achtien jaren langh,
Sijn naaſte bloed was al te ſtrangh,
Hy droegh ook d'orden van het Vlies,
Sijn dood was 't land een groot verlies,
Den Armen was hy machtigh goed,
By Vrouw van Meurs, kreegh van ſijn bloed
Drie Sonen vroom en ſchoon van lijf,

Die

Digitized by Google

Die Godt wil geven goet bedrijf,
Ootmoedigh was hy in de kerk,
Genegen tot godvruchtigh werk,
De Geeſt'lijkheyd heeft hy bemind,
Sijn woord ſoo vaſt als zegel, bind,
Sondagh men na *Antonis* ſchreef,
Dien Sant, doen 't lijf on-zieligh bleef,
'T was veertien hondert tachtigh dry,
Godt maak hem van ſijn ſonden vry.

In ſijn plaatz quam *Ian* de 3. hier voren genoemt in 't verwinnen van Dort, geboren 'tjaar 1441. middelbaar van langte, ſchoon van aanſicht, eerbaar, geleert, uytnement in krijgs-handel (hoewel door ſchamp genoemt *Mank Ian*) en alſoo Heer *Jooſt van Laleyn*, Stadthouder van Holland dit jaar 1483. voor Utrecht geſchoten, en 's anderdaaghs geſtorven was. Soo is deſen *Egmond* (van den Arkelſen bloede) met toeſtemming van den Hollandſen Adel en de Steden, geſteld, Stadthouder van Holland, van *Maximiliaan van Oeſtenrijk*.

Van den bezegelden brief van't recht van overleveringen, op ſchot, lot, ſchattingen, in't Land van Arkel, en Stadt Gorinchem, is dit 't kort inhoud:

Droſſard, Schout, Burgermeeſteren, Schepenen, Raad, hooge en leege Heemraders, Schouten, Geſworens, en gemeyn ge-erfdens der Stadt Gorinchem, en 's Lands van Arkel: Doen te weten, Dat ſy met rijpen Raad, eendrachtelijk gefloten hebben, tot gemeyn wel-vaart, door grooten laſt van oorlogh, en blokhuyſen in 't Land van Arkel, en op de palen van dien geleyd, en om de groote koſten langh gehad, en noch dagelijks hebbende van Ruyters, ook van ſchot, lot, molen-gelden die ſy hebben moeten om-ſlaan, gelijk ſy noch doen, op de margentalen in't Land van Arkel. En, om dat vele deur vrees des oorlogs heur landen niet bruyken konnen, datter ook veel brand-ſtichtingh geſchied, menighte uyten lande gereyſd en verſtorven zijn, dienvolgens quade betalingh van de ſettingh valt, dies Gorinchem en 't Land van Arkel in groot verdriet mocht komen, ten zy daar in verſien word, om Ruyters, ſchot, lot, molen-gelden, en ander onkoſten te betalen, en ſtadt en land te beſchudden, en onderhouden, alſnu beſloten hebben geſamentlijk en eendrachtelijk, Dat d'Heer, of ſijn Stadthouder, voor den onwilligen ſal uytleggen, by overlevering van de Waarſman, in byzijn van de hooge

Digitized by Google

ge Heemraders, Geſworens, en de geen die in 't Land van Arkel van ouds gewoon zijn over te leveren, en die weder ontfangen, als volgd: Eerſt ſal de Gadermeeſter den onwilligen, ſoo bruyker, als eygenaar van't Land, die men overleverē ſal, d'Heer of Stadthouder in ſchrift geven, d'Heer ſal 't geld uytleggen, en terſtond dubbel ontfangen, in deez' manier, dat eerſt verhalende aan den bruyker, ſoo hy aan dien pand genoegh in't Land van Arkel vind, des niet, of dattet erve geen bruyker (of huyrder) had, aldus, aan den grond: Men ſal een weet aan mond of woon-ſtadt van de grond-heer doen, dat hy in ſes weken, d'Heer vernoegh van 't dobbel-geld, ſulks niet doende, ſal d'Heer t'overgelevert land dat jaar bruyken, als ſijn eygen, betaald den grond-heer binnen jaar en dagh 't dubbeld geld niet mette koſten, d'Heer ſal 't noch een jaar bruyken als voren, en ſoo voort van jaar tot jaar, tot dat d'Heer ten vollen betaalt is, en de grond-heer, noch niemand van ſijnent wegen ſal 't land bruyken noch aanveerden, of d'Heer zy eerſt van't dobbel gelt en koſten verneught. D'Heer ſal de weten binnen 't land van Arkel, op ſijns ſelfs koſt doen, en buyten tot koſt van d'overgeleverde. Die eenig recht hebben op d'overgeleverde landen, 't zy Schepenen-brieven, jaargelden, eygen of anders, niemand uytgeſondert, ſal aan de vruchten komen, noch wijſen ſoo langh als d'Heer niet verneugt is, den leſten penning metten eerſten, maar ſy mogen op 't land of haar waar borgen ſpreken. Maar yemand eenigh recht of toeſeggen, met brieven of anders hebbende, en de Heer verneugende, magh alſdan ſijn recht vervolgen, ſoo ſijn brieven inhouden. Deſe punten ſullen duyren tot heur aller weder-ſeggen. Gegeven den 18. van Lente-maant 1483. hier van breeder 't jaar 1559.

Gielis van Malſen Ianſz. en *Dirk Ianſz.* Schepenen in Dalem, getuygen dat *Otto van Gelkom Ottenſz.* op droegh, *Mediart van Marle*, die Tienden gelegen in Dalem, onverdeyld met Heer *Willem van Yſendoorn* ſtrekkende van den hoogen wegh tottet Spijkſe Land toe, gelijk dat *Otto* en ſijn Broeders toe-behoort heeft. Gegeven den 18. van Grasmaant 1483.

Deſelve Schepenen tuygen, Dat *Claas Engbertſz.* op droegh *Medard van Marle*, een recht vierendeel van de Tienden van Dalem, en een derdedeel van de Tienden in't oude-land van Dalem, ſoo hem die van ſijn ouders aan-beſtorven zijn, en wijlen d'Heeren *Willem* en *Iacob van Yſendoorn* plagen toe te hooren. Gegeven den 5. van Bloey-maant 1483.

Digitized by Google

De Voogden van *Jacobinyna vanderGoes*, hebben by mijnen tijt 'tinhouden van de ſelve brieven t'Aernhem vertoont.

Op *S. Bonifaas-dagh* den 5. van Somer-maant 1483. quam Hertogh *Maximiliaan* te Gorinchem, trok van daar na 't ſlot Beverwaard, en den 18. der ſelver maant belegert hy Utrecht met 18000. man, won de Weerd buyten de poort, maar wort op 't leſt bevredight.

Dit jaar 1483. was 't ſoo ontydigen we'er, van donder, blixem, regen, opvloeden van wateren, en ſtorm-winden, dat men nau bekennen kon den ſomer voor de winter, koorn, vruchten, wijn-gaarden, quamen tot geen rijpheyd, de Munt gingh dapper hoogh, een goud-gulden 60. ſtuyvers, een vuur-yſer 5. ſtuyvers, 't koorn was ook duyr, een ſchepel terru 24. een ſchepel rogh 20. een ſchepel garſt 14. een ſchepel wit erten 28. een ſchepel grau erten 21. een ſchepel boonen 16. een ſchepel wikken 10. een ſchepel boekweyt 14. ſtuyvers, en een pond boter 9. duyts.

D'Hertogen *Maximiliaan* en *Philips van Ooſtenrijk*, geven een hant-veſt, nopende den Alblaſſer-waard en ſijn Dijkaadjen.

Maximiliaan en *Philips*, Hertogen van Ooſtenrijk, &c. Doen te weten, dat ſy ontfangen hebbende d'ootmoedige bede van Burgermeeſters en Raad van Dordrecht, hoe dat ſy den Alblaſſer-waard onder hen gelegen in Zuyd-Holland, in groote ſorg is van den quaden dijk, door't laſt van't water, ſoo dat noodigh is met alder haaſt daar in te verſien, niet tegenſtaande eenige vryheden of gewoonten, en daar op raad gehad met eenige Poorters van Dort en ander ingelanden, hen des verſtaande neffens hare Doorluchtigheyds gemachtighden, hebben geraamt deſe Artikelen:

1. Dat een Dijk-graaf van den ſelven Weerd, gegoed ſal weſen tot hondert pond, of daar boven, aan goed of land, en Poorter van Dort ſal zijn.

2. Daar ſullen 8. Heemraads weſen in Zuyd-Holland, drie ſullen woonen binnen Dort, d'ander vijf in de Zuyd-Hollandſe Weerd, elk gegoed tot 40. pond groot vlaams, of daar boven, in den ſelven Weerd en de Klerk van gelijken, een Roey-drager tot 10. mergen.

3. 'T Gerecht van Dort ſullen alle jaar op *S. Gregorius-dagh*, kieſen de Heemraders, en de Heemraders en ingelanden van de voorſz. weerd, ſullen alle jaar op dien dagh kieſen, die den Weerd en 't ſelve Land nut ſullen weſen, mits dat niemand kieſen ſal, dan die 10. mergen lands, binnen

Digitized by Google

nen 't ſelve jaar, ruſtelijk en vredelijk jaar en dagh beſeten heeft, die ſal men den Dijk-graaf vertoonen, en dan eeden.

4. Alſoo men alle jaar ſiet dat ontrent Bamis, door ſtorm en onweer de Dijken gebloot worden van palen, horden, en tuynen, om dat menſe te laat maakt, en dan niet ſchouwen kan. Soo ſal men de ſchouw, die men te Bamis gewoon is te doen, voortaan opheffen en doen, op *S. Lamberts-dagh*, den 17. van Herfſt-maant, op ſulke boeten als 't gewoon is, mits dat men de ſchou tot drie ſteden heffen ſal, als 1. tot Schelluynre-ſloot, en van daar totten tol van Niemands-vrient toe, 2. van dien tol tot in den Elſhout, 3. en van't Elſhout tot voor de Lek, als van ouds.

5. Men magh weyen, hoyen, noch graſen, op 't gemeen, maar moet blijven tot gemeen lands behoef en makingh des dijks, op boete van 20. pond.

6. Men magh geen rijs, uyte ſchouw van Alblaſſer-waard voeren voor de leſte ſchouw, maar men ſalſe in't land houden, tot makingh des dijks, wieſe wech-voerd verbeurt het ſchip, en dieſe verkoopt verbeurd de rijs, en 10. pond aan den Dijk-graaf.

En ſy ootmoedelijk verſoeken dit te beveſtigen, ſoo niet, waart onmogelijk de Weerd langer te houden, want die inbrekende ſou men niet weer konnen bedijken, en den ſtroom met 't ſwaar water, ſou komen ſtaan op den dijk van Noord-Holland, niet doenlijk om langh ſtaande te houden. Soo hebben ſy deſe Artikelen toegeſtaan. Gegeven t' 'sHertogenbos, den 15. van Winter-maant 1483.

Hier op volgen de Dijk-hoeven van den Alblaſſer-waard.

	Hoeven.
Ameyde en Markerk	110. en een half.
Bloemendaal	21. en een half.
Die Beemd	30.
Noordeloos en Grooten Weerd	84. en een half.
Oud- en Nieu Goudriaan	42.
Willems-Slingeland	11.
Der Heeren Slingeland	11.
Poerſkens-Ambocht	11.
Hardings-veld	38. en een half.
Gieſſen-Oude-kerk	
Gieſſen-Nieu-kerk	38.
Langeraak	62. en een half.
Gelkenes	17.

Digitized by Google

	Hoeven.
Ammers-Grave-land	50.
Otte-land	30.
Blokland	20.
Brandwijk	30. en een half.
Gybeland	30.
Molenaars-graaf	44.
Hoofwegen	10. en een half.
Bleſkens-graaf	44.
Streef-kerk	17.
Streefland	93.
Alblas	67.
Papendrecht	33.
Alblaſſerdam	42.
Slydrecht	54.
Wijngaarden	24.
Rumbroek	6.
Nieu-Lekkerland	65.
T'ſamen	1091. Hoeven.
'T getal van de voorſz. Dijk-hoeven, is	1158. en een half.

1484. Droſſard, Heer *Jan van Baexem*, Ridder.

Schepenen, *Adriaan Adriaanſz. Jan Aarntſz. Adriaan Huygem, Jacob Janſz.*

Schepenen van Dalem, *Willem Vrederikſz. Jacob Meuſſz.*

De Wijn was dit jaar ſoo goeden koop, dat men een emmer Wijn kocht voor een ey.

De Stadthouder van Holland, Heer *Jan van Egmond*, gekocht hebbende de Heerlijkheyd van Purmer-eynde, van Heer *Baltaſar van Wolkeſteyn*, wierd hy aldaar gehuld, op den 1. van Gras-maant 1484. in Bloey-maant, daar na troude hy in den Haagh, meeſt door 't aandrijven van *Maximiliaan*, *Magdalena*, des Graven dochter van Wardenburgh, uyt Hooghduytſland, van kleyne middelen, maar rijk van 15. kinderen, daar wiert een treflijke Feeſt gehouden.

1485. Schepenen van Gorinchem, *Rikout Janſz. Aard Vos Janſz. Aard Ianſz. Dirk Ianſz.*

Schepenen van Dalem, *Aard Vos Janſz. Jan Henrikſz.*

Op Jaars-dagh 1485. 's nachts, en daaghs daar aan, duyrende tot Vrou

Digitized by Google

Vrou Lichtmis toe, wayden groote ſtorm-winden, die machtige ſchade deden.

Maria van Sevenbergen, Vrou tot Noordeloos, beveſtight en meerdert de hant-veſt aldaer.

1. *Maria van Sevenbergen*, Vrou tot Noordeloos, Ooſthuyſen, en Teterſſem, maakt kenlijk, Dat om getrouwe dienſten die'r van Noorloos, ſy beveſtigt de hant-veſt met d'Heer van Sevenbergen haren Vader, all' d'hant-veſten by Heer *Gijſbrecht van Vianen* haar oude-vader, *Meyn van Heemſkerk* haar oude-moeder, en Jonkker *Jooſt van Sevenbergen* haar broeder, al zal: ged: die van Noordeloos gegeven hebben, en belooft die te ſtijven en ſterken.

2. Geeft voort harnas te verbeuren, op boete van een Rijnsgulden.

3. D'Heer ſal al ſijn breuken winnen met twee mans tuygen, onzydigh zijnde.

4. Yemand buyten 's lands zijnde, ſal men met recht niet vervolgen, of hy een weet voor ſijnen mond gehad eer hy van huys trok, en t'huys komende ſal ſijn onſchult doen binnen 14. dagen, voor Schepenen, of ten naaſten Buur-gedingh.

5. D'Heer ſal geen ondeugdelijke nieuwe vonden op die van Noorloos ſoeken.

6. Punten in d'oude hant-veſt ſtaande, hier verandert, ſullen ter begeerte van d'onderſaten te niet zijn, en dees nieuwe blijven, de zegel van *Jooſt* eenigh Soon tot Sevenbergen, Heer tot Noordeloos, hier mê aangehangen, en *Aarnd*, Heer tot Sevenbergen, zegelet nu mede, 't jaar 1485.

In dit jaar 1485. den eerſten van Oogſt-maant, wiert geboren *Aard Kemp Engbertſz.* mijn Groot-vader, ſone van *Engbert de Kemp Ianſz.* en van *Geylwigh*, *Aard Vos Everſſens* dochter, om welkers aanſien, hy ook wilde genoemt zijn *Vos Engbertſz.* uyt d'aantekeningen van den ſelven mijnen Groot-vader, ik wel 't meeſte behulp gehad heb van 't gene hier na in de beſchrijving', ſedert ſijn manlijke kennis, tot ſijn overlijden toe, gevonden ſal werden.

Gorinchemſe Schepenen, *Dirk Ianſz. Ian van Leyen Willemſz.* 1486.

Den 16. van Sprokkel-maant, wierd Hertogh *Maximiliaan*, onſen Land-voogt, te Frankfort an mayn, van de 7. Keur-vorſten, eendrachtelijk Rooms' Koning gekoren, den 9. van Gras-maant, wiert hy t'Aken

Digitized by Google

in ons L. Vrouwen Kerk gekroont, maakten aldaar Heer *Willem van Egmond* Ridder, en voort tot 200. toe, reyſt met ſijn Vader Keyſer *Fredrik* de 3. op Keulen, en quam te Heuſde, ſoo op Gorinchem, treffelijk ingehaald door Heer *Jan van Egmond*, Stadthouder van Holland, houdende ſijn middaghmaal op 't wijd-beroemde blau kaſteel, by ſijn Schoonvader Hertogh *Kaarl van Bourgoenjen* gebouwt: trok voort op Dort. *Egmond* had de ganſe wegh langhs van Gorinchem tot Dort toe, zijnde vier mijlen, pektonnen laten ſtellen, op de behoorlijke tijd aan-geſteken werdende, ſoo dat het de geheele reys, die 's avonds viel, gants licht was.

Heer *Jan van Egmond*, wierd om ſijn vrome feyten, en trouwe dienſten den 12. van Slacht-maandt 1486. binnen Bruyſſel, van Koningh *Maximiliaan*, gemaakt den eerſten Graaf van Egmond, die hem open brieven daar van gaf.

1487. Schepenen, *Dirk Janſz. Willem Vrederixſz. Aarnd Janſz. Aarnd Vos Janſz.*

Hier volght eenen brief van de Wal, en achter dijk op Rietveld, tegen 't Nonnen-Klooſter t'Arkel.

Aarnd Janſz. en *Aarnd Vos Janſz.* Schepenen in Gorinchem, Oirkonden, Dat *Adriaan Janſz.* is toe geweſen, tot behoef van't gemeyn land van Rietveld, den achterdijk, die hy aan-gevangen had tegen't Nonnen-Klooſter t'Arkel, en al die Recht daar aan meenen te hebben, ten waar yemand binnen jaar en dagh met beter brieven en beſcheyd quaam. Gegeven den 18. van Oogſt-maant 1487.

1488. Schepenen, ...

In dit jaar 1488. heeft de Stadt Gorinchem verſcheyden los-renten verkocht, (opgenomen) voor den Roomſen Koningh *Maximiliaan*, waar van, en van al de los en lijf-renten die de Stadt ſchuldigh was tot het jaar 1514. of 15. by mijn Groot-vader *Aard Kemp* een boek is gemaakt, alſoo den Aerts-Hertogh *Kaarl van Ooſtenrijk*, (na genoemt *Domeynē *Kaarl* de 5.) die opgenomen Renten voor *Maximiliaan*, uyt ſijn * inkomſten, betaalde.

1489. Schepenen, *Aard Vos Janſz. Aarnd Janſz. Dirk Janſz. Steven Hermenſz. Jacob Janſz. Lambert Janſz. Willem Geritſz.*

In dit jaar was een dappere Peſtilentie.

Op *S. Barbaren* Outaar in de Kerk tot Gorinchem, word in dit jaar 1489. by *Adriaan Janſz.* Beeld-ſnijder, gemaakt een volmaakte Tafel van *S. Barbaren* legende.

In

Digitized by Google

In dit jaar quam ook den ſtuyver op te loopen tot drie ſtuyvers, en alle goud en ſilver van gelijken daar na. Maar ontrent Korſmis wierd het geld we'er afgeſet, de goud-gulden van 63. op 17. ſtuyvers, de vuyryſer van 5. ſtuyvers, de 3. op 5. ſtuyvers, en voort alle goud en ſilver na die manier, tot bederf van menigh Koop-man.

Schepenen, *Henrik Volkier Ianſz.* . . . . . *Leuven,* 1490.
Merten Ianſz. Ian Aarndſz. Meeſter *Ian Adriaanſz.* (een geleerd Man, onder de geleerde van Gorinchem) *Ian Willemſz. Liebert Wouterſz.*

Schepenen van Dalem, *Dirk Lodewijkſz. Everaerd Snoek Iacobſz.*

Aarnd van Eyk en *Elizabeth* ſijn Vrou, geven aan 't Man-huys, haar huys in de molen-ſtraat, daar nu de zaal getimmert is, en andere goederen, 1490.

Kaerl van Egmond, ſoon van *Adolf,* (en ſoons ſoon van Hertog *Aarnd van Gelre*, die ſoon was van Vrou *Maria* des leſten Heer *Ians* dochter *van Arkel,* ſuſter van Jonkker *Willem van Arkel,* die te Gorinchem verſlagen wierd 't jaar 1417.) nu genoemt de Jonge Hertogh van Gelre, zijnde in dienſt van Koningh *Maximiliaan*, en ſijnen Soon *Philips,* Heer van deſe Nederlanden, word in eenen ſlagh, die hy en Graaf *Engelbert van Naſſou,* van *Philips* wegen, tegen *Philips van Creveceur* Heer van Cordes, van wegen Koningh *Kaarl* de 8. van Vrankrijk, ontrent Betunen, een Stadt in Artoys, had met *Engelbert* gevangen, en in Vrankrijk gebrocht, *Naſſou* kocht hem haaſt vry, maar *Kaarl* bleef wel twee jaar gevangen in 's Konings Hoff.

Schepenen, *Iacob Ianſz. Aarnd Ianſz. Aard Vos Ianſz. Antonis Geritſz. Weſſel Adriaanſz. Aard Dirkſz. Jan Adriaanſz.* 1491.

Den 11. Januarij 1491. draagt *Henrik Knobbout van Os Ianſz.* (Heer van Otte-land) over aan ſijn kinderen, *Ian, Wilhelmina,* ende *Margriet Knobbouts,* alle ſijn goederen in den Schependom van Gorinchem gelegen.

Den 6. Martij, voor Schepenen *Tours* en *Weſſel* voornoemt, komen de Procuratoers van onſer L. Vrouwe in de Kerk te Gorinchem, beloven voor heur en heure nakomers, dat ſy al ſulken Tapiſſery-kleed, daar onſe L. Vrou in gebeeld ſtaat, als Jong-vrou *Lijſbet vander Haar,* (Wedue van *Medard van Marle,* voormaals meer verhaalt . . . ook Tollenaar alhier geweeeſt) 't voorſz. Gild gegeven heeft, tot genen tijden verkoopen, verſetten, noch van't ſelve Gild vervremden ſullen.

Op den Paas-avond quam Heer *Vredrik van Yſelſteyn*, met ſijnen ſoon Jonkker *Floris,* om de ſtadt Utrecht kloekelijk in te nemen, maar ont-

Digitized by Google

ontdekt, lieter elf gevangen, die gequartiert, en op Raden geſet, doch namaals begraven zijn.

Dit, of 't punt van den 6. Martij, moet gemiſt zijn, maar ik geloof dit punt, mis, dat Heer *Jan van Arkel* den 22. Junij 1491. een broederſchap van onſe L. Vrouwe ſticht', in de Kerk alhier, want den 6. Meert te voren is van 't Broederſchap verhaeld, ook waſſer nu geenen Heer *Jan van Arkel*, ook geenen *Jan van Arkel*, Heer van Heukelem, want die hiet *Otto*.

In dit jaar 1491. wierd Graaf *Jan van Egmond*, neffens andere Heeren te Mechelen gemaakt Ridder van d'Orden des Gulden Vlies. Hy kocht ook van Heer *Willem van Hoogtwonde* (wiens Groot-vader d'eerſte Heer van Hoogtwoude een (baſtard) ſoon was van Hertogh *Willem van Beyeren*, de 6. Graaf *Jan* wierd 77. jaar oud, berechte Egmond 33. en Holland 32. jaren, ſtierf 1516. t'Egmond op 't Slot. Sijn Huyſvrou Gravin *Magdalena van Wardenburgh* wierd 74. jaar, ſtierf 1538. Sy hadden te ſamen 15. kinderen, van de 5. als heel jong geſtorven, word geen vermaan gemaakt, reſt noch 10. 't welk waren deſe:

1. *Willem van Egmond* ongetrout overleden, ontrent 20. jaar oud.
2. Grave *Jan* de tweede, ſijns Vaders navolger.
3. Heer *Iouaan* of *George van Egmond*, eerſt Heer van Hoogtwoude genoemt, daar na gekoren en beveſtight Biſſchop van Utrecht, 't jaar 1553. 't welk jaren geweeſt zijnde, ſtierf in September . .
4. Jonkker *Philips van Egmond* Heer van Baar, ſtierf in de 20. jaar oud in Italien, 't jaar 1529.
5. *Maximiliaan* ſtierf ontrent 10. jaar oud.
6. Vrou *Walburg van Egmond*, ſtierf in't ſoetſte haars levens 1529. gehoud met *Willem* Grave van Naſſou, te Dillenburgh, nalatende een dochter Vrou *Magdalena van Naſſou*, getrout met Graaf van Nyenarent en Meurs. Graaf *Willem* kreegh by ſijn tweede wijf Prins *Willem van Oraanjen*.
7. Vrou *Katarina van Egmond*, wierd jong in't Kloofter te Looſduynen gedaan, maar jarig geworden, en haar Muy *N. vander Aa*, Abdiſſe haar den vryen toom gevende, gaat uyt 't Kloofter, en trout Heer *François van Borſſele*, Heer van Kortgeen en Pamele.
8. Vrou *Anna van Egmond*, Abdiſ' van Looſduynen, wierd Non in haars voorſz. Suſters plaatz, door belofte haars Vaders, die, ten tijde hy Koningh *Maximiliaan* ſijn ſchoonſte peerd ſchonk, ook ſijn ſchoonſte dochter God op-offerde, ſy was kloek van verſtant, en leefde noch 't jaar 1563.

9. Vrou

Digitized by Google

9. Vrou *Iohanna van Egmond*, troude Heer *Ioris Schenk van Tautenburgh*, in't Land van Over-Yſſel, Stadt-houder van Vrieſland, geſtorven 1540. en had by hem *Lodewijk Schenk van Tautenburgh*, die ongehoud ſtierf. *Joris* voornoemt, had by ſijn eerſte wijf Heer *Fredrik van Tautenburgh*, Eerts-Biſſchop van Utrecht, geſtorven op 't Slot te Wijk 1580. en Vrouw *Maria van Tautenburgh*, Abdiſſ van Rijnſburg overleden 1552.

10. Vrouw *Joſia van Egmond*, troude 1511. Heer *Jan van Waſſenaer*, Burgh-grave van Leyden, Stadthouder van Vrieſland, geſtorven 1523. nalatende twee dochters.

Schepenen, *Jan Aarndſz. Lambert van Veen Ianſz. Steven Hermenſz.* 1492.
Meeſter *Ian Adriaanſz.*

In dit jaar was 't eenen ſchoonen droogen ſomer, van Mey af, tot September, dat het boven vijf of ſes-maal niet en regende, maar den hemeldou viel alle nacht treflijk bedekkende d'aarde met een wit kleed, 't koorn en ander gewas, wierd goed koop.

Kaarl van Egmond, eenigh ſoon van Gelre, oud 25. jaren, in Vrankrijk gevangen zijnde, word door toedoen van eenige vrienden, die hy in't Land van Gelre hadde (daar de voornaamſte af was Grave *Vincent van Meurs*, met ſijn hulpers, die ſijn eygen ſoon daar voor te pande ſette, en aldaar ſtierf) voor ſekere penningen geloſt. En met macht van volk, ſoo Françoyſen als andere, door 't Land van Luyk, in't Land van Gelre gebrocht, en wierd gehuld als Hertogh van Gelre en Graaf van Zutphen. Hier barſt uyt den dapperen oorlog tuſſen de Bourgoenſe en Gelderſe, ſoo langh-duyrigh, en in ons voor-ouders mond als verſtorven, door de grouwelijke bloed-ſtortingen, daar deſe Stadt Gorinchem wel mê den ſwaartſten laſt af had.

Heer *Cornelis*, Soon tot Bergen, Ridder, Heer van Sevenbergen, 'sGrevenbroek en Noordeloos, &c. En *Claas*, Heer tot Aſſendelft, Ridder, Heer van Goudriaan, en 's lands vander Lek, &c. Doen verſtaan, Alſoo haar beyder onderſaten, te weten, de Noordzy van Noordeloos, en die van Oud-Goudriaan, t'ſamen uyt-wateren, en geſchil hebben om t'onderhouden van de kaa'n en water-gangen.

1. Soo zijn ſy overdragen, Dat die van Noordeloos ſullen maken en dicht houden op haren koſt, de baan ſtrekkende van Oud-Goudriaan af Zuyd-waard, tot die Noordeloos toe, en den dwars-gangh van *Henrik Geritſens* huys af tot dat Hofland toe, ſullen ſy ook maken en dicht houden op haars ſelfs koſt. Des ſullen Schout en Geſworens van Goudriaan voorſz. hen-lieden aarde çieren.

Digitized by Google

2. Den Nieuwen dijk, die ſtrekt van S. Loy af, tot *Henrik van Neſſen* Hofſtede toe, ſullen ſy ook maken ſoo hoogh en ſoo breed en dicht houden, datter 't land niet by beſchadight zy, en die van Noordeloos voornoemt mogen in dien dijk, ſoo 't hun beliefd, maken, en leggen een zyl, een voet wijt vierkant, en dicht houden als voren.

3. Beyder-zijds ſullenſe haar wegen kaa'en en afterdijken dicht maken en houden aan beyde zyden, en eenigh van beyden dit niet doende, mogen gebieden dat te doen binnen 8. dagen na gedane wete, of in korter tijd, is 't nood, dan niet gedaan zijnde, ſullen die 't voor gemaakt hebben, dan mogen komen ſchouwen, en beſteden te maken, op der gener koſten die 't ſijn ſlagh waar, daar ſullen dan Schout en Schepenen beyder-zijds recht af doen, ſonder vertrek, leggen eenige aan beyde, nieuwe keuren op haar kaa'en, wegen, of afterdijken, tot 's lands voordeel, die ſal d'andere een weet doen, die ſullen 't ook in keuren moeten leggen, wie ſijn keur eerſt gemaakt heeft, magh den anderen komen beſchouwen, niet gemaakt zijnde, magh 't beſteden tot koſt van de gene diens ſlagh het is, beyde de keur gemaakt hebbende, mogen d'een d'anders werk beſchouwen, Schout en Schepenen ſullen het recht daar af doen, tot vermaningh van den klagenden.

4. Alle achterdijken die beteuld zijn ſullen houden een gang 6. voet wijt, te mid-wegen op 't hoogſte, en die niet beteulen, of men maghſe doen ophouwen op d'eygeners koſt.

5. Die van Oud-Goudriaan ſullen de weteringen houden en maken tuſſen de Bruggen-hoofden, in d'oude weteringh 8. voet wijt, en in de voor-weteringh 10. voet wijt, drijvens water, de ſloten ſal men maken, ſoo den eenen voordoet, ſal den anderen na doen, die ſal men ſchouwen ſoo dik als 't nut zy, men ſal breuken ſtellen, ſoo die van Noordeloos op Goudriaan, en die van Goudriaan op Noordeloos viſſen, en men ſal't uytrechten als voorſz.

6. Het eynd waterganghs, dat die van Noordeloos gegunt is, door Oud-Goudriaan, ſal open blijven, en niemand ſal 't mogen toedammen.

7. De Weſt-kaa, die leyd aan 't weſt-eynd van Goudriaan, ſal men maken gemeen, hoefhoefs-gewijs, na ouden herkomen.

8. Warender eenige nieuwe keuren te maken, of andere midd'len te ſoeken, tot 's lands oirboir, die ſal men maken en onderhouden, als al d'ander punten. Soo d'een in eenigh van allen gebrekkelijk waar, d'ander klachtige mogen in een herberg met 5. of 6. man gaan teyren op der gebrekigen koſt, tot dattet voldaan waar. Dies ſullen ſy malkanderen

14. da-

Digitized by Google

14. dagen te voren een weet van waarſchouwingh doen, ten waar in haaſtige ſchade, dan magh den dagh korter ſetten.

9. Twiſt in deſe punten vallende, ſal altijd ſtaan tot verklaring van de Heeren van Noordeloos en Goudriaan, inder tijd.

Sy hebben beyde haar zegels daar aan gehangen, in't jaar ons Heeren 1492. op ten . . . .

In dit jaar 1492. wierde Holland (dienvolgens mede Gorinchem) van den Hertogh van Saſſen, ſoo ſwaarlijk geſchat, dat noyt Graav' of Heer ſulks gedaan had.

Alſoo deſen Hertogh van Saſſen veel in Holland uyt-gericht heeft, dient verhaald wie hy was, en om wat oorſaak hy hier ſoo veel te ſeggen had, 't welk te ſien is achter op 't jaar 1499.

In 't jaar 1487. den Roomſen Koningh *Maximiliaan*, (na ſijn Kroning den 16. van Zulle 1486. geſchied, te Frankfoord) uyt Hoogduytſland in Braband en Vlaanderen gekomen zijnde, hebben die van Gend en Brugge weder tegen hem op-geſtaan, en de Koningh 't jaar 1488. te Brugge weſende, wierd daar (genoeghſaam) als gevangen gehouden. Keyſer *Fredrik* de 3. ſijn Vader doet klaags-wijs, alle Koningen, Vorſten, Hertogen, Graven, en Steden des Rijks, beſchrijven, waar onder mede was Hertogh *Aelbrecht van Saſſen*, Mark-grave van Meyſſen, bedervende veel plaatſen om Gend en Brugge, (ſulks dat de Koopluyden van Brugge meeſt al na Antwerpen vertrokken,) tegen de winter brak het heyr op, de Keyſer mette Rijks-heeren trok we'er na Duytſland, latende Hertogh *Aelbrecht van Saſſen* met veel volk tot hulp van den Roomſen Koningh. D'Overſte van die van Brugge, was Heer *Philips van Kleve*, d'Heer van Raveſteyns ſoon, dit was een ſchadelijke oorlogh, ſonder orden, Ruyters en knechten maakten weerzyds orden, met een pond Vlaams vry te zijn, en mochten branden en rooven ſoo ſy wilden: Die van Braband maakten in 't jaar 1489. peys met hem, in des Konings naam. Ondertuſſen was den oorlog in Holland van Hoeks en Kabbeljaus niet ſtil, daar hem Hertog *Aelbrecht* onder mengde, tot hulp van den Stadthouder Heer *Jan van Egmond*, hoewel *Saſſen* ſich genoeghſaam ſelf droegh, als Stadthouder van Holland, in den naam des Roomſen Konings *Maximiliaan*, en ſijn ſoon *Philippus*, Heer deſer landen, groot geſagh in den oorlogh en ander lands-handelingen gebruykende, en 't Land en de Steden van Holland ſoo groote ſchattingen af nam als oyt by yemand gedaan was, en al onder 't dekſel van ſtraffe over haar ongehoorſaamheyd.

Digitized by Google

Den 18. van Slacht-maant 1492. ſtichten Meeſter *Claas vander Staal* ('t jaar 1503. alhier Schepen) en *Machtelt Floris-dochter van den Hoevel* en Swijndrecht, ſijn huyſvrou, 't oude Man-huys te Werkendam, voor drie mannen en een vrouw, daar over ſtaan *Cornelis vander Duyn*, Ambachts-heer van Werkendam en 7. Heymraden.

De Kermers of 't Kaſenbroods-volk, doen alſnu veel ſchade in Holland.

1493. Schepenen, *Henrik Volkier*, *Aarnd Ianſz:* . . . . *Sas*, *Loeven*, *Ian Adriaanſz.* . . . *Amerongen*, *Roelof Ianſz.*

In dit jaar 1493. is een orden gemaakt van de Beeſten te ſchutten, van Schout, Gerechte, ende hooge Heymraden (der Stadt Gorinchem en 's Lands van Arkel.)

1. Wie Peerden in ſijn ſchade vind, ſal hebben van elk peerd drie witten.
2. Van elk jarigh hoorn-vee twee witten.
3. Van yder verken een witten.
4. Van elk ſchaap een halven witten.
5. Van elke gans een duyt.
6. Elk magh ſchutter weſen, of den Bode, en d'anderen moet betalen eer hy 't goed na hem neemt.
7. Waarder meer ſchade gedaan, dan 't ſchut-geld bedroegh, dat ſal men met twee tuygen, of met eede begroeten.
8. Elk magh ſchutten ſoo wel buyten als binnen-dijks.
9. Wat verken de ſchutter ongeringht buyten de poorten vind, daar ſal hy af hebben eenen witten.
10. Alle ſchut-geld van't geen by nacht geſchied, is dubbeld.
11. Die't geſchutte goed af neemt verbeurd tegen d'Heer 45. ſchellingen, boven 't beteren van de ſchade.

Dit alles te houden onvermindert der Zeelander recht van d'Heer van Arkel.

Is noch overdragen by d'Heer, Gerecht en Heemraad, dat men nergent in't Land van Arkel, op geene wegen met wagenen rijden ſal, ſoo langh als de boomen op Gorinchem geſloten zijn, op de verbeurte van een pond groot, half de Heer, half de Stadt. De Schouten van de Dorpen dat niet aanbrengende, ſullen't ſelf gelden.

In dit jaar 1493. word Hertog *Philips van Ooſtenrijk*, oud 16. jaren Graaf van Holland en ſijn ander Landen gehuld, en dienvolgens mede Heer van Arkel.

Maxi-

Digitized by Google

Maximiliaan ſijn Vader, vergunt den 18. van Lente-maant 1493. die van Gorinchem den Pacht van de aſſijnſen en wage, mette molens, noch 10. jaar, ingaande 1494. voor den prijs, en op de conditien 't jaar 1478. verhaald, mits dat ſy die pachten niet ſullen laten verminderen, maar die in waarden houden. Gegeven te Mechelen ten dage als boven, by den Koningh, d'Heere Margus Preſident van den grooten Raad, in diens afweſen, Meeſter *Thibault Barradot*, en andere tegenwoordigh, *Numan.*

Koningh *Maximiliaan*, en Eerts-Hertogh *Philips van Ooſtenrijk* ſijnen Soon vergunnen die van Gorinchem, den 24. van Lente-maant 1493. dat ſy drie jaren langh mogen omſlaan binnen Gorinchem en in't land van Arkel, 1800. pond van 40. grooten alle jaar.

In dit jaar wierd 't geld weder verſet, dat onlanghs dikwils geſchied was, als in de jaren.

In't eerſt van Zulle of Sprokkel-maant, quam de groote Gaerde van Hertogh *Aelbrecht van Saſſen*, in't Land van Gelre, beroofden 't Kloo-ſter van Marien-waard, en van daar na Utrecht.

Koningh *Lodewijk van Vrankrijk* de xj. en Eerts-Hertog *Maximiliaan van Ooſtenrijk*, in't jaar 1483. te ſamen beſloten hebbende een huwelik tuſſen den Dolphijn, na Koningh *Karel* de 8. en *Margriet Maximiliaans* dochter, die door den Grave van Beaujeu met ſijn Vrou uyt Artoys gehaald, en in Somer-maant tot Parijs met groote feeſt ontfangen wierd, en langh in Vrankrijk bleef, is d'ſelve Jong-vrou *Margriet* van Koningh *Karel* ook met groote Pompe in dit jaar 1493. we'er by haar Vader en Broeder geſonden, oud zijnde elf jaren, d'ondertrou alſoo gebroken, troude *Karel Anna* Hertogin van Bretaanjen, die ondertroud was metten Roomſen Koningh, *Maximiliaan* nam doe een andere Vrou *Blanche Maria*, dochter van . . . . . Hertogh van Milanen. Sie hoe de Grooten met de Godlijke en Kerkelijke ordenen ſpelen, even of ſy niet ſoo wel daar aan verbonden waren, als gemeenen lieden, en de lichtveerdigheyd van den Franſman.

Kaarl van Gelre, was op *S. Victors-dagh* weder uyt Lottringen gekomen, daar hy geweken was by ſijn Swager *Reynier* Hertogh van Loreynen, getroud met *Philippe*, *Kaarls* ſuſter, (deſelve die in den ſtrijd voor Nancy, Hertogh *Kaarl van Bourgoenjen* haren Oom, 't jaar 1477. verſlagen had. Door groote bede van de Roomſe Koningin quam hy in Braband in dit jaar 1493. verwerf genade van den Koning, met toeſegging, kon hy bewijſen dat hy Hertogh van Gelre waar, hy ſoudet genieten,

Digitized by Google

d'uytſpraak wierd geſteld aan de vier Keurvorſten van den Rijn Mentz, Trier, Keulen, en Paltz-graaf, die vergaderen te Maaſtricht, 't beſluyt was, Gelderland mocht hy met recht niet behouden, als ook ſijn voorvaders niet, met Hertogh *Reynout* (geſtorven 1423.) was den ſtam van Gelre met helm en ſchild begraven. Sijn oude-vader *Aarnout*, ſijn vader *Adolf* hadden 't van den Keyſer niet te leen ontfangen, maar verachtelijk over de 50. jaar die hooge Majeſteyt ongehoorſaam geweeſt. Hy ſoude voordaan niet meer *Kaarl van Gelre*, maar *Kaarl van Egmond* genoemt werden: Harde woorden voor ſoo een Jongh Grootmoedigh Hoogh-geboren Vorſt. Wat doet hy? Hy blijſt in 't Land, laat ſich noemen Hertogh van Gelre: de Steden en Edelen verbonden hun by haren Heer, meer dan te voren, trachtende 's Konings volk uyt te ſlaan. *Maximiliaan* trekt ſelfs in Gelderland, belegert *Remund*, dat gedadingt, rukt voor Nieumegen, maar moſter af, achterlatende veel groote ſtukken, en reyſd na Worms op de daghvaard, dies Hertogh *Kaarl* (die wy nu ook ſoo noemen) de Gaarde van Hertogh *Aelbrecht van Saſſen*, uyt Nierkerk ſlaat.

Op deez' tijd, is 't Egmond op Zee, eenen Vis aan Land gekomen, groot 8. Vademen.

1494.

1495. Schepenen, *Roelof Ianſz. Jan Vink Ianſz.* Meeſter *Jan Adriaanſz. Jan Adriaanſz. Henrik Volkier Ianſz. Liebert Wouterſz.*

Philippus Eertz-Hertogh van Ooſtenrijk, Grave van Holland, &c. (al ſijn Heer-namen overgeſlagen) geeft een plak-kaart uyt, aangaande de hooghſte markten, Keulen, en Weſel, Venlo, waar van dit in 't kort den ſin is:

*Procureur • *Philips* by Gratien Godts, &c. Alſoo den * voorſpraak van Holland hem te kennen gegeven heeft, al is 't dat de Rechten van de Tollen van Gorinchem en Schoonhoven ſulks zijn, dat niemand behoort, eenigh hout, wijn, yzer, ſtaal, kalk, kolen, ſcaaljen, en ander diergelijke goederen, boven gewonnen, en gewaſſen, van beneden de hooghſte Markten als Keulen, Wezel, en Venlo, te brengen verby de voorſz. tollen, ſonder tol te betalen, ten zy dat het gehaald waar ter voorſz. hoogſte Markt. Dat ook na alle oude rechten en gewoonten, alle kant-hout, plankken, en andere goeden, gebrocht wordende met vlotten, ſchouwen, ponten, of ſchepen, by onvrye luyden, daar behoort vertold te worden, eer men laſt breekt of yet af verkoopt. Ook dat van 't zout, dat vrye luyden met Schepen van beneden op-brengen, verby de voorſz. tollen, men niet behoefd

Digitized by Google

hoefd yemand boven de voorſz. tollen te laten op-varen, met meer laſt dan achtalve mudde, Dortſe maat, ten zy t'overige verteld word, en nochtans die achtalve mudde niet mogen verkoopen, noch overſlaan, over ſcheeps boord van 't een ſchip in't ander beneden de voorſz. hoogſte markt, maar mogen 't aan land ſlyten mette kleyne maat. Dat ook al de Land-poorters van Dort daar de Stapel leyd tol ſchuldig zijn, van alle gekochte goederen, die ſy met ſchepen op of neer verby de voorſz. tollen voeren, uytgeſeyd van beeſten, by hen op-gevoed, of koorn of ander op haar goed gewaſſen daar ſy alleen den Tollenaar oorlof af bidden ſullen, en brengen een Tol-teyken van Dort als van ouds, voort hoort niemand 't zy vry of onvry, om alle bedrogh te hoeden voorby de voorſz. Tollen, op of neer te varen, ſonder den Tollenaar oorlof te bidden. En hoewel dat altijd ſoo onderhouden is geweeſt: Soo is nochtans binnen korten tijd herwaards, midts den oorlogh in de ſelve Tolrechten grooten inbrek geſchied, ſonderlingh van d'onderſaten: Als, eerſt by die van Schoonhoven, die groote menighte van hout, plankken en ander koopmanſchappen koopen, beneden de hooghſte markten, en brengen die 't Schoonhoven, ſonder tol te willen betalen, hoewel nochtans ſy veel van't ſelve hout weer buyten verkoopen, om kerken, molens en andere groote werken daar af te maken. En dat arger is, eenige onvrye luyden van boven tot Schoonhoven komende, met beytels, vlotten, ſchouwen, of ander ſchepen met hout, koorn, wijn, kolen, kalk, en alderhande koopmanſchappen, daar die onvrye tol af ſchuldigh zijn, ſoo willen die van Schoonhoven den opſlagh daar af vry houden, latende de koopluy, haren laſt daar breken, en opſlaan, koopende en verkoopende, ſonder tol te betalen, dan alleen van't gund hen-lieden, van't hout of ander goed, overblijft, daar niet op-geſlagen werdende, dat dikwils niet veel is, want 'et menigh-werf gebeurd dattet al binnen Schoonhoven verkocht of opgeſlagen word, makende alſoo van Schoonhoven genoeg een volkomen opſlag en Stapel-ſtadt, die vryer weſen ſoude dan de Stapel-ſtadt van Dordrecht, daar geen onvrye goeden van boven komen, ſy ſijn te voren vertolt, en dikwils dubb'len tol af betaalt word, als men daar af yet weer opwaards voerd, verby de Tollen van Gorinchem of Schoonhoven, by onvry luyden. Die ſelve van Schoonhoven en ook van Zirkzee, voeren ſoo veel zout op als 't hun gelieft, ſonder tol te willen betalen, van 't geen ſy meer geladen hebben dan achtalve mudde. De Land-poorters van Dort varen met haar goed voorby de voorſz. tollen, ſonder van de onvry goederen tol te willen betalen, of van de vrye goederen oorlof te bidden, en haar Tol-teyken te toonen, gelijk ſy ſchuldig zijn.

Digitized by Google

zijn. En voort poogen veel ander perſonen, die hun vermeten al vry te weſen, op en neer verby de voorſz. tollen te varen, ſonder verlof te willen bidden, tegen d'oude rechten en * gewoonten, daar by 't recht van de tollen, weſende 't beſte lit van de * inkomſten, by-naaſt geheel te niet gaan ſou. En om daar in met neerſtigheyd te voorſien, gebied hy den eerſten * Deurwaarder hier op verſocht, dat hy terſtond trekke binnen Dort, Gorinchem, Schoonhoven, en in alle andere plaatſen van Holland, Zeeland, en Vrieſland, daar 't van noode is, en aldaar ter gewoonlijker plekke, gebied en ſcherpelijk beveelt, al d'onderſaten der ſelver landen, ook alle andere Koopluyden, Schippers * gebruykende de voorſz. tollen van Gorinchem en Schoonhoven, die * voor-recht van vrydom hebben, op de verbeurte van ſchepen en goederen, en * uyt te ſpreken ſtraffe: Dat ſy nu voordaan geen hout, wijn, kolen, kalk en ander goeden, voren verklaart, van boven, den Rijn, Lek, Maaſ' en Waal, neder brengen voorby de voorſz. Tollen van Gorinchem en Schoonhoven, ten zy de ſelve eerſt vertold worden, op den Tol daar't eerſt verby moet als onvry goed, ten waar dat ſy 't ſelve ter hoogſter markt gehaald hadden, daar van ſy haar vryheyd gebruyken en alleen aan den Tollenaar oorlof bidden ſullen, midts hem toonende behoorlijk * bewijs-ſchrift van de plek der hooghſte markt daar ſy die goederen gehaald hebben: En dat niemand met meer laſt van zout dan achtalf mudde, Dorts, met haar ſchepen opwaards verby de voorſz. tollen vare, ten zy datſe 't meerder vertollen, en dat ſy de ſelve achtalve mudde niet verkoopen noch overſlaan van't een ſchip in't ander, beneden de voorſz. hoogſte markt, doch mogen ſlyten aan land by de kleyne maat, als voren bevelende, gelijke verbeurten, dat niemand van de onvrye luyden van boven komende, tot Schoonhoven, met eenige beytelen, vloten, ſchouwen, ponten, of ander ſchepen, geladen met kant-hout, plankken, of andere goeden, hoemenſe noemt, daar haren laſt ſullen breken, opſlaan, noch verkoopen, ſonder alvoren tol daar af betaalt te hebben, beveelt voorts op verbeurte als voren al die van Schoonhoven, dat ſy den onvryen koopman haren laſt tot Schoonhoven niet doen breken, noch van hun yet koopen, noch aldaar op doen ſlaan, eenige goederen of koopmanſchappen die ſy daar brengen, ten zy de ſelve onvrye koopman die eerſt vertolt heeft, bevelende noch voorts als de land-poorters van Dort, dat ſe verby de voorſz. tollen op noch ne'erwaards varen, ten zy ſy door vrye goederen eerſt vertolt, en van de vrye oorlof gebeden, en het tol-teyken van Dort vertoont hebben. Inſgelijks dat niemand van de vrye luyden wie't zy voorby de voorſz. tollen en varen met eenigerhande ſchepen, geladen of ongeladen

* Costumé.
* Domeyné
* Exploicter.
* Frequenterende.
* Privilegie
* Arbitrale correctie.
* Certificatie.

Digitized by Google

geladen, ſonder verlof te bidden, ſoo 't van ouds gewoonlijk is. En dat gedaan, trekt aan de Tollenaars van Gorinchem en Schoonhoven, en beveeld hun ſcherpelijk * op verbeurte van haar Ampten, en daar-en-boven * uytſprekelijke ſtraffe, dat ſy van hare zijde deſe geboden ſcherpelijk onderhouden, en doen onderhouden. Gegeven onder * 't zegel van Holland, in * afweſen van den grooten zegel, op den 4. van Zulle, in 't jaar ons Heeren 1495. na 't beloop van den Hove, by mijn Heer d'Eertz-Hertoge tot * ſeggen van Raide van Holland, Zeeland, en Vrieſland, *F. de Wijngaarden*.

* Privatie van heur Offitien.
* Arbitrale correctie.
* Tſignaat.
* Abſentie.
* Relatie.

In dit jaar 1495. op *S. Pieters-dagh*, * in de banden, den eerſten van Oogſt-maant, wierd tot Gorinchem d'oeft-maat, de makelardy van den Ton-haringh, de makelaardy van 't zout, en de zoet-maat verhuyrd, in voegen als volghd:

* Advincula.

1. Men ſal nemen van elk hoed appelen of peyren, ſal men nemen eenen ouden Vleemſen grooten, yder die 't koopt en verkoopt, en 16. tonnen ſal een hoed weſen.

2. Wat men by ſakken verkoopt, daar ſal men af geven eenen lichten Brabantſe.

3. Brenght yemand oeft in manden, die een ſchepel hielden of meer, die ſal van elke mand geven ſoo veel als oft in ſakken ſtond.

4. Van 100. manden pruymen een ouden Vleemſen grooten.

5. 6. Van een groot hondert noten, twee oude Vlaamſe grooten, en wat men in den Schependom van Gorinchem verkoopt, daar ſal men aſſijns af geven, uytgenomen dat een Poorter van Gorinchem koopt, tot ſijns ſelfs eten.

7. Men ſal geven van elke laſt ton haring drie oude Vleemſe groot, en daar na ton tons gelijk.

8. Van elke mudde zouts daar koop af gaat, uytgenomen, dat men by der hand ſlijt, eenen halven ouden Vleemſen grooten, half de kooper, half de verkooper.

In November 1495. houwelikt Vrouw *Margriet van Ooſtenrijk*, Eertz-Hertogh *Philips* Suſter, (die ſoo trouloosſlijk van Koningh *Kaarl* de 8. uyt Vrankrijk wederom geſonden wierd) aan *Ferdinand*, des Koninghs . . . . van Spaanjen en Arragons eenige Soon, daar te Mechelen groote Feeſt van ſteken en Tornoyen gehouden wierd, daar de * Geſant van Spaanjen haar in naam van den Prins beſliep.

* Ambaſſadeur.

Digitized by Google

1496. Schepenen, Meeſter *Alard*, *Aard Vos Janſz.* *Adriaan Huygenſz.* *Lambert van Veen Ianſz.* *Willem Geritſz.* *Cornelis Volkier* *Henrikſz.* *Dirk Rutgerſz.*

Sommige verdreven Hoofſchappen uyt Ooſt-Vrieſland, doen in Holland komen 1500. knechten, om te ſenden tegen die van Groeningen. Deez' doen hun aanſetten aan den Arkelſen dijk, en daar ontrent, ſpringe, alt'ſamen op 't land, veel land-lieden, die de ſchepen in den morgenſtond ſagen aankomen, ſtelden hun te weyr, meynende die van't land te keeren, maar de krachtige aankomſt dê hun wijken, eenige verſlagen wordende, de Krijgers ſtaken 't vuyr in de huyſen, roofden de beeſten, namen veel menſchen gevangen, en trokken ſoo door 't land, tot in't Sticht van Utrecht.

In dit jaar was weder een ſetting van geld, dat ontrent deez' tijd dikwils geſchiede, ſoo in *Goudhoeven* naarder te vinden is.

Op ten Aſſe-woenſdagh, wierd de Lek-dijk van het ys doorgeſteken, door dien het uytermaten hard gevroſen had, by Utrecht, Woerden, en de Dorpen daar ontrent, dede 't water groote ſchade in't land, als zijnde over al gelijk een zee, de Betuw was ook ingebroken, den Dief-dijk, Boterſloot, en den Dortſen Weerd, door 't ſterk weyen uyten Noordooſten brak Velſerdijk ontrent Haarlem ook in, en 't Water quam met een Zuyd-ooſten wind, van Utrecht en Woerden, in al de Veenen en Dorpen in Rijn-land.

Den 18. van Somer-maant 1496. beloven *Jan de Sager*, *Jan van Santen*, en *Aarnd Aarndſz.* voor Schepenen, *Veen* en *Volkier*, *Peter van Duan*, ten behoeven onſer Vrouwen Outaar, in't L. Vrouwen Choor, in de Kerk te Gorinchem, te maken, leveren en ſetten, eenen Koker onder de tafel, metten Stam van *Jeſſe* daar in gewrocht, tuſſen diten Paaſ-
*'t patroon ſen eerſt-komende, in aller manieren als * 't voorbeeld, en ceelen daar af zijnde, uytwijſen, beter en niet arger.

Sint Ians Gild, (Kleer-makers en Droogſchoerders tot Gorinchem) krijgen geſamentlijk deſen Brief:

Droſſard, Schout, Burgermeeſteren, Schepenen en Raad der Stadt Gorinchem, geven die Snijderen of Kleer-makers, Gewand-ſnijders en Drooghſcheerders Ambachten, t'ſamen een Broederſchap en Gild, ter
* Baptiſt. eeren Godts en *S. Ian* * *de Dooper*, geduyrende tot des Droſſards en gerechts kenlijken weder-ſeggen.

1. Altijd op *S. Ians* Altaar, als 't Hooghtijd en Kermis is, ſal men kieſen drie goede mannen tot Dekens, en die drie ſullen van de vier oude

Digitized by Google

de Dekens, die voor geweeſt hebben, eenen kieſen tot den vierden Deken, die onderhouden ſullen de vordere punten ten beſten van't Gild.

2. In dit Gild ſal niemand komen hy zy eerſt Poorter, van buyten zijnde, ſal geven eenen gouden Engelſen Nobel, d'een helft tot behoef van de Kerk, d'ander voor't Gild. Een Poorters kind eenen gouden Leeuw, een Gilde-broeders Kind pond was, al half en half, als voren.

3. Niemand ſal gewand uytſnijden, drooghſcheyren, ſnijden, noch neyen, te weten nieuw laken binnen de Parochi van Gorinchem, of hy ſal in't Gild zijn, op de verbeurte van 5. ſchellingen Vlaams, 't een derde de Heer, 't ander de Stadt, 't derde 't Gild.

4. Geen Meeſters ſullen leer-kinder aannemen, of de jongens moeten een jaar leeren, zijn 't Poorters kinder, die ſullen 't Gild geven een pond Was, die van buyten twee pond Was, binnen d'eerſte 14. dagen na datſe ontfangen zijn.

5. Deſe goede knapen van 't Gild ſullen alle twee jaren nieuwe kovelen doen maken, en een ſilveren teyken daar op hebben, en jaarlijks op H. Sacraments-dag, in hun orden in de * omgangh gaan, op verbeurte van een pond Was, tot behoef van't Gild, en de kovels ſullen weſen, ſoo de Dekens die ſullen ſtellen. * Proceſſie

6. Deez' Gilde-broers ſullen op heylige avonds, over mid-nacht, of op heylige dagen heur Ambocht niet doen, te weten, niet neyen, ſcheyren noch gewand uytſnijden, opte verbeurte van een pond Was, tot behoef van 't Gild, en een van de Dekens magh de bekeuringh doen.

7. Twee van de vier Dekens mogen van alle punten bekeuren, en de breuken met een geſworen bode uythalen.

8. Yemand van't Gild ſtervende, die ſal men na ouder gewoonte, mette ſchel uytroepen, en wie van de Gildebroers niet mê ter begravenis quaam, en ook ter kerken als men d'uytvaard doet met ſijnen Gildkovel op 't hooft, of op ſijn ſchouderen, en niet mê offerde eenen ſilveren penningh op *S. Ians* Altaar, die ſal van elks verbeuren eenen ouden Berghſen grooten, uytgenomen, van huys, ſiek, of in ander noodſaken zijnde.

9. Alle Gilde-broeders ſullen jaarlijks op des voorſz. Altaars Kermis-dag t'ſamen een maaltijd eten, daar't de vier Dekens goed vinden, die 't verſuymt verbeurd aan 't Gild een Lely-plak.

10. D'erfgenamen van een geſtorven Gilde-broeder ſullen 't Gild geven, des overledens kovel, mettet ſilveren teyken, of 6. ſtuyvers daar voor.

Digitized by Google

11. Als de vier Dekens mergenſpraak doen leggen, en de Knecht om laten gaan om de weet aan der Gilde-broeders huyſen te doen, ſy moeten komen, de verſuymige verbeurt een lely-plak, tot 't Gilds behoef. Alle dit te houden tot wederſeggen van Droſſard, Schout, Burgermeeſteren en Raden. Gedaan den 8. van Slacht-maant 1496.

Hier van voorder op't jaar 1515.

* Patet. Heer *Sweer Henrik Willems Wiggerſz. van Amſterdam*, de 6.* Vader der *Agnieten* Suſteren tot Gorinchem, leerd de Suſteren den eerſten ſangh, in dit jaar 1496.

De Heer van Heukelem geeft die van Heukelem een hant-veſt, den 10. van Wijn-maant 1496. die wy alhier, als zijnde die Stadt mede een lit van Arkel geweeſt, ſoo kort ſtellen als doenlijk is.

Otto van Arkel, Heer tot Heukelem, Ammeroyen en Weerdenburg, doet yder kenlijk, dat hy de Borgers van ſijn Stadt van Heukelem, geeft deſe navolgende hant-veſten:

1. D'Heer magh ſijn onderpand voor den Tijns verkoopen, doch de beſitter van't onderpand heeft ſijn los 14. dagen, met dubbeld geld, behoudens yder ſijn Tijns en Jaar-geld, begeerd de Heer 't opgewonnen goed niet te houden, die 't Tijns of Jaar-geld daar op heeft, macht aanveerden voor viervoudigen Tijns, dies magh de Heer dat jaar-geld afleggen als 't hem beliefd.

2. Die yemands goed met recht verkoopt, magh tot los geven 8. of 14. dagen, en niet langer, en in 't goed met recht geſchat zijnde, en dat beſeten heeft een jaar en 6. weken, ſonder van yemand binnens Lands zijnde met brieven beſtoord te zijn, magh altijd houden, onvermindert yders Tijns en Jaar-geld.

3. D'Heer magh voor ſijn ſchulden met d'een hand panden, en met d'ander ſlyten, aan alle gereed goed, op d'helft meer dan de ſchuld beloopt, en Schepenen mogen hem ook geen erve hooger aanſchatten dan d'helft meer als de ſchuld, en van jaargeld van 6. penningen een, hoofd-gelds.

4. De Geeſt'lijkheyd heeft gelijk recht, als de Heer van ſijn Tijnſſen, maar van allen anderen ſullen ſy recht gebruyken als d'onderſaten.

5. D'onderſaten ſullen met recht niet meer mogen verkoopen dan den dorden penningh meer haars hoofd-gelds, geſchat wordende in yemands erf, d'helft meer dan 't hoofd-geld, en geſchat in eenigh jaar-geld, van acht penningen een, hoofd-gelds.

6. Wie

Digitized by Google

6. Wie Vangh-brieven heeft, ſal die binnen 's jaars beſtooren voor twee Schepenen, en laten't tekenen, in't * Wet-boek, des niet doende, de vangh-brieven zijn van geender weerde. * Signaat.

7. Niemand magh den anderen ſittende houden met oude brieven, vorder dan haar ſchuld beloopt, &c. dit punt vervolgd met veel hedenſdaagſ' ongebruykelijke woorden, quaad om verſtaan.

8. De ſchulden aan de Heer en verjaren niet.

9. Schepenen goederen ſchattende, ſullent doen op den eed, na haar beſte wetenſchap.

10. Die van Schuld aangeſproken word, doende ſijn onſchuld met eede, en d'aanlegger ten naaſten recht-dage bewijſende ſijnen quaden eed, d'eyſſcher ſal de ſchuld winnen, en de ſchuldenaar, ſijn twee vingeren verbeuren.

11. Schepenen mogen niet ſtaan over, overgiften ten behoeve van * geordende te doen, maar de ſelve eenige erven binnen de Heerlijky Heukelem aanbeſtervende, die ſullenſe behouden haar leven langh, of mogenſe verkoopen of wech geven, aan weerlijke, waar ſy willen, des niet doende, ſullenſe komen op haar rechte erven, al waren die geeſtelijk, behoudende die ook haar leven langh, mits eynd'lijk komende aan de weerlijke. * Religieuſen.

12. Schepenen ſullen ook niet ſtaan over giften van natuurlijke * kinderen daar de Heer by ont-erfd is, noch ook buyten 's lands over geen voorwaarden, ten zy by wil vande Heer, ſulks onwetend doende, de gift is van geender weerden. Over alle eygendommen ſal de Schout mê ſtaan, van's Heeren wegen, ten zy hy buyten de Heerlijkheyd of onwilligh waar. * Baſtaards

13. Schepenen ſullen niet ſtaan over overgiften van krankke luyden, ten ware ſy die kloek genoegh van verſtandt kenden.

14. Yemand krank te bedde leggende maakt ſijn Teſtament, dunkt 'tgericht dat een redelijk verſtant te zijn, 't ſal plaatz grijpen, anders niet.

15. Die in Echtſchap ſitten, ſullen ten hooghſten niet meer verbeuren dan 't lijf, en halve goed, en wettige ſchulden, ſullen uyt 't gemeyn goed voor af gaan.

16. Yder magh ſijn geſtolen goed binnen d'Heerlijkheyd Heukelem weerhalen, ſonder verbeuren, met kennis van de Schout.

17. Met vechten niet meer te verbeuren dan penning-breuken, uytgeſondert dood-geſlagen. En d'Heer ſal geen geley geven van ſijns onderſaten ſchulden, ten waar hy yemand op belofte van geleyde dede ontbieden, om mê te ſpreken.

Digitized by Google

18. Den Richter of Bode met twee wettige knapen, eyſt vrede, eenwerf, 't word geweygerd, de boete is een Rijns-gulden, anderwerf, en dorde-werf, als voren, ten vierde-maal word hem geboden vrede te houden van 's Heeren wegen, breekt hy die, men rechte over hem als vrede-breker.

19. Wie over beſettingh wech gaat, of goed verbrenght, pand met geweld, dat met allen rechten verwonnen waar, Goed gebruykt, dat hem met recht ontwaard is van 's Heeren wegen, de Schuts-koy op braak en daar uyt naam, of van de Kerkmuyr bond, eer hy de ſchade verborghden die ſijn beeſten gedaan hadden, en men hem dat met twee wettige knapen overtuyghde, die ſal 't beteren by de Heer en Gerechte.

20. Yemand onmundige kinderen achterlatende d'Heer en Vooght ſalſe beſteden van jaar te jaar uyt haar goed, om den minſten penningh, en die dat doen wil ſalſe hebben, mits borg voor d'opvoedingh ſtellende. De Momboir ſal de voorkeur daar in hebben, en naaſt eenigh van de naaſten bloede, 't vorder goed tot der kinderen profijt, ſal de Voogt jaarlijks Rekening afdoen voor d'Heer en Gerechte, en ſal in de voogdy blijven, tot dat de kinderen 15. jaar oud zijn, troud een dochter beneden de 15. jaren die voogdy is uyt.

21. Men ſal den vremden beſetten man altijd recht doen, en 't recht leyt niet neder, uytgeſeyt de vier ſtandel-dagen, van de jaar-merkten, en op den dagh dat men onſer L. Vrouwen Beelt draaght, eenen dagh daar voor, en daar na.

22. Die achter uyt vaart, dat is, de Heerlijkheyt met ſijn goed ruymt magh men houden, en die hem eenigh behulp dede, en dat inder waarheyt ſoo bevonden wiert, die ſal des anderens ſchulden betalen, die hy in de Heerlijkheyd ſchuldigh is gebleven.

23. Wedervoer ſijn onderſaten eenigh onbehoorlijk recht, in anderer Heeren Landen, men ſal die onderſaten van gelijken weder doen.

24. Spreekt yemand op de geſworens of haren dienſt, deſelve ſal beteringh doen by d'Heer en Gerechte.

25. Wort yemant aangeſproken van getuygeniſ', de Schout, Schepenen, en Schrijver, ſullen elk ſijn getuygen heymelijk hooren.

26. Komt yemant in 't Gaſthuys te Heukelem, en ſterft daar, al 't goed reet en ongereet by dien nagelaten in de Heerlijkheyt voorſz., erft op 't Gaſthuys, dies ſullen de Gaſthuys-meeſters 't Lijk eerlijk ter eyrden doen brengen.

27. Schepenen ſullen niet langer tuygen noch zegelen, dan een jaar en

Digitized by Google

en 6. weken, na dat sy Schepenen geweest zijn.

28. Alle schouwen mogen de Schout en Heemraden soo kort en lang gebieden als 't haar nut en oirboir dunkt.

29. Alle jaar op *S. Pontiaans-dagh*, (den 14. van Lou-maand) of binnen den eersten gericht-dagh daar na, sal men't halve gerecht van Heukelem verssetten, 't een jaar vier, 't ander jaar drie, of meer, soo 't de Heer believen sal.

30. Belooft alle dit voor hem en sijn erven eeuwelijk onderhouden te sullen werden. Gegeven in't jaar ons Heeren 1496. den 10. van Wijn-maant.

Hier volgen de punten daar Schepenen van Heukelem haren eed op doen.

1. Sullen over geen overgiften staan, of de Schout sy daar by, van 's Heeren wegen.

2. D'overgift moet eerst op 't * boek by den * geheymschrijver geteykent staan, en dan opgelesen worden. * Signaar. Secretaris.

3. Schepenen sullen over geen beleeningh van Landen staan, daar d'uytlegger van't geld een boete op wil stellen, of eenigh verband, van in eenige tijd van jaren niet te mogen lossen, ten zy by wil van d'Heer.

4. Schepenen sullen geen vonnissen wijsen, daar se op te Rade gaan, en op inleggen, of sy eerst by den Schrijver op 't * boek geschreven, op dat daar af noch toegedaan word. * Register.

5. Sullen Schepenen ook niet staan, over beleeningh van Rent of Cijns-brieven of Landen, daar in d'uytlegger wil hebben sal, van te lossen of niet te mogen lossen, binnen, of op sekere tijd van jaren, ten zy met toestaan van de Heer.

Volghd nu't spannen van de vyerschaar te Heukelem, in't kort:

1. De Schout spant de Vyerschaar, van d'Heer van Heukelems wegen, verbied onrust, dat niemand spreekt dan met verlof, of sijnen gerechten voorspraak.

2. De Schout vraaght, of hy de Vyerschaar recht gespannen heeft.

3. Schepenen wijsen, Ja, met eenige gebruykelijke woorden, onnodigh te verhalen.

4. De Schout vraagd, of hem de tijd te kort viel, of hy hem verhalen magh.

5. Sche-

Digitized by Google

5. Schepenen wijſen, Ja.

6. 7. Schout vraaghd, en Schepenen wijſen, die ſich niet verantwoord, dat men daar vervolgh op hebben ſal.

8. 9. 10. 11. Zijn't Schepenen Brieven, daar men mê recht, d'eyſſcher verſoekt richtingh, Schepenen ſtaan't toe, leggen eenen koopdag over 14. dagen, mits daar van weet doende.

12. Is't van Schult d'eyſſcher heeft doen panden voor . . gulden, &c.

En ſoo voorts tot 36. punten toe, alhier onnodigh te verhalen, als niet aanklevende ons jaar-aantekeningen * vrydommen * of land-ſtand rakende, maar alleen * Gerechts-ſaken, waar van ik in dit werk niet voorgenomen heb te handelen.

*Privilegiē
* Politien.
*Iuſtitie of Procedurē.

Den Geſant van Spaanjen die't houlijk van Vrou *Margriet* had beſloten, maakt ook 't huwelijk tuſſen Eertz-Hertog *Philips van Ooſtenrijk*, en Vrouw *Iohanna*, des Koningh van Spaanjens (*Ferdinandus* de . . . en Vrouw *Izabella*, Koningin van Spaanjen en Arragons eerſte dochter, die in Herfſt-maant 1496. in Zeeland aanquam, meer dan met 100. groote Schepen, en 1200. man, met een eerweerdigh Biſſchop, die t'Antwerpen overleed. *Philips* quam ſpoedigh uyt Hoogduytſland, te Lier, daar hy ſijn Bruyd met geenen ſtaat of koſtelijkheyd, ſimpelijk getrout heeft, in Wijn-maand. Hy kreeg by haar twee Sonen en vier dochteren, d'outſte dochter *Leonora*, geboren 1498. had te houwelijk de Koningh van Portugaal, daar na Vrankrijk, *Karl*, na Keyſer, 1500. *Johanna* geboren 1501. troude *Chriſtiern* Koningh van Denemerken . . . . *Ferdinandus*, namaals ook Keyſer, geboren in Spaanjen 1503. *Maria* 1506. troude namaals Koningh *Lodewijk van Hongarien*, *Izabella*, geboren na haar Vaders dood't jaar 1507.

1647. Schepenen, *Jacob Ianſz. Lieberd Woutersz.* Meeſter *Evert de Veer*, *Hermen van Muylwijk*, *Gijſbert Vos Aardſz.* *Iacob Evertſz.* *Ian van Voorn Ianſz.*

Deſen Schepen Meeſter *Evert de Veer*, was een van de geleerde mannen van Gorinchem, ſijn af-komſt van de oudſte Burgery van aanbegin deſer Stadt, hy, van uytermaten groote wetenſchap, uyt wiens takken, meer geleerde mannen zijn geſproten, wiert in dit jaar 1497. ook *loontrekkende Raats-man, alhier bleef dat ook de jaren 98. 99. en mogelik langer, alſoo de klare aantekeningen in dien tijden noch den beſten gangh niet en hadden, doch nu allenſkens begonnen te beteren, wierd daar na Raads-heer van den Hove van Holland, doch weet eygentlijk niet,

* Penciōnatie.

Digitized by Google

niet, wanneer, en ook Raads-heer in den Grooten Raad te Mechelen, treffelijke eeren-Ampten voor een Gorinchems Borger.

Eertz-Hertogh *Philps van Ooſtenrijk*, dien Grootmogenden Vorſt, komt in Somer-maandt tot Dordrecht, daar hy als Graaf van Holland gehuld wierd, trok na Rotterdam, Delft, den Haagh, Haarlem, Amſterdam, Leyden, ter Goude, ſoo weder van Dort na Braband, 't ſchijnt dat hy die reys, (wat redenen hem daar toe beweegden, my onbekend) ſijn Arkelſe Hooft-plaatz, Gorinchem niet beſocht.

Weynigh te voren, eer de Prins in Holland quam, was de Heer van Yſelſteyn met groot volk getogen in Tielre-weerd, in't Land van Gelre, branden drie of vier Dorpen. De Gelderſe, byſonder die van Nieumegen, ſoekende wraak, kregen ſlaagh, want ſy malkanderen ontmoetende, de Niemegſe de neer-laagh kregen. Daar na in den Herfſt, kregen de Gelderſe met kloekheyt Stadt en Slot Leerdam, geenen kleynen bril voor Gorinchem, haalden groote brand-ſchattingen uyt d'omgelegen Dorpen. Hertogh *Aelbrecht van Saſſen*, (die ſoo 't ſchijnt in Holland meer geſegs had dan den Stadhouder Graaf *Jan van Egmond*) komt met groote macht te Gorinchem, beſet de Steden Heukelem en Aſperen, met ſterke * verſekeringhs-mannen, doet een machtigh Blokhuys ſlaan ontrent Leerdam. De Gelderſe als in een val, gaven haar door benautheyd over aan den Hertogh, korts daar na haalden de Gelderſe een grooten roof uyt de Meyery van den Bos. En vermidts ſy hen t'eenemaal van't Huys van Bourgoenjen af-keerden, wierden al hun goederen in 's Prinçen Landen toegeſlagen, en aanveerd. De Hertogh van Saſſen had een vlot-brug doen maken, drijvende op de Maaſ, ſoo ſterk ge-ankkerd, datter wel 9. of 10. man teffens mochten over-rijden, in't Land van Gelre, daar veel ſchade over gedaan wierd, wond ook Batenburgh, in Slacht-maand. Doch in Winter-maand wierd een beſtand gemaakt van Korſmis 1497. tot *S. Jan* 1498. toe.

* Guarniſoenen.

In dit jaar 1497. quam een wonderlijke plaagh door al deſe Landen, noyt gehoord, gekomen uyt het Franſe Leger voor Napels, ſoo men houd, van Godt geſtraft, om de groote onkuyſheyd, daar bedreven. Men hietſe *S. Iobs* Siekte, de Napelſe of Spaanſe-pokken, of de Franſoyſen, eerſt quamenſe aan twee verſcheyde tegen een ſtrijdende gedeelten, 't lit dat men minſt en 't aanſicht dat men meeſt, toont, en dan over al de leden met knobbelen en rooven, miſmaakt, als melaatz, groote langhduyrige pijn, met dappere krimpingen. Onze * Artzen ſtonden als verbaaſd, Leer-jongens tot dit Ampt, Spaanjaards en andere vremde Meeſters, waren hier baas, ſoo datter veel niet en ſtierven, doch on-

* Doctorē, chirurgijns

Digitized by Google

ſprekelijke pijn was haar, 8. 10. of 12. jaren eer ſy geneſen waren, veel wilden ſeggen, dat deſe Siekte eerſt uyt d'Eylanden van Guinea (ſeyd *Gouthoeven*) met eenige gevangen ſlaven overgekomen is, maar is daar ſoo ſchadelijk niet. Wat Eylanden dat zijn, ſtaat te bedenkken, meene de gene die leggen Ooſtwaart de bocht van Guinea in de Ethiopiſe zee, namelijk d'Eylanden, Fernande de Poo, de Principes, of wel het 60. mijlige Eyland van *S. Thomas*, recht onder de Linge. Alſoo Guinea ſelfs geen Eyland, maar een gedeelte van't vaſte Land van Africa is.

1498. Schepenen, Meeſter *Alard*, *Anthonis Geritſz.* *Adriaan Huygenſz.* Meeſter *Jan Adriaanſz.* *Willem Geritſz.* *Jan Vink Ianſz.* *Cornelis Volkier Henrikſz.*

Schepenen van Dalem, *Dirk Lodewijkſz.* *Ian Roeloffz.*

Henrik Volkier Ianſz. geeft den 10. van Lou-maandt 1498. ſijn huys in de Molen-ſtraat, ten behoeve van 't Man-huys, dat tot de Kerk is gemaakt.

Hertogh *Kaarl van Gelre*, geeft de Heerlijkheyd Dalem aan *Willem van Roſſem*, dit's 't kort inhoud des Briefs:

Kaarle, vander Genade Godts Hertogh van Gelre ende Gulich, Grave van Zutphen, maakt kenlijk, Dat hy om menighvuldige trouwe dienſten, hem beweſen, ende noch te bewijſen, by *Willem van Roſſem* den ſelven ſteld in de Heerlijkheyd, gerechten, hoogh en leegh van Dalem, Staden, ende Schuymen-oord, mette Tienden, Tijnſen, erffeniſſen en andere gerechtigheyden, hem en ſijn erven volkomen macht gevende, alle breuken groot en kleyn in te vorderen, ſonder Rekeningh daar af te doen, des ſal hy de Heerlijkheyd en gerechtigheyd na alle macht helpen beſchermen, en die niet laten verkorten, ook geen Thijnſen, Renten of erveniſſen daar af verkoopen, verſetten, beſwaren of vervreemden, daar hy eed op gedaan heeft, ſoo ſijn erven t'allen tijden ook doen ſullen. Sal daar geen geley geven, die des Hertoghs vyanden of lijfbreukige zijn. En dewijl de voornoemde *Roſſem*, ſijnes Zoldy-halven peerden en ſchaden aan d'Hertog ten achteren is, volgens de Rekening in de Reken-kamer geſloten, 300. enkkele over-landze Rijns-gulden. Soo belooft d'Hertog, hem *Roſſem* en ſijnen erven, de voorſz. Heerlijkheyd Dalem te laten gebruyken, met allen toe-behooren, tot dat hem die 300. Rijns-gulden weer betaalt zijn, en dan ſal hy of ſijn erven, de voorſz. Heerlijkheyd aan den Hertogh weder vry overleveren, ſonder eenigh recht daar aan te behouden. Gegeven in't jaar ons Heeren 1498. des maandaaghs na *Sinte Pauwels* Bekeeringh, in Lou-maant, by de Ra-

den

Digitized by Google

den *Willem van Aeſwijn* Hoof-meeſter van Gelderland, *Arnold van Lauwik*, *Carcelio de Scarpenzeel*, *Willem van Doornik* ende andere, doch niet genoemt.

In dit jaar 1498. quam door verſoek van Jonk-heer van Witſ'en van Voſſem, de groote gaerde van ontrent 4000. man, in't overſticht van Utrecht, ontrent Deventer, roovende en brandende: die ontbieden haren Biſſchop *Vrederik van Baden*, de 56. in't getal, Soon van Mark-grave *Aelbrecht van Baden*, en Suſters ſoon van Keyſer *Fredrik* de 3. *Maximiliaans* Vader, die 't jaar 1496. in plaatz van den 40. jarigen Biſſchop *David van Bourgoenjen* gekomen was. Deſe komt tot Deventer, ſchrijvende om hulp aan Hertogh *Kaarl van Gelder*, die als eenen Gelderſen Achilles, ſelf voor aan komt, barſtende hen en weer door de gaerde, die verſlaande en vangende, de Biſſchop van Keulen maakte ſijn Landſaten daar onder zijnde, vry, maar die van Deventer meer dan 100. daar van gevangen hebbende dedenſe onthoofden, en op Raden ſetten.

Deſen Somer was ſoo droogh en ſchoon als oyt veel geweeſt is, en nochtans maar redelijken goeden tijd.

't Beſtand mette Gelderſe *S. Jan* uyt zijnde, daald den Roomſen Koningh door de Eyffel tot Aken, met den rijken Hertogh *Joriaan van Beyeren*, veel krijghs-volk te peerd en te voet vergaderende, met ook Hertogh *Aelbrecht van Saſſen*, de Hertogen van Gulik en Kleve, tot in't Land van Gelre, om *Kaarl van Egmond* t'eenemaal daar uyt te drijven, wind na veel aanvallen, ſtormenderhand een ſterk Kaſteel in't Dorp Echte.

Ook een ſtedeken Nieuſtadt, en na drie weken belegs, Stralen. Dewijl *Saſſen* en *Gulik* voor Stralen lagen, trekken de Gelderſe in 't Land van Henſbergh, en Meurs, Guylijker Vooghdyen, branden en vangen daar, in dien hoek in langen niet gewoon, wonnen met kracht Echte weerom Beyeren, Saſſen, Kleefs, en Guliks-Hertogen, winnen Erkelens. Maar *Kaarl van Egmond* (daar d'Hertogh . . . . van Bourbon Oom af was) met Koningh *Lodewijk van Vrankrijk* de 12. in verbond zijnde, kreeg van den ſelven te hulp 500. glavien (meene lanciers) daar d'Overhoofden van waren de Baſtaard van Bourbon, en Heer *Robbrecht van Arenburgh*, die quamen door't Land van Luyk, te Remund. Die vier Hertogen dit hoorende, vertrokken van Erkelens: eynd'lik wierd den twiſt tuſſen de Hertogen van Gulik en Gelre, ('k meen dat Gulik wilde ſeggen, ook Hertogh van Gelre te zijn) verbleven aan den Ko-

Digitized by Google

níngh van Vrankrijk, daar ſy in perſoon by ſouden komen, gelijk ſy deden.

Den 16. in Bloey-maand 1498. is den Dief-dijk gemeten, en de ſlagen volgen hier na den anderen:

1. Neder-Boeykoop begint beneden den Dief-dijk op den Lek-dijk $6\frac{1}{2}$ Roey, en gaat boven den Dief-dijk $8\frac{1}{2}$ Roey, en voort den Dief-dijk langhs t'ſamen 118. Roeyen, een vierndeel.
2. Daar navolgd, Over-Boeykoop, langh 64. Roeyen.
3. Over-Heykoop 76. Roeyen.
4. Neder-Heykoop met de 7. hoeven 123. Roeyen.
5. Leks-mond, langh $173\frac{1}{2}$ Roeyen, hier onder ſijn behalven Scerpenzwijk, en Croyen-daal 63. hoeven en 5. Mergen, komt elke hoef 3. Roeyen.
6. Die Gouweneſ' met die Vuerhoven, houd 14. Roeyen.
7. Hageſteyn, langh 160. Roeyen.
8. Everdingen met Sydel-veld $103\frac{1}{2}$ Roeyen.
9. Laker-veld, langh 185. Roeyen, daar onder zijn 68. hoeven, loopt die hoef $2\frac{1}{2}$ Roey een vierdel, ſoo komen daar 2. Roeyen over in den hoop.
10. Vianen is lang 123. Roeyen, loop die hoef $3\frac{1}{2}$ Roey, een halven voet.
11. Croyen-daal en Scerpenzwijk 46. Roeyen, en houd $7\frac{1}{2}$ hoefen 5. Mergen, komt elke hoef 4. Roeyen eenen voet.
12. Die Thienhoven met die 4. hoeven, langh $52\frac{1}{2}$ Roeyen.
13. Antena, langh 81. Land-roeyen is 79. Dijk-roeyen, loopt, die hoef tot rihoeven, en 22. Margen $3\frac{1}{2}$ Roeye en 2. duym, die half hoef $1\frac{1}{2}$ Roey een vierdel eenen duym.
14. Bergelen leyd ontrent 21. Roeyen boven *Cornelis Adriaanſens* huys.
15. Leyen Bolgry ſonder Bolgry, dat voor hoord te gaan, t'ſamen 83. Roeyen.
16. Lange Bolgry, langh 53. Roeyen.

Al de voorſz. Dijk-roeyen 1474. 9. voeten.

Nieuland en Leerbroek in 't Land van Arkel, hebben op den Dief-dijk, boven het Heeren huys 45. Roeden.

Noch haar ſlag van't Heeren huys, totte Horn toe, is langh 323. Putſe Roeden.

Des

Digitized by Google

Des Saterdaags voor *S. Symon* en *Jude* 1498. wierd verhaald een manier hoe men na ouden Herkomen, Stadts Accijſen verpacht. Eenen grooten ſal weſen 16. penningen.

Den Wijn Aſſijs.

1. Wie Wijn op 't Land ſlaat binnen Gorinchem, en daar tap in ſteekt om te verkoopen, daar ſal hy den vollen Aſſijns af geven, te weten, 2. *Peeter* van 't voeder, en koft de Heer van Arkel daar eenigen wijn uyt by vaten, dat ſal hem d'Aſſijſer weer geven, verkocht men die aan vremde luyden, dat waar halven Aſſijns. Den wijn die men tapt in't Schependom, daar ſal men af geven gelijk binnen Gorinchem.

2. Verkoopt d'een Poorter wijn aan d'ander, dat geeft niet, ten waar datſe de kooper tapte, of bruykten aan luyden van buyten, dat waar halven Aſſijns.

3. Elk Koopman van buyten magh ſijnen wijn in de haven verkoopen met heele vaten, ſonder Aſſijns, maar die hy op 't land ſlaat, magh hy met tappen op dubb'len Aſſijns, maar op't land geſlagen zijnde, verkoopt hy die aan vremde luyden, dat's halven Aſſijns, te weten van't voeder eenen *Peter*.

4. Wat d'Heer en Jonkker van Arkel, beſigen t'heurer herbergen, is vry.

5. Soo d'Aſſijſer de roedingh niet genoegt, magh hyſe te water doen leggen.

6. Wat op Alreheyligen dagh of daar veur opgeſteken is, daar ſal die den Aſſijns van beuren, dien op dien tijd in huyre heeft.

7. Soo een Wijn-tapper den Wijn-aſſijs huyrde, en Wijn-tappers tot geſellen had, ſoo ſal elk Wijn-tapper als ſijnen Aſſijns uytgaat, mer een vat opſteken, en dat niet afſteken, mer voort uyt tappen, en dat ſy afſtaken, daar ſou den navolgenden huyrder den Aſſijns af hebben.

Brouwen-Aſſijns.

1. Men ſal geven van elk vat biers tot Aſſijns, ander-halve grooten.

2. Elk vat voor de kuyp gemaakt, ſal men veraſſijſen voor tien vaet.

3. Yder Brouwer ſal d'Aſſijſers ontbieden, eer hy ſijn bier vatet, op de boete van drie pond, d'Heer, de Stadt, en d'Aſſijſer, elk een dordedeel, willen die niet komen, hy magh ſijn bier vaten, ſonder verbeuren, en dan magh d'Aſſijſer den Brouwer eeden, wil hy, hoe veel hy gebrouwen of gevaat heeft.

Digitized by Google

4. Komen d'Assyfers voor de kuyp, eer men 't bier vaatte, na datse in de kuyp vonden, mogen sy van een maand voorleden na nemen sonder eeden.

5. Wil een Brouwer sijn bier selver tappen, dat moet hy den Assyser eerst laten weten, op boete als voren, en dan magh d'Assyser den Brouwer t'aller tijd eeden, dat hy niet meer getapt heeft.

6. D'Assyser magh t'aller tijd den Brouwer bier peylen, en zijn daar by als men 't vaat, vond hy minder in de kuyp, dan hy gepeyld had, dat waar boete als voren, en hy sou sijnen vollen Accijs hebben, van een maand voorleden, gelijk als voren.

7. Geen Brouwer sal bier uyt sijn huys laten dragen, dan mette gesworen dragers, uytgenomen Poorters en Schipluyden bier, dat sy selver drinkken, op boete als voren.

8. Van alle Bier dat men beneden Schelluynre-sloot voerd, sal men halven Assyns geven.

9. Wie sijnen Assyns van alle biers mede betaald, sal met een Vleemse plak 2. groot betalen, en die alle week niet betaald, sal eenen gouden *Peeter* geven, voor 40. groot.

Den Tap-assyns.

1. Van elk vat dat men in't Schependom van Gorinchem broud, en binnen Gorinchem, of in't Schependom tapt sal men geven eenen grooten.

2. De gesworen dragers sullen den Assyns alle avond aan-brengen, op de boete van drie pond, d'Heer, de Stadt, en d'Assyns-meesters, elk een.

Van vremd Bier.

1. Niemand sal vremd bier op 't land doen, dan by de gesworen dragers, van't opdoen, 't bier niet verkocht zijnde, sullen de dragers hebben drie penningen, en onverkocht we'er gescheept wordende, ook drie penningen van elk vat.

2. Waar koop af gaat, en in de haven over boord gelevert wierde, buyten de gesworen dragers, daar sullen de dragers van elk vat ook drie penningen af hebben. Maar dat sy arbeyden met wil des koopmans daar sullense haar volle draagh-geld af hebben.

3. Van elk vat Over-zees bier, sal men t'Assyns geven ses Butkens.

De Bier Borry.

1. Van elk vat ingebrouwen bier dat verkocht is binnen de muyren van

Digitized by Google

van Gorinchem, ſal men geven 6. penningen, en buyten de muyren 8. penningen, en dat ſullenſe in de ſchepen of op de wagens doen, en anders op de ſtellingen.

2. Voort ſal yegelijk ſijn goed op en uyt ſlaan, ſoo langh als 't niet verkocht is.

3. Wilden de geſworen dragers 't Bier niet dragen, des verſocht, en in haar geſworenſchap van haar Burry niet en waren, en dat met twee perſonen betuygende, de dragers ſullen verbeuren drie pond, 't een de Heer, 't ander de poorte (of ſtadt) 't derden den aanbrenger, en mogen de luyden 't bier dan ſelf dragen, of doen dragen, mits d'Aſſynſers eerſt aanſeggende.

4. De geſworen dragers ſullen d'Aſſyns-meeſters alle avond aanbrengen wat ſy dien dagh gedragen hebben, op verbeurte van drie pond aan d'Heer, de Stadt, en d'Aſſys-meeſters.

5. Nemen ſy, dragers, yemand meer af, dan voorſz., 't is drie pond d'Heer, Stadt, en aanbrenger.

6. Men ſal de dragers alle jaar eeden.

7. De Brouwers ſullen halven Aſſyns geven van dat ſy tappen, en de vaten die ſy tappen, ſullen ſy hem op haar ſtellingh leggen.

De Makelaardy van't Koorn.

1. Men ſal geven van yder hoed hard koorn een halven grooten.
2. Van elk hoed Somer-koorn een vierdel van een grooten.
3. Van uytſetten van elk ſchip, dat in heeft twee hoed, of meer, eenen grooten, en beneden twee hoed, ſal men niet geven.

Den Bak-Aſſyns.

1. Van elken Mouwer ſal men hebben eenen grooten.
2. Van vremd brood ſal men hebben 't vijftighſte brood.

Den Vleys-Aſſyns.

1. Van een Rund eenen grooten.
2. Van een Verken een halven grooten.
3. Van een Schaep een vierndeel van een grooten.
4. Van een Lam, een Achtendeel van een grooten.

De Boter-maat.

1. Van een half vierendeel boter die men meet 6. penningen.
2. Van een half vierendeel die men weegt 6. penningen.

Dat

Digitized by Google

Dat Strijk-Ambagt, en Hal-geld.

1. Van een half laken te ſtrijken, 12. penningen.
2. Van Hal-geld van een half laken twee penningen.

Van El-geld.

1. Van een heel laken eenen groote en een penningh.
2. Van elke el twee penningen.

De Kleyn Maat.

1. Van Poel en ander zaad, hop en gagel, van elk hoed een groote.
2. Minder ſchepel en ſpijnd daar na.

Van Kalk, Steen-kolen, en Hout-kolen.

1. Van vier mudden kalk, eenen grooten.
2. Van Steen-of hout-kool, van vier mudden eenen grooten.

Aſſyns van de Viſmerkt.

Men ſal hebben den 60. penningh.

Van de Kraan.

1. Van een Voeder wijn 6. grooten.
2. Van elke Aam eenen grooten.
3. Wat beneden een half Aam is, geeft men niet af.
4. Wat een half Aam, of daar boven is, ſal men als van een volle Aam afgeven.
5. Wat afgaat of wech-vaard halfgeld.
6. Van een Molen-ſteen, of Slijpſteen 6. groot.
7. Van een ton Staal 2. groot.
8. Van een ton Vlas 2. groot, een j. ton eenen groot.
9. Van een ton yſer eenen grooten.
10. Alle goed in houten reepen geſlagen, Als Honigh, Zeem, Oly, Smout, Meedewijn, en Edik, wat boven een half Aam is, eenen grooten.
11. Wie van eenige der voorſz. ſtukken yet ſelf op doen wil (uytgenomen wijn) ſal met halfgeld vry zijn.
12. Buyten de Kraan-meeſters magh men niet op doen, men latet hen eerſt weten op de boete van drie pond, d'Heer, de Stadt, de Kraanmeyſter.
13. Verſuymen de Kraan-meeſters yemands goed, dat ſullenſe hem goet doen by 't gerecht.
14. Van Wollen ſal men geen Kraan-geld geven.

Leo-

Digitized by Google

Leonora, d'ouſte Dochter en eerſte kind van Eertz-Hertogh *Philips van Ooſtenrijk*, word in dit jaar 1498. geboren.

Ontrent deſe tijd was Droſſard *Henrik van Baexem*, in de plaatz van (ſijn Broeder) Heer *Joban van Baexem*, Ridder, ('t jaar 1484. aangekomen) die nu te Romen was, *Wouter van Baexem* was Capiteyn te Leerdam. 1499.

Schepenen, *Steven Volkier Hermanſz. Merten Janſz.* Meeſter *Jan Adriaanſz. Liebert Wouterſz. Oſty Ianſz. Herman van Muylwijk*, *Witte Goverſz.*

Jan Janſz. draaght op, *Jan Vink*, *Cornelis Volkier Henrixſz. Jan Rutgerſz.* en *Gerit Dirkſz.* een Hofſtadt gelegen in de Molen-ſtraat, tuſſen *Lambert Lambertſz.* aan d'een, en *Heyl Koks*, met haar mede-werkers aan d'ander zy, ſtrekkende van *Jans* voorſz. huys, ten halven watergang toe, (dit's nu de Doelen) met voorwaarden dat de Schutten ſijn licht nimmermeer betimmeren ſullen, achter 't voorſz. huys, en hy met ſijn wijf, of de langhſt-levende ſal ſoo langh den uyt en ingangh behouden. Heeft gekoft 60. ſchilden ('tſtuk 28. ſtuyvers) in drie deelen te betalen. N^a. De Doelen

Wouter Huybertſz. draaght op de Conſtavels tot behoef der Schutten, ſijn huys in de Molen-ſtraat, (belaſt met twee *Arnoldus* guldens en vijf Berghſe grooten 's jaars) tuſſen *Lambert Lambertſz.* en 't Man-huys, ſtrekkende vander ſtraten ten halven watergangh toe, heeft gekoſt drie jaar langh, 's jaars 12. ſchilden, midts dat *Wouter* na Mey noch een jaar woonen ſal. *Lambert Lambertſz.* draaght op de Conſtavels tot behoef als voren, ſijn huys, ſoo dat met vijf Bergſe grooten 's jaars belaſt is, tuſſen der Schutten erve aan beyde zijden, ſtrekkende van de ſtraat ten halven watergangh toe, voor 105. ſchilden, 30. reed, 30. 's jaars, en *Lambert* ſal 't huys noch bewoonen voor d'eerſte 70. ſchilden, gereed te betalen, mits elk een half jaar te voren opſeggende. *Gerit Henrixſz.* draagt haar-lieden mede op, een Hofſtadt gelegen achter ſijn kameren, tuſſen den Schutten erve aan d'een, en *Gerits* erve aan d'ander zyde, ſtrekkende van *Jan van Megens* erve, ten halven watergangh toe, daar ſtaat op eenen gouden leen 's jaars, daar ſy hem van bevryden ſullen, ſonder meer. Van alle deſe huyſen is 't jaar 1599. gebout dat prinçelijke Doelen-huys, daar ſijn Excie Graaf *Mauritz*, ende ſijn Heer Broeder ſijn Hoogheyd Pr: *Henrik Fredrik van Naſſou*, beyde hooghloflijker Memorien, en ſoo veel Prinçen, Graven en Heeren, ſoo dikwils ſijn geherberght geweeſt, zijnde het treffelijkſte huys aan een Doelen, als (ſonder leugen, of roem) in eenige Steden van Holland gevonden werd.

Digitized by Google

Henrik Knobbout van Os, (Heer van Otteland, inwoonder, ja, oudburger van Gorinchem) draagd op *Berthout Dirkſz.* Burgermeeſter tot Dordrecht 17. mergen leen-goed in Nieuland, daar hy ter zyden hield xj. mergen leen van den Grave van Holland, als Heeren en Vrouwen van Arkel, onverſterflijk erf-leen, vry van Tienden, van alle ſchattingen, Heer-vaarden, Koggen, gelden, koſt, en van allen ongelden, en niet mette Buuren te gelden, op den 6. van Somer-maant 1499.

Veel ſlechte lieden hebben groote murmuratien gehad van Hertogh *Aelbrecht van Saſſen*, (van wien ſoo veel feyten van wapenen beſchreven zijn) om te weten wat man hy was, en hoe hy in deſe landen gekomen is. 'T is ſulks, Eertz-Hertogh *Segemond van Ooſtenrijk* overleden, beſterft 't land op den Roomſen Koningh *Maximiliaan* ſijnen Neve, die na boven, *Philips* ſijn Soon word hier in al de Neerlanden (hem aanbeſtorven van ſijn Moeder *Maria van Bourgoenjen*) als Heer gehuld, die jongh, en 't land onruſtigh zijnde, deed den Roomſen Koningh Hertogh *Aelbrecht van Saſſen* komen, maakt hem Stadthouder van *Phlips*. Hy en was de rechte Hertog van Saſſen niet, maar een jonger Broeder van Hertogh *Aarnd* (of beter) *Ernſt van Saſſen*, den Keur-vorſt, ſoo dat men hem noemde *Aelbrecht* Hertogh in Saſſen, een bedaghd, kloek, voorſichtigh man, hy moſt veel ponden van *Phlips*, over gedane dienſten hebben, die verpand hem veel Kaſteelen en Sloten, die hy lang bewaarde als 't Slot te Vilvoorden by Bruyſſel, 't kleyn Kaſteel te Sluys (deeſ' twee beſat hy onlangſt) 't ſterk Slot te Woerden, 't Kaſteel Loeveſteyn by Gorinchem, 't Blokhuys te Haarlem, 't Slot tot Medenblik in Vrieſland, en 't Blokhuys te Zierikzee in Zeeland, eynd'lijk kreeg hy voor alle die Sterkten geheel Ooſt-Vrieſland (namelijk dat daar Leeuwaarden de Hooft-ſtadt af is) totte Lauwers toe, en na ſijn dood hieldet ſijn Soon Hertogh *Henrik van Saſſen*.

Alſoo Holland in veel plaatſen door Turf-graven en ſteken, als ook affpoelen der binnen-meyren, inbrek van watervloeden, als ook door't ſtuyven van zand uyt de zee geſmeten, nu zedert meer dan 100. jaren herwaard ſeer verminderd was van mergentalen: Soo is ontrent deeſ' tijd een nieu manier gevonden, om weer ander vruchtbaar Land te maken. Onder and'ren een oud Hoveling van Hertogh *Phlips van Ooſtenrijk*, willende in ſijn oude dagen in ruſte leven, is over-komen met de Gaſthuys-meeſters van Haarlem, middel wetende, om 't Gaſthuys 's jaars 1000. gulden Rijker te maken, begeerde, dat ſy, tot dankbaarheyd, hem ſijn leven langh ſouden beſorgen, een eerlijk onderhoud. Hy trekt te Hove, verkrijgt voor 't Gaſthuys tot een ſchenk al de Duy-

nen,

Digitized by Google

nen, leggende tuſſen 't Haarlemmer-bos en 't Gerecht, weerkomende, dient de Gaſthuys-meeſters aan dat noodig was, al 't zand wech te voeren, en t'Amſterdam te verkoopen voor bal-laſt, 't wierd gedaan, en aldus wierden daar goede weyen gemaakt: dat is naderhand met groot profijt in Rijnland mê gedaan. Noch een huyſman te Soeterwou, by Leyden, by geval wech doende, de Aſſen, die lange jaren op ſijn land verſpreyd gelegen had, daar geen vrucht van quam, heeft geſien dat d'aſſe wech zijnde, het ſchoon groen weyde wierd, en voort nemende d'aſſe, die met modder mengelende, en ſoo over ſchrale zandige landen ſpreyende, heeft daar goet land af gemaakt, dat de buuren met goet profijt na gevolght hebben. Daar by is noch gekomen, dat men in deſe tijden, eerſt de Sloten, daar men modder of moeren uythaalde, om Turf te maken, weer met ſtroo en rijs-boſſen gevuld, daar aſſe opgeworpen, de ſelve aſſe gemengelt met meſt van beeſten, en daar mê de Hollandſe geleden ſchade, eenſdeels vergoet heeft.

Tot Beſluyt van dit tweede deel, ſal ik ſtellen (gelijk ik in't eynd van't eerſte deel geſteld heb, den Stam-naam van de oudſte en eerlijkſte geſlachten van Gorinchem in deſſelfs bediening geweeſt van 't jaar 1300. tot 1400.) den Stam-naam van gelijke geſlachten, van 't jaar 1400. tot 1500. de eerſte overſlaande, geenſints om dat die te niet gegaan, (gelijkſe in't tegendeel meeſt al meer aangegroeyt zijn) maar om deſe haar nieu beginſel aan te melden.

Vander Sluyſen, De Haan, De Ridder, Muyl, De Ledige, Goerl, van Diemen, van den Werve, van den Ouden-geyn, Smout-riem, van Eten, van Dalem, *Mykart, van Gellinchem, Sleep-ſtaf, Dierhout, vander Poort, van Dijk, Knobbout van Os, De Bye, van Hoye, De Hoogh, van Loenre-ſloot, Bonaard, van Wel, van den Oever, van Weyburgh, De Roey, Snoek, Loef, Quekel, Muylwijk, Spijker, Volkier,* De Kemp, doch deſe zijn in de voorgaande eeuwe algeſteld, *van Veen, Sas, Leuven, Amerongen, Vink, van Voorn, Boye, van de Gieſſen, Spruyt, van den Hem, Tik, Rademaker, van Uytwijk, van Vlijmen, Pijl, Hulſt, Heyft.*

En eynd'lijk, in't eerſte deel ook verhaald hebbende dat *Otto van Arkel,* Heer van Amelroy, &c. den eenigen overblijvelingh van manlijk oir, is van den rechten Arkelſen Stam, geſproten uyt de Heeren van Heukelem, de xj. in't dalend' getal van Heer *Jan de Sterke*, de tweede Heer van Heukelem. En in dat deel vervolght hebbende den Stam van d'Heeren van Heukelem, van Heer *Jan de Sterke* af tot *Joban* de 8. Heer van Heukelem toe. Soo ſtel ik, tot vervolgh van dien tot het jaar 1500. na den ſelven *Joban*, die in't jaar 1465. ſtierf.

Digitized by Google

Otto, *Johans* Soon, de 9. Heer van Heukelem, Weerdenburgh, &c. getroud met *Walravia*, d'eenige Dochter en Erfgenaem van *Jan van Broekhuysen*, Heer van Weerdenburgh en Ammerzoy, daar hy aan wan *Jan* sijn navolger, *Gerard*, *Walraven*, *Berta*, en *Henrica*, en sterf eerst 't jaar 1505.

BESLUYT.

Hier

Digitized by Google

Hier volgen nu de Drossaarden, Burgermeesters, Tresoriers, Schouten en Schepenen der Stadt Gorinchem ende den Lande van Arkel, sulks als in yder Jaer hier naer beschreven staet.

Anno 1500.

Drossaard.

HEer *Iohan van Baexem*, Ridder.

Burgermeesters.

Mr. *Ian Adriaansz.*
Witte Govertsz.

Tresoriers.

Mr. *Ian Adriaansz.*
Ian Rutgersz.
Mr. *Evert de Veer.*
Gijsbert de Vos Aartsz.
Adriaan Frederixsz.

Schepenen.

Adriaan Huygensz.
Wessel Adriaansz.
Willem Geritsz. Obijt in Loco.
Dirk van Leuven Iansz.
Mr. *Evert de Veer.*
Dirk Spronk Rutgersz.
Gijsbert Vos Aardsz.
Ian Rutgertsz.

1501.

Burgermeesters.

Witte Govertsz.
Cornelis Volkier.

Tresoriers.

Marten Ians.
Gijsbert Vos Aartsz.
Adriaan Fredrixsz.
Ian Vinck Iansz.
Henderick de Veer Claassz.

Schout.

Antonis Geritsz.

Schepenen.

Aard Vos Iansz.
Antonis Geritsz.
Mr. *Ian Adriaansz.*
Liebert Woutersz.
Ian van Voorn Iansz.
Aelbert Willemsz.
Eewout Goosensz.

1502.

Borgermeesters.

Cornelis Volkier.
Mr. *Ian Adriaansz.*

Tresoriers.

Marten Iansz.
Wessel Adriaansz.
Witte Govertsz.
Ian Vinck Iansz.
Dirk Koevoet Iansz.
Dirk Spronk.

Schepenen.

Adriaan Huygensz.
Wessel Adriaansz.
Reyer Adriaansz. Kemp.
Oste Iansz.
Dirk Spronk Rutgersz.
Witte Govertsz.
Ian Fulpertsz.

1503.

Borgermeesters.

Mr. *Ian Adriaansz.*
Witte Govertsz.

Tresoriers.

Wessel Adriaansz.

Digitized by Google

Witte Goverts.
Dirk Koevoet Ianſz.
Oſte Ianſz.
Aelbert Willemſz.

Schepenen.

Marten Ianſz.
Lambert van Veen Ianſz.
Hermen vander Stael.
Muyl Wyk Peeterſz.
Aelbert Willemſz.
Mr. Claas . . .
Dirk Koevoet Ianſz.
Yſbrant van Veen Laurenſz.

1504.

Borgermeeſters.

Witte Goverts.
Cornelis Volkier.

Treſoriers.

Oſte Ianſz.
Aelbert Willemſz.
Ian Rutgerſz.
Dirk de Goef Roeloffz.
Henderick Claaſſz.

Schout.

Rouloff Ianſz.

Schepenen.

Antonis Geeritſz.
Adriaan Huygenſz.
Mr. Ian Adriaanſz.
Oſte Ianſz. . . .
Ian Rutgertſz.
Iacob Quekel.
Cornelis de Burgh-graaf Ianſz.

Pencionaris.

Mr. Gijſbert Zas.

1505.

Burgermeeſters.

Cornelis Volkier.
Lambert Ianſz. van Veen.

Treſoriers.

Marten Ianſz.
Ian Vinck Ianſz.
Ian Rutgertſz.
Dirk de Greeff Roloffz.
Henderick Claaſſz. kuypes.

Schepenen.

Marten Ianſz.
Reyer Adriaanſz.
Witte Govertſz.
Aelbert Willemſz.
Dirk Koevoet Ianſz.
Rutger van Muylwijck.
Geert Dirkſz.

Secretaris.

Ian Snouk.

1506.

Borgermeeſters.

Lambert Ianſz. van Veen.
Mr. Ian Adriaanſz.

Treſoriers.

Marten Ianſz.
Ian Vinck Ianſz.
Dirk Spronk.
Dirk Koevoet.
Mr. Thomas Quadrijn.

Schepenen.

Adriaan Huygens.
Dirk Spronk Rutgertſz
Iacob Evertſz.
Ian Rutgertſz.
Mr. Claas vander Staal.
Doctoor Yſbrant van Veen Laurenſz.
Henderik Kolff Adriaanſz.

1507.

Borgermeeſters.

Mr. Ian Adriaanſz.
Cornelis Volkier.

Tre-

Digitized by Google

Treſoriers.
Adriaan Huygens.
Dirk Spronk.
Dirk Koevoet.
Mr. *Thomas Querijn.*
Henderik Kolff.

Schepenen.
Marten Ianſz.
Lambert van Veen.
Reyer Adriaanſz.
Oſty Ianſz.
Gijſbert Vos Aarſz.
Rutger van Muylwijk.
Henderik Claaſſz. Kuyper.

1508.

Droſſard.
Ian van Sweten Schild-knaap.

Borgermeeſters.
Cornelis Volkier.
Gijſbert Vos Aartſz.

Treſoriers.
Adriaan Huygenſz.
Mr. *Ian Adriaanſz.*
Adriaan Fredrixſz.
Henderik Claaſſz.
Henderik Kolff . . .

Schepenen.
Adriaan Huygens
Mr. *Ian Adriaanſz.*
Dirk Koevoet Ianſz.
Yſbrand van Veen Laurenſz.
Cornelis die Burgh-graaff.
Henderik Kolf Adriaanſz.
Geerit van Blokland Herbertſz.

1509.

Borgermeeſters.
Marten Ianſz.
Geerit Dirkſz.

Treſoriers.
Mr. *Ian Adriaanſz.*
Henderik Claaſſz.
Adriaan Frederikſz.
Ian Vink Ianſz.
Ian Snoek Iacobſz.

Schepenen.
Dirk Spronk Rutgertſz.
Gijſbert Vos Aartſz.
Ian Rutgertſz.
Aelbert Willemſz
Eewout Gooſſenſz.
Frederik Spijcker Claaſſz.
Henderik Ianſz. Zeem-ſchoenmaker.

1510.

Droſſard.
Heer *Iohan vander Aa,* Ridder, Heere van Bockhove.

Borgermeeſters.
Lambert van Veen Ianſz.
Geerit Dirkſz. . . .

Treſoriers.
Marten Ianſz. . . .
Ian Vink Ianſz.
Ian Snoek Iacobſz.
Dirk Koevoet Ianſz.
Roeloff Meliſſz.

Schout.
Michiel van Hagenauw.

Schepenen.
Marten Ianſz.
Ian Vink Ianſz.
Iacob Everts.
Dirk Koevoet Ianſz.
Cornelis de Burgh-graaf Ianſz.
Mathijs van Muylwijk Peterſz.
Dirk de Graaf Roeloffſz.

Bor-

Digitized by Google

1511.

Borgermeesters.
Henderik van Sevenberge.
Mr. *Ian Adriaansz....*

Tresoriers.
Henderik van Sevenbergen.
Adriaan Huygensz.
Dirk Koevoet Ianſz.
Mr. *Ian Adriaansz.*
Roelof Melisſz.

Schepenen.
Adriaan Huygensz.
Gijsbert Vos Aardsz.
Ian vande Voorn Ianſz.
Aelbert Willemsz.
Ysbrand vander Veen Laurensz.
Geerit Dirksz.....
Henderik Kolff Adriaansz.

1512.

Borgermeesters.
Adriaan Heymensz.
Mr. *Thomas Quadrijn.*

Tresoriers.
Henderik van Sevenbergen.
Adriaan Huygensz.
Mr. *Ian Adriaansz.*
Henderik Claasſz.
Adriaan Frederiksz.

Schepenen.
Mr. *Ian Adriaansz.*
Lambert vander Veen Ianſz.
Oſte Ianſz....
Rutger van Muylwijk.
Henderik Claasſz.
Frederik Spijcker Claasſz.
Heymen Heymensz....

1513.

Borgermeesters.
Mr. *Ian Adriaansz.*
Adriaan Huygensz.

Tresoriers.
Henderik Claasſz.
Fredrik Spijcker Claasſz.
Adriaan Frederiks.
Loefftap Hermensz.
Adriaan Ianſz.

Schepenen.
Dirk Spronk Rutgerts.
Gijsbert Vos Aertsz.
Ysbrand van Veen Laurensz.
Geerit Dirksz.
Henderik Kolff Adriaansz.
Mr. *Thomas Quadrijn.*
Ian Knijff Thymansz.

Pencionaris.
Mr. *Claas Dulſt.*

1514.

Borgermeesters.
Mr. *Ian Adriaansz.*
Dirk Spronk Rutgertsz

Tresoriers.
Dirk Koevoet Ianſz.
Frederik Spicker Claasſz.
Loefftap Hermensz.
Ian Ianſz. van Strien.
Adriaan Ianſz.

Schepenen.
Adriaan Huygens.
Ian vande Voorn Ianſz.
Aelbert Willemsz.
Dirk Koevoet Ianſz.
Henderik Claasſz...
Thijs van Muylwijck.
Folpert Mathijsſz.

1515.

Borgermeesters.
Adriaan Huygensz.
Dirk Spronk Rutgertsz.

Tre-

Digitized by Google

Treſoriers.
Mr. Ian Adriaanſz.
Adriaan Huygenſz.
Dirk Koevoet Ianſz.
Ian Ianſz. van Strien.
Folpert Mathijſſz.

Schepenen.
Mr. Ian Adriaanſz.
Gijſbert Vos Aartſz.
Eewout Gooſſenſz.
Yſbrand vander Veen Laurenſz.
Geerit Dirkſz. . . . .
Cornelis de Burgh-graef Ianſz.
Mr. Thomas Quadrijn.

Pencionaris.
Willem van Dam.

1516.

Borgermeeſters.
Gijſbert Vos Aartſz.
Mr. Thomas Quadrijn.

Treſoriers.
Mr. Ian Adriaanſz.
Adriaan Huygenſz.
Adriaan Frederixſz.
Roelof Meliſſz.
Folpert Mathijſſz.

Schout.
Iacob Quekel.

Schepenen.
Adriaan Huygenſz.
Dirk Spronk Rutgerſz.
Ian van Voorn Ianſz.
Ian Rutgerſz.
Aelbert Willemſz.
Henderik Claaſſz.
Thijs van Muylwijck.

1517.

Burgermeeſters.
Ian Rutgerſz.
Aelbert Willemſz.

Schepenen.
Gijſbert Vos Aartſz.
Geerit Dirkſz.
Frederick Spijcker Claaſſz.
Mr. Thomas Quadrijn.
Ian Knijff Thymans.
Folpert Mathijſſz.
Ian Ianſz. van Strien.

Secretaris.
Claas van den Velden.

Treſoriers.
Dirk Spronk Rutgerſz.
Roelof Meliſſz.

1518.

Borgermeeſters.
Mr. Thomas Quadrijn.
Ian Knijff Thijmanſz.

Schepenen.
Ian vande Voorn Ianſz.
Aelbert Willemſz.
Henderik Kolff Adriaanſz.
Dirk Koevoet Ianſz.
Henderick Ianſz. Zeem-ſchoenmaker.
Huygh Hendericx van Sevenbergen.
Claas Geerits . . . .

1519.

Borgermeeſters.
Aelbert Willemſz.
Huygh Hendericx van Sevenbergen.

Schout.
Laurens Stoffels.

Schepenen.
Gijſbert Vos Aardſz.
Fredrik Spijcker Claaſſz.
Thijs van Muylwijck Peeters.
Thomas Quadrijn. . .
Ian Ianſz. van Strien.
Dirk Ianſz. Lindrayer.
Cornelis Spronk Dirkſz.

Digitized by Google

Secretaris.

Folpert Matthijssz.

Tresoriers.

Ian Rutgaersz.
Dirk Spronk.

1520.

Borgermeesters.

Aelbert Willemsz.
Huygh van Sevenbergen Henderikszn.

Schepenen.

Ian vande Voorn Ianszn.
Dirk Koevoet Ianszn.
Ysbrand vander Veen Laurenszn.
Henderick Ianszn.
Heyman Heymanszn.
Ian Ianszn. Mr. Ians Soon.
Adriaan Ianszn.

Tresoriers.

Ian Rutgersz.
Dirk Spronk.

1521.

Borgermeesters.

Aelbert Willemsz.
Huygh van Sevenbergen.

Schepenen.

Gijsbert Vos Aardsz.
Fredrik Spijcker Claasssz.
Mr. Thomas Quadrijn.
Ian Ianszn. van Strien.
Cornelis Spronk Dirksz.
Roelof Melchiorszn.
Ian Ianszn. Doeyenszn.

Tresoriers.

Ian Rutgersz.
Dirk Spronk.

1522.

Borgermeesters.

Mr. Thomas Quadrijn.
Huygh van Sevenbergen Hendricx.

Schepenen.

Ian van Voorn Ianszn.
Aelbert Willemsz.
Dirk Koevoet Ianszn.
Ysbrand van Veen Laurenszn.
Thijs van Muylwijck Peeters.
Ian Ianszn. vander Haar, Mr. Ians soon.
Adriaan Ianszn.

Tresoriers.

Ian Rutgaertszn.
Dirk Spronk.

1523.

Borgermeesters.

Aelbert Willemsz.
Mr. Thomas Quadrijn.

Schepenen.

Gijsbert Vos Aartsz.
Frederick Spijcker Claasssz.
Ian Ianszn. van Strien.
Huygh van Sevenbergen.
Roelof Melchiorszn.
Steven Volkier Cornelisssz.
Robbert Ianszn. . . .

Tresoriers voor 3. jaren.

Ian Rutgaertszn.
Folpert Mathijssz.

1524.

Borgermeesters.

Aelbert Willemsz.
Huyg van Sevenbergen.

Schepenen.

Ian vande Voorn Ianszn.
Dirk Spronk Rutgaertszn.
Ian Rutgaertszn.
Ysbrand van Veen Laurenszn.
Mr. Thomas Quadrijn.
Ian vander Haar Ianszn.
Ian Doeyenszn.

Bor-

Digitized by Google

1525.

Borgermeesters.
Dirk Spronk Rutgaertsz.
Mr. Thomas Quadrijn.

Schepenen.
Gijsbert Vos Aartsz.
Dirk Koevoet Iansz.
Frederik Spijcker Klaassz.
Ian Iansz. van Strien.
Steven Volkier Cornelisz.
Mr. Adriaan Liebertsz.
Iacob Snoek Iansz.

1526.

Borgermeesters.
Dirk Spronk Rutgaertsz.
Mr. Thomas Quadrijn.

Schepenen.
Ian Rutgaertsz.
Cornelis de Burgh-graef Iansz.
Ian vander Haar Iansz.
Henderik Iansz.
Adriaan Iansz.
Roelof Melchiorsz.
Ian Doeyensz.

Treſoriers voor 2. jaren.
Rouluf Melchiors.
Ian Peetersz. Grootvelt.

1527.

Borgermeesters.
Huyg van Sevenbergen.
Ian Rutgaertsz.

Schepenen.
Frederik Spijcker Klaassz.
Ian Iansz. van Strien.
Steven Volkier Cornelisz.
Mr. Adriaan Liebens.
Iacob Snoek Iansz.
Peeter Adriaansz. Kalf.
Schalk Iansz.

Treſoriers.
Roelof Melchiors
Ian Peetersz. Grootvelt.

1528.

Borgermeesters.
Huyg van Sevenbergen Henderiksz.
Ian Rutgaertsz.

Schepenen.
Dirk Spronk Rutgaerts.
Henderik Iansz. Zeem-ſchoenmaker.
Ian vander Haar Iansz.
Ian Doeyensz.
Pauwels van Bueſecom Rutgaertsz.
Ian van Muylwijck.
Ian Pietersz. Grootvelt.

Treſoriers voor 3. jaren.
Peeter Adriaansz. Kalf.
Ian Iansz. van Strien.

1529.

Borgermeesters.
Ian vander Haar Iansz.
Ian Peetersz. Grootvelt.

Schepenen.
Ian Rutgaertsz.
Frederik Spijcker Klaassz.
Cornelis de Burgh-graef.
Huyg van Sevenbergen.
Adriaan Kalf Cornelisz.
Floris Antonis Raeymaker.
Iooſt van Rijſwijck.

Treſoriers.
Ian van Strien Iansz.
Peeter Calf Adriaansz.

1530.

Borgermeesters.
Ian vander Haer Iansz.
Ian Peetersz. Grootvelt.

Digitized by Google

Schepenen.
Ian Ianſz. van Strien.
Adriaan Ianſz.
Mr. Adriaan Liebertſz.
Ian Doeyenſz. . .
Peeter Calf Adriaanſz.
Godſchalk Ianſz.
Pauwels van Bueſecom Rutgaertſz.

Treſoriers.
Ian van Strien Ianſz.
Peeter Calf Adriaanſz.

1531.

Borgermeeſters.
Ian Ianſz. van Strien.
PeeterKalf Adriaanſz.

Schepenen.
Cornelis de Burgh-graaf.
Frederik Spijcker Klaaſſz.
Ian vander Haar Ianſz.
Robbrecht Ianſz.
Ian Pieterſz. Grootvelt.
Iooſt van Rijſwijck Iooſtenſz.
Wouter Henderikſz.

Treſoriers voor 2. jaren.
Ian Peeterſz. Grootvelt.
Ian Doeyenſz.

Ontrent Bamis heeft de ſelve Ian Peeterſz. Grootvelt ſijnen Eed gedaan als Schouth ende evenwel als Schepen gedient tot Pontiany toe.

1532.

Borgermeeſters.
Ian Ianſz. van Strien.
Peter Kalf Adriaanſz.

Schepenen.
Ian Rutgaertſz.
Huygh van Sevenbergen.
Adriaan Ianſz.
Mr. Adriaan Liebertſz.
Ian van Muylwijck.
Adriaan Kalf Cornelisſz.
Klaas van Merkerk Dirkſz.

Treſoriers.
Ian Peeterſz. Grootvelt.
Ian Doeyenſz.

1533.

Borgermeeſters.
Ian Ianſz. van Strien.
PeeterKalf Adriaanſz.

Schepenen.
Ian vander Haar Ianſz.
Robbrecht Ianſz.
Pouwels van Bueſecom.
Floris Toniſſz.
Iooſt van Rijſwijck.
Wouter Henderiex.
Ian Klaaſſz. van Rommers-waal.

Treſoriers.
Robbrecht Ianſz.
Ian Rutgaertſz.

1534.

Borgermeeſters.
Ian vander Haar Ianſz.
PeeterKalf Adriaanſz.

Schepenen.
Ian Rutgaertſz.
Adriaan Ianſz.
Mr. Adriaan Liebertſz.
Ian Doeyenſz.
Claas van Meerkerk Dirkſz.
Claas Kolf Henderikſz.
Ian Snoek Iacobſz.

Treſoriers.
Robbrecht Ianſz.
Ian Rutgaertſz.

Bor-

Digitized by Google

1535.

Borgermeesters.
Huygh van Sevenbergen.
Adriaan Ianſz.

Schepenen.
Cornelis de Burgh graaf.
Ian vander Haar Ianſz.
Peeter Kalf Adriaanſz.
Iooſt van Rijſwijck.
Goetſchalck Ianſz.
Sander Liebenſz.
Willem Boon Ianſz.

Treſoriers.
Robbrecht Ianſz.
Wouter Henderikſz.

1536.

Borgermeesters.
Huyg van Sevenbergen.
Adriaan Ianſz.

Schepenen.
Ian Rutgaertſz.
Ian Doeyenſz.
Robbrecht Ianſz.
Mr. Adriaan Liebenſz
Klaas van Merkerk Dirkſz.
Ian Snoek Iacobſz.
Ian van Leuven Adriaanſz.

Treſoriers.
Robbrecht Ianſz.
Wouter Henderikſz.

1537.

Borgermeesters.
Huyg van Sevenbergen.
Peeter Kalf Adriaanſz.

Schepenen.
Ian vander Haar Ianſz.
Pauwels van Buoſecom.
Iooſt van Rijſwijck.
Klaas Henderiks Kolf.
Sander Liebenſz.
Willem Loef Adriaanſz.
Aard Spierink Aards....

Treſoriers.
Robbrecht Ianſz.
Adriaan Ianſz.

1538.

Borgermeesters.
Ian vander Haar Ianſz.
Pieter Kalf Adriaanſz.

Schepenen.
Adriaan Ianſz.
Ian Doeyenſz.
Mr. Adriaan Liebenſz.
Klaas van Merkerck Dirkſz.
Ian Snoek Iacobſz.
Ian Folpertſz.
Matheus Neyens.

Treſoriers.
Peeter Kalf Adriaanſz.
Aard Spierink Aartſz.

1539.

Droſſard.
Antonis van Bruheſen, Schild-knape van Breda.

Borgermeesters.
Ian vander Haar Ianſz.
Peter Kalf Adriaanſz.

Schepenen.
Pauwels van Beuſecom.
Iooſt van Rijſwijck.
Sander Liebenſz.
Willem Boon Ianſz.
Aard Spieringh Aartſz.
Ian Adriaanſz.
Ian Smalevelt.

Digitized by Google

Treſoriers.
Aard Spierink.
Peeter Kalf

1540.

Droſſard.
Philips Hinckard, Edelman van Bruſſel.

Borgermeeſters.
Ian vander Haar Ianſz.
Peeter Kalf Adriaanſz.

Schepenen.
Adriaan Ianſz.
Ian Doeyenſz.
Mr. *Adriaan Liebertſz.*
Claes Dirkſz.
Ian van Leuven.
Ian Knobbout.
Mr. *Marten Van Os Goverts.*

Treſoriers.
Peeter Kalf.
Aerd Spierink.

1541.

Borgermeeſters.
Adriaan Ianſz. Kemp.
Peter Kalf Adriaanſz.

Schepenen.
Iooſt van Rijſwijck.
Ian Snoek Iacobſz.
Sander van de Weteringh Liebartſz.
Matheus Neyens.
Ian Adriaanſz. Kemp.
Ian Henderiks van Smalevelt.
Mr. *Adriaan* Zeem-ſchoenmaker *Henderikſz.*

Treſoriers.
Aard Spierink Aartſz.
Mr. *Adriaan* Zeem-ſchoenmaker.

1542.

Borgermeeſters.
Adriaen Ianſz. Kemp.
Ian Snoek Iacobſz.

Schepenen.
Robbrecht Ianſz.
Peter Kalf Adriaanſz.
Klaas van Merkerck Dirkſz.
Ian van Leuven Adriaanſz.
Mr. *Marten van Os Goverts.*
Alard de Haen Mathijſſz.
Sebaſtiaen Adriaenſz.

Treſoriers.
Mr. *Adriaen* Zeem-ſchoenmaker.
Matheus Neyenſz.

1543.

Borgermeeſters.
Peeter Calf Adriaanſz.
Klaas van Merkerk Dirkſz.

Schepenen.
Adriaan Ianſz.
Aard Spieringh Aartſz. van Aelborgh.
Matheus Neyenſz.
Ian Knobbout Ianſz.
Mr. *Adriaen* Zeem-ſchoenmaker.
Melchior van den Dijck Roeloffſz.
Ian de Cherff Ianſz.

Treſoriers.
Mr. *Adriaen* Zeem-ſchoenmaker.
Peeter Kalf Adriaanſz.

1544.

Borgermeeſters.
Aert Spierink Aertſz.
Mr. *Adriaen* Zeem-ſchoenmaker.

Schepenen.
Peeter Kalf Adriaenſz.
Claes van Merkerk Dirkſz.
Ian Klaaſſz. van Rommers-waal.
Sander Liebenſz. van de Weteringh.
Mr. *Marten van Os Govertſz.*
Geerit Geerits Ianſz.
Dirk Pouwelſz. Brouwer.

Tre-

Digitized by Google

Treſoriers.
Peeter Kalf Adriaanſz.
Dirk Pouwelſz. Brouwer.

1545.

Borgermeeſters.
Mr. *Adriaen* Zeem-ſchoenmaker, gecommitteert.
Mr. *Marten van Os Goverts.*

Schepenen.
Ian van Leuven Adriaanſz.
Matheus Neyenſz.
Ian Kemp Adriaanſz.
Alard de Haan Mathijſſz.
Sebaſtiaen Adriaenſz.
Henderik van Sevenbergen.
Aerd Robberts.

Treſoriers.
Wouter Hendericx.
Dirk Pauwelſz.

1546.

Borgermeeſters.
Mr. *Adriaan* Zeem-ſchoenmaker.
Mr. *Marten van Os.*

Schepenen.
Claes Dirkſz.
Sander Liebenſz.
Ian Knobbout.
Geerit Geeritſz.
Iohan Kalf Adriaanſz.
Cornelis van Brakel Wouterſz.
Ian Folperts.

Treſoriers.
Wouter Henderikſz.
Robbrecht Ianſz.

1547.

Borgermeeſters.
Claes van Merkerk Dirkſz.
Sander Liebenſz.

Schepenen.
Iooſt van Rijſwijck.
Ian Claaſſz. van Rommers-wael.
Matenes Neyenſz.
Mr. *Adriaen* Zeem-ſchoenmaker.
Melchior van den Dijck Roeloffſz.
Dirk Pauwelſz.
Ian de Cherff Ianſz.

Treſoriers.
Ian de Cherff Ianſz.
Robbrecht Ianſz.

1548.

Schepenen.
Ian Peeterſz. Grootvelt.
Claas van Merkerk Dirkſz.
Ian van Leuven Adriaenſz.
Ian Kalf Peeterſz.
Sander Claeſſz.
Willem Peeterſz.

1549.

Borgermeeſters.
Iooſt van Rijſwijck.
Matheus Neyenſz.

Schepenen.
Ian Peeters Grootvelt.
Claes van Merkerk Dirkſz.
Sander vander Weteringh Lieberſz.
Sebaſtiaan Adriaenſz.
Ian Knobbout Ianſz.
Ian Peeterſz. Kalf.
Willem Peeterſz.

Treſoriers.
Ian Claaſſz. van Rommers-wael.
Melchior van Dijck Roeloffſz.

1550.

Borgermeeſters.
Ian Peeterſz. Grootvelt.
Mr. *Marten van Os.*

Sche-

Digitized by Google

Schepenen.

Peeter Kalf Adriaansz.
Ian Snoek Iacobsz.
Matenes Neyensz.
Melchior van den Dijck Roelofsz.
Dirk Pauwelsz.
Geerit de Hooge Christoffelsz.
Adriaan Dirksz.

Secretaris.

Gerit Dudijn.

Tresoriers.

Ian Claassz. van Rommers-wael.
Melchior van den Dijck Roeloffsz.

1551.

Borgermeesters.

Mr. Geerit Ketelaer Dirksz.
Peeter Kalf Adriaansz.

Schepenen.

Claes van Merkerk Dirksz.
Mr. Marten van Os Goverts.
Aellard de Haen Mathijssz.
Sebastiaen Adriaensz.
Henderik van Sevenberge.
Cornelis Vink Aerts...
Cornelis Iansz. Verndoorn.

1552.

Borgermeesters.

Peeter Kalf Adriaansz.
Mr. Marten van Os Govertsz.

Schepenen.

Matheus Neyensz.
Ian Knobbout Iansz.
Melchior van den Dijck.
Geerit de Hoogh.
Mr. Geerit Keelen.
Mr. Henderik Cornelissz.
Peeter Cornelissz. de Bie.

1553.

Borgermeesters.

Ian Snoek Iacobsz.
Sebastiaan Adriaensz.

Schepenen.

Peeter Kalf Adriaensz.
Sander vander Weteringh Liebertsz.
Dirk Brouwer Pouwelsz.
Willem Peetersz.
Adriaen van den Huevel Dirksz.
Alard van Malsen Lucassz.
Hessel van Nesi Willemsz.

1554.

Borgermeesters.

Ian Snoek Iacobsz.
Sander van de Weteringh Liebensz.

Schepenen.

Claes van Merkerk Dirksz.
Sebastiaen Adriaensz.
Geerit de Hooge Christoffelsz.
Cornelis van de Voorn Iansz.
Mr. Henderik Cornelissz.
Peeter de Bie Cornelissz.
Geerit de Burgh-graef Cornelissz.

Tresoriers.

Ian Snoek Iacobsz.
Dirk Pauwelsz.

1555.

Borgermeesters.

Robbrecht Iansz.
Henderik van Sevenbergen Huygensz.

Schepenen.

Sander van de Weteringh Liebartsz.
Alard de Haan Mathijssz.
Ian Kalf Peetersz.
Cornelis Vinck Aardsz.
Alard van Malsen Lucassz.
Sander van Weresteyn Claessz.
Reyer Adriaensz. Kemp.

Tre-

Digitized by Google

Tresoriers.
Ian Snoek Iacobsz.
Dirk Brouwer Pouwelsz.

1556.

Borgermeesters.
Sander vander Weteringh Liebertsz.
Henderik van Sevenbergen Huygensz.

Schepenen.
Ian Snoek Iacobsz.
Mr. *Marten van Os.*
Dirk Pouwelsz.
Geerit de Hoogh Christoffelsz.
Peeter de Bie Cornelissz.
Adriaen vander Haar Govertsz.
Claes Dierout Aerdsz.

Tresoriers.
Ian Snoek.
Dirk Brouwer.

1557.

Drossard.
Jonck-heer *Casper Turk*, Heere tot Aelst.

Borgermeesters.
Mr. *Marten van Os Govertsz.*
Adriaen van den Hoevel Dirksz.

Schepenen.
Claas van Merkerk Dirksz.
Matheus Neyensz.
Cornelis Vinck Aerdsz.
Mr. *Henderick Cornelis.*
Geerit de Burgh-graef Cornelissz.
Sander van Weresteyn Klaessz.
Frans van Heusden Hendericksz.

Tresoriers.
Ian Snoek Iacobsz.
Cornelis Iansz. Vervoorn.

Namen van de Vroetschap van den Jare 1558. als wanneer 't selve Collegie eerst sijn begin heeft genomen by expres Octroy van Koninck *Philippus*, als Grave van Holland ende Heer van Arkel.

Drossard.
Casper Turk, Heer van Aelst.

Vroetschappen.
Ian Snoek Iacobsz.
Matheus Neyensz.
Alexander vander Weteringe.
Dirk Brouwer Pouwelsz.
Adriaen van den Hoevel Dircksz.
Peeter de Bie Cornelissz.
Adriaen van de Haer Govertsz.
Adriaen Burgh-graef Cornelissz.
Hessel Zegertsz.
Ian van Asperen Folpertsz.
Mr. *Marten van Os Govertsz.*
Alard de Haan Mathijs soon.
Henderick van Sevenbergen Huygens.
Ian de Cherff Iansz.
Ian Kalf Peetersz.
Cornelis Vinck Aertsz.
Alard van Malsen Lucassz.
Dirck de Borgh-graef Cornelissz.
Rutger Spronk Cornelissz.
Peeter van Grootvelt Iansz.
Pouwels Kolff Klaes soon.
Adriaen Floris soon.
François van Broekhuysen Danielsz.

Secretaris.
Splinter van Voorn Cornelissz.

1558.

Borgermeesters.
Ian Snoek Iacobsz.
Matheus Neyensz.

Schepenen.
Sander vander Weteringh Liebertsz.

Digitized by Google

Dirck Bronwer Pauwelſz.
Adriaen van den Huevel Dirckſz.
Peeter de Bie Corneliſſz.
Adriaen vander Haer.
Adriaen de Burgh-graef Corneliſſz.
Heſſel Zegertſz.

Treſoriers.
Alard van Malſen Lucaſſz.
François van Broeckhuyſen Danielſz.

1559.
Nieuwe Vroetſchappen beedight.
Willem Peterſz. ſoon.
Cornelis Vervoorn. Ianſz. ſoon.
Sander van Wereſley Klaeſſz. ſoon.
Frans van Heuſden Henderickſz. ſoon.
Liebart van Weteringe Adriaenſz.
Ian Vogelſangh.

Borgermeeſters.
Ian Snoek Iacobſz.
Peeter de Bie Corneliſſz.

Schepenen.
Matheus Neyenſz.
Willem Peterſz.
Cornelis Vervoorn Ianſz.
Sander van Wereſteyn Claeſſz.
Frans van Heuſden Henderickſz.
Liebart Adriaenſz.
Ian Vogeleſangh Gooſſenſz.

Treſoriers.
Alard van Malſen Lucaſſz.
Françcis van Broekhuyſen Danielſz.

1560.
Nieuwe Vroetſchappen beedight.
Adriaen van den Hoevel Dirkſz. ſoon.
Sander van de Weteringe Libert ſoon.
Dirk Brouwer Pouwelſz. ſoon.
Adriaen de Borg-graef Cornelis ſoon.
Marten van Aelſt Willems ſoon.
Mr. Dirck van Clootwijck Ianſz.

Borgermeeſters.
Adriaen van den Hoevel Dirkſz.
Peeter de Bie Corneliſſz.

Schepenen.
Ian Snoek Iacobſz.
Sander vander Weteringh Liebertſz.
Dirk Brouwer Pouwelſz.
Adriaen de Burgh-graef Corneliſſz.
Heſſel Zegertſz.
Marten van Aelſt Willemſz.
Mr. Dirck van Clootwijck Ianſz.

Treſoriers.
Geeraert de Burgh-graef Corneliſſz.
Henderick de Vrieſe Peterſz.

Stadts Secretaris.
Gerard Dudijn.

1561.
Nieuwe Vroetſchappen beedight.
Geerit de Hooge Chriſtoffels ſoon.
Liebert Adriaenſz.
Cornelis Kalf Adriaenſz.
Cornelis Herbertſz.
Mr. Lugbert Kemp.
Ian de Feyter Brienenſz.
Geerit Ianſz. van Zierixzee.
Henderick de Vrieſe Peeterſz.

Borgermeeſters.
Ian Snoek Iacobſz.
Adriaen van den Hoevel Dirkſz.

Schepenen.
Matheus Neyenſz.
Alard de Haan Mathijſſz.
Geerit de Hoogh Chriſtoffelſz.
Cornelis Vinck Aertſz.
Peeter de Bie Corneliſſz.
Rutger Spronk Corneliſſz.
François van Broeckhuyſen Danielſz.

Treſoriers.
Henderick de Vrieſe Peeterſz.
Peeter de Bie Corneliſſz.

Bor-

Digitized by Google

1562.

Borgermeesters.

Ian Snoek Iacobsz.
Adriaen van den Heuvel Dirksz.

Schepenen.

Sander van de Weteringh Liebertsz.
Willem Peetersz.
Adriaen van der Haer Govertsz.
Claes Dierout Aerdsz.
Ian Vogelsangh Goosensz.
Henderick de Vriese Peetersz.
Servaes Adriaensz.

Tresoriers.

Peeter de Bie Cornelisz.
Cornelis Vinck Aerds.

1563.

Borgermeesters.

Ian Snoek Iacobsz.
Adriaen van den Heuvel Dircksz.

Schepenen.

Alard de Haen Mathijsz.
Dirk Brouwer Pauwelsz.
Ian Kalf Peetersz.
Hessel Zegersz.
François van Broeckhuysen Danielsz.
Dirck de Burgh-graef Cornelisz.
Cornelis van Houwelingen Herbertsz.

Tresoriers.

Cornelis Vinck Aertsz.
Servaes Adriaensz.

1564.

Nieuwe Vroetschappen bedight.

Cornelis Herberts van Houwelinge.
Alard van Malsen Lucasz.

Borgermeesters.

Matheus Neyensz.
Peeter de Bie Kornelisz.

Schepenen.

Ian Snoek Iacobsz.
Mr. Marten van Os Govertsz.
Cornelis Vinck Aerts.
Geerit de Burgh-graef Kornelisz.
Claes Dierout Aertsz.
Geerit Ian sz. van den Bosch.
Ian de Feyter Brienensz. de Ionge.

Tresoriers.

Servaes Adriaensz.
Dirck de Burgh-graef Cornelisz.

1565.

Borgermeesters.

Ian Snoek Iacobsz.
Kornelis Vinck Aerts.

Schepenen.

Matheus Neyensz.
Ian Kalf Peetersz.
Alart van Malsse.
Lucas Henderick de Vriese Peetersz.
Servaes Adriaensz.
Seger . . Adriaensz.
Henderick van Loose Mathijsz.

Tresoriers.

Dirck de Burgh-graef Kornelisz.
Ian de Feyter Brienens de Ionge.

1566.

Borgermeesters.

Kornelis Vinck Aerts.
Ian Kolf Peetersz. den Ouden, Brouwer.

Schout.

Adriaen van Kuyl.

Schepenen.

Mr. Marten van Os Govertsz.
Alard de Haen Mathijsz.
Dirck Brouwer Pouwelsz.
Geerit de Burgh-graef Cornelisz.
Adriaen vander Haer Govertsz.
Cornelis Kolf Adriaensz.
Anthonis van Rommers-wael Ianz.

Digitized by Google

Treſoriers.
Ian de Feyter Brienenſz. de Iongen.
Claes Dier Aertſz.

1567.

Borgermeeſters.
Ian Snoek Iacobſz.
Ian Kalf Peeterſz. den Ouden.

Schepenen.
Matheus Neyenſz.
François van Broeckhuyſen Danielſz.
Henderick Peeters Vrieſe.
Servaes Adriaenſz.
Dirck de Burgh-graef Corneliſſz.
Marſelis van Aelſt Willemſz.
Geerit Ianſz. van Zierxzee.

Treſoriers.
Claes Dierout Aertſz.
Anthonis van Rommers-wael Ianſz.

1568.

Borgermeeſters.
François van Broeckhuyſen.
Dirck de Burgh-graef.

Schepenen.
Ian Kalf Peeterſz. den Ouden.
Willem Peeterſz.
Geerraert de Burgh-graef.
Liebert Adriaenſz.
Geerit Ianſz. van den Boſch.
Iacob Robbrechtſz.
Huybert Knobbout Ianſz.

Treſoriers.
Anthonis Ianſz. van Rommers-wael.
Henderick Peeters Vrieſe.

1569.

Nieuwe Vroetſchappen beedight.
Heſſel van Iſt Willemſz.
Servaes Adriaenſz.
Geerit Ianſz. van den Boſch.
Anthonis Ianſz. van Rommers-wael.
Iacob Robbrechtſz. vander Emdt.
Adriaen van Kuyl Floriſſz.
Adam van Muylwijck Willemſz.

Borgermeeſters.
Ian Snoek Iacobſz.
Mr. *Sebaſtiaen van looſen.*

Schepenen.
Matheus Neyenſz.
Klaes Dierout Aertſz.
François van Broeckhuyſen.
Servaes Adriaenſz.
Seger .. Adriaenſz.
Anthonis Ianſz. van Rommers-wael.
Ian Kalf Peeterſz. de Iongen.

Treſoriers.
Henderick Peeterſz. Vrieſe.
Geerit de Burgh-graef.

1570.

Nieuwe Vroetſchappen beedight.
Adriaen vander Haer Govertſz.
Cornelis van Dijck Aertſz.

Borgermeeſters.
Ian Snoek Iacobſz.
Mr. *Sebaſtiaen van looſen.*

Schepenen.
Peeter de Bie Corneliſſz.
Liebart Adriaenſz. ...
Dirck de Burgh-graef.
Geerit Ianſz. van den Boſch.
Cornelis Kalf Adriaenſz.
Geerit Ianſz. van Zierixzee.
Cornelis van den Eyck Aertſz.

Treſoriers.
Geeraert de Burgh-graef.
Servaes Adriaenſz.

Nieu-

Digitized by Google

1571.

Nieuwe Vroetſchappen beedight.

Claes Dierout Aertſz.
Direck van Brakel Dirckſz.

Borgermeeſters.

Ian Snoek Iacobſz.
Liebart Adriaenſz.

Schepenen.

Ian Kalf Peeterſz.
Willem Peeterſz.
Claes Dierout.
François van Broekhuyſen.
Anthonis Ianſz. van Rommers-wael.
Marcelis van Aelſt Willemſz.
Adam van Muylwijck Willemſz.

Treſoriers.

Servaes Adriaenſz.
Geerit Ianſz. van den Boſch.

1572.

Gouverneur.

Heere *Rutger van den Bootzelaer*, Heere van Carmes.

Nieuwe Vroetſchappen beedight.

Balthazar van Dijck Melchiorſz.
Mr. *Rutger de Burgh-graef.*
Claes Kolf Henderickſz.
Geerit Engelſz.
Henderick Ianſz.
Henderick Pieck Aertſz.
Vrient Kruydaen Franſz.
Hermen van Honcoop Peeters.
Klaes Peeterſz.
Peeter Boom Adriaenſz.
Adriaen van Groesvels Ianſz.
Balthazar van Dijck Aertſz.
Dirck Vinck Willemſz.
Frans Peterſz.
Huybert Dirckſz.
Iope van Ruwen Peeterſz.

Borgermeeſters.

Cornelis Vinck Aertſz.
François van Broeckhuyſen.

Schepenen.

Liebert Adriaenſz.
Servaes Adriaenſz.
Dirck de Burgh graef.
Cornelis Cornelisſz. Kalf Adriaenſz.
Geerit Ianſz. van Zierixzee.
Adriaen van Veen Adriaenſz.
Dirck van Brakel Dirckſz.

Treſoriers.

Geerit Ianſz. van den Boſch.
Cornelis Kolf Adriaenſz.

Pencionaris.

Mr. *Sebaſtiaen van Loofen.*
Splinter van Voorn.

1573.

Nieuwe Vroetſchappen beedight.

Leonert Henderickſz.
Iacob van Noort Ianſz.

Borgermeeſters.

Adriaen van den Heuvel Dirkſz.
Ian de Feyter Brienenſz. de longe.

Schepenen.

Ian Snoek Iacobſz.
Henderick van Sevenbergen.
Willem Peeterſz.
Geerit de Hoogh Chriſtoffelſz.
Marten van Aelſt Willemſz.
Henderick Pieck Aertſz.
Dirck Vinck Willemſz.

Treſoriers.

Cornelis Vinck.
Henderick Snoek Ianſz.

Digitized by Google

1574.

Gouverneur.
Jonck-heer *Adriaen Vijgh.*

Nieuwe Vroetſchappen be-edight.
Engebart Verſteegh Rijkenſz.
Aelbrecht van looſe Matijſſz.

Borgermeeſters.
Adriaen van den Heuvel.
Ian de Feyter Brienenſz. de Ionge.

Schepenen.
Cornelis Vinck.
Dirck van Brakel Dirckſz.
Adriaen van Eſt Willemſz.
Frans Peeter Ottenſz.
Seger van Houwelingen Herbertſz.
Hermen van Honcoop Peeters.
Peeter Boom Adriaenſz.

Treſoriers.
Henderick Snoek Ianſz.
Adriaen van Grootvelt.

1575.

Nieuwe Vroetſchappen be-edight.
Seger Adriaenſz.
Henderick Ianſz.
Jacob Reyers.
Dirck van Aelſt Martenſz.

Borgermeeſters.
Dirck van Brakel Dirckſz.
Henderick Pieck Aertſz.

Schepenen.
Willem Peeterſz.
Seger Adriaenſz.
Dirck Vinck Willemſz.
Iob van Ruwen Peeterſz.
Leendert van Rufoort Henderickſz.
Klaes van Leerdam Peeterſz.
Aelbrecht van Looſe Mathijſſz.

Treſoriers.
Adriaen Ianſz. Grootvelt.
Ian de Feyter Brienens de Ionge.

1576.

Nieuwe Vroetſchap be-edigt.
Ian van Aelſt Willemſz.

Borgermeeſters.
Dirck van Brakel Dirckſz.
Willem Peeterſz.

Schepenen.
Henderick Pieck.
Adriaen van Eſt Willems
Frans Peeter Ottenſz.
Seger van Houwelingen Herberts.
Peeter Boom Adriaenſz.
Adriaen van Grootvelt Ianſz.
Henderiek Snoeck Ianſz.

Treſoriers.
Ian de Feyter Brienens de Ionge.
Klaes van Leerdam Peeterſz.

1577.

Gouverneur.
Joncker *Philips vander Aa.*

Nieuwe Vroetſchappen be-edight.
Ambroſius Quirijns.
Ian Vogeleſanck Gooſſens.

Borgermeeſters.
Henderick Pieck Aerts, Obijt.
Iob Pieterſz.
Willem Peeterſz.

Schepenen.
Ian Snoek Iacobſz.
Ian de Feyter Brienens de Ionge.
Seger Adriaenſz.
Dirck van Brakel Dirckſz.
Dirck Vinck Willemſz.
Rutger de Burgh-graef Corneliſſz.
Ambroſius vander Werve Quiryns.

Tre-

Digitized by Google

Treſoriers.
Claes van Leerdam Peeterſz.
Aelbrecht van Looſen Mathijſſz.

1578.

Nieuwe Vroetſchappen be-edight.

Ian Vogeleſanck Gooſſens.
Reyer van Aſpere Ianſz.

Borgermeeſters.
Ian de Feyter Brienens de Ionge.
Iob van Ruwen Peeterſz.

Schepenen.
Willem Pieterſz. van Vogelſang Gooſſens.
Adriaen van Eſt Willemſz.
Peeter Boom Adriaenſz.
Klaes van Leerdam Peeterſz.
Coenraet van Aelſt Martenſzn.
Anthonis van Outhueſde Andrieſſz.

Treſoriers.
Aelbert van Looſen.
Peeter Boom.

1579.

Nieuwe Vroetſchap be-edigt.
Aert Vinck Corneliſſz.

Borgermeeſters.
Ian Snoeck Iacobſz.
Adriaen van den Heuvel Dirckſz.

Schepenen.
Ian de Feyter Brienens de Ionge.
Zeger Adriaenſz.
Dirck van Brakel Dirckſz.
Aelbrecht van Looſen.
Adriaen van Grootvelt Ianſz.
Reyer van Aſperen Ianſz.
Aert Blommert Aertſz.

Treſoriers.
Peeter Boom Adriaenſz.
Aerdt Vinck Corneliſſz.

1580.

Nieuwe Vroetſchap be-edigt.
Aerd Blommert Aertſz.

Borgermeeſters.
Adriaen van den Heuvel Dirckſz. Obijt in loco.
Aelbrecht van Looſen.
Claes van Leerdam Peeterſz.

Schepenen.
Willem Peeterſz.
Dirck Vinck Willemſz.
Frans Peeter Ottenſz.
Peeter Boom.
Rutgaer de Burgh-graef Corneliſſz.
Dirck van Aelſt Martenſz.
Brienen de Feyter Ianſz.

Treſoriers.
Aerd Vinck Corneliſſz.
Rutgaer de Burgh-graef Corneliſſz.

1581.

Droſſard.
Joncker *Arent van Boſhuyſen.*

Borgermeeſters.
Klaes van Leerdam Peeterſz.
Aelbrecht van Looſen.

Schepenen.
Zeger Adriaenſz.
Dirck van Brakel Dirkſzn.
Adriaen van Grootvelt Ianſz.
Coenraet van Aelſt Martenſz.
Aert Blommert Aertſz.
Folpert Corneliſſz.
Iacob de Leeu Aertſz.

Treſoriers.
Rutger de Burgh-graef.
Henderick de Waert Ianſz.

Nieu-

Digitized by Google

1582.

Nieuwe Vroetſchappen beedight.

Reyner Robyn Cornelisſz.
Peeter Ianſz. Liebensz.

Borgermeesters.

Ian de Feyter Brienensz. de longe.
Aelbrecht van Looſe Mathijsz.

Schepenen.

Willem Peetersz.
Dirck Vick Willemsz.
Peeter Boom Adriaensz.
Klaes van Leerdam Peetersz.
Dirck van Aelſt Martensz.
Arien Vinck Cornelisſz.
Klaes Kolf Henderickſz.

Treſoriers.

Henderick Ianſz.
Iacob de Leeu Aertsz.

1583.

Borgermeesters.

Ian de Feyter Brienens de longe.
Willem Peeters vander Weteringh.

Schepenen.

Seger Adriaensz.
Adriaen Groorvelt Ianſz.
Rutgaert de Burgh graef Cornelisſz.
Coenraet van Aelſt Martensz.
Aert Blommert Aertsz.
Folpert cornelisſz.
Reyner Robyn Cornelisſz.

Treſoriers.

Iacob de Leeu Aertsz.
Coenraet van Delft Martensz.

1584.

Borgermeesters.

Aelbert van Looſen.
Aerdt Vinck.

Schepenen.

Ian de Feyter Brienens de longe.
Dirck Vinck Willemsz.
Peeter Boom Adriaensz.
Klaes van Leerdam Peetersz.
Dirck van Aelſt Martensz.
Iacob de Leeu Aertsz.
Peeter van Heuſden Ianſz.

Treſoriers.

Coenraet van Aelſt Martensz.
Iacob van Noort Iacobsz.

1585.

Nieuwe Vroetſchap be-edigt.

Oth Sas Iooſte.

Borgermeesters.

Aelbrecht van Looſen Mathijsz.
Aerd Vinck.

Schepenen.

Seger Adriaensz.
Coenraet van Aelſt Martensz.
Aerd Blommert Aertsz.
Folpert Cornelisſz.
Reyner Robyn.
Vriens Kruydaen Fransz.
Peeter Ianſz. Liebensz.

Treſoriers.

Iacob van Noort Iacobsz.
Ian de Feyter Brienensz.

1586.

Nieuwe Vroetſchappen beedight.

Folpert Cornelisſz.
Mr. Aert Memunck.
Govert van Slingerland Corſtensz.
Adriaen van Adſt Gijſbertsz.

Borgermeesters.

Aert Vinck Cornelisſz.
Aert Blommert Aertsz.

Sche-

Digitized by Google

Schepenen.
Iob van Ruwen Peetersz.
Claes van Leerdam Peetersz.
Adriaen van Grootvelt Ianſz.
Rutger de Burgh-graef Corneliſſz.
Dirck van Aelſt Martensz.
Iacob van Noort Iacobſz.
Iacob Vervoorn Reyersz.

Treſoriers.
Ian de Feyter Brienens de Ionge.
Peeter Ianſz. Liebensz.

1587.

Borgermeeſters.
Iob van Ruewen Peetersz.
Claes van Leerdam Peetersz.

Schepenen.
De Jonge *Aelbrecht van Looſe.*
Folpert Corneliſſz.
Aert Vinck.
Reyner Robyn.
Peeter van Heuſde Ianſz.
Cornelis van Vervoorn Corneliſſz.

Treſoriers.
Peeter Ianſz. Liebensz.
Adriaen Roeloffz. Fabrijck.

1588.

Nieuwe Vroetſchappen be-edight.

Pieter van Heuſden Ianſz.
Henderick Snoeck Ianſz.
Henderick Vinck Corneliſſz.

Borgermeeſters.
Ian de Feyter Brienens de Ionge.
Iacob Vervoorn Reyersz.

Schepenen.
Iob van Ruwen.
Klaes van Leerdam.
Adriaen van Grootvelt Ianſz.
Henderick Snoeck Ianſz.
Dirck van Aelſt Martensz.
Vrient Kruydaen.
Ian Dierout Klaeſſz.

Treſoriers.
Peeter Ianſz. Liebensz.
Folpert Corneliſſz.

1589.

Borgermeeſters.
Aerd Blommard.
Iacob Vervoorn Reyersz.

Schepenen.
Ian de Foyter Brienens de Ionge.
Reyner Robyn.
Peeter van Heuſden.
Peeter Ianſz. Liebensz.
Cornelis Vervoorn Corneliſſz.
Henderick Vinck.
Govert van Slingerlandt Corſtiaensz.

Treſoriers.
Folpert Corneliſſz.
Oth Sas Iooſtensz.

1590.

Nieuwe Vroetſchap be-edigt.
Cornelis Vervoorn Corneliſſz.

Borgermeeſters.
Ian de Feyter Brienens de Ionge.
Aert Blommert.

Schepenen.
Zeger Adriaensz.
Adriaen van Grootvelt Ianſz.
Dirck van Aelſt Martensz.
Folpert Corneliſſz.
Iacob Vervoorn Reyersz.
Ian Dierout Claeſſz.
Cornelis Ian Gijſbertſz.

Treſoriers.
Oth Sas, Obijt in Loco.

Digitized by Google

Henderick Snoeck Ianſz.
Dirck van Aelſt Martenſz.

1591.

Nieuwe Vroetſchap be-edigt.

Ian Dierout Claeſſz.

Borgermeeſters.

Ian de Foyter Brienens de Ionge.
Aert Blommert.

Schepenen.

Klaes van Leerdam.
Reyner Robyn.
Peeter van Heuſden.
Peeter Ianſz. Liebenſz.
Cornelis van Vervoorn Corneliſſz.
Henderick Vinck Corneliſſz.
Klaes Kemp Reyers.

Treſoriers.

Dirck van Aelſt Martenſz.
Peeter Ianſz. van Heuſden.

1592.

Nieuwe Vroetſchap be-edigt.

Klaes Kemp Reyerſz.

Borgermeeſters.

Ian de Feyter Brienens de Ionge.
Peeter Ianſz.

Schepenen.

Adriaen van Grootvelt Ianſz.
Dirck van Aelſt Martenſz.
Folpert Corneliſſz.
Vrient Kruydaen Franſz.
Iacob Vervoorn Reyerſz.
Ian Dierout Klaeſſz.
Claes van Honckoop Mathyſſz.

Treſoriers.

Peeter Ianſz. van Heuſden.
Iacob Vervoorn Reyerſz.

1593.

Nieuwe Vroetſchappen be-edight.

Cornelis Ian Gijſberts.
Ian van Grootvelt Peeterſz.
Anthonis vander Ka Willemſz.

Borgermeeſters.

Aelbrecht van Looſen, Obijt in loco.
Peeter van Heuſden.
Peeter Ianſz. Liebenſz.

Schepenen.

Adriaen van Grootvelt.
Henderick Snoeck.
Aerd Blommard.
Folpert Corneliſſz.
Reyner Robyn.
Iacob Vervoorn Reyerſz.
Ian Dierout Claeſſz.

Treſoriers.

Iacob Vervoorn Reyerſz.
Cornelis Vervoorn Corneliſſz.

1594.

Nieuwe Vroetſchappen be-edight.

Ian van uytwijck Geeritſz.
Ian vander Ameyde Iacobſz.

Borgermeeſters.

Peeter van Heuſden Ianſz.
Folpert Corneliſſz.

Schepenen.

Claes van Leerdam.
Henderick Snoeck.
Aert Blommert.
Reyner Rebyn.
Vrient Kruydaen.
Peeter Ian Liebenſz.
Ian vander Ameyde Iacobſz.

Tre-

Digitized by Google

Treſoriers.
Cornelis Vervoorn Corneliſſz.
Ian Dierhout Klaeſſz.

1595.

Nieuwe Vroetſchap be-edigt.
Klaes van Honkoop Mathijſſz.

Secretaris.
Iohan vander Does.

Borgermeeſters.
Aert Blommerd.
Folpert Corneliſſz.

Schepenen.
Adriaen van Grootvelt.
Iacob Vervoorn Reyerſz.
Cornelis Vervoorn Corneliſſz.
Govert van Slingerlandt Corſtenſz.
Klaes Kemp Reyerſz.
Klaes van Honkoop Mathijſſz.
Ian Kolf Henderickſz.

Treſoriers.
Ian Dierhout.
Ian vander Ameyde Iacobſz.

1596.

Nieuwe Vroetſchap be-edigt.
Ian Kolf Henderickſz.

Borgermeeſters.
Aerd Blommert.
Peeter van Heuſden.

Schepenen.
Folpert Corneliſſz.
Reyner Robyn.
Vrient Kruydaen.
Peeter Ianſz. Liebenſz.
Ian Dierhout.
Ian van Grootvelt Peterſz.
Wouter van Neercaſſel Mathijſſz.

Treſoriers.
Ian vander Ameyden Iacobſz.
Niclaes van Honkoop Mathijſſz.

1597.

Borgermeeſters.
Pieter van Heuſden.
Ian Dierout.

Schepenen.
Henderick Snoeck.
Iacob Vervoorn Reyerſz.
Cornelis Vervoorn Cornelis.
Klaes Kemp Reyerſz.
Ian Kolf.
Anthonis vander Ka Willemſz.
Ian van uytwijck Geeritſz.

Treſoriers.
Niclaes van Honkoop Mathijſſz.
Niclaes Kemp Reyerſz.

1598.

Borgermeeſters.
Folpert Corneliſſz.
Iohan Dierhout.

Schepenen.
Adriaen van Grootvelt.
Reyner Robyn.
Vrient Kruydaen.
Pieter Ianſz. Liebenſz.
Klaes van Honkoop.
Ian vander Verwen Corneliſſz.
Ian Vervoorn Reyerſz.

Treſoriers.
Ian Kolf.
Klaes Kemp.

1599.

Nieuwe Vroetſchap be-edigt.
Huybert Muyen Willemſz.

Borgermeeſters.
Folpert Corneliſſz.
Henderick Snoeck.

Digitized by Google

Schepenen.
Iacob Vervoorn Reyerſz.
Ian Dierhout.
Cornelis Ian Gijſberts.
Klaes Kemp.
Anthonis vander Ka.
Henderick de Waert Ianſz.
Huybert van Muyen Willemſz.

Treſoriers.
Ian Kolf.
Anthonis vander Ka.

1600.

Nieuwe Vroetſchappen beedight.
Wouter Mathijſſz. van Neercaſſel.
Adriaen Andrieſſz. de Lange.

Borgermeeſters.
Peeter van Heuſden Ianſz.
Henderick Snoeck Ianſz.

Schepenen.
Folpert Corneliſſz.
Peeter Ianſz. Liebenſz.
Ian vander Ameyde Iacobſz.
Ian Kolf Henderickſz.
Ian van uytwijck Geeritſz.
Ian vander Verwe Corneliſſz.
Adriaen Andrieſſz. de Lange.

Treſorier.
Anthonis vander Ka.

Dit jaer is geen Fabrijck geſtelt.

1601.

Borgermeeſters.
Aert Blommerd Aertſz.
Peeter van Heuſden Ianſz.

Schepenen.
Henderick Snoeck Ianſz.
Coru Ian Gijſbertſz.
Klaes Kemp Reyers.
Ian Vervoorn Reyers.
Henderick de Waert Ianſz.
Huybert Muyen Willemſz.
Anthony de Hoogh Adriaenſz.

1602.

Nieuwe Vroetſchap be-edigt.
Dirck Praem Dirckſz.

Borgermeeſters.
Pieter Ianſz. van Heuſden.
Ian Dierhout Klaeſſz.

Schepenen.
Folpert Corneliſſz.
Pieter Ianſz. Liebenſz.
Ian vander Ameyde Iacobſz.
Wouter van Neercaſſel Mathijſſz.
Anthonis vander Ka Willemſz.
Adriaen Andrieſſz. de Lange.
Henderick Kolf Henderickſz.

Treſorier.
Adriaen Andrieſſz. de Lange.

Fabrijck.
Wouter Mathijs van Neercaſſel.

1603.

Nieuwe Vroetſchappen beedight.
Anthony de Hoogh Adriaenſz.
Ian vander Verwen Corneliſſz.

Borgermeeſters.
Ian Dierout Klaeſſz.
Ian vander Ameyden Iacobſz.

Schepenen.
Henderick Snoeck Ianſz.
Cornelis Ian Gijſbertſz.
Ian Kolf Henderickſz.
Ian Vervoorn Reyerſz.
Anthonis de Hoogh Adriaenſz.
Dirck Praem Dirckſz.
Henderick Mercuſſz. van Vlloff.

Tre-

Digitized by Google

Treſorier.
Wouter Mathijs van Neercaſſel.

Fabrijck.
Huybrecht Muyen Willemſz.

1604.

Nieuwe Vroetſchappen beedight.

Geeraerd van Blockland Martenſz.
Henderick vander Vlloſt Marcuſſz.
Ian Ianſz. van Herwaerden.
Imert Verſteegh Imbert ſoon.

Borgermeeſters.
Folpert Corneliſſz.
Ian vander Ameyde Iacobſz.

Schepenen.
Iacob Vervoorn Reyerſz.
Wouter van Neercaſſel Mathijſſz.
Anthonis vander Ka Willemſz.
Ian vander Verven Corneliſſz.
Adriaen Andrieſſz. de Lange.
Geerit van Blockland Martenſz.
Ian Ianſz. van Herwaerde.

Treſorier.
Huybrecht van Muyen Willemſz.

Fabrijck.
Anthonis de Hoogh Adriaenſz.

1605.

Droſſard.
Jonck-heer *Roelof van Arkel.*

Borgermeeſters.
Folpert Corneliſſz.
Reyner Robyn Corneliſſz.

Schepenen.
Ian vander Ameyde Iacobſz.
Ian Kolf Henderickſz.
Ian Vervoorn Reyerſz.
Huybrecht van Muyen Willemſz.
Dirck Praem Dirckſz.
Adriaen van Broeckhuyſen François.
Marten van Blockland Geeritſz.

Treſorier.
Anthonis de Hoogh Adriaenſz.
Maer door ſijn vertreck in ſijn plaets gekomen
Dirck Praem Dirckſz.

Fabrijck.
Ian vander Verven Corneliſſz.

1606.

Borgermeeſters.
Ian vander Ameyde Corneliſſz.
Reyner Robyn Corneliſſz.

Schepenen.
Folpert Corneliſſz.
Iacob Vervoorn Reyerſz.
Klaes Kemp Reyerſz.
Anthonis vander Ka Willemſz.
Ian vander Verwen Corneliſſz.
Henderick vander Vlloſt Marcuſſz.
Imbert vander Steegh Imbrecht ſoon.

Treſorier.
Ian vander Verven Corneliſſz.

Fabrijck.
Geerit van Blockland Martenſz.

1607.

Borgermeeſters.
Ian vander Ameyde Iacobſz.
Wouter van Neercaſſel Mathijſſz.

Schepenen.
Govert van Slingerland Corſtiaenſz.
Ian Kolf Henderickſz.
Adriaen Andrieſſz. de Lange.
Dirck Praem Dirkſz.
Geerit van Blockland Martenſz.
Cornelis Folpertſz.
Iacob Ianſz. vander Ameyde.

Digitized by Google

Treſorier.
Geerit van Blockland Martenſz.

Fabrijck.
Henderick vander Vlloſt Mercuſſz.

1608.

Nieuwe Vroetſchappen beedight.
Ian Snoeck Henderickſz.
Baltus Ianſz. van Wevelinckhoven.

Borgermeeſters.
Ian Dierhout Klaeſſz.
Wouter van Neercaſſel Mathijſſz.

Schepenen.
Anthonis vander Ka Willemſz.
Ian vander Verwe Corneliſſz.
Ian Vervoorn Reyers ſoon.
Henderick vander Vlloſt Marcuſſz.
Imbert Verſteegh Imbrechtſz.
Ian Snoeck Henderickſz.
Pieter van Haſſelt Geeritſz.

Treſorier.
Henderick vander Vlloſt Marcuſſz.

1609.

Borgermeeſters.
Ian Dierout Klaeſſz.
Reyner Robyn Corneliſſz.

Schepenen.
Govert van Slingerland Corſtiaenſz.
Ian vander Ameyde Iacobſz.
Ian Kolf Henderickſz.
Dirck Praem Dirckſz.
Geerit van Blockland Martenſz.
Iacob Vervoorn Corneliſſz.
Cornelis vander Verwen Corneliſſz.

Treſorier.
Imbert Verſteegh Imbrechtſz.

Fabrijck.
Baltus Ianſz. van Wevelinckhoven Ians ſoon.

1610.

Borgermeeſters.
Reyner Robyn Corneliſſz.
Wouter van Neercaſſel Mathijſſz.

Schepenen.
Anthonis vander Ka Willemſz.
Ian vander Verven Corneliſſz.
Huybrecht Muyen Willemſz.
Adriaen van Broeckhuyſen François.
Imbert Verſteegh Imbertſz.
Baltus van Wevelinckhoven Ianſz.
Frans van Kerckwijck.

Treſorier.
Baltus van Wevelinckhoven Ianſz.

Fabrijck.
Ian Snoeck Henderickſz.

1611.

Borgermeeſters.
Folpert Corneliſſz.
Wouter van Neercaſſel Mathijſſz.

Schepenen.
Klaes Kemp Reyerſz.
Ian Kolf Henderickſz.
Henderick vander Vlloſt Mercuſſz.
Geerit van Blockland Mathijſſz.
Cornelis vander Verven Corneliſſz.
Aerd Blommert Aerdſz.
Marten van Aelſt Dirckſz.

Treſorier.
Ian Snoeck Henderickſz.

Fabrijck.
Anthonis vander Ka Willemſz.

Bor-

Digitized by Google

1612.

Borgermeesters.

Cornelis Folpertsz.
Iohan Dierout Klaessz.

Schepenen.

Iacob Vervoorn Reyersz.
Govert van Slingerland Corstiaensz.
Anthonis de Hoogh Adriaensz.
Pieter van Hasselt Geeritsz.
Iacob Vervoorn Cornelisz.
Baltus Iansz. van Wevelinckhoven.
Lieben Zierickzee Geeritsz.

Thesorier.

Anthonis vander Ka Willemsz.

Fabrijck.

Geerit van Blockland Martensz.

1613.

Nieuwe Vroetschappen beedight.

Marten van Aelst Dirksz.
Mr. Iohan Kemp.

Borgermeesters.

Iohan Dierout Klaessz.
Reyner Robyn Cornelisz.

Schepenen.

Klaes Kemp Reyersz.
Ian Vervoorn Reyersz.
Direk Praem Dircksz.
Geerit Blockland Martensz.
Cornelis vander Verven Cornelisz.
Marten van Aelst Dircksz.
Ian van Broeckhuysen François.

Thesorier.

Geerit van Blockland Martensz.

Fabrijck.

Huybrecht van Muyen Willemsz.

1614.

Borgermeesters.

Ian vander Ameyde Iacobsz.
Reyner Robyn Cornelisz.

Schepenen.

Anthonis vander Ka Willemsz.
Adriaen Andriesz. de Lange.
Marten van Blockland Martensz.
Imbert Versteegh Imbrechtsz.
Pieter van Hasselt Geeritsz.
Iacob Vervoorn Cornelisz.
Baltus van Wevelinckhoven Iansz.

Thesorier.

Huybrecht van Muyen Willemsz.

Fabrijck.

Marten van Aelst Dirksz.

1615.

Borgermeesters.

Iohan Dierout Klaessz.
Iohan van Ameyde Iacobsz.

Schepenen.

Ian vander Verven Cornelisz.
Huybert Muyen Willemsz.
Henderick vander Vlloft Marcusz.
Geerit van Blockland Martensz.
Iacob vander Ameyde Iansz.
Marten van Aelst Dirksz.
Iacob van Broeckhuysen François.

Thesorier.

Marten van Aelst Dircksz.

Fabrijck.

Mr. Iohan Kemp.

1616.

Nieuwe Vroetschap be-edigt.

Everaert vander Schuyr.

Bor-

Digitized by Google

Borgermeesters.
Iohan Dierout Klaesſz.
Anthonis vander Ka Willemſz.

Schepenen.
Klaes Kemp Reyersſoon.
Adriaen van Broeckhuyſen François.
Marten van Blockland Martenſz.
Imbert vander Steegh Imbertſz.
Pieter van Haſſelt Geeritſz.
Iacob Vervoorn Corneliſſz.
Baltus van Wevelinckhoven Ianſz.

Treſorier.
Mr. Iohan Kemp.

Fabrijck.
Evert vander Schuyr.

1617.

Droſſard.
Jonck-heer Iacob van Paffenrode.

Nieuwe Vroetſchap be-edigt.
Frans van Kerckwijck.

Borgermeesters.
Wouter van Neercaſſel Mathijſſz.
Anthonis vander Ka Willemſz.

Secretaris.
. . . . van den Velden.

Schepenen.
Ian Kolf Henderickſz.
Ian vander Verven Corneliſſz.
Ian van Herwaerde Ianſz.
Ian Snoeck Henderickſz.
Aert Blommert Aertſz.
Marten van Aelſt Dirckſz.
Ian van Broeckhuyſen François.

Treſorier.
Evert vander Schuyr.

Fabrijck.
Ian vander Verven Corneliſſz.

1618.

Borgermeesters.
Wouter van Neercaſſel Mathijſſz.
Klaes Kemp Reyersſoon.

Schepenen.
Govert van Slingerland.
Geerit van Blockland.
Adriaen van Broeckhuyſen.
Imbart Verſteegh.
Iacob Vervoorn Corneliſſz.
Baltijs Ianſz. van Wevelinckhoven.
Frans van Kerckwijck.

Treſorier.
Ian vander Verven.

Fabrijck.
Marten van Aelſt.

Nieuwe Vroetſchappen be-edight den 27. September 1618. by ſijn Excellentie Prins Mauritz.

Ian Vervoorn Reyerſz.
Cornelis Folpertſz.
Iacob Ianſz. Ameyde.
Pieter van Haſſelt.
Aerd Blommert Aerdſz.
Adriaen Ianſz. Verſtael.
Michiel Mennijnck.
Lambert van Hauten.
Geeraert van Hoey.
Ian Ianſz. vander Drept.

1619.

Borgermeesters.
Iohan vander Verwen.
Ian Klaeſſz. Dierout.

Schepenen.
Ian Vervoorn Reyerſz.
Adriaen Andrieſſz. de Lange.
Cornelis Folpertſz.
Ian Snoeck Henderickſz.

Digitized by Google

Aert

Aert Blommert Aertſz.
Marten van Aelſt.
Ian van Broeckhuyſen.

Treſorier.
Marten van Aelſt.

Fabrijck.
Aert Blommert Aertſz.

1620.

Borgermeeſters.
Iohan Dierout.
Iohan vander Verwen Corneliſſz.

Schepenen.
Klaes Kemp.
Imbert Verſteegh.
Iacob Vervoorn Corneliſſz.
Cornelis vander Verven Corneliſſz.
Baltus Ianſz. van Wevelinckhoven.
Everaerd vander Schuyr.
Geeraert van Hoey Aerts ſoon.

Treſorier.
Aert Blommert Aertſz.

Fabrijck.
Cornelis Folpertſz.

1621.

Borgermeeſters.
Iohan dierout.
Klaes Kemp.

Schepenen.
Iohan vander Verven.
Adriaen Andrieſſz. de Lange.
Geeraert van Bloekland.
Cornelis Folpert ſoon.
Iacob vander Ameyde.
Aert Blommert.
Alard van Aelſt Direkſz.

Treſorier.
Cornelis Folpertſz.

Fabrijck.
Ian Ianſz. van den Drep.

1622.

Borgermeeſters.
Klaes Kemp.
Adriaen Andrieſſz. de Lange.

Schepenen.
Imbert Verſteegh.
Ian Snoeck.
Pieter van Haſſelt.
Iacob Vervoorn Corneliſſz.
Baltus Ianſz. van Wevelinckhoven.
Marten van Aelſt.
Geraerd van Hoey.

Treſorier.
Ian Ianſz. van den Drep.

Fabrijck.
Marten van Aelſt.

1623.

Nieuwe Vroetſchappen beedight.

Henderick Adriaenſz. van de Gieſen.
Iacob Vervoorn Iacobſz.

Borgermeeſters.
Adriaen de Lange.
Imbert Verſteegh.

Schepenen.
Wouter van Neercaſſel.
Geeraert van Blockland.
Adriaen van Broeckhuyſen.
Cornelis Folperts ſoon.
Iacob vander Ameyde.
Alard van Aelſt.
Lambert van Santen Ianſz.

Treſorier.
Marten van Aelſt.

Fabrijck.
Lambert Ianſz. van Santen.

Digitized by Google

1624.

Borgermeesters.
Imert Versteegh.
Everd vander Schuyr.

Schepenen.
Adriaen Andriesz. de Lange.
Anthonis de Hoogh.
Marten van Blokland.
Jacob Vervoorn Cornelisz.
Baltus Ianſz. van Wevelinckhoven.
Geraerd van Hoey.
Dirck de Roover Anthonisz.

Treſorier.
Lambert van Santen.

Fabrijck.
Iacob Vervoorn Iacobſz.

1625.

Borgermeesters.
Everaert vander Schuyr.
Baltus Ianſz. van Wevelinckhoven.

Schepenen.
Imbert Verſteegh.
Iacob vander Ameyde.
Ian Snoeck.
Aert Blommert.
Alard van Aelſt.
Lambert van Santen.
Henderick van de Gieſen Adriaenſz.

Treſorier.
Iacob Vervoorn Iacobſz.

Fabrijck.
Geeraert van Hoey.

1626.

Nieuwe Vroetſchappen beedight.
Dirck de Roover Anthonisz.
Aert van Cleveſteyn Dirckſz.

Borgermeesters.
Everaerd vander Schuyr.
Baltus Ianſz. van Wevelinckhoven.

Schepenen.
Iohan vander Verven Cornelisz.
Anthonis de Hoogh.
Geeraert van Blockland.
Iacob Vervoorn Cornelisz.
Geeraerd van Hoey.
Dirck de Rover.
Ian van Wevelinckhove Anthonisz.

Treſorier.
Geeraerd van Hoey.

Fabrijck.
Michiel Menninck Aertſz.

1627.

Borgermeesters.
Adriaen Andriesz. de Lange.
Everaerd vander Schuyr.

Schepenen.
Baltus Ianſz. van Wevelinckhoven.
Ian van Broeckhuyſen Ianſz.
Alard van Aelſt.
Lambert van Santen Ianſz.
Henderick van de Gieſen Adriaenſz.
Aert Dirckſz. van Cleveſteyn.
Mr. *Adriaen Buys van Wevelinckhoven.*

Treſorier.
Michiel Menninck.

Fabrijck.
Henderick van de Gieſſen.

1628.

Borgermeesters.
Adriaen Andriesz. de Lange.
Anthonis de Hoogh.

Schepenen.
Geeraert van Blockland.

Cor-

Digitized by Google

Cornelis Folperts soon.
Iacob Vervoorn Cornelisſz.
Geeraerd van Hoey.
Dirck de Roover Anthonisſz.
Iacob Vervoorn Iacobſz.
Govert van Neercaſſel Henderickſz.

Treſorier.
Henderick Adriaenſz. van de Gieſen.

Fabrijck.
Dirck Anthonis de Roover.

1629.

Borgermeeſters.
Iohan van Wevelinckhove.
Anthonis de Hoogh.

Schepenen.
Adriaen Andrieſſz. de Lange.
Marten van Blockland.
François van Kerckwijck.
Ian van Broeckhuyſen.
Henderick van de Gieſen.
Ian van Wevelinckhoven Teunisſz.
Aert van Cleveſteyn.

Treſorier.
Dirck Anthonis de Roover.

Fabrijck.
Aerd van Cleveſteyn.

1630.

Borgermeeſters.
Iohan vander Verwen Cornelisſz.
Imbert vander Steegh.

Schepenen.
Geeraerd van Blockland.
Aert Blommart.
Geeraerd van Hoey.
Alard van Aelſt.
Iacob Vervoorn Iacobſz.
Michiel Menninck.
Ian vander Drep.

Treſorier.
Aert van Cleveſteyn.

Fabrijck.
Iacob Vervoorn Reyerſz.

1631.

Nieuwe Vroetſchappen beedight.
Willem van Grootvelt Ianſz. op 't verſoek ende vrywillige afſtand van *Iohan van Grootvelt* ſijn Vader, by Jonkker *Iacob van Paffenrode* ende by de Vroetſchappe, tot Vroetſchap is gekoren.
Adriaen Vinck Henderickſz.
Cornelis Ianſz. van Waelwijck.

Borgermeeſters.
Imbert vander Steegh.
Everaert vander Schuyr.

Schout.
Willem van Grootvelt.

Schepenen.
Baltus Ianſz. van Wevelinckhoven.
François van Kerckwijck.
Iohan van Broeckhuyſen.
Aert van Kleveſteyn.
Govert van Neercaſſel.
Marten van Kuyl François.
Adriaen van Ameyde Ianſz.

Treſorier.
Iacob Vervoorn Iacobſz.

Fabrijck.
Geeraerd van Hoey.

1632.

Borgermeeſters.
Everaerd vander Schuyr.
Baltus Ianſz. van Wevelinckhove.

Digitized by Google

Schepenen.
Imbert vander Stregh.
Iacob Vervoorn Cornelisſz.
Geeraerd van Hoey.
Mr *Adriaen Buys van Wevelinckhove.*
Iacob Vervoorn Iacobſz.
Mr. *Iohan Kemp.*
Lieben Ianſz. Terlauw.

Treſorier.
Iacob Vervoorn Iacobſz.

Fabrijck.
Willem van Grootvelt.

1633.

Nieuwe Vroetſchappen beedight.

Mr. *Iohan Kemp.*
Wynant Adriaenſz. van de Gracht.

Borgermeeſters.
Adriaen Andrieſſz. de Lange.
Baltus Ianſz. van Wevelinckhoven.

Schepenen.
Everaert vander Schuyr.
Henderick van de Gieſen.
Ian Teuniſſz. van Wevelinckhoven.
Aerd van Cleveſteyn.
Govert van Neercaſſel.
Ian Ianſz. van den Drep.
Marten van Kuyl Frankenſz.

Treſorier.
Willem van Grootvelt.

Fabrijck.
Adriaen Vinck.

1634.

Nieuwe Vroetſchappen beedight.

Herbert Willemſz. van Houwelingen.
Thieleman Cornelis Erkelens.
Adriaen van Stockum.
Adriaen Pijl vander Ameyde Iooſtenſz.

Secretaris.
Hugo Boxel, der Philoſophiæ ende beyde der Rechten Doctor.

Borgermeeſters.
Adriaen Andrieſſz. de Lange.
Anthonis de Hoogh.

Schepenen.
Baltus Ianſz. van Wevelinckhoven.
Iacob Vervoorn Iacobſz.
Adriaen Pijl vander Ameyde Iooſtenſz.
Mr. *Iohan Kemp.*
Adriaen Vinck Henderikſz.
Wynant van de Gracht Adriaenſz.
Adriaen van Stockum Cornelisſz.

Treſorier.
Adriaen Vinck.

Fabrijck.
Mr. *Iohan Kemp.*

1635.

Nieuwe Vroetſchap be-edigt.
Tieleman Erkelenſz.

Borgermeeſters.
Anthonis de Hoogh.
Iacob Vervoorn Iacobſz.

Schepenen.
Adriaen de Lange.
Iacob Vervoorn Cornelisſz.
Aerd van Cleveſteyn.
Mr. *Adriaen Buys van Wevelinckhoven.*
Govert van Neercaſſel.
Herbert van Houwelinge Willemſz.
Thieleman Cornelisſz. van Erkelens.

Treſorier.
Mr. *Iohan Kemp.*

Fa-

Digitized by Google

Fabrijck.
Wynant Adriaensz. van de Gracht.

1636.

Borgermeesters.
Iacob Vervoorn Iacobsz.
Geeraerd van Hoey.

Schepenen.
Imbert Versteegh.
Ian Theunissz. van Wevelinckhove.
Adriaen Iooste Pijl van Ameyde.
Mr. *Iohan Kemp.*
Adriaen Vinck Henderickszn.
Wynant Adriaensz. van de Gracht.
Adriaen van Stockum Cornelissz.

Tresorier.
Wynant Adriaensz. van de Gracht.

Fabrijck.
Aert Blommart.

1637.

Nieuwe Vroetschappen beedight.
Aert van Herwaerde Ianszn.
Frans Ianszn. vander Meer.

Borgermeesters.
Immart vander Steegh.
Geeraerd van Hoey.

Schepenen.
Iacob Vervoorn Iacobsz.
Govert Henderickszn. van Neercasssel.
Marten van Kuyl.
Herbert Willemsz. van Houwelinge.
Thieleman van Erkelens.
Aert van Herwaerde Ianszn.
Daniel Andriesszn. Boxel.

Tresorier.
Aert Blommert.

Fabrijck.
Aert van Clevesteyn.

1638.

Borgermeesters.
Imbert vander Steegh.
Iacob Vervoorn Iacobsz.

Schepenen.
Geeraerd van Hoey.
Aert van Klevesteyn.
Mr. *Adriaen Buys van Wevelinckhove.*
Adriaen Iooste Pijl van Ameyde.
Wynant Adriaensz. van de Gracht.
Adriaen van Stockum.
Frans Ianszn. vander Meer.

Tresorier.
Aert van Clevesteyn.

Fabrijck.
Adriaen van Stockum.

1639.

Nieuwe Vroetschappen beedight.
Pieter van Erp.
Ian Ianszn. Brouwer.

Borgermeesters.
Iacob Vervoorn Iacobsz.
Aert van Clevesteyn.

Schepenen.
Adriaen Andriesszn. de Lange.
Herbert van Houwelinge.
Thieleman Cornelissz. van Arkelens.
Aert van Herwaerde.
Aert van Hoey Geraert soon.
Pieter van Errep den oude.
Henderick Adriaensz. van Hoey.

Tresorier.
Adriaen van Stockum.

Fabrijck.
Adriaen Iooste Pijl.

Digitized by Google

1640.

Borgermeesters.
Aerd van Cleveſteyn.
Anthonis de Hoogh.

Schepenen.
Geraerd van Hoey.
Mr. *Iohan Kemp.*
Wynant van de Gracht.
Adriaen van Stockum.
Frans Ianſz. vander Meer.
Ian Ianſz. Brouwer.
Gijſbrecht van Neercaſſel.

Treſorier.
Adriaen looſte Pijl.

Fabrijck.
Aert van Herwaerde.

1641.

Borgermeesters.
Anthonis de Hoogh.
Geeraerd van Hoey.

Schepenen.
Aert van Cleveſteyn.
Adriaen Pijl vander Ameyde.
Thieleman Erkelens.
Aert van Herwaerde.
Aert van Hoey.
Mr. *Karel van Zijl.*
Tobias de Mulder.

Treſorier.
Aert van Herwaerde.

Fabrijck.
Thieleman Cornelisſz. Arkelens.

1642.

Borgermeesters.
Iacob Vervoorn Iacobſz.
Geeraerd van Hoey.

Schepenen.
Adriaen Andrieſſz. de Lange.
Adriaen Vinck.
Wynant Adriaenſz. van de Gracht.
Frans vander Meer.
Pieter van Erp den ouden.
Gijſbert van Neercaſſel.
Mathijs van Herwaerde Ianſz.

Treſorier.
Thieleman Cornelisſz. Erkelens.

Fabrijck.
Frans Ianſz. vander Meer.

1643.

Borgermeesters.
Iacob Vervoorn Iacobſz.
Willem van Grootvelt Ianſz.

Schepenen.
Geeraerd van Hoey.
Thieleman Cornelis Erkelens.
Aerd van Herwaerden.
Daniel Boxel.
Mr. *Karel van Zijl.*
Mr. *Pieter van den Drep.*
Klaes Pieterſz. Kant.

Treſorier.
Frans Ianſz. Vermeer.

Fabrijck.
Peeter van Erp.

1644.

Nieuwe Vroetſchappen beedigt.
Gijſbert van Neercaſſel.
Daniel Boxel.
Arent vander Kollick.
Marten van de Gieſſen.

Borgermeesters.
Adriaen Andrieſſz. de Lange.
Willem van Grootvelt.

Sche-

Digitized by Google

Schepenen.
Adriaen Vinck.
Frans Ianſz. Vermeer.
Aert van Hoey.
Ian Ianſz. Brouwer.
Tobias de Mulder.
Henderick Snoeck.
Ian Thielemanſz. Erkelens.

Treſorier.
Pieter van Erp.

Fabrijck.
Iohan Brouwer.

1645.

Nieuwe Vroetſchappen beedigt.

Jonk-heer *Roelof van Paffenrode.*
Iohan Boeliſſz.

Borgermeeſters.
Adriaen Andrieſſz. de Lange.
Aert van Clevefleyn.

Schepenen.
Getraerd van Hoey.
Adriaen Iooſte Pijl.
Daniel Boxel.
Gijſbert van Neercaſſel.
Mr. *Pieter van den Drep.*
Arent vander Kollick.
Marten van de Gieſſen.

Treſorier.
Iohan Brouwer.

Fabrijck.
Gijſbert van Neercaſſel.

1646.

Nieuwe Vroetſchappen beedigt.

Dirck Praem.
Mr. *Pieter vanden Drep*, die op verſoek en vrywillige afſtant van *Iohan van den Drep*, ſyn Vader, by Ionckheer *Iacob van Paffenrode*, Droſſard, en by de Vroetſchappen tot Vroetſchap is gekoren.

Borgermeeſters.
Aerd van Klevefleyn.
Arent vander Kollick.

Schepenen.
Adriaen de Lange.
Aerd van Hoey.
Iohan Brouwer.
Mr. *Karel van Zijl.*
Klaes Peeterſz. Kant.
Jonk-heer *Roelof van Paffenrode.*
Cornelis Schoonhofs-man.

Secretaris.
Willem van Zijl.

Treſorier.
Gijſbert van Neercaſſel.

Fabrijck.
Aert van Herwaerde.

1647.

Nieuwe Vroetſchap be-edigt.

Govert van Muers.

Borgermeeſters.
Arent vander Kollick.
Tieleman Erkelenſz.

Schout.
Iohan van Grootvelt.

Schepenen.
Adriaen van Stockum.
Daniel Boxel.
Mr. *Peeter van den Drep.*
Ian Thielemans Erkelens.
Iohan Boeliſſen.
Dirck Praem.
Govert van Muers.

Tre-

Digitized by Google

Treſorier.
Aert van Herwaerde.

Fabrijck.
Daniel Boxel.

1648.

Borgermeeſters.
Willem van Grootvelt.
Thieleman Erkelens.

Schepenen.
Frans vander Meer.
Mr. Karel van Zijl.
Marten van de Gieſſen.
Cornelis Schoonhofs-man.
Henderick vander Ameyde.
Ian van Erp.
Lodewijck Kools.

Treſorier.
Daniel Boxel.

Fabrijck.
Marten van de Gieſſen.

1649.

Nieuwe Vroetſchappen beedigt.

Willem Gijſbertſz. vander Ka.
Iohan van Erp, door vrywillige afſtant van ſijn Vader tot Vroetſchap gekoren
Brienen Manſon.

Borgermeeſters.
Willem van Grootvelt.
Jonk-heer *Roelof van Paffenrode.*

Schepenen.
Adriaen Stockum.
Pieter van Erp den ouden.
Iohan Brouwer.
Mathijs van Herwaerde.
Klaes Pieterſz. Kans.
Iohannis van den Drep.
Willem Gijſbertſz. vander Ka.

Treſorier.
Marten van de Gieſſen.

Fabrijck.
Iohan Boeliſſen.

Pencionaris.
Mr. *Karel van Zijl.*

1650.

Borgermeeſters.
Jonk-heer *Roelof van Paffenrode.*
Adriaen Vinck.

Schepenen.
Mr. *Karel van Zijl.*
Iohan Thielemanſz. Erkelens.
Cornelis Schoonhofs-man.
Iohan Boeliſſz.
Govert van Muers.
Henderick vander Ameyde.
Iohan van Erp.

Treſorier.
Iohan Boeliſſz.

Fabrijck.
Dirck Praem.

1651.

Nieuwe Vroetſchappen beedigt.

Iohan Thielemans Erkelens, door vrywillige afſtandt van ſijn Vader tot Vroetſchap gekoſen
Iohan de Hertoge van Orſmaer.

Borgermeeſters.
Willem van Grootvelt.
Adriaen Vinck.

Schepenen.
Frans vander Meer.
Iohan Brouwer.

Klaes

Digitized by Google

Klaes Peterſz. Kant.
Dirck Praem.
Lodewijck Kools.
Willem Gijſberts vander Ka.
Brienen Manſon.

Treſorier.
Dirck Praem.

Fabrijck.
Mr. *Peeter van den Drep.*

1652.

Nieuwe Vroetſchappen be-edight.
Iohan van Grootvelt.
Lodewijck Kools.
Samuel Peterſz. Beſem.

Tot Secretaris be-edight.
Henderick Vinck, der beyden Rechten Doctor.

Borgermeeſters.
Willem van Grootvelt.
Frans vander Meer.

Schepenen.
Adriaen Vinck.
Iohans Erkelens.
Marten van de Gieſen.
Govert van Muers.
Iohan van Erp.
Iohan van den Drep.
Iohan de Hertogen van Orſmaer.

Treſorier.
Mr. *Pieter van den Drep.*

Fabrijck.
Govert van Muers.

1652. Heeft Jonkker *Iacob van Paffenrode*, in handen van haar Ed: Groot Mog: geſtelt, het commandement militair van Gorinchem, ende is het ſelve wederom van haar Ed: Gr: Mog: gegeven aan deſſelfs Soon Jonkker *Iohan van Paffenrode*, Capitain.

In't ſelfde jaar is Jonkker *Iacob van Paffenrode* geſtorven, naar dat hy 36. jaren Droſſard geweeſt was. Tot deſen tijd toe zijn de Droſſaerden van Gorinchem altijd geweeſt gequalificeerde Edel-lieden, bekleed met groot geſagh en aanſienlijkheyd, als hebbende de verkieſinghe van Borgermeeſters, Vroetſchappen, ende Schepenen, 't welk nu in de Droſſardē ophoud, by expres Octroy van haar Ed: Gr: Mog: in dato den 23. Auguſti 1652. ende geſtelt is aan de Regeerders ende Magiſtraat ſelfs.

1653.

Droſſard.
Mr. *Karel van Zijl.*

Nieuwe Vroetſchappen be-edight.
Cornelis Schoonhofs-man.
Henderick Snoeck.
Mr. *Henderick Praem.*
Adriaen van Kleef.
Franck vander Ameyden.

Borgermeeſters.
Adriaen Vinck, Obiit, is in ſijn plaats gekomen Mr. *Iohan Kemp.*
Frans vander Meer.

Schepenen.
Adriaen Stockum.
Mr. *Pieter vanden Drep.*
Henderick Snoeck.
Lodewijck Kools.
Willem vander Ka.
Brienen Manſon.
Samuel Peterſz. Beſem.

Treſorier.
Govert van Muers.

Fabrijck.
Brienen Manſon.

Digitized by Google

1654.

Nieuwe Vroetschap be-edigt.

Aerd van Hoey.

Borgermeesters.

Mr. *Iohan Kemp.*
Adriaen van Stockum.

Schepenen.

Daniel Boxel.
Iohan Erkelens.
Cornelis Schoonhofs-man.
Adriaen van Kleef.
Franck vander Ameyde.
Huybert van Wilick.
Marten de Langh.

Tresorier.

Brienen Manson.

Fabrijck.

Cornelis Schoonhofs-man.

1655.

Namen van de Vroetschappen van desen Jare.

Borgermeesters { Jonk-heer *Roelof van Paffenrode.* / *Adriaë van Stockum.*

Mr. *Iohan Kemp.*
François vander Meer.
Ian Brouwer.
Arent vander Kollick.
Iohan Boelisszen.
Mr. *Peeter van den Drep.*
Govert van Muers.
Ian van Erp.
Brienen Manson.
Iohan Erkelens.
Iohan van Grootveld.
Lodewijck Kools.
Cornelis Schoonhofs-man.
Henderick Snoeck.
Mr. *Henderick Praem.*
Adriaen van Kleef.
Franck vander Ameyden.
Aerd van Hoey.
Adriaen Boxel, by vrywillige afstand van sijn Vader *Daniel Boxel*, Vroetschap gekosen.
Willem Waelwijns, by vrywillige afstand van *Willem Gijsbertsz. vander Ka*, tot Vroetschap gekoren.

Schout.

Iohan van Grootvelt.

Schepenen.

Niclaes Kant.
Iohan Boelisszen.
Lodewijck Kools.
Brienen Manson.
Mr. *Henderick Praem.*
Adriaen Boxel.
Willem Waelwijns.

Tresorier.

Cornelis Schoonhofs-man.

Fabrijck.

Lodewijck Kools.

Pensionaris.

Mr. *Phlip van den Broeck.*

Secretarisse.

Mr. *Hugo Boxel.*
Mr. *Henderick Vinck.*

BLADT-

Digitized by Google

BLADT-WYSER,

Van 't eerſte deel der Beſchrijving der Stad' Gorinchem ende Lande van Arkel.

A.

Arkels oudheyd. 2
Af-komſt, hietten *vander Toornen*. 2
Arkels eerſte Huwelik, Doopſel, 3
Arkelſe Kerk ſtichtingh. 4
Arkels Kerks hermakingh. 6
Arkel op de Linge gemaakt. 14
Accoy gemaakt. 24
Arkelſe Kerk verbrand. 41
Arkelſe *Koornen*. 49
Achterdijk van Ooſterwijk, Kekum, &c. 52
Aarnd van Arkel krijgt Zoelen. 52
Aſperen krijghd Kruys-broeders van Keulen. 64
S. Apollinaris arm te Gorinchem gebrochd. 82
Aarnd van Arkel verſoend met Hertogh *Eduard van Gelre*. 89
Accyſen te Gorinchem. 142
S. Agnieten Klooſter. 146
Hertog *Aelbert van Beyeren* ſterft. 153
Amſterdam tol-vry. 170
Heer *Aarnd van Egmond* ſterft. 170.
Aarnold van Egmond (na Hertog van Gelre) geboren. 176

B.

Batavia, naam, gelegentheyd, grootte, in't begin voor 390. jaren. 1
Beerens Warande is den Dam t'Arkel. 4
Branchion van Baar. 5
Blokland gemaakt. 14
Borgd t'Arkel gemaakt. 14
Burg, en Burg-malſen of Buren-malſen gemaakt. 24
Burgt van Gorinchem buyten de Dalem-poort geſticht. 37
Botterſlootſen dijk doorgeſteken. 42
Brief van 't Waterſchap van Kuylenborg. 58
Belvoirts-ſteegh en Molen-ſtraat. 66
Jr. *Berthout de Kemp*. 89
Boningh een Schipper weygert ſtapel. 94
Brand te Gorinchem. 126
Bagijn-hof te Gorinchem. 128
Beeſten te ſchutten. 131
Bagijn-hof. 143
Blok-huys in Dalem op de locht 175
Burgd buyten Gorinchem vernield. 186

C.

Coquet Arkels Pagie geweeſt. 67
Canenoſye in de Parochi Kerk. 111.

Digitized by Google

D.

Dief-wegh. 7
Dalem gemaakt. 18
Deylingh in't Land van Arkel aan de Broeders en elks Wapenen. 22
Dijk-recht tuſſen Lek ende Merwe gemaakt. 45
Dijk-recht Brief, noch van 't ſelve. 46
Duyren tijd. 49
Dief-dijk. 58
Duyren tijd. 62
Dijkagie van den Lek-dijk. 64
Dalems Heer *Floris* ſterft. 67
Dorts Stapel-recht, eerſten Brief. 76, &c.
Dorts Wapen, rood en wit, waar uyt ontſtaan. 78
Dijk-recht tuſſen Lek en Merwe. 109
Dijk-brief tuſſen Lek en Merwe. 120
Dalems Blokhuys op de locht. 175

E.

ETerwijk of Ooſterwijk gemaakt. 14
Eynſpik gemaakt. 24
Everwagh Rentmeeſter. 30
Everſteyn gemaakt. 94
Eerden het ſterke ſlot vernield. 113
Everſteyn vernield. 156

F.

F*Op* de 1. diend Keyzer *Lodewijk, &c.* en wort Heer van Arkel. 9
Word verſlagē in Loreynē. 10
Fop de 2. 13
Sticht Arkel, Rietvelt, Kekum, Ooſterwijk en Leerdam, op de Lingen. 14
Ook Blokland. 14
Maakt de Koninglijke Borghd t'Arkel. 14
Sterft. 14
Floris de 5. Graaf van Holland vermoord van Velſen. 50
Folpert Heer van Leerdam wechgevoerd. 42
Floris Heer van Dalem ſterft: 67
Florens van Dalem. 106

G.

GEllekom gemaakt. 24
Gorinchem geſticht. 32
Gorinchem geboud. 33
Gorinchem krijghd tol-vrydom door heel Braband. 49
Ook door heel Holland. 49
Grave krijgd tol-vrydom in Holland 49
Grooten Weerd aan Heer *Herven van Arkel.* 59
Gorinchemſe Schepenen begonnen. 62
Gorinchemſe te Workom niet te beſetten. 64
Godden poort. 66
Gorinchem krijgt een Kanoniſye. 111
Gorinchemſe eerſte Hant-veſt. 114
Gorinchem brand bykans af. 126
Stadt-huys in de Hoogh-ſtraat. 129
Ge-

Digitized by Google

Gewand-snijders. 129
Gorinchem tol-vry te Geertruydenberg. 133
Gorinchemse Kraan. 136
Gorinchemse Accysen. 142
Gorinchems Bagijn-hof. 143
Gorinchems Suster-huys. 146
Gorinchem belegerd. 150
Gaspairn, Hagesteyn, en Eversteyn vernield. 156
Gorinchemse Verraders. 157
Gorinchem verkocht aan Hertog *Willem*. 163
Gorinchem gewonnen by Robberts tooren van Jonkker *Willem*. 165
Gorinchem t'Amsterdam tolvry. 170
Gorinchem komt aan Gelre. 172
Gorinchem in Jonkker *Willems* bewaringh gegeven. 177
Gorinchem komt aan Holland. 179
Gorinchemse Burgd vernield. 180
Gorinchemse geslachten van 1300. tot 1400. 187

H.

HOornaar een Kerk gestich. 4
Hagesteyn een kerk gesticht. 4
Heyman d'eerste. 4
Hoornaars, en Hagesteyns Kerk hermaakt. 6
Heyman de tweede, trouwt *Tecla van Wollebrand*. 6
Verlaat Arkel om de Roovers van den Dief-wegh. 7
Trekt na Vrankrijk, diend de kleyne *Puppijn*, sterft aan't water d'Elve. 7
Heyman de derde, diend Keyzer *Lodewijk*, ende word Heere van Arkel. 9
Sterft te Manderscheyd. 9
Heyman de vierde. 10
Dient Keyzer *Otto*. 11
Komt by *Tielman*, Land-voogd van Oost-Vriesland. 11
Gaat deur met *Silla* sijn Dochter. 11
Komt in't Land van Arkel. 11
Hertimmert d'Arkelse Kerk. 13
Sticht daar een Ridderlike woning van hout. 13
Doet veel harde steenen van boven komen om een Borgd t'Arkel te maken. 13
Sterft. 13
Heukelem gemaakt. 18
Henxt op-geheven door *Jan de Sterke*. 39
Den *Huybert* eenē Watergang. 60
Huyg Botter in de slagh te Kortrijk. 54
Hoeks en Kabbeljaus ontstaat in Holland. 77
Heeten Somer. 80
Houwelijkse Voorwaarden Heer *Bor van Heemstede* ende *Elizabeth van Arkel*. 95
Henrik Kannemaker overspeelder. 96
Houwelijkse Voorwaarden Jonkker *Jan van Arkel*. 110
Hant-vest van Gorinchem de eerste van Heer *Otto*. 114

Digitized by Google

Hant-veſt van Dalem van *Otto*. 119
Hant-veſt van Herdix-veld. 123
Heukelem tolvry in Holland. 144
Hageſteyn vernield. 156
Houwelijkſe Voorwaarden Heer *Jan van Egmond* met *Maria van Arkel*. 171
Heerlijkheyd van Arkel komt aan Gelre. 172
Hant-veſt van Hertogh *Reynold* aan Gorinchem. 172
Hant-veſt van Herdix-veld. 177
Hant-veſt van Hertog *Willem* aan Gorinchem. 183
Heeren van Heukelems geſlacht. 188

I.

JAn de eerſte des naams, Heer van Arkel. 4
Diend Koningh *Dagobert* van Vrankrijk tegen *Radbodus* onder *Puppijn van Harſtel*. 4
Beheerſt het derde-deel van Holland. 4
Is d'eerſte die t'Arkel komt. 4
Sticht een Kerk t'Arkel ook te Hoornaar en te Hageſteyn. 4
Verlaat Arkel en trekt na Pierlepont. 4
Jan de tweede doot Branchion van Baar. 5
Komt door d'Alm t'Arkel door een ſwaan. 5
Op den dam genaamt Beerenwaarde. 6
Hermaakt de Kerken van Arkel, Hoorn en Hageſteyn. 6
Die gewijd worden door *Sinte Swigbert*. 6
Jan de derde wort Borgvoogd van Muyden. 8
Dient den grooten *Kaarl* onder *Godſchalk van Ardennen*, ſterft, en wort begraven t'Ingelheym. 8
Jan de vierde. 15
Vermaakt de Burghd t'Arkel. 15
Diend Graaf *Dirk* de derde tegen Adelbold. 15
Maakt Leerbroek, Schoonrewoerd, Nieuland, Slingeland, Noordeloos ten deele. 16
Reyſd na Jeruſalem. 17
Sterft te Baruten. 17
Jan de vijfde. 17
Maakt Heukelem een Dorp, Vogelſwerf, Spijk en Dalem. 18
Trekt na Jeruſalem. 18
Word t'Yſſelmond gequetſt en ſterft t'Arkel. 19
Jan de ſeſte. 19
Trekt na 't H. Land. 20
Komt te Venegien. 20
Helpt Jeruſalem winnen. 20
Sterft te Straatſburg. 21
Jan de ſevende, deeld met ſijn broeders. Een yder neemt ſijn wapen, en ſterft. 22
Jan d'achtſte, trekt tegen de Vrieſen, ook met Graaf *Dirk* de ſeſte, voor Utrecht, daar de Graaf aan de Biſſchop ootmoedigheyd toonden. Maakt Akkoy, Gellekom, Rumpt, Eynſpik,

Digitized by Google

ſpik, Burg, Burg-malſſen. 24
Helpt *Aarnout Berthout*, Heer van Grimbergen, tegen den Jongen Hertogh van Braband die in de wieg hing. 24
Wierd daar verſlagen. 25
Jan de negende. 25
Sterft. 26
Jan de thiende. 26
Reyſd na 't heyligh Land. 26
Weer na huys. 28
Weer na 't heyligh Land. 29
Boud 't Slot te Heukelem, en om muyrt Heukelem, en koopt Aſperen. 30
Word verſlagen te Koevorden. 30
Jan d'elfde. 32
Sticht Gorinchem. 32
Naam, gelegentheyd, en breede beſchrijvingh van de Stadt. 34
Sticht mede de Burgd van Gorinchem. 37
Word verſlagen van de Stadingers. 39
Jan de twaalfde. 39
Sterkte, heft den henxt op met ſijn beenen. 39
Deylingh met ſijn Kinderen, en haar wapen. 40
De Kerk van Arkel word verbrand. 41
Den Boterſlootſen Dijk word deur-geſteken. 42
Heer *Jan* ſterft. 43
Jan de derthiende. 44
Is in den oorlogh tuſſen Hertog *Jan van Braband*, ende Graaf *Reynout van Gelre*. 44
Maakt verdragh van waterleydingh in de Zeerik. 47
Is in den tweeden oorlogh tuſſen Hertogh *Jan van Braband*, ende *Reynout van Gelre*. 48
Verkrijghd Tol-vry door heel Braband 49
Ook door heel Holland. 49
Sijnen Soon helpt den *Koomen*. 49
Jan Graaf van Holland. 50
Heer *Jan* word verſlagen voor Vronen. 50
Jan de veerthiende. 51
Verkoopt den Achterdijk, die van Ooſterwijk, Kekum, Rietveld, &c. 52
Reyſd na Jeruſalem. 52
Vind te Genua den Arkelſen *Koomen*. 53
Jan Graaf van Holland ſterft. 53
Heer *Jan* is in den ſlagh te Kortrijk. 54
Verleent het Waterſchap van Kuylenborgh. 58
Geeft den Grooten Weerd aan Heer *Herberen van Arkel*. 59
Helpt Vollenhoe ontſetten. 60
Geeft die van Syderveld den Watergangh den Huybert. 60
Is Overſte van den Tornoy te Keulen, daar ſijn Soon trouwd. 61
Wind 't Kaſteel te Lienden. 63
Brengd de Kruys-broeders van Keulen t'Aſperen. 64
Handeld met d'Heer van Alte-

na

Digitized by Google

na van den tol, visserij, en vrydom van Arresten, tussen Gorinchem en Workom. 64
Sterft. 64
Ian de vijfthiende. 65
Sijn 9. Kinderen. 65
Is mê voor Kassel met Koning *Philips de Schoone*. 66
Ian van Arkel Bisschop van Utrecht. 68
Heer *Ian* handelt met *Otto van Asperen*. 68
Bisschop *Ian* komt t'Utrecht, lost eenige goederen. 69
Geeft sijn peerden stal de duytse Heeren. 70
Wind Tiel. 71
Lost Over-Yssel. 71
Ian van Arkel komt weer uyt Vrankrijk tot Utrecht. 74
Wind Oudewater. 74
Heer *Ian van Arkel* verbind hem met Hertogh *Willem* tegen de Hoekze. 78
Krijgd Nieulekkerland, en andere plaatsen. 80
Sijn oudste Soon *Ian* sterft. 81
Hy sterft. 82
Bisschop *Ian van Arkel* word Bisschop te Luyk. 95
Jonkker *Ian van Arkel* troud *Iohanna van Gulik*. 110
Ian van Arkel Bisschop van Utrecht, nu van Luyk sterft. 112
Jonkker *Ian van Arkel* word Stadhouder van Holland. 127
Ian van Arkel krijgd de goederen van *Ian van Immerzele*. 132
Ian de sesthiende, word de leste Heer van Arkel. 138
Koop verscheyde goederen in Zuyd-Beverland. 139
Vaard met Hertogh *Aelbrecht* na Vriesland. 140
Trekt weer in Vriesland. 142
Krijgd de goederen van *Wouter van Overrijn*. 145
WordRekening afge-eyst. 146
Ontzeyd *Willem* en *Aelbrecht van Beyeren*. 147
Begind oorloogh. 147
't Land van Arkel word beroofd. 149
Gorinchem belegerd. 149
Heer *Ian* meent te Tornoyen in den Haagh, maar raakt sijn juweelen quijt. 153
Verlost sijn gevangenen te Workom. 154
Sijn soon maakt bestand sonder hem. 156
Krijghd twist tegen sijn Soon Jonkker *Willem*. 156
Sijn poorten worden voor hem geslooten. 159
Ook voor sijn Soon. 161
Maakt verdragh met sijn moeder. 167
Krijgd vry geley van Hertogh *Reynout van Gelre*. 169

K.

KEdichem gemaakt. 14
Koninghlijke Borght t'Arkel gemaakt. 14
Kamp te Venegien. 20
Koomen van Arkel. 49
Kekumse, Oolterwijkse Achterdijk.

Digitized by Google

dijk. 52
Kappel in d'Arkel-ſtraat. 53
Kruys-broeders van Keulen t'Aſperen. 64
De Kemp komt eerſt te Gorinchem. 75
Haar-lieder af-komſt. 75
Kuylenborg tolvry in Holland. 84
Kemp, &c. 88
Kaa'en van't over-waterſchap. 121
Keur van Beeſten te ſchutten. 131
Kraan te Gorinchem. 136
Krijt-ſtraat. 146
Kemp. 148
Kannevans huys. 158

L.

LEerdam geboud. 14
Leerbroek gemaakt. 14
Lekdijk. 64
Laken-koopers. 129
Loeveſteyn belegerd en gewonnen. 142
Locht in Dalem. 175

M.

MIrakel te Heukelem. 47
Mirakel van Koorn te Gorinchem. 62
Margriet, Keyſerin, word Gravin van Holland. 72
Draaghd de Landen aan haar Soon Hertogh *Willem* op. 73
Geeft die van Dort den eerſten Brief van den Stapel. 76
Merkt-tollen te Workom. 86
Metjens-hoeks Tollenaar doodgeſlagen. 93
Merkerkſe Zydwijn-dijk tuſſen Lek en Merwe. 120
Mey-boom ſpruyt oorlog uyt. 124
Merwe Veyr verhuyrd. 161
Muyr van de Peeterbrug tot Robberts toren. 172

N.

NIeuland gemaakt. 16
Noordeloos ten deele gemaakt. 16
Neder-waterſchap. 102

O.

OOſterwijk word gemaakt. 14
Ooſterwijkſe, kekumſe, Rietveldſe Achterdijk. 52
Otto word Heer van Arkel. 82
Reyſd na Engeland. 86
Heeft twiſt om't Graafſchap Kleef. 87
Johan ſijn Soon geboren. 92
Krijghd Hertogh *Aelbrecht* te Gorinchem ten Tornoy. 92
Schenkt hem twee heel groote Snoeken. 92
Slaat den Tollenaar van Metjens-hoek dood. 93
Maakt het Slot te Everſteyn, doet Gaſpairn en Hageſteyn verſterken. 94
Slaat den Provooſt van S. Meerten dood. 94
Houlijkt ſijn Suſter *Elizabeth* aan Heer *Bor van Heemſtede*. 95
Dood den Overſpeelder *Henrik Kannemaker*. 96
Overwaterſchap grondſlag-brief. 96
Overweerd Waterſchap brief. 100
Otto koopt een Watergangh ter Ameyde. 103

Digitized by Google

Geefd die van Leegh Middelkoop een uyt watergang t'Oosterwijk. 105
Sijn Soon *Iohan* troud. 110
Brengd door *Iohan* voornoemt *Floris van Wevelinkhoven* in 't Bisdom van Utrecht. 112
Otto krijgd Burgmalssen. 114
Geefd Gorinchem d'eerste hant-vest. ibid.
Over-waterschaps kaa'en. 121
Oorlogh om een Mey-boom. 124
Otta tegen Vianen. 125
Sijn Soon *Ian* word Stad-houder van Holland. 127
Otto sterft. 138
Oosterwijks en Kekums nieuwe wegh. 140
Overschiese vaard gemaakt. 153

P.

Elgrim Heer van Leerdam verdrinkt. 57
Pest heel fel. 102

R.

Rumpt gemaakt. 24
Rietveldse, Oosterwijkse Achterdijk. 52
Robbert van Arkel verslagen. 71
Rynesteyn vernield. 141
Robberts toren. 165
Reynold van Gelre Heer van Arkel. 172

S.

Een Swaan is Leyds-man. 5
Swidbert wijd de Kerkē van Arkel, Hoorn, en Hagesteyn. 6
Schoonre-woerd gemaakt. 16
Slingeland gemaakt. ibid.
Spijk gemaakt. 18
Soelen komt aan *Aarnd van Arkel*. 52
Syderveld Water-gangh den Huybert. 60
Schepenen van Gorinchem begonnen. 62
Schuyts-steeg. 66
Sterfte heel groot. 72
Stapel-recht, eerste brief. 76
Stapel brief. 84
Sterfte. 89
Storm. ibid.
Stapel verbiet Heer *Otto* te geven. 93
Sterfte. 102
Sluysen voor Arkel, Vianē, Ameyde. 107
Stapel. 128
Stadt-huys in de Hoog-straat. 129
Schuttingh van Beesten. 131
Stapel-vonnis. ibid.
Stapel. 134
Susterhuys. 146
Susterhuys Kappel gewijd. 167

T.

Tornoy te Keulen. 61
Tol te Workom. 64
Tol-vry die van Kuylenborgh in Holland. 84
Tornoy te Gorinchem. 92
Tol-vry Gorinchem te Geertruydenbergh. 133
Tolvry Amsterdam te Gorinchem 170

Vo-

Digitized by Google

V.

VOgelsſwerf gemaakt. 18
Vronen vernield. 50
Viſſerye. 64
Vorſt een machtigh ſlot vernield. 91
Vaard van Utrecht gegraven. 108
Viſſerye. 128
Vaard t' Ouwerſchie. 153
Verraders van Gorinchem. 157
't Veyr van de Merwe verhuyrd. 161
Verraders verkoopen Gorinchem aan Hertogh *Willem*. 163

W.

WOning van de Heer tot Arkel van hout. 13
Waterleydingh in de Zeerik. 47
Waterſchap van Kuylenborg. 58
Watergangh den Huybert. 60
Workomſe te Gorinchem niet te beſetten. 64
Willem de vierde Graaf van Holland ſterft. 72
Workomſe Merk-tol en Merkten. 86
Over-waterſchap, grond-ſlagh-brief. 96
Wateren door Heer *Herberen van Liefvelds* Land. 98
Wateren door *Brederodens* Land. 100
Neder-waterſchaps brief. 102
Watergangh ter Ameyde. 103
Uyt-wateringh van't Leeg-eynd van Middelkoop t'Oosterwijk. 105
Wateren door de Wildt in Slijkoord. 106
Wateren door ſluyſen voor Arkel, Vianen, Ameyde. 107
Uyt-wateringh beneden den Dieſdijk in de Lek. 111
Willem van Beyeren, den dollen Grave, ſterft. ibid.
Over-waterſchaps Kaa'en. 121
Willem van Beyeren, lijd ſmaad aan des Koning van Vrankrijks tafel. 137
Willem van Beyeren, Graaf van Holland. 153
Jonkker *Willem* wind Gorinchem. 165
Willem van Beyeren Heer van Arkel. 179

Digitized by Google

BLADT-WYSER
des tweede Deels.

A.

S. AGnieten Kloosters op-maken en voltrekken 192
Aarnd Hertogh van Gulik, &c. 194
Anthonis Hertogh van Braband. 195
Word verslagen tot Vuurne. 196
Aarnd van Leyenborg, eerste Drossard van Gorinchem. 197
Draaghd over metten Gerechten, oud ende nieuwe over verteyringen en in herbergen gevallen, recht te doen, &c. 198
Aarnd van Leyenborg word gesonden aan Vrou *Iacoba* van Jonkker *Willem van Arkel*, om huwelik te maken, doch te vergeefs. 206
Arkels geslacht door *Adriaan Junius* en andere beschreven. 208
Aarnd van Leyenborg word gevangen. 212
Arkels Dijk-recht te vinden in 't Register van Holland. 216
Arnold Hertogh van Gelre, doet vereeringh aan Tielre-weerd. 233
Arkel is meer dan in vieren getrokken. 238
Rijkdom en Heerlijkheden. 238
Aarnd Ianſz. Vader van Angniete Sustere, trekt met 25. Nonnen tot Arkel op den Dam. 266
Hertogh *Aarnd van Gelre* geeft een brief van het Lingen-recht. 302
Asperen gemeen te leen gehouden tussen *Rutger Boezelaar* en *Aarnd Pik van Beesdem*, met de moeyten tussen die twee gevallen. 307
Hertogh *Aarnd van Gelre* twist tegen sijnen eenigen sone *Adolf*.
Adolf van Gelre brengd volk binnen Gelre, roofd het Land van Roermond. 313
Word van sijn Vader *Aarnd* in Venlo belegert. 313
Maakt peys met sijn Vader. 313
Valt weder in ongenade van sijn Vader. 313
Reysd te Bedevaard na Jerusalem. 313
Weder-komende krijghd d'ordere van 't gulde Vlies. 313
Troud *Catharina* dochter van Hertogh *Karel van Borbon*. 313
Bruylofs-feest gehouden tot Brussel. 314
Vereenight met sijn moeder. 314
Adriaan van Borselen, en *Anthonis Michielsz.* 317
Adolf van Gelder komt met sijn Moeder binnē de Graaf, neemt sijn Vader bedrieghlijk gevangen. 318

Word

Digitized by Google

Word gehuld Hertog van Gelre. 318
Adam Munnick tot Egmond. 319
Antonis Baſtaard van Bonrgoenjen krijghd voor ſijnen Broeder *Kaarl* ſijn domeynen. 319
Antonis van Bourgoenjen ondekt d'oprokkeningh van Koningh *Lodewijk* tuſſen *Karel* en ſijn Vader, en maakt vrede. 319
Adolf van Gelre maakt twiſt met Hertogh *Jan van Kleef*. 322
Antonis van Borgonje wort van ſijn Vader na Engeland geſonden, om het houlijk te verſoeken tuſſen *Karel* en *Margriet van Iork*. 324
Adolf van Gelre vlucht uyt Heſdin, word vervolgd, op de Maſe gevonden. 354
En op de ſlooten te Naamen en Kortrijk gebrogd. ibid.
Hertogh *Aarnd* word ontfangen binnen de Grave, Roermond, en Gelre. 352
Antonis van Bourgoenje ondekt het verraad van *Lodewijk* de xj. tegens Hertogh *Karel*. 353
Aarnd van Gelre ſtarft. 354
Adolf van Gelre word van de Gelderſe tot Hertogh verfocht aan Hertog *Karel*, doch te vergeefs. 354
Moet gevangen blijven op 't ſlot te Kortrijk. ibid.
Word verloſt, en Overſte van Gend. 377
Wordt van de Gelderſe verſocht. 378
Adolf van Gelre verſlagen voor Doornik. 380
t'Aſperen Onruſt tuſſen de Hollanders en Gelderſe. 395
Alblaſſer-Waerds Dijk-hoeven. 403
Arkelſe gevangen, haar goederen geroofd en gebrand, door de Ooiſt-Vrieſen. 418
Hoe men na ouden herkomen Stads Accyſen verpacht, met haar namen. 429
Aelbrecht van Saſſens gelegentheyt en groot verſchot aan *Philips van Ooſtenrijk*, en wat ſterkten daar voor verbonden waren. 434

B.

2. BRieven van Dijk-rechten, gegeven by Hertogh *Willem van Beyeren*. 192
Beveſtigingh van't Bagijn-hof tot Gorinchem. 224
Bloklandſen Wegh. 253
Bruggen over de Zeerik te houden by 't Land van Arkel. 264
Brand tot Gorinchem in *Henrik de Koks* huys. 266
Burgermeeſters. 272
2. Brieven van Hertogh *Philips van Bourgoenjen*, rakende de Tol-rechten. 272
Borgers van Gorinchem gebannen, krijgen vergevingh. 278
Brief dat men op den Diefdijk in de inrijdende ſchou niet by gavingh, maar by boeſem recht handelt. 297

Digitized by Google

Den uytſtekenden Blauwen Toren door *Karel van Charlois* gemaakt, en deſſelfs treffelijkheden. 309
Bruylofs-Feeſt, van Hertogh *Karel van Bourgonje*, Heere van Arkel, en Vrou *Margriet van Jork*, ſuſter van Koning *Eduard van Engeland* de 4, gehouden te Brugge in Vlaanderen. 328
Beſtand tuſſen *Lodewijk* de xj. en *Karel van Bourgoenje*. 356
Baldewijn van Bourgoenjen word in genade ontfangen van ſijnen Broeder Hertogh *Kaarl*. 356
Baanroenſe Heeren van Holland, *Brederode*, *Egmond*, *Waſſenaar*, *Sevenbergen*, *Yſelſteyn*, en *Johan de Ionge*, Heer van Egmond, Raads-heer. 378
Beſtand tuſſen Arkelſe en Gelderſe doch Gorinchem daar buyten. 388
Beſtand tuſſen Bommelre-weerd, en Gorinchem, door toe-doen van *Egmond*. 388
Brief van het recht van over-leveringen, op 't ſchot, lot, ſchattinge in 't Land van Arkel en Gorinchem. 400
Brief van de Wal en Achter-dijk op Rietveld, tegen't Nonnen-Klooſter t'Arkel. 406
Tafel van S. Barbaren Legende. ibid.
Braband maakt peys met Koningh *Maximiliaan*. 411
Brief van S. Jans-gild. 418

C.

CAnoniſie van Gorinchem beroofd van de Tienden van Borgmalſſen. 230
Claas van Eyk, 3. Vader van Agnieten Klooſter. 266
Charlois tegen over Rotterdam. 267
Claas van Eyk ſterft. 269
Ghirurgijns-gild op-gericht, en brief. 320
Claas van Haaſten, verbrand Oosterwijk en Kekum. 388
Claas Engbertſz. draagd op *Medart van Marle* eenige Tienden in Dalem. 401
de brieve daar van t'Aarnhem vertoond by *Jacobmyna vander Goes*. 402

D.

DAlem verkocht. 225
Vereert aan Hertog *Aarnd*. 233
Duren-tijd en water-nood in Holland, &c. 244
Duren-tijd in heel Europa. 255
Durentijd, ſtorm, inbraak, in Holland en Zeeland, &c. 255
Dirk Poes Droſſard. 298
Duyren-tijd, en water-vloed. 314
Duyren-tijd. 387
Doornik moet een Cappel ſtichten ter gedachteniſſe van *Adolf van Gelre*. 388
David van Bourgoenje ſend *Yſelſteyn* voor Utrecht. 397
Ook voor Amerſvoord. 398
Duren-tijd in Koren, en onſtuymigh weeder. 402

Drooge

Digitized by Google

Drooge Zomer, Kooren goeden koop. 409
Dief-dijk, Botterſloot, en den Dortſen Weerd, Betuwe, en ander plaatſen ingebroken. 418
Droogen Somer. 427
Dief-dijk gemeten en deſſelfs ſlagen, &c. 428
Huyſen daar nu den Doelen af gemaakt is, op-gedragen. 433
Duynen tuſſen het Haarlemmerbos en 't gerecht word het zand afgevoerd, en tot Amſterdam voor ballaſt verkocht, en in de plaatſe goet weyland gemaakt, vervattende een nieuwe manier om vruchtbaar Land te maken. 434

E.

Elizabeth, dochter van Hertog *Jan van Gorlids*, word gehuld Vrouw van Gorinchem, ende Lande van Arkel. 229
Ernſt vander Aa, Droſſard. 240
Elizabeth van Gorlits ſterft, laat tot erfgenaam *Philps van Bourgoenjen*. 257
Engberd de Kemp. 282
Eedt van de Amptenaars tot Gorinchem. 301
t'Egmond op Zee een grooten vis aangekomen. 414
Everd de Veer. 425
't Echten een ſterk Kaſteel door den Roomſen Koningh gewonnen, ook Nieu-ſtadt en Stalen. 427
Erkelens gewonnen door Beyeren, Saſſen, Kleefs, en Guliks Hertogen. ibid.

F.

Floris van Beeſt, H. Geeſtmeeſter. 258
Faſtre Hellet, Droſſard. 376.
Franciſcus tweede Soon van *Maria van Bourgoenje* geboren, en ſterf in de wieg. 397

G.

Gorinchem by Jonkker *Willem van Arkel* ingenomen. 206
Weder gewonnen by Vrouw *Jacoba*. 207
Gijſbert Quekel, Kaſteleyn. 272.
Gorinchem geeft te kennen heuren laſt, verſoekende lijf-renten te verkoopen, &c. 282.
ende zijn de lijfrenten verkocht ibid.
Gijſberd van Brederode, Biſſchop van Utrecht gekoren. 285
D'Stadt Grave doet een verſoek aan d'Stad-houder ende Raden in Holland, aangaande hare vryheyd van Tollen te Gorinchem. 348
Krijgen antwoord. 349
Den Tolnaar van Gorinchem *Dirk van Rijſwijk* word gedagvaard. ibid.
Vonniſſe daar op gheweſen 1481. ibid.
Gelderſe Steden vallen af van het huys van Bourgoenjen ontbieden *Catharina van Gelder*, kieſen tot Monboir *Vrederik van Brwyſwijk*. 381

Go-

Digitized by Google

Gorinchemſe verbrandē Schoonre-woerd om den Gelreſen oorloogh. 387
Verbranden Vuyren. 388
Gorinchemſe Voorſtad verbrand door *Jan van Hemerd.* 388
Gorinchem verbrand Vuyren ander-maal. 388
Ook Aelſt. 388
Gorinchem Tol-vry door Gelderland en Zutphen. 388
Moet Jaarlijks geld ontfangē van de Stad Leerdam. 388
H. Geeſt Cappel in Arkel-ſtraat. 393
Gijſbert Piek. 394
Verbrand het Dorp Langeraak. 395
Gorinchemſe Huyſen in brandgeſchoten door de Gelderſz. 395
De Stad Grave Tol-vry, volgens Vonniſſe van den Hove van Holland. 396
Gorinchem verkoopt verſcheyde Los-renten. 406
Gendt en Brugge ſtaan op tegen Koninck *Maximiliaan*, die onderſtut werdt van ſijn Vader, Keyſer *Vrederik.* 411

H.

HEnrik *van Kalkeren*, Dijk-Graaf's Lands van Arkel. 190
Handveſten van Herdixveld, vermeerdert door *Aarend van Gent.* 109
Handveſt van *Philips van Bourgoenje*, aan die van Gorinchem. 334
Handveſt aan die van Gorinchem, van *Philips van Bourgoenje* beveſtighd. 236
Handelingh *Roelofs van Diephoms*, Dom-prooſt van Oſenbrug, &c. 244
Handveſt van Noordeloos, en Grooten Weerd. 246
Herberen Ianſz. 1. Bightvader op't Suſter-huys, ſterft, in ſijn plaats *Aarnd Janſz.* 258
Huyberd Terſak, Oudemr. van't Man-huys. 262
Handveſt van Herdixveld, vermeerderd door *Aarnd van Gend*, 265
Handveſt van Gieſſen Nieuw-Kerk. 269
Henrik Bekker, Droſſard. 272
Henrik van Sevenbergen, Droſſard, 282
Henrik van Aſſenbrouk, Schout. ibid.
Handveſt van Graaf *Kaarl van Charloys*, aan Gorinchem, en Lande van Arkel. 299
Mr. *Henrik van Gorinchem.* 307
Henrik vander Wiele huys. 354
Heeten, droogen, brandende Somer. 355
Handveſt van Woudrichem, ende Lande van Altena. 358
Door *Maria van Bourgoenje* beveſtighd. 375
'T vervolgh van de Handveſt van Noordeloos. 383
Handveſt van Woudrichem, ſonder datum, van *Graaf Iacob van Hoorne.* 383

Noch

Digitized by Google

Noch een handveſt van Woudrichem, ſonder datum. 389
Henrik Knobbout van Os, Heerè van Otteland. 393
Henrik van Alm, Rector. 393
Handveſt van den Alblaſſerweerd, en ſijn Dijkagien. 402
Handveſt van Noordeloos, beveſtighd en vermeerdert, door *Maria van Sevenbergen*. 405
Henrik Knobbout geeft ſijn goederen aan ſijn kinderen. 407
Houlijk beſlooten tuſſen den Dolphijn, na Koningh *Karel* de achtſte, en *Margriet van Ooſtenrijk*, dochter van *Maximiliaan*, en weder gebroken. 413
Hant-veſt van Heukelem. 420
Heukelemſe Schepenen doen haren eed op de volgende punten. 423
Spannen van de Vyerſchaar te Heukelem. 423
Houlijk tuſſen Hertog *Philips van Ooſtenrijk* en Vrouw *Johanna*, oudſte dochter van Spanjen. 425
Henrik van Baexem, Droſſard. 433
Henrik Knobbout, Heer van Otteland, draaghd op eenige leengoederen aan *Berthout Dirkſz.* 434

I.

INleyding tot tweede Deel. 189
Jan mette Bellen, Heer van Egmond. 194
Heer *Johan van Arkel* is op de begraaffenis van *Antonis* Hertog van Braband. 196
Word gevangen. 196
Jan Hertogh van Braband. 197
Jacoba, Gravinne van Holland, Vrouw van Arkel. 203
Jan van Arkel word gebrocht op't Slot te Sevenbergen. ibid.
Yſelſteyn belegert en geplondert. 204
Jacoba ten huwelijk belooft aan Hertogh *Jan van Braband*, maar 't huwelijk geſtuyt ibid.
Jan van Beyeren verlaat ſijn Biſdom van Luyk, ſoekt Vrouw *Jacoba* de voet te lichten. 205
Jacoba is bedroeft over de doodt van Jonkker *Willem van Arkel*. 207
Jan van Egmond word gevangen, en weder ontſlagen. 210
Jan Hertogh van Braband trouwt Vrouw *Jacoba*. 211
Oorlogd tegens Hertogh *Jan van Beyeren*, en belegerd Dordrecht. ibid.
Jan van Beyeren maakt vrede met Vrouw *Jacoba*. 212
Word Heer van Arkel gehuld. 214
Jan van Egmond oorloogd tegen Utrecht en Amerſvoord. ibid.
Jan van Braband maakt ſonder weten van Vrou *Jacoba*, Ruard over Holland, &c. *Jan van Beyeren*. 215
Dankt af het Vrou-geſleep van Vrouw *Jacoba*. ibid.
Inbrek van verſcheyden Dorpen ontrent Dordrecht, en deſſelfs namen, &c. 216

Digitized by Google

Jan van Beyeren geeft een uyt-watering aan die van Nuland, &c. 226
Geeft eèn Brief van Privilegien aan de ou ſchutterye tot Gorinchem 227
Sterft. 229
Jacob van Gaaſbeek, Stadt-houder van Holland ibid.
Vrouw *Iacobaas* houlijk wettigh verklaard. 236
Jan van Braband ſterft. ibid.
Iacob van Gaaſbeek, Leen-heer van Arkel. 237
Iohan Heer van Arkel ſterft, en word tot Leerdam begraven. 238
Iohan van Arkels, en ſijns moeders verdragh brief van Pierlepont. 240
Vrouw *Iacoba* ſoekt penningen te leen van de Burg-graaf *Ian van Montfoord* en andere. 242
Word geholpen door *Vrank van Borſelen*. ibid.
Troud hem heymelijk. 243
Iohan van Kervene. Baſtard van Arkel. ibid.
Vrouw *Iacoba* krijghd haren man *Vrank van Borſelen* uyt de gevangenis, geeft daar voor over aan Hertogh *Philips* Henegou, Holland, &c. 252
Iacob van Gaaſbeek en *Lennoy*. 253
Iohan van Arkel 8. Heer van Heukelem heeft een aanſlagh op Utrecht. 254
Iacoba van Beyeren ſterft, en *Philips van Bourgoenjen* erft haar Landen. 255
Ian Knobbout (van Os) Henrikſz. Heer van Otteland. ibid.
Inbrek op Palm-ſondagh. 262
Jonkker *Iacob van Gaaſbeek*, van Abkoude, &c. gevangen en verloſt. 267
Ian van Lannoy geeft aan den Biſſchop van Utrecht, Wijk te Duurſtede en Abkou. 267
Krijghd Arkel te leen na dood van *Gaaſbeek*. ibid.
Jan mette Bellen Heer van Egmont ſterft. ibid.
Yſbrand vander Eyk. 282
Iacob van Gaaſbeek ſterft. 298
Ian van Lannoy verſoekt beveſting van het Droſſards Ampt, hem voor deſen gegeven, doch word afgeſlagen. ibid.
Ian van Lannoy ruymt het Land. ibid.
Iacob van Egmond Droſſard. 307
Jonkker *Hermen van Loenreſloots* woningh. ibid.
Ian van Croy. 314
Ian van Koeſteyn Hertogh *Philips* Kamer-veger. ibid.
Raad *Kaarlen* om te brengen, en richt veel bedrogs, ſoo door toovery als anders tegens hem aan. 315
Ian van Vye twiſt tegen *Koeſteyn*. 316
Word gehoord by *Pieter Hakkenbag*. ibid,
Die het *Karel* aangeefd. ibid.
Ian van Egmond reyſd na Jeruſalem. 318

Iohan

Digitized by Google

Iohan van Arkel 8. Heere van Heukelem sterfd. 319
Ian van Stampus en *Ian van Croy*, vluchten na Vrankrijk. 320
Hertog *Ian van Kleef* verbind sich met *Egmond*. 322
Yselsteyn verbrand. ibid.
Ian van Kleefs oudste soon ook *Ian* en *Vrederik van Egmond* worden voor Muys geslagen. 356
Ian Hertog van Kleve, *Maria van Borgoenjes* Land-voogd. 377
Ian van Cats, Kasteleyn tot Leerdam. 384
Heer *Ian van Vuuren* schied ettelijke bergen en huysen in Gorinchem in brand. 388
Ian van Egmond en *Ian van Wassenaar* drijven de Hoeksе uyt Leyden, &c. ibid.
Iooft van Lalaing Stadthouder van Holland. 395
Ian, eersten Graaf van Egmond verovert Dort met Rijs-schepen. 396
Ian de derde Heer van Egmond. 400
Word Stadt-houder van Holland. ibid.
Ian van Baexem, Ridder, Drossard. 404
Ian van Egmond gekocht hebbende d'Heerlijkheyd van Purmereynde, word daar gehuld, trout *Magdalena van Waerdenburg*. ibid.
Word Graaf van Egmond. 406
Word Ridder van 't Gulden Vlies. 408
Sterft. ibid.
Laat na 15. kinderen, de 10. genaamt *Willem*, *Ian*, *Iovaan*, *Philips*, *Maximiliaan*, *Walburg*, *Catarina*, *Anna*, *Iohanna*, en *Iosia van Egmond*. ibid.
Yselsteyn komt met groot volk in Tielre-weerd, brand eenige Dorpen, de Gelderse krijgen Stadt en Slot van Leerdam. *Aelbrecht van Sassen* komt te Gorinchem, beset Heukelem, en Asperen, maakt een Blokhuys by Leerdam, had een vlotbrugh doen maken, wind Batenburgh, en maakt bestand. 425

K.

KUylenburghs Vianens ende weder-aankomste van de Vliet in de Zeerik. 240
Kaarl de Stoute geboren. 252
Kuylenborgse mergen-talen. 256
Keur-boek van den dijk des Lands van Arkel. 285
Karel van Borgoenjen krijgd Arkel, Putten en Strien. 298
Karel word tot Gorinchem gehuld. ibid.
Sijn vereering daar op gevolgd. 299
Word gehuld Heer van Heukelem, Loven, en Vogelswerf. 311
Krijghd Leerdam, Schoonrewoerd, en Heerlijkheyd vander Lede. 312
Koorn te Keulen goede koop. 314
Ook in Vriesland. ibid.

Digitized by Google

Karel van Charloys goede manieren. ibid.
Komt te Gorinchem. 315
Trekt met *Elizabeth van Borbon* sijn gemalin in 's Graven-hage. ibid.
Word getrooſt. ibid.
Doet *Koesteyn* en *Vye*, vangen, en onthoofden. 316
Word geld geleent by *Frank van Borſelen*, en word by Rupenbrouk vervolgd. 317
Karel komt binnen Bruſſel met gewapende mannen. 319
Doet verſouk aan sijn Vader, doch word niet gehoord. ibid.
Vereenight met sijn Vader, en komt te Gorinchem. 320
Sijn Vrouw is daar om verblijd. ibid.
Oorloogd tegen *Lodewijk* Koninck van Vrankrijk, slaat den slagh van Montlehery. ibid.
Sijn Vrou sterft. ibid.
Karel van Charloys komt na veroveringh van Luyk te Gorinchem, verselt met groote geeſtelijke en wereltlijke staat. 323
Word gehuld Heer van Leerdam en Schoonre-woerd. 324
Trekt na Braband. ibid.
Karel van Borgoenjen doet sijn Vaders zegel ontstuk slaan en stelt sijn eygen zegel in de plaats. 325
Houd d'uytvaard sijns Vaders te Brugge. ibid.
Word Graaf van Holland. ibid.
Komt in den Hage, ontbied *Adolf van Gelre*. 349
Doet hem andermaal ontbieden te Heſdin, daar hy komt. 350
Krijgd door tuſſen ſpreken van *Lucas van Toledo*, Biſſchop van Sibinien, Hertogh *Aernd* verloſt. ibid.
Doet Hertogh *Aernd* groote vereeringh. 352
Soukt hem in sijn Land te brengen. ibid.
Word geſocht omgebrocht te worden door 't beſmeeren met fenijn van sijn zadel. 353
Komt te Gorinchem, houd daar sijnen Vaſten, word te Dordrecht gehuld. ibid.
Koopt het Hertoghdom Gelre, en Graafſchap Zutphen, van Hertogh *Aernd*. ibid.
Krijgd Gelre en Zutphen, en word gehuld, neemt twee jonge kinderen van *Adolf* in sijn bewaring, maakt tot Stadthouder *Willem van Egmond*. 355
Set ſchattingh op de Geeſtelijke goederen. 356
Word twee maal van de Switzers uyt 't veld geſlagen. 376
belegert Nancy. ibid.
Word verſlagen en te Nancy begraven. 377
Kemp. 405
Karel van Egmond word gevangen en in Vrankrijk gebracht. 407
Word verloſt, en met macht in Gelderland gebrocht, word gehuld Hertogh van Gelre, en Graaf

Digitized by Google

Graaf van Zutphen: hier uyt barst oorlog tussen de Borgoense en de Gelderse. 409
Kerners volk doet schade in Holland. 412
Kaarl van Gelre blijft in weer-wil van de vier Keurvorsten, en den Roomschen Koningh Meester in Gelreland. 414
Behoud den naam van Hertog, en verjaagd Hertogh *Aelbrecht van Saffens* Gaarden. ibid.
Kaarl van Gelre geeft de Heerlijkheyt van Dalem aan *Willem van Roffem*, en inhoud des briefs. 426
Wort te hulp versocht van *Vredrik van Baden* Bisschop van Utrecht, vanght den Bisschop van Keulen. 427
Krijgt hulp van *Lodewijk* de 12. Koningh van Vrankrijk. ibid.
Verblijsd sijn twist aan de Koningh van Vrankrijk. ibid.

L.

Lysbeth Henriks moeder op 't Susterhuys, sterft. 257
Lodewijk den elfde Konink van Vrankrijk neemt *Karel van Charloys*, al het goet aan hem gegeven. 317
Soekt door *Baldewijn van Borgoenje* Hertogh *Karel* te dooden of vergeven. 352
Word uytgebracht door *Antonis van Bourgoenje*. 353
Leerdam overgegeven aan *Iasper van Kuylenborgh*, daar na aan *Willem van Egmond*. 397
Lek-dijk van 't ys door-gesteken. 418
Leonora eerste dochter van Hertogh *Philips van Oostenrijk*, geboren. 433

M.

Maria van Arkel sterft. 194
Mechtelt eerste moeder op 't susterhuys. 198
Man-huys van Gorinchem en desselfs ord're. 258
Krijgd ses mergen op lang Nuland. 261
Noch een gulden 's jaars. 262
Marien-hagen 't Klooster begonnen. 266
Man-huys van Gorinchem krijgd eenige goederen. 267
Michiel Peetersz. van Alkmaer, vierde Vader van 't Susterhuys. 269
Minnebroeders Kloosters gesticht. 273
Meyn van Heems-kerk Vrou van Noordeloos, belooft haar onderseten te bevryden tegens *Aernd van Strien* Heer van Sevenbergen. 297
Maria, Karels Dochter. 314
Meyn van Heems-kerk Vrouw tot Noordeloos handelt met hare Schepenen, ten overstaan van haar Schoon-soon d'Heer van Sevenbergen. 347
Maria van Bourgoenjen maakt een ordonnantie mette Staten van Holland. 356
Desselfs Articulen. 357

Digitized by Google

Maria van Bourgoenjen Vrou van Arkel. 377
Beveſtight de Handt-veſt van Workom. 378
Geeft de Hollanders vrydommen, groot 60. Articulen. ibid.
Troud Prins *Maximiliaan*. ibid.
Hertogh *Maximiliaan* word gehult Graaf van Hollant en Heer van Arkel. 379
Verleenen die van Gorinchem eenen Brief van Accyſen en gemaal. ibid.
Wort Ridder van't gulde Vlies, maakt *Willem van Egmond* Ridder. 380
Jaagt de Franſen uyt Artois en Bollonnoys. ibid.
Maximiliaan wort gehuld Hertog van Gelre, en Graaf van Zutphen. 388
Te Gorinchem Heer van Arkel. 393
Send volk in Heukelem, met toeſtaan van Heer *Otto*, tegen de Gelderſe. 394
Ook na veel tegen ſtrevens van Heer *Weſſel van Boetzelaer*, binnen Aſperen. ibid.
Komt met *Yſelſteyn* en *Egmond* te Dort, van daar te Gorinchem en in Braband. 397
Maria van Bourgoenjen vald van een Tel, en iterſt te Brugge, word daar begraven. 398
Maximiliaan wort door Holland, Zeeland, en Vriesland, ontfangen Voogd ſijns Soons *Philips van Ooiſtenrijk*. ibid.
Komt tot Gorinchem, en belegert Utrecht. 402
Word Rooms-Koningh gekoren. 405
Maakt *Willem van Egmont* Ridder, komt te Heuſden, Gorinchem, en Dort. 406
Maakt Heer *Ian* Graaf van Egmond. ibid.
Man-huys word een huys gegeven, en andere goederen. 407
Oude Mannen-huys van Werkendam geſticht. 412
Maximiliaan en *Philips van Ooiſtenrijk*, vergunnen die van Gorinchem eenen omſlagh binnen Gorinchem en 't Land van Arkel. 413
Marien-weerdts Klooſter door *Aelbrecht van Saſſen* berooft. ibid.
Makelardy van de Ton-haringh, van't zout, en de ſoete maat, tot Gorinchem verhuyrt. 417
Margriet van Ooiſtenrijk troud met den ſoon van *Ferdinand* Konink van Spanjen. ibid.
Man-huys wort noch een huys gegeven, dat tot de Kerk gemaakt is. 426

N.

DIe van Nieumegen Prenten *Adolf van Gelre* in ſijn vader te vangen. 312
Nuys belegert. 356

O.

OProer tot Utrecht, nopende *Iohan*, geweeſde Heer van Ar-

Digitized by Google

Arkel. 191
Otto van Vuuren, Drossard. 229
Olandus en *Wolter de Kemp*, trekken ten Oorlogh tegen *Mahomett* den 2. Turks Keyzer, onder Paus *Caliptus*. 283
Oel, Buyten-weerd, gegeven aan d'Agnieten Susteren, door *Iohan van Arkel*, de 8. Heer van Heukelem. 302
Otto, soon van heer *Gerid van Kuylenborgs* Suster. 311
Geeft over, neffens *Geerid van Kuylenborgh* 't Slot te Heukelem, aan *Carel van Charloys*. 312
Otto van Arkel krijght na de dood van Hertogh *Caarl* sijn heerlijkheyd weder. ibid.
Otto van Arkel, negende heer van Heukelem. 319
Otto van Gellekum Ottensz. heeft op-gedragen *Medard van Marle*, Tienden in Dalem, onverdeylt met *Willem van Yzendoorn*. 401
De Brieven daar van 't Aernem vertoont by *Iacomyna vander Goes*. 402
Op en af-loop van geld. 407
Orden van Beesten te Schutten. 412
Ook op 't rijden als de boomen geslooten bennen. ibid.
Otto van Arkel, heer van Amstelroy, de elfde in 't dalent getal van mans oyr van *Ian de Sterke*. 435
Otto, *Johans* soon de negende heer van Heukelem, Weerdenburg, &c. getroud met *Walravia*, dochter van heer *Jan van Broekhuysen*, heeft nagelaten *Ian* sijnen navolger, *Geerard*, *Walraven*, *Barta*, en *Henrica*, en sterft in't jaar 1505. 436

P.

PHilips van Bourgoenjen, koopt van Vrou *Elizabeth* d'heerlijkheyd van Gorinchem, ende Lande van Arkel. 230
Sijn geboorte en maaghschap. ibid.
Koopt 't Graafschap van Naamen. 239
Hertog *Philips van Braband* sterft, *Philips van Bourgoenjen* erft sijne Landen. 242
Philips van Bourgoenje vangt *Vrank van Borselen*. 243
heeft seven Bastaarden. 252
Pest. 253
Pest. 255
Pest neemt haar plaats, en loopt den Rijn op. 256
Philips van Bourgoenjen jaagd *Willem van Sassen* uyt Lutsenborgh, stelt sijn Bastaard *Cornelis* daar in. 257
Geeft aan die van Gorinchem brieven om sijn zegel te gebruyken. 264
Putten en Strien, gegeven aan *Karel van Charloys*. 267
Philips van Bourgoenjen heeft ongenoegen gehad op die van Gorinchem, volgens sijnen Brief.

Digitized by Google

Brief. 278
Noch een tweede Brief. 280
Hertogs *Philips* verlengh van tien jaren, nopende den Accys van het Gemaal. 307
Philips verbied sijn Edelen met sijnen soon te verkeeren. 317
Pest. 406
Hertogh *Philips de Goede* doet ettelijke Gelderse met de dood als anders straffen. 323
houd dag-vaard tot Sluys, soekt vrede te maken tussen Vader en Soon, maar *Adolf* geeft geen gehoor. 324
Sterft. 325
Paus *Paulus* de tweede, vermaant met brieven *Adolf van Gelre.* 349
Philips van Wassenaer. 354
Philips van Bourgoenjen, Soon van *Maximiliaen* geboren. 380
Philips van Ooistenrijk word Graaf van Holland, &c. en heer van Arkel gehuld. 412
Pacht van Assijnsen, en wage met de molens, aan die van Gorinchem vergunt by *Maximiliaen.* 413
Plak-kaart van *Philips van Ooistenrijk*, aangaande de hooghste markten, Keulen, Wesel, en Venlo. 414
Philips van Ooistenrijk, word tot Dordrecht Graat van Holland gehuld. 425.

R.

Reynolt Hertog van Gulik, &c. 194
Geeft een brief van beloftenis aan Hertogh *Willem van Beyeren*, nopende de Dijkagie van Dalem. 200
Sterft. 224
Robbert van Arkels Lijk word opgegraven, &c. 226
Roelof van Diepenhout Bisschop van Utrecht krijgd Holland, Zeeland, en Vriesland onder zijn geestelijk gebied. 257
Robbert van Doorn, geeft eenige goederen aan 't Man-huys. 267
Roelof van Diephout, Bisschop tot Utrecht, krijgd onmin met sijn Stadt. ibid.
Ravesway gewonnen door heeren *Jan van Kleef*, en *Jan van Egmond.* 395

S.

SChepenen van Gorinchem vervolgen op hare jaren in dit tweede deel. 190
Spook in de lucht gesien, en gehoort. 203
Stapel van Dordrecht, en raminge daar over gemaakt. 210
Sander Schoots huys. 252
Stad of Raat-huys van Gorinchem op de Merkt, en brief vande hal gegeven by *Philips van Bourgoenjen.* 253
Stadt-huys, te voren in de hooghstraat. 254
Stapel van Dordrechts vervolgh. 262
Noch vorder vervolgh. 270
Schout *Jan Knobbout Henrikse.* 272
Sta-

Digitized by Google

Stapels neder uyt-leggingh, door *Philips van Bourgoenje.* 290
Artikelen daar op gevolghd. 293
Sander Vrederikſz. Schout. 296
Stapel-rechts geſchil tuſſen Dort, en Gorinchem. 308
Simon Vrederik van Valkenſteyn, Droſſard. 311
Stampus en *Kroy* beſchuldigen *Karel* tegen ſinen Vader, die tot Gorinchem vlucht. 316
Stapels verſchil tuſſen Dort, en Gorinchem, by Hertogh *Karel* geappointeert. 325
Sterre met een ſteert, peſt, en duren tijd. 353
Schepenen van Dalem. 404
Storm. 405
Sware ſchattingh over Holland, door Hertogh van Saſſen. 411
Spaanſe Pokken komen in deſe landen. 425
Stam-naam van d'oudſte en eerlijkſte geſlachten van Gorinchem. 435

T.

Nieuw Teylingen. 255
Tien-hoven aan Kuylenburg over-gedragen door *Aarnd van Gelre.* ibid.
Tol-rechts-brief van Gorinchem. 257
Tiend in Dalem overgedragen by *Goert Neve.* 267
Twiſt over de Viſſery vande Merwe, ende den gevolge, daar vele mê gemoeyt zijn. 274
Tol-rechts-verklaringh tuſſen Hertogh *Philips van Borgoenje*, en Gorinchem. 283
Tollen op goederen van boven Keulen en Venlo. 378
Tol te geven by d'Hollandſe Steden, als by Graaf *Willems* tijden. 398

V.

Vrank van Berſelen Stad-houder van Holland. 239
Viſſery op de Lingen boven de Zijdwind. 211
Vrederik Adriaanſz. Gaſthuys-meeſter. 322
Vrank ſterft, laat tot erfgenaam *Karel van Bourgoenjen.* 351
Vincent van Meurs, Land-voogd van Gelre. 352
Vruchtbaren tijd. 353
S. Ulrichs-kerk t'Anſburgh, timmeringen en boſſen door ſtorm ter neder geworpen. 356
Vrederik van Yſelſteyn met *Kaarl* tegen de Switzers. ibid.
Vrederik van Yſelſteyn en *Willem van Egmond* gevangen. 381
Vrederik van Yſelſteyn komt door laſt van *David van Bourgoenjen* Biſſchop van Utrecht, voor Utrecht, rooft, brand, &c. 397
Tracht Utrecht in te nemen, doch miſlukt. 407
Vrederik van Baden Biſſchop van Utrecht. 427
Vervolg van Droſſarden, Borgermeeſters, Treſoriers, Schouten, en Schepenen der Stadt Gorinchem, van den jare 1550. tot deſen jare 1655. toe. 437

Digitized by Google

W.

Jr. *Willem van Arkel*, is present op de Krooningh van Keyser *Sigismund*. 193
Is in dienst van den Keur-vorst van Keulen.
Willem van Beyeren Graaf van Holland, vergund aan Tielreweerd by inbraak hulp-gaten in den Dalemsen Dijk te mogen steken. 194
Maakt verdragh tussen Arkel en Vyanen, over den twist van da Waterleydingh. 198
Maakt een Brief van de grondveste van de Dijkagie van Dalem. 199
Sijnen haat, en berou, op Heer *Jan van Arkel*, en de sijnen. 201
Was van sin sijn Dochter te huwelijken aan Jonkker *Willem van Arkel*. 202
Serft. ibid.
Willem van Arkel neemt Gorinchem in. 206
Word verslagen binnen Gorinchem, met meer ander Edele. 207
Met hem vergingh den Stamnaam van de oudste sonen gesproten. 208
Word begraven binnen Gorinchem. 208
Weerderingh over de Landen van Thielre-weerd. 231
Waagh, Kamer-bewaarders Woningh, Raad-kamer, en Musikers Kamer gemaakt. 254
Wouter Pot, vierde Drossard. 263
Willem de vierde des naams Heer van Egmond. 268
Had drie Sonen en vier Dochteren. ibid.
Noch twee Sonen by een ander bed. ibid.
Willem de Visser. 274
Week Merkt, by die van Gorinchem vry te gebruyken. 283
Geen vreemd water door't land van Arkel te geleyden. 311
Willem van Egmonds drie Sonen sijn met Hertogh *Karel* te Trier, by Keyser *Fredrik* de derde. 355
Wolpherd vander Veer Stadthouder van Holland. 395
Wageninge gewonnen, door *Egmond* en *Kleef*. 395
Willem van Egmond sterft. 399
Sijn Graf-schrift. ibid.
Wijn goede koop. 404
T'samen uytwateringh, en Kaden van Noordeloos en oud Goudriaan. 409

TOT DORDRECHT,

Ter Boek-drukkerye van NICOLAAS DE VRIES, wonende in de Nieuw-straat, by 't Groot School. 1656.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google